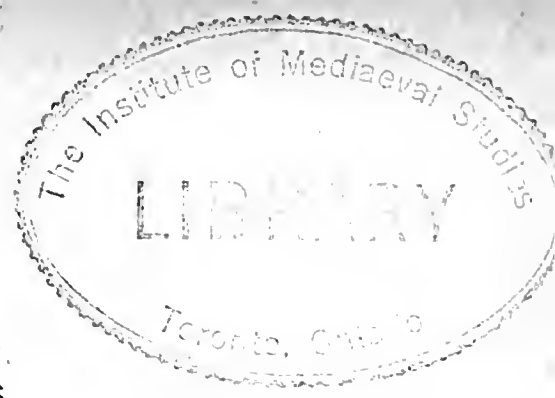

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

The Institute of Mediaeval Studies

LIBRARY

Toronto, Ontario

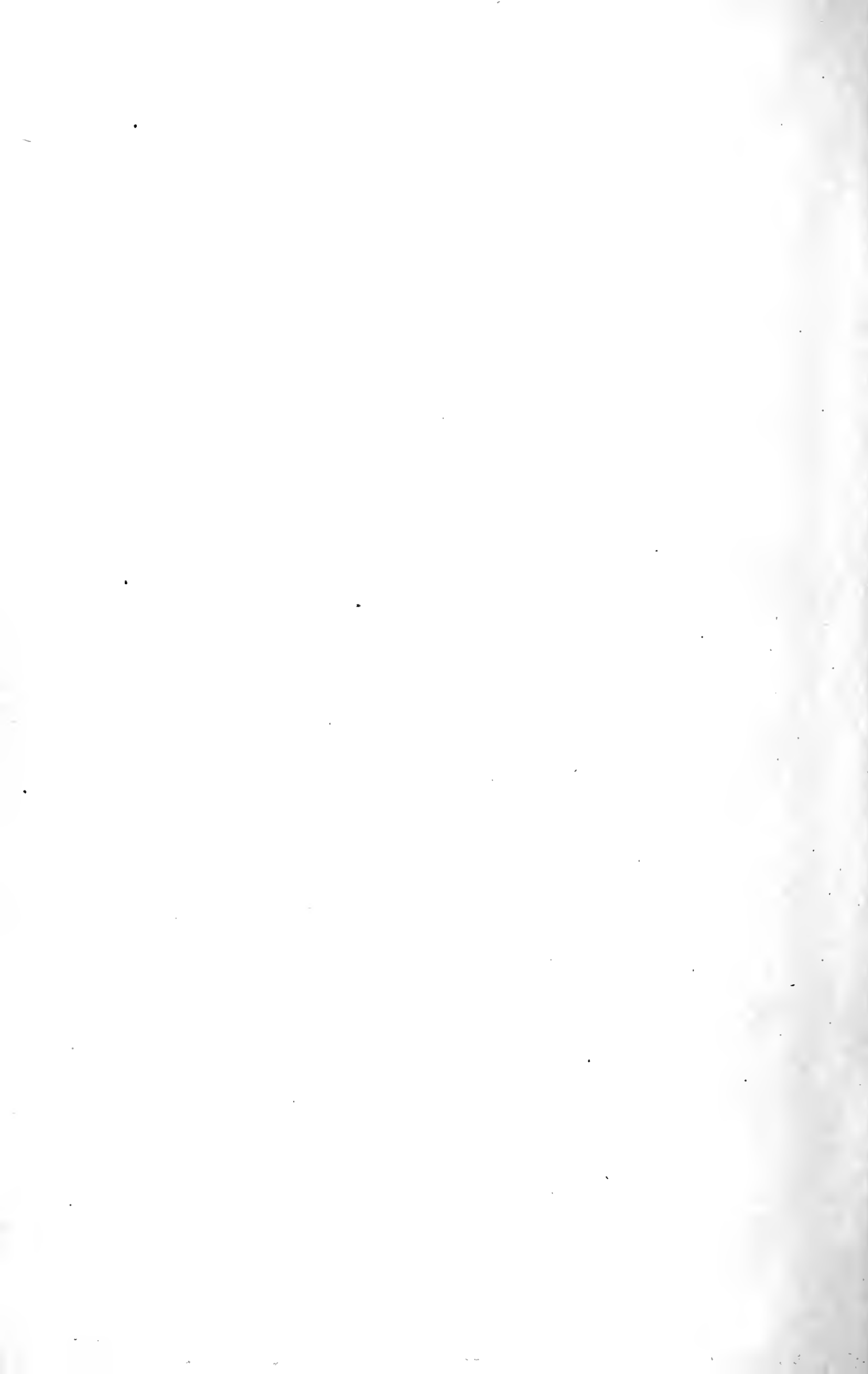

In ap[osto]lo p[ro]logus i[n]t[er]tas futuri.
 ilicis m[en]do di[ct]o filio fr[atr]u[m] p[ro]p[ri]a
 ton[us] v[er]itas. fuit h[ab]it[us]
 suis cor[por]is in v[er]bis sal[ut]e imp[er]ia et i[n] via salu
 tarib[us] semp[er] c[ir]cum occupauit. Saluato
 mundi cui cura et de salute om[n]iu[m] scio[rum] sp[iritu]
 ritu suo s[an]cto nullo m[en]da m[en]to[rum] inspuant
 esse. ut q[ui]dam fr[atr]u[m] et d[omi]ni q[ui]dam filio[rum] suor[um]
 laude digna et edificatoria in scriptis redige
 rent. v[er]o tanto p[ro]gnat[ur] i[n]t[er]tas p[ro]p[ri]a
 fieret i[n]salute. qu[ia] efficit ad p[ro]p[ri]os p[ro]
 petuante[m] cor[por]is memoria[m]. p[ro]p[ri]am Sicet
 Eusebi[us] efficit h[ist]oriam. d[omi]nascen[us] li
 beru[m] blaam. Cassian[us] collone[m] p[ro]p[ri]am. G[reg]o
 riu[m] dialogu[m]. Ioh[ann]es. Beda. flo[rent]iu[m]. odo. v[er]u[m]ard.
 diuisa martyrologia. G[reg]o[ri]u[m] i[st]or[um]. p[er]s[on]a[m] elu
 uacem. ralu[m] q[ui] m[en]da m[en]da opuscula de h[ab]it[us]
 maria addit. Sane multumoda s[an]cti de
 diuisis nat[ur]is r[ati]one frequit[er] ad nos p[ro]
 uenit. q[ui] m[en]da g[er]unt in ordine et ordi
 ne q[ui] si s[an]cto g[er]data fuisset. m[en]tum
 uale p[ro]sent i[n] p[ro]p[ri]a ad s[an]cti solone[m] et
 sp[iritu]ale p[ro]f[er]m. Soluataiunt nos m[en]da s[an]cti
 m[en]da deo deuoti. ut s[an]cti h[ab]it[us] s[an]cto p[ro]p[ri]ando cu
 ram aliq[ui]d appone[n]t si piget. an[te]q[ua]m obliuio q[ui]
 iam plura de cordib[us] s[an]cti tulat. om[n]ia se
 p[ro]p[ri]at. Sup[er] h[ab]it[us] q[ui] h[ab]ita collone[m] e[st] p[ro]p[ri]a
 p[ro]p[ri]atib[us] in cap[itu]lo g[er]nate q[ui] anno d[omi]ni
 67. et. lvi. fuit p[ro]p[ri]a celebrari. de q[ui]silio cor[por]is
 fuit s[an]cti v[er]u[m]is mandatum. ut s[an]cti dig
 num memoria de p[ro]p[ri]a excurreret illud nob[is]
 significare curant. Cura q[ui]d exquidit[ur] et si
 multa de negligit[ur]a se n[on] p[ro]p[ri]at excusare.
 q[ui]dam t[ame]n nob[is] m[en]da de h[ab]it[us] p[ro]p[ri]at. Nos at
 f[er]m p[ro]p[ri]a et franc[is]fordie

hi septa septa t[er]m[in]u[m] h[ab]it[us] n[on] fuit
 b[er]aldo lemone[n]si t[er]m[in]u[m] p[ro]p[ri]a p[ro]p[ri]a p[ro]
 v[er]itas de cui[m] m[en]da m[en]da m[en]da g[er]entib[us]
 fiducia. rogantes et p[ro]p[ri]at e[st] q[ui] p[ro]p[ri]a
 et examinatis singulis de h[ab]it[us] q[ui] lauda
 re p[ro]p[ri]at libellu[m] aliq[ui]d e[st] q[ui] et f[er]m
 h[ab]it[us] i[n]t[er]tas p[ro]p[ri]at. L[ib]er aut[em] multis
 de h[ab]it[us] s[an]cti op[er]e illud legentib[us] placuit et
 dignu[m] approbat[ur]e iudicaret nos tande[m]
 de approbat[ur]e m[en]to[rum] discor[um] ac bonor[um] s[an]cti
 illud m[en]da s[an]cti d[omi]ni p[ro]p[ri]at. Solum t[ame]n
 q[ui]d e[st] ordi[n]e tradat s[an]cti n[on]a i[n]t[er]tas s[an]cti.
 Vos q[ui] k[er]m[en] p[ro]p[ri]a legentes ad i[n]t[er]tas q[ui]ta
 cura fuit p[ro]p[ri]a s[an]cti de ordi[n]e. et h[ab]it[us]
 tendentes q[ui]ta m[en]da mag[is] de mag[is] in
 et amore. Consulim[us] at[em] et r[ati]o[n]em ut qui
 negligentes nob[is] i[n]t[er]tas de s[an]cti s[an]cti
 nunt negligetiam corrigant diligent[er]. I[n]
 v[er]o ap[osto]lo q[ui]s aliq[ui]d s[an]cti g[er]net i[n] p[ro]p[ri]a nob[is]
 v[er]o mag[is] qui fuit p[ro]p[ri]a s[an]cti n[on] obmittant
 v[er]o ad i[n]t[er]tas ordi[n]is h[ab]it[us] p[ro]p[ri]a p[ro]p[ri]a op[er]e
 bant. v[er]o i[n]t[er]tas de h[ab]it[us] m[en]da ope m[en]da
 tur. liber p[ro]p[ri]a
 libellus iste q[ui] vitast[ur] i[n]t[er]tas
 et p[ro]p[ri]a est de d[omi]ni n[on]a
 tionib[us] q[ui]s s[an]cti m[en]da d[omi]ni t[er]m[in]u[m]e[n]tes
 et fide dignu[m] s[an]cti s[an]cti h[ab]it[us] m[en]da mag[is] o
 ordi[n]is. h[ab]it[us] at[em] p[ro]p[ri]a v[er]o. Prima g[er]net
 de p[ro]p[ri]a ad i[n]t[er]tas ordi[n]is. Et
 multa de t[er]m[in]u[m]o q[ui] n[on] g[er]net i[n]t[er]tas
 legenda. T[er]tia de mag[is] iordane.
 Quarta de p[ro]p[ri]a s[an]cti. Quinta de q[ui]s
 s[an]cti de h[ab]it[us] m[en]da. T[er]t[er]tia et Capitu
 l[is] i[n]t[er]tas p[ro]p[ri]a.

VITAE FRATRUM ORDINIS PRAEDICATORUM .

MONUMENTA ORDINIS FRATRUM PRAEDICATORUM HISTORICA.

FRATRIS GERARDI DE FRACHETO O. P.

VITAE FRATRUM
ORDINIS PRAEDICATORUM
NECNON

CRONICA ORDINIS AB ANNO MCCIII USQUE AD MCCLIV

AD FIDEM CODICUM MANUSCRIPTORUM

ACCURATE RECOGNOVIT

NOTIS BREVITER ILLUSTRAVIT

FR. BENEDICTUS MARIA REICHERT O. P.

VOLUMEN UNICUM

ACCEDIT PRAEFATIO R. P. FR. J. J. BERTHIER

ET SPECIMEN CODICIS GANDAVENSIS IN TABULA PHOTOTYPICA

LOVANI

TYPIS E. CHARPENTIER & J. SCHOONJANS

6, VIA DICTA " DE BRUNELLES, " 6

MDCXCXVI

VENIT ROMAE, 10, VIA DICTA " SAN SEBASTIANO, " 10, APUD AUCTOREM

ET LOVANI APUD TYPOGRAPHUM

LIBELLIS 6

APPROBATIO.

Quum nos infrascripti, iubente ita R^{mo} Patre Magistro Generali Ordinis Praedicatorum, editionem hanc alteram tam diu exoptatam libri, cui titulus *Vitae Fratrum*, perlegerimus, eandemque nedum iuxta sanae theologiae, sed et historiae atque criticae normas exactam intellexerimus, quin imo egregia eruditione et sedulitate perspexerimus curatam, hanc typis tradi et licite et congrue posse omnino iudicavimus.

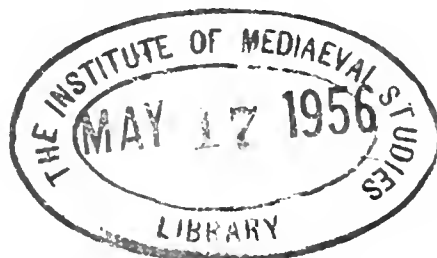
Datum Friburgi Helvetiorum die 11^a Ianuarii 1896.

Fr. J. Berthier.

S. T. Lector.

Fr. P. Mandonnet.

S. T. Lector.

19445

EDITIO R^{mo} PATRI FR. ANDREAE FRÜHWIRTHII
MAGISTRO GENERALI FRATRUM PRAEDICATORUM
HUMILLIME OBLATA
AB EOQUE BEGNISSIME ACCEPTATA.

PRAEFATIO.

I. Quum R. P. Reichert illud optimi consilii sibi assumpserit, publici iuris *Vitas Fratrum* iterum faciendi, ab ipsoque rogatus sim nonnihil praefandi, hinc ego quam libentissime munus istud, viribus tamen imparibus, obeundum accipio.

Vitae igitur *Fratrum* id Fratribus Praedicatoribus sunt quod *Vitae Patrum* religiosi viris omnibus: eximium nempe simul et domesticum exemplum, quo magis ad zelum accendendi undique sunt.

Quis scripserit, quo movente, quibus circumstantiarum adiunctis, id egregie notaturus est editor, unde hisce penitus omissis, ad communiora exinde fluentia consecutaria devenimus.

Hoc imprimis de vita Sancti Dominici notavit Gerardus a Fracheto, se nempe colligere « quasi spicas elapsas de manu metentium » (Lib. I, prol.): quod dictum de omnibus ad Ordinis historiam hucusque exactam pertinentibus rursus utique dicendum est. Quam pulchrae autem, quam auratae spicae, nullus est qui statim non perspiciat.

II. Inde enim primo effulget qualis quantaque a principio existerit vulgo apud omnes idea Fratrum.

Praenuntiantur siquidem praedicatores quasi apostolici homines qui « veraciter praedicabunt, utpote qui officium (praedicatorum) habebunt, scientiam, vitam et nomen » (Lib. I, cap. II.); quibus « totus illuminabitur mundus », tanquam per « luminaria et multos splendores », tanquam per « fontem clarissimum et maximum » (Lib. I, cap. III.), qui impios « commoneant » (Lib. I, cap. I.), unde isti « illuminentur et mudentur » (Lib. I, cap. I.). Imo exhibent « processionem pulcherrimam albatorum », apudque ipsos invenire est « stabulum poenitentiae, praesepe continentiae, pabulum doctrinae, asinum simplicitatis cum bove discretionis, Mariam

illuminantem, Ioseph perficientem et Iesum salvantem -. (Lib. I, cap. III.)

III. Ubi autem quaesiveris quam ratione, quam scilicet regula, tantum finem adepturi fuerint Fratres, extemplo tibi reponet Iordanis : - Regula Fratrum Praedicatorum haec est : - Honestè vivere, discere et docere ; quae tria petit David a Deo dicens : Bonitatem ; et disciplinam et scientiam doce me ». (Lib. III, cap. XLV.) Hinc quia « quaesivit a magistro Iordane quidam Frater, utrum utilius foret orationibus insistere, aut Scripturarum se studiis occupare, (iste) ait : « Quid est melius semper bibere, vel semper comedere? Et utique sicut competit ista alternatim facere, sic et illa -. (Lib. III, cap. XLV.)

Hinc sanctus ipse Dominicus libros - in sinu portabat » (Lib. I, cap. IV.), hinc Fratres omnes scientiis sacris simul ac pietati studuerunt.

IV. Tanto autem fini quinam non impares inveniendi sunt! Adest autem, impellit Dei gratia. Hi siquidem « ex consideratione vanae laetitiae » repulsi ad meliorem frugem tendunt; illi « consideratione sanctitatis Fratrum » allecti tanta exempla sectari satagunt; mox « virtute verbi Dei » aut « consideratione mortis » seu « poenarum praesentium vel futurarum » impulsivi; mox « speciali revelatione » aut « speciali devotione et inspiratione Beatae Mariae » inducti novi Ordinis insignia induunt (Lib. IV, cap. VIII-XIV.).

Pauci quidem primitus viam hanc excelsam ingressi sunt, ita ut « Praedicatorum Ordo tanquam pusillus grex (esset) et novella plantatio », et suboriretur « quaedam tentationis commotio inter Fratres » quae - in tantum deiecit eos pusillanimitate spiritus et tempestate, ut multi eorum conferrent ad invicem, ad quos ordines se transferrent, timentes ne tanquam res nova et modicum roborata in nihilum deveniret »; modo autem tot visi sunt Fratres ut - totum mundum » implerent (Lib. I, cap. IV.). Haud multo post enim unus Iordanis aestimatus est - plus quam mille traxisse ad Ordinem - (Lib. III, cap. IV.).

Quippe qui - frequentabat civitates in quibus vigeat studium ; unde quadragesimam uno anno Parisiis, alio Bononiae faciebat ; qui conventus, eo morante, apud alvearia videbantur, plurimis intrantibus, et multis ex hinc ad diversas provincias transmissis ab eo. Unde cum veniebat multas fieri faciebat tunicas, habens

fiduciam in Deo, quod mitteret Fratres. Multoties autem tot ex insperato intrabant, quod vix vestes poterant invenire; unde semel in festo Purificationis recepit ad Ordinem praedictus pater viginti et unum scholares Parisiis, ubi fuit maxima effusio lacrimarum. Nam Fratres ex una parte flebant praec gaudio, et saeculares praec dolore de amissione seu separatione suorum. De numero istorum fuerunt plures qui post rexerunt in Theologia in locis diversis. Inter quos fuit etiam iuvenis theutonicus, quem Magister pluries repulerat, propter nimiam iuventutem: sed quia tunc aliis viginti se immiscuit, durum videbatur Magistro ipsum repellere, cum circumstarent fere mille scholares; sed dixit coram omnibus subridendo: Unus ex vobis furatur nobis Ordinem. Quod dicebat propter iuvenem illum. Unde cum vestiarius non detulisset nisi viginti paria vestium, oportuit quod Fratres exuerent se unus cappa, alius tunica, alius scapulari, quia non poterat vestiarius exire de capitulo praec multitudine scholarium qui adstabant. Tamen iste Frater iunior in tantum profecit quod post fuit lector et optimus praedicator. — Item frequenter obligavit dictus pater Bibliam suam pro solutione debitorum scholarium qui intrabant. (Lib. III, cap. XII.)

Inter hos omnes Ordinem ingressos majores numero fuerunt Artistae, pauciores vero Theologi et Decretistae. Cuius rei rationem reddens Iordanis ait: — Facilius inebriantur vino rustici qui aquam consueverunt bibere, quam nobiles vel cives qui vina fortia non reputant, quia in usu habent. Artistae quidem tota hebdomada aquam Aristotelis et aliorum philosophorum bibunt: unde cum in sermone diei dominicae vel festi verba Christi et suorum frequentia hauriunt, statim inebriati vino Spiritus Sancti capiuntur, et non tantum sua, sed et seipsos Deo donant. Isti autem theologi frequentes audierunt talia, et ideo contingit eis sicut rustico sacristae, qui ex frequenti transitu ante altare irreverenter se habet, et ad illud dorsum vertit frequenter, extraneis inclinantibus reverenter. (Lib. III, cap. XLV.)

Sic igitur, invito diabolo, (Lib. IV, cap. XVII.), repugnante carne, (Lib. III, cap. XIV.) multi egregiique adolescentes Dominici partes et sortem demum amplexati sunt.

V. Quonam fervore opus aggredierentur illi antenati nostri nullus enarrare valet. Attamen — ut nostri temporis devotio recalescat, et mentes in imis demersae in contemplatione coelestium

rapiantur, orationum viror eniteat, et nostrae religionis fundamentum eluceat venturis, de fervore primitivorum Fratrum » hoc solum notandum est, quod scil. « temporibus duorum patrum Dominici et Iordanis tantus fuit fervor in Ordine, quod nullus sufficiat enarrare. Siquidem Spiritus vitae erat in rotis, cuius virtute animalia ibant et revertebantur, movebantur et levabantur secundum voluntatem Spiritus dirigentis ». (Lib. IV, cap. I.) Hinc vix ullus inventus est qui officium « negligenter, cursim et irreverenter » recitaret (Lib. III, cap. VI.); hinc in abstinentiis nullus « carnes sine licentia » et ratione comedebat (Lib. I, cap. XXII.) hinc rursus « sani plurimi aquam bibebant » solum (Lib. I, cap. IV.), licet nullus ita abstinere debuerit ut « vix subsistere » ac praedicare valeret (Lib. III, cap. XXIX.); hinc in lectis vix ullus nimium trahebat « sibi caligas » aut inventus est sibi « laxans cingulum » (Lib. I, cap. V.), et post Completorium exactum et salutatam Virginem « non statim currebant ad quaternos volvendos, sed in ecclesia, vel capitulo, vel claustris angulis latitantes, omnes suos actus examinatione strictissima percurrebant, et ex hoc disciplinabant se fortiter, aliqui virgis, aliqui vero corrigiis nodosis, ne sonus e minus audiretur. Post matutinas autem pauci currebant ad libros, pauciores revertebantur ad lectos, paucissimi qui non confiterentur, antequam missam celebrarent ». (Lib. IV, cap. I.)

In exteriorum usu, etsi « libros, et baculos et varium portarent habitum » (Lib. I, cap. IV.), imo et « honesto habitu » incederent (Lib. I, cap. V.), ipsis tamen nulli periculo, caeteris nulli scandalo fuit, quum Patriarchae sui vestigia sedulo et continenter premerent, qui « amorem suum ita tenebat fixum in Deum quod a rebus exterioribus non solum magnis, sed etiam parvis et vilibus affectum retraheret, ut vestibus, libris, calceamentis, cingulo, cultello, et aliis huiusmodi, quae vilia portabat; et curiositatem, vel nimiam decentiam in (Fratribus) reprehendebat frequenter ». (Lib. I, cap. XXIV.)

Ubi vero nonnullus minus observantiarum studiosus appareret, extemplo poenis plectendus fuit, ita ut, prout fert legenda, diabolus aliquando ita responderet Dominico de capitulo agens : - Iste locus mihi infernus est, et quidquid lucror alibi, hic totum perdo ; nam hic moentur, hic confitentur, hic accusantur, hic verberantur, hic absolvuntur. Unde hanc domum super omnes

detestor -. (Lib. I, cap. XVI.) Cuius humilitatis exemplum et ipsi Magistri Ordini praebuerunt, siquidem B. Iordanis in aliquo capitulo Generali - cum proclamaretur a Diffinitoribus de quocumque, et diceretur ei quod excusare se posset, si vellet, humili voce dicebat: Numquid credi debet latroni se excusanti -? (Lib. III, cap. XXI.)

Summa ergo humilitate spiritus, intemerata castitate corporis, altissima oratione mentis florere Fratres (Lib. IV, cap. III.). De hac autem oratione, omnium virtutum fonte, haec notanda oppido sunt, scilicet quod - rogavit (Iordanem) quidam Frater ut instrueret quid ad orandum sibi melius expediret; qui respondit: Bone Frater, quidquid tibi maiorem devotionem excitat, huic obsistere non omittas. Nam ad orandum Deum salubrius tibi erit quod affectum tuum fructuosius irrigabit -. (Lib. III, cap. XLV.)

Tantis tamen addicti virtutibus, hilaritate cordis omnia adversa, etiam penuriam tolerarunt (Lib. I, per totum et Lib. III, cap. XXXV.), imo et ipsos novitios aliquando Magister Iordanis ita allocutus fuit: - Charissimi, ridete fortiter -! (Lib. III, c. XLV.)

Ubi, non de singulari probitate, sed de sociali, ut ita dicam, ageretur, nec minor requisita ab omnibus fuit in coenobio sedulitas. Istud enim qua exemplum inter Fratres narrabatur passim: « Cum quidam Frater procuratoris gerens officium pro absolutione supplicaret instanter, (Iordanis) respondit: Officiis frequenter ista quatuor sunt annexa: negligentia, impatientia, labor et meritum. A primis duobus absolvo vos; reliqua vero duo in remissionem peccatorum iniungo ». (Lib. III, cap. XLV.)

VI. Quia autem Fratres non ad propriam salutem tantum sed et ad alienam ordinarentur, hinc inquirendum quid tanto in officio praestarent.

Quid imprimis de officio sentirent, hoc habes in orationibus quae pro Fratribus Praedicatoribus cuidam Cisterciensi monacho coelitus allatae narrantur, quaeque proinde sub oculis reponendae sunt.

« *Oratio.* Corda famulorum tuorum, Domine, illumina Spiritus Sancti gratia, et ignitum eis eloquium dona, et iis qui tuum praedicant verbum, largire virtutis augmentum. Per Dominum, etc.

» *Secreta.* Famulis tuis, Domine, verbum tribue gratiosum, et munera oblata sanctificans, corda eorum salutari tuo, quaesumus, visita. Per Dominum, etc.

• *Postcommunio.* Conserva, Domine, famulos tuos Unigeniti tui corpore et sanguine suscepto, et tuum nuntiantibus verbum largitatem tribue gratiarum. Per eundem Dominum, etc.

• Iastas autem orationes Dominus Papa approbavit et concessit, ut dicerentur in missa •. (Lib. I, cap. IV.)

Suscepto huiusmodi fini omnes unanimiter intendebant, et quocumque terrarum dispergebantur animose Fratres :

Maiores quidem, cum Iordanis ita pronuntiaverit : « Non est consuetudo apud seminatores camporum, quod cum seminaverint agrum unum apportent ibi lectum suum, et iaceant ibi quousque videant quomodo semina fructificant : imo potius commendant semen et campum Deo, et vadunt ad seminandum in alio campo. » (Lib. III, cap. XLV.) Subditi iterum, quia « in quodam capitulo Generali Parisiis, cum incumberet aliquos Fratres mittere ad provinciam Terra Sanctae, dixit Magister Iordanis Fratribus in ipso capitulo, quod si parati essent bono animo illuc ire, quod hoc significarent ei. Vix verbum compleverat, et ecce vix fuit aliquis in illa multitudine quin faceret statim veniam cum fletu et lacrimis, petens mitti ad illam terram Salvatoris nostri sanguine consecratam ». (Lib. IV, cap. I.) Haud secus Africam aliasque regiones remotissimas et barbaras sponte petierunt Evangelii praedicandi causa. (Lib. I, cap. V, XXXII.)

Quo munere ut recte fungerentur Fratres admonebantur sedulo ut « omnibus omnia » fierent (Lib. III, cap. XLV.) et Iordanem imitarentur qui « circa verbum Dei et praedicandi officium... fuit adeo graciosus et fervens, ut vix ei similis sit inventus. Dederat ei Dominus quamdam praerogativam et gratiam specialem, non solum in praedicando, sed etiam familiariter colloquendo, ut ubicumque et cum quibuscumque esset, ignitis semper abundaret eloquiis, propriis et efficacibus fulgeret exemplis, ita quod secundum conditionem cuiuscumque cuilibet loqueretur, cuique satisfaceret, quemlibet hortaretur ; unde omnes eius eloquia sitiabant ». (Lib. III, cap. XI.)

Nullis periculis terrendi erant praedicatores (Lib. I, cap. XXXI.), nullis fatigationibus obruendi (Lib. I, cap. IV.), nullis vanitatibus alliciendi (Lib. III, cap. XX.). Modo eis exprobratur, non secus ac temporibus hodiernis fieret, quod praedicationibus coenam audientium retardent (Lib. II, cap. VII.), mox quod obstent saecularibus vanitatibus (Lib. III, cap. VI.) ; quinimo neque principum aut

minis aut impietate deterrentur. - Venit aliquando Magister Iordanis ad Fredericum imperatorem, et cum sedissent simul et diu tacuissent, tandem ait Magister : - Domine, ego discuro per multas provincias pro officio meo : unde miror quod a me non quaeratis rumores. Cui Imperator respondit : Ego nuntios meos in omnibus provinciis habeo, et omnia scio quae fiunt per mundum. Cui Magister ait : Dominus Iesus Christus omnia noverat sicut Deus : et tamen a discipulis quaerebat : Quem dicunt homines esse filium hominis? Certe vos homo estis et nescitis multa quae dicuntur de vobis quae vos scire plurimum expediret. Dicitur autem de vobis quod ecclesias gravatis, sententias contemnitis, auguriis intenditis, Iudaeis et Saracenis nimis favetis, consiliariis veris non acquiescitis, Vicarium Christi et Beati Petri successorem, qui pater christianorum et Dominus noster spiritualis est, non honoratis : et certe haec personam vestram non decet. Et ita curialiter ingressus eum de multis correxit -. (Lib. III, cap. XLV.)

Haec sunt quae ex *Vitis Fratrum* quisque summa pietatis suae aedificatione percipere potest; innumeraque alia et de personis et de egregiis facinoribus discere pro libitu potest¹.

VII. Ibidem innumera sanctorum exempla fulgent, ibidem Frater Clarus « vir bonus et magnae authoritatis et peritus in iure civili, qui etiam in artibus et iure canonico rexerat » (Lib. I, cap. IV.); Frater Rolandus, - cuius fama celebris, et (qui) excellens in physicis habebatur » (Lib. I, cap. V.); Frater Rao, - vir eximiae sanctitatis in abstinentiis et vigiliis, animarum zelator praecipuus, et in Urbe famosus -, (Lib. I, cap. V.); Frater Chabertus « fervens et graciosus praedicator », (Lib. II, cap. XXX.); Frater Iordanis « speculum totius religionis et virtutum exemplar » (Lib. III,

(1) Quum in ultimo, scilicet Abulensi Capitulo insum sit documenta de Ordine Poenitentiae exquirere, hic narratum praetermittere nullatenus licet negotio praedicto nonnihil optime confaciens. « Contigit semel quod quaedam nobilis et devota persona corrigiam eius (Iordanis) petiit et accepit. Cum autem vir sanctus non haberet aliam, accepit suam. Post aliquantulum autem temporis, cum Magister sederet in quadam recreatione cum Fratribus, et corrigia illa quae fibulam habebat argenteam et finem, penderet, accepit eam quidam Frater et elevans ait : Quid est hoc, Magister? Numquid vos corrigiam argenteam portatis? Ille autem eam diligentius intuens ait : Deus meus, quis apposuit haec? Certe ego nunquam attendi istud. Unde aedificati Fratres perpenderunt animum eius ad interiora intentum ». (Lib. III, cap. XXII.) Quo in facto hoc attendendum est illam nempe nobilem foeminam, quae expetiit et obtinuit sancti viri corrigiam ita aggregatam fuisse Ordini Poenitentiae, seu recentius dicto Tertio Praedicatorum Ordini. Quum enim corrigia Dominicanos (unde

prol. cf. totum eundem librum); ipse S. Dominicus (Lib. I, per tot. multique alii summa et sanctitate et scientia fulgent.

Ibidem triumphatus diabolus apparet (Lib. III, cap. XXIX-XXXIV, et Lib. IV, cap. XV-XVI.), ibidem devictae tentationes (Lib. IV, cap. XVII-XXIV.), ibidem miracula et prophetiae fulgent (Lib. IV, XXV-XXVI.), ibidem mors sanctissima Fratrum laudatur (Lib. V, per tot.).

Ita igitur cura R. P. Reichert prae manibus tibi apponitur opus iam diu, curante summo Humberto, conscriptum, ne « obli-
vio quae iam plurima de cordibus Fratrum tulerat, omnia sepe-
liret » (Humb. de Rom in Epist. infra referenda), et « cum multis
discretis Fratribus legentibus placuisset, et dignum approbatione
iudicarent » (ibid.) tunc temporis ab ipso Humberto publici iuris
factum, ut praedicta legentes Fratres adverterent « quanta cura
fuerit Providentiae supernae de Ordine » et hoc attendentes magis
confortarentur « in amore eius » (ibid.) : opus quidem typis postea
editum, cuius tamen iamdiu ab omnibus editio altera sufficienti-
bus curis elaborata desiderabatur. Hinc fiet ut « ex maiorum
probitate Fratrum animi ad virtutum imitationem facilius indu-
cantur » (Cap. Gen. an. 1478).

Hasce ergo *Vitas* perlege, atque mox et tu exemplis sanctorum
patrum proficies.

« Intuere sanctorum patrum vivida exempla, in quibus vera

Dantes Dominicum « corrigier » vocavit, *Par.* XI, 138) non secus ac corda Franciscanales designaret, hinc aggregatio illa corrigiae traditione significata est, nullatenus autem scapularis, quo nunquam, nisi recentiori aetate, uti sunt Fratres et Sorores de Poenitentia S. Dominici. Qua propter Rutebeuf, poeta vix non coaevus, dum illos calumniaretur, ita tamen ad vivum pinxit :

Or i a unes simples fames
Qui ont envelopé les cols,
Et sont barbées comme cols,
Qu'a ces caintes gens (sc. Dominicanis) vont entor,
Qu'eles cuident au premier-tor
Tolir saint Pière sa baillie:
Et riche fame est mal baillie
Qui n'est de telle corroie cainte :
Qui plus bèle est, si plus est sainte,

Ita in poemate *Le diz des Règles*. Quis non videat describi quasi habitum antiquum Sororum Poenitentiae? Colligendum ergo B. Iordanem illo et non alio titulo corrigiam piae mulieri concessisse. Imo nonnulli suboriri posset suspicio haec, scil. cingulum quo in carcere donatus est sanctissimus iuvenis Thomas Aquinas a cingulo praedicto vix differre.

perfectio refulsit et religio, et videbis quam modicum sit et pene nihil quod nos agimus.

- Heu! quid est vita nostra, si illis fuerit comparata?

- Sancti et amici Christi Domino servierunt in fame et siti, in frigore et nuditate, in labore et fatigatione, in vigiliis et ieiuniis, in orationibus et meditationibus sanctis, in persecutionibus et opprobriis multis...

- Per diem laborabant, et noctibus orationi diutinae vacabant, quamquam laborando ab oratione mentali minime cessarent...

- Dati sunt in exemplum omnibus religiosis, et plus provocare nos debent ad bene proficiendum quam tepidorum numerus ad relaxandum.

- O quantus fervor omnium religiosorum in principio suae sanctae institutionis fuit!

- O quanta devotio orationis! Quanta aemulatio virtutis! Quam magna disciplina viguit! Quanta reverentia et obedientia sub regula Magistri in omnibus effloruit!

- Testantur adhuc vestigia derelicta quod vere viri sancti et perfecti fuerunt: qui tam strenue militantes mundum suppeditaverunt.

- Iam magnus putatur si quis transgressor non fuerit; si quis quod accepit cum patientia tolerare potuerit.

- Ah! tepor et negligentia status nostri, quod tam cito declinamus a pristino fervore, et iam taedet vivere prae lassitudine et tepore!

- Utinam in te penitus non dormitet profectus virtutum qui multa saepius exempla vidisti devotorum! » (*De Imitatione Christi*, lib. I, cap. XVIII.).

FR. J. J. BERTHIER, ord. Praed.

INTRODUCTIO.

I. Librum qui inscribitur - *Vitas*¹ *fratrum ordinis Praedicatorum* -, in hoc ordine iam primo eius saeculo pervulgatum neque extraneis uti patribus ordinis Sancti Benedicti et Canonicis Regularibus ignotum, compilavit frater Gerardus vel Geraldus de Fracheto. Cuius de natalibus nonnisi pauca quaedam nobis innotuerunt scriptis Bernardi Guidonis, quae edidit cl. D. C. Douais sub titulo *Les Frères Prêcheurs de Limoges, textes latins*, Toulouse 1892 : patrem scilicet Gerardi nostri fuisse Petrum Geraldum de Francheto (vel Fracheto), qui « ex strenuo milite factus est frater devotus (in ordine Praedicatorum) » et qui « postquam Domino soli militasset ac de salutis nostrae hostibus gloriose triumphasset, coronam regni percepturus migravit e vivis VIII° idus augusti, anno circiter MCCLXV. ».

Vitam ipsius Gerardi nostri fusius descripsit Bernardus Guidonis in « Cathalogo de prioribus provincialibus » repetitam a Quetif et Echard in « Scriptorum Ord. Praed. » t. I, p. 259 et 260. Quam descriptionem a Quetif editam complere licebit inspicienti : C. Douais l. c. p. 55 et « Acta Capitulum Provincialium Ord. Fr. Praed., Première Province de Provence (1239-1302), nuper a C. Douais (Toulouse 1894) proposita, ubi et in ipsis actibus et in glossis ab ipso Bernardo Guid. margini ascriptis pluries Gerardi nostri fit mentio.

« Gerardus (al. Geraldus) de Fracheto, Gallus Aquitanus, ex castro Luceti ad Lemovicas ortus, ordinem amplexus est Parisiis in coenobio S. Iacobi, et e manibus Matthaei primi prioris accepit

1) Alii rectius : *Vitae fratrum*. Accusativus vero *Vitas*, qui ut plurimum occurrit, iuxta Rosweijdum (Prooemium in *Vitae Patrum* apud Migne Patrologia Latina vol. LXXIII, p. 19) positus videtur ad analogiam tituli notissimi illius alterius libri cuius tituli originem praedictus cl. auctor l. c. relatis aliorum minus congruis explicationibus melius nostro iudicio explicat hoc modo : « Michi vero occurrebat huius appellationis originem profluxisse ex veterum citatione, qui ita fere librum hunc citant, licet verbo addito, ut patet hic in prima conclusione, ubi Gelasius ait : « *Vitas Patrum* cum omni honore suscipimus ». Gennadius : « Petronius scripsisse putatur *Vitas Patrum* ». Paschasius : « *Vitas Patrum* iussus in Latinum transferre sermonem etc. » Hinc igitur quia toties apud auctores legebant quidam *Vitas Patrum* eam appellationem $\tau\epsilon\lambda\epsilon\iota\omega\delta\acute{\omicron}\varsigma$ libro indidere. Satis autem constat ex Gennadio supra citato, librum hunc olim recte in recto inscriptum *Vitae Patrum* ».

habitum anno MCCXXV^o die XI. novembris, die festo S. Martini — sic enim propria ipsius manu scriptum in quodam eius codice Carcassonae servato legit Soegius noster, — cf. Douais, *Les Frères Prêcheurs*, l. c. p. 7, — et die annuntiationis B. Virginis immediate sequenti XXV. martii inter manus B. Iordani professus est, ut notavit ibidem; neque enim tum annus integer probationis exigebatur. Ille autem ex primis nostris Patribus unus est, cui ob exordia nostra litteris consignata plurimum debemus. Sed iam audiamus ipsum Bernardum Guidonis de eo loquentem. Sic ergo ille ubi de Lemovicensis domus prioribus: « Secundus prior successit fr. Petro Cellani F. Girardus de Fracheto Lemovicensis dioecesis, oriundus de Castro Luceti (quod etiam ab incolis Chaluz¹ vernacule dicitur) prope Lemovicas, gratiosus et dilectus Deo et hominibus, persona cunctis spectabilis, praedicator facundus et foccundus, anno domini MCCXXXIII^o. Praefuit et profuit annis XII. — Quae assertio Bernardi corrigenda est secundum ea quae de scipso fr. Gerardus scribit l. I, cap. V, § IX^a, p. 23. Nam anno 1241 fungens officio prioratus construxit conventum Ulysiponensem. — Hic locum primum consulte dimisit, incommoda plura et ineptitudines prudenter advertens, et locum secundum, in quo nunc habitamus, discrete et sollicite emit, et B. V. Maria cum filio per suum Vicarium D. Aimericum Palmutz canonicum Dauratensem² miraculose persolvit³. De hoc require in Vitis fratrum lib. I, cap. VI, § XII: Cum Fratres etc. (infra p. 48). Locum hunc multipliciter honoravit et promovit. « Ubi vero de provin-

1) Châlus (Haute-Vienne). — 2) Le Dorat (Haute-Vienne). — 3) Anno 1241: dicunt enim « Memorabilia pro Conventu Lemovicensi »: « Anno Domini millesimo CC^oLIII^o in festo Nativitatis Beatae Mariae Virginis, transactis iam duodecim annis a mutatione fratrum de loco antiquo ad novum, celebratum est iterum apud Lemovicam provinciale capitulum sub ven. P. fratre Gerardo de Fracheto Lemovicensi et priore provinciali octavo. Paucis autem diebus ante capitulum translata sunt corpora I^o, domini Durandi, episcopi Lemovicensis, de capitulo ad medium chori ecclesiae; II°, domini Aymerici Palmut canonici, patroni nostri, et Guillelmi de Malmonte, etiam canonici Sancti Stephani, ad sepulcrum sibi paratum in muro ecclesiae iuxta ostium quod vadit ad claustrum cum his versibus leonicis:

Nostrī patrōni sūnt hīc, quōrum Deū ossa
Sic voluit poni sub eadē condita fossa,
Noster ab hoc emitur locus, alterius fabricatur
Nummis ecclesia. Reddat sibi Virgo Maria.

Douais l. c. p. 52 nota 5. — Emit F. Gerardus hunc secundum locum circa annum 1239 vel 1240, nam « anno 1241, in festo nativitatis Beate Dei genitricis Marie, mutaverunt se fratres de primo loco ad secundum ». (Douais, *Les Frères Prêcheurs*, l. c. p. 6.)

cialibus provinciae Provinciae, idem haec habet : Octavus prior provincialis fuit F. Geraldus de Fracheto, qui successit F. Stephano Alvernhæz, electus in capitulo provinciali in Podio B. Mariae (Anicii) celebrato anno domini MCCLI; erat autem tunc prior Massiliensis. Hic in pace et aequitate rexit provinciam annis octo. Fuit autem absolutus in capitulo generali Valentiniensi anno domini MCCLIX. Hic fuit dilectus Deo et hominibus, praedicator ad clerum et populum gratosus, et in omnibus quae religionis sunt ad plenum instructus, et a primævis annis iugiter enutritus, gratia facundiae, genere et opinione praeclarus, verbo etiam aedificationis semper et ubique affluens : gesta quoque Sanctorum et virorum illustrium, et antiquitates memorabiles gerens in pectore, et promens in tempore opportuno, vir ubique in optimis notus. Plenus dierum¹ et operibus bonis in senectute bona migravit ad Dominum in Conventu Lemovicensi anno domini MCCLXXI. IV. nonas octobris, ab ingressu ordinis XLVI. sepultus in claustro prope ostium Ecclesiae, ubi habentur², sculpti in lapide sequentes versus :

- Frater Geralde de Fracheto pie valde
- Tertius hic a te capitur locus immediate
- Ordo, genus, vita, discretio, lingua polita
- Fama, pudor, pietas te laudant, pax, amor, aetas. •

« Idem Bernardus, pergit Quetif, in indice priorum domus Montispessulanae narrat Gerardum mox ut a provincialatu dimissus est anno 1259 eodem mense iunio electum in priorem dictae domus, eandem rexisse ad MCCLXVI³ ».

Hucusque Bernardus Guidonis.

II. Quibus muneribus ordinis Gerardus praeterea sit functus, quantopere a fratribus cultus fuerit ac dilectus, ex actis provincialibus iam pluries citatis provinciae Provinciae apparet : Remotus a prioratu Montispessulano in capitulo Tolosano, in eodem

1) Aetatis suae anno LXXVI°. — Bern. Guidonis, fundatio et priores conventus Lemovicensis; apud Douais *Les Frères Prêcheurs de Limoges*. Toulouse 1892. — 2) Verba « ubi habentur » etc. desumpta sunt ex Martène ampl. coll. tom. VI, p. 466. — 3) Acta Provincialia provinciae Provinciae Gerardum usque ad annum 1263 tantum Montepessulani priorem fuisse demonstrant. • Iste sunt, sic legitur in actis capituli Tholosani 1263, absolutiones : Absolvimus priores Tholosanum, Montispessulani • et in margine ad acta eiusdem capituli adnotavit Bernardus Guidonis : • Diffinitores huius capituli provincialis fuerunt, videlicet : Frater Geraldus de Fracheto, prior Montispessulani, absolutus ibidem ». Douais l. c. p. 96, not. 4 et 6.

capitulo elector magistri a fratribus est destinatus anno 1264¹. — In capitulo provinciali Lemovicensi anno 1266 iterum erat diffinitor². — Item anno 1266 in capitulo provinciali Petragoris (Périgueux)³. — Item iam anno 1254, cum praelati quidam concitavissent papam contra Ordinem ratione privilegiorum mendicantibus datorum, Gerardus magistrum generalem Humbertum tamquam socius comitatus est ad curiam tunc Neapoli commorantem. (l. I. cap. XXII^a).

Quapropter, si excipiantur anni 1225-1233, quo tempore quid fecerit Gerardus vel ubi egerit cum certitudine dicere non valeamus, optimo iure asseri poterit eum per reliquum vitae suae religiosae cursum amplissimis muneribus honoribusque functum provinciae suae apprime utilem fuisse, id quod prae tanto illius primi temporis insignium fratrum numero in aeternam Gerardi nostri gloriam cedit. Cuius rei Bernardus optimus est testis, cum eius vitam brevi describens paucis virum nostrum ita extollit : « dilectus Deo et hominibus » — « praedicator facundus et fecundus » — « praefuit et profuit » — « in pace et aequitate rexit » — « plenus operibus bonis in senectute bona ».

Duplici denique modo patres in capitulis provincialibus congregati diligentissime observant Gerardum nostrum honorificisque verbis prosequuntur, primo quidem exhortantes eum, ut summam in valetudine tuenda adhiberet curam : « acquiescat, inquit, prioribus super conservatione corporis sui⁴ », tum vero quemlibet provinciae fratrem ad ea obligantes suffragia post mortem Gerardi, quae ut solummodo pro fratre ipsius conventus fiant, constitutiones praecipiant⁵.

Gerardus cum tantis iam a Bernardo Guidonis memoratis clareret virtutibus, summo etiam amore studioque ordinem suum amplectebatur, quod maxime ex eo apparet, quod piam bonamque fratrum in odore sanctitatis mortuorum vitam fratribus sequentibus tradere proposuit, ut inde quod imitarentur haberent. Octo iam annis priusquam *Vitae fratrum* sunt editae, in actis capituli

1) Douais l. c. p. 100. — 2) Douais l. c. p. 111 not. 6. — 3) Douais l. c. p. 129 not. 8. — 4) Act. cap. prov. Lemov. 1253. Douais p. 55. — 5) Cap. Caturci celebrati 1255. « III. Item in hoc capitulo fuit concessum fr. Geraldo de Fracheto, priori provinciali, quod post mortem suam fiat pro eo a quolibet fratre sicut pro fratre sui Conventus ». Douais l. c. p. 65 et in actis cap. prov. Montispessulani celebrati anno 1271 legitur : « Reducimus ad memoriam de suffragiis que fratribus Geraldo de Fracheto et P. Hispano fuerunt olim concessa, scilicet quod post obitum eorum fieret pro eis sicut pro fratre unius conventus ». Douais p. 160.

provincialis Montispessulani (1252) fratres admonentur : - quod obitus miraculosos scriptos priori provinciali (fratres) mittant, et ipse Magistro¹-. Quod Gerardi opera factum videri C. Douais merito annotat, ipsumque Gerardum fuisse, qui Humbertum generalem ordinis magistrum permoverit, ut *Vitas fratrum* edendas curaret, verisimile admodum apparet. Certum vero Gerardum e scriptis illis, quae iubente Humberto e singulis provinciis de vita honesta piaque morte fratrum eximiorum missa fuerant, composuisse librum, qui inscribitur *Vitae fratrum*; cui rei litterae Humberti *Vitis fratrum* praemissae afferunt lumen. - Nos autem huiusmodi, ait Humbertus, scripta tradidimus carissimo nostro Geraldo Lemovicensi, tunc priori provinciali Provinciae, de cuius industria in huiusmodi multam gerebamus fiduciam; rogantes et imponentes eidem quod perlectis et examinatis singulis, de hiis quae laudabiliora reperiret libellum aliquem ederet; quod et fecit² -.

Bernardus Guidonis loquens de compilatore libri Gerardi haec habet : - in quo (sc. libro) suae religionis viventem imaginem legentibus posteris dereliquit³ -.

Hucusque de vita nostri Gerardi viri proculdubio laude dignissimi.

III. Priusquam ipsas *Vitas fratrum* accuratius inspiciamus, pauca de reliquis Gerardi operibus dicenda. Ac primo quidem *Cronica ordinis*, quae plerumque *Vitas fratrum* immediate sequitur, mentionem meretur. Quae ab anno 1203 usque ad anno 1254 maxime memorabilia in ordine gesta sunt, fideliter refert. Cum antea auctoribus Quetif et Echard⁴, cronica Humberti esse ferretur, nuper cl. P. Denifle⁵, historiae rerum medio aevo gestarum peritissimus, codice Andagavensi demonstrat revera cronicam esse Gerardi; nam in codice illo (n° 605 fol. 113) ut « Chronika fr. Gerardi de Fracheto » exhibetur. Cui sententiae insuper favet stylus, qui tum in ipsis *Vitis fratrum* tum in cronica plane est idem, ut cuique attente legenti patebit. Adde, quod auctor cronicae bis lectorem ad *Vitas fratrum* remittit, semel quidem indicando unde sumpserit materiam plurium partium *Vitarum fratrum*, iterum autem dum dicit : - plura vero de eo

1) Douais p. 49 not. 9. — 2) Vide prologum p. 4. — 3) Vide Quetif. l. supra citato. — 4) Vide Quetif. l. c. p. 260. — 5) Denifle Archiv für Litteratur u. Kirchengeschichte II. Bd. p. 170. Anm. 2.

(nempe fr. Iordane) scripte sunt *in libri huius tercia parte* ». Unde sequitur Cronicam ordinis iuxta mentem Gerardi fuisse quasi sextam seu ultimam partem *Vitarum fratrum*.

Scripsit praeterea Gerardus « Chronicon ab initio mundi ad sua usque tempora » quod Deo favente tempore opportuno nos edituros speramus, quare hoc loco de opere ipso praeter titulum nihil adiicimus. Curiosus lector interea adeat Quetif. l. c. p. 260.

IV. Ut iam ad *Vitas fratrum* redeat sermo, « tempus quo editum fuit hoc opus, ex actis comitorum generalium eruitur. Anno itaque 1256 Parisiis ordinatum fuit, ut quod memoria dignum rescirent sodales, illud magistro ordinis quam primum scriberent. Cum autem exinde multa memorabilia ex provinciis omnibus missa fuissent, ea Humbertus Gerardo commisit, qui laudabiliora seligens opus iam anno 1260 confecerat quod eodem anno in comitiis Argentinensibus approbatum per ordinem publicum redditum est¹ ». Haec de prima operis evulgatione intelligenda sunt; postea enim (1265-1271) ipse Gerardus plura addidit stylumque magis magisque polivit.

V. Ubi vero liber sit scriptus pro certo ostendi non potest; cum autem Gerardus, absoluto prioratu Massiliensi et Montepessulano, fere continuo in conventu Lemovicensi egerit, ibidem *Vitas fratrum* esse scriptas, valde probabile videtur.

VI. Operis materiam auctor plerumque hausit tum e scriptis a singulis provinciis ad generalem ordinis magistrum missis, tum a personis, qui ipsi verbis litterisque plurima, quorum testes oculares fuerant, retulerunt, tum ex propria experientia, et maxime e frequentibus quae officii causa instituit itineribus², tum ex libello Iordani de initiis Ordinis, de quo ipse dicit « in quo multa continentur, ex quibus habita est materia supradictorum » (infra p. 326). Suo loco fusius et accuratius in notis additis fontes, ex quibus hausit Gerardus, assignabuntur.

VII. Valor denique libri Gerardi nostri certe non parvus est praesertim pro historia Ordinis fratrum Praedicatorum; unde rerum nostrarum scriptores ad eum recurrer solebante, ut ad fontem principalem; omissis aliis v. gr. S. Antonino, Antonio Senensi,

1) Quetif. l. c. p. 260.— 2) Anno 1241 invenimus eum in Ulyssiponensi conventu (infra p. 23); anno 1245 capituli generalis causa Coloniam usque et Treviros venit (Douais, *Les Frères Prêcheurs*, l. c. p. 32); anno denique 1254 curiam Neapoli tunc morantem una cum fratre Humberto visitavit (infra p. 57).

Henrico de Hervordia, Bzovio, meminisse sufficit Annalium Ordinis Patris Mamachi et operis iam citati PP. Quetif et Echard, qui auctores *Vitas Fratrum* doctissimis notis illustraverunt.

Reliquit nobis Gerardus supplementum haud spernendum ad vitam S. Dominici, necnon narrationes egregias de vita B. Iordani, e quibus secundi magistri generalis vivida imago elucet; quippe quem videmus itinerantem per Lombardiam, Galliam, Germaniam, transgredientem Alpes, miracula patrantem, ubique praedicantem praesertim in urbibus, ubi tunc temporis florebant studia, ex quibus praedicationibus ordini maximum incrementum provenit.

Quibus laboribus fratres tunc prae omnibus incubuerint, Gerardus pariter nobis refert: praedicationibus crucis, praedicationibus ad haereses delendas fidemque propagandam, tum apud Cumanos, Tartaros, Mahometanos, tum contra Waldenses, Albigenes, Pauperes Lugdunenses.

Certiores etiam nos tacit de fundatione plurium conventuum, de circumstantiis fundationem concomitantibus, de illo nunc fere incomprehensibili concursu ad ordinem, cui episcopi, canonici, alii in dignitatibus constituti, praeclarissimi magistri, necnon religiosi aliorum ordinum divina quadam aemulatione nomen dederunt; de ingressu multorum, quorum studia, quibus operam dederunt ante conversionem, incolatum, familiamque auctor nobis refert; fratrum, qui suo tempore muneri prioris conventualis vel provincialis functi sunt, ex eo notitiam haurimus, pariterque vitae ferventis priorum fratrum fere usque ad minima descriptae; necnon vitae minus exemplaris et apostasiae quorundam meminit Gerardus, quo se amicum veritatis, nequaquam vero caecum laudatorem sui instituti nobis exhibet.

Fuit forsitan Gerardus noster nimis credulus, imo ut quibusdam videri possit aliquantulum superstitiosus, eo quod res, quae miraculosae esse videntur, nimis prolixè refert; sed quicumque totum librum legerit, non potest non fateri Gerardum esse virum veracem, talem sc., qui nihil ut verum narret quod falsum esse scit; et quam scrupulose nobis indicaverit suos fontes et quam diligenter ipse de veracitate suorum auctorum inquisierit, fere ex unoquoque capitulo apparet (v. gr. l. I, c. IV, § IX.).

De valore cronicae non est cur fusius dicamus, cum per se ipsum facile intelligatur,

VIII. Librum suum Gerardus dividit in quinque partes :

In prima agit : de pertinentibus ad inchoationem ordinis ;
» secunda refert multa de B. Dominico quae in eius legendis non habentur ;
» tertia refert multa de Fratре Iordano ;
» quarta agit de progressu ordinis ;
» quinta agit de pertinentibus ad egressum fratrum de hoc mundo. Sequitur appendix et cronica ordinis.

IX. Hucusque liber Gerardi typis prodiit, testibus Quetif et Echard (l. c.) Douaci 1619, in 4°, et Valentiae Aragonum 1657 curante Nicolao Figueres Aragono.

Partem eam, quae est de S. Dominico ex Codice Uxamensi ediderunt Bollandiani tom. I. ad diem IV mensis Augusti p. 545; iidem clarissimi Patres Bollandiani ediderunt tertiam partem huius libri, in qua describitur Vita B. Iordani, secundi magistri generalis, in Actis SS. ad d. 13. Febr. tom. II, p. 725-734. Insuper P. Mamachi in Annalibus S. Ord. Praed. vol. I. fere totam secundam partem et cronicam ex cod. Viterbiensi transcriptam pag. 300 et ss. amplissimo commentario illustravit pariterque Quetif et Echard in Script. Ord. Praed.; denique fere omnes alii scriptores Ordinis, plus minusve fideliter Vitas fratrum exscripserunt; ita v. gr. S. Antoninus, Antonius Senensis passim.

Praeterea totum librum Gerardi intuitu editionis criticae futurae litographice edidit Adm. R. P. Cormier, Massiliae 1875. « Sequens exemplum, ait P. Cormier, libri de Vitis fratrum exscriptum est ex illo quod in Archivo Ordinis Romano asservatur, incompactum quidem et absque signo, bene vero perpetuis annotationibus per cl. P. Fr. Hermannum Christianopulum illustratum, et, ut videtur, ex originali m. s. Bibliothecae Chisianae depromptum, quod notatur : Arm. C. n° 751. cod. M. 8°. Huic pro posse nostro annectemus ad marginem variantes lectiones ex alio codice Archivi Ordinis, qui ex editione Duacensi videtur exscriptus et continetur codice miscell. a largo notato VV. ad calcem. Ex quo insuper accipiemus quaedam, quae in Chisiano codice non referuntur ». Citatur sub lit. A.; editione vero cura A. R. P. Cormier facta utimur loco codicis Chisiani eamque signamus lit. C.

X. Codices vitarum fratrum hodie adhuc plures exstant. Cl. P. Denifle in « Archiv für Litteratur und Kirchengeschichte des Mittelalters » vol. 2, p. 172 nota 2. citat sequentes : « Codex

Paris. n° 18324 (XIII. saec.); Leipzig Universitätsbibliothek n° 818 (XIII. s.), a nobis visus sign. sub lit. D; Paris Arsenalbibliothek n° 1030 (XV. s.); Madrid Universitätsbibliothek n° 147 (XIII. s.); Salamanca Universitätsbibliothek n° 2.3.3. (XVI. s.). - Alius codex invenitur Nurembergae in bibliotheca urbis (cent. IV, n° 75) et Budapestae in bibl. Musaci Nationalis n° 156 (XIII. s.).

P. Cormier praeter iam supradictos, quos edidit, enumerat codices existentes : Victoriae in bibliotheca conventus nostri XIII. s.); Mantuae apud nostros fratres et Romae in bibliotheca Vallicelliana (XIII. s.); hunc codicem P. Berthier ex parte cum codice Chisiano comparavit sicut et codicem Tolosanum (XIII. s.) nobisque pro nostra editione gratiosissime fructus sui studii transmisit; citatur sub lit. I; codex vero Tolosanus sub lit. F.

Denique vidimus codicem Vindobonensis conventus extremo saeculo XIII° vel ineunte saec. XIV° exaratum, cuius textus invenitur sub lit. E; Monacensem bibliothecae regiae n° 18622 (XV. s. 1415), cit. sub lit. H; codicem universitatis Gandavensis n° 534 (XIII. s.), cit. sub lit. G, cuius descriptionem vide in ephemeridibus « Analecta Bollandiana » tom. III. p. 209; codicem bibliothecae Regiae Bruxellensis (XIV. s.); hunc pariter descripserunt clarissimi Hagiographi Bollandiani in Catalogo Codicum Hagiographicorum Bibliothecae Regiae Bruxellensis, quem ediderunt 1886 Bruxelles I p. 344; variantes lectiones huius codicis inveniuntur sub lit. B. — Insuper vidimus et comparavimus pro appendice codicem Sosatensem (Soest in Westfalia); citatur sub lit. K.

XI. In duplicem classem dividi possunt enumerati codices; quarum primam repraesentant codices D, E, F, G, H, I, K (prima operis compositio uti iam anno 1260 in comitiis Argentinensibus approbata et per Ordinem publicata est); ad secundam classem pertinent codices A et C, ex quibus eruitur Gerardum ipsum inter annos 1265-1271 suum librum *Vitas fratrum* auxisse variis narrationibus necnon stylo politiori ornasse. Clare hoc probant lib. I, cap. V, § IX (pag. 23), quo in loco se in Ulissiponnensi conventu anno 1241 degisse refert, et l. I, cap. XXII^a, ubi se Neapoli una cum fratre Humberto fuisse tradit. Factam autem esse secundam evulgationem post annum 1265 nobis demonstrat lib. II, cap. VII, § II (pag. 61), ubi Gerardus in ipso textu Guidonem Fulcodium dicit dignitate papali ornatum, ad quam dignitatem Guido Fulco-

dus sub nomine Clementis IV. nonnisi anno 1265 die 5. februarii euectus est, dum e contra ceteri codices hanc dignitatem Fulcodii vel omnino ignorant vel in margine tantum alia manu addunt.

Idem dicendum est de duplici recensione cronicae ordinis, quarum primam iam ante compilationem *Vitarum fratrum* (1260) auctor scripsisse videtur, uti probant varii loci ex prima recensione cronicae desumpti et in ipsas *Vitas fratrum* translati omis- sis iisdem locis in secunda cronicae recensione. Confer praesertim caput de morte fratris Iordanis (*Vitae fratrum*, l. III, c. XXXVII, p. 129, 130) et cronicam ad annum 1236 (p. 329).

Codex Bruxellensis hoc singulare prae se fert quod eorum quae nos ll. 1-3 exhibemus, ipse tantummodo cc. 1-5 primi libri prae- bet; posito deinde integro libro quarto et quinto etiam cronicam ordinis addit, excepta rursus appendice quae post *Vitas fratrum* fere semper habetur; mutati sunt insuper librorum et capitulorum tituli totumque opus in 26 partes dividitur. Mutationes istae suis locis in notis signantur.

Et haec quidem de Vita et Scriptis fratris Gerardi de Fracheto sufficiant.

XII. Propositum nostrum in edendo de novo *Vitas fratrum* praecipuum est restituere archetypum textus manuscriptis anti- quissimis, quantum potuimus, adhibitis, loca postea addita in appendice colligere, lectiones variantes fidelissime notare, nec- non quasdam notas brevissimas geographicas et chronologicas pro posse ad meliorem cognitionem personarum, de quibus est sermo, addere, tempora denique plerumque incerta accuratius statuere; attamen a longioribus digressionibus et disputationibus supersedendum esse nobis videbatur eo quod talia in ephemer- idibus Dominicanis historicis proxime edendis publici iuris facere intendimus.

Exceptis interpunctionibus litterisque maioribus pro nomi- bus propriis quam fidelissime exhibuimus orthographiam, qualem invenimus in codice Viennensi; solum in scribendo litteram u consonantem per v ab illa recessimus; alias mutationes, nisi forte mendum aliquod fuit manifestissimum, expresse suo loco annota- vimus. Capitula in secunda recensione addita italicis quas dicunt litteris reddidimus et quandoque in notis adiecimus in extenso quaedam capitula, quae Gerardus ex aliis auctoribus desumpsit, ut lector per se ipsum videre possit, quousque hac in re se exhi- buerit Gerardus fidelem.

XIII. Restat, ut referamus gratias eis qui nos opere, consilio, praestando libros vel quibuscumque modis adiuverunt : imprimis A. R. P. I. Berthier qui non obstantibus multiplicibus laboribus modo gratiosissimo revisionem totius libri peregit necnon praefationem addere dignatus est; domino A. Cauchie, professori universitatis Lovaniensis, domino Doctori Henrico Finke, professori academiae regiae Monasteriensis in Prussia, R. P. Hieronymo Mayer, bibliothecario abbatae Engelbergensis in Helvetia, dominis bibliothecariis Monasteriensis et Lipsiensis bibliothecae, praesertim R. D. canonico Reusens, bibliothecario necnon professori universitatis Lovaniensis.

Faxit Deus, ut quod initio in eius honorem conscriptum est opus, nunc denuo excusum eundem scopum feliciter consequatur, dum ad aemulanda exempla Patrum filios movet, sed et quoscumque alios pios lectores.

Scrpsi Lovanii mense Augusto 1895.

Fr. BENEDICTUS MARIA REICHERT
Ord. Praed.

TITULUS COMPLETUS

LIBRORUM PLURIES CITATORUM.

I. Acta Sanctorum quotquot toto orbe coluntur vel a catholicis scriptoribus celebrantur... collegit, digessit, notis illustravit Ioh. Bollandus operam et stud. contulit Godefr. Henschenius. Antwerpiae, Bruxellis et Tongerloae 1643-1794. Bruxellis 1845-1894.

II. Acta Capitulum Provincialium Ord. Fr. Praed. Première Province de Provence (1239-1302) Auctore C. Douais, Toulouse 1894.

III. Analecta Sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum seu Vetera Ordinis Monumenta Recentioraque Acta, Reverendissimi Patris fr. Andreae Frühwirth, eiusdem ordinis Magistri Generalis, iussu edita. Romae, Typis Vaticanis, 1893-1895.

IV. Annales ecclesiastici Caesaris Baronii, Od. Raynaldi et Iac. Laderchii denuo excusi et ad nostra usque tempora perducti ab Augustino Theiner. Tom. 1-28. Bar-le-Duc 1864-1875. Tom. 29-37. Paris 1876-1882.

V. Annales Ordinis Praedicatorum, Auctoribus FF. Thomas Maria Mamachio, Francisco Maria Pollidorio, Vincentio Maria Badetto et Hermanno Dominico Christianopulo, coenobii S. Mariae super Minervam Prov. Romanae Alumnis. Rom. MDCCLVI.

VI. Année Dominicaine ou Vie des Saints, des Bienheureux, des Martyrs et des autres personnes illustres de l'ordre des Frères Prêcheurs.

Nouvelle édition, Lyon. X. Jevain 1883-1896.

VII. Antonini S. Florentini tertia pars historiarum. Lugduni Apud Aegidium et Iacobum Huguetam. 1543.

VIII. *Bayonne* Ceslas. O. P. Vie du Bienheureux Réginald de Saint-Gilles. Paris, Poussielgue, rue Cassette, 27. 1872.

IX. Bullarium Ord. FF. Praedicatorum opera Fr. Thomae Ripoll editum, tom. I. Romae 1730.

X. Chronicon Fratrum Ordinis Praedicatorum, in quo tum res notabiles, tum personae doctrina, religione et sanctitate conspicuae, ab exordio ordinis ad haec usque nostra tempora complectuntur. Auctore P. Fr. Antonio Senensi, Lusitano, eiusdem Dominicanae familiae alumno; nec non eiusdem: Bibliotheca Ordinis fratrum Praedicatorum, Virorum inter illos doctrina insignium nomina et eorum quae scripto mandarunt Opusculorum Titulos et Argumenta complectens.

XI. *Ciacconius* Vitae et resgestae pontificum Romanorum et Cardinalium. Romae 1677.

XII. P. Denifle Die Entstehung der Universitäten des Mittelalters bis 1400. Berlin, Weidmann 1885.

XIII. Denifle Archiv für Litteratur und Kirchengeschichte des Mittelalters Berlin 1885 ff. Freiburg im Breisgau, Herder.

XIV. Denifle-Chatelain. Chartularium Universitatis Parisiensis Tom. I. Paris. typis Delalain, 1889.

XV. Etudes sur les temps primitifs de l'ordre de S. Dominique. Par le R. P. Antonin Danzas. I-IV. Le bienheureux Jourdain de Saxe, S. Raymond de Pennafort. Paris, Henri Oudin 1873-85.

XVI. B. Iordanis de Saxonia, alterius Praedicatori Magistri, opera ad res ordinis Praedicatorum spectantia, quae exstant, collecta ac denuo edita. Cura Fr. I. I. Berthier, Ord. Praed. Friburgi Helvetiorum, Typis Consociationis Sancti Pauli. 1891.

XVII. *Migne* I. P. Patrologiae cursus completus series latina (P. L.) Parisiis 1844-55; 1857-1869.

XVIII. Scriptores Ordinis fratrum Praedicatorum recensiti a PP. Iac. Quetif et Iac. Echard. Tom. I. Lutetiae Parisiorum MDCCXIX.

XIX. Sutter (L.) Die Dominikanerklöster auf dem Gebiete der heutigen Schweiz im 13. Jahrh. Luzern. Räber 1894.

XX. Thomae Cantipratani S. Th. Doctoris, Ord. S. Dominici et Episcopi Suffraganei Cameracensis, Miraculorum et exemplorum mirabilium sui temporis, libri duo. Opera et studio Georgii

Colvenerii Alostensis, S. Theol. Licentiati et librorum in Academia Duacensi Visitoris. Duaci, ex typographia Baltazaris Belleri sub circinio aureo, anno 1597.

XXI. Vie du Bienheureux Jourdain de Saxe, par le R. P. Joseph-Pie Mothon des Frères-Prêcheurs. Paris, Société Générale de Librairie Catholique, Victor Palmé, 1885.

XXII. Vincentii Bellovacensis speculum historiale. Editio Mentelliniana. Argentorati 1473, fol. max. 2 voll.

CODICES MANUSCRIPTI.

A =	codex	asservatus in Archivo Ordinis	
B =	"	Bruxellensis	
C =	"	Chisianus (ed. Cormier)	
D =	"	Lipsiensis	
E =	"	Vindobonensis	
F =	"	Tolosanus	
G =	"	Gandavensis	
H =	"	Monacensis	
I =	"	Vallicellianus	
K =	"	Sosatensis	
L =	"	Viterbiensis	} pro cronica Ordinis.
M =	"	Vaticanus	
N =	"	Barcinonensis	

**Incipit prologus a) in librum, qui dicitur vitas (sic!)
Fratrum, compilatum ex exemplis illustribus, quae acciderunt
in Ordine vel de Ordine Fratrum Praedicatorum.**

Cum gloriosis Sanctorum Patrum exemplis, tam novi quam veteris testamenti, quibus copiose mundus¹ abundat, turba fidelium quasi quibusdam panibus satiata² iam fuerit, quos divina bonitas, penes unitatem parvitas³ reperiens, fregit ac per⁴ ministros suos ipsis fidelibus discumbentibus iussit distribui; restat ut eius mandato fragmenta ea, videlicet⁵ quae in nostro⁶ Ordine Praedicatorum habentur digna memoria colligantur, ne oblivione pereant vel⁷ neglectu; ait enim : « Colligite fragmenta ne pereant b). » Quae diligenter collecta, de Joh. VI. 12.

a) Iste prologus deest in cod. B D E G H I.

Cod. F. sic contrahit prologum : Incipit liber de vitis fratrum : cum gloriosis sanctorum... usque ad neglectu. Hisce tamen mutatis : 1) mundus copiose ; — 2) iam fuerit satiata ; — 3) puritatis ; — 4) om per — discumbentibus ; — 5) scilicet... ; — 6) om nostro ; — 7) aut. —

b) Deinde pergit : « Collegimus ergo in hoc volumine, quod vitas fratrum appellamus, et coarctabimus ad titulos competentes exempla fratrum no(ta)biliaque ponentes ; Primo de inchoacione ordinis et causis ; Dehinc de b. Dominico, que in sua non habentur legenda ; Post de sancte memorie magistro Iordane ; Quarto de progressu fratrum ; Quinto de felici fratrum egressu, pariter et penoso et de aliis utilibus, prout in titulis singulorum patebit.

Hoc facile, dulce et perutile fiet, maxime regina celi, domina mundi, matre Jhesu Christi, virgine gloriosa Maria nobis prestante auxilium, et gratiam filii impetrante. Ipsa igitur sic in fundamentum et principium huius operis, que exstitit, ut pie creditur, et exemplis probatur, initium ordinis, et est patrona, advocata, conservatrix et ductrix. Hec autem que in hoc volumine posita sunt, ad nos fuerint a bonis et veracibus narrata, et conscripta et per multos et discretos ac devotos homines et auctoritate capituli generalis per rev. patrem magistrum ordinis nostri quintum, fratrem scilicet Humbertum de Romanis approbata diligenter et collecta. — Post haec cod. F. dat tabulam generalem totius operis sub hoc titulo : Incipiunt rubrice omnium istorum quinque librorum. Liber primus habet octo rubricas : — Variantes lectiones suo loco notantur.

facili duodecim cophinorum, id est duodecim Apostolorum implebunt mensuram : quorum ipse Ordo Praedicatorum, sive ipsi Praedicatorum, numerum et officium repraesentant.

Dicit enim glossa super tertium librum Regum¹, capite decimo, quod per duodecim leunculos stantes super sex gradus throni Salomonis designatur Ordo Praedicatorum Apostolicam vitam sequens.

Colligemus ergo in unum volumen ad utilitatem legentium omnia exempla et illustria facta fratrum nostrorum, quorum laboribus et quorum sudoribus Ordo incoepit, et crevit, et quorum meritis perseverat, quae in nostro Ordine vel extra de ipso Ordine acciderunt, vel quae annexa fuerunt Ordini, de quibus potest haberi veritas et recordatio digna ; ut discant posterius et sui Ordinis dignitatem, necnon manifeste attendant in quanta perfectione ambulaverunt priores Fratres, patres nostri ; et sapere pro veritate ; ac si per hoc caveant a sanctitate et feroce priorum Patrum esse degeneres, ac pudeat eos suae negligentiae et torporis. Sed et hoc non tam facile quam dulce videri debet, maxime Regina coeli, Domina nostra Maria nobis praestante auxilium, qua de mandato Filii sui vineta est Praedicatoribus et facta est socia Praedicatorum, donec impleatur numerus electorum. Ait enim Ruth (haud dubium quod Virgo Maria) : Praecepit mihi (supple : Filius meus) ut tandiu messoribus eius (sc. Praedicatoribus) iungerer, quamdiu omnes segetes meterentur, id est colligerentur fideles. Ipsa siquidem sit fundamentum et principium huius operis, quae existit (ut pie creditur et exemplis habetur) initium nostri Ordinis. Ipsa sit huius operis materia et consummatio, quae Ordinem impetravit a Filio, sicut in infrascriptis patebit exemplis².

Ruth. II. 21.

In hoc vero libro, quem Vitas Fratrum censuimus appellandum, tali ordine procedemus : Coarctabimus omnia exempla, ad certas videlicet materias et titulos componentes, ponentes circa principium quaedam de Beato Dominico, quae in sua non habentur legenda, et omnia per ordinem, quae de sanctae memoriae Magistro Iordane potuerint haberi. Circa finem vero per se sigillatim de aliquibus Fratribus admodum gloriosis sub compendio subiungemus, describentes eos, qui aliquo notabili

1) vers. 20. cfr. infra, cap. III, circa initium ; — 2) lib. I. cap. I.

motu mundum contemnentes, Ordinem sunt ingressi. Igitur Sanctum Spiritum, habitatorem eorum, qui in hoc libro conscripti sunt, invocemus, ut qui eis dedit exempla virtuosa perficere, det nobis incoepto stylo ad utilitatem multorum scripto redigere. Rogamus autem lectorem ut, si aliqua invenerit digna admiratione et laude, laudet Dominum in illis, qui in Sanctis suis est laudabilis et admirabilis in suis operibus praedicatur. Si quae vero fustidierunt eum, saltem saniori gustui diiudicanda relinquat, (attendens omnium palatum non similiter esse dispositum, et quod uni desipuerit alterum altero plus delectare) etiam si minima videantur. Si quae vero displicuerint, maxime ei qui alta sectatur, dente canino non mordeat, nec detrahat. Cui magna videntur impossibilia et aedificatoria tamquam vilia, vilipendat; sed innocentia et charitas credunt cito et de facili acquiescunt, quibus committimus opus praesens.

EXPLICIT PRIMUS PROLOGUS.

Incipit prologus in vitas fratrum¹.

Dilectis in dilecto² Dei filio Ihesu Christo³ fratribus predicatoribus universis, fr. Humbertus, servus eorum inutilis, salutem in patria et in via salutaribus semper exercitiis occupari. Salvator mundi, cui cura est de salute omnium seculorum, Spiritu suo Sancto misso in corda multorum, inspiravit⁴ eisdem, ut quaedam facta et dicta quorundam⁵ servorum suorum⁶ laude digna et edificatoria in scriptis redigerent, ut tanto per generationes venturas pluribus fierent in salutem, quanto efficacius ad posteros⁷ perpetuaretur eorum memoria per scripturam. Sic Eusebius *a*) ecclesiasticam hystoriam, Damascenus *b*) librum Barlaam⁸,

1) ita G: titulus om. E: incipit prologus F I; epistola venerabilis patris fratris Humberti magistri ordinis fratrum predicatorum de libello seu tractatu, qui intitulatur vitas (sic!) fratrum. D: incipit... fratrum ordinis predicatorum. H: incipit secundus prologus A C. — 2) dilecto om. A C. — 3) Ihesu Christo om. D G H. — 4) spiravit C. — 5) Dei add. D. — 6) suorum servorum A C H; — 7) ad posteros om. D. — 8) Barlaamum C; et Iosaphat add. A.

a) Eusebius Pamphil. ep. Caesareensis in Palestina † circa 340: eius opus citatum Migne P. G. vol. XX, ab initio. — *b*) Iohannes Damascenus † c. 760 Migne P. G. vol. XCVI

Cassianus *a)* collaciones patrum, Gregorius *b)* dyalogum, Hieronimus¹*c)*, Beda *d)*, Florus²*e)*, Odo^{f)}, Usuardus³*g)* diversa martirologia; Gregorius turonensis *h)*, Petrus cluniacensis *i)* et alii quam multi multa opuscula de huiusmodi materia ediderunt⁴. Sane multimoda fratrum de diversis nacionibus relatione frequenter ad nos pervenit, quod multa contigerunt⁵ in ordine et ordinis occasione, que si scripto⁶ commendata fuissent, multum valere possent in perpetuum ad fratrum consolacionem et spiritualem profectum. Sollicitaverunt insuper nos⁷ fratres multi Deo devoti, ut super⁸ huiusmodi scripto compilando curam aliquam nos⁹ apponere non pigeret, antequam oblivio, que iam plurima de cordibus fratrum¹⁰ tulerat, omnia sepeliret. Super hiis ergo¹¹ habita collacione cum prioribus provincialibus in capitulo generali, quod anno Domini ·M^o·CC^o·L·VI°· fuit Parisius celebratum, de consilio eorum fuit fratribus universis mandatum, ut si quid dignum memoria de predictis occurreret, illud¹² nobis significare curarent. Circa quod exequendum, etsi multi de negligencia se non potuerunt¹³ excusare, quidam tamen nobis¹⁴ multa de huiusmodi conscripserunt. Nos autem huiusmodi scripta¹⁵ tradidimus karissimo nostro fratri Geraldo¹⁶ Lemovicensi, tunc priori provinciali Provincie, de cuius industria in huiusmodi multam gerebamus fiduciam, rogantes et imponentes eidem, quod¹⁷ perlectis et examinatis singulis, de hiis que laudabiliora¹⁸ reperiret, libellum aliquem ederet; quod et fecit sicut¹⁹ inferius continetur. Cum autem multis discretis fratribus opus illud²⁰ legentibus placuisset et dignum²¹ approbacione iudicarent, Nos tandem de approbacione multorum discretorum ac²² bonorum fratrum illud

1) Ieronimus H. — 2) Florencius, Beda D. — 3) Ysuardus E. — 4) condiderunt A C: opuscula add. D. — 5) contigerint D. — 6) que si scripta fuissent D. — 7) nos multi fratres E. — 8) scilicet C. — 9) nos om G. — 10) fratrum om C. — 11) igitur G H. — 12) id. E. — 13) poterant E: potuerint A F. — 14) nobis om A C. — 15) recepta add. C D G H. — 16) Gerardo E. — 17) ut H. — 18) laudabilia G. — 19) prout A. — 20) id. E. — 21) dignum approbacione multorum discretorum... H. — 22) et A.

p. 857. — *a)* Iohannes Cassianus † c. 435, abbas S. Victoris prope Massiliam op. cit. Migne P. L. XLIX, p. 475 et ss. — *b)* S. Gregorius Magnus † 604; op. cit. Migne P. L. vol. LXXVII. — *c)* S. Hieronymus † 420; op. c. Act. SS. Boll. Nov. vol. I. — *d)* Beda Venerabilis † 735; op. c. l. c. vol. XCIV p. 799. — *e)* Florus † 860, op. c. l. c. CXIX, p. 95-102. — *f)* Odo op. c. l. c. CXXXIII. — *g)* Usuardus op. c. l. c. vol. CXXIII, p. 599, CXXIV. — *h)* Gregorius Turonensis † 594: II libr. miraculorum Migne LXXI, p. 706. — *i)* Petrus IX abbas Cluniacensis; de miraculis libr. II, Migne CLXXXIX, p. 851.

inter fratres duximus publicandum. Nolumus¹ tamen quod extra Ordinem tradatur sine nostra licencia speciali². Vos ergo³, karissimi, predicta legentes, advertite quanta cura fuerit providencie superne de ordine, et hoc⁴ adtendentes confirmamini magis ac magis in eius amore⁵. Consulimus autem et rogamus⁶, ut qui negligentes nobis in scribendo⁷ de supra dictis fuerunt⁸, negligenciam corrigant diligenter. Illi vero apud⁹ quos aliqua similia contingent¹⁰ in posterum, nobis vel magistro, qui fuerit pro tempore, scribere non obmittant*, ut ad utilitatem ordinis hec post predictum opus scribantur, vel in locis debitis in ipso¹¹ opere inserantur¹² a).

Incipit liber Vitas (sic!) Fratrum¹³.

Libellus¹⁵ iste qui vitas (sic!) fratrum intitulari potest, compilatus est de diversis narrationibus, quas fratres multi Deum timentes¹⁶ et fide digni conscripserunt fratri Humberto, magistro ordinis. Quomodo iste libellus vocetur, et de quo tractet et que sint eius partes¹⁴.

Habet autem partes ·V·¹⁷. Prima¹⁸. Continet de pertinentibus ad inchoacionem ordinis. Secunda multa¹⁹ de beato Dominico, que non habentur²⁰ in eius legenda²¹. Tercia de magistro Iordane. Quarta de progressu fratrum. Quinta de egressu fratrum de hoc mundo.

Prima pars²² : Quod Domina nostra ordinem fratrum predicatorum impetravit²³ a filio.

Quod²⁴ orde iste²⁵ a multis previsus²⁶ est et pronunciatus²⁷.

1) nolumus — speciali *add. in cod. E a manu rec. in margine.* — 2) speciali licencia A. — 3) igitur D H. — 4) hec F. — 5) ipsius amore D: amore eius A. — 6) et rogamus om. A C. — 7) in scribendo nobis A D F. — 8) fuerint D E. — 9) apud om. C. — 10) contigerint E: contingunt H. — 11) in omni C. — 12) explicit prologus *add.* A C: explicit prologus in vitas fratrum. Amey. F. — 13) titulus om. E G: incipit liber D F; incipit vitas fratrum A C: incipit... fratrum predicatorum H. — 14) hic titulus desumitur ex E. — 15) liber F. — 16) timentes Deum H: dominum timentes A. — 17) quinque partes A. — 18) divisio libri in partes: prima pars continet H. — 19) multa om. H. — 20) continentur G. — 21) in legenda eius non habentur A D. — 22) tituli et capitula prime partis A C D: capitula prime partis: primum quod H: incipiunt capitula prime partis et sunt ·VII· F: — numeri cap. *add.* D G. — 23) impetravit A C. — 24) secundum quod H, *et sic deinceps.* — 25) iste ordo A. — 26) fuit previsus A. — 27) pronunciatus E.

a) Haec epistola Humberti, magistri ordinis, scripta est probabiliter immediate post capitulum generale anni 1260, quo anno auctor opus primum edidit. cf. Quetif. I. p. 259a.

Quod¹ glose multe et dicta sanctorum hoc idem² videntur sensisse.

Quod idem³ ostenditur per multa que predicta sunt de diversis domibus ordinis⁴.

Quod Deo est specialis cura de fratribus.

Quod domina nostra speciali affectu et effectu ordinem diligit et procurat.

Unde ortum habuit, quod salve regina post completorium dicatur⁵ et de eius efficacia.

Pars 1^a.

CAPUT PRIMUM.

Quod domina nostra ordinem fratrum predicatorum impetravit a filio⁶.

§ I⁷. *Diligenti indagacione advertimus⁸ divinarum mysteria scripturarum, clare cognoscimus Dominam nostram Beatam Virginem Mariam⁹ generi humano¹⁰ esse apud Filium interventricem sollicitam, et piissimam¹¹ adiutricem, cuius precum¹² patrocinio temperatur severitas divine iusticie, ne pereant peccatores a facie Dei¹³; cuius precum instancia mundo multa utilia conferuntur. Quamobrem recte vocatur nebula media inter Deum et homines constituta effectum temperans ire Dei; vocatur et propitiatorium, quo mediante Deus nostris propitiatur delictis, condonans de facili multa et magna, que per eam poscuntur remedia; inter que hoc fuit potissimum, quod hunc talem ac tantum ordinem ad salutem humani generis a misericordia Dei precibus suis eduxit, sicut iam existit quibusdam manifestacione revelatum.*

§ II¹⁴. Fuit a) ante institutionem¹⁵ ordinis¹⁶ fratrum¹⁷ predicatorum monachus quidam, vitam ducens honestam, qui in quadam

1) hoc cap. om. A: multe glose E. — 2) idem om. C — 3) id. A C. — 4) ordinis om. A C. 5) dicitur post completorium E. — 6) qualiter beata virgo a filio suo hunc ordinem impetravit E. — *Divisio in paragraphos a nobis datur.* — 7) haec paragr. om. D E G H I et in editione Duacensi. — 8) si diligenter advertimus F. — 9) Mariam om. F. — 10) generi humano om. F. — 11) generis humani add. F. — 12) precum om. F. — 13) dei; unde vocatur nebula inter Deum et homines estum temperans ire Dei; vocatur eciam propitiatorium per quod Deus nostris propiciatur peccatis, condonans de facili et prestans liberaliter que per eam remedia postulant. Inter que hoc unum fuit de potissimis, quod predicatorem ordinem a divina misericordia suis precibus impetravit, ut hiis exemplis patet. — 14) de eodem A C; incipiunt actus fratrum predicatorum. Primo de inchoacione ordinis. Capitulum primum B. *Praecedentia desunt in cod. B.* — 15) constitutionem E. — 16) huius ordinis quidam. F. — 17) fratrum om. G H.

a) cf. Mam. l. c. p. 398.

infirmirate sua, raptus in extasi tribus diebus continuis sine exteriori motu et sensu permansit. Ad¹ se vero rediens nulli dicere² voluit, quid³ vidisset. Elapso autem aliquanto⁴ tempore, cum iam ordo iste creatus esset, contigit duos fratres in ecclesia, ubi erat dictus⁵ monachus, predicare. Unde⁶ percunctatus diligenter ipsorum⁷ fratrum⁸ officium, religionem et nomen⁹, post predicacionem traxit eos¹⁰ cum aliis¹¹ honestis ad partem et ait : « Ea que michi Deus¹², sua benignitate¹³ revelavit¹⁴, et silui; amplius tacere non debeo¹⁵. Quondam raptus in extasi tribus diebus et tribus¹⁶ noctibus, vidi dominam nostram matrem Dei Mariam¹⁷, flexis genibus et iunctis manibus pro humano genere Filium deprecantem, ut ipsum¹⁸ adhuc¹⁹ ad penitentiam expectaret. Qui²⁰ sepius piam matrem repellens tandem sic²¹ instanti respondit : « Mater mea, quid possum vel quid debeo²² mundo²³ amplius facere? Misi prophetas et patriarchas ad eorum salutem, et parum se correxerunt; veni ego et misi apostolos, et me et ipsos²⁴ nequiter occiderunt; misi martires, doctores et confessores quam plurimos²⁵, nec illis acquieverunt; sed²⁶ quia non est fas, ut tibi aliquid denegem, dabo eis predicatorum meos²⁷, per quos²⁸ illuminentur et emendentur²⁹. Sin autem vindicabo me³⁰ de illis et veniam contra³¹ eos³². »

1) adque mox rediens H. — 2) declarare E. — 3) quod I. — 4) aliquo I. — 5) dictus erat F G H I: in qua erat predictus D. — 6) unum A C E. — 7) eorum B. — 8) fratrum om. B I. — 9) et add. H. — 10) eos — et om. I: — 11) multis add. B: viris add. D E G: cum aliis viris honestis ad... H. — 12) dominus I. — 13) bonitate E. — 14) revelavit; silui et amplius non debeo tacere H. — 15) non debeo tacere G. — 16) tribus om. E. — 17) Mariam Dei matrem E: dei matrem Mariam D. — 18) eum F. — 19) adhuc om. I. — 20) qui datus sepius pie matri repulsam D F. — 21) sibi E. — 22) quid debeo aut quid possum D. — 23) mundo om. B: illi pro mundo F. — 24) illos D F. — 25) plures B. — 26) tamen E. — 27) meos predicatorum D. — 28) ut per eos B. — 29) emendentur D F I. — 30) me om. E: me vindicabo D H. — 31) contra illos D. — 32) *Redactio huius paragraphi multum differt in cod. C qua de re censuimus eam transcribere totaliter; idem valet pro paragr. sequenti (§ III.)*

Fuit quidam monachus ante institutionem huius Ordinis, qui honestam ac laudabilem vitam ducens secundum sui Ordinis instituta, in quadam infirmitate raptus in extasi stetit tribus diebus et tribus noctibus continuis, nullum habens motum penitus atque sensum. Cum autem mortuus a monachis putaretur et ab aliis qui presentes adstabant, conferrentque utrum eum traderent sepulture, post dictum temporis spacium ad se rediit, quasi de gravi somno evigilans. Cumque omnes admirarentur, et ab eo quererent, quidnam hoc esset, vel vidisset, nihil aliud respondit nisi hoc solum : « Modicum fui in extasi »; cum tamen tribus diebus et tribus noctibus fuisset in raptu. Unde nec eis nec alicui alii de hiis que viderat usque ad tempus definitum acquievit revelare. Post autem, elapso aliquorum annorum curriculo, cum iam ordo iste esset creatus, et fratres iam spargerentur ad predicandum, contigit duos fratres venire ad partes illas, et in ecclesia ubi erat predictus monachus predicare. Qui percunctatus diligenter tamquam rem novam ipsorum fratrum officium, religionem et ordinem, et habita veritate, post predicacionem traxit eos ad partes, advocatis aliquibus sapientibus et discretis, et ait : « Ea que mihi Deus sua benignitate placuit

§ III. Ad confirmationem autem² predictae visionis facit, quod quidam monachus grandevus et religiosus in abbacia Boneval-
²lis a), cisterciensis ordinis, diocesis Viennensis, fratri Humberto*, qui postea fuit magister ordinis fratrum predicatorum narra-
 vit. « Tempore b), inquit, quo XII abbates ordinis nostri a domino³ papa b) missi fuerunt contra albigenses⁴ hereticos, contigit quendam illorum⁵ iuxta villam quandam transire, in qua quidam qui mortuus fuerat, revixerat, ut dicebant⁶. Misit ergo quendam monachum suum, ut inquireret veritatem et exploraret diligenter⁷, quid vidisset⁸. Cui inquirenti⁹: «Vidi, inquit, beatam¹⁰ Mariam tribus diebus continuis flexis genibus coram filio pro populo deprecantem. Cui Filius¹¹, commemorans beneficia, que mundo fecerat et econtra¹² mala que mundus rependebat, dixit¹³: « Et quomodo possum amplius parcere¹⁴ sic ingrato? » At virgo respondit: « Bone fili, non secundum eius maliciam, sed secundum tuam misericordiam agas¹⁵. » Tandem¹⁶ eius¹⁷ victus precibus Christus ait: « Ad votum tuum adhuc faciam misericordiam¹⁸; mittam eis predicatorum, qui commoneant eos, et si quidem se correxerint, bene; sin autem, non parcam. » Hec, inquit, reverendus senex nobis narravit, quia in brevi tempore¹⁹ vos²⁰ predicatorum surrexistis²¹. Quare sperari²² potest indubitanter quod ordo

revelare et que usque nunc silui, quia vero video esse completa, amplius tenere non debeo. Tali enim tempore, raptus in extasi tribus diebus et tribus noctibus, vidi Dominam nostram-matrem Dei, omnibus illis tribus diebus et noctibus flexis genibus obnoxius pro humano genere Filium deprecantem, ut adhuc eum expectaret ad penitentiam. Qui in illorum trium dierum spacio dans semper matri repulsam, tandem ultimo acquiescens, ei in hec verba respondit: « Mater mea, quid possum vel quid debeo humano generi amplius facere? Misi patriarchas pro salute eorum, et modicum eis acquieverunt; misi prophetas et parum se correxerunt; veni ego preterea et misi apostolos, sed et me et illos occiderunt; misi martyres, confessores, doctores et alios quam plures, per quos adhuc mundus se non correxit. Tamen ad preces tuas (non enim fas est, ut tibi aliquid denegem) dabo eis et mittam predicatorum, viros veritatis, per quos mundus illuminetur et emendetur. Quod si factum fuerit, bene quidem; sin autem, non restat deinceps remedium aliquod, sed vindicabo me de illis et veniam contra eos.

1) ad idem I; de eodem om. E G H; alia visio. Secundum. B. — 2) autem om. E H. — 3) domino Innocencio · III · papa H; papa Innocencio · III · G. — 4) albigenenses B D; contra hereticos tholosanos F. — 5) illorum abbatum virum villam... E. — 6) dicebatur F H I. — 7) diligentissime D F. — 8) viderit B I. — 9) sic ille respondit add. D. — 10) virginem add. B. — 11) filius om. B F I. — 12) eque E; econtra om. D. — 13) ait I; ei ait B. — 14) parcere amplius D; et quid possum amplius facere sic ingrato F. — 15) agatur I. — 16) tamquam F. — 17) eius om. D; quasi add. B. — 18) hanc add. F I. — 19) quia brevi vos tempore G H. — 20) vos om. E; post *pro* vos B. — 21) apparuistis predicatorum F; surrexistis predicatorum D. — 22) suspicari F I.

a) Bonnevaux non longe a Vienne. — b) hoc accidit anno 1207; cf. Mam. l. c. p. 170, 171; Analecta I. p. 72, ubi idem refertur a fr. Ludovico de Prelormo.

vester¹ ad preces gloriose² virginis sit creatus. Unde³ tantum ordinem⁴ debetis diligenter servare, et beatam⁵ Mariam potissime⁶ honorare⁷.

§IV. a) Frater quidam⁹ minor¹⁰, religiosus et fide dignus qui socius

Qualiter beata virgo sanctum Dominicum filio suo presentavit 8.

1) noster E F. — 2) beate B G I. — 3) et add. B D E F. — 4) ordinem tantum G F. — 5) beatissimam D. — 6) paratissime G. — 7) *Haec paragr. in cod. C sic sonat* : Ad confirmationem predictae revelationis accedit aliud simile quod retulit quidam sanctus monachus de abbacia Bone Vallis Ordinis Cisterciensis Diocesis Viennensis, fratri Humberto, qui postea fuit magister ordinis fratrum predicatorum. Narravit autem sic : « Cum dominus Innocencius papa tercius misisset duodecim Abbates Cistercienses contra Albiginenses hereticos, et unus illorum abbatum cum suo monacho per quamdam contratam transitum fecisset, ubi erat magnus concursus virorum ac mulierum, ad quemdam hominem hic suscitatum post biduum mortis sue, propter reverenciam honestatis sue proprie et Ordinis, timens ad spectaculum illud accedere, deliberans tamen, misit monachum suum, ut investigaret diligencius veritatem rei, qua habita, quereret a suscitato si vidisset aliquid dignum memoria. Qui iussa complens, et seiscitatus a suscitato quid viderat, respondit, inter cetera se vidisse gloriosam Dominam nostram Virginem Matrem Dei continue tribus diebus et tribus noctibus, flexis genibus, iunctis manibus, fuis lacrymis, pro humano genere verbis huiusmodi deprecantem et dicentem : « Fili, gratias tibi refero, quod me in matrem tuam et reginam celi eligere es dignitatus. Sed et doleo vehementer quod anime pro maiori parte damnantur, pro quibus paupertatis, vilitatis et asperitatis tot sustinuisti incommoda; ob quam causam supplico tue clemencie, Fili, quatenus, ne tam inestimabile precium pereat animarum, ne preciosus sanguis tuus inutiliter sit effusus, aliquid adhibeas consilium adhuc in animarum salutem. » Ad hec pie Matri sic Filius respondebat : « Pia Mater, quid ultra potui aut debui pro humano genere facere et non feci? Numquid non pro salute eorum misi patriarchas, prophetas, apostolos, martyres, confessores et doctores Ecclesie? Numquid non meipsum dedi in mortem pro eis? Numquid debeo salvare peccatorem cum iusto et reum cum bono? Hoc iusticie mee, non convenit; hoc meam maiestatem non decet. Etsi misericors sum (vel sim) penitentibus, reprobis sum tamen iustus. Sed iudica michi, dulcis mater, qualiter hoc facere debeam, quod requiris et facile impetrabis quod petis. » Ad hec mater respondebat filio in hec verba : « Non est meum docere te, fili, quia omnia nosti, qui es summa sapiencia patris; sed spero, quod potes, si vis, adhuc periclitanti populo invenire remedium » Et talia mater pietatis per tres dies, supplicando et replicando continue coram filio pro peccatoribus allegare non cessabat. Tandem die terciā, magna cum reverencia, levavit Matrem, sic dicens : « Scio, dulcis mater, quod propter defectum predicatorum anime pereunt, non habentes qui frangant eis panem scripturarum sacrarum, qui eis veritatem annuncient, qui libros clausos aperiant. Precibus tuis igitur inclinatus, mittam nuncios novos, ordinem predicatorum in mundum, qui populum vocabunt et attrahent ad solemnitates eternas; et post claudemus ianuam omnibus dormitantibus, sceleratis et vacuis. » Et tunc preparatis fratribus a filio in eo habitu, quem nunc ferunt, miserunt eos simul mater et filius, dantes eis benedictionem et potestatem predicandi regnum Dei. Fertur autem post hoc monachum supradictum dixisse in monasterio suo hoc verbum : « Nisi post mortem meam talis ordo surrexerit, deleatis me de calendario vestro, nec unquam pro me oretis. Ego enim predictos nuncios matris Dei minime sum visurus. » [add. in C.: Hec, inquit (Mgr. Humbertus) ille reverendus senex nobis narravit, quia brevi tempore vos predicatorum surrexistis; quare sperari potest indubitanter quod ordo vester ad preces gloriose virginis sit creatus, unde et ordinem tantum debetis diligenter servare et beatissimam Mariam potissime honorare. [finis additionis cod. C.]

Ex iis revelationibus datur manifeste intellegi quod una et eadem visio firmitatis iudicium esset, eo quod fieret sermo domini et velocius compleretur. — 8) de eodem A C; ad idem F; alia visio. Tercium B; om. titulus D G H. — 9) quidam om. E. — 10) de ordine minorum C D.

a) Hanc visionem accidisse anno 1215 constat ex H^a red. huius operis. Eam refert Hen-

beati Francisci multo tempore fuit, narravit fratribus quibusdam¹, quorum unus hoc magistro ordinis² scripsit. Quod, cum esset Rome beatus Dominicus et³ pro ordinis confirmatione apud Deum et⁴ apud dominum papam instaret⁵, quadam nocte⁶ orans, more solito, vidit in visione, ut sibi videbatur, dominum Ihesum Christum stantem in aere et tres lanceas contra mundum vibrantem. Cui ad genua procidens virgo mater rogabat, ut misericors hiis quos redimerat, fieret et iusticiam⁷ misericordia temperaret. Ad quam filius aiebat : « Nonne vides quante iniurie michi fiunt⁸, iusticia mea mala tanta⁹ non patitur impunita. » Tunc¹⁰ dixit¹¹ mater¹². « Sicut tu scis¹³ qui omnia nosti¹⁴; hec est via per quam eos ad te reduces. Habco unum servum fidelem quem mittes in mundum, ut¹⁵ verba tua annunciet, et convertentur et te querent omnium salvatorem. Alium eciam servum¹⁶ ei dabo in adiutorem¹⁷ qui similiter operetur¹⁸. » Tunc filius inquit matri : « Ecce placatus suscepi faciem tuam¹⁹; verumptamen ostende michi, quos vis ad tantum officium destinare. » Tunc domina mater²⁰ beatum Dominicum²¹ offerebat²² domino Ihesu Christo. Cui dominus : « Bene et studiose faciet que²³ dixisti. » Obtulit²⁴ et beatum Franciscum, et hunc similiter²⁵ salvator commendavit. Beatus²⁶ igitur Dominicus in visione illa socium²⁷ diligenter considerans, quem ante²⁸ non noverat, in crastinum, cum^{*} eum in ecclesia reperisset²⁹, ex hiis que nocte viderat recognovit, et in oscula sancta³⁰ ruens et sinceris amplexus dixit : « Tu³¹ es socius meus, tu cur-

* 2'

1) de ordine fratrum predicatorum add. C: quibusdam om. D. — 2) ordinis om. HI: magistro Iordano ordinis A. — 3) et om. E — 4) apud deum et om. BFI. — 5) circa concilium Lateranense anno domini 1215 celebratum, nocte quadam orans vidit dominum in throno stantem sursum in aere et tenentem in manu tres lanceas quas volebat contra mundum vibrare C. — 6) nocte quadam D. — 7) sua add. A C. — 8) quante irreverencie fiunt: libenter miserer, sed mea iusticia mala non C; et add. E. — 9) tanta mala H. — 10) ei add. B H. 11) ait A C. — 12) ei add. D F G. — 13) fili add. A C. — 14) nosti, ecce scio qualiter homines ad gratiam tuam reduces A C. — 15) et *pro* ut E. — 16) meum add. A C; aliumque ei B; ei servum D. — 17) socium C; adiutorium A. — 18) cooperetur B. — 19) ecce suscepi faciem tuam placatus FI; suscipio verbum tuum C. — 20) nostra E; divina mater F. — 21) accipiens obtulit eum C; accipiens offerebat eum add. A. — 22) ostendebat B. — 23) quod E. — 24) attulit H; ei add. E; obtulit similiter et D. — 25) similiter salvator laudavit D; salvator modo simili com. A C. — 26) sanctus D. — 27) sanctum Franciscum *loco* socium C. — 28) antea AH. — 29) cum invenisset eum DF; invenisset quem prius facie ignorabat ex... C. — 30) et in sancta ruens oscula et... C. — 31) tu — mecum om. I.

ricus de Hervordia in suo chronico ad an. 1215, p. 180 ed. Potthast. Textus a Potthast citatus tum a nostro, tum ab eo Legendae aureae Iacobi de Voragine, quam edidit D^r Th. Graesse (2 ed.) Lipsiae 1850, p. 470. differt — cf. Mam. Annal. I, p. 361, nota. S. Antonin, 3 p. tit. XXIII, cap. III, paucis mutatis.

res¹ pariter mecum; stemus simul et nullus adversarius² prevalebit; visionem³ eciam predictam⁴ narravit, et ex tunc facti sunt *cor unum et anima una*⁵ in Deo⁶. Quod⁷ et⁸ in suis posteris⁹ mandaverunt in perpetuum observari¹⁰.

CAPUT SECUNDUM.

§ I. Apud Portas, domum¹² ordinis cartusiensis¹³, Lugdunensis diocesis, fuit quidam prior¹⁴ tante religionis¹⁵, quod¹⁶ apud eos¹⁷ sanctus Stephanus nominabatur. Hic¹⁸ revelacione sibi facta a domino fratribus suis dixit¹⁹ hunc ordinem fratrum²⁰ predicatorum in brevi²¹ venturum. Super quo reddens eos attentos, affectu speciali²² rogavit et monuit, ut ordo iste²³ ab eis in omni amore et reverencia haberetur. Quod²⁴ devotissime implent²⁵ recipientes fratres nostros²⁶ sicut angelos Dei.

Quod ordo iste a multis previsus est et pronunciatus 11.

§ II. In provincia Arelatensi fuit quidam Aurasicensis²⁸ episcopus a), ordinis albi²⁹, qui ob multam religionem³⁰ ac opera virtuosa, que fiebant ab eo³¹, sanctus Dei habebatur ab omnibus³²; magis autem³³ propter gratiam et predicacionis fervorem, qua³⁴ non solum in sua diocesi, sed³⁵ eciam per totam³⁶ provinciam singulariter excellebat. Hic publice³⁷ et frequenter³⁸ asseruit predicatorum in brevi venturum, dicens: - Ego modo annuncio

Item de eodem 27.

1) currens A C. — 2) adversarius nullus H: nullus alter F. — 3) visionemque predictam fideliter ei narravit. C. — 4) ei add. H: illam D. — 5) Act. Ap. IV, 32. — 6) domino F I. — 7) quod om. B. — 8) et om. H. — 9) in suos posteros I; in eorum posteris, dante domino, conservabitur in aeternum. Amen. C. — 10) in omni amore et reverencia add. D. — 11) *Loco tituli initio huius libri praemissi, quem nos retinimus cod. E habet: Quomodo religiosi et sancti viri ordinem istum previderunt: quod ordo iste in spiritu a multis previsus est et pronunciatus A C: quod ordo a multis sanctis previsus est F: quod ordo predicatorum a multis previsus est et pronunciatus D: alia revelacio de eodem B.* — 12) domum om. B: Portas secundum cellam ordinis F. — 13) eistereciensis C. — 14) frater F. — 15) tante excellencie, sanctitatis A C: — 16) ut apud omnes (omnes om. F.) eos sanctus Stephanus nominaretur A C F, nominatur D. — 17) omnes B. — 18) qui A C. — 19) predixit A B C H. — 20) fratrum om. G H. — 21) in brevi om. C: esse add. F I: fuisse add. C. — 22) affectu quosdam spirituali C. — 23) adveniens add. A C. — 24) quod postmodum devotissime impleverunt et implent usque adhuc A C. — 25) impleverunt H: hodie implent B. — 26) nostros om. A B C F I. — 27) ad idem F I: titulus om. D H; item om. A B C: dioecesi Aurasicensi add. A C. — 28) auracensis B: aurascensis E: om. A C: — 29) eistereciensis C. — 30) et honestatem ac eciam opera add. A C. — 31) cernebantur in eo C. — 32) hominibus E; habebatur ab omnibus sicut sanctus Dei D. — 33) adhuc add. A C: autem om. B. — 34) quo E. — 35) verum A C. — 36) arelatensem add. A C. — 37) aliquoties spiritu prophético predicando asseruit nostrum ordinem esse venturum in haec verba dicendo: Ego... C. — 38) spiritu add. A F I.

a) Guilielmus Helia Ord. Cist. episcopus Aurasicensis (Orange) obiit 1221. (Gams I. 592.).

vobis¹ verbum Dei², sed in brevi venient qui vobis veraciter predicabunt, utpote qui officium habebunt, scienciam, vitam et nomen³. Supersunt autem⁴ aliqui qui eum dicentem⁵ talia audierunt⁶.

Item
de eodem 7.

§ III. Domina Maria de Oignics^{s a)}, diocesis Leodiensis^{9 b)}, mire perfeccionis¹⁰ et excellencie femina¹¹, cuius vitam magister Iacobus de Vitriaco *c)*, qui fuit cardinalis episcopus¹², descripsit¹³ mirabilem¹⁴, cum in raptu¹⁵, in quodam mentis iubilo esset, dixit, et ex hoc¹⁶ valde gavisus est, quod Spiritus Sanctus in brevi ecclesiam visitaret et per sanctos suos predicatores illuminaret¹⁷. Hoc¹⁸ autem predixit decem annis antequam ordo institueretur^{19 d)}.

Item
de eodem 20.

§ IV. In civitate Pysana fuit quedam venerabilis et devotissima femina²¹, de qua fertur, quod integra mente et corpore a Christo domino fuit²² annulo subarrata; et annulus in quodam monasterio iuxta Pysas cum devocione²³ servatur. Hec a Lucanis et Pisanis sancta Bona^{24 e)} vocatur²⁵. Ista²⁶ inter multa que²⁷ predixerat

1) vobis annuncio G. — 2) sicut scio add. B. — 3) Ego predico vobis modo, quod cito venient illi qui aliter predicabunt, ut pote qui officium habebunt et nomen; ego, inquit... F I. — 4) Supersunt adhuc qui talia audierunt eum dicentem. C: superfuerunt autem aliqui anno M^o·CC^o·L·VIII° qui... H; supersunt anno domini M^o·CC^o·L·VIII° autem aliqui qui... G; autem om. E. — 5) loquentem B. — 6) cf. Mam l. c. p. 400. — 7) titulus om. D H; item om. B C; ad idem F. — 8) ogriles E; cognies H; Oignes C; orgines B. — 9) in leodio leodiensis diocesis D. — 10) vite perfecte A. — 11) et add. G H. — 12) episcopus om. B I. — 13) scripsit G. — 14) mirabiliter E; isto ordine prophetavit add. E; mirabilem de hoc ordine predicit; cum enim in raptu et quodam... — 15) et add. F G H I. — 16) ex hoc om. A C E. — 17) visitaret et illuminaret per... D H; visitaret et hoc per... predicatores E. — 18) hec D. — 19) *hacc par. in Cod. C. sic sonat*: Sancta Maria d'Oignes Leodiensis diocesis multe perfeccionis et excellencie femina, de cuius vita mirabili Dominus Iacobus de Vitriaco bone memorie, Cardinalis Tusculanus episcopus, magnae pietatis et simplicitatis homo, longam et devotam conscripsit legendam, de hoc eodem nostro ordine predixit futuro. Sed et Dominus Fulco, Tolosanus Episcopus, magne vite, et multe sciencie, in vita quam de ipsa beata Maria composuit, dixit quod per decem annos ante nostri ordinis institutionem, cum ipsa esset in raptu, vidit quod Spiritus Sanctus in brevi Sanctam Ecclesiam visitaret et per predicatores suos illuminaret. Quod quibusdam suis secretariis retulit ante mortem, multum de eo quod viderat gaudiosa. — 20) ad idem F; item om. A B C; titulus om. D H. — 21) matrona B. — 22) fuerit B F I. — 23) cum devocione om. E; devocione G H. — 24) sancti dona E; sancti dicitur G. — 25) vocabatur B F I. — 26) ipsa D F. — 27) que in spiritu prophetico predicebat F; que predicebat B.

a) De B. Maria Oigniacensi vide Bollandistas ad diem 23 iunii: ubi et de vita eius a Iacobo de Vitriaco scripta; Vinc. Bellov. speculum historiale lib. XXXI cap. X § XI; Mam. l. c. p. 400; S. Antonin 3. XIX, XII; Thom. Cantipratanus p. 33 — b) Lüttich. — c) De Iacobo de Vitriaco vide Ciaconium p. 554; Thom. Cantipr. 60, 73. — d) nempe an. 1206. — e) De b. Bona cf. Act. SS. Boll. VII. 144, 858 (2^a, 141-2; 869); obiit Pisae 29 maii 1207.

hunc ordinem predicatorum predixit in brevi¹ venturum², sicut testati sunt³, qui audierunt ab ea⁴.

§ V. Ioachim a) eciam⁶ abbas et⁷ institutor florensis⁸ ordinis⁹ de ipso predicatorum b) ordine¹⁰ in multis libris¹¹ et locis scripsit; et describens ordinem et habitum monuit fratres suos, ut post mortem suam¹², cum¹³ talis ordo exurgeret¹⁴, susciperent eum devote¹⁵. Quod et fecerunt: recipientes fratres cum cruce et processione quando primo venerunt ad eos¹⁶.

Item
de eodem 5.

1) in brevi dixit esse D. — 2) futurum B F H I. — 3) testantur qui audierunt F. — 4) *cod. C. sic habet*: In provincia Tusciae civitate Pisana fuit quedam mirabilis femina, de qua miracula et inaudita dicuntur, que scilicet integra mente et corde a Christo fuerit annulata: cuius annulus in quodam monasterio cum multa reverencia et devocione juxta Pisan servatur. Ostenditur mensa in qua Christus cum ea comedit, que pendet in sacristia cuiusdam alterius monasterii, quod ipsa ordinavit. Sepe limina visitavit beati Iacobi. Habuit secum semper comites eundo et redeundo Dominum Ihesum Christum et beatum Iacobum, ut dicunt, qui secreta sue sanctitatis noverunt. Hec per diocesem Lucensem et Pisanis celebris et in multa devocione habebatur, sed singulariter a monachis dictorum duorum monasteriorum et cuiusdam alterius prope Lucam, multe religionis, qui omnes usque hodie matrem suam eam appellant. Hec sancta Bona⁵ vocatur ab omnibus. Ipsa quidem, inter multa que spiritu prophetico predicebat, hunc ordinem nostrum predicatorum predixit futurum. Qui (?) et nos multos, qui eam viderunt. — 5) cf. not. e et 20 § preecedentis. — 6) autem E D. — 7) et om. E. — 8) floriacensis F I: floriacensis in libris suis de hoc ordine, spiritu prophetico multa scripta reliquit, admonens fratres C. — 9) monasterii D. — 10) ordine predicatorum G: spiritu prophetico add. F. — 11) locis et libris D E; et in multis locis B F G H I. — 12) in morte sua cum... G. — 13) quoniam iste ordo exurgeret, devote et reverenter eum susciperent. Quod postea fecerunt recipientes nostros, quando primo venerunt ad eos, cum processione... C. — 14) exiret B. — 15) cum devocione B F. — 16) illos F.

a) Abbas Ioachim obiit 1202; cf. de eo: Denifle Archiv für Lit. u. K G. d. M A. 1885 p. 48-142; Monographie von Schneider 1873. Bollandistae Maii tom. VII: CEILLIER, Hist. des auteurs ecclés.: S. Thomas opusculum de errore abb. Ioachim; NATALIS ALEXANDER, Historia eccl. — A. G. RUDELBACH, Hieronymus Savonarola und seine Zert. p. 297 sqq. Hamburg 1835. — I. G. ENGELHARDT, Kirchengeschichtliche Abhandlungen Erlangen 1832... Vinc. Bellov. l. XXX, cap. 40: XXXI, 64: XXXII, 107: S. Antonin III p. tit. 17, cap. I. Mam. l. c. p. 384, nota. — b) Cf. Vinc. Bell. XXXII, cap. 105 *de prophetiis abbatis Ioachim, ubi haec ad nos spectantia scribit*: * Ceterum abbas Ioachim in exposicione Hieronimi ita scribit. Ab anno domino MCC et ultra suspecta sunt mihi tempora et momenta, in quo novo ordine Ophni et Phinees sacerdotes et pontifices Dei, a romane rei principe captiventur; capiatur archa ecclesie: Heli quoque id est summus pontifex corruat, et quasi alter Mardocheus sub Amam in discrimine maneat Agagita. Ipsam autem ruinam ecclesie tales necesse est predicare ac plangere, quibus et voluntaria voluntas arrideat, et doctrine spiritalis ac vite puritas in future tribulacionis aculeis non obsistat. Tales ergo doctores et tales prophete mittendi sunt: qui non solum inferiores homines sed eciam ipsos pontifices et prelatos fulgurent et non palpent. Revelandi nimirum in proximo sunt doctores, predicatorumque fideles, qui et terrena carnaliaque eorda omni plaga percuciant, et elatis ac tumidis magistris silencium suis studiis ponant. Et licet ordo ille futurus ad obedienciam sit oriturus, tamen a prophetis est praenunciatus, et in apostolicis viris tercii temporis ecclesiastici cursus a Deo cognitus et electus in vulva spiritalis ecclesie et perfecte doctrine sanctificandus, ac si alius Benjamin filius non tam doloris in pena, quam dextre

3. § VI. Sibilla eciam² aperte³ de hoc ordine prophetasse videtur⁴ et eum excellenti eloquio commendasse, sicut patet inspicientibus librum eius.

§ VII. *Sancta Hildegardis, cuius prophecias et dicta Eugenius papa approbavit et inter agyographa solempniter transtulit, sancto Bernardo et cardinalibus et multis prelatibus presentibus hec de ordine predicatorum predixit dicens: Post tempus muliebri quod incepit ·M^o·C^o in tempore virili, quod incepit ·M^o·CC^o·XV° surgent viri fortes, et prophetabunt et omnia nova et vetera scripturarum et omnes sermones per Spiritum Sanctum effusos colligent et intellectum eorum sicut monile cum preciosis lapidibus ornabunt, et per hos et alios sapientes plurimi seculares boni fient et sancte vivent; et durabit ad errans tempus, in quo plurimi martires fient⁵.*

CAPUT TERCIVM.

Quod multe glose⁶
et dicta sanctorum
hoc idem⁷ videntur
sensisse⁸.

Vers. 27.

Quidam fratres studiosi⁹ percurrentes glosas et scripta¹⁰ sanctorum notaverunt¹¹, quod in dictis eorum frequenter notatus¹² est ordo iste et eius¹³ officium in hunc modum :

§ I. ·III°· Regum ·IV°·¹⁴: regis perfecti necessaria mense regis Salomonis cum ingenti cura prebebant in tempore suo. GLOSA¹⁵ :

1) cf. not. a § praec. — 2) Sybilla similiter eciam F.; apertissime de isto ordine prophetavit et eum excellenti commendavit eloquio (eloquio commendavit F) A C F. — 3) ex parte B. — 4) predicasse iudicatur B. — 5) *haec paragraphus non nisi in cod. D invenitur.* — 6) glose multe... sensisse videntur G. — 7) idem om. I. — 8) quomodo ex dictis et scriptis sanctorum ordo sit predictus E; quod ordo prefiguratus est in sacra scriptura B; hoc totum caput deest in edit. Duacensi. — 9) et devoti ac add. B. — 10) dicta I. — 11) notare B. — 12) vocatus A B C. — 13) eius om. E. — 14) capite sic scribitur add. A C. (*sic demceps*). — 15) Biblia Glossata, ed. Antwerpiana MDCXXXIV, quam in sequentibus citamus sub B Gl. vol. I, p. 701.

scilicet exultacionis in gloria. Tales in proximo pariet generalis ecclesia iam senescens; tales Rachel plorabit filios a rege impudenti facie, ac si altero Herode occidendos. Qui propter eam dicti sunt doloris filii, qui a contritis eis spiritualis religio pre angustia temporis non poterit consolari. Sed tamen et ipsi dextre filii dicuntur, quia unde in eis et pro eis mater ecclesia premitur, inde de eis et cum eis eterna patria iocundatur. Hi sunt fideles in doctrina, spirituales in vita, obediens in pressura. Formatus est igitur ordo iste ad instar Hieremie in ecclesia generali, sanctificatus in observancia regulari, ne quis eum de vite merito reprehendat. Puto etiam quod sicut olim Deus patres elegit senes secundo apostolos iuniores, ita et nunc tercio pueros ad literam elegit propter eos quibus vetera viluerunt, ad predicandum scilicet evangelium regni, prelatibus adulterantibus verbum Dei. Et sicut olim per Moysen et Iosue dominus Chananeos Israhelitis subiecit, ac per Paulum et Barnabam idolatras stravit, sic eciam nunc per duos ordines futuros in illis presignatos gentes incredulas subigat et convertat. »

Ne quid desit in domo¹ regis, ordo predicatorum² scribendo³ et loquendo laborat, ut⁴ in mensa domini habundet, unde nutriantur fideles.

§ II. Item eodem ·X·⁵: XII· leuueuli stantes super ·VI· gradus hinc atque inde⁶. GLOSA⁷: per duodecim leuueulos predicatorum ordo, apostolicam doctrinam sequens intelligitur⁸. Hii super⁹ ·VI· gradus hinc atque inde stant, quia bonorum operum gressus hinc et inde doctrinis et exemplis munire certant.

Vers. 20.

§ III. Item primo¹⁰ paralipomenon ·XX·¹¹: factum est eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, congregavit Ioab exercitum et robur milicie et vastavit terram filiorum Amon; perrexitque et obsedit Rabath¹². Porro¹³ David manebat in Iherusalem, quando Ioab percussit Rabath et destruxit eam. Tulit autem David coronam Melchom de capite eius. GLOSA¹⁴: Ioab bellum inchoavit¹⁵ David perfecit; Christus enim bellum agit, cum predicatorum ordo contra mundi potentes¹⁶ scutum fidei opponit. Sed¹⁷ finis certaminis et triumphus ad Christum refertur, *qui operatur in nobis velle et perficere*. Qui coronam quam dyabolo¹⁸ abstulit, sibi aptavit¹⁹, fideles scilicet, qui quasi coronam eum ambiunt: — *unde benedices corone anni benignitatis tue*. —

Vers. 1

Phil. II. 1.

Ps. 64, 12.

§ IV. Item Hester ·II·^o: Duo eunuchi regis, qui ianitores erant²⁰, in palatii primo limine residebant, voluerunt²¹ regem interficere, quod Mardocheum non latuit. — Interlinearis²² super²³ Mardocheum: id est ordinem predicatorem; et glosa marginalis²⁴: Possunt in duobus eunuchis seismatici et heretici notari²⁵, qui fraudis et²⁶ malicie venenum corde gestantes contra veritatem consiliantur²⁷, et eam credentibus auferant, et Christum id est fidem Christi in ipsis fidelibus interficiant. Sed eorum iniquitatem sancti doctores manifestant, ut innocentes salventur et illi iusta ulcione²⁸ puniantur.

Vers. 21.

1) domibus B. — 2) predictus E. — 3) discurrendo a describendo E: discurreudo et loquendo D. — 4) unde E. — 5) item eodem libro capite decimo A C. — 6) hinc B I. — 7) B Gl. per... significatur: hi supra septem... — 8) intelliguntur C. — 9) supra B. — 10) primo om. E: primo libro C. — 11) decimo E. — 12) Rabaht E. — 13) porro om. A C F. — 14) B Gl. I, p. 1101. — 15) inchoat... perficit B. — 16) potestates A C I. — 17) et add. A C. — 18) dyabolus B. — 19) adoptavit B. — 20) et add. B G. — 21) volebant E. — 22) intelligitur per Mard. ordo predicatorum B. — 23) quod pro super A C. — 24) magistralis A C. — 25) nominari A C. — 26) et om. H. — 27) conciliantores E. — 28) iuxta ulcionem B. —

- Vers. 2. § V. Item infra · X · : Sublimitas qua exaltavit Mardocheum scilicet¹ rex Aswerus². GLOSA³ : Ordinem predicatorum coram fidelibus et infidelibus.
- VII. 1. § VI. Item super⁴ illo verbo canticorum⁵ : Umbiculus tuus sicut crater tornatilis⁶; Augustinus⁷ in sermone : Hodie⁸ virginale decus, ait : «Quid per craterem, nisi predicatorum intelligimus ordinem⁹, qui nimirum mentibus auditorum celestis doctrine vina propinant easque inebriant.»
- Vers. 4. § VII. Item eccl. · X · : Utilem rectorem¹⁰ in tempus¹¹ suscitabit super illam, id est terram. GLOSA id est¹² : Ordinem predicatorum.
- Vers. 29. § VIII. Item eius¹³ · XXXVIII ·¹⁴ : Sicut¹⁵ faber ferrarius sedens iuxta incudem¹⁶. GLOSA¹⁷ : Ordo predicatorum iuxta duram presentis vite laborem, qui spiritualia arma fabricat¹⁸.
- Vers. 32. § IX. Item in¹⁹ eodem : Sicut figulus sedens ad opus suum. GLOSA²⁰ : Ordo predicatorum, qui per diversa officia ministerium suum²¹ agunt²², doctri* nam secundum auditores temperant²³; qui fragiles²⁴ infirmos²⁵ verbis et exemplis formant²⁶, ut vasa in honorem faciant²⁷.
- Vers. 11. § X. Item in eodem · L ·²⁸ : In accipiendo ipsum stolam glorie et vestiri cum consummacionem virtutis²⁹. GLOSA³⁰ : Ordo predicatorum accipiendo stolam glorie et vestiendo se³¹ consummacione virtutum, indicium dignitatis sue et ornatum³² fidei et vestitum bone operacionis demonstrat.
- Vers. 7. § XI. Item Ieremie · XXXVIII ·³³ : «Audiuit Ademelech³⁴ ethyops, vir eunuchus, qui erat in domo regis, quod³⁵ misissent Ieremiam in lacum.» Et post : - locutus est ad regem dicens : Domine mi rex, male fecerunt viri isti; omnia quecumque³⁶ perpetraverunt contra Ieremiam³⁷, mittentes eum in lacum.» GLOSA³⁸ : Iste

1) scilicet om. E. — 2) et cetera add. B. — 3) B. GL I. c. I, p. 1657. — 4) supra B. — 5) sexto capite add. I; septimo capite sic scribitur add. A C. — 6) nunquam indigens poculis add. P. — 7) Avidus B. — 8) hoc A C. — 9) ordinem intelligimus I. — 10) doctorem B D. 11) in tempore I; interpres A C. — 12) id est om. E; B Gl. I. c. II, p. 2034. — 13) eiusdem H; Isaie I. — 14) capite sic scribitur A C. — 15) sicut om. A C. — 16) suam add. B; sedens iuxta durum praesentis... H. — 17) B Gl. I. c. II, p. 2179 : ordo pred. durum... arma spiritualia; id est add. A C B D. — 18) fabricant E G. — 19) in om. E; item idem in B. — 20) B Gl. I. c. V, p. 2178; textus glossae non invenitur vers. 32, sed vers. 22; eiusdem cap. — 21) ministeria officia sua D. — 22) agi H. — 23) temperat H. — 24) et add. B I D. — 25) infirmo C. — 26) informat H. — 27) faciat H. — 28) quinquagesimo om. B. — 29) et vestiendo se consummacione virtutis E; vestimentum consummans virtutum B; consummacionem G; virtutum I. 30) B Gl. I. c. II, p. 2235. — 31) se vestiendo E. — 32) ornamentum B. — 33) XXXIII. E. — 34) Addemelech A C; abyrelech D. — 35) quia B D I; quem H. — 36) queque E. — 37) prophetam add. D. — 38) B Gl. I. c. III, 817, 818 : Iste ethiops... caritatis intuitu, inique.

ethiops eunuchus, qui timore et amore Dei compunctus, prophetam eripuit¹, significat² predicatorum de gentibus³, qui se ipsos castraverunt propter regnum celorum⁴; qui vere⁵ caritatis⁶ instinctu inique oppressos⁷ student verbo et exemplo de fovea perditionis⁸ eruere. Quod et nomen eius testatur. Ademelech⁹ enim servus regis interpretatur, illius⁹ scilicet¹⁰, de quo dicitur¹¹: - *Rex magnus super omnes deos*, - cui ordo predicatorum servit per verbum evangelii gentes associando fidei.

Ps. 91.

§ XII. Item Ezechiel.¹² · II ·: Et ecce manus missa est ad me, in qua erat involutus liber, et expandit illam coram me. *Gregorius in I parte Ezechielis*¹³: - Sicut prophetam predicatorum ordo, sic per librum quem accepit¹⁴ scripture sacre pagine designantur. Liber autem involutus est¹⁵, quia scripture sacre eloquium¹⁶ obscurum, quod¹⁷ profunditate sententiarum involvitur, ut non facile sensu omnium penetretur. Sed coram propheta liber expanditur, quia coram predicatoribus obscuritas¹⁸ sacri eloquii aperitur.

Vers. 9.

§ XIII. Item Amos · IX ·¹⁹: Comprehendet arator messorum et calcator uve mittentem semen. GLOSA²⁰: Per hos omnes significatur²¹ ordo predicatorum.

Vers. 13.

§ XIV. Item Math. · III ·²²: Vidit duos fratres. GLOSA²³: Quia²⁴ unitatem²⁵ fraternae²⁶ dilectionis approbavit, sine qua nullus in ordinem²⁷ predicatorum admittitur.

Vers. 18.

§ XV. Item Luce · XIII ·²⁸: Misit servum suum hora cene dicere invitatis, ut venirent. GLOSA Gregorii²⁹. Hora cene finis est seculi³⁰, unde apostolus: Nos sumus³¹ - *in quos fines seculorum*³² *devenerunt*. - In hoc³³ fine mittitur servus, id est ordo predicatorum ad invitatos per legem et prophetas, ut repulso³⁴ fastidio³⁵ ad gustandam cenam se preparant.

Vers. 17.

I. Cor. X. 11.

§ XVI. Item Bernardus in sermone de sancto Andrea³⁶: - Flu-

1) liberat prophetas B. — 2) signat A C. — 3) de gentibus om. A C. — 4) propter celorum regnum A C. — 5) vero A C; vere om. D. — 6) castitatis H. — 7) iniquum oppressum A C. — 8) predicacionis B; desperacionis A C. — 9) illius om. B H. — 10) scilicet om. B. — 11) dicitur om. G. — 12) Ezechielis B. — 13) ecclesiastici A C; super Ezechielem B; *textus citatus invenitur in: opera omnia S. Gregorii Magni. Paris 1705; lib. I, tom. IX, p. 1260.* — 14) accipit D H. — 15) est om. E. — 16) est add. E. — 17) quod om. H; qui E. — 18) sacri eloquii obscuritas E. — 19) prophetae nono capite scribitur sic A C. — 20) B Gl. I. c. IV. p. 1918. — 21) signatur E. — 22) Item Math. vidit dominus fratres B. — 23) B Gl. I. c. V. p. 89. — 24) quia om. B. — 25) veritatem A B C. — 26) superne A C. — 27) in ordine B H. — 28) quarto A C. — 29) Gregorii om. B; B Gl. I. c. V. 887. — 30) munitii B. — 31) scimus B Gl. — 32) seculi E G. — 33) hoc om. B. — 34) repulso om. B. — 35) fastidio om. B. — 36) S. Bern. opera omnia, ed. Antwerpiana, p. 324; serm. I, de mundis piscibus.

vius¹ est ordo predicatorum, non permanens in eodem loco, sed extendens se et currens, ut diversas irriget terras².

1) quippe add. ed. Ant. v. — 2) *In cod. P. hoc capit sic sonat* : Quod ad multiplicem utilitatem ecclesie missus est, auctoritatibus scripture et sanctorum probatur. Preterea ex dictis sanctorum colligitur studium, sciencia, vita, intencio et utilitas huins ordinis multa nimis. Legitur enim Gen. ·XXIII·, ut ait : Spelunca duplex, et ager arborosus ad sepeliendam Saram CCCC siclis argenteis a dominis terre ab Abraham emitur. Quod ad vacandum sapiencie et studendum accioni sub foliis anticorum verborum tamquam fructuosis arboribus, non aliter predicatoribus locus quietus acquiritur, ubi ad apostolicam doctrinam argenti nitore fulgentem per quam terrenis potestatibus ab ipsis eterna beatitudo suadetur. — Item al.: Emuit sepulcrum duplex, quod perfectus predicator extinctam a desideriis carnis animam abscondit sub bone operacionis et contemplacionis regimine. Non enim ut perfectus predicator, qui propter contemplacionis studium operanda negligit, vel propter operacionis instanciam contemplanda postponit, iuxta fontem servus stetit, qui predicatorum sancti fluentia verbi considerant, unde colligant, qui vel quibus auditoribus verba committant. — Domine Deus: prius debet predicator orare, ut sermo decurrat et fructificet in auditoribus. — Palearum quoque et semen etc. Glosa : Predicatores auditoribus inpendunt spiritualia, a quibus recipiunt carnalia. — Item aqua in ydria predicacio in mensura. — Item surgens ante mane. Glosa : Studiosus predicator non vult diu inter carnales manere. — Inclinauit se et adoravit. Glosa : nichil sibi tribuens, sed gracie Dei. — Item festinus puer ad dominum redeat, quia predicatorum cum auditorum vitam obtinent, Deo prebent, decenti (?) munere habent. — Est igitur hic ordo preuisus a sanctis et institutus a Deo, quia est ornamentum fidei et bone operacionis. — Gregorius I super verbo illo : In accipiendo stolam glorie et vestiendo se consummacione virtutum, ornamentum suum et vestitum bone operacionis demonstrat. — Item institutus est ordo ad caritates formaliter (!) Ubi vidit duos fratres Unitatem fraterne dileccionis probavit, sine qua nullus in ordine predicatorum admittitur. — Item : ad decorem ecclesie complementum. Regum III° : Regis prefecti. Glosa interlinearis : predicatorum. — Item : ne quid desit in domo regis : Ordo predicatorum describendo et loquendo laborat. — Item ad fulcimentum ecclesie : utilem rectorem... Glosa predicatorum ordinem. Fulsit ecclesiam Dei, et est utilis ad irrigandam terrenorum duriciam. Unde Bernardus in sermone B. Andree : Flumen, inquit, est ordo predicatorum, non permanens in eodem loco, sed extendens se, currens ubi diversas irriget terras. — Item utilis est scienciam (?) in studio et contemplacione auriendam et in predicacione fundendam. — Cant. corum ·VII· Umbiculus tuus... Augustinus : predicatorum intelligimus ordinem, quia ut circa unum doctrine recipiet receptum effundit. — Item utilis est ordo ad scripturam exponendam. Ezechiel ·II° : Ecce manus, in qua erat liber. Gregorius : Per Ezechielem predicatorum ordo; per librum divina scriptura, quam involutam suscipit, sed coram nobis expandit. — Item utilis est ad simplicitatem fidelium dirigendam, quam pervertebant heretici. Regum ·X^o super illud : ·XII· leuueuli stantes super ·VI· gradus. Glosa Rabani : ordo predicatorum. Ipsi enim ut leones terrunt bestias id est hereticos, ne simplices seducant. — Item institutus est hic ordo ad devocionem fidei, quam ii confirmant (?) excitandam. Hinc (Luce : *addendum est*) ·XIII· misit servum, id est ordo predicatorum. — Item ad hereticorum versuciam detegendam. Hester : Duo voluerunt in Regem insurgere, vagatur et canes heuuechi; quod Mardocheum... intelligitur ordo predicatorum, non latuit; vagatur, interpretatur abigens leticiam, heresim (?) tangencium quod bene hereticis competit, qui volunt occidere Christum, qui per fidem vivit in cordibus electorum, abigentes leticiam spiritualem, et decipientes videndo et tangendo sub specie familiaritatis, cum sint tamen heuuechi id est steriles et infructuosi. Sed Mardocheus, qui interpretatur amare contereus inpuudentem tales inpuudentes delegit, conterit et confundit. — Item institutus est ordo ad tirannorum maliciam refrenandam. Paral. ·XX· Congregavit Ioab exercitum. Glosa : id est bellum inchoat, cum predicatorum ordo contra mundi potestates scutum fidei opponit. — Item institutus est, ut quisque diligenter sciat opus suum probare. Eccli. ·XXXVIII· Sic

CAPUT QUARTUM.

§ I. Tempore *a)* quo fratribus⁴ predicatoribus Bononie ecclesia beati Nycolai donata est, scolaris quidam⁵ bene instructus, sed vanitatibus admodum deditus, tali conversus est visione. Videbat⁶ enim quod quasi⁷ nimia tempestas⁸ inveniret eum⁹ in campo et dum fugeret¹⁰ ad domum quandam¹¹, invenit eam clausam. Pulsat et¹² recipi petit; cui hospita¹³ respondit: - Ego justicia hic habito, et hec¹⁴ domus mea¹⁵, quia tu justus non es, non intrabis in eam. - Dolet¹⁶ ille et aliam suspicit¹⁷ et recipi petit. Cui hospita: - Ego sum veritas¹⁸, nec te recipiam¹⁹, quia veritas eum non liberat qui eam non amat. - Vidit²¹ terciam mansionem et petit recipi²¹; sed audit²²: - Pax ego hic sum; sed²³ non est pax impiis, sed tantum hominibus bone voluntatis. Verum²⁴ quia ego cogito cogitationes pacis, et non afflictionis, utile consilium tibi do²⁵. Ultra me inhabitat soror mea²⁶, que²⁷ miseris semper auxiliatur. Ad hanc

Quod idem ostenditur per multa que predicta¹ sunt de diversis domibus ordinis.² Qualiter quidam visione conversus sit.³

figulus sedens ad opus suum... intelligitur ordo predicatorum. Apostolus: opus suum probat unusquisque. — Item institutus est hic ordo ad dandum servicium Deo dignum. Ierem. XXXVII. Rabanus: Abdramelech servus regis interpret id est Dei, cui ordo predicatorum digne servit. — Item statutus est (sic) ad percipiendum eternum bravium. Amos XX. comprehendet arator messorum et calcator etc. Glosa: per hos omnes predicatorum ordo significatur. — Item Glosa super Exod. Predicatorum purissima verba spem superne benedictionis exposcunt. — Hest. XI. in fine: Rex Assuerus exaltavit: intellige coram fidelibus et infidelibus, Mardocheum, intelligitur ordo predicatorum. Scripta scilicet in libris Medorum, intelligitur in memoria omnium nacionum. Et quomodo Mardocheus, verus iudeus non in manifesto et in carne tantum, sed et in abscondito et in spiritu. Secundus a rege magnus apud iudeos et acceptabilis, intelligitur gratus et acceptus plebi iudeorum, intelligitur christianorum fratrum suorum. — Querens bona scilicet eterna populo suo, quem regit, et loquens ea que ad pacem pertinent. Glosa: in hoc seculo et in futuro. Quam speciosi pedes evangelizantium, et rogate que ad pacem sunt Ierusalem — 1) prevista A C D F H. — 2) tit. om. B E. — 3) titulus om. A C D F G H I; similitudo mistica X. B. — 4) quo fratres predicatorum ecclesiam in honorem beati Nicolai acceperunt, scolaris... A C. — 5) quidam om. D E. — 6) videbatur enim sibi (sibi om. G:) A G: enim ei B. — 7) quasi om. B. — 8) tempestas nimia veniret super ipsum euntem in campum A C: nimia tempestas F I. — 9) euntem add. D. — 10) confugeret D F. — 11) quam invenit clausam A C. — 12) ut reciperetur H. — 13) domus de intus add. A C: de intus add. F. — 14) est add. A C D. — 15) sed add. B. — 16) doluit C. — 17) respicit B D: suscipit vultum et aliam petit; cui. . C. — 18) hospita veritatis B. — 19) recipio B G. — 20) videt B F G H; autem et add. B F I. — 21) et recipi petit H; intrare B I; petit ingredi A C. — 22) audivit A C. — 23) sed om. H. — 24) unde A C. — 25) utile tibi dabo consilium H; dabo B F G I. — 26) soror mea habitat A C. — 27) que misericordia nuncupatur B.

a) Anno 1219. Favore Domini Hugonis Cardinalis Ostiensis, qui viderat Romae puerum Napoleonem precibus S. Dominici ad vitam revocatum, obtenta fuit a Domino Rodulfo de Faventia, Capellano Ecclesie S. Nicolai ad vineas, eademmet ecclesia cum domibus, ubi modo adest Conventus, qui tunc coepit aedificari. Mon. Conventus Bononiensis. Analecta O. P. vol. I. p. 396. — Hanc conversionem mutatis omnino verbis refert Ant. Senensis, l. c. p. 18, 19; S. Antonin. verbotenus l. c. cap. IV. § II; Mam. l. c. ad an. 1219, p. 508.

accede et eius monita comple. » Et fecit sic. Cui misericordia occurrens¹, sic enim domina² vocabatur, ait : « Si ab imminente tempestate salvari³ desideras, vade ad sanctum Nicolaum, ubi habitant fratres predicatorum⁴, et invenies⁵ ibi stabulum penitencie, et presepe continencie, et pabulum doctrine⁶, asinum simplicitatis cum⁷ bove discrecionis⁸, Mariam illuminantem et Ioseph proficientem et Ihesum⁹ te salvantem. » Evigilat¹⁰ ille et hec ruminans devotissime, sicut sibi consultum fuerat, ita complevit¹¹. Hoc magister Alexander *a*), vir honestus et verax super versu illo¹² psalmi¹³ : « *Misericordia et veritas obviaverunt sibi* » in scola¹⁴ dixit, et in suis postillis nota^{*} vit. Hic¹⁵ fuit multo tempore doctor Bononie¹⁶ in theologia et post factus est episcopus in Anglia, unde erat¹⁷ oriundus.

Ps 84. 11.
4.

De 18 provisione
domus Bononien-
sis. 19

§ II. Retulit frater Radulfus²⁰ *b*), vir bonus et²¹ timens²² Deum, quondam capellanus dicte ecclesie beati Nicolai, quam propter amorem²³ ordinis resignaverat, et factus est frater²⁴, quod fuit Bononie, antequam fratres venissent²⁵, mulier quedam despecta mundo²⁶, sed Deo devota et cara; que cum oraret frequenter²⁷ flexis genibus²⁸ versus vineam²⁹ quandam³⁰, ubi modo sunt³¹ fratres et eam quasi fatuam deriderent homines³², aiebat : « Miseri et fatui potius³³; i sciretis qualia ibi³⁴ futura sunt et qui hic vos futuri³⁵, hic mecum Deum adoraretis³⁶; nam per illos qui ibi futuri sunt, totus illuminabitur mundus³⁷.

1) accurrens G; dixit add. A C. — 2) hospita de intus A C. — 3) liberari B. — 4) fratres predicatorum habitant A C. — 5) et ibi invenies stabulum doctrine et intus presepe scripture A C. — 6) continencie et pabulum doctrine om C. — 7) ac bone B. — 8) et add. A C. — 9) puerum Christum te A C. — 10) evigilans D. — 11) fecit A C; sine mora complevit F. — 12) illo om. E: illo versu D. — 13) psalmi om. D F. — 14) scolis A B C F H; — 15) hic om. A C. — 16) Bononie doctor A C G H; om. B. — 17) fuerat A C F. — 18) *tit. desum. ex cod. E*; alia de eodem ·X1· B — 19) Bononiensis om. E. — 20) Rodolfus A C; Rudolfus H; odulphus B. — 21) ac B. — 22) vir simplex et rectus quondam F. — 23) quam amore B D. — 24) frater ordinis predicatorum, quod fuit Bononie quedam mulier (antequam fratres venissent Bononiam) despecta mundo, sed devota et cara Deo valde... A C. — 25) venirent B G. — 26) mundo om. B. — 27) frequenter oraret. A C. — 28) ad locum add. A C. — 29) viam B. — 30) que ibi erat add. A C. — 31) habitant B. — 32) et homines et mulieres super hoc eam quasi fatuam deriderent, dicebat illis : o, miseri... A C. — 33) potius om. B. — 34) ibi om. B; hic E. — 35) sunt add. B F. — 36) quales ibi venturi sunt, non talia diceretis A C. — 37) mundus illuminabitur. Ex quo manifeste datur intelligi quod mulier illa sancta inflammata Spiritu Sancto utilitatem huius nostri ordinis providebat A C.

a) De Alexandro cf. Mam. l. c. p. 508, not. 2. — *b*) Radulfus ingressus est ordinem 1219 Bononie sub B. Reginaldo; 1220 prae fuit iam novo Conventui S. Nicolai; (Anal. I, p. 397); 1235 fuit in Conventu S. Mariae ad Gradus Viterbiensi, Bull. Ord. I, n° CXXXV et CXXXVI; de eo vide Quetif. I, 125, b; Mam. l. c. p. 507, et infra l. V, c. IV, § XIV, lib. V, cap. V, § XIV, et supra p. 19 notam.

§ III. Retulit frater Iohannes Bononiensis *a)*, quod, antequam fratres predicatorum Bononiam venissent², vinitores³ viderunt in loco, in quo modo sunt fratres, luminaria et multos splendores.

De eodem. ¹

§ IV. Frater⁵ Clarus⁶ *b)* testatus est, quod cum esset puer et cum patre suo, qui bonus et fidelis erat, iuxta locum istum⁷, quem modo habitant⁸ fratres⁹, quadam die transiret, dixit ei pater suus : - Fili in loco isto auditi sunt frequenter¹⁰ cantus angelorum, quod¹¹ est magnum pronosticum futurorum. - Cui cum dixisset puer¹² : - Forte sunt¹³ voces hominum ludencium, vel monachorum¹⁴ beati Proculi - respondit pater¹⁵ : « Alie sunt voces hominum et alie angelorum, et multum differentes¹⁶. » Que¹⁷ verba nunquam ab eius memoria exciderunt.

De eodem. ⁴

§ V^a. *Super summe necessariam translationem domus Argentinensis c)* de loco inconvenientissimo, ubi prius erat, extra muros in palude sita, ad eum, ubi nunc est, locum optimum civitatis, quod incredibile videbatur propter forcia et infinita impedimenta, voluit Deus quedam preludia permittendo pluribus honestis personis ostendere, quid sua manus omnipotens facere in postremum ad consolacionem humilium decreverisset. Videbatur siquidem in sompnis uni honeste matrone, quod arca illa, quam tunc nec in spe habebant fratres, sed nunc habent in re, plena esset perigrinis.

De eodem.

1) de eodem om. G; ad idem F; visiones alie de inicio ordinis. XII. B. — 2) venissent Bononiam A C D; Bononiam om. F H. — 3) vinee cultores B. — 4) item D: de eodem om. B E; ad idem F. — 5) eciam add. F G H. — 6) Clarius H; Clarinus F G; Latinus C B. — 7) illum A C G H; istum om. B. — 8) habent C B; fratres habent H. — 9) cum add. A C F I. — 10) frequentes C; frequenter sunt auditi G. — 11) et pro quod E; quod... est futurorum A C. — 12) Cui dixit pueri fuerunt: forte D. — 13) fuerunt E. — 14) monachi B. — 15) pater om. E G. — 16) distantes C. — 17) que — exciderunt add. C. in margine.

a) Obiit fr. Iohannes 1235 ut notat Berthier l. c; de eo cf. infra lib. II, cap. XVIII. — *b)* Fr. Clarus receptus est ad ordinem 1219 a B. Reginaldo Bononiae: ita Mam. l. c. p. 507; Quetif. I, 92b. Ant. Sen. 16; Mon. Conv. Bon. l. c. p. 396 de eo dicunt: fuit poenitentiarium papae Honorarii III et primus legit in ordine theologiam fratribus, cf. cap. V, § 1. — *c)* De fundatione et translatione conventus Argentinensis haec leguntur in Ann. Ellenardi Argentinensis: Mon. Germ. Hist. XVII, p. 101, 102. « Anno 1224 circa quadragesimam inchoata est domus fratrum predicatorum in Argentina extra muros sub domino Heinricho episcopo de Veringen. — Anno 1251 intraverunt predicatorum ad locum ubi nunc sunt, sub domino Heinricho de Stalecken. — Anno 1254, 6. kal. Iulii inchoata est prima fossio fundamenti ecclesie fratrum predicatorum: postea 6. kal. Iulii positus est lapis primarius a domino Heinricho episcopo de Stalecke retro maius altare inter cornu dextrum et murum circa pedes 8 subtus terram, et nomen episcopi scriptum est in eodem; et 4. kal. Iunii inchoatus est murus. — Anno 1255 in vigilia omnium sanctorum inceperunt celebrare divina in ecclesia sua nova. — Anno 1260 consecrata est ecclesia predicatorum a domino Iacobo Metensi episcopo. in capitulo generali, sub domino Walthero electo Argentinensi. »

De eodem. § V^b. *Alteri videbatur, quod ibi fuissent orta lilia pulcherrima in tanta multitudine, quod totam illam aream replevissent, et quod illa lilia subito fuissent conversa in fratres predicatorum, oculos ad celum levantes, et creatorem omnium concorditer dulcissimis vocibus collaudantes.*

De eodem. § V^c. *Tercia non dormiendo, sed vigilando et moriendo predixit tria futura, que omnia sicut predixerat, evenerunt. Unum illorum fuit, quod fratres predicatorum post aliquot annos possessuri essent locum eminentiorem, sive eminentissimum civitatis. Et hec vocabatur Verudadis, femina famosa honestatis et devocionis, relicta vidua iudicis civitatis a).*

Item de eodem. ¹ § VI. In Lombardia antequam fratres² haberent locum in civitate Cumana³, quedam⁴ potens domina, sed credens⁵ hereticorum⁶, vidit in visione maxima luminaria de celo venientia⁷ super⁸ locum, ubi modo⁹ habitant fratres. Post modicum vero¹⁰ tempus videns predictum locum fratribus datum hac¹¹ occasione ad fidem conversa est.

De vino et melle. ¹² § VII. Item per mensem antequam fratres predicatorum¹³ predictum locum haberent, quedam alia credens hereticorum¹⁴ videbat in visione, quod ibi essent¹⁵ duo magna vasa, unum plenum melle et aliud plenum vino; et quidam homines, qui noviter venerant, commiscebant utrumque et populo propinabant. Bibentes autem huiusmodi¹⁶ potum admodum delectati¹⁷ currebant hyla-

1) aliud B: item D. — 2) predicatorum add. C. — 3) commonensi B. — 4) magna et potens domina vidua C: nobilissima sed credens A. — 5) falacis add. B. — 6) manens longe a civitate add. C. — 7) descendencia B. — 8) super om H. — 9) locum in quo modo F H: locum ubi habitant modo fratres I: in loco, qui eminent civitati, ubi sita erat ecclesia Sancti Iohannis Baptiste, in qua visione delectabatur in tantum, quod cum alie domine dicerent: «Recedamus» non poterat de visione evelli. Mane facto autem venit de civitate quidam servus suus, et cum interrogaret eum si nova essent aliqua in civitate, respondit nullum aliud, nisi quod data est Ecclesia Sancti Iohannis Baptiste de pede montis fratribus predicatoribus. Et stupens interpretabatur eos significari per illa luminaria sibi ostensa, cuius rei causa ad fidem conversa est. Frater autem, qui hoc retulit, fuit eius generalis confessor. A C. — 10) vero om. E: post paucum autem (B vero) tempus. B F G I. — 11) hac de causa B. — 12) tit. om. A B C F G H I: item D. — 13) predicti F. — 14) hereticis B G. — 15) erant D E. — 16) potum huiusmodi F; hunc potum B. — 17) A C *h. par, sic sonat*: Item quedam alia magna matrona credens [add. sectam] hereticorum, per mensem prius quam fratres haberent locum Cumis, vidit huiusmodi visionem: Videbatur enim sibi, quod in loco ubi modo fratres nostri habent claustrum, essent duo magna vasa, unum plenum melle, aliud plenum vino Videbatur sibi postea, quod quidam homines, qui noviter venerant ponebant mel in vino et e converso de uno vase in aliud permiscebant fortiter ac populo propinabant. Bibentes autem potum huiusmodi delectati currebant alacriter et

a) §§ V a. b. c. desunt in edit. Duacensi, et in B D E F G H I.

riter¹ et festine; cuius visionis post significacionem videns et audiens² ad fidem catholicam est conversa.

§ VIII. Item⁴ quedam religiosa persona vidit in sompnis in loco, ubi post habitaverunt fratres, fontem clarissimum et maximum, irrigantem totam urbem, et homines et mulieres avidissime currentes ad aquam⁵.

De fonte.³

§ IX. Item⁷ burgensis quidam de Montepesulano⁸ laborans in extremis vidit processionem albatorum⁹ pulcherrimam in orto suo, qui erat extra villam, et astantibus clamabat¹⁰: - Ecce ortus meus¹¹ talis¹² repletus est bonis hominibus; videte, videte¹³, ne¹⁴ expellatis eos; non enim ad nocendum, sed ad iuvandum¹⁵ venerunt. Post mortem autem¹⁷ eius fratres predicatorum locum illum¹⁶ inhabitaverunt¹⁸, et eis¹⁹, qui hoc a predicto burgensi audierant, narraverunt.

Item de processione.⁶

§ IX^a. *Antequam in civitate Ulyxbonensi a) haberemus conven-*

festine. Huius rei causa illa ad fidem conversa est: nimirum intelligere volens fratres predicatorum esse propinatores mellis et vini, predicantes scilicet divinitatis dulcedinem simul cum iucunditate humanitatis, haurientes hec de duobus vasis magnis novi scilicet et veteris testamenti: cuius post virtute homines ad penitenciam currunt et ad Deum festinant: cuius visionis post significacionem videns et audiens ad fidem catholicam est conversa. — 1) alacriter B. — 2) audiens que G. — 3) item F: om. tit. A C G H; alia apparicio ordinis XIII. B. — 4) item om. B. — 5) aquas B: A C *hanc paragraphus sic sonat*: Quedam alia matrona, que devotissima valde Deo et ordini fratrum predicatorum exstitit, vidit in visione fontem oriri clarissimum et magnum, in loco ubi nunc est claustrum fratrum Cumis; et inde descendebat totam civitatem irrigans, ita ut multi currerent ad bibendum de aqua fontis huius. Post modicum vero temporis a visione hac fratres nostri venerunt ad habitandum in loco predicto, ubi devocio multa est et concursus magnus hominum et mulierum, ubi eciam mulieres ob magnum fervorem, eciam tempore nivium discalceate ad predicacionem et missam conveniunt. [*Quae sequuntur desunt et in ed. Duac.*] Nec hoc silendum est, quod multi, qui ibidem fratres, gravem domini manum super se senserunt, ita ut vere possent dicere: *Hic est virtus domini Dei, que appellatur magna*. Ceterum ex effectu significacionum harum revelacionum clare apparet quantam utilitatem iste ordo (si quis diligenter advertat) contulit mundo in illuminatione gentium, in extirpacione hereseum, in conversione peccatorum, in apericione scripturarum, in extirpandis viciis, in plantandis virtutibus. Ex iis igitur et pluribus sacre scripture auctoritatibus liquido constat fratres predicatorum esse luminaria celi, fontes paradisi, verbum vite continentes et aquam sapientie salutaris ad totius humani generis salutem. *Cod. F. add.* Ex predictis igitur auctoritatibus et exemplis patet, quanta sit utilitas ordinis (in) illuminatione gentium, in extirpacione hereseum, in conversione peccatorum, in apericione divinarum scripturarum, in extirpandis viciis, in plantandis virtutibus, in premiis acquirendis. — 6) tit. om. A B C H; tota par. deest F I. — 7) item om. D; item aliud D. — 8) Montpellier. — 9) abbatorum A C. — 10) dicebat B. — 11) meus om. B. — 12) talibus A C. — 13) videte om. A C B. — 14) ne quis expellat B. — 15) adiuvandum B. — 16) vero B. — 17) illum locum A C. — 18) inhabitaverunt A C; habitaverunt B. — 19) illi add. E.

Act. VIII. 10.

a) Conv. Ullissiponensis seu Lisbonensis (Lissabon) a Lusitaniae regibus Sanctio II. et Alphonso III. anno 1241 fundatus est. Anal. I, p. 123.

tum, fratres nostri in eodem loco, ubi constitutum est monasterium, consueverunt predicare. Et paulo antequam ibi poneremus conventum, mulieres quedam, que iuxta ecclesiam beate virginis (que in monte est sita) super nostrum monasterium morabantur, mirabilem quandam oculis carnalibus visionem viderunt. Cum enim (sicut mos est tempore estatis) mulieres ille ad lune claritatem filarent, subito viderunt celum apertum, et scalam quandam mire pulcritudinis ex auro et argento constructam versus ad ficum quandam descendantem, iuxta quam ego multociens predicari, antequam ibi haberemus conventum; una igitur extremitas scale celum langebat et alia ficum. Post hanc autem scalam tres viros viderunt descendere in vestibus aureis et argenteis mirabiliter adornatos: quorum primus subdiaconus videbatur, qui crucem mire pulcritudinis portabat in manibus, medius videbatur diaconus, hic portabat thuribulum; tercius erat sicut sacerdotalibus vestibus adornatus. Hi tres descendentes in terram totum locum monasterii nostri circuierunt thurificantes ipsum. Postmodum vero redeuntes ad scalam, per eandem progredientes introierunt in celum, scalam interim attrahentes, et ab earum oculis est sublata. Mulieres autem ille quamdiu rem illam mirabilem conspexerunt, nunquam cessaverunt Deum flexis genibus adorare. Mulieres illas fratres nostri viderunt; sed ego fratribus hoc ipsum credere nolui, quousque michi viduam unam sancte conversacionis duxerunt, que ibi tunc aderat, quum visio illa apparuerat: et hec michi totam facti seriem enarravit. Ego autem in brevi post hec qui habebam officium prioratus, in eodem loco construxi monasterium auctoritate generalis et provincialis capituli, in quo fratres nostri die noctuque domino servientes a).

Item de eodem.¹

§ X. Item narravit michi quidam civis honestus Lemovicensis, quod bis in sompnis viderat processionem pulcherrimam albatorum² in loco *b)* quem post fratres³ edificaverunt. Et⁴ hoc antequam fratres venissent, retulit cuidam sibi⁵ familiari, qui postea ordinis

1) tit. om. D H: conversio alterius XIII. B; tota par. om. F I. — 2) abbatorum A C. — 3) fratres post A C. — 4) et om. H. — 5) sibi om. B.

a) h. par. deest in ed. Duacensi, cod. B D E F G H I. — b) Fratres nostri fundaverunt conventum Lemovicensem (Limoges) anno 1219; de translatione huius conventus (S. Martialis) in alium locum vide infra lib. II, cap. XXXII: lib. I, cap. VI, § XII; lib. IV, cap. XXIV, § XII.

nostri¹ factus est sacerdos²; et eadem ab eo³ michi⁴ retulit se audisse⁵.

CAPUT QUINTUM.

§ I. Eo tempore⁸, quo predicatorum ordo tamquam pusillus grex erat⁹, et ut novella plantacio¹⁰, in conventu Bononiensi¹¹ suborta est¹² quedam temptacionis commocio¹³ inter fratres et¹⁴ tantum eos deiecta pusillanimitate spiritus et tempestate, ut multi eorum conferrent ad invicem¹⁵, ad quos ordines se transferrent¹⁶, timentes, ne ordo¹⁷ tamquam res nova et¹⁸ modicum roborata in nichilum deveniret¹⁹. Unde²⁰ duo de maioribus²¹ impetraverunt litteras a quodam legato *a*), qui tunc erat in partibus illis²², ut ad aliquod cisterciensis ordinis monasterium transferre se possent. Quas litteras cum fratri Reginaldo *b*), quondam sancti Aniani decano Aurelianensis²³, qui vicarius beati Dominici erat,

Quod Deo est specialis cura de fratribus. ⁶
Qualiter dominus suos consolatus est in principio ordinis. ⁷

1) nostri om. A C B. — 2) qui postea frater ordinis factus est et sacerdos G. — 3) eodem B. — 4) michi om. E. — 5) audivisse A C. — 6) tit. iste om. B E. — 7) tit. om. A C D F G H: conversio magistri Clari XV. B. — 8) eodem tempore B: frater ille Rodulfus, de quo supra facta est mencio, retulit, quod eo tempore, quando ordo predicatorum tamquam .. A C. — 9) fuit H. — 10) planta novella A C. — 11) in conventu Bononiensi om. C B F. — 12) est om. G. — 13) temptacio et commocio H. — 14) que in tantum A C: et om. B D G: in add. B D G. — 15) ad invicem om. B. — 16) transferre se possent A C: conferrent B. — 17) ordo om. E G. — 18) adhuc add. A C. — 19) devenirent H. — 20) A C sic: Huius tante commocionis fuit occasio quod duo fratres de maioribus, scilicet frater Theobaldus Senensis et frater Nicolaus Campanus cogitantes, quod non proficeret ordo impetrarunt a domino Ugone Episcopo Ostiensi, tunc in Lombardia apostolice sedis legato, postmodum domino papa Gregorio nono, ad aliquod monasterium cisterciensis ordinis transeundi; quas litteras cum Magistro Reginaldo representassent, et ille fratribus convocatis admodum tristis et dolens eis exposuit negocium. Fuit fletus inter ipsos, et commocio, scilicet dicta cepit suberescere. Tunc magistro Reginaldo in celum erectis oculis et corde loquente cum domino, in quo tota sua fiducia erat... — 21) superioribus D. — 22) qui — illis om. F: qui tunc in partibus erat illis... G. — 23) quondam aurelianensi decano, qui... F.

a) Nempe Hugolino (vel ut sec. redactio habet Ugone) postmodum papa Gregorio Nono. — *b*) Reginaldus per 5 annos docuerat Parisiis ante suum ingressum: aegrotus Romae versus finem anni 1217, vidit b. Virginem Mariam, quae sibi habitum ordinis nostri ostendit et cuius intercessionem sanatus ordinem amplexus est: XII. kal. Januarii venit iussu B. Dominici Bononiam, ubi usque ad exeuntem mensem Octobris 1219 mansit, quo tempore a B. Dominico Parisios missus est: circa finem mensis Januarii 1220 ibidem gravi morbo afflictus obiit paulo ante diem XII. februarii: nam hoc die qui sequebatur diem sepulturae Reginaldi, — apud monachos dominae nostrae de campis (Notre-Dame des Champs) — ingressus est Iordanus, ut infra probatur: de Reginaldo lege Theiner Annal. eccl. tom. XX, p. 399, n° 36 ad an. 1218: Quetif. I, p. 89: S. Antonin. III, pars, tit. XXIII, c. I, § II: cap. IV, § IV, V; cap. V, § II: Mam. I. c. 427, 465, 507, 542 nota: 617 eius obitus et elogium. Analecta I, p. 132: infra I. III, cap. IV, lib. IV, cap. II: cap. X: lib. V, cap. II, § II, insuper Bayonne, Vie du B. Réginald, Paris 1872: Cormier, Le B. Réginald d'Orléans, sa vie et ses vertus.

4. representassent, et ille in capitulo causam eum dolore* multo¹ exposuisset, fit² fletus ingens et commocio predicta magis³ succrescere cepit; et⁴ fratre Reginaldo⁵ erectis in celum⁶ oculis, et corde loquente ad Deum, in quo tota fiducia eius erat⁷, frater Clarus⁸, vir bonus et⁹ magne auctoritatis et peritus iure civili, qui eciam in artibus et iure canonico rexerat, et¹⁰ postmodum prior provincialis in Romana provincia¹¹, domini pape penitentiarius et capellanus, exorsus est loqui ad fratres et¹² eos multis¹³ racionibus confortare¹⁴. Vix sermonem compleverat, et ecce magister Rolandus¹⁵ a) Cremonensis, qui¹⁶ tunc regebat Bononie, cuius¹⁷ fama celebris et excellens¹⁸ in philosophicis¹⁹ habebatur, qui eciam postea²⁰ primus b) inter fratres in theologia legit Parisius²¹, succensus spiritu Dei de mundo fugiens²², solus venit ad fratres et quasi ebrius spiritu, nulla prolocucione premissa, se recipi postulavit. Frater autem Reginaldus pre nimio gaudio, vestes alias non expectans, exuto suo capucio statim induit eum et sacrista pulsante campanam²³ et fratribus cantantibus : Veni

1) ille coram fratribus in capitulo eum dolore multo... F. — 2) fuit B. — 3) magna B. — 4) tunc F. — 5) Reinaldo D. — 6) in celum erectis B D F H. — 7) eius fiducia erat G. — 8) de eo vide supra cap. IV, § IV; de Sexto diocesis Florintine add. B et S. Antonin, l. c. — 9) et eruditus qui in F; et eruditus, qui in seculo in omnibus liberalibus artibus et in iure canonico et civili eruditus, qui fuit homo magne auctoritatis et postmodum... C. — 10) et postmodum — capellanus om. F. — 11) et add. B G H. — 12) cepit add. B. — 13) modis et add. A C. — 14) unde add. B. — 15) orlandus B. — 16) qui — Bononie om. F. — 17) et pro cuius E. — 18) per totam add. A C. — 19) physicis A C D. — 20) postmodum B. — 21) cuius fama celebris erat, succensus. . F. — 22) fugiens et solum vestimentum scarletum, quo erat indutus, secum deferens, solus venit ad fratres et pulsavit ad portam: et introgressus quasi homo ebrius Spiritu, incontinenti nulla alia verborum prolocucione premissa ad ordinem se recipi postulavit. Et mirum valde fuit, quod qui prius a multis fratribus fuerat predicatus, nec acquieverat exortatus, tunc ita inspiratus a domino, ex se ordinem postulavit. Magister autem Reginaldus pre nimio gaudio, non expectato quod aliquis quereret vestimenta, exuto suo capucio, induit eum statim: et fratre Guala c), qui tunc erat sacrista, pulsante campanulam quamdam, quae viginti solidos imperialium solum constiterat, et fratribus cantantibus: Veni, Sancte Spiritus, ut jam mos erat eorum, licet... A C. — 23) que ·XX· (·XXII· D; ·XXX· F.) solidos imperialium solummodo (tantum B; solum F G;) constiterat add. B D F G H.

a) De fr. Rolando vide Quetif. I, p. 125a: Denifle, Archiv. II, p. 204, de eius mirabili sanatione infra cap. V, § XV; de motivo sui ingressus infra l. IV, c. VIII; de revelatione obitus eius facta cuidam fratri infra l. V, c. IV, § XIV. Decessit circa 1259; nam ut constat ex Monum. Conv. Bon. Anal. I, p. 399, an. 1258 adhuc fuit Lector seu regens Bononiae. — b) Primam cathedram in theologica facultate receperunt fr. praedicatorum anno 1229 post 15 Maii. Fuit Rolandus primus magister et primus sententiarum ex Ord. Praed., cuius exstant Quaestiones super quatuor lib. Sent. multum extensae in Bibl. Mazarine, n° 439: Denifle, Cartularium I, p. 94 in nota. — c) Fr. Guala receptus est a B. Dominico 1219 Bononiae: fuit institutor coenobii Brixienensis: postea ibidem episcopus. cf. Vincent. Bellou. XXXI, cap. CXIV; Antonin, l. a. c. IV, § XIV, Mam. l. c. p. 544, 609, 661. Theiner l. c. ad an. 1227, p. 533, n° 23. Breviarium Ord. Praed. ad. d. 3 Sept.

Creator¹, licet pre habundancia lacrimarum et gaudii ubertate cantare² vix³ possent; fit concursus ingens virorum ac mulierum ac⁴ scolarium et⁵ totius commocio civitatis⁶. Renovatur⁷ quedam⁸ devocio nova in fratribus et omnis prior illa⁹ temptacio evanescit. Illi autem duo fratres prosilientes in medium, se male fecisse fatentur¹⁰ et renunciantes litteris perseveranciam ordinis profitentur. Sequenti autem¹¹ nocte predictum fratrem Rudolfum, qui de priori illa fratrum commocione tristis admodum erat, huiusmodi¹² visione est dominus¹³ consolatus : Videbatur enim sibi¹⁴ videre Christum, et ex una parte beatam¹⁵ Mariam et ex alia¹⁶ beatum Nycolaum, qui¹⁷ manum sibi¹⁸ super caput ponebat dicens : - Ne timeas, frater, quia omnia prospere¹⁹ evenient tibi et ordini tuo, domina nostra curam habente de vobis. - Et statim vidit²⁰ in aqua, que transit iuxta Bononiam²¹, navem plenam multitudine fratrum; et ait ei²² beatus Nycolaus : - Vides hos²³ fratres? Ne timeas, quia tot sunt quod totum mundum implebunt. -

§ II. Retulit idem frater, quod cum quadam die²⁵ defecisset De miraculo vini.²⁴ vinum in quodam vasculo²⁶ infirmorum²⁷, nam sani²⁸ aquam plerumque bibebant, veniens infirmarius²⁹ cum multa compas-

1) spiritus add. B F. — 2) cantare om. B. — 3) adstare non possent A C. — 4) et F H. — 5) ac eciam A C. — 6) mirabilis add. A C. — 7) Reaccenditur quasi quedam devocio ingens in fratribus: redduntur laudes in communi et omnis illa prior temptacio penitus evanescit A C: renovaturque devocio... illa prior... G H: renovataque devocio... F. — 8) quedam om. B. — 9) omnis illa prior B G. — 10) culpam suam humiliter cum lacrimis confitentes renunciant litteris, perseveranciam ordinis pollicentes (profitentur A)... A C. — 11) vero A C: enim B. — 12) hac B. — 13) dominus visione consolatus G. — 14) videbatur ei videre F. — 15) virgiuem add. A C B. — 16) altera A C B. — 17) qui beatus Nicolans videns predictum fratrem sic mestum spiritu vocavit eum ad se et manu super caput eius imposita ait : « Ne timeas frater, quoniam prospera omnia evenient tibi et ordini tuo, Deo curam habente de vobis. » Et respiciens dictus frater vidit quamdam navem in aqua que transit iuxta locum fratrum, et in ea innumeram fratrum multitudinem, et ait illi : « Vides hos fratres? Noli timere, quia tot sunt quod totum mundum implebunt. » Frater autem super iis que viderat consolatus multum et letificatus de sui Ordinis firmitate consideravit et vidit et sic postea asseruit, quod omnia ex tunc magis prospere fratribus evenerunt A C. — 18) sibi om F. — 19) prospera B H. — 20) videbat F. — 21) iuxta urbem F. — 22) illi F. — 23) eos F. — 24) tit. om. A C D F G H: de procuracione vini XVI. B; item D. — 25) Bononie add. A C: dum add. B. — 26) vegeticulo C. — 27) mesure unius corbe, veniens infirmarius, et temptans si aliquid esset, et non inveniens, condolens multum infirmis, predictum defectum cum multa compassione retulit inter fratres. (Sani autem plurimum aquam bibebant) Mos vero erat beati Dominici, qui tunc ibi aderat, renunciato sibi aliquo defectu vel ad oracionem invitare renunciantem sibi defectum huiuscemodi, vel utrumque simul: quod et fecit. A C. — C. sic pergit : Frater vero ille Ventura prior Bononiensis senex, cuius vita sancta et laudabilis extitit, ait tunc fratri illi infirmario : « Vade et tempta iterum, si ibi aliquid sit de vino. » Ivit frater et invenit vegetem illam plenam usque ad summam. Unde fratres glorificaverunt Deum, qui curato habet de servis suis. — 28) nam solam aquam F. — 29) et add. B.

sione, nunciavit beato Dominico, qui tunc aderat, infirmorum defectum. Qui statim suo more ad oracionem recurrens fratres, ut idem facerent¹, monuit verbo pariter² et exemplo. Post modicum autem dixit prior conventualis infirmario, quod id³ vasculum elevaret et⁴ illam diem quoquo modo transirent: Qui veniens⁵, ut⁶ iuxta mandatum prioris⁷ faceret, id⁸ invenit plenum usque ad summum. Unde fratres⁹ glorificaverunt Deum, qui curam habet de suis a).

De C. libris fratribus missis.¹⁰

§ III. Narravit sancte memorie frater Terricus Antissidorensis¹¹ b), qui fuit prior provincialis in Francia, quod cum quadam die non haberet aliquid¹², unde infirmarie et conventui provideret et domus Parisiensis, cuius tunc prior erat, multis esset debitis obligata, dicente procuratore, quod ad minus centum libre necessarie essent, et¹³ ipse prior de hiis anxius¹⁴ cogitaret: ecce venit ad portam quidam mercator et eum faciens advocari dixit: « Dominus talis in Grecia¹⁵ obiit, et vobis legavit¹⁶ has centum libras, accipe¹⁷, et orate pro eo. - Quas ipse recipiens Deo gratias egit et presentes fratrum necessitates cum huiusmodi¹⁸ adiutorio expedit.

§ III^a. *Domina comitissa de Castro, quod dicitur Anguillaria c) prope urbem, matrona ordini admodum devota et fide digna, priori Viterbiensi d) proprio ore narravit, quod dum quadam vice duo fratres conversi, frater Rainucius Urbevitanus et frater Dominicus Viterbiensis venissent ad eam, ad quoddam suum castrum, quod dicitur Crapalica prope Sutrium, in via qua itur ad urbem Romam, more solito pro fratribus aliquam*

1) fratres ad idem monuit verbo et exemplo F G; ut idem facerent om B. — 2) periti loco pariter E. — 3) illud F: ut illud B G. — 4) ut A F G H. — 5) nesciens E. — 6) et B. — 7) prioris om. F G H. — 8) istud H: illud B F G. — 9) fratres om. B. — 10) item D: tit. om. A C G H: alia provisio Dei XVII. B: tota paragr. deest F. — 11) Teodorichus Altisiodorensis C: dietricus altisiodorens B G H: Dierricus altisiodoriensis A. — 12) aliquid om. A B C H. — 13) et loco cum H. — 14) anxie B. — 15) de gecia E. — 16) ex cuius elemosina has C libras... E. — 17) accipite pro eo et orate H. — 18) huius B.

a) Hoc miraculum Mam. I. c. p. 547 refert accidisse anno 1219. Hoc autem anno non fr. Ventura fuit prior Bononiensis, sed ille fr. Radulfus de quo supra, et qui miraculum narrat; constat enim Venturam nonnisi 1220 habitum recepisse a b. Dominico (ex Mon. Conv. Bon. Anal. I, pag. 397: qua de re hoc miraculum an. 1221 ponendum est, et sic omnia optime concordant. — Ventura, quem etiam Bonaventuram appellant, Veronensis omni virtute ornatissimus coenobio Bononiensi provinciaeque Lombardiae praefuit. Praeterea quod B. Dominici postremam totius vitae exomologesim audisset, publicum gravissimumque de illius morum integritate testimonium dixit. Mam. I. c. p. 543. — b) Antissiodorum=Auxerre. — c) Anguillara distat a Roma circiter 6 hor. — d) Conv. Viterbiensis fund. 1227 vel 1228. Mothon, p. 333.

eleemosinam petitori, ipsa fratribus quamdam mensuram farine ad quantitatem unius palme dari mandarit, immo propriis manibus assignavit. Quam farinam iidem fratres pro devocione comitisse predictae recipientes alacriter, in sero comitissa recedente de sacco ubi erat, in saccum quem fratres secum detulerant, transfrentes, mane redierunt ad domum, secum datam farinam non sine gaudio reportantes, eo quod tunc fratres paupertate non modica premebantur. Mane comitissa casu ad locum ubi fuerat farina veniens, saccum plenum farina invenit eundem. Tunc illa contra illos conversos plurimum indignata, cepit eos intra se vehementer de superbia indicare, quasi datum farine eleemosinam contempsissent, ac eam pro vilitate portare spererissent. Deinde post paucos dies, unus de ipsis conversis ad eam rediit, quem illa duris verbis et asperis ad reprehendum non mediocriter est adgressa, querens ab eo quare farinam datum ferre fratribus nolisset. Miratur frater et dolet de verbis tam duris, pacienter tamen audiens, farinam se portasse, sicut veritas fuerat, penitus asserbat. « Quomodo, inquit illa, farinam portastis, quia saccum meum plenum farina inveni? » Sicque domina comitissa pie veritas denegatur, et a fratre, prout fuerat mera veritas asseretur instanter, vehementius scandebat in eum. [add. editor huius cod. in margine : patet sensus, sed falsa est latinitas; nonne : Sicque domina comitissa, dum pie veritatem denegaret et a fratre...]. Tandem post multam assercionem fratris sub quadam honesta adiuracione prolata [in textu : prolata], converso credidit et acquievit omnino, firmiter credens hoc miraculose meritis ordinis contigisse. Ad maiorem tamen miraculi certitudinem diligenter ab omnibus famulis suis (et) pedissecis inquisivit, utrum alium in domum suam illo sero vel mane tempestive portassent, seu portari vidissent. Negarunt prorsus famuli et ancille, quod alia fuerit in domum illam farina portata vel visa portari. Qua in re indubitanter credendum est et tenendum, quod ille, qui sub Elia propheta hydriam farine sine diminucione servavit, ille procul dubio ad conservandam simul et augmentandam devocionem et pietatem comitisse prefate, evacuatum revera saccum nova et incisa farina omnipotenti virtute replet. Hoc ipsum miraculum predictus prior sicut a iam dicta comitissa, ita a nominato fratre Dominico, converso, referente audivit.

§ III^b. Alio tempore frater Iovannes de Columpna a), prior

provincialis fratrum predicatorum Romane provincie, postmodum autem Episcopus Messanenensis, ad predictum castrum, scilicet Capralicum, cum supradicta comitissa hospitaturus accessit. Illa respersa non parva leticia, quod tantum hospitem receperat, ad archam, unde denarios pro cena volebat accipere quantocius properavit. Cumque festina venisset ad archam, hospitalitatis inimicus (non dubium demon) mox illi obstaculum preparavit; nam clavam arche sollicita querens, nullatenus eam potuit invenire. Tunc de recuperacione omnino desperans, clausam archam, ut ipsa veraciter probaverat, accepta quadam clavi parva, sive parvula nimis que ad aperiendam seram arche penitus erat inepta, cum clavi tam parvula fideliter aperire temptavit. Deinde post talem attemptacionem continuo fidei et fidei (?) matrone ordinis, recepto hospite cum suis sodalibus procurandis, archa, que clausum continebat talentum, patuit reserata: utique ut pie ac fideliter credi potest, non adiutorio materialis clavis, quia sicut pretactum est, totaliter erat inepta, sed potius adiutorio illius qui claudit et nemo aperit, aperit et nemo claudit. Et ne hoc factum videretur adiutorio clavuncule nominate, nec primo unquam, nec postea cum ipsa potuit amplius aperire b).

Apoc. III. 7.

De cura divina circa fratres.¹

§ IV. Narravit frater Hainricus² teutonicus c), quod circa principium ordinis contigit duos fratres itinerantes ieiunos, cum iam nona transiret³, ad invicem querere, ubi comedere possent, in terra⁴ paupere et sibi⁵ multum ignota; adstitit autem⁶ eis subito vir quidam⁷ magnus in habitu peregrino et ait: « Quid confertis inter vos modice fidei? Primum⁸ querite regnum Dei et hec omnia adicientur vobis, credidistis Deo, ut pro eo omnia dimitteretis et nunc timetis, quod vos ipse dimittat in pastos; hoc⁹ vobis signum* : transibitis campum istum et in valle¹⁰ sequenti villam¹¹

Matth. VI. 33.

· 5.

1) h. par om. F; tit. om. A C G H; item D; alia cap XVIII. B. — 2) Henricus A C: Henricus de Culmine d) quod est iuxta castrum Landsberg oriundus add. D. — 3) transierit A C. — 4) via B. — 5) eis A C. — 6) autem om. B. — 7) quidam om. B. — 8) primo A C. — 9) erit add. A C. — 10) via B. — 11) ecclesiam B.

a) cf. de eo infra lib. IV, cap. XI, § III. — b) IIIa, IIIb desunt in ed. Duac: cod B D E F G H. — c) Hainricus iste est Hainricus de Marsberg, non longe ab urbe Brilon, seu ut etiam nominatur Hainricus senior. De eo cf. Thomam Cant. l. c. p. 435; Mam. l. c. p. 480; Quetif. I, p. 148, de motivo eius ingressus infra lib. IV, c. XIV, § IV; de miraculis ab eo patratibus infra lib. IV, cap. XXV, § IV. — d) *Culm et Landsberg opp. in Borussia occidentali*. Si cod. D. in assignando urbem natalem fr. Hainrici non errat, habemus Hainricum tum a Coloniensi tum a Marsbergensi distinctum. Communiter tamen haec narratio Hainrico Marsbergensi attribuitur.

parvam invenietis, et cum intraveritis ecclesiam, vos invitabit sacerdos; et superveniet miles, qui ei vos¹ auferet violenter; et illis pie altercantibus, patronus ecclesie superveniet, qui vos et sacerdotem et militem largissime procurabit². Confidete ergo³ semper in domino et fratres vestros hoc exemplo in domino confidere faciat⁴. - Quibus dictis repente disparuit. Illis autem⁵ omnia ut praedixerat, evenerunt. Revertentes autem Parisius ipsi fratri Hainrico et paucis, qui tunc ibi erant⁶ pauperrimis fratribus omnia retulerunt⁷.

§ V. Cum fratres Masticonenses⁹, a principio¹⁰ sui conventus *a*), Item de 'CC' mar-
cis.⁸ multas et graves habuissent tribulaciones sibi illatas a¹¹ Guilhelmo de sancto Amore¹² *b*), canonico Masticonense¹³, infantum¹⁴ ut in maxima paupertate et deieccione¹⁵ vitam ducerent valde

1) vos ei G H; vos eciam B; qui vos auferet ei A C. — 2) saciabit B. — 3) igitur A C G H; ergo om. B; vos add. A C. — 4) facite B. — 5) vero B. — 6) erant ibi H. — 7) *Cantipratanus l. c. p. 455 hoc idem sic narrat*: Consimile prope duobus fratribus ordinis praedicatorum (ut per fratrem Henricum de Colonia, praedicatorem elegantissimum inter fratres, indubitabili relatione didicimus) contigit, in partibus Galliarum illo ordine noviter inchoato. Gradientibus namque duobus fratribus Praedicatoribus ieiuniorum tempore ante Pascha, cum iam instaret tempus prandii, hora nona, et secum quaerent, quis fidelium eos ad refectionem reciperet in terra rara hominibus et ignota: subito affuit inter eos vir elegantis formae et habitus peregrini, dicens: Quid confertis inter vos fratres mei? Illis autem verecundantibus dicere quid dixissent, ait eis: Modice fidei de hoc inter vos dubii quaerebatis, quis vos ad receptionem reciperet in terra rara hominibus et ignota. Christo credite veritati, qui non haesitantibus et in se confidentibus repromisit, dicens: Primum quaerite regnum Dei et haec omnia adicientur vobis. Credidistis in hoc Christo, ut temporalia ista pro illo dimitteretis, et paupertate regnum seduli quaereretis: et nunc de Christo diffiditis, ut vos sine refectioe, dimittat, et non quasi filios pascat? Absit, et hoc vobis signum: Transibitis campum istum, et in valle quadam villam parvulam invenietis. Illic intretis ecclesiam, invitabit vos presbyter affectu magno: sed superveniet miles, qui vos violenter auferet sacerdoti. Et cum vos deducet persona loci, qui aliter patronus dicitur maximis precibus a milite obtinebit vos et ambos invitatores vestros, militem scilicet et presbyterum, vobis cum largissimis ferculis reparabit. Confidete ergo in Deum, et fratres ordinis vestri exemplo isto confidere faciat. Haec ut dixit repente disparuit. Illi autem per ordinem, ut eis praedixerat, omnia repperunt, et revertentes Parisios dicto fratri Henrico de Colonia, et fratribus quibusdam aliis, quae sibi contigerant retulerunt. Et notandum quod non solum Christus, sed et nobis in mensa eius angeli ministrabunt. Unde ipse Christus, suos confortans, dixit: *Ecce ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo.* — 8) item D; tit. om. A C G H; cap. XIX. B. — 9) Masticensis C; Monasticonenses E. — 10) creacionis sui add. G H. — 11) a magistro wilhelmo uillde de sancto... H. — 12) tunc add. B. — 13) masticense E; masticanense D. — 14) ita ut B. — 15) deieccione om. B.

Luc. XXII. 29.

a) Conventus Masticonensis (Mâcon) fund. circa an. 1254 In cap. Generali 1255 concessus est pro provincia Franciae. Anal. I, 270. — *b*) de Guilielmo de S. Amore vide: Le Cler, dans Histoire litt. de France (1847) XXI, 468-77; 498-99; XIX, 197-215; Raynaldus an. eccl. 1256. 19-24; Tillemont (Le nain de) Hist. de G. de St-Amour, dans sa vie de St-Louis (1851) VI, 135-228; 307-315.

amaram, hoc inter alia eos precipue affligebat, quod gravati¹ erant magnis debitis, que solvere non valebant. Et ecce frater quidam² reverende sanctitatis et antiquus in ordine in sompnis videbat, regem Francie *a)* et dominum Hugonem *b)*, cardinalem *c)*, in angulo dormitorii cuiusdam³ loci⁴ tractantes ad invicem de relevacione domus⁵ eiusdem. Factum est autem post modicum tempus⁶, quod illorum⁷ alter de Italia, alter de Francia misit ducentas libras⁸ fratribus illis in elemosinam, ex quibus solverunt debita plenarie⁹. Et postea succedentibus prosperis in maiori consolacione vixerunt.

De monacho orante
pro fratribus.¹⁰

§ VI. Narravit frater Bernardus¹¹, prior quondam¹² Antisidorensis¹³ *d)*, quod cum circa principium conventus illius in magna necessitate¹⁴ esset¹⁵ et non inveniret consilium vel¹⁶ auxilium in¹⁷ aliquo, recurrens ad dominum¹⁸, ut eum iuvaret et dirigeret, devote rogavit. Et ecce¹⁹ quidam canonicus ecclesie Antisidorensis, auctoritatis magne et dives valde²⁰ ingressus est²¹ ordinem²² et multa bona secum ad ordinem detulit, precedentes²³ relevans fratrum necessitates.

De canonico ordinem
ingresso.²⁴

§ VII. Fuit quidam monachus *e)* cisterciensis ordinis²⁵ in Tuscia in monasterio sancti Galgani prope Senas, magne simplicitatis et graciae et fame, propter que²⁶ ad curiam Romanam vocabatur

1) quod habebant magna debita omissione novitatis loci contracta que... G H; oppressi B. — 2) cuiusdam conventus add. G H. — 3) eiusdem B. — 4) loci om. H. — 5) conventus B. — 6) temporis D. — 7) illorum uterque misit... G H; alter illorum A B C. — 8) libratas A C. — 9) plene B C. — 10) tit. om. A D C G H; de eodem cap. XX. B; in codice D haec par. posita est ante nostram § IV; alium locum tenet etiam in ed. Duac; haec par. om. F. — 11) Bernardus om. B D; frater G prior. G; frater B cod. E. — 12) quondam om. A C G H. — 13) altissiodorensis B D G H. — 14) magnis necessitatibus A C G H. — 15) essent et non invenirent A C. — 16) aut B. — 17) in fratribus vel in aliis recurrens G H. — 18) in oracione add. G H. — 19) post modicum add. A C G H. — 20) valde om. G. — 21) est om. E. — 22) ingressum ordinis peccit et multa et magna temporalia ad ordinem apportans precedentes necessitates revelavit, et ex tunc in omnibus tempore sui prioratus domus competenter habundavit G H. — 23) precedencium B. — 24) tit. om. A C D G H; aliud B. — 25) ordinis apud sanctum Galganum in Tuscia prope Senas, nomine frater Iacobus, magne... A C. — 26) quam A C.

a) nempe Ludovicum IX. — *b)* de fr. Hugone de S. Caro (St Chers) vide Denifle, Archiv. II, 204, 235, 238. Quetif I, 194; Cantiprat. l. c. 58. Ant. Sen. Bibl. 116, 117, 118; Vincent. Bell. l. c. XXXI, 152; Henricus de Hervordia l. c. 190, 200. Theiner Annal. Eccl. ad. an. 1244, p. 280; 1246, n° 18, p. 323; 1247, n° 3 et 4, p. 363, 364; 1252, n° 18, p. 426; 1253, n° 6, p. 435; 1254, n° 31, p. 462; 1256, n° 19, 21, p. 508; infra l. IV, c. X, § II, in chronico ad an. 1254. — *c)* creatus est cardinalis 28 Maii 1244. — *d)* Conventus Antisidorensis anno 1240 a cap. Generali Bononiae acceptatus est pro provincia Franciae. Anal. l. c. p. 203, cf. cap. V, § III, nota 2. — *e)* de fratre Iacobo cf. infra cap. VI, § XIIa, §§ XIII, XIV, XV, XVI.

frequenter, cui¹ dominus multa revelavit et frequenter ei apparuit². Contigit autem duos fratres ad locum venire predictum³; qui eum⁴ rogaverunt⁵, ut pro se⁶ et pro toto ordine fratrum predicatorum dominum exoraret⁷. Cum igitur⁸ nocte post matutinum⁹ oraret dominum et, ut simplex et devotus, quid potissime pro fratribus oraret, nesciret¹⁰, apparuit ei dominus, ut sibi videbatur, dicens : « Frater Iacobe, accipe istas oraciones et sic pro fratribus predicatoribus ora. » ORACIO¹¹ : « Corda famulorum¹² tuorum, domine,¹³ illumina Spiritus Sancti gracia, et ignitum eis eloquium dona, et iis qui tuum predicant verbum, largire virtutis augmentum. Per¹⁴.

SECRETA : Famulis tuis, domine, verbum tribue graciousum et munera oblata sanctificans corda eorum in salutari tuo quesumus visita. Per¹⁴.

POST COMMUNIONEM¹⁵ : Conserva, domine, famulos tuos unigeniti tui corpore et sanguine suscepto, et tuum nunciantibus verbum largitatem tribue gratiarum. Per¹⁶ eundem.

Istas oraciones dominus papa approbavit et concessit, ut dicerentur in missa¹⁷.

§ VIII. Duo fratres domus Magdeburgensis¹⁹ a) in Theutonia De milvo¹⁸.

1) Senas, mire simplicitatis et graciae, nomine Iacobus, cui dominus... F: de quo magna et mira revelata sunt, et specialiter de gracia visionum et apertarum visionum, et maxime cum celebraret missam. Hic habens specialem devocionem et amorem ad ordinem nostrum, quem propter fructum predicacionis fervencius diligebat, multo affectu frequenter dixit : « Corde desideravi, quod omnes boni clerici de mundo, qui erant in ordine suo, pocius essent in ordine nostro, ut possent fructum facere in verbo Dei. » Dum vero simul apud Sanctum Galganum quidam fratres nostri, qui illic utiliter accesserunt, eum rogarent, ut specialem oracionem pro isto ordine faceret; et sequenti nocte obnoxius et fervencius solito dominum precaretur pro ordine nostro, maxime ut sibi revelare dignaretur, quam oracionem posset facere pro isto ordine, scilicet fratrum predicatorum magis congruentem, ei oranti responsum est et revelatum, quod infra scriptas oraciones in missa pro isto ordine diceret, que ei fuerunt date in scriptis a domino Ihesu Christo, et dixit ei dominus : Frater Iacobe, accipe istas oraciones et subito pro predicatoribus ora... C. — 2) ei secreta sua aperuit H: oranti add. F. — 3) predictum venire F; predictum locum venire A: et add. E. — 4) qui predictum rogaverunt D. — 5) obnixe add. F. — 6) ut ipse et pro toto ordine predicto dominum F. — 7) oraret B. — 8) ergo A C E. — 9) matutinas H. — 10) nesciret visibiliter apparuit dominus dicens... F. — 11) oracio om. F: collecta H. — 12) famulorum et cetera: quas reperies in missali F (cetera om. F). — 13) ut qui E: et qui G H: iis om. B E H. — 14) dominum nostrum add. A B C H; alia oratio add. B. — 15) complenda E: post communitio A C; *sequentia omnia usque ad librum quartum desunt* B. — 16) per dominum nostrum A C: per et cetera G. — 17) vide Missale Ord. Praed. ed. Viviani, Romae 1823: orationes ad diversa: pro predicatoribus p. LXX. — 18) tit. om. A C D E F G. — 19) Magdeburgensis domus F; madeburgensis E.

a) Conv. Magdeburgensis an. 1224 fund. Berthier l. c. p. IX.

missi a suo priore, cum caperent iter, ceperunt dubitare de via; nemo¹ erat a quo querere possent. Suspiciens autem senior frater vidit milvum volantem, et ait: « Dico tibi, milve in virtute nominis² domini Ihesu Christi, ut nobis viam, quam debemus³ tenere, ostendas: Et statim milvus de alto velociter⁴ descendens, et prope terram volitans, de via in qua sedebant fratres⁵, divertit ad dexteram, ubi erat via eorum; sed propter segetes longas eam videre⁶ non poterant. Surgentes ergo Deo gratias egerunt, qui dirigit servos suos⁷.

De equis domini, s
* 5'.

§ IX. * Religioso et venerabili⁹ domino Eberardo¹⁰ abbati¹¹ a) ordinis cisterciensis¹² in Theutonia¹³ apparuit dominus in sompnis¹⁴ dicens: « Cras mittam ad te equos meos, et tu ferrabis eos michi. » Quod ille evigilans exponere nesciebat. Sequenti itaque die venerunt¹⁵ duo fratres ad monasterium illud, quorum unus fuit frater Iohannes Theutonicus b), qui post fuit quartus ordinis nostri magister. Quos¹⁶ adhuc in locis illis ignotos¹⁷ ordine, cum predictus abbas interrogaret de ordine, et cur libros¹⁸, baculos et varium portarent habitum, et frater Iohannes eleganter respondisset ad singula¹⁹ distinguens equos domini secundum²⁰ propheciam Zacharie, ostendens quia varii et fortes erant, parati²¹ discurrere per orbem, et quod dominus nichil dimisit predicatoribus nisi virgam tantum, id est beatam²² virginem Mariam, in qua confi-

Zach. VI. 1, 17

1) nec erat F. — 2) nominis om. F G. — 3) debeamus F G H. — 4) velociter de alto F. — 5) fratres sedebant F G H. — 6) non poterant videre F. — 7) A C sic hab.: Duo fratres nostri domus Magdeburgensis in Theutonia missi a priore suo in Confluentiam (Koblentz), cum essent in via per noctem, que dicitur *Langele Ampalunzone*, et mane suum ceptum caperent iter, ceperunt dubitare de via; nec quisquam erat a quo querere possent. Tunc sederunt hesitantes quid facerent: et suspiciens [*in textu* suscipiens] senior frater vidit quemdam milvum volantem, et dicit ei: « Milve, dico tibi in virtute nominis Ihesu Christi, ut ostendas nobis viam, quam tenere debemus. » Et statim sine mora velociter descendit, quem admodum lauda (!) eum cantaverit in alto, velociter descendit, ad terram et parvum precedens fratres per viam [A de via: *nota ad.*] in qua sedebant divertit ad dexteram, ubi erat via eorum, quam fratres propter segetes longas antea videre non poterant. Et dixit senior frater iuniori fratri: « Frater vadamus: illa est via nostra. » Ac sic erat. Hoc autem factum non sibi, sed virtuti nominis Ihesu Christi adscripsit, qui specialem ubique curam gerit de suis fratribus. — 8) tit. om. A C D F G H. — 9) viro add. F G H. — 10) Ebrardo D F. — 11) albi ordinis F. — 12) in salam add. H. — 13) in Theutonia om. F. — 14) nocte F. — 15) veniunt E. — 16) quorum F. — 17) ignoto F H: incognito G. — 18) et add. F H. — 19) singula respoudisset. — 20) secundum — ostendens om. F G H. — 21) fortes parati erant F. — 22) beatam om. F G H.

a) cf. Mam. I. c. p. 643 ad an. 1224, locum abbatiae nominat Salemium (*Salem non longe ab urbe Constantia situm*). — b) De fr. Iohanne Theutonico vide infra l. IV, cap. XVII, § IV; cap. XXV, § X: chronicon ad an. 1241.

derent, vel crucem quam predicarent, procidens abbas ad pedes eorum et devote deosculans¹ ait : « Vere vos estis equi domini, quos promiserat michi ». Statimque lotis pedibus eorum calciamenta nova et vestimenta iussit² proferri ; et ex tunc³ amicus ordinis intimus⁴, factus est et benefactor⁵ magnus⁶.

§ X. Cum Rome in die resurrectionis sancte⁸ prior provincialis De communione. 7 in ecclesia fratrum predicatorum missam maiorem fratribus assistentibus celebraret, vir quidam devotus retulit, quod viderat⁹ quatuor pulcherrimos iuvenes ad quatuor¹⁰ angulos altaris existentes¹¹ et¹² lintheum albissimum extensum super altare¹³ tenentes, donec omnes communicati sunt¹⁴.

§ XI. In eodem conventu¹⁶ fuit quidam¹⁷ novicius valde fervens, qui quadam nocte, quiescentibus fratribus, orans ante lectum, De novicio. 15 subito audivit sonitum quasi deambulancium¹⁸ per dormitorium. Unde elevatis oculis, vidit tres in specie fratrum, quorum unus portabat crucem, alius¹⁹ lagenam aque benedictae, tercius²⁰ autem cum aspersorio cellas singulas aspergebat. Dictus vero novicius credens priorem esse, qui de consuetudine huiusmodi aspersionem faceret, cito lectum intravit, cooperiens se, ut ab eo sicut²¹ ceteri

1) osculans H. — 2) nova misit eis proferri... F. — 3) exstitit *pro* ex tunc E. — 4) unicus F. — 5) maximus H. — 6) A C *sic habent* : Religioso et venerabili viro domino Eberardo Abbati de Salemannes Umbre Ordinis cisterciensis, Constanciensis Diocesis in Theotonia, quadam die, cum adhuc ordo noster novus esset, Christus Dominus in sompnis apparuit dicens : « Cras mittam ad te equos meos, et michi sufferabis eos. » Cum igitur evigilasset, incepit secum revolvere visionem et cogitare quidnam essent equi domini, quos ita studiose iussus fuerat a domino sufferare : et non potuit se de interpretatione sompni expedire. Die ergo sequenti venerunt ad istum cenobium frater Iohannes bone memorie, qui postmodum Episcopus et tandem magister ordinis est effectus, et cum eo frater Henricus de Iurisignia. Hos autem cum dictus abbas vidisset, quia nunquam huiusmodi habitum viderat, cepit reverenter querere cuius professionis essent, et quid intenderent, sic per mundum cum libris et baculis et vario habitu incedentes. Tunc frater Iohannes incipiens sibi de singulis reddere rationem et institutionem ordinis, et causam institutionis ac modum vivendi per ordinem declaravit, ostendens quod equi quadrigae domini, qui erant varii et fortes, parati erant discurrere per orbem, et quod nichil dimiserat dominus predicatoribus, nisi virgam tantum, scilicet crucem suam, quam annunciabant [A : predicabant vel matrem] : et matrem Virginem, in qua sperabant, ac specialiter confidebant. Quo audito, dictus abbas devotus procidens ad pedes eorum et deosculans eos : « Vos estis, inquit, equi domini fortes, quos promiserat michi. » Statimque lotis pedibus eorum, et cum gaudio introductis, nova calciamenta portari iussit, et vestimenta alia quecumque necessaria habuerunt, et deinceps specialis amator et benefactor magnus ordinis extitit, quoad vixit. — 7) tit. om. A C D F G H. — 8) sancte om. F. — 9) devotus vidit visibiliter quatuor... F. — 10) quatuor om. A C. — 11) assistentes A C F. — 12) qui *pro* et A C F. — 13) et ministros tenuerunt add. A C F G ; et ante ministros tenuerunt add. H. — 14) communicarent C. — 15) tit. om. A C D F G H. — 16) in conventu eodem A C. — 17) quidam om. D E. — 18) perambulancium C. — 19) alter A C. — 20) tercius aspersorium cellas... F. — 21) eo dormire sicut ceteri putaretur F.

quiescere putaretur. Venientes¹ ad cellam eius cum² sicut alios asperserunt. Dixit autem unus eorum³ alteri : « Ecce nos expellimus eos de dormitorio⁴, de aliis officinis quis eos⁵ expellet? » Cui ille respondit : « Alii sunt quam plures a domino missi, qui alias domos circueunt⁶, inde adversarios expellentes. » Et hiis dictis abierunt. Novicius autem usque ad plures menses de hiis omnibus nichil dixit; credebat enim priorem domus cum servitoribus hoc fecisse. Postquam autem tale quid fieri⁷ non vidit, revelavit hoc magistro suo et de eius mandato multis fratribus totum per ordinem⁸ dixit.

De fratre quem
dominus consolabatur.⁹

§ XII. Quidam frater valde religiosus¹⁰ ex cuius relacione hoc¹¹ cognovimus, a priore Romano missus est ad predicacionem cum quodam¹² maiori se¹³ in diocesim¹⁴ Tusculanam. Venientes autem ad castrum¹⁵, quod dicitur Columpna, de sero ducti sunt ad quoddam hospicium, quod erat plenum multitudine rusticorum. Considerans autem¹⁶ frater idem paupertatem et laborem et asperitatem ordinis et miserias in itineribus¹⁷ sepe, pusillanimis effectus, multum cepit dolere, ita quod¹⁸ cum lacrimis lectum artuum¹⁹ et pauperem intravit. Cum dominus Ihesus in sompnis²⁰ apparuit dicens : « Surge, frater, et audi, quid²¹ dicam. » Surgens ergo²² et tremens vidit post²³ Christum quendam fratrem in manu tenentem baculum, more fratris itinerantis, qui illo anno intraverat ordinem, et quem dimiserat sanum Rome, quando egressi sunt. Dixit autem ei dominus Ihesus Christus²⁴: « Ecce istum assumpsi²⁵ michi²⁶ de vestro conventu²⁷, et duco eum mecum; tu autem longo vives tempore et multos propter me pacieris labores. Esto ergo²⁸ fortis, et consolare in omnibus laboribus tuis, quia²⁹ ego veniam et te, ut istum, in meam societatem assumam. » Et hec³⁰ dicens abiit cum splendore³¹ multo, illum no* vicium secum ducens. Frater vero³², quod viderat, socio retulit; et cum redissent ad conventum, invenerunt dictum novicium in³³ eadem

6.

1) autem add. G H. — 2) ipsum A C F G. — 3) illorum F. — 4) et add. D E. — 5) expellit eos H. — 6) circueunt A F; circumierunt C. — 7) fieri amplius F. — 8) per ordinem totum G; totum per ordinem add. C. in marg. — 9) tit. sumitur ex E. — 10) religiosus valde G. — 11) hoc relacione F. — 12) quodam om. H. — 13) se minore F. — 14) diocesi Tusculana F; diocesim A C. — 15) claustrum H. — 16) autem om. D E. — 17) itinerantibus C. — 18) itaque cum C. — 19) artum A C. — 20) in sompnis om. F; Christus add. F. — 21) quod C. — 22) igitur A C F G H. — 23) post se C. — 24) dixit ergo eis dominus... F. — 25) assumpsimus de A. — 26) michi om. F. — 27) ordine C. — 28) igitur G H. — 29) ego — assumam add. C. in marg. — 30) hoc F. — 31) multo splendore A C. — 32) vero om. H. — 33) in om. A C.

die, qua hoc acciderat, vitam presentem finivisse¹ cum multa devocione.

§ XIII. In conventu Neapolitano *a*) cum quidam frater de ordinis exitu³ graviter temptaretur, visum est sibi, quod staret⁴ in choro fratrum⁵, qui omnes erant⁶ in stolis albis et⁷ alta voce cantabant⁸ responsorium: - Noli me derelinquere, pater sancte *b*). - Cui dominus respondebat: - Non ego te desero, fili, sed tu me derelinquis. - Evigilans autem frater se consolatum invenit et gratias agens Deo, in ordine roboratus permansit⁹.

De novicio quem dominus consolabatur. ²

§ XIV. Duo fratres Herpibolensis *c*) conventus in Theutonia¹¹ egressi ad predicandum venerunt ad quendam fluvium¹² et ex altera parte navem et nullum in ea viderunt, populum¹³ eciam congregari in ecclesiam, quia festum erat, considerantes; cum nullus omnino esset, qui eos transveheret, dixit unus eorum¹⁴ navicule: - Transi huc navicula, transi huc, in nomine Christi, quem cupimus predicare. - Statim illa Christo¹⁵ obediens venit, nemine impellente, licet fluvius admodum preceps esset¹⁶. Cumque intrassent et¹⁷ non invenissent remum: ecce puellula¹⁸, quasi annorum VIII; venit saltans¹⁹ de precipicio montis remum in

De navicula et puella. ¹⁰

1) finisse F: finisse vitam presentem in multa... G H: finisse vitam suam presentem... A C. — 2) tit. ex cod. E: in A C haec par. sequitur nostram § VIII; in cod. F sequitur haec par. post nostram § XIV. — 3) ordinis de exitu H. — 4) staret om. E G. — 5) et add. H. — 6) erant om A. — 7) et om. A G. — 8) cantabat G: clamabant A. — 9) A C haec par. sic sonat: Ad istud eciam videtur accedere, quod accidit in Conventu Neapolitano, ubi cum quidam frater valde temptaretur de exitu ordinis, vidit in visu esse in choro coram multitudine clericorum in stolis albis, et coram eis alte cantare et dicere: - Noli me derelinquere, pater sancte. - Et responsum est ei: - Non ego te desero, Fili, sed si tibi sum carus, noli desistere ceptis. - Ob quam causam frater ille consolatus est et in ordine roboratus. — 10) tit. ex cod. E. — 11) Sifridus videlicet et Corradus add. A C F. — 12) videruntque ex altera parte fluvii naviculam stantem, et populum ad ecclesiam congregari tempore vespertino, quia festum erat ibidem. Quumque libenter subito transissent, ut verbum Dei populo, antequam recederet [annunciarent et nemo erat: haec verba desunt in textu cod. C.] qui eos traduceret, dixit frater Sifridus ad naviculam: - Transi huc ad nos, navicula, transi huc. - Illa imperio fratris obediens, directo tramite ad eos, nemine impellente, licet fluvius admodum preceps esset; cumque intrassent naviculam nec invenissent in ea remum nec aliquid necessarium instrumentum, ecce puella parvula, quasi octo annorum, venit saltando de precipicio montis et dixit: - Fratres vultis transire? - - Volumus - inquit. Illa intrans ad eos, remum, quem secum in collo portaverat, subito traduxit eos, et statim, eis traductis evanuit. Et mirati sunt fratres, gratias agentes Deo, intrantesque villam verbum domini subito predicaverunt C. — 13) plurimam congregari ad ecclesiam multitudinem quia... A. — 14) scilicet frater Sifridus de herpidum navicula H. — 15) Christo om, G H. — 16) esset preceps H. — 17) et om. E: nec F G. — 18) puella H. — 19) saltando A.

a) Conv. Neapolitanus fund. 1231. Moth. l. c. p. 333. — *b*) ex responsorio III. festi S. Laurentii Martiris 10. Aug. Brev. Ord. p. 849. — *c*) Conv. Herpibolensis (Würzburg in Bavaria) an. 1229 fund. Mothon l. c. p. 335.

collo ferrens et¹ traduxit² eos; et statim evanuit. Et³ gracias agentes Deo fratres verbum domini sicibundo populo predicarunt⁴.

De fratre Rolando infirmo. ⁵ § XV. Cum frater Rolandus Cremonensis⁶, magister theologie, iam supradictus a), arceticam gravissimam⁷ pateretur in genu, ita quod⁸ sibi videbatur, quod nervi uncinis ferreis extraherentur ab eo, alta voce clamavit⁹: « Domine Deus¹⁰, ubi est verbum apostoli tui, qui dixit: *Fidelis est Deus¹¹, qui¹² non pacietur vos temptari super id quod potestis?* Ecce deficio, nec possum amplius sustinere -. Statimque¹³ omnis dolor discessit; et hoc idem frater magistro ordinis enarravit¹⁴.

I Cor. X. 13.

CAPUT SEXTUM.

Quod domina nostra speciali affectu ordinem diligit et procurat. ¹⁵ De fratribus nantibus per flumen. ¹⁶ § I. Circa b) principium¹⁷ ordinis cuidam fratri iniunctum fuit, quod iret ad cumanos causa conversionis eorum. Qui ex hac obediencia graviter perturbatus¹⁸, quendam heremitam sibi familiarem et verum Dei amicum rogavit¹⁹, ut dominum pro se deprecaretur, quia vix credebat dictam obedienciam utilem sibi fore. Ille autem, ut erat homo²⁰ pius et sanctus²¹, sequenti nocte gravit pro ipso affectuosissime dominum²². Qui²³ consolatus est eum huiusmodi visione. Videbatur enim sibi videre quendam²⁴ fluvium magnum et pontem desuper, et homines diversarum religionum per ipsum pontem letanter, sed singulariter, transeuntes. Fratres autem²⁵ predicatorum non per pontem, sed per

1) quae pro et D G H. — 2) transduxit E G. — 3) qui H. — 4) predicaverunt H. — 5) tit. ex cod. E. — 6) cremonensis theologus iam supradictus H; de quo supra facta est mencio add. A C. — 7) gravissimam arceticam G. — 8) ita ut sibi videretur ut... A C. — 9) extraherentur de corpore suo clamavit alta voce dicens domine A C. — 10) Deus om. F. — 11) Deus est A C. — 12) quod H. — 13) et statim cessavit omnis dolor A C. — 14) enarrat H. — Ex hiis exemplis patet quod benignus Ihesus curam habet de fratribus specialem (in) omibus tribulacionibus spiritualibus et temporalibus vel corporalibus, eos multipliciter confortando add. F. — 15) om tit. E; specialissimo F. — 16) tit. ex cod. E. — 17) cuidam fratri circa principium ordinis iniunctum fuit ire (quod iret G.) ad Cumanos A C G. — 18) turbatus quam plurimum ac quendam eremitam sibi multum familiarem ascendit, quem sciebat multe puritatis et simplicitatis esse et amicum dei, exponens ei sue turbacionis causam et rogans eum humiliter, ut pro se dominum precaretur (deprecaretur A)... A C. — 19) rogavit pro se, ut G. — 20) vir A. — 21) suscepto negocio sequenti nocte orans affectuosissime dominum, vidit huiusmodi visionem. Videbat enim flumen magnum et desuper pontem et... C. — 22) deum F. — 23) qui om. A. — 24) fluvium quemdam A. — 25) vero H; postmodum autem vidit fratres predicatorum non per pontem transeuntes, sed natando per medium fluminis, quorum quilibet trahebat per se currum plenum hominibus... A C.

a) cf. § I huius capituli. — b) fratres ord. nostri missi sunt ad Cumanos, ad quos iam S. P. Dominicus maxime ire desiderabat, anno 1228 per Gregorium IX, per bullam dat. d. 21. martii 1228. — cf. Bull. Ord. I, p. 28, n° XXIII et p. 22, n° XI. — cf. Mam. l. c. p. 646.

ipsum fluvium natantes, transire; quorum quilibet hominibus¹ plenum currum trahebat. Cum autem quidam eorum² pre nimio labore in trahendo deficerent, vidit³ beatam Mariam assistentem deficientibus et⁴ benigna manu sublevantem eosdem⁵ et sic eius adiutorio pertransibant. Post transitum autem⁶ fluminis cernebat eos⁷ cum illis⁸, quos secum traxerant⁹ in locis amenissimis¹⁰, ineffabili gaudio exultantes. Quam visionem cum fratri retulisset, ex hoc roboratus frater¹¹ quam plurimum¹², iniunctam sibi obedientiam devote complevit¹³, manifeste cognoscens, fratribus¹⁴ pro salute hominum¹⁵ graviores aliis religiosis, qui se singulariter¹⁶ salvant, instare labores, sed fructuosiores¹⁷ et¹⁸ gaudio plenos ineffabili¹⁹, et²⁰ in hiis beatam virginem specialem²¹ adiutricem.

§ II. Cum quidam frater²³ anglicus nomine Iohannes²⁴ iniuncto sibi quodam officio non modicum gravaretur, et periculum sibi imminere timeret, totum se contulit²⁵ ad rogandum²⁶ dominam nostram, et ecce ei instanti²⁷ et frequenter oranti²⁸ visum est, quod ei appareret mater misericordie dicens: - Noli timere, frater,* sed *viriliter age et confortetur cor tuum*, et exspecta modicum, quia officium quo gravaris tibi erit²⁹ in³⁰ meritum et coronam.

De consolacione
beate Virginis.

* 6.

1's 26. 20

§ III. Frater quidem³² non modicum fide dignus narravit, quod cum ingressus ordinem invenisset omnia contraria sue complexioni³³ et consuetudini³⁴, fame et miseria tabescebat, et timore duri lecti et pulicum non poterat³⁵ dormire. Cuius tedio prior compaciens misit eum extra³⁶ cum quodam predicatore ad videndum, si forte in hoc aliquam alleviacionem sui tedii inve-

De fratre conso-
lato. 31

1) hominum F. — 2) in trahendo currum pre nimio labore deficerent videbat dictus eremita beatam... A C; quidam eorum om. F. — 3) videbat F G. — 4) et manum porrigendo subvenientem eisdem et sic eius beneficio pertransibant C. — 5) eosdem om. A. — 6) vero C. — 7) dictos fratres A C. — 8) cum illis om. F. — 9) in mirabili gaudio et ineffabili exultacione in illis locis amenissimis commorantes; quam... C. — 10) cum add. F. — 11) is frater E; frater om. C F — 12) devote et hilariter add. A C. — 13) adimplevit C. — 14) nostris add. A C. — 15) maguos et add. A C. — 16) singulariter se F. — 17) fructiferos C. — 18) sed E F G. — 19) ineffabili plenos F. — 20) et dominam nostram specialem curam habere de ipsis C. — 21) specialem om. H; specialiter A F G. — 22) haec par. om. F; tit. ex cod. E. — 23) frater om. D; eum frater Iohannes anglicus iniuncto C H; quidam frater Iohannes anglicus G. — 24) nomine Ioh. add. E a man. recentiori. — 25) obtulit H. — 26) rogandam G H. — 27) instanter H; instanter et ferventer A C G. — 28) apparuit mater A. — 29) erit tibi A C. — 30) ad A C H. — 31) paragr. om. F; tit. ex cod. E; item D. — 32) propter sui honestatem add. A C G H. — 33) complexioni sue A C. — 34) sue add. A C. — 35) potuit G. — 36) conventum add. C.

niret¹. Cumque² labore itineris insueti et aliorum lacesceret³ corpore, et eciam⁴ deficeret animo, cum fletu clamavit : « O beatissima virgo, ut tibi et filio tuo servirem hunc ordinem intravi ; et ecce in inicio ipso⁵ deficio. Da michi, domina⁶, virtutem, ut possim sequi fratrem et ordinem servare. » Et statim sensit se suavissimo rore perfusum⁷, et surgens velociter ecurrit post fratrem ; et ex tunc sanus et fortis et letus ad omnia, que eciam prius⁸ videre non poterat⁹, libenter et amanter portanda rore¹⁰ celi meritis beate virginis confortatus, cursum suum in gaudio finivit.

De fratribus, quos
beata virgo sub
pallio tenet. ¹¹

§ IV. Fuit in Lombardia femina quedam¹², solitariam vitam gerens, admodum domine nostre devota, que audiens novum ordinem predicatorum surrexisse¹³, toto affectu desiderabat¹⁴ aliquos de illis videre. Contigit autem¹⁵ fratrem Paulum a) cum socio

1) invenisset E. — 2) cum autem A C G H. — 3) lacesceret A C. — 4) iam G. — 5) in ipso inicio H. — 6) tuam pro domina G. — 7) perfundi A C G H. — 8) prius eciam A C G H. — 9) potuit G. — 10) amore C. — 11) tit. e cod. E: item D. — 12) quedam femina A C H. — 13) qui dicebatur ordo predicatorum, ac eciam plura et magna de ipsis fratribus audiens, tam de eorum predicacione ferventi, quam de ipsorum vita laudabili, toto affectu aliquos de illis fratribus desiderabat videre A C. — 14) desiderans E. — 15) semel duos fratres nostros per partes illas, causa predicacionis transire, quorum unus, qui principalior erat, vocabatur frater Paulus, homo multe perfeccionis et fervoris, et specialiter in predicacione, in qua graciosus erat valde, per quem Deus fructum multum in pluribus partibus operatus est, qui integritatem mentis et corporis dicitur conservasse. Qui fratres illam mulierem visitantes a casu et verbis scripture (ut mos est fratrum) illam alloquentes, quesivit illa, de quo ordine essent: qui cum respondissent se esse de ordine fratrum predicatorum, illico a devocione, quam de eis antea conceperat, cecidit, omnino credens contraria, que de ipso ordine prius audierat. Nam videns eos iuvenes (de novo enim tunc rasuram fecerant) et formosos corpore et admodum pulchros in tam honesto et pulcherrimo habitu, despexit eos in corde suo dicens : « Quomodo possunt isti continere euntes per mundum? Existimabat vero fratres, priusquam eos vidisset, esse viros barbatos et cuiusdam rigide et aspere appearance, quasi de deserto venientes. Clausitque fenestram suam et recessit ab eis. Sequenti autem nocte apparuit sibi beata virgo, turbata facie, eam durissime increpans et dicens : « Ecce quod ab heri graviter offendisti me. » Illa autem timens ac tremens, licet non esset sibi conscia de aliqua gravi offensa dixit : « Nescio, domina, nec recognosco me dixisse vel fecisse vel cogitasse aliquid, quod ita grave debeat vobis videri, nisi forte si reputatis istam offensam quam istis fratribus cogitavi. » Et illa : « Hoc est, inquit, de quo multum me offendisti et graviter. An non cogitas, quod possum eos custodire ambulantes per mundum? Ut autem scias me illius ordinis specialem suscepisse curam, ecce monstro tibi fratres quos heri vidisti. » Et aperiens atque extendens ambas alas clamidis sue, ostendit ei multitudinem fratrum magnam et inter illos, quos despexerat ante, dictos duos fratres in gremio suo stantes, per omnia sicut prius viderat, dicens. « Ecce vide, quomodo eos ipsa custodio. » Quo facto prosternens se illa cum multo timore coram ea, et cum multis lacrimis ab ea veniam postulasset, et accipiens: et deinceps dicta reclusa reliquo vite sue tempore ordinem et fratres toto corde dilexit. A C.

a) Fr. Paulus probabiliter est idem, cuius mors refertur infra l. V, cap. IV, § III; legitur enim in aliquibus codicibus, quod Venetiis infirmabatur. Receptus est ad habitum a S. Dominico Bononiae anno 1220, ut constat ex Mon. Con. Bon. Analect. I, p. 397.

suo¹ per partes illas predicando transire. Cumque divertissent ad illam² et more fratrum verbis divinis alloquerentur eam, quesivit illa³, qui vel cuius ordinis essent. Et cum dicerent se de ordine predicatorum esse, considerans eos iuvenes et pulchros et in honesto habitu, despexit eos, estimans⁴, quod tales per mundum discurrentes, non possent diu vivere continenter. Sequenti igitur⁵ nocte visa est sibi astare⁶ beata virgo, turbata facie dicens : « Ab heri me graviter⁷ offendisti. An non putas⁸, credis, quod ego servos meos valeam custodire iuvenes et per mundum pro salute animarum currentes⁹? Ut autem scias, me ipsos in specialem suscepisse¹⁰ tutelam, ecce ostendo¹¹, quos heri contempsisti. Et elevans pallium¹² ostendit ei¹³ multitudinem¹⁴ fratrum magnam, et inter eos illos, quos despexerat ante. Unde dicta reclusa compuncta, ex tunc fratres dilexit ex corde¹⁵, et hoc¹⁶ per ordinem enarravit.

§ V. Quidam¹⁸ subprior fratrum Parisiensium ad exortandum fratres, ut officium beate virginis¹⁹ devocius dicerent, narravit illis hoc²⁰ in capitulo : Quidam, inquit, religiosus frater cartusiensis ordinis, antiquus, litteratus et beate virgini²¹ quam plurimum devotus rogabat eam sepius et ferventer, ut eum doceret, qualiter ei²² suum servitium complaceret. Cum igitur quadam die in ecclesia hoc oraret²³, videbatur²⁴ sibi quod beata virgo ante altare sedebat²⁵, et²⁶ accedens cum reverentia et tremore²⁷ rogabat²⁸ cum lacrimis, ut eum suum²⁹ beneplacitum facere edoceret. At illa in³⁰ ipsum respiciens et subridens ait : « Quod fit amato, fac michi, si vis ad votum servire³¹. » Et ille : « Quid domina. » Respondit : « Amatur, laudatur, honoratur. » Tunc ille prostratus ad terram³² dixit : « Domina, doce me te laudare³³ et amare et

De amore et laude
et honore beate
virginis. 17

1) suo om. F G. — 2) villam E: illam et more solito fratres verbis divinis alloquerentur... G H. — 3) illa om. G: eandem quesivit qui F. — 4) existimans F G. — 5) igitur om D E. — 6) nocte astitit ei beata F. — 7) graviter me H. — 8) credis F: putas om. G H. — 9) et per — currentes om F: discurrentes A. — 10) accepisse A. — 11) tibi add. A. — 12) vestes F. — 13) sub pallio suo add. F. — 14) magnam fratrum H. — 15) ex corde dilexit D F. — 16) exemplum add. F. — 17) tit. ex cod. E. — 18) frater Nicolaus de Lausanna tunc subprior fratrum Parisius *ita incipit* F. — 19) beate Marie F. — 20) ille hoc E: hoc illis G: hec illis D: illis in capitulo hoc exemplum F. — 21) virginis E. — 22) magis add. F. — 23) versus altare respiciens add. F. — 24) vidit ipsam virginem ante altare sedentem, et accedens... F. — 25) sederet H. — 26) hic add. H. — 27) timore F. — 28) eam add. H. — 29) suum om. G. — 30) in om. F. — 31) si vis — servire om. G. — 32) iterum loco ad terram F G. — 33) laudare te F G H: amare te, laudare te, honorare te D.

a) idem narrat Ant. l. c. cap. III, § I pluribus mutatis.

honorare. - Cumque se in lacrimis funderet¹, respondit²: « Vade ad fratres, et ipsi³ te docebunt⁴. - Et cum ipse diceret: « Domina⁵, multorum ordinum sunt fratres; ad quos eorum me mittis? » ait: « Vade ad fratres predicatorum, quia ipsi sunt fratres mei, et ipsi te docebunt. - Hac de causa venit ille cum aliquibus ordinis sui Parisius, ipsi subpriori⁶ hoc referens et doceri exposcens⁷ *.

1) se totum in lacrymas funderet F. — 2) domina mater illi add. F. — 3) illi F. — 4) docebunt te G H. — 5) multorum domina... G. — 6) subprioribus referens et doceri exposcens. Ipsa quidem est a fratribus amanda speciali affectione tamquam mater Dei et nostra dulcissima. Ipsa imnis et canticis spiritualibus laudanda tamquam omni laude dignissima. Ipsa specialissime et devotissime honoranda tamquam regina excellentissima, patrona potentissima et efficacissima advocatrix. F. — 7) A C haec paragr. sic sonat: Eo anno, quo magister Raymundus de Penaforti cessit magistrato ordini [nempe 1240 vide chronicon] frater Nicolaus de Lausana, quia erat tunc supprior fratrum Parisiensium ad exhortandum fratres, ut devocius dicerent officium domine nostre, scilicet beate virginis, narravit fratribus in capitulo hoc exemplum: Quidam religiosus, inquit, cuiusdam ordinis, qui inter ordines gravior reputatur, antiquus in ordine suo, litteratus et famosus et devotus beate virginis rogabat ipsam in oracionibus suis, ut dignaretur eum docere, quomodo posset ei melius servire ad votum, et suum esset magis acceptum servicium. Cum autem has preces multiplicaret fervencius de die in diem, contigit quadam die, dum esset in oratorio fratrum suorum, et hanc oracionem recitaret instancius, post multas lacrimas elevare caput et versus altare respicere: vidit autem tunc beatam virginem ante altare sedentem et quandam religiosum cum cappa nigra ex latere eius stantem in modum confitentis, ut moris est fratrum: qui gaudens et cogitans, quod tunc posset sue satisfieri petitioni, paulatim accedens cum reverencia se ad pedes eius proiecit, rogans et interpellans eam cum lacrimis de hiis, que supra rogaverat. Tunc illa respiciens in illum, qui iuxta eam erat in modum confitentis et subridens ait roganti: « Quid vis. » At ille: « Doce me quomodo tibi debeam servire? » Et illa: « Quid fit amato sive amico? » « Quia nescio peto a te doceri. » « Amatur, laudatur, honoratur. » Et ille: « Domina, nescio, quomodo te debeam amare, laudare et honorare. » Cum autem illa ad hec nichil responderet, ille totum se effundens in lacrimis instabat, ut illa tria verba sibi exponeret. Tandem beata virgo ei respondens: « Vade, inquit, ad fratres et ipsi docebunt te. » Tunc ille cogitans multa esse genera fratrum dixit: « Domina, multa sunt genera fratrum, nescio ad quos fratres me mittis: ego habeo fratres, et Cistercienses et Cluniacenses, et Grandemontenses, et Premonstratenses, et de Valle Caulium, et Minores et Predicatores habent fratres. » Tunc illa: « Fratres predicatorum sunt fratres mei; vade ad illos et docebunt te. » Hac de causa venit ille cum aliquibus de ordine suo Parisius, hoc ipsi subpriori et aliquibus aliis fratribus referens. Et iste fuit de ordine cisterciensi. Cum autem supprior in capitulo hec verba fuisset recitatus, fit fletus ingens multe devotionis inter fratres, quorum unus plenus devocione, et quodam sancto stupore prorupit in fletum et currens ante altare domine nostre, clara voce dicebat: « Domina Maria, sumne ego de fratribus illis, quos tuos fratres appellas? » Nec mirum si domina nostra illum religiosum, ad illa tria exponenda verba ad fratres ordinis huius mittebat, quoniam ipsa ab eis speciali quadam affectione amatur: ipsa in divinis obsequiis ab eis quadam sancta ordinatione et singulariter laudatur: ipsa in predicacionibus quodam singulari dono et excellenti gracia a fratribus pre aliis honoratur. Que tria tam in singularibus collacionibus quam in predicacionibus aliis pre omnibus docet et instruit. Quis enim facile enumeret, quot et quanta per universum mundum ex instruccione fratrum ipsam ament, laudent et honorent. Quoniam ipsa est specialiter amanda, tamquam mater dulcissima, specialiter laudanda, tamquam omni laude dignissima, specialiter honoranda, tamquam regina excellentissima.

§ VI. Cum² frater *a*) quidam Lombardus fortissime temptaretur de ordine exitu, flens clamavit ad beatam virginem³: - O domina, in seculo⁴ iuivisti me, et modo derelinquis servum tuum⁵. - Statimque visum est sibi, quod appareret ei beata mater subridens et consolans eum. Alia⁶ nocte videbatur sibi, quod portaretur a duobus extra claustrum⁷, et timens clamavit: - O domina, conserva me in presencia⁸, et da michi gratiam predicandi ad salutem meam et aliorum⁹. - Statim respondit ei beata Maria: - Libenter. - Hec autem¹⁰ magistro ordinis scripsit.

De fratre per beatam virginem consolato. ¹

§ VII. Frater Rao *b*) Romanus, vir¹¹ eximie sanctitatis¹² in abstinentiis et vigiliis et oracionibus animarum zelator precipuus et in urbe¹³ famosus, frequenter retulit inter fratres¹⁴, quod frater

De beata virgine dormitorium benedicente.

1) tit. ex cod. E. et sic deinceps nisi aliter notetur. — 2) cum frater Bene Lombardus F; cum frater Bene esset fortissime temptatus exire ordinem C; semel stabat in choro conversorum et flebat et dixit: o beata (o domina A) in seculo iuivisti me et modo me vis derelinquere. Et elevans oculos subito apparuit ei beata virgo super se in aere subridens et consolata est eum. A C. — 3) beatam Mariam dicens H. — 4) ita add. G. — 5) derelinquis me. Statimque apparuit ei beatam mater subridens et consolata est eum F. me add. G. — 6) Item alia vice post matutinas infra octavam assumptionis dormiendo videbat, quod portabatur (add. in marg. extra claustrum) a duobus et ipse dixit (A: timens clamavit) o., A C. — 7) extra claustrum om. F. — 8) penitencia A F G. — 9) peccatorum. Et ipsa respondit: libenter. Et statim cepit benedicere eam, quod locuta fuerit peccatori. Hec duo exempla de fratre Bene, viro utique verace et honesto, ipsemet retulit et magistro scripsit. A C. — 10) hec autem secreto magistro... G H; hec duo ipse frater, vir verax et graciosus, retulit et scripsit magistro F. — 11) vir sanctus et pius frequenter retulit... F. — 12) et perfeccionis add. A C. — 13) Rome multum add. A C. — 14) visionem huiusmodi tacito nomine, qui eam vidisset, quam et frater Iacobus de Benevento, c) lector, homo maxime litterature et autoritatis, et excellentissimus predicator, dixit se audivisse a fratre Ioanne Pennensi aliquociens predictam visionem de ipso fratre Raone fuisse in hunc modum, Erat enim idem frater Rao vigilans super omnes fratres in cella, et orans, qui videbat multociens beatam virginem in sero, postquam fratres intraverant lectum, aliquibus sociatam virginibus transeuntem per dormitorium et signantem fratres et cellas eorum. Cumque quodam sero respiceret et videret eam transeuntem sicut aliis vicibus, vidit dum transivit cellam cuiusdam fratris, quod non solum eum non benedixit, sed nec cellam eius aspicere dignata est, ponens ante faciem suam oram clamidis, quam gerebat. Ille vero notans fratrem, quis esset (fuerat enim multum delicatus in seculo) et in die habens eum seorsum, post, multam inquisitionem de eo fecit, ab eo querens, quomodo ei esset, et qualiter, et post multam admonicionem, ut sibi caveret ab omni offensa Dei, et nomine beate virginis: et post relacionem visionis, quam viderat, invenit nichil in eo culpabile, quare benediccione beate virginis carnisset, nisi hoc solum fecerat, quod in sero. A C.

a) Frater Bene, sic istum fratrem nominant cod. ACF, fuit unus ex primis sociis B. Dominici. An. 1221 fundavit simul cum fratre Frugerio conventum Senensem. Mam. l. c. 586-587. — *b*) De fratre Raone vide infra l. IV, c. XV, § VII; l.V, c. IV, § XIII; l.V, cap. VII, § III. — Vinc. Bellov. XXXI, cap. CIV. — Mam. l. c. p. 661. Eandem visionem mutatis mutandis legimus apud Caesareum Heisterbachensem Ord. Cist. in lib. miraculorum VII. 14: ex quo transferri videtur ad Ordinem nostrum, inediatibus probabiliter fratribus Ord. Cisterciensis, tunc temporis ad ordinem nostrum transgressis. Similem visionem vide infra l. III, cap. XXVII. — *c*) De fr. Iacobo de Benevento vide infra l. III, cap. XXVI.

quidam vigilans in cella sua¹, vidit sepe beatam virginem, aliquibus sociatam sanctis, postquam fratres² lectos intraverunt transeuntem per dormitorium et fratres signantem. Quodam autem sero, cum eodem modo signando transiret, vidit eam cellam cuiusdam³ fratris ponendo (h)oram clamidis sue⁴ ante faciem transire⁵. Ille ergo notans cellam, in crastinum vocans fratrem illum, quesivit ab eo, quomodo sibi esset, et monens, ut se⁶ ab omni offensa et negligencia caveret; et quod viderat referens, nichil aliud⁷ in eo invenit illa⁸ nocte culpabile, quare benedictione beate virginis caruisset, nisi quod in sero propter estum nimium⁹ traxerat¹⁰ sibi caligas, et laxans cingulum¹¹ nunc¹² unum humerum, nunc¹² alium extrahebat¹³. Fuerat quidem in seculo¹⁴ nimium delicatus. Quibus¹⁵ dum caruisset, vidit idem frater alia nocte ipsum cum aliis fratribus benedictionem a beata virgine recepisse. Creditur autem, quod ipse qui retulit, fuit ille¹⁶ qui vidit visionem predictam.

§ VII^a. a) *Fertur, et frater Gerardus Florentinus dicit se audivisse, quod frater Martinus Paduanus, cuius fama sanctitatis per totam Lombardiam claruit, huic simili visione consolatus est pluries. Fuit enim tante excellencie, quod maiora de eo credi veraciter possunt.*

De tribulacione
Parisiensi.

§ VIII. Tempore b) quo quidam magistrorum¹⁷ Parisiensium universitatem contra fratres concitaverunt¹⁸ graviter, et¹⁹ cum

1) cella et orans vidit sepe beatam Mariam (beatam virginem F) aliquibus... F G. — 2) fratres om. G. — 3) fratris cuiusdam F. — 4) sue chlamidis F. — 5) pertransire GH; pertransiret F. — 6) sibi F G. — 7) aliquid F. — 8) illa — caruisset om. F. — 9) nimium estum A C. — 10) detraxerat H. — 11) et laxans cingulum om. A C. — 12) nec E; et modo unum humerum, modo trahens alium de tunica, refrigerium huiusmodi appetendo, inhonestatem incurrit, que beate virginis oculos offendebat. A quibus cum abstinisset vidit frater predictus benedictionem cum aliis fratribus a beata... A C. — 13) extra habebat G. — 14) in seculo om. H. — 15) A quibus ipsum cum aliis; fratribus benedictionem a b. Maria recepisse... F; a quibus cum sibi caruisset D; a quibus cum G H. — 16) ipse E. — 17) magistrorum in theologia concitaverunt universitatem Parisiensem contra fratres et ordinem, fuerunt fratres in tanta tribulacione, quod fratribus nescientibus fere quid esset agendum, ordinavit capitulum generale, quod tunc Parisius celebraretur, quod per totum ordinem fratres recurrerent ad dominum et ad beatam virginem advocatam nostram, et ad beatum Dominicum patronum nostrum, dicerent omni septimana in conventu prostrati septem psalmos penitenciales, et letanias cum collectis, et de beato Dominico, et de [A : pro] tribulacione. A C. — 18) concitant D; et eos a sua societate amoverunt add. F — 19) et om F G; cum ergo E.

a) Haec paragraphus deest in ed. Duac: cod. D E F H. — b) Quantum ad dissidium inter magistros Parisiensis Universitatis et mendicantes vide Bull. Ord. vol. I, p. 276, 280, 301, 306. Visio haec accidit anno 1256; nam 17 Iunii huius anni data est sententia Alexandri. Bull. I, p. 306, n° CII.

ignorarent fratres, quid agere deberent, ordinaverunt in capitulo a) generali, quod per totum ordinem singulis septimanis¹ a fratribus prostratis septem psalmi cum letania et oracionibus de² beata virgine et³ beato Dominico⁴ pro tribulacione in⁵ singulis conventibus dicerentur. Erat autem⁶ in conventu Romano quidam frater⁷ devotus, qui⁸ parumper obdormiens, cum fratres dicerent letaniam, visus est sibi videre super cooperturam altaris dominum Ihesum Christum sedentem et beatam virginem iuxta eum, que⁹ una manu brachium eius tenens, et alia manu extenta ad¹⁰ fratres, ei prostratos et orantes ostendens, dicebat : - Exaudi eos, exaudi eos¹¹. - Hec¹² autem idem frater narravit magistro b) ordinis, qui tunc Rome erat. Nec discredendum¹³, quin¹⁴ tunc beata virgo intercesserit et obtinuerit pro ordine, quia post modicum data fuit¹⁵ sententia¹⁶ a domino papa Alexandro¹⁷ c) pro ordine in negotio, quod contra universitatem habebat, in quo si succubuisset, magna iactura ordini imminabat.

§ IX. Scolaŕis quidam Flandrensis Parisius in quodam sermone compunctus ordinem predicatorum intravit¹⁸. Hunc in noviciatus sui principio Dei clemencia in magna dulcedine et cordis tranquillitate nutrit; nam in sanctis meditacionibus non medioeri devocione succensus crebras a domino consolaciones recepit. Sed

De fratre volente exire ordinem.

1) septimanis dicerent VII psalmos... F. — 2) et pro de G. — 3) de add. H. — 4) et add. F G. — 5) in — dicerentur om. F. — 6) Factum est autem, cum in conventu Romano, ubi tunc erant, dicerent fratres oraciones predictas, quod quidam frater devotus, existens ibidem obdormivit aliquantum, et visum est ei, quod super altare conventuale, in copertura quam vocant in partibus illis ciborium, erat quasi quoddam solarium, super quod in sede quadam sedebat dominus Ihesus Christus respiciens ad fratres prostratos in choro orantes et dicentes oraciones predictas. Astabat autem et beata virgo Maria ante ipsum, tenens ipsum, cum una manu per brachium, et cum alia manu, brachio extenso, ostendebat ei fratres prostratos orantes, et dicebat ei sic : - Exaudi, exaudi, exaudi eos. - Et sic disparuit visio. Frater autem quidam vite sancte et fame non modice tradidit michi in scriptis, urgente, ut puto, consciencia propter mandatam super huiusmodi revelandis [vide prologum de hoc mandato] et credo illum fuisse, cui huiusmodi visio apparuit. Non est dubium nec discredibile, quin beata virgo in diebus illis intercesserit pro ordine, cum fratres obtinuerint in omnibus illis arduis negociis in tempore illo, in quibus, si occubuisset ordo, perpetuo reputabatur destructus... C; autem om. E. — 7) valde add. F. — 8) qui vidit dominum Ihesum Christum super ciboriis altaris sedentem... F. — 9) a verbo que — Rome erat concordat A cum C. 10) ad om. F G. — 11) exaudi eos om. F. — 12) Rediens autem frater ad se hoc magistro ordinis nunciavit. Nec... F. — 13) dubium F: non est dubium quin beata virgo in diebus illis intercesserit A. — 14) quin beata Maria exaudita sit pro reverencia sua, quia tunc obtinuit ipsa pro ordine in hiis in quibus si subcubuisset perpetuo reputabatur destitutus. F. — 15) fuit om. E; est A. — 16) pro ordine add. A. — 17) Alexandro om. A. — 18) intravit predicatorum G.

a) Capit. generale. Parisius 4 Iunii 1256 habitum. — b) Netape Humberto. — c) Alexandro IV.

ne magnitudo divine consolacionis forsā eum in futuro extolleret, eum dominus urgeri stimulo temptacionis permisit. Temptacio igitur exeundi ordinem eum tam grandis invasit, ut anime sue sprete salute modis omnibus exire¹ disponderet. Quodam igitur sero, dum dicto completorio et regina misericordie per antiphonam * Salve Regina devota a fratribus salutata, fratres ante altaria sese devote in oracione prosternerent, ille corde vagabundus, cellas² ingreditur, quomodo exire valeat machinatur. Cumque locum aptum³ non inveniret, per portam exire⁴ ac portarium⁵, si ei obstare voluerit⁶, verberare disponit. Cum igitur eundo versus portam ante altare beate virginis transiret, coram eius imagine, more solito genuflectit⁷. Dumque⁸ dicta salutacione angelica ad eundum⁹ surgere atemptavit¹⁰, mox eum divina virtus ita immobilem tenuit¹¹, quod nullo modo de loco illo potuit se movere. Iterum et iterum nititur surgere¹², vires excitat, ut se possit erigere, sed ac si esset vinculis alligatus, cogitur remanere. Hoc¹³ senciens ad cor rediit¹⁴, erga se Dei ac matris virginis misericordiam recognoscit¹⁵, seipsum vehementer accusat, ac firmiter deinceps perseverare disponit. Firmato igitur proposito remanendi, leviter exsurrexit, voluntatem quam habuerat, in confessione¹⁶ aperuit, et postmodum in ordine diu ac laudabiliter vixit.

De fratre accipiente licenciam apud beatam virginem.

§ X. Frater quidam nobilis genere, sed¹⁷ nobilior moribus, ac¹⁸ dignus fide, narravit¹⁹ de se²⁰ magistro²¹ ordinis²², quod cum²³ esset novus in ordine, adeo²⁴ graviter temptatus est²⁵, quod deliberavit exire ordinem. Et cum iam²⁶ esset in via, sed adhuc intra domum, venit ei in memoriam²⁷, quod non acceperat licenciam a domina nostra, ad quam tunc specialem devocionem habebat.

1) ad seculum redire. C. — 2) cellam C. — 3) apertum A C. — 4) decrevit exire A C. — 5) portinarium C. — 6) vellet, verberare disposuit. H. — 7) oravit H. — 8) cumque H. — 9) exeundum A C. — 10) atemptaret D. — 11) retinuit A. — 12) surgere conatur. — 13) hec A C. — 14) redit et erga H: redit A C. — 15) et add. A C. — 16) palam add. D C. in marg. — 17) sed om. C: multo add. A. — 18) et G: ac prerogativa conversacionis exinie et dignus omni fide .. C. — 19) narrat H. — 20) de se narravit D. — 21) magistro Humberto, qui hec eadem scripsit, quod F: Humberto quod. A. — 22) quasi in secreto confessionis add. C. — 23) cum adhuc esset satis novus... C: cum adhuc (om. adhuc D.) esset novicius A D. — 24) incurrit adeo graves temptaciones, que eum induxerunt ad hoc, quod die quadam deliberans omnino ordinem relinquere, posuit se in via. Sed antequam claustrum fuisset egressus, venit eidem ad memoriam beata virgo Maria, ad quam devocionem quandam habebat, et dixit corde suo: « Quomodo es ita rusticus, quod recedis, et saltem non acquiris licenciam a domina tua virgine gloriosa? » Motus igitur ista cogitacione intrat ecclesiam, venit ante altare suum et dixit huiusmodi verba A C. — 25) est temptatus F G. — 26) iam om. H. — 27) memoriam ei H.

Cito igitur¹ intrans² ecclesiam, venit ante eius ymaginem³ et ait : - O domina mea⁴, non possum amplius rigorem istius⁵ ordinis sustinere. Unde⁶ veni licenciam accipere a te, et me tibi commendo. - Et ecce subito tanta febris eum invasit, quod stare non poterat⁷ supra pedes, sed statim cecidit ante ipsum altare⁸. Transeuntes autem fratres et⁹ eum vexari videntes ad infirmitorium portaverunt; et post multos dies sanatus est corpore et in ordine confirmatus.

§ XI. Cum¹⁰ quidam¹¹ creditor repeteret quinque marcas argenti a¹² priore Libicensi *b)* in Theutonia, et ipsum vehementer urgeret, peciit inducias prior¹³ saltem usque ad vespervas, ut¹⁴ cum fratribus interim¹⁵ deliberaret, quomodo expositis pignoribus se posset expedire¹⁶. Fratribus igitur¹⁷ cum¹⁸ priore sedentibus¹⁹, nec consilium invenientibus²⁰: ecce portarius venit dicens priori : - Quedam matrona²¹ valde nobilis²², ut videtur, ad portam stans mandat²³, ut ad eam quam cicius²⁴ veniatis. - Cumque²⁵ prior venisset, invenit ibi²⁶ dominam²⁷ decentissime²⁸ forme, et valde²⁹

De quinque
marcis.

1) ergo D F G H. — 2) intus F. — 3) altare F. — 4) nostra gloriosa ego non... A: ait : virgo gloriosa ego non possum amplius ordinem istum sustinere.. C. — 5) illius sustinere G. — 6) et volo recedere, sed nolui complere propositum donec acciperem licenciam a te, domina mea; et ideo venio modo coram te, ut accipiam a te licenciam, et recomendo me tibi. Factum est autem, dum hoc diceret, subito tanta febris invasit eum, quod pre tremore non poterat stare super pedes suos, sed [add. in marg. C. statim] cecidit ante altare add. A C. — 7) potuit F G H. — 8) altare ipsum F. — 9) fratres audierunt eum gementem, et accedentes deportaverunt eum ad infirmitorium, nescientes rem gestam. Sanatus autem postmodum tam corpore quam mente confirmatus est in ordine; sed ipsius amator et zelator precipuus, et magne autoritatis, et utilitatis effectus, multos traxit ad ordinem, et in hoc gratiam habuit specialem. A C. — 10) frater Bartholomeus studens domus Libicinensis dixit fratri Alberto *a)* priori provinciali Theotoniae, quod cum quadam die creditor quidam cum multa instancia repeteret quinque marcas argenti a fratre Iohanne priore Libicinensi et ipsum... A C. — 11) quidam om. F. — 12) fratre Iohanne add. F. — 13) inducias prior A C. — 14) ut in meliori tempore deliberare posset cum senioribus (A : fratribus) quomodo... A C. — 15) iterum F. — 16) a debito liberare C. — 17) senioribus add. F G. — 18) suo add. A C. — 19) sedentibus cum priore F; in tractatu add. A C. — 20) et non invenientibus consilium, per quod possent ita subito satisfacere creditoribus, ecce portinarius (A : portarius) venit et dicit... A C. — 21) matrona que valde nobilis videtur ad... H. — 22) et honorabilis, quam umquam memini me vidisse stat ad portam et mandat vobis, ut... A C. — 23) sciscitat D E — 24) quam cito H. — 25) statim prior egreditur et cum venisset ad portam... A C. — 26) ibi dominam invenit... H. — 27) quam non noverat... A C. — 28) venuste A. — 29) et supra modum graciosi aspectus C.

a) Fr. Albertus (Magnus) electus est in priorem provincialem WORMATII 1254; anno 1259 comitiis Ordinis Valencensis habitis missionem ab onere provincialatus obtinuit. Quet. I. 162. — *b)* Hoc accidisse in Lipsiensi conventu (Leipzig) et non in Lubicenensi (Lubeck) constat ex cod. D, ubi scriptor in margine per *nota* specialem attentionem lectoris ad hoc factum dirigit. — Conv. Lipsiensis fund. an. 1220. Mothon l. c. p. 335.

graciosi et honesti habitus et aspectus. Que statim obtulit ei quinque marcas argenti dicens : - Accipite hoc¹ interim, quousque dominus vobis amplius donet². - Cum autem quereret prior, a quo hec opportuna donacio processisset, respondit : « Non curetis, sed agite gracias³ Deo⁴, bonorum omnium largitori. » Tunc prior letus ad fratres rediit⁵, et quomodo Deus per quandam matronam eis⁶ providerat, ostenso argenti pondere demonstravit. Postea prior penitens⁷, quod non diligenter⁸ quesierat, quenam domina illa esset, misit hinc inde pueros⁹ per plateas, et nusquam potuit inveniri, vel¹⁰ aliquid de ea sciri¹¹. Unde¹² fratres ex pia suspicione beate Marie, quod factum fuerat, ascripserunt.

De .VI. milibus solidorum.

§ XII. Cum fratres Lemovicenses¹³ a) propter multas ineptitudines locum suum mutare proponerent, nec pecuniam ad solvendum locum novum, quem emerant, vel dono vel mutuo habere possent¹⁴, et¹⁵ prior et procurator, qui tōta die¹⁶ per divites et amicos¹⁷ discurrerant, nec¹⁸ aliquatenus invenirent, ad vesperam lasso¹⁹ et auxiato priore et querente, quid agere posset, frater quidam honestus²⁰ et litteratus respondit : « Ecce, karissime prior, fratres a domina nostra Ihesum sibi petunt ostendi²¹; sexta

1) interim hoc E. — 2) amplius vobis H; amplius donet vobis F; accipite hoc argentum. Et cum quereret ab ea, a quo hoc, opportuna domina, processisset, illa respondit... C. — 3) agite tantum gracias domino A C. — 4) domino F. — 5) letus rediit F. — 6) eis om. F. — 7) penitencia ductus C. — 8) diligenter a dicta matrona quesiverat, quenam esset, misit hinc inde per vicos et plateas et nunquam. A C. — 9) inde per vicos et plateas. F G H. — 10) nec aliud intelligi de eadem C. — 11) sciri de illa. F H. — 12) tunc A C. — 13) de Provincia add. F. — 14) habere possent A C F G H. — 15) et om. E G. — 16) die om. E. — 17) avaros C. — 18) nec (om. nec G.) possent aliquatenus invenire post vesperum A C F G H. — 19) laxo C. — 20) honeste preclarus et G H. — 21) fratres Ihesum Christum a domina sibi querunt ostendi D.

a) Conv. Lemovicensis (Limoges) fundatus anno 1219 habuit pro priore 1241 Gerardum ipsum, sub quo conventus mutatus est. cf. de hoc pref; Quetif. I. 259 b. Dictus capellanus fuit Aimericus Palmutz canonicus Dauratensis. Legitur de eo in memorabilibus pro conventu Lemovicensi : Anno 1253 in festo Nativitatis beate Marie Virginis, transactis iam duodecim annis a mutatione fratrum de loco antiquo ad novum, celebratum est iterum apud Lemovicam provinciale capitulum sub ven. P. fr. Gerardo de Fracheto Lemovicensi et priori provinciali octavo. Paucis autem diebus ante capitulum translata sunt corpora 1° domini Durandi, episcopi Lemovicensis, de capitulo ad medium chori ecclesie; 2° domini Aymerici Palmut, canonici patroni nostri et Guillelmi de Malmonte etiam canonici S. Stephani ad sepulcrum sibi paratum in muro ecclesie iuxta ostium quod vadit ad claustrium, cum his versibus leonicis :

Nostri patroni sunt hic, quorum Deus ossa
Sic voluit poni sub eadem condita fossa
Noster ab hoc emitur locus, alterius fabricatur
Nummis ecclesia. Reddat sibi virgo Maria.

Douais l. c. p. 52 nota 5 : de conventu vide infra l. III cap. 38.

quippe feria erat, et fratres post eius sollempne completorium salve regina cantabant. Prior itaque compunctus fratri dicto¹ respondit : - Et ego quero sex milia solidorum ab ipsa domina nostra per² ipsum Ihesum Christum³, filium eius benedictum. - Cum igitur mane missam beate matris⁴ et virginis fratres sollempniter celebrarent, ecce capellanus ecclesie Dauracensis⁵, vir nobilis et⁶ honestus et litteratus advenit. Post mattutinas quippe⁷ ecclesie sue cum sociis suis⁸ equitaverat⁹ X leucas, credo¹⁰ a beata virgine excitatus¹¹, et audita anxietate prioris post missam peccit, ut fratres ad capitulum convocarentur¹²; quibus presentibus¹³ ait : - Vos karissimi fratres locum novum¹⁴ emisistis, nec patrocinium¹⁵ habetis, nec aliquem invenistis, qui solvat. Beata igitur Maria¹⁶, quam¹⁷ nocte et die laudatis¹⁸, erit patrona vestra, et ego servus eius solvam locum istum pro ipsa. - Cum ergo gustasset modicum, ipsa die ad suam ecclesiam rediens, in crastino¹⁹ sex milia solidorum Turoniensium fratribus Deum et dominam nostram²⁰ glorificantibus²¹ super proprium equum²² misit.

§ XII^a. *Monachus ille Cisterciensis²⁴ de sancto Galgano, de quo superius²⁵ in alio titulo facta est mencio, sicut fertur, cum semel Pisis a) in conventu fratrum predicatorum in refectorio cum ipsis fratribus comedisset valde modicum, quod vero sic fuit, post comescionem vero habito eo dixit : « Domine Iacobe b) (sic enim vocabatur monachus) quare ita parum, atque quasi nichil comedistis, cum fratres habuerunt hodie bonam pictanciam ? » Cui respondens ait : « Frater crede michi, numquam ita bene comedi toto tempore vite mee. » Frater autem nesciens, quare hoc diceret admirans ait : « Quomodo est hoc ? Ego vidi, quod vos parum comedistis. » Cui ille, aperiens, quod dixerat, ait : « Ego numquam ita bene comedi, quia numquam talem habui servitorem, sicut vos habetis. Apertissime namque hodie beatam*

De beata virgine
serviente in
refectorio. ²³

1) fratris dictis C; predicto fratri A. — 2) propter C H; propter Ihesum F G. — 3) dominum nostrum add. A; filium eius benedictum add. F. — 4) matris beate H; Marie add. A C; beate Marie virginis F. — 5) diluracensis A G. — 6) et om. E. — 7) quidem F. — 8) suis om. F G. — 9) per add. D G H. — 10) quod add. H. — 11) concitatus A C F G H. — 12) vocarentur C D G H. — 13) sedentibus A F. — 14) novum om. G. — 15) patronum A C D F. — 16) virgo A C. — 17) et add. G. — 18) laudastis H. — 19) crastinum A C F G. — 20) nostram om. G H; gloriosam A C. — 21) glorificantibus om. G. — 22) proprio equo H. — 23) haec par. om. A D E G H; tit. a nobis add. — 24) cisterciensis om. F. — 25) superius mencio facta est, cum... F.

a) Conv. Pisanus an. 1221, fund. Anal. II, p. 95. — b) de fr. Iacobo cf. supra cap. V, § VII.

virginem Mariam dominam nostram vidi fratribus ministrantem, et omnia fercula ipsis fratribus apponentem. Super quo ita fui reffectus, quod pre leticia spiritus, parum aut nichil comedere potui. »

De beata virgine
tenente librum¹
ante fratrem
predicantem.

§ XIII. Monachus² ille de sancto Galgano, de quo superius menceio facta est, narravit, quod vidit aliquociens ipsam beatam Mariam virginem tenentem librum apertum coram quodam³ fratre, qui predicabat; de qua predicacione fructus maximus est secutus.

De beata virgine
dictante verba
predicacionis.

§ XIV. Frater quidam cum⁴ semel suum ordinasset sermonem provisione⁵ sollicita⁶, subito mutans materiam, predicavit de alio, de quo non cogitaverat et multo melius. Aderat autem dictus monachus, qui videbat⁷, sicut postmodum retulit, beatam virginem ei singula verba dictantem. Unde in tantum dilexit ordinem, quod dicebat se velle, quod omnes boni clerici cistercienses⁸ et aliorum essent in ordine predicatorum ad operandum⁹ animarum salutem. Unde frequenter sequebatur fratres, et sollicite orabat pro eis, ut superius patet¹⁰.

De priore qui
subterfugere
voluit officium
prioratus.

§ XV. Accidit¹¹ semel in Tuscia, quod quidam frater, electus in priorem a quodam conventu, onus subterfugiens prioratus die quadam veniret ad locum, ubi¹² erat dictus frater Iacobus, sibi valde familiaris. Rogavit autem¹³ eum dictus prior¹⁴, ut pro se dominum et¹⁵ eius¹⁶ piissimam matrem¹⁷ exoraret. Cum igitur sequenti nocte apud Deum sollicite¹⁸ instaret, vidit, ut ipsemet

1) librum om. E. — 2) idem monachus aliquociens in predicacionibus aliquorum fratrum vidit beatam virginem... A C F. — 3) coram eis, quamdiu predicabant, de quorum predicacione illo tempore fuit plurimus fructus consecutus. C. — 4) cum E. — 5) previsionem A C. — 6) cum ventum est ad predicacionem, subito mutavit materiam predicans de eo quod nunquam prius prevederat, sed longe melius, quam si prius prevedisset, beata virgo ei assistente et verbum ministrante. Aderat autem tunc. A C. — 7) qui vidit ipsam beatam virginem stantem ante ipsum, et usque ad finem predicacionis ei librum apertum tenentem. Visum est autem et audientibus et ipsi fratri, quod tunc melius, utilius et fervencius predicaverit, quam fecerit a longo retro temporibus. (Cetera desunt C.) — 8) ordinis cisterciensis A H. — 9) operandam A. — 10) inferius patebit E. (cf. § VII, cap. V.) — 11) Accidit semel quod quidam frater electus in priorem cuiusdam conventus in Tuscia et confirmatus, ipsum onus subterfugiens prioratus, fugiens ac quasi abscondens, sicut Ionas a facie domini, qui cum venisset ad quemdam locum. A C. — 12) et illuc dictum monachum advenisset contingeret, exposuit ei dictus frater pressuram animi sui super officio sibi imposito, utpote qui ei multum erat familiaris. C. — 13) autem om. H. — 14) dictus prior om. H; prior om. G; rogans eum ut pro A; rogans eum devote ut. . C. — 15) et matrem domini precaretur. Qui eadem nocte dum sollicite... A C. — 16) eius om. H. — 17) matrem piissimam G H. — 18) et attente rogaret dominum, vidit dominam matrem (ut ipsemet narravit add. C. in marg.) quasi paratam ad iter versus partes illas, ubi erat conventus, unde ille frater electus erat. Qui dum (add. C. in marg. humiliter) quesisset ab ea... A C.

narravit, beatam virginem paratam quasi ad iter ad¹ partes illas, ubi erat conventus ille, qui fratrem predictum in priorem elegerat. Et cum humiliter quesisset a domina nostra², quo pergebat³, respondit : - Vado ad conventum talem⁴, curam habere fratrum, qui⁵ adhuc⁶ non habent priorem. - Hoc⁷ igitur vir sanctus in crastinum cum retulisset illi, compunctus acquievit accipere⁸ prioratum, confidens⁹ de adiutorio beate¹⁰ virginis gloriose¹¹.

De processione. ¹²

§ XVI. Idem¹³ beatus vir narravit, quod cum quadam nocte ad fenestram quandam apud Viterbium¹⁴ oraret, vidit extra muros urbis¹⁵ quandam processionem albatorum¹⁶ cum multis luminibus¹⁷ ad¹⁸ locum, ubi domus fratrum est, procedentem, et¹⁹ personas distincte videre poterat²⁰ et voces audire²¹. Inter eas autem²² videbat quandam excellentem²³ dominam²⁴, cui omnes²⁵ reverentiam exhibebant. Cui²⁶ cum sedes posita esset, in loco ubi nunc est altare²⁷ fratrum, supervenit quedam²⁸ veneranda domina²⁹, sparsis crinibus et veste concissa, et ad pedes³⁰ domine nostre accurrens ait cum fletu : - Domina mea³¹, vindica me de adversariis meis. - Que respondit : - Quare³² rogas me? Videbis in brevi mirabilem vindictam de eis. - Et disparuit visio. Post paucos autem dies consilium quorundam magnorum, quod contra ordinem dicebantur machinasse quodam miserabili infortunio est a domino dissipatum.*

* 87.

1) versus G. — 2) nostra om. D G H. — 3) pergeret A C D H. — 4) talem conventum habere curam illorum fratrum. A C. — 5) quia G. — 6) modo carent priore C. — 7) quod cum dicto fratri retulisset, acquievit recipere prioratum... C. — 8) accipere om. E; recipere A D. — 9) confidens — gloriose om. C. — 10) beate om. G. — 11) gloriose virginis Marie A. — 12) hic ponitur in cod. F nostra § XVII. — 13) idem monachus dum Viterbii quadam nocte in palacio domini Reynerii cardinalis stans ad quandam fenestram, que respiceret versus locum fratrum predicatorum vigilaret et oraret... A C. — 14) apud urbium E. — 15) civitatis A C. — 16) albatorum om. C: venerabilem add. A C. — 17) luminibus multis H. — 18) versus locum fratrum procedentem, cuius processioneis personas A C. — 19) qui pro et H. — 20) poterant H. — 21) que sibi multum dulcissime videbantur add. A C. — 22) autem om. H. — 23) superexcellente A D G H. — 24) in qua, *pergit* C, processione erat quedam veneranda persona distincta ab aliis, cui... C. — 25) alie quasi domine add. A C. — 26) que dum appropinquasset ad locum et sedes ibi posita sibi fuisset add. A C. — 27) chorus C. — 28) alia add. A C. — 29) persona scissis vestibibus et sparsis crinibus et proiecit se ad pedes illius cum fletu rogans et dicens... A C. — 30) ad pedes eius cadens (concurrentem D) ait: D H; ad pedes occurrens ait: G. — 31) mea om. A C. — 32) quid D G, H: dicens: ad quid rogas me; videbis in brevi vindictam mirabilem [A: de eis] et inauditam; et post hec disparuit visio. In brevi autem post exstitit illa captura miserabilis prelatorum apud Pisas: nec dubium, quin ipsa fuerit ecclesia dominam nostram contra iniurias et inimicicias multorum prelatorum et magistrorum deprecantem, quas tunc specialiter contra ordinem attendebant. A C. [Editor cod. C. notat: 1241 Raynald... ad hunc annum.]

De matutinis beate
virginis. ¹

§ XVII. Quidam frater antiquus in ordine² et conversacionis honeste narravit, quod³ cum⁴ fratres dicerent matutinas beate virginis, vidit⁵ ipsam⁶ dominam nostram duabus comittantibus puellis⁷ ad hostium dormitorii dicentem⁸: « Fortiter, viri fortes. » Hoc autem retulit prelato, ut moneret⁹ fratres ad amorem beate virginis¹⁰, et ut devocius dicerent officium eius.

De versu Marie
mater gracie.

§ XVIII. In conventu Urbevetano a) Tuscie, cum quidam religiosus¹¹ frater¹² infirmus recepisset ecclesiastica¹³ sacramenta, et iam appropinquaret ad finem, cepit fixis oculis ad certum locum tremens¹⁴ respicere; quod custos eius advertens¹⁵ ait: « Frater¹⁶, rogo te propter Deum, ut¹⁷ dicas michi, quid vides; et¹⁸ si bonum est congaudebo, si vero malum, ut potero adiuvabo¹⁹. » Cumque²⁰ multum eum super²¹ hoc adiuraret²², ille in quoddam verbum desperacionis prorupit, ac si totum perditum esset, quod in ordine laboraverat²³. Custos igitur valde perterritus estimans eum²⁴ ab *incursu et demonio meridiano* subversum, cepit²⁵

Ps 90. 6

1) haec par. in cod. A C. sequitur nostram § XXIIa; in cod. D. nostram § XIX. — 2) vir religiosus sancte et honeste conversacionis, quadam nocte, dum fratres in dormitorio dicerent, matutinas domine nostre, vidit apertissime ipsam dominam nostram, duabus comittantibus puellis venientem ad ostium dormitorii et dicentem hec verba: « Fortiter, fortiter, viri fortes »; et recessit. Hoc autem ita apertissime vidit, et audivit, sicut aliqua res magis clare videri et audiri (non potest. Quod secreto superiori, quia prior non aderat, referens rogavit, ut moneret fratres, ut circa devocionem ipsius domine nostre magis ac magis essent solliciti, et maxime in dicendo devote et reverenter eius officium. Quod et fecit diligenter. A C. — In Massilia add. F. in marg. a manu rec. — 3) narravit quod om. F. — 4) dum F G H. — 5) apertissime add. F. — 6) eam E. — 7) puellis committantem stantem D. — 8) hec fortiter add. F G. — 9) moueat E. — 10) Cuidam eciam novicio apparuit ipsa beata virgo, et oras suas dicebat cum eo. Cumque venissent ad responsorium: elegit eam Deus et preelegit eam, abiit domina, eò multum affecto et consolato add. F. — 11) religiosus om. A C. — 12) A C sic pergunt: iuvenis, qui fuerat optime conversacionis et dilectus a fratribus devenisset ad infirmitatem, de qua mortuus est et recepisset iam omnia ecclesiastica sacramenta, et quodam mane venissent omnes fratres ad missam, relicto secum solum uno custode cepit infirmus fixis et inverberatis oculis ad certum locum respicere. Custos autem eius credens eum aliquid magnum videre, quod sic erat, verbis multum affectuosis rogavit eum dicens: Frater Symon (sic enim vocabatur) rogo. — 13) ecclesie F. — 14) oculis tremens ad... F. — 15) attendens F. — 16) Simo add. F. — 17) ut om. E. — 18) quod si bonum fuerit congaudebo tecum. A C. — 19) si contrarium confortabo te et adiuvabo. C. — 20) A C sic pergunt: Ille vero nichil respondit, sed annuit manu, ut taceret. Tunc vero cepit magis ac magis instare, ut diceret, quid videret. Ille autem in quoddam verbum desperacionis prorupit, loquens in quodam verbo vulgato proverbio: « *Ite e ke Berta filò* » quod sonat, quasi totum esset perditum, quod [A add.: in ordine] fecerat. Custos autem eius multo pavore perterritus ac existimans. — 21) super eum hec... F; multum frater hic eum... D. — 22) deprecaretur H. — 23) laborarat F; laborasset H. — 24) eum subversum a diabolo... C. — 25) confortabat eum verbis quibus poterat, maxime ne crederet ei, dicens illud evangelicum: quoniam mendax est et pater eius. A C.

a) Conv. Urbevetanus (Orvietto) fund. an. 1233. Mothon l. c. p. 333.

eum consolari et dicere, quia *dyabolus est mendax et pater eius*¹ et monens² eum, ut beatam virginem ordinis nostri patronam invocaret in auxilium. Non tantum³ suasit, sed etiam sua instancia compulit, ut versum illum perutilem diceret: *Maria, mater gratie*⁴ et cetera⁵. Mira res, statim ut ipsum⁶ complevit infirmus, in quoddam gaudium prorumpens ait mente pacifica et facie mirabiliter serenata⁷: — E⁸ michi, frater, nonne vidisti⁹ beatam Mariam pugilem¹⁰ et propugnatricem nostram catervam demonum, que me terrebat¹¹, viriliter expellentem¹²? — Tunc¹³ convocatis fratribus, confessus¹⁴ desperationem predictam, dicto¹⁵ cum multa devocione simbolo¹⁶ et Te Deum laudamus in domino obdormivit.

§ XIX. Fuit in eodem conventu conversus¹⁷, ocia fugiens¹⁸, De converso qui vidit beatam virginem. labores et omnem honestatem amplectens. Hic in infirmitate laborans, qua obiit¹⁹, dum quadam die vigilans per infirmariam respiceret, vidit²⁰, ut dicebat²¹, beatam virginem transeuntem cum quibusdam puellis habentibus²² instrumenta et alia necessaria ad faciendam locionem²³. Cumque²⁴ frater humiliter interrogasset dominam nostram, quid facere vellet, ait: « Venio lavare fratres

1) Ille vero tornans caput dixit: « Omnes, omnes ad infernum: papa, cardinales, religiosi, predicatorum, minores, heremite et (alii) omnes. » Astabat enim ibi diabolus, et dabat ei ista intelligere. Custos autem eius laborans omnibus modis, quibus poterat, a predicta desperatione revocare, confortavit eum maxime, ut beatam virginem in suum adiutorium invocaret. Cum non solum suasit, sed quasi compulit, ut diceret illum versum: *Maria, mater gratie, mater misericordie, tu nos ab hoste protege et hora mortis suscipe*. Mira res. A C. — 2) monet H; monuit G. — 3) solum F. — 4) mater misericordie, tu nos add. F; tu nos ab hoste protege et hora mortis suscipe add. G H. — 5) et ecce E: *strophæ V. hymni: Quem terra, pontus, aethera...* Brev. Ord. p. II, 1. — 6) verbum pro ipsum E. — 7) mente — serenata om. H. — 8) haw H; carissime michi F. — 9) virginem pro beatam Mariam A C. — 10) pervigilem C. — 11) terrebat me G H. — 12) qui astabant expellentem viriliter A C. — 13) Tunc ad sui custodis exhortacionem dicto simbolo et Te Deum laudamus, et evocatis fratribus a predicto custode et confessus omnem desperationem predictam pure et humiliter postmodum obdormivit. Hec dictator huiusmodi sicut audivit a custode predicto, quem multi fratres per Tusciam noverunt, ita fideliter conscripsit. A C. — 14) omnem add. FGH. — 15) dicto om. G. — 16) devocione dicto simbolo H; symbolum E. — 17) quidam conversus frater G; quidam frater conversus, Audricus nomine, ocia F; quidam frater Lantrinus nomine, qui sancte opinionis habebatur a fratribus, utpote homo, qui omnem honestatem amplectens, ociosa specialiter fugiebat. Hic aliquandiu in... A C. — 18) et add. F. — 19) de qua mortuus est A C. — 20) aperte add. F; apertissime beatam virginem dominam nostram intrantem cum quibusdam puellis concomitantibus eam. A C. — 21) ut dicebat om. F. — 22) habentem F; instrumentum habentem et C. — 23) ad locionem faciendam A C. — 24) cumque appropinquasset ad fratrem, qui predicta videbat et interrogans (add. C. in marg.: humiliter dominam nostram) quid facere vellet, respondit: Venio lavare fratres ab ista infamia talis civitatis, que orta est super eos. A C.

ab omni¹ infamia ista. - Fuerat² siquidem³ apostata quidam ordinis, quem in tantum succendit dyabolus, ut non solum verba, sed eciam⁴ multis paribus litterarum omni malignitate compositis ad emulos fratrum disparsis⁵, ita per⁶ civitatem et patriam diffamavit⁷ fratres, quod vix respirare poterant⁸, afflictione⁹ saturati. Ex tunc autem¹⁰ cessavit infamia, capto illo mendace¹¹ et¹² apostata, et recognoscente, se illa false¹³ et maliciose confixisse¹⁴.

§ XIX^a. *In castro quodam Metensis dyocesis quedam honesta matrona peperit monstrum, quod nullam effigiem humanam corporis pretendebat. Quo viso, omnibus qui aderant, omnibus obstetricibus et pluribus aliis nobilibus mulieribus horror magnus et dolor incutitur pro compassione matrone. Cum igitur illis muscitantibus et non congratulantibus advertisset illa, quod non prospere evenerat, petens ait : « Date cito, quod genus qualecumque sit, quia laudandus est Deus in prosperis et adversis. » Quo oblato ab illis cum lacrimis et recepto apud se dixit : « Dormite iam, quia fatigate estis, et me quiescere paululum permittatis. » Illis igitur dormientibus cepit cum lacrimis dicere beate Marie : « O, o, o domina, cum tu sis regina misericordie, quare preces huius misere despexisti? Nonne semper rogavi te, ut in partu michi gratiam digneris facere. » Et cum hec et hiis similia secum revolveret, levi sompno depressa vidit ad se introeuntem beatam virginem cum duabus puellis, quarum una cereum ardentem gestabat et altera picidem cum unguento. Tunc beata virgo, accepto deformi partu, formavit sibi membra decentissime, et reposuit iuxta matrem, et baculum parvulum curvum superius et ad portandum aptum reposuit iuxta ipsum infantem. Statim autem dicta matrona evigilans, exclamavit pre gaudio dicens : « Tibi gratias ago, misericordie mater, quia consolata es me. » Accurrentes autem mulieres mirate sunt, et*

1) omni om. F H. — 2) fuerat enim quidam apostata ordinis nostri, quem intantum succenderat licia diaboli, ut non solum verbis, sed eciam fere sexaginta paribus litterarum per civitatem... A C. — 3) quidem F. — 4) eciam plus quam quinquaginta paribus F. — 5) disparsis A C F. — 6) totam add. A C. — 7) diffamaverat F H; et dyocesim infamaverat A C. — 8) valerent saturati afflictione et miseria. Visum est autem predicto infirmo, que enigmata (quadam euigmatica visione?) visionem, quod beata virgo, quam viderat, se et omnes fratres lavaret. Dixit autem ille qui retulit dictatori horum, quod visum est manifeste post hec pro magna parte dictam cessare infamiam. Ex... A C. — 9) et miseria add. F G H. — 10) dicta add. F; dicta infamia cessavit A C; antedicta H. — 11) capto illo mendace om. F. — 12) et ille mendax apostata miserabilis est detectus. F; et om. A C G H. — 13) falso A C. — 14) confinxisse E.

Deo laudem dederunt. Tunc devovit illa domina puerum intercedens illum facere clericum secularem, et baculum diligentius reservavit. Igitur appositus litteris et inde missus Parisius a sancte memorie magistro Iordane ad ordinem recipitur, et post tempus ad domum Treverensem mittitur ab eodem, et visitans parentes lete suscipitur ab ipsis. Tunc igitur primo mater intellexit misterium baculi, quod sibi dederat mater Dei. Factusque est frater graciocissimus predicator, utpote qui ab ipsa plena gracia ad hoc prius fuerat ordinatus et factus¹.

§ XX. In conventu Podiensi Provincie a) frater Petrus² morti appropinquans, presentibus fratribus et orantibus, cepit caput reverenter inclinare et palmas iungere et beatissimam³ virginem⁴ devotissime salutare. Cui cum astantes dicerent : « Cur hoc facitis⁵ frater? » ait : « Nonne dominam nostram videtis, que me sua⁶ gracia visitavit? » Sicque in domino obdormivit.

De visitacione
beate virginis.

§ XIX. In conventu Montispessulani b) fuit frater Leo⁷ Dacus⁸, qui cum a quodam fratre⁹ sibi caro visitaretur, nam infirmus gaviter erat, ait : « Hac nocte vidi gratissimam visionem, ex qua multam consolacionem recepi : Vidi enim gloriosam¹⁰ virginem¹¹ venientem ad me et dicentem : « Vis venire nobiscum? » Cui cum dicerem : « Que estis vos domina? » respondit : « Ego sum mater Dei. » Cui dixi : « Non credo, domina¹², quod vos sitis mater Dei¹³; nam¹⁴ sum peccator¹⁵ vilissimus, nec decet, quod tanta domina veniat ad tantillum. » Qua asserente : « Ego sum mater Dei » meam indignitatem respiciens, eadem iteravi. Ipsa¹⁶ itaque¹⁷ dicente : « Non dubites, fili, nam ego sum mater Christi; » respondi¹⁸ : « Domina, si vos mater Dei, ego volo ire vobiscum. » Eodem die dictus frater circa vespas obiit¹⁹.

De fratre quem
beata virgo in
morte consolata
est.

· 9.

1) hec par. om. A C D E G H. — 2) Petrus Ioannis F; Joannes *delectur* in G. — 3) beatam A C F G H. — 4) que sibi visibiliter apparuerat add. F. — 5) facis A C F H. — 6) que sui gracia me A C; sui G. — 7) dictus Dacus A. — 8) quidam. G. — 9) quodam caro fratre F; a caro sibi fratre A C G H. — 10) gloriosissimam A C G H. — 11) matrem add. A C. — 12) domina om. F. — 13) ego autem meam indignitatem considerans vobis (!) ait : non credo quod sitis mater Dei D; domina mater Dei F; ego autem indignitatem meam considerans aio : non credo... A. — 14) ego add. G. — 15) peccatorum H. — 16) ipsa dicente... F. — 17) igitur D. — 18) si vos estis mater Dei volo venire vobiscum. Eadem itaque die... A C. — 19) obiit circa vespas D F; et duce domina ad dominum pervenit add. F.

a) Conv. Podiensis (le Puy en Velaii) fund. an. 1221. Anal. I, p. 204. — b) Conv. Montispessulanus (Montpellier) an. 1220, fund. Anal. I. p. 271. — Idem refert, Mam. l. c. p. 631.

De beata virgine
et beato Nicolao
et beata Katherina.

Ps. 131. 14

§ XXII. Frater Henricus a) Teotonicus, vir religiosus¹, fame magne et predicator excellens, narravit in sermone generali Parisius, quod quidam frater multe puritatis, et domine nostre multum devotus, in agonia positus², corde et facie mirabiliter letabatur. A quo³ cum ipse⁴ frater Henricus quereret tante leticie causas, cum omnes⁵ fere horrere et timere consueverint⁶ mortem, respondit : « Sicut in scolis consueveram existens⁷ post matutinum⁸ beate virginis, beati Nicolai et beate Katherine memoriã facere, sic et⁹ in ordine feci. Vidi autem quadam die¹⁰, quod beata Katherina¹¹ ad quendam¹² locum pulcherrimum me ducebat dicens¹³ : « *Hec¹⁴ est¹⁵ requies mea in seculum seculi.* » Et cum admirarer de pulchritudine loci¹⁶ venit beatus Nicolaus, et¹⁷ ad pulchriorem me duxit, et ait¹⁸ : « *Hec requies mea in seculum seculi.* » Dum autem¹⁹ pre loci pulchritudine stuperem, venit beata virgo et²⁰ ad alium locum ducens dixit : « *Hec requies tua in seculum seculi.* » Et ego loci iocunditatem considerans dixi : « Domina, non merui tam preclarissimum locum. » At illa : « Immo tibi et fratribus tuis predicatoribus, ego²¹ hunc locum paravi, et a filio meo²² impetravi²³. » « Propterea, inquit, cum gaudio expecto mortem²⁴, et ad locum illum²⁵ libens festino michi a regina celorum tam²⁶ dignanter ostensum, et sua misericordia preparatum²⁷.

1) et verax et in predicacione admodum graciosus narravit. F. — 2) positus in extremis, in magna leticia erat, ita quod corde... C. — 3) a quo dictus frater postulans sue tante leticie causam dixit : Miror te ita letanter mori, cum fere omnes cum quodam naturali timore mortem expectent. Cui ille respondit : Sicut consuevi, dum essem in scolis, post matutinas et vespervas domine nostre facere memoriã beati Nycolai et beate Catharine, ita servavi in ordine... A C. — 4) ipse om. F. — 5) omnis E. — 6) consueverunt E. — 7) existens consueveram F. — 8) matutinas F G. — 9) et om. E F. — 10) visum est autem michi quadam die (A : nocte) quod beata Catherina duceret me ad quendam locum pulcherrimum dicens... A C. — 11) beata Kath. om. F. — 12) quendam om. F. — 13) et dicebat F. — 14) hic F. — 15) est om. H. — 16) et dum admirarer loci pulchritudinem. A C F. — 17) et duxit me ad... A C. — 18) dicens A C. — 19) et ibi pre loci amenitate D G H; et ibi stuperem pulchritudine loci... A C. — 20) me add. H; et duxit me ad alium pulchriorem et dixit michi : hec est requies tua in seculum seculi: et ego (domina non merui, tam preclarissimum locum add. C in marg. et F.) At illa : Immo tibi, quia hunc locum preparavi fratribus predicatoribus (add. C. in marg. et a filio impetravi). . A C. — 21) ego om. G. — 22) meo om. F. — 23) tunc ille : Domina, non sum ego talis predicator, licet habitum portem. Tunc respondit domina : Hic est locus tuus, veni, quia locus est fratrum ordinis tui. Propter hoc, inquit (A : inquit) cum tanto gaudio mortem expecto... A C. — 24) mortem expecto G H. — 25) illum locum H; locum istum G. — 26) tam om. F. — 27) Huic b) autem revelacioni propiissime videtur congruere, quod dicitur Genesis vigesimo quarto capite : « *Quoniam hec est illa Rebecca,* » virgo pulcherrima, et incognita viro, decoraque nimis, scilicet virgo Maria, cuius gracia in domo

Gen. XXIV. 16.

a) Videtur esse Henricus senior de quo infra l. IV, cap. XIV, § III, Chron. ad an. 1222. — b) Haec additio et duæ sequentes pagraphi desunt : A D E F G H et in ed. Duacensi.

§ XXII^a. *Tempore, quo mortuo domino Frederico secundo, et filio eius Corrado, Curia Romana transivit apud Neapolim, prelati quidam in tantum concitaverunt dominum papam, qui tunc erat, contra fratres et ordinem, quod tulit sententiam in sex casibus contra fratres, si facerent aliquid eorum, contra quam facere consueverant ante. Cum adeo firmasset cor suum in hoc papa, quod nec precibus, nec rationibus, nec aliquo modo posset ab hoc acelli, et littere iam essent lecte in audientia, et data copia illarum procuratoribus, qui volebant eas habere, fuerunt fratres, qui tunc erant in curia, ubi et ego tunc eram, in angustia inenarabili et desolacione inexplicabili et dolore. Erat ibi tunc frater grandis auctoritatis, qui illas et alias graves constituciones et consuetudines pro ordine sustinebat. In tanta igitur desperatione erat nesciens quid faceret. Die quadam, cum conventus comederet, recurrit ad singulare refugium, virginem scilicet gloriosam et flexis genibus coram altari et imagine sua recommendans ordinem, rogavit cum multis lacrimis et cordis compuncione devota, ut in tanta necessitate succurreret. Respondit specialis patrona ordinis et ait : « In ista hora liberabitur. » Et ecce subito rumores venerunt ad fratres, per quos post modicum est ordo ab huiusmodi periculis liberatus.*

§ XXII^b. *Novicius quidam domine nostre multum devotus, et fervens ad ea, que sunt sacre nostre religionis, dum quadam vice post mattutinas oraret valde devote in ipsa oracione quodam levi sopore cepit obdormire. Visum est sibi, quod quedam pulcherrima domina staret post eum, et appropinquans ad eum tenebat spatulas eius. Ille vero ut conspexit feminam esse, quodam sancto timore exparit dicens : « Deus meus, quomodo hac hora huc venerunt mulieres? » Sed illa blanda quadam et levi voce confortans eum, manifestavit se esse, que erat, et subiungens, invitavit eum, ut simul dicerent horas domine nostre. Cui acquiescens incepit primam, dicens : « Ave Maria, gracia plena etc. » et illa respondebat ad singula. Videbatur autem*

Labani, id est Christi, animas dealbantis, preparatus est locus spaciosus Helieser, servo *Habraam*, id est ordini predicatorum, quem ipse Helieser signat, et racione nominis, quod interpretatur : domini mei auxilium, et racione officii, quia servus, sicut exposuit *Gregorius* super illum locum Luce decimo sexto : Et misit servum suum etc. Significans per servum ordinem predicatorum; et hic quasi omnes glorie per istum servum habent predicatorem, sive predicatorum accipiunt. Vere iste moriens apparenti et loquenti sibi beate virgini dicere potuit cum *Iacob* : *Iam letus moriar, quia vidi faciem tuam.* Genesis quadrag. sexto capite.

Gen. XXIV,
28-34.

Vers. 17.

Vers. 30.

novicio, quod ipsa partem suam diceret cum tanta suavitate et devocione, quod ex hoc miro modo eius accenderetur affectus; sed maxime, cum post capitula ipsa responsoria diceret. Cum vero per ordinem ventum esset ad nonam et ipsa diceret post capitulum: *Elegit eam Deus etc.*, visum est novicio, quod tam dulciter verba illa proferret, quod ex hoc totus eius spiritus absorberetur in Deum. Cum autem disparuisset quod viderat, excitatus in tanta mentis exaltacione remansit, quod eciam ab exteriori faciei leticia se continere non poterat. Ubi vero in missa se ad acolytatum paravit, notabilis illa tanta exultacio per faciem se prebebat; quod attendens quidam eius consocius reprehendit eum, sed nichil proderat; qua de causa acolytatum fecit pro eo. Postmodum autem (cum) anxius iste scire vellet, quid ei contigerit, quia videbatur tanta leticia esse contraria, post multas preces aperuit ei quod viderat, rogans, ut nulli proderet eum. Illa autem mentis et faciei leticia multis temporibus perduravit.

Ecce¹ quod ex istis clare apparet exemplis quantam curam et quam specialem beata virgo de fratribus huius ordinis² habeat, dum³ predicant, dum vadunt, dum laborant, dum infirmantur, dum moriuntur, dum reficiuntur, dum affliguntur et vexantur et dum orant.

CAPUT SEPTIMUM.

Unde ortum habuit, quod salve regina dicitur⁴ post completorium et de eius efficacia.⁵ § I. Bonorum⁷ emulus, dyabolus, qui universorum dominum non timuit aggredi, Bononie⁸ et Parisius, ubi eum maxime impugnabant fratres⁹, ipsos ab inicio ordinis per se et suos satellites

De illusionibus demonum; de processione post completorium.⁶

1) in predictis clare patet exemplis... F. — 2) huius ordinis om. F. — 3) dum vadunt dum quiescunt, dum predicant, dum orant, dum laborant, dum anxiantur, dum reficiuntur, dum vexantur, dum diffamantur, dum infirmantur, dum eciam moriuntur. F. — 4) diceretur F; dicitur et eius efficacia G. — 5) tit. om. E. — 6) tit. ex cod. E. (et sic deinceps nisi aliter notetur). — 7) Ordinavit charitatis amatrix domina virgo mater ordinem, quem speciali amore complectitur, speciali eciam defensione (et potentissima defensione F.) tuetur. Bonorum autem emulus... *ita incipiunt* A C F. — 8) maxime add. A C. — 9) huius ordinis per se... A F.

a) De institutione antiphonae Salve Regina cf. B. Iordani libellum de initio ordinis (ed. Berthier) p. 36: Quetif. I. c. I. 96b in nota: *Analecta* I, p. 398 *Mou. Con. Bou.* ad an. 1224: « Fratres Praedicatorum ceperunt celebrare post completorium unam processionem de novo, exeuntes de choro in medio ecclesiae cantando Salve Regina: et multi de populo currebant ex devotione ad videndum et audiendum. » Insuper cf. *Anal.* I. c. I, p. 113, § VI. Adversus fratres daemonum insultus; § VII, de more apud praedicatorum decantandi quotidie antiph. Salve Regina post completorium.

est aggressus. Nam sicut dixerunt, qui tunc presentes fuerunt¹, huic fornacem ardentem super se cadentem monstrabat², et³ illi formam delicate mulieris⁴ amplectentis se pertendebat⁵, huic asinum cornutum, illi serpentem ignitum offerebat; alii⁶ ludibria et verbera⁷ inferebat, intantum, ut propter⁸ noccium fantasmata et demonum illusiones vicissim cogerentur⁹ fratres¹⁰ custodire vigiliis noctis super alios quiescentes. Insuper et¹¹ aliqui in frenesim cadebant, et alias¹² horribiliter vexabantur¹³. Ad singularem igitur spem, Mariam potentissimam et piissimam, confugientes¹⁴ fratres statuerunt, ut ad¹⁵ honorem eius post completorium fieret sollempnis processio cum Salve Regina et eius oracione¹⁶. Statim ergo¹⁷ sunt fugata fantasmata, et vexati curati, et frater quidam¹⁸, qui a demone vexabatur Bononie, et frater¹⁹ quidam filius regis cuiusdam, qui insanus erat Parisius, plenissime liberati, et ex²⁰ tunc omnia prospere ordini successerunt²¹. Bene placitam autem esse²² Deo et matri sue huiusmodi²³ processionem, concursus populorum, cleri devocio, dulces lacrimae²⁴, pia suspiria et admirande visiones declarant. Multi enim viderunt, ut²⁵ dixerunt fratribus ad altare virginis egredientibus, ipsam virginem cum multitudine civium supernorum a summo celi progredi²⁶, dum²⁷ ad illud verbum²⁸ « o dulcis Maria » supplicarent²⁹, ipsam illis³⁰ benedicientem pariter³¹ inclinare, et ipsis³² regredientibus³³ ipsos³⁴ ad celos³⁵ reverti.

§ II. Marsilie a) fuit quedam devota³⁶ domina³⁷, nomine et nacione Lombarda, que, dum quadam die³⁸ stans ad³⁹ completorium fratrum, fuisset⁴⁰ singulari devocione affecta, in incepcione⁴¹

De quatuor ostensis in antiphona salve Regina.

1) nam — fuerunt om. F. — 2) minabatur C. — 3) et om. A C D F H — 4) mulieris delicate E. — 5) retendebat A C F G. — 6) aliis D; aliis alia ludibria A C F G H. — 7) dura verba C. — 8) per G — 9) cogebantur A C F. — 10) fratres cogebantur A C. — 11) et om. A C F. — 12) alii A F H. — 13) vexabant H. — 14) confugentes E. — 15) in E. — 16) et eius oracione om. F G. — 17) enim A C. — 18) nempe fr. Bernardus, de quo Iordanus in suo libello de initio ord. (ed. Berthier) p. 36. — 19) frater Garcias filius regis Navarre, qui... F. — 20) ex om. F H. — 21) evenerunt A C. — 22) esse om. F. — 23) huiusmodi om. F; huiusmodi processionem esse Deo... G. — 24) et add. E. — 25) et C; quod et H — 26) et add. E G H. — 27) cum C. — 28) dulcissimum add. A C. — 29) inclinarent H. — 30) illis inclinantibus pariter inclinare et ipsis regredientibus ipsam ad celum... H. — 31) et add. D E. — 32) in chorum add. A C. — 33) reverentibus inclinare ipsam ad... F. — 34) ipsam A C F G. — 35) celum A C F. — 36) et honesta mulier deum et ordinem nostrum diligens toto cordis affectu, nomine... A C. — 37) mulier F — 38) semel A C. — 39) in completorio A C. — 40) quadam add. A C. — 41) dulcis add. A G H; illius add. F; mox in ipsa incepcione A C; illius gloriose antiphone C.

a) Conv. Massiliensis (Marseille) an. 1225 fund. Anal. I, p. 269.

* 9'. antiphone *Salve Regina*¹ fuit rapta in spiritu viditque quatuor admiranda² et nobis cum omni devocione recolenda. Vidit quidem³ ipsam reginam misericordie⁴, cum fratres dicerent⁵: *spes nostra salve*, ipsos dulciter resalutantem, et cum dixerunt⁶: *eya ergo advocata nostra*⁶, ipsam ante filium pro fratribus procidentem et orantem⁷; et cum subiunxerunt⁸: *illos tuos misericordes oculos ad nos converte*, vidit illam leto et⁹ columbino intuitu¹⁰ respicientem in fratres. Post¹¹ cum cantarent¹²: *et Ihesum benedictum*¹³ et cetera, vidit ipsam in etate tenera gestantem filium, et ipsum omnibus et singulis cum multo gaudio pretendentem. Hec autem omnia dicta mulier suo confessori scilicet fratri maturo¹⁴ et discreto, licet laica esset, distincte et cum multis lacrimis¹⁵ enarravit¹⁶.

De visione in
antiphona salve
regina.

§ III. Sancte memorie frater Iordanis¹⁷ a) secundus huius ordinis¹⁸ magister, scripsit in libello b), quem de inicio ordinis edidit, quod sibi retulit vir quidam¹⁹ sanctus et verax²⁰, se vidisse frequenter, cum fratres cantarent: *eya ergo advocata nostra*²¹, ipsam beatam Mariam ante filium procidentem et²² pro ipsius ordinis dilatacione et conservacione devotissime supplicantem.

De visione in
pentecoste.

§ IV. In territorio Avinionensi²³ super flumen²⁴ Rodanum situm

1) regina om. F; misericordie add. A C. — 2) valde et nobis (valde om. F.) amanda, atque (et F.) cum omni devocione omnibus recolenda A C F; et nobis amanda et cum omni devocione omnibus recolenda G. — 3) enim A C. — 4) quatuor circa fratres facientem, secundum quatuor, que in illa antiphona dulci cantantur. Primo enim cum fratres cantaverunt *Salve Regina misericordie, vita, dulcedo, et spes nostra, salve*, vidit ipsam dulciter resalutantem fratres, et vicem rependentem eisdem. Postea cum processerunt in cantu et dixerunt... A C. — 5) dixerint G. — 6) vidit add. A C H. — 7) rogantem pro eis A C; pro eis add. F. — 8) demum cum dixerunt A; subiunxerint G. — 9) et iucundo aspectu C. — 10) vultu A. — 11) postmodum A C. — 12) dixerunt C. — 13) fructum ventris tui, vidit H; fructum add. G; fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende, o clemens, o pia, o dulcis virgo Maria, vidit ipsam tenentem (A: gestantem) filium quasi in tenella etate et ipsum cum gaudio omnibus fratribus et singulis ostendentem (A: pretendentem). Stetit enim in illo raptu usque post signum, quod post completorium fit. Hec... A C. — 14) fratri Martino, viro religioso et discreto. H; fratri cuidam maturo A C. — 15) in secreto add. A C; lacrimis multis F. — 16) Fuit autem tante sanctitatis et perfeccionis hec femina, ut dum semel in conventu fratrum de Marsilia episcopus ordinationem celebraret, Spiritum Sanctum super omnes ordinandos viderit descendentem, uno clerico seculari excepto add. A C. — 17) Iordanus A C H. — 18) ordinis huius F. — 19) quod retulit sibi quidam A C. — 20) verus D F. — 21) et cetera add. F. — 22) et om. E H. — 23) avionensi E. — 24) fluvium A C H.

a) de fratre Iordano (Iordane) vide infra, lib. III, et chron. ad 1222. — b) Libellum hunc edidit P. Berthier. Haec sunt verba B. Iordani: «Retulit mihi vir Dei religiosus et fide dignus, frequenter se vidisse in spiritu, dum fratres canerent: Eia ergo advocata nostra, ipsam matrem domini ante filium prosternari praesentiam et pro totius ordinis conservacione precari (p. 36).

est castrum nobile Tarasconis¹, ubi beata Martha, Christi hospita, venerabiliter requiescit. In hoc castro hospita fratrum, mater² domini Alphani³ militis, devotissima Deo et ordini fuit, cui quod sequitur, revelatum est, sicut ex litteris venerabilis viri⁴ et honesti et⁵ litterati domini Gwidonis⁶ Fulcodii *a*), qui post Podiensis episcopus factus est⁷, dehinc Narbonnensis archiepiscopus⁸, clare patet in hunc modum⁹ : Viris religiosis patribus et dominis priori et fratribus predicatoribus in Montepessulano Gwido Fulcodii salutem et pacem. Instante nuper sancto¹⁰ pentecoste, cum ordinis vestri generale capitulum *b*) apud nos celebrandum occurreret, soror mea¹¹, quondam domina¹² Maria de Tarascone, sanctorum congregacionem tam celebrem, tam¹³ iocundam videre desiderans, per ·XV· dies ante festum in villa sancti Egidii notos et proximos visitatura descendit. Cumque a pluribus matronis visitaretur, que suis edificabantur eloquiis¹⁴ et exemplis, cepit a nonnullis earum¹⁵ anxie sciscitari, quociens oracionem dominicam dicerent, matremve¹⁶ domini salutarent, ut fratribus in capitulo congregandis suum dominus spiritum mitteret, materque misericordie eos¹⁷ visitaret, et¹⁸ a singulis earum, quod poterat, extorquebat. Laudanda certe sancta¹⁹ mulieris devocio, sed magis admiranda prudentia; minus quippe sibi²⁰ sufficere iudicans, quod iuxta patrimonii²¹ vires fratrum plerumque²² necessitatibus²³ temporale subsidium porrigebat, novo sed laudabili questus genere, satis, ut arbitror, honeste mendicans, spiritualis alimonie beneficia corrogabat²⁴; impossibile reputans ab illo²⁵ preces plu-

1) Tarascon H. — 2) uxor F. — 3) Alphonsi A; Alfantii D. — 4) viri venerabilis G. — 5) et litterati om. D. — 6) Gwidonis om. A C. — 7) nunc autem papa Clemens nomine add. D in marg.; et exinde in Narbonensem archiepiscopum est assumptus, et exinde in Sabinensem episcopum cardinalem est assumptus et post in summum pontificem est electus, et vocatur quartus Clemens, add. F. — 8) postmodum cardinalis episcopus Sabinensis et post papa Clemens add. A C; dehinc — clare om. D G. — 9) in hunc modum om. F. — 10) festo Pentecostes A C F G H. — 11) nostra A. — 12) domina quondam mea de C F. — 13) quam A. — 14) alloquiis A G. — 15) eorum C. — 16) matrem vero A C; ve om. G. — 17) eos misericordie F; sua gracia add. C. in marg. — 18) et om. F; add. C. in marg. — 19) sancte A C F H. — 20) minus sibi quippe A C; sufficere sibi G. — 21) sui add. H. — 22) plurium C; plerisque A. — 23) necessitates E. — 24) corrogabat A; errogabat F H. — 25) ab eo E; ab illo reputans H.

a) Guido Fulcodius ep. Podiensis (Puy) electus 1257; archiepiscopus Narbonensis 10 oct. 1259; card. Sabinensis 1261; papa Clemens IV. 5 febr. 1265, obiit Viterbi 29 nov. 1268. — De eo cf. Ciaconium p. 588. — *b*) Generale capitulum ap. Montepessulanum celebratum est anno 1247, die 19 mai. Quetif. I, p. 16.

Ps 144 13.

rium¹ non exaudire², *qui fidelis in omnibus verbis suis* se suorum congregacioni fidelium affuturum promittit, et multiplicatis intercessoribus sue thesauros eviscerat pietatis. Sane ad³ Montepessulanum cum sorore veniens, cum in die festo⁴ tante sollempnitatis officium celebraretur in ecclesia vestra⁵, et ipsa humi prostrata, oracioni tota⁶ incumberet, iuxta morem, cepit instantissime dominum deprecari, ut tot fratres in suo nomine congregatos respiciens, quorum multi per tot terrarum spacia laboraverant⁷, eos sui spiritus lumine perlustraret; et si merita deerant aliquorum, ipse de sue gratie plenitudine⁸ nec non⁹ aliorum meritis defectum illorum misericorditer suppleret. Cumque¹⁰ hec in animo volveret, inportune petens¹¹ et nichil hesitans, ymnum *veni creator*, inchoante cantore, vidit flammam magnam descendere desuperius¹², que chorum cum fratribus usque ad ymni¹³ consummacionem involvit. Cumque rem visam considerasset cum gaudio, nemini visionem dicens, nec suis ascribens meritis¹⁴, gratias egit Deo, qui sicut primos hominum visitaverat piscatores¹⁵, sic et¹⁶ sue beneficia largitatis ad nostri temporis predicatorum extendit. Porro cum ad¹⁷ eandem ecclesiam audiendi completorii causa rediisset, et fratres illam dulcem antiphonam *salve regina* cantarent¹⁸, regina virginum ei¹⁹ apparuit visibiliter, monens, ut ab eius pedibus non recederet. Vidit ergo ipsam chori utramque partem lustrantem, singulis inclinare cantantibus, et iuxta ceteros gradum²⁰ sistere usque ad finem oracionis; dehinc celum rediens eam affectibus²¹ secum duxit. Que²² sibi reddita tante gustu recreata dulcedinis, gratias²³ humiliter reddidit, in suo corde conferens universa. Nam et per triduum in singulis completoriis hanc habuit visionem. Ceterum nec sorori nec alii²⁴ seriem facti aperiens, tamquam mulier sensata et tacita, clausa tenuit cuncta que viderat, donec egritudine vehementi confracta, mortem quam diu, salvo divine dispensacionis²⁵ optaverat, imminere presensit. Tunc vero primum michi, dehinc sorori et filio, post priori vestro²⁶ Arelatensi et tribus fratribus

1) plurimorum E. — 2) audiri A C F G H. — 3) ad om. A C. — 4) festo om. A. — 5) nostra E. — 6) tota oracioni A C. — 7) laborant vel laboraverant C; laboraverunt A. — 8) plenitudine gratie E. — 9) et add. G H. — 10) igitur add. A C G. — 11) petens om. D E. — 12) desuperius A C F G H. — 13) ymni H. — 14) nec suis meritis adscribens A C F. — 15) predicatorum A. — 16) etiam A C F H. — 17) ad om. A C F. — 18) cantarunt H. — 19) sibi A. — 20) in gradu H. — 21) a fratribus A H. — 22) que igitur redita C. — 23) egit Deo humiliter A C. — 24) alteri A. — 25) salve divine dispensacionis consilio H; dispensacionis A. — 26) nostro G H.

cuncta per ordinem enarravit¹. Eodem tempore dicta domina defuncta est, et in cimiterio fratrum Arelati *a*) sepulta, quia fratres² nondum conventum in Tarascone *b*) habebant.

§ V. Quidam trater³ in Anglia, cum gravem incurrisset infirmitatem, nec a completorio conventus remaneret, cum cantaret, ut poterat, cum aliis *salve regina*, in illo verbo - *miseri cordie* - compunctus rogabat dominam, ut eius in illa infirmitate misericordiam sentiret. Statimque⁴ raptus in spiritu vidit ipsam filium quasi sanguinolentum in cruce sibi ostendentem et dicentem ei⁵ : « Vide⁶, quanta pro⁷ te⁸ passus est, ut non, cum pacieris⁹ pusillanimis fias. » Rediens autem¹⁰ frater ad se et sanatum se sciens Deo et matri misericordie gratias egit magnifice, et¹¹ magistro ordinis hec secreto¹² descripsit¹³.

De fratre
sanato.

§ VI¹⁴. Frater quidam¹⁵ vita, sciencia et fama preclarus, lector in universitate Cantabrigie¹⁶, retulit, quod quidam sanctus¹⁷ vir frequenter vidit globum lucis de celo super capita fratrum descendere, dum¹⁸ antiphonam beate Marie post completorium devote cantarent.

De globo.

§ VII. Cum circa domum sororum Pruliani¹⁹ *c*) grando et tempestas mirabilis sata contereret, sorores, coruscacione²⁰ territe, ecclesiam intrantes, *salve regina* cum multa devocione cantaverunt, matrem misericordie rogantes, ut eas²¹ et²² terras suas,

De grandine.

1) narravit H. — 2) fratres enim nondum. A C. — 3) de provincia Anglie, cum post matutinas quamdam infirmitatem incurrisset, de qua fere mortuus fuit, et tota die ei remansissent circa cor doloris reliquie, nec ex hoc completorium dimisisset, sed cum aliis cantans, ut potuit, devenit ad illam dulcem antiphonam *salve regina misericordie*, et quia multum timebat noctem advenientem, ne sibi contingeret, quod sibi precedenti nocte contigerat, dum in illo verbo *miseri cordie* beatam virginem rogaret dicens : « Si tu es regina misericordie, scienciam modo tuam misericordiam. » A C. — 4) Statim fuit raptus in spiritu, vidit beatam virginem venientem ad se et filium suum ferentem in manibus sanguinolentum, ac si eadem hora crucifixus fuisset et dixit ei A C: statim... F. — 5) et dicebat ei G H. — 6) « Numquam tanta pro eius pacieris amore, quanta ipse pro te passus est. » Et intrudens eum in corde suo discessit. Ipse autem frater sciens se ab omni dolore pristino liberatum, gratias egit Deo... C. — 7) propter H. — 8) pro te om. G. — 9) pateris E. — 10) autem — sciens om. F. — 11) qui hoc ipsum scripsit magistro secreto. — 12) sed veraciter add. F. — 13) scripsit F G H; conscripsit D. — 14) haec par. om. F: in A C sequitur nostram § VII. — 15) Sigerus H; Seyerus A. — 16) cantabrigiense H; Cantabrigie A C. — 17) honestus A C G. — 18) cum A C. — 19) Pruliana G. — 20) coruscacionibus A C G H. — 21) ut eis terras G. — 22) et om. H.

a) Conv. Arletasensis (Arles) circa annum 1225 fundatur, anno vero 1231 in conv. formalem erigitur. Anal. I, p. 205. — *b*) Conv. Tarasconensis (Tarascon) anno 1250 inchoepus, 1256 in formalem conventum erigitur. Anal. I, p. 329. — *c*) De domo Pruliana vide infra in chron. ad. an. 1205.

quibus sustentabantur, sua pietate salvaret¹. Mira res, sed ab eo facta, qui imperat ventis et fulgura in pluviam facit. Cum enim² non solum in circuitu, sed fere ad iactum baliste omnia sata³ contrita fuissent grandine, et vinee destructe, omnia, que sororum erant, per Dei gratiam et beate Marie adiutorium salva et integra remanserunt⁴.

1) servaret A. -- 2) enim om. G. — 3) grandinibus contrita fuissent. A C G. — 4) Explicit prima pars libri, qui dicitur vitas (!) fratrum add. A C ; explicit prima pars add. D.

DE BEATO DOMINICO ¹

Caput I². De progenie eius sacra³.

Pars 2^a.

- „ II. De paciencia hylari, qua hereticum⁴ convertit.
- „ III. De submersis eius oracione⁵ restitutis.
- „ IV. De libris eius, qui per triduum in aqua fuerant et hamo⁶ illesi reperti sunt.
- „ V. De vino augmentato.
- „ VI⁷. De pluvia, quam a Deo impetravit.
- „ VII. De impediēte⁸ sermonem, cuius mortem predixit.
- „ VIII. De fratre famelico, cui⁹ panem celitus obtinuit.
- „ IX. De tunica eius, que ignem repressit.
- „ X. Quod teotonicē dono Dei locutus est.
- „ XI. De fervore oracionis eius, qua recedentem fratrem reduxit¹⁰.
- „ XII¹¹. Quod¹² ianuis clausis bis intravit ad fratres.
- „ XIII. De diabolo, qui iecit super eum lapidem, sed ab oracione¹³ non retraxit.
- „ XIV. De demone, qui eum frangere silentium de nocte fecit¹⁴.
- „ XV. De demone, quem circumeuntem officinas invenit.
- „ XVI. De carta quam sanctus dyabolo abstulit.
- „ XVII. De modo et fervore oracionis beati viri.
- „ XVIII. De efficacia verbi eius et operis¹⁵.
- „ XIX. De panibus multiplicatis.
- „ XX. De angelis, quos ad custodiam fratrum vidit.
- „ XXI. De fratre guloso, quem a demonibus¹⁶ liberavit.
- „ XXII. De compassione eius ad peccatores.
- „ XXIII. De cavenda nota¹⁷.

1) Secunda pars. Tituli et capitula IIe partis D: incipit secunda pars libri, qui dicitur vitas (!) fratrum, que continet de beato Dominico, que non habentur in eius legenda. Tituli et capitula eiusdem partis. Primo: de progenie... A C. — Secunda pars, que continet multa de beato Dominico, que non habentur in eius legenda: tituli et capitula IIe partis. Primo.. GH: secundus liber de beato Dominico 'XXX' rubricas continens et totidem capitula. F. — 2) numeri om. E F. — 3) sancta A C H. — 4) hereticos D. — 5) oracione eius G. — 6) hominino D E. — 7) cap. VI — X om. F G. — 8) eius add. C: sermones eius A. — 9) cuius C. — 10) ad reditum compulit A C D F H. — 11) cap. XII: de puero suscitato et matre eius a quartana liberata (sanata A) Am. E F G H. — 12) de eo quod A C F H: de eo quod clausa ianua bis intravit ad fratres D. — 13) eum add. A C F. — 14) frangere de nocte silentium fecit F. — 15) et operis add. A C. in marg. — 16) demone F; dyabolo H. — 17) A C D G H contrahunt cap. XXII et XXIII in unum; om. hoc cap. F.

- Caput XXIV. De abstractione ab exterioribus¹.
 „ XXV. De studio eius in libris caritatis.
 „ XXVI. De lubrico carnis odore manus eius restricto².
 „ XXVII. Quod obitum suum predixit³.
 „ XXVIII. De socio, quem ad Christum vocavit defunctus.
 „ XXIX. De scolari, qui absens eum in gloria vidit⁴.
 „ XXX. De demoniaco, qui ad tumulum eius curatus est.
 „ XXXI. De fratre, qui⁵ ab emoroydis et⁶ post a ruptura⁷
 curatus est^{8*}.
 „ XXXII. De surda, que⁹ recuperavit auditum.
 „ XXXIII. De litteris canonizacionis eius, que non sunt¹⁰
 aquis destructe¹¹.
 „ XXXIV. De liberatis a periculo maris¹².
 „ XXXV. De sanctimoniali¹³ mirabiliter curata.
 „ XXXVI. De ydropico sanato.
 „ XXXVII. De vino ad invocacionem eius augmentato¹⁴.
 „ XXXVIII. De ydropico eius medicina sanato¹⁵.
 „ XXXIX¹⁶. De quibusdam ex virtute¹⁷ reliquiarum eius
 sanatis.
 „ XL. De quartana ad eius invocacionem fugata¹⁸.

CAPUT PRIMUM¹⁹.

De progenie²⁰
 eius sacra.²¹

Non debet videri²² superfluum, si ea, que ab ipsis compilatori-
 bus legende beati patris nostri²³ Dominici *a)* fuerunt obmissa *b)*,

1) hoc cap. om. F. — 2) restricto. C F. — 3) de obitu suo quem predixit A C. — 4) tituli cap. XXIX, XXX et XXX om. F. — 5) qui om. A C F G. — 6) et postema a ruptura A C. — 7) ad invocacionem eius add. A C F H. — 8) sanato G; liberato A C F. — 9) ad invocacionem eius add. A C F G H. — 10) fuerunt (sunt F.) in aquis A C F. — 11) delete E. — 12) de fratre minore ab eo sanato add. F. — 13) sancta moniali D. — 14) de iuvene a cerofulis sanato add. F. — 15) curato F G H; et aliis quibusdam ex virtute reliquiarum eius sanatis (sanatis om. G) add. G H; cetera om. F G H. — 16) XXXIX de quodam iuvene a gerofulis sanato; XL de quibusdam tactu reliquiarum eius sanatis; XLI de curacione unius fratris; XLII de quartana ad eius invocacionem fugata. C. — 17) tactu A. — 18) sanata D; expliciunt tituli et capitula secunde partis huius libri, qui dicitur vitas (!) fratrum add. A C. — 19) tit. et num. add. in cod. E a manu rec. (et sic deinceps); incipit II pars add. D. — 20) sancta beati Dominici A C. — 21) sancta F. — 22) inutile nec add. A C. — 23) sancti add. A C.

a) De beato Dominico prae aliis legendi sunt Quetif. l. c. I. p. 1 et ss. Mamachi Annal. Ord. Praed. vol. I; clarissimi Bollandiani ad diem IV. Aug. ubi invenies praeclarum commentarium vitae S. P. N. Dominici; P. Lacordaire, Vie de S. Dominique. Parentes eius: Felix de Guzman et Iohanna de Aza; de ea cf. Brev. Ord. Praed. ad diem II Aug. — De eius fratre Manne Brev. Ord. Pr. ad diem 30 Iulii; Mam. l. c. p. 7; 373, 494; fuit praefectus monasterii Madritensis. Obiit 1229 (Berthier); Aut. Sen. in chron. p. 44.— *b)* « Tres potissi-

vel ignorata, quasi spicas elapas de manu metencium colligamus.

In primis igitur ad sanctitatis¹ eius argumentum dicimus, quod non solum parentes habuit honestos² et pios, sed et³ duos germanos fratres viros valde perfectos⁴, quorum unus presbiter⁵ operibus misericordie in quodam hospitali se totum exponens in obsequium pauperum⁶, fertur in vita et post miraculis claruisse. Alter vero frater⁷, Manes dictus, vir contemplativus et sanctus, Deo diu in ordine serviens, bono⁸ fine quievit⁹. Duo etiam nepotes eorum in ordine¹⁰ sancte et laudabiliter vixerunt.

CAPUT SECUNDUM.

Indicta fuit aliquando generalis contra hereticos¹² disputatio a), ad quam cum episcopus loci¹³ vellet cum pomposa societate¹⁴ procedere¹⁵, « non sic, ait beatus Dominicus, non sic, domine¹⁶ pater, contra tales oportet exire; potius¹⁷ humilitatis et aliis exemplis virtutum sunt heretici convincendi¹⁸, quam¹⁹ exteriori apparencia

De paciencia hylari
qua hereticum
convertit. 11

1) ad ipsius sanctitatis indicium et perfecte vite eius... A C; ad sanctitatis ipsius F; ad sanctitatem E G. — 2) habuit parentes honestas A C. — 3) sed dominos... germanos H; sed etiam duos D. — 4) qui referuntur in vita et post mortem claruisse miraculis, quorum... add. A C. — 5) sacerdos A C. — 6) fratrum F; totius illius regionis hominum tamquam homo a deo dilectus gratiam vindicavit. Alter... A C. — 7) frater om. F. — 8) beato F. — 9) Hic obiit et quiescit in monasterio quodam monachorum alborum in Hispania, ubi virtutibus et miraculis claruit. Sanctus ibidem reputatur et honorabiliter custoditur prope altare, ibidem habens venerabile sepulcrum. Duo... add. A C. — 10) ordine sanctissime vixerunt. F. — 11) tit. om. D F. — 12) hereticos aliquando A C F; contra hereticos generalis disputatio D. — 13) loci om. F; illius add. A C. — 14) et in quodam fastu equorum add. A C. — 15) accedere A C F. — 16) domine om. G. — 17) potius enim (G. om. enim) humilitate A C G. — 18) convincendi sunt heretici A C; her. s. convincendi G. — 19) quam aliquo exteriori fastu sive apparencia, seu pugna verborum; et quoniam ex aliquo timenda est disputatio, armemus nos devotis oracionibus, preferamus humilitatis insignia A C; et discalceati omnes ad locum disputacionis pergamus; *ita pergit C.*

num recensentur primi vitae S. Dominici scriptores: antiquior beatus Iordanus, eius in magistratu successor, qui et eum vidit Parisiis et Bononiae, et toto regiminis sui tempore ab anno 1222-1236, quae ad illum attinerent in suis per varia Europae regna visitationibus ab aequaevis et convictoribus diligenter inquisivit: alter frater Petrus Ferrandi Lusitanus, vir eximius, de quo postea ab ipsis in Hispania sodalitatis nostrae incunabulis eidem aggregatus; tertius Constantinus Medices, Etruscus episcopus, exinde Urbevetanus, qui iubente Ioanne ab Wildeshusen IV ordinis magistro novam legendam scripsit ac edidit inter 1242-47, multa a Iordano omissa addens testibus usus, qui sancto annis pluribus familiariter convixerant. Ex his tribus quartam adonravit beatus Humbertus V ordinis antistes, modo eadem aut totidem verbis aut stylo mollito referens, quaedam aliquando non quidem ex actis sed ex commentariis redundantia resecans, nova etiam identidem adiciens, omnia ad leges chronologiae rectius concinnans, quam et pro lectionibus officii cum de sancto agebatur recitandum proposuit, et edidit anno 1252. * Quetif. I, p. 1. — a) cf. de hoc Mam. ad an. 1211, l. c. p. 292.

vel pugna verborum. Armemus igitur nos devotis oracionibus, et vere humilitatis indicia preferentes¹, discalciatis pedibus contra Goliad procedamus. » Credidit episcopus viro Dei, et dimissis equitaturis discalciati pergebant². Distabat autem locus per miliaria multa³. Dum autem irent, et⁴ iam aliquantulum⁵ dubitarent de via, quesierunt instrui⁶ a quodam, quem credebant catholicum⁷, sed revera hereticus erat⁸. « Optime, inquit⁹, et libenter non solum viam¹⁰ ostendam, sed eciam vos¹¹ illuc perducam »¹². Ducens ergo eos per quoddam nemus fecit eos intantum maliciose errare, per spinas et vepres ducendo, quod pedes eorum et crura fuerunt sanguine cruentata¹³. Vir igitur Dei¹⁴ patientissime ferens totum hoc, et in quandam laudem Dei¹⁵ prorumpens, omnes ad laudem Dei et pacienciam hortatus est¹⁶ dicens¹⁷ : « Karissimi, sperate in domino, quia¹⁸ victoria nobis proveniet, iam enim peccata nostra per sanguinem purgantur. » Ille ergo¹⁹ hereticus cernens mirabilem²⁰ et letam eorum pacienciam²¹, et²² viri Dei verbis bonis compunctus²³, fraudis venena detexit et heresim abiuravit. Venientibus autem²⁴ ad locum, omnia prospere successerunt²⁵.

CAPUT TERTIUM.

De submersis²⁶
eius oracione²⁷
restitutis,²⁸

Antiquus quidam et honestus civis Caturcensis²⁹ a) narravit fratribus, hoc paratus iurare, quod³⁰ ipse vidit, cum esset in obsidione Tholose b) cum³¹ comite³² Montisfortis c), quod³³ peregrini de Anglia, limina beati Iacobi d) visitare volentes, propter

1) et add. A. — 2) discalceati sunt omnes: distabat... A C F G H. — 3) per multa miliaria A C. — 4) et in processu aliquantulum A C. — 5) aliquantulum om. F. — 6) instrui om. D E G H. — 7) quem catholicum existimabant. A C. — 8) qui add. A C. — 9) ait A C F. — 10) docebo vos viam A C; viam om. F. — 11) vos om. A C. — 12) sed eciam vicum ostendam. F. — 13) crura cruentati sunt undique. At vir dei hoc totum patientissime A C. — 14) dei hoc totum... G H. — 15) iocundam add. A C F G H. — 16) hortabatur A C; exhortatus est F. — 17) dicens confidite, carissimi, et sperate in domino; peccata nostra iam purgantur per sanguinem; pro certo victoriam reportabimus. Ille... A C. — 18) quod F. — 19) autem A C. — 20) viri constanciam et letam omnium pacienciam... A C. — 21) statim compunctus A C. — 22) et — bonis om. C. — 23) et conversus in corde maliciam et fraudis sue venenum detexit atque heresim abnegavit coram eisdem; duxit eos ad locum destinatum, et omnia eis prospere successerunt. A C. — 24) igitur F. — 25) eis add. E a manu rec. — 26) mersis F. — 27) oracione eius F G. — 28) resuscitatis A C. — 29) caturci E F G; nomine Petrus de Salvaniacho e). — 30) quod — quod om. H. — 31) cum — quod om. F G. — 32) Symone add. A C. — 33) quidam add. C.

a) Caturcensis conv. (Cahors) fund. an. 1225. Anal. I, 210. — b) Obsidio Tolose an. 1211. cf. Mam. I. c. p. 289. — c) de Symone de Montfort, cf. infra chron. ad an. 1205. — d) i. e. Compostella, ubi specialiter S. Iacobus veneratur. — e) Salvagnac prope Gaillac.

excommunicacionem vitantes intrare Tholosam, navem modicam¹ ascenderunt, ut fluvium pertransirent. Pre multitudine autem², nam³ fere XL erant, absorpta⁴ est navis⁵, et submersi sunt omnes, ita quod⁶ nec⁷ eorum capita apparebant. Ad clamorem autem pereuncium et circumstantis exercitus excitatus⁸ beatus Dominicus, qui in⁹ quadam ecclesia prope fluvium¹⁰ erat orans, exivit et¹¹ videns periculum toto¹² prostratus corpore¹³, manibus in modum crucis extensis¹⁴, amarissime flens¹⁵ ad Deum clamavit, ut suos peregrinos liberaret a morte; et post paululum surgens¹⁶, sumpta de Deo fiducia, imperavit in Christi nomine, ut ad ripam¹⁷ venirent. Mira res, sed ab eo facta, *qui facit mirabilia solus*, statim videntibus multis, qui ad tam triste spectaculum aderant, super undas¹⁸ apparuerunt¹⁹; cives²⁰ undique accurrentes extenderunt eis lanceas et hastas²¹, et universos de fluctibus²² incolumes²³ extraxerunt^{24*}.

Ps. 71. 18.

* 11.

CAPUT QUARTUM.

In eisdem partibus Tolosanensis accidit a), quod²⁵ cum²⁹ beatus Dominicus, qui causa predicacionis discurrebat frequenter, transiret³⁰ vado³¹ fluviolum³², qui vocatur Aregia b), in medio eius libri, quos in sinu portabat, cum³³ se³⁴ succingeret, ceciderunt. Qui Deum laudans venit ad domum cuiusdam bone matrone³⁵, nuncians ei suorum perdicionem librorum. Tercia autem die

De libris eius qui per²⁵ triduum in aqua fuerant²⁶, et hamo illesi reperti sunt.

1) barcam quandam (F. om. quandam) modicam A C F. — 2) eorum add. E. — 3) quia F. — 4) absorta E. — 5) barca C. — 6) itaque C H. — 7) etiam add. A C F G H. — 8) excitatus om. A C. — 9) in ecclesia beati Antonii prope... A C. — 10) flumen E. — 11) et om. E. — 12) toto om. E. — 13) toto corpore prostratus A C; et add. E. — 14) expansis A C F G. — 15) atque corde et voce deum invocans, atque quasi cum pia fiducia imperans, ut peregrinos suos... A C. — 16) ad deum — surgens om. F; et ad ripsam fluminis propius accedens, ipsos de fluctibus evocavit, et ut confestim surgerent et se erigerent, imperavit; qui statim videntibus cruce signatis multisque aliis, qui... C. — 17) litus H. — 18) universi add. A C. — 19) et tamquam super aridam consederunt, unusquisque in loco, ad quem adduxerat et rapuerat eum unda. Tunc qui stabant undique... A C. — 20) tunc F G H. — 21) hastas et lanceas A C G H. — 22) salvos et add. A C. — 23) et laudantes dominum add. F. — 24) extraxerunt incolumes D. — 25) per om. F. — 26) fuerunt A C. — 27) omnino E H. — 28) quodam die add. A C. — 29) cum om. F G. — 30) frequenter transiret om. E. — 31) vadum E. — 32) quendam fluvium C; ad fluvium F. — 33) et dum se H. — 34) se om. A C. — 35) que receperat ipsum hospicio et eum ob merita sanctitatis reverebatur quamplurimum. Cui cum dixisset suorum amissionem (A : perdicionem) librorum, cepit dicta matrona de hoc non modicum contristari. Cui dixit beatus Dominicus: Ne dolearis, mater, quia oportet nos pariter portare omnia, que contra nos deus ordinare disposuit add. A C.

a) cf. Mam. l. c. p. 293 ad. an. 1211. — b) Ariège.

post¹ piscator quidam², in aquam illam hamum proiciens, cum se piscem³ habiturum speraret, dictos libros extraxit, sic penitus⁴ illibatos, ac si in armariolo⁵ aliquo fuissent cum magna⁶ diligencia custoditi. Quod fuit ultra modum mirabile, cum nec⁷ pannum nec corium nec aliquod⁸ conservatorium libri illi haberent. Suscipiens autem illos⁹ dicta matrona¹⁰ cum gaudio patri beato¹¹ apud Tholosam transmisit.

CAPUT QUINTUM.

De vino augmentato Quodam¹² die cum in partibus illis cum multis fratribus iter ageret, et¹³ ad prandium nonnisi unum ciphum vini haberent¹⁴, beatus pater¹⁵ compaciens aliquibus, qui in seculo multum fuerant delicati iussit id¹⁶ modicum fundi in vase magno¹⁷ et¹⁸ aqua¹⁹ in habundancia²⁰ profundi²¹. Erant autem²² octo fratres, qui omnes habunde biberunt aquam vinum factam²³ valde bonum, et superfuit illis²⁴ b).

CAPUT SEXTUM.

De pluvia quam a Deo impetravit.²⁵

Tempore²⁶ quo beatus Dominicus in Yspania apud Segobiam c)

1) post om. F. — 2) ad locum, ubi libri ceciderant, piscaturus accedens, cum hamum misisset in aquam et crederet piscem magnum extrahere, dictos... A C. — 3) piscem se G H; se om. F. — 4) penitus om. H. — 5) armario A C F G H. — 6) magna om. A C. — 7) nullum F; nec pannum om. H; cum nullum pannum creatum, ubi fuissent involuti nec... A C. — 8) huius modi haberent libri... A C. — 9) eos F. — 10) dicta matrona illos libros cum gaudio magno beato patri (add. C. in marg. apud Tholosam) transmisit... A C. — 11) beato patri F G. — 12) Quadam die cum in partibus illis (cum multis fratribus add. C. in marg.) ambulans deberet prandere cum sociis et non haberet nisi modicum vini, quod posset modicus capere scyphus, et essent ibi fratres aliqui, qui fuerant multi delicati in seculo, quibus erat grave comedere sine vino, vir sanctus cum multo affectu cordis eius (eis) compaciens iussit illud modicum vini poni in vase magno... A C. — 13) et om. F. — 14) haberet F; non haberet nisi unum scyphum... A. — 15) Dominicus add. H. — 16) illud F G H. — 17) de quo vix fundus vasis cooperiebatur add. A C. — 18) et postmodum aqua impleri C. — 19) aquam A F G. — 20) habundanciam F. — 21) superfundit. A F H; quod cum ad mandatum ipsius fecissent et haustum vinum fecisset apponi, dixerunt numquam se melius vinum bibisse. Fuit autem numerus bibencium circa octo; quod *pergit C* suffecit omnibus habundanter et superfuit. Hec duo miracula narravit frater Gulielmus Pelisso a). A C. — 22) enim D. — 23) aqua vinum factum. F. — 24) eis D. — 25) cap. VI—IX incl. om. F G; de pluvia impetrata quam — impetravit add. manus rec. in marg. E. — 26) idem beatus pater... H.

a) fr. Guillelmus Pelhiso († 1268) natione Gallus, patria professioneque Tholosanus ex iis unus est, qui ordinem adhuc in incunabulis et recens institutum amplexi sunt, quippe ab haereticis Albigenisibus gravissimas pro fide sustinere persecutiones ab anno 1219 praesertim ad 1237, sed et strenue pro religione intrepideque decertarunt. Celebriorum nostrorum inquisitorum in partibus Tholosanis in eo munere obeundo socius fuit, in iis praesertim circa 1233 Fr. Arnaldi Catalani, quocum inquisitionem gessit Albiae. Quetif. l. c. I p. 246-247. — b) cf. Mam. l. c. p. 501, ad an. 1219. Ant. l. c. cap. IV, § IX. — c) cf. Mam. l. c. p. 482-483, ad an. 1218; infra chronicon ad an. 1218. Anal. I, p. 376 sqq. de con-

domum accepit, accidit, ut die quadam¹ extra muros dicte civitatis ingenti convocato populo predicaret. Non autem latebat cum populum pro² defectu pluvie multa tristicie materia³ innodatum. Cum instaret festum nativitatis dominice, et deficiente pluvia nondum agricole seminare cepissent. Post sermonis igitur sui primordia vir Dei Dominicus⁴ celitus⁵ inspiratus, in hec verba prorupit : - Nolite expavescere, fratres, confidite in⁶ Dei misericordia, quia hodie⁷ habundanti concessa a domino nobis⁸ pluvia, tristicia⁹ hec nostra in gaudium convertetur. - Sane tunc temporis nullum pluvie apparebat indicium, quin potius totus aer solaribus radiis claritate fulgentibus, nec cuiusquam nubis oppositione fuscatis serenissimus fulgebat¹⁰. Eo ergo¹¹ cepto insistente sermone¹², tanta¹³ tamque vehemens descendit pluvia, ut propter aquarum inundacionem vix possent ad civitatem exire¹⁴, certatim domos proprias repetentes. Aguntur Deo gratie¹⁵ ab omni populo, *qui facit mirabilia solus*, quique servi sui Dominici promissam tam velociter voluit producere¹⁶ ad effectum.

Ps. 71. 18.

CAPUT SEPTIMUM.

Per idem tempus, cum idem servus Dei Dominicus¹⁸ quodam die festo in consilio iam dicte civitatis vellet proponere verbum Dei, omnesque, qui convenerant, regales, quae tunc temporis eis misse fuerant, literas audissent¹⁹, ait : « Nunc²⁰ usque, fratres mei, terreni et mortalis regis audistis edicta; iam igitur²¹ celestis et immortalis mandata audite ». Ad quam vocem nobilis quidam secundum seculi fastum, sensu carnis inflatus, non solum audire contempsit, verum eciam in verba indignacionis prorupit dicens : « Numquid non esset malum, quod verbosus iste detinens²² nos diem sermonibus a prandio impediret? » Dixit atque²³ equum, cui

De impediēte sermonem¹⁷ cuius mortem predixit.

1) quadam die. A C. — 2) per defectum. A C. — 3) multe tristicie manere innodatum C. — 4) divinitus A. — 5) celitus om. A C. — 6) de A C. — 7) ex add. C in marg. — 8) nobis domino A C. — 9) vobis vestra. A. — 10) serenissime effulgebat A C D. — 11) igitur A C D. — 12) ecce subito add. C in marg. — 13) tantaque A. — 14) redire A C. — 15) gratie Deo. A C D. — 16) perducere A C D. — 17) de sermonem impediēte E. — 18, vellet A C D. — 19) audivissent A C D. — 20) huc C. — 21) igitur mandata A C D. — 22) detinens diem sermonibus suis nos a prandio... A C D. — 23) incontinenti equum. A C D.

ventu Segobiensi. Miracula in conventu Segobiensi patrata invenies in Historia General de Santo Domingo y de su orden de Predicadores por fr. Hernando « de Castillo » et in Historia de Segovia por Diego de Colmares, cap. XX, § VI, VII, VIII.

insidebat incontinenti versus domum suam dirigens, que prope erat¹, abiit murmurando. Cui beatus Dominicus ait : « Ecce nunc quidem² recedetis, sed antequam anni circulus evolvatur, equus vester proprio³, qui⁴ nunc insidet, sessore carebit et ad turris vestre elaboratum presidium, occupante interfectore, non poteritis pervenire. - Quod verbum ex Dei sententia fuisse prolatum sequens eventus manifestissime comprobavit. Nondum enim anno peracto, idem nobilis eodem loco, quo ibat, cum sententia proferretur, fuit a suis emulis cum proprio filio ac consobrino atrociter interemptus, dum ad turrim, quam sibi edificaverat, ut posset evadere, festinaret.

CAPUT OCTAVUM.

De fratre famelico
quem cibavit.⁵

Post hec gloriosus pater in Ytaliā rediit a), quodam fratre Iohane converso sibi associato. Qui frater Iohannes inter Alpes Lombardie subito cepit pre fame deficere, ita ut⁶ ultra non posset procedere, nec de terra pre lassitudine se levare; cui pius* pater ait : « Quid est, fili, quod non potes ire? » Et ille « Pater sancte, fames⁷ invasit me⁸ ». Cui iterum sanctus ait : « Confortare, fili, et procedamus paulatim, et perveniamus ad locum, ubi aliquam refeccionem invenire possumus⁹. - Cui cum ille nequaquam se¹⁰ procedere posse responderet, sed usquequaque¹¹ deficere, vir sanctus pietate, qua plenus erat, ac fratris miseracione commotus, ad solitum se convertens refugium, breviter oravit ad dominum, ac conversus ad fratrem ait : « Surgite, fili, et ite ad locum, et quod ibi inveneritis, hucusque afferte. » Surrexit ille, quamquam cum multa difficultate et gressu, quo potuit, ad locum, qui ad iactum lapidis distabat¹², tandem perveniens, panem unum miri candoris candidissimis¹³ mappis involutum reperit; assumptoque eo ad virum Dei sanctum¹⁴ rediit ac de eius mandato de eodem pane paucum¹⁵ comedens, ad sufficienciam vires recepit. Interrogatusque a¹⁶ viro Dei, an¹⁷, fame fugata, reffectus posset incedere, respondit se et¹⁸ sufficienter reffectum et optime posse prosequi¹⁹ iter cep-

1) dirigens A C. — 2) quod A C. — 3) eius add. A C. — 4) ei add. D. — 5) de fratre cui panem celestem obtinuit A C D. — 6) nec ultra posset... A C D. — 7) ait add. E. — 8) me invasit A C. — 9) possimus A C D. — 10) se posse procedere A C D. — 11) videretur add. A C. — 12) distare poterat A. — 13) candidissimum C. — 14) ad sanctum dei A C D. — 15) paucum om. A C D. — 16) de A C. — 17) iam A C D. — 18) esse *pro* et A C. — 19) prosequi om. E.

a) cf. Mam. l. c. p. 501 ad au. 1219; infra chron. ad hunc annum.

tum¹, qui paulo ante non poterat se movere. - Surgite erga², inquit, fili, et residuum panis mappis involutum in loco, in quo invenistis, reponite. - Quo facto ceptum iter iterum³ ceperunt.

Cum autem aliquantulum processissent, frater⁴ ad se reversus ait intra se : - Deus meus, quis panem illic posuit, aut unde illic allatus fuit? an non et ego⁵ lentus pariter et ignarus, qui nichil super hoc⁶ attentus⁷ requisivi? - Tunc ait ad sanctum : - Pater sancte, panis ille unde allatus fuit, aut quis eum illic posuit? - Tunc verus⁸ humilitatis amator et conservator fratrem interrogavit dicens : - Fili, comedistis quod sufficit vobis? - Et ille « comedi, - ait⁹; - si, inquit, quod sufficit¹⁰, comedistis, Deo gratias agite, ut dignum est; et nequaquam amplius inquiretis¹¹. » Hec dictus frater Iohannes a), cui contigit, postmodum in Hispaniam¹² rediens fratribus enarravit; qui tandem associatus fratribus, qui de domini pape b) mandato ob fidem catholicam predicandam in¹³ Affricam¹⁴ ibant, Marochium perveniens¹⁵ migravit ad dominum, cursu feliciter consummato.

CAPUT NONUM.

In c) civitate Segobina¹⁶ fuit¹⁷ quedam mulier Deo devota, apud quam aliquando sanctus Dei Dominicus hospitatus¹⁸ saccineam tunicam¹⁹, qua²⁰ loco cilicii ad tempus usus fuerat, deposuit, invento asperrimo cilicio et iuxta voluntatem suam admodum pugitivo. Quam tunicam mulier multa²¹ cum devocione suscipiens in arca sua inter preciora²² queque reposuit, et diligentius quam regolem purpuram custodivit. Accidit igitur, ut quadam die dicta mulier ad negocium expediendum²³ egrediens solam ac²⁴ clausam relinqueret domum suam, relicto ibidem sive²⁵ propter festinanciam, sive alia ex causa igne accenso²⁶. Quo paulatim inva-

De tunica eius que ignem repressit.

1) ceptum iter A C. — 2) igitur E. — 3) ire A C. — 4) tunc C. — 5) cecus et ignarus C. — 6) hactenus A. — 7) attente A C. — 8) vero A C. — 9) ait comedi A C D. — 10) vobis add. A C D. — 11) requiratis A. — 12) hispania E. — 13) in om. E. — 14) Astrictam D. — 15) veniens A C. — 16) Segobia A C. — 17) fuit add. C. in marg. — 18) hospitans A; fuerat add. C. — 19) tunicam add. C. in marg. — 20) quam E. — 21) cum multa A C. — 22) preciosa A C. — 23) expediendum om. E. — 24) atque A C. — 25) sive propter festinanciam om. E. — 26) accenso igne E.

a) De fratre Iohanne vide Mam. l. c. p. 371, 387. — b) Papa Honorius III mittit fratres nostros et fratres minores in Regnum Marochitanum bulla 7 Octobr. 1225; cf. Bull. Ord. Praed. vol. I, p. 16, n° XXXIII. — c) cf. Mam. l. c. p. 483 ad an. 1218.

lescente, quidquid in pavimento domus erat¹, exustum est², nisi sola lignea arca, in qua servabatur tunica³, que in medio incendii posita non solum non arsit, sed nec fumo fuit aliquatenus obfuscata. Rediens igitur mulier ac de tam vehementi miracula obstupescens⁴, primo quidem gratias egit Deo et beato Dominico, hospiti suo, qui cum tunica sua etiam⁵ totam substanciolum suam, quam pene totam in arca habebat repositam, ab incendio reservavit, ac retentis ob⁶ devocionem tunice⁷ manicis partem reliquam fratribus reservandam tradidit; que usque⁸ hodie in conventu fratrum a) pro reliquiis conservatur.

CAPUT DECIMUM.

Quod Teotonice dono
Dei locutus est.

Item beatus pater de Tolosa vadens Parisius per Rupem amatariam b) transiens in ecclesia beate Marie pernoctavit devote⁹, habens socium itineris sanctitatis et devocionis fratrem Bertrandum c), qui fuit¹⁰ primus fratrum Provincie prior. In crastinum autem quosdam peregrinos Teotonicos obvios habuerunt in via; qui audientes eos psalmos et letaniam¹¹ dicentes, eis adheserunt devote; et ad villam pervenientes invitaverunt eos, et more suo dapsiliter¹² procuraverunt¹³. Sicque fecerunt per quatuor continuos dies. Quadam igitur die ingemiscens beatus Dominicus dixit socio suo: « Frater Bertrande, vere conscienciam habeo, quod* istorum peregrinorum carnalia metimus, cum eis spirituali non¹⁴ seminemus. Unde, si placet, flexis genibus oremus dominum, ut lingue ipsorum intellectum¹⁵ det nobis pariter et lopuelam, ut eis dominum Ihesum¹⁶ annunciare possimus. » Quod cum fecissent, stupentibus illis, intelligibiliter¹⁷ Teotonice sunt locuti; et per alios quatuor dies ambulantes cum eis et loquentes de domino Ihesu, tandem venerunt Aurelianum¹⁸. Cumque dicti

1) reperit exustum nisi solam ligneam archam. C. — 2) est om. D. — 3) tunicam E. — 4) obstupens A C D. — 5) et E. — 6) ad A C D. — 7) misericordie A. — 8) usque add. C. in marg. — 9) de nocte H. — 10) primus fuit E. — 11) letanias A C F. — 12) dapsibiliter F. — 13) procurarunt E G. — 14) non om. H. — 15) det nobis intellectum E. — 16) Christum add. A C. — 17) inter se A. — 18) Aurelianis E.

a) Conv. Segobiensis fund. an. 1217. Mothon l. c. p. 328. — b) Rupisamatoria hodie Rocamadour prope Cahors sacer locus, quo quam multum confluebant perigrini. cf. Caes. Heisterb. Dial VII 24; Kaufmann, l. c. p. 84. — c) cf. Mam. l. c. p. 501, ad an. 1219; chronicon ad 1219. Antonin l. c. c. IV § IX; de fr. Bertrando Brev. Ord. Praed. ad VI. sept; infra cap. XIX.

Teotoni vellent ire Carnotum, dimiserunt eos in strata Parisiensi, eorum se oracionibus humiliter commendantes. Altera vero die dixit beatus pater fratri Bertrando : « Ecce, frater¹, ingredimur Parisios², si seiverint fratres miraculum, quod dominus fecit nobis³, credent⁴ nos sanctos, cum simus peccatores, et si ad seculares venerit, multe patebimus vanitati. Unde per obedienciam prohibeo tibi, ne hec ante mortem meam alicui dicas. » Sicque servatum est. Post mortem⁵ enim beati patris hec dictus frater Bertrandus devotis fratribus enarravit⁶.

CAPUT UNDECIMUM.

Recepit⁸ a) idem beatus pater quendam Apulum, qui dictus est frater Thomas⁹, quem ob innocenciam et simplicitatem¹⁰ intantum¹¹ dilexit sancto quodam amore, quod a fratribus filius beati Dominici vocabatur. Quadam autem¹² die¹³ socii eius quidam, satellites diaboli, captantes opportunitatem, violencia¹⁴ et fraudulencia ipsum¹⁵ in quandam traxerunt vineam¹⁶ et vestes seculares induerunt claustralibus spoliantes¹⁷. Quo audito currunt¹⁸ fratres ad patrem : « En¹⁹, inquit²⁰, filius vester ad seculum trahitur²¹ a sociis²² suis. » Mox²³ sanctus ecclesiam intrans se in oracionem²⁴ prostravit. Nec frustra; nam quante fuit²⁵ virtutis oracio eius²⁶, patuit per effectum. Statim autem²⁷ ut dictus iuvenis camisia fuit indutus ad carnem, clamare cepit fortiter dicens²⁸ : « En totus

De fervore oracionis eius qua recedentem fratrem⁷ reduxit.

1) nunc add. H; quod nos add. A C. — 2) et add. D. — 3) quod fecit nobis dominus H. — 4) crederent H. — 5) post enim mortem D E. — 6) et hoc tangit responsorium cum dicit : Lingua verba transformat varia, licet non ita plane. add. F. — 7) ad reditum compulit add. A C F G. — 8) recepit semel beatus Dominicus quendam iuvenem Apulum A C. — 9) de Smicella add. A C. — 10) suam add. A C. — 11) quadam sancta affectione dilexit, quod a pluribus fratribus frater sive filius beati Dominici vocaretur. A C. — 12) vero A C. — 13) quidam scolares socii sui (A : eius) satellites A C. — 14) pariter add. A C. — 15) eum A C. — 16) vineam, ubi vestes seculares paratas habentes induerunt eum. A C. — 17) alias exuentes C; dum autem hec fierent, currunt fratres ad beatum Dominicum. En... A C. — 18) currebant F. — 19) eheu F; heu A. — 20) fratres add. C. — 21) trahitur ad seculum. A. — 22) a consociis suis. A F H; a consociis suis om. C. — 23) Mox audito hoc verbo, ad oracionem confugit, nichil dicens fratribus, currite post eum vel aliquid aliud. Spreto autem omni humano auxilio, confugit ad ecclesiam et stans ante altare prostratus misericordiam Dei propulsavit. Nec frustra: quoniam quante fuerit virtutis eius oracio patuit per effectum. Nam statim ut primo [add. in marg.: dictus iuvenis] fuit indutus ad carnes camiscia, cepit clamare fortiter: « En [A : heu] estuo, en [A : heu] totus uror » A C. — 24) oracione F G. — 25) fuerit F G. — 26) eius oracio F G H. — 27) enim D F. — 28) Estuo: en ardeo add. F.

a) cf. Mam. I. c. p. 599 ad an. 1220.

exuror. » Nec aliquo modo quiescere potuit, quousque¹ exutus camisia, religiosis vestibus est indutus, et ad claustrum reductus. Vixit autem postea multo tempore frater utilis et admodum graciosus.

CAPUT DUODECIMUM.

De puero suscitato
et matre eius a
quartana liberata.²

Cum idem pater per Franciam vadens castrum Castellionis a) venisset, contigit filium sororis capellani³, qui⁴ eum receperat hospicio, de solario cadere, et quasi exanimem a matre⁵ et parentibus plangi. Quibus⁶ beatus Dominicus compassus sese in oratione cum lacrimis prostravit, et⁷ exauditus est⁸ a Deo, et⁹ puerum reddidit incolumem matri sue. Tristitia igitur conversa in gaudium, sacerdos avunculus pueri fecit convivium magnum, multis Deum timentibus invitatis. Cum autem mater pueri¹⁰ aliis anguillas¹¹ edentibus non gustaret, quia paciebatur quartanam, beatus Dominicus frustum¹² anguille signans sibi dedit in nomine Christi dicens : « Comede in virtute domini salvatoris ». Comedit¹³ et ab omni febre sanata est¹⁴.

CAPUT DECIMUM TERCIMUM.

Quod¹⁵ ianuis
clausis bis intravit
ad fratres.

Venit¹⁶ aliquando beatus pater¹⁷ ad quendam religiosum conventum¹⁸, postquam omnes¹⁹ lectos intraverant; et timens²⁰ eos inquietare prostratus ante portam cum socio rogavit dominum, ut sine eorum²¹ inquietudine suis necessitatibus provideret. Mirares²²; sic enim prostratos²³, ut erant foris, statim²⁴ invenerunt se intus.

Hoc idem ei accidit²⁵, cum esset in conflictacione hereticorum cum quodam converso cisterciensis²⁶ ordinis, viro valde devoto.

1) quosque exueret ipsam camisiam et pannos religiosos (sive religionis) indueret et ad claustrum esset reductus. Vixit autem in ordine multo tempore, multum ubique fuit, graciosus existens, multisque graciis peditus. A C. — 2) tit. om. E; hoc cap. om. F. — 3) dicti castri add. A C. — 4) que A C. — 5) et quasi exinanita (examinata *in textu*) matre H. — 6) qui C. — 7) et om. H. — 8) est om. A C G H. — 9) et om. A C G H. — 10) pueri om. E. — 11) anguillam A C. — 12) frustum E. — 13) mulier add. A C. — 14) sanata est A C. — 15) de eo quod F G; de eo qui C. — 16) veniens A C. — 17) Dominicus *pro* pater A C. — 18) tarde valde add. A C. — 19) omnes ad quiescendum intraverant A C; ad add. F. — 20) ne modicum eos inquietaret A C; eos inquietare om. H; inquietari D. — 21) ipsorum A C. — 22) admiranda res valde A C. — 23) super genua add. A C. — 24) illico A C. — 25) advenit A C. — 26) cisterciensi, (de quo multa referuntur sanctitatis, digna memoria A C; et vellent, *pergit* C, intrare de sero ad quamdam ecclesiam, quam clausam inveniētes et orantes forinsecus, sic deintus se invenere secundum domini voluntatem, ubi totum noctis spacium se oracioni dederunt. C; ordinis cisterciensis F G.

a) Mam. l. c. p. 512 hoc refert ad annum 1219, postquam S. Dominicus fuit Parisiis.

Venit¹ enim² sero ad quandam ecclesiam et clausam invenientes, dum orasset³ ad hostium, subito se deintus⁴ invenerunt, et totam⁵ noctem oracioni dederunt.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Cum⁸ quadam nocte vir sanctus in oracione prostratus⁹ iaceret, dyabolus invidens¹⁰ de tecto ecclesie lapidem magnum proiecit tam fortiter iuxta eum, ut per totam ecclesiam sonitum faceret, ut scilicet eum ab oracionis instancia deturbaret. Venit autem¹¹ lapis tam prope, ut¹² tangeret capucium cappe eius. Cumque¹³ vir sanctus¹⁴ immobilis in oracione persisteret, dyabolus mox voce terribili eiulans confusus abcessit.

De diabolo qui iecit super eum lapidem⁶, sed ab oracione non retraxit⁷.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

Existente¹⁷ autem ipso¹⁸ in oracione, dum iam fratres dormirent¹⁹, venit dyabolus in specie fratris quasi orans coram²⁰ quodam altari. Sanctus autem miratus, quod frater* ultra signum remanserat²¹ manu²² ei innuit, quod cubitum iret. Cui ille capite inclinato²³ recessit. Post matutinas autem²⁴ monuit²⁵ fratres²⁶ ne post ultimum signum in ecclesia remanerent. Sic tamen falsus ille

De demone qui eum frangere¹⁵ silentium de nocte fecit.¹⁶
* 12^l.

1) venerunt H. — 2) cito F. — 3) orassent F G. — 4) intus H. — 5) illam add. F H. — 6) lapidem super eum F. — 7) fertur fuisse Rome apud S. Sabinam, nam ibi osteuditur lapis qui est mi (?) add. manus rec. in marg. cod. F. — 8) A C sic hab. Dum semel ipse vir sanctus de nocte multum devote oraret stans in pavimento oraret, dyabolus ab inicio plenus invidia, invidens oracioni tanti fervoris, de super tecto ecclesie arripiens unum lapidem multi ponderis proiecit tam fortiter iuxta eum, ut per totam ecclesiam maguum sonum redderet et tumultum, ut scilicet vel ab oracionis tanta instancia animum eius averteret. Venit autem lapis iuxta caput eius, et in aliquo tetigit de capucio cappe. Ipse non plus se movit ac si una palea cecidisset. Dyabolus autem virtutem tanti viri ferre non sustinens, mox clamans et eiulans voce terribili confusus abcessit dum. F. — 9) prostratus om. H. — 10) ei add. F G. — 11) eciam D. — 12) eciam add. F H; et add. G. — 13) cum autem H. — 14) sanctus vir D. — 15) de nocte add. A C. — 16) quod cum frangere de nocte silentium fecit F. — 17) consuetudo fuit illius in ecclesia facere noctis excubias: existente... A C. — 18) idem E. — 19) quiescerent A C. — 20) uno altari; quem beatus Dominicus respiciens miratus est, quod... A C. — 21) remanserit A C. — 22) faciens signum manu, annuit, quasi quod iret requiescere: cui ille falsus frater caput inclinans recessit. A C. — 23) caput inclinans G H. — 24) vero A C. — 25) sanctus add. F. — 26) in capitulo, ne in ecclesia remanerent post signum. Sic vero factum est secundo et tercio. Tercia autem nocte cum ille frater oracionem, ut prius fingeret, accedit ad eum beatus Dominicus, et increpauit eum dure dixit... A C.

a) Mam. l. c. p. 576 ad an. 1220 hoc refert, commorante S. Dominico Romae. — b) Hoc secundum Mam. l. c. p. 576, an. 1220 Romae accidit.

frater¹ et secundo et tercio fecit. Tercia igitur nocte, cum item² oracionem fingeret, accedens beatus vir et increpans eum³ dixit : « Quanta inobediencia ista est⁴. Iam tociens dixi, quod⁵ nullus remaneret et te iam tercio deprehendi ». Tunc ille⁶ cachinnans, « modo, inquit⁷, te feci silentium frangere⁸ ». Cuius⁹ vir sanctus deprehendens¹⁰ astucias¹¹ audacter respondit : « Noli letari, miser, de eo, quod tibi non proderit; quoniam¹² ego super silentium sum, et possum, cum¹³ michi viderit¹⁴ loqui. » Ad¹⁵ quod¹⁶ ille confusus¹⁷ recessit¹⁸.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.¹⁹

De demone quem
circumeuntem
officinas invenit.

Alia²⁰ vice invenit sanctus²¹ dyabolum omnia loca domus circumeuntem. Cumque quereret, quare hoc fecerat²², respondit : « Propter lucrum, quod inde recipio²³. » Dixit ei²⁴ : « Quid lucraris in dormitorio? » Respondit : « Facio eos nimis dormire, tarde surgere, sicque a²⁵ Dei officio remanere, necnon eciam, cum possum, carnis stimulum²⁶ et illusiones immitto. » Inde²⁷ traxit eum ad oratorium²⁸ et ait²⁹ : « Quid in tam sancto loco lucraris? » Respondit : « O³⁰ quot feci tarde venire, et cito exire, et se³¹ interim³² oblivisci³³. » De refectorio quoque interrogatus, respondit³⁴ : « Quis non plus, quis³⁵ non minus? » Hinc³⁶ ad locutorium³⁷ ductus, respondit cachinnans : « Hic locus est totus

1) ille falsus frater H; sic vero falsus frater... A. — 2) oracionem iterum F. — 3) eum om. H. — 4) est ista E. — 5) quod fratres non remanerent post signum; et ecce iam te deprehendi tercio A C. — 6) exultans et gaudens, modo te, inquit, feci A C. — 7) inquit modo F. — 8) frangere silentium G. — 9) cui vir sanctus eius cognoscens astucias audaciter... A C. — 10) apprehendens H. — 11) astuciam G. — 12) et add. A C. — 13) cum videbitur loqui H; quando michi videbitur loqui; non potes me decipere in hac parte. Ad... A C. — 14) videbitur F G. — 15) ad — recessit om. H. — 16) sic add. G. — 17) confusus om. F. — 18) recessit confusus A C. — 19) in cod. F. hoc cap. sequitur nostrum sequens. — 20) iterum add. F; ferebatur a pluribus antiquioribus in ordine et personis fide dignis, quod semel sanctus Dominicus invenit dyabolum circumeuntem omnia loca conventus. A quo cum quereret quare... A C. — 21) pater add. F; vir add. H. — 22) quare venisset C; facis H; faceret A; faciebat F. — 23) recipio inde F. — 24) sanctus add. F; et ait ei beatus Dominicus, quid lucraris hic, ducens eum ad dormitorio? Et ille : Aliquid lucror hic, quoniam vel fratres nimium facio dormire... A C. — 25) ab officio D E. — 26) stimulos F G; stimulos et pessimas illusiones eis immitto A C. — 27) dehinc A C. — 28) ecclesiam C. — 29) dixit A C. — 30) hos quos feci tarde venire, facio cito exire H. — 31) hic add. H. — 32) interim om. A C. — 33) oblivisci se ipsos; inde sanctus pater dyabolum traxit ad refectorium dicens : in quo tentas eos. Tunc de mensa in mensam saliens ait : quis... A C. — 34) ibi add. D. — 35) quis vero et non minus accipit. D. — 36) dehinc A C. — 37) traheus eum ait. Hic autem in quo lucraris? respondit... A C.

meus; hic veniunt¹ risus, hic² rumores, et verba proferuntur inventum³. — Cum autem ultimo traxisset eum⁴ ad capitulum, cepit fugere et horrescere, et⁵ ait : — Hic⁶ locus michi infernus est; et quidquid lucror alibi, hic totum perdo; nam hic monentur, hic confitentur, hic accusantur, hic verberantur, hic absolvuntur; unde⁷ hanc domum super omnes detestor. —

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

Alia vice⁸ invenit⁹ sanctus dyabolum quasi manibus¹⁰ ferreis tenentem cedula[m], et ad lampadis lumen legentem; qui querenti ab eo, quid legeret, ait : — Peccata fratrum tuorum. — Precepit ergo sanctus illi in Christi nomine, ut cartam dimitteret; quod et fecit; et invenit¹¹ ibi plura, super quibus fratres correxit.

De carta quam sanctos dyabolo abstulit.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

Frater¹² quidam, vir bonus et discretus, dixit, quod · VII · noctibus vigilaverat, ut videret, qualiter beatus pater se haberet¹³ in nocte. Dixit ergo, quod in oracione modo stans, modo ingeniculans¹⁴, modo prostratus, in tantum perseverabat, quousque sompnus eum arripiebat. Qui¹⁵ cum evigilasset, statim visatabat altaria; et ita usque circa¹⁶ mediam noctem agebat. Tunc autem fratres dormientes, quietissime visitans, discoopertos cooperiebat¹⁷. Quo facto rediens in ecclesiam continue orabat. Dixit idem frater, quod cum frequenter iuvaret¹⁸ eum ad missam, vidit, quod post sumptum corpus dominicum, se vertebat ad vinum et¹⁹ aquam sumenda²⁰, sepe fluebant²¹ lacrimae ab oculis eius²².

De modo et fervore oracionis beati viri.

1) huc venerunt C. — 2) et F. — 3) vanum C. Cum autem ventum est ad capitulum, cepit quodam modo fugere et horrere [A : horrescere] illud nec volebat ingredi. A quo cum quereret, quare hec faceret, respondit dicens : Quia quidquid alibi lucror, hic totum perdo; maxime quando servatur iusticia ex parte corrigen- tis et penitencia exhibetur ex parte correcti; unde hic locus est michi infernus; nam hic monentur fratres... A C. — 4) eum om. F. — 5) et orrescens ait F. — 6) iste G. — 7) hec est, inquit, officina, quam maxime odio et super omnes detestor. A C. — 8) de nocte vidit beatus pater Dominicus dyabolum in ecclesia unam cedula[m] tenentem ad lampadis lumen et legentem, manus, ut dicunt aliqui, ferreas et quasi uncinatas habentem: ad quem accedens beatus Dominicus et querens quid legeret, respondit : Peccata fratrum tuorum. Cum autem vellet beatus Dominicus cedula[m] illam habere, et teneret eam ex una parte, et dyabolus ex alia, precepit ei vir sanctus in virtute Dei, ut illam dimitteret, quod et fecit. Invenit autem ibi plura super quibus fratres correxit, quorum fuerunt transgressores... A C. — 9) vir add. H. — 10) manibus quasi F G. — 11) invenit autem F; invenit autem plura in (G : super) quibus... G H. — 12) fr. Ioannes Bononiensis vir discretus et (F. sanctus) bonus A C F G H. — 13) habebat A C F. — 14) geniculans E. — 15) et eum F. — 16) ad E. — 17) cooperiens E. — 18) iuverit A C D F. — 19) ad add. H. — 20) sumenda add. E. — 21) superfluebant F. — 22) eius add. C in marg.

CAPUT DECIMUM NONUM.¹

De efficacia verbi
eius et operis. Interdixit aliquando fratri Bertrando *a)*, socio suo, ne suas, sed aliorum culpas defferet, attendens, quod pro peccatis suis se nimis affligebat. Et tante virtutis verba² fuerunt, ut ex tunc³ pro aliis habundanter fleret, pro se autem flere non posset, eciam volens.

Dan. III. 48-50. Cuidam⁴ usurario sibi menciendi iusticiam et petenti eucharistiam, sacram porrexit⁵ hostiam, que mox quasi carbo ignitus eius palatum adurere⁶ videbatur, ut muliebris⁷ ignis, qui puerorum viscera refrigavit⁸ et combussit Chaldei⁹ nequiciam. Unde compunctus conversus est, que male acquisierat restituens universa.

CAPUT VIGESIMUM.

De panibus multiplicatis. Narravit frater Reginaldus¹⁰, domini pape penitenciaris et post archiepiscopus Armachanus¹¹ *b)*, vir valde religiosus, quod ipse presens fuit Bononie, quando procurator accedens ad virum¹² Dei Dominicum cepit conqueri, quod non haberet, quod apponeret ingenti fratrum multitudini, nisi tantummodo¹³ duos panes. Quos domini imitator Dominicus iussit in modica frusta comminui, dataque benedictione confidens in domino, *qui dives est¹⁴ in omnes qui invocant illum et¹⁵ implet omne animal benedictione*, fecit servitorem circumeundo per mensas apponere duo vel tria frusta dicti panis. Cumque sic¹⁶ circuisset, et adhuc, superesset de pane, secundo circuivit ac tercio de dietis frustis parum¹⁷ apponendo, et iterum quod modicum fuerat habundavit. Quid plura? Tociens circuivit et apposuit fratribus, quod omnes saciati sunt, et multo plus de pane sublatum est divino munere, quam per homines appositum foret¹⁸.

1) hoc cap. om. F. — 2) sua add. A C. — 3) ex tunc om. H. — 4) qui D. — 5) porrexit G. — 6) adurere videbatur, ut ille ignis, qui puerorum refrigerat viscera H. — 7) muliebri A C; mulcebris G. — 8) refrigavit visera A C D G. — 9) chaldei combussit D; caldeorum A C. — 10) Raynaldus A C F; Reinaldus D. — 11) almachaus D G H. — 12) ad virum Dei accedens G. — 13) nisi tantum nisi tantum modo (F. om. modo) A C F. — 14) est om. F. — 15) et om. F. — 16) semel A C F. — 17) supra add. C, similiter add. A C; parum om. H; pane circuivit secundo et tercio de dietis frustis parum similiter apponendo D. — 18) fuerat ita corrigitur a man. rec. E. et C.

a) De fr. Bertrando vide supra cap. X. — *b)* cf. Mam. l. c. p. 547 ad an. 1219. Quetif. l. c. 104, infra l. III, c. XXXVII; fr. Reginaldus Archiepiscopus Armachanus (Armagh) Hyberniae Primas constitutus est ab Innocentio IV. an. 1247. Bul. Ord. I, p. 256.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

Legista a) quidam Bononie civis¹ intravit² ordinem; quem cum de domo carnales eius amici vellent violenter extrahere³, timentibus fratribus, et volentibus mittere ad quosdam milites patronos, ut defenderent domum, ait beatus Dominicus: - Non indigemus auxilio militum, quia ego plus quam ducentos angelos video circa ecclesiam, qui missi sunt ad custodiam fratrum. » Recesserunt ergo illi nutu⁴ divino territi et confusi, et novicius consolatus permansit⁵.

De angelis quos ad custodiam fratrum vidit.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

Quidam b) frater⁷ ad serviendum infirmis Bononie positus⁸ carnes que remanebant interdum⁹ et¹⁰ sine licencia comedebat. Quodam autem¹¹ sero cum hoc faceret, a dyabolo correptus cepit fortiter et terribiliter¹² clamare¹³. Concurrentibus¹⁴ igitur fratribus beatus pater advenit, et compaciens fratri, qui graviter vexabatur, arguebat demonem, quod corpus sui fratris¹⁵ intraverat. Dixit autem dyabolus: « Intravi in eum, quia meruit; nam carnes infirmorum occulte et sine licencia comedebat¹⁶ contra ordinationem constitutionum tuarum. » Tunc beatus Dominicus ait: « Ego auctoritate Dei¹⁷ absolvo eum a peccato, quod fecit. Tibi autem, demon, precipio in nomine domini¹⁸ Ihesu Christi, ut exeas ab eo, et a modo¹⁹ non vexes eum. » Statimque²⁰ liberatus est²¹.

De fratre guloso quem a demonibus liberavit.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

Super peccatis hominum²⁴ mirabiliter sanctus pater fuit²⁵ compaciens; quando appropinquabat ville vel civitati, quam posset a

De compassione eius ad peccatores²³.

1) Bononiensis civis E; civis Bononie A C. — 2) in add. D E. — 3) vere add. A C. — 4) nuncii divino timore territi A C. — 5) in ordine add. A C. — 6) demone A C F. — 7) quidam conversus add. F. — 8) positus Bononie F. — 9) frequenter F. — 10) et om. A C F H. — 11) autem om. E; ergo F. — 12) horribiliter E. — 13) acclamare F. — 14) currentibus A C. — 15) fratris sui A C F G. — 16) sine licencia et occulte manducabat. F. — 17) domini A C. — 18) nostri add. A C F G. — 19) et amplius F. — 20) statim H. — 21) frater add. F H. — 22) passione F. — 23) cap. 25 et 24 in unum contrahuntur A C G et post peccatores add. et de (de om. G.) cavenda nota. — 24) et miseris erat compaciens ita quod quantocumque appropinquaret alicui civitati vel ville, quam posset de aliquo loco eminenti videre, recitans [A: recogitans] miserias hominum et que in ea fiebant peccata, et quod multi descenderunt in infernum, totus effluebat in lacrimas. A C. — 25) fuit om. F G.

a) cf. Mam. l. c. p. 600 ad an. 1220. — b) cf. Mam. l. c. p. 547 ad. an. 1219.

longe videre, recogitans miseras hominum¹ et peccata, que fiebant in illa, totus in lacrimas² solvebatur.

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

De cavenda nota. Cum³ autem post labores⁴ itineris divertebat ad⁵ seculare hospici-um, extinguebat primo sitim ad aliquem fontem, vel ad aquam vicinam, timens, ne ex siti, que ob laborem⁶ accenditur⁷, plus bibendo, notam incurreret, quam non solum⁸ in hoc, sed in omnibus supra modum cavebat.

CAPUT VIGESIMUM QUINTUM.

De abstractione ab exterioribus.⁹ Amorem vero¹⁰ suum ita tenebat affixum¹¹ in domino¹², quod a¹³ rebus exterioribus non solum¹⁴ magnis, sed etiam¹⁴ parvis et vilibus affectum¹⁵ retraheret, ut¹⁶ vestibus, libris, calciamentis, cingulo¹⁷, cultello¹⁸ et aliis huiusmodi¹⁹, que vilia²⁰ portabat, et curiositatem vel²¹ nimiam decenciam in illis reprehendebat frequenter.

CAPUT VIGESIMUM SEXTUM.

De studio eius in libris caritatis. Quesivit²² quidam scholaris ab eo, in quibus libris studuerat²³; videbat²⁴ enim eum optime predicantem, et²⁵ de scripturis ad placitum disserentem. Cui vir sanctus respondit²⁶: « Fili, in libro caritatis plus quam in alio²⁷ studui; hic enim de omnibus docet. »

CAPUT VIGESIMUM SEPTIMUM.

De lubrico carnis odore manus eius restricto.²⁸ Quidam scholaris²⁹ Bononie³⁰ admodum lubricus³¹, venit in quo-

1) hominum om. F. — 2) lacrymis F. — 3) Si quando post laborem itineris contingeret eum declinare ad secularem (!) hospici-um, extinguebat primo sitim ad aliquam vicinam aquam quam posset reperire, timens ne ex habundancia sitis, que ex huiusmodi vie labore accenditur, plus bibendo relinqueret alicuius note vestigium. Quod non solum in hoc, sed in omnibus aliis supra modum cavebat. A C. — 4) laborem F G. — 5) ad om. F. — 6) a labore G H. — 7) extenditur G. — 8) solum om. D E. — 9) de cautela eius et abstractione... F; secularibus A C. — 10) etiam D F: vero om. A C. — 11) fixum ad (G H. in) Deum A C G H. — 12) in deum F. — 13) quod in huiusmodi (C. add. in marg. rebus) exterioribus A C. — 14) a add. A C. — 15) suum add. A C. — 16) in add. H; et videbatur in libris, vestibus, calciamentis... A C. — 17) corrigia, cultelino, quem raro portavit et aliis A C. — 18) cutello G: cultelino F. — 19) huiusmodi om. F. — 20) vilia sunt, vitabat curiositatem H. — 21) et H. — 22) quesivit ab eo semel quidam scholaris clericus, in quibus libris magis studuerat, forsau quia viderat eum. A C. — 23) amplius add. F; studuit H. — 24) viderat F. — 25) vel A C. — 26) respondit, plus studuisse in libro caritatis quam in aliquo alio, et bene quidem, quoniam hic est liber, qui docet de omnibus. A C. — 27) aliquo F G. — 28) restricto eius A C. — 29) fuit Bononie A C. — 30) Bononiensis E. — 31) labilis F; labilis in vicio carnis, quod

dam festo ad domum fratrum, ut missam et sermonem audiret. Qui¹ cum beato Dominico celebrante ad oblationem accederet cum ceteris² sociis, subito in osculatione manus eius beate, tantam sensit fragranciam, quantam in vita sua non senserat unquam. Mira³ res! de odore percepto, sed admiranda magis! de lubrico carnis in eo restricto, sicut enim ipse testatus est, ex tunc⁴ sensit tantam⁵ temperanciam carnis, quod sibi fieret facile continere, cum id prius impossibile sibi⁶ videretur⁷.

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM.

Visitavit⁸ ipse beatus pater semel Bononie scolares quosdam Quod obitum suum
predixit. multum sibi⁹ familiares. Cumque¹⁰ recedere vellet, eis inter cetera transitum suum predixit, inducens eos ad mundi contemptum et memoriam mortis. — Vos¹¹, inquit, karissimi, scitote, quod non ero diu in vita ista mortali. — Quod rei probavit eventus¹². Nam parum ante assumptionem a) domine nostre¹³ ad dominum est assumptus¹⁴.

§ I¹⁵. *Confirmatur autem ipsum scivisse plura de futuris per hoc et illud quod habetur in sua legenda, quod hic sufficienter interseritur.*

etsi sepe confiteretur sue impudicicie lubricum, frequenter revertebatur in idem; ideoque iam ad tantum devenerat, ut diceret se penitus continere non posse. Contigit autem in quodam festo, cum celebraret beatus Dominicus in domo fratrum dictum secularem venire ad locum et causa predicacionis et misse. A C. — 1) Qui beato Dominico missam celebrante cum ad. . A: qui post officium cum iret offerre cum aliis et oscularetur manus eius in ipsa osculatione subito sensit tantum ac talem odorem de manu eius exire qualem in vita sua non senserat. C. — 2) ceteris om. F G H. — 3) Miranda res valde, de odore percepto, sed magis admiranda de lubrico carnis restricto. Subito enim tantam sensit temperanciam carnis, ut diceret se posse deinceps illud leviter facere, quod primo sibi difficillimum videbatur; et hoc congruum fuit valde, ut odor manus virginiee expelleret fetorem luxurie. A C; miranda F. — 4) tantum add. H. — 5) tantam sensit D F G. — 6) sibi om. G H. — 7) videbatur H: hoc autem congruum fuit valde, ut tactus manus virginiee fetorem luxurie aboleret. add. F. — 8) visitaverat ipse beatus pater scolares cumque. F: quidam alius scolaris fuit Bononie nomine Alfredus parum ante felicem transitum beati Dominici dixit se audivisse ab eo de morte sua propheciam huiusmodi: Visitaverat quidem beatus Dominicus quosdam seculares multum sibi familiares ad ipsorum hospicium cum quibus dictus scolaris erat. A C. — 9) sibi multum. D H. — 10) Unde inter alia verba, que tunc illis scolaribus dixit, transitum suum predixit hoc modo. C. — 11) Vos videtis modo me vivere et corpore sanum, sed antequam veniat assumptio domine nostre ego substractus ero de vita ista presenti. Quod rei eventus postmodum comprobavit. A C: vos, inquit, karissimi, modo videtis me sanum, sed antequam veniat assumptio domine nostre, ego submotus ero de vita ista mortali. D F G H. — 12) migrans ad dominum parum ante assumptionem beate virginis Marie. C. — 13) nostre om. F G. — 14) quod scolares illi diligentissime notarunt et post eius obitum fratribus retulerunt. add. A C. — 15) h. par. om. A D E F G H.

a) Obiit S. Dominicus VIII. idus Augusti 1221; de eius morte cf. Mam. l. c. p. 656 ss.

Nocte quadam in urbe Roma, dum sacris vigiliis apud cathacumbas excubaret fervencius, visio ei monstrata est. Factumque est in vigilia in matutinis, rerevertens domum, post signum campanule vocat fratres, qui magna emittens suspiria, voce flebili eos alloqui cepit, et verbum illud evangelicum, sed tremebundum in medium protulit dicens : « Fratres, ecce sathanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum. » Flebant autem fratres uberime in verbis ipsius, sed et ipse cum flentibus flebat et amplius. Denique protulit verbum, quod sibi propheticè monstratum est, dicens : « Flete, inquit, fratres, quoniam duo ex nobis debent ire ad vitam, et duo ad mortem. » Ad quod verbum ulteriori modo exterriti fratres acrius plorantes dicebant inter se : « Numquid sum ego? » Quod postea impletum est; nam paucis diebus elapsis, duo ex fratribus ordinem exeuntes, haud dubium, quin ad mortem iterint. Alii vero duo sarcinam corporis relinquentes, ad vitam percenerunt perennem.

CAPUT VIGESIMUM NONUM ¹.

De socio quem ad
Christum vocavit
defunctus.
* 13'.

Cum beati Dominici² corpus in ecclesia positum a filiis psalmis et canticis spiritualibus cum lacrimis plangeretur* felicis memorie frater Albertus, prior Bononie sancte Katherine³, qui beato patri⁴ fuit valde familiaris, affuit. Qui cernens amicum⁵ planctum in iubilum concitatus est⁶ et ipse cepit gaudere. Verum⁷ sui miseratus ad corpus accedens in amplexus et oscula ruit; nec inde⁸ surrexit, donec mortis⁹ meruit habere responsum. Unde surgens, priori fratrum Bononie gaudens et letus ait : « Boni rumores, prior; magister Dominicus amplexatus est me¹⁰ dicens¹¹, quod hoc anno ibo post ipsum ad Christum¹² ». Quod sequens probavit eventus; nam ipso anno defunctus est.

CAPUT TRIGESIMUM.

De scolari qui
absens eum
in gloria vidit.

Contigit quendam scolarem honestum ab exequiis eius¹³ quadam occasione deesse, qui tamen obitum eius audierat. Nocte autem subsequente¹⁴ vidit in sompnis beatum Dominicum in ec-

1) hoc cap. et tria sequentia om. F. — 2) beatus Dominicus A C. — 3) sancte Catherine Bononie A C. — 4) beati patris A C G H. — 5) amicorum E. — 6) commutasse D G; commutavit A; commutatus est. C H. — 7) unde H. — 8) modo C. — 9) sue add. H. — 10) me om. A C. — 11) enim add. H. — 12) anno post ipsum pergam ad Christum. E. — 13) eius om. E. — 14) nocte sequenti A C.

clesia beati Nicolai sedentem in cathedra, gloria et honore mirifice coronatum. Cui dixit : - Nonne vos estis magister Dominicus, qui mortuus estis? - Respondit : - Non sum mortuus, fili, quia¹ bonum dominum habeo, cum quo vivo. - Mane facto² pergens ad ecclesiam fratrum in loco illo sanctum sepultum reperit, ubi eum intronizatum in sompnis viderat, quod tamen penitus ignorabat.

CAPUT TRIGESIMUM PRIMUM.

Narravit frater Thabertus³ a) de terra Sabaudie⁴, fervens et graciosus predicator, qui post mortem multis dicitur miraculis claruisse, quod cum esset scolaris Bononie, in crastinum sepulture beati patris Dominici, vidit eum aliis multis quendam demoniacum ad sepulcrum beati patris adduci. Qui cum esset ingressus, clamare cepit demon : - Quid michi⁵ vis, Dominice? ⁶ » frequenter clamans et replicans « Dominice »; et sic super sepulcrum tractus est et a demone omnino⁷ liberatus⁸.

De demoniaco qui ad tumulum eius curatus est.

CAPUT TRIGESIMUM SECUNDUM.

Frater quidam plus quam sexagenarius, quem beatus Dominicus recipi¹¹ ad ordinem fecerat in conventu Lemovicensi¹², cum multis¹³ annis emoroydas passus fuisset, auditis miraculis, que fiebant ad tumulum beati Dominici, antequam canonizatus fuisset b), ante altare se prosternens humiliter ait : « Domine Ihesu Christe, qui per magistrum Dominicum¹⁴ ad hunc ordinem me vocasti, si vera sunt, que audio, et¹⁵ dictus pater potest aliquid apud te, sicut et¹⁶ vere credo, queso, ut eius meritis ab hac turpi infirmitate me sanes -. Statim igitur sanatus Deo gratias egit, nec unquam postea cum¹⁷ illa infirmitate fedatus est, cum post per septenium vixerit.

De fratre qui⁹ ab emoroydis et post a ruptura¹⁰ curatus est.

1) quia habeo bonum G. — 2) facto om. G. — 3) Cambertus C; Chabertus A G. — 4) Salsindie E. — 5) quid michi et tibi, Dominice H; michi add. C. *in marg.* — 6) et add. A C. — 7) a demonio liberatus G. — 8) tractus, obsessus est a demonio liberatus H; tractus est a demone liberatus. A C. — 9) qui om. A C G. — 10) ad invocacionem eius sanato A C G. — 11) recepit C. — 12) lecnouensi D; Bononiensi ed. Duac. — 13) cum 'XX' annis G H. — 14) me ad hunc G. — 15) ut... possit A C. — 16) et om. E. — 17) cum per septennium vixerit est illa infirmitate fedatus A C G H.

a) De eo vide infra lib.V, cap. IX, § XV; Quetif. I, p. 467; Mam. l. c. p. 662. — b) B. Dominicus canonisatus est a Gregorio IX.V. nonas Iulii 1234. cf. chronicon; obiit proinde iste frater anno 1241 vel 1242.

Idem frater in Caturcensi¹ a) conventu positus, ubi et obiit, cum beatum patrem canonizatum audisset², et cum fratribus Te Deum laudamus ob hoc devote cantaret, a ruptura, quam aliquibus annis habuerat, est subito et perfecte curatus, cum hoc³ tantum dixisset : « O beate pater⁴ Dominice, qui me ab alia turpi infirmitate curasti, ab hac quoque gravi meam libera senectutem. »

CAPUT TRIGESIMUM TERTIUM.

De surda que
recuperavit
auditum.

In eodem conventu⁶ cum prior fratrum⁷ de miraculis beati Dominici populo predicaret, quedam monialis, que multis annis surda fuerat, beatum Dominicum invocans, plene recuperavit auditum.

CAPUT TRIGESIMUM QUARTUM.

De litteris cano-
nizacionis que non
sunt aquis delete.⁸

Dominus⁹ Bartholomeus¹⁰, cantor¹¹ Tripolitanus¹², veneranda persona, retulit¹³, quod cum transfretaret, et fratres ei tradidissent¹⁴ litteras canonizacionis beati Dominici de novo factas¹⁵, transmarinis fratribus deferendas¹⁶, contigit¹⁷ ex vi ventorum et tempestate navem circa¹⁸ quendam portum fraccionis sustinere iacturam. Unde¹⁹ omnia, que²⁰ supra et infra erant, fuerunt deturpata et multipliciter lesa; littere²¹ autem predictae non sunt lese in aliqua parte, cum secundum naturam solo tactu²² aliorum²³, que madefacta erant, saltem debuissent deturpari²⁴. Quod non sine miraculo²⁵ Dei²⁶ providencia credidit²⁷ evenisse, ut honor

1) Caturcensis C; Carnocensi H; Caturcensi E. — 2) audivisset A C. — 3) hec A C D H. — 4) pater om. G. — 5) ad invocacionem eius add. A C G. — 6) Bononie add. C. in marg. — 7) fratrum add. C. in marg. — 8) que non fuerunt ab aquis destructe A C G; destructe F. — 9) frater D. — 10) archidiaconus Masticonensis add. A C F. — 11) de elusa cantor ad A. — 12) et om. C E. — 13) de beato Dominico quiddam dignum memoria, nam cum A C; dignum memoria, cum enim F. — 14) ei tradidissent om. A C. — 15) facte E F G; factas om. H; confecte ei commendassent ultramarinis (A : transmarinis) fratribus transferendas, contigit ex vi maris (A : ventorum) et tempestate navem fraccionis sustinere iacturam circa litus vel portum. A C. — 16) offerendas H. — 17) ei add. F. — 18) portum quendam F H. — 19) ubi omnia, que habebat, fuerunt turpata et quasi destructa: littere... C. — 20) que supra navim erant F; que erant supra... A. — 21) littere autem ille nec in modico lese sunt. Quod fuit mirum valde, tum quia omnia alia fuerunt destructa et lesa et intus et extra A C; tum, *pergit C*, quia littere solum ad humorem aque lesionem recipiunt. — 22) motu H. — 23) aliorum A. — 24) turpari A. — 25) ex add. H. — 26) Deo providente creditur evenisse, ne honor A C. — 27) creditur F G H.

a) Conv. Caturcensis (Cahors) fund. an. 1225 pro prov. Provinciae. Anal. I, p. 210; pro conv. Lemovicensi vide supra l. I, cap. IV, § X, cap. VI, § XII, p. 24.

Dei in sancto suo eciam¹ in populis Syrie² non³ subtraheretur. Nam⁴ si⁵ delete fuissent, annus et plus⁶ transisset⁷, antequam alie⁸ prolatae fuissent.

CAPUT TRIGESIMUM QUINTUM.

Cum⁹ quedam navis recessisset de Trapis¹⁰ a), civitate Sicilie¹¹, De liberatis a periculo maris.
 ut¹² Ianuam¹³ b) perveniret, orta est tempestas tam valida et tanta
 insuper inundatio pluvie, quod et na¹⁴vi fractura et omnibus mor- * 14.
 tis periculum imminebat. Iam¹⁵ velum cum temone¹⁵ perdididerant,
 iam¹⁶ navem alleviabant ab omnibus¹⁷, que¹⁸ in ea cara plurimum
 erant, iam omnes¹⁹ alterutrum sua confidentes peccata²⁰ sanctos,
 quos in maris periculis invocare²¹ mos est, flentes uberrime invo-
 cabant. Contigit autem, ibi esse quendam ordinis predicatorum
 fratrem, qui in illis invocacionibus nullam audierat²² de beato
 Dominico fieri mencionem, quodam sancto zelo succensus eos ad
 invocandum beatum Dominicum hortabatur; et²³ dum²⁴ respon-
 dissent, se non consuevisse, nec eum cognoscere, frater de sancti²⁵
 meritis²⁶ concepta²⁷ fiducia dixit: - Invocate illum ex toto corde
 et vovete ei²⁸ aliquam reverenciam facturos vos²⁹, et³⁰ pro certo³¹
 eius auxilium sentietis. - Emiserunt ergo³² omnes votum³³ com-
 muniter, quod si eis sanctus succurreret, omnes simul cum cereis

1) hac de causa in... A C: eciam om F. — 2) transmarinis C. — 3) fuisset subtractus A C.
 4) non enim forte usque ad biennium illuc littere alie fuissent transmissae et amplius... —
 5) littere add. A F. — 6) amplius A F. — 7) transiret A F G. — 8) alie venissent F. — 9) dum
 A C. — 10) de Trapani A C; de Traperi F. — 11) Cilicie. G. — 12) Sicilie perventuraque
 lanuam mare sulcaret, orta est tempestas in mari tam valida A C: et desuper, *pergit C*,
 inundatio aquarum tam admodum terribilis, ut simul haec et ipsi navi fracturam et omnibus
 in ea existentibus mortem post modicum minaretur. Iam... — 13) iam iam *pro Ianuam F*.
 — 14) ipsi vi maris add. A C. — 15) remone E H. — 16) iam mare navem de ganta abstulerat,
 iam ipsam navem ab oneribus (que — erant add. C. in marg.) alleviabant A C. —
 17) honeribus F. — 18) que tamen cara G H; quantum cara F. — 19) omnes peccata sua
 confitebantur alterutrum, mortem de proximo expectantes. In tali ac tanto periculo consti-
 tuti, quum omnes alta voce invocarent sanctos, illum et illum, quos in devocione habebant,
 et quos invocare in mari mos est, flerentque uberrime, contigit ibi esse quendam ordinis
 fratrem Guilielmum de Valencia, hominem multe devocionis ac magne ad Deum fiducie,
 qui in illis invocacionibus sanctorum nullam audiens de beato... A C. — 20) peccata con-
 fidentes E; — 21) invocari F G. — 22) audiens F. — 23) ubi dum illi respondissent, se non
 habere in usu, nec eum... A C. — 24) cum G. — 25) sanctis D. — 26) dixit frater, quadam
 de ipsius beati Dominici meritis... A C. — 27) accepta F. — 28) illi H; ei om. F. — 29) vos
 facturos H G; vos esse facturos F; vos ei facturos A C. — 30) et om. H. — 31) profecto F.
 — 32) igitur F. — 33) vocem H.

a) Trapani, urbs capitalis provinciae Trapanae in Sicilia. — b) Genua.

ardentibus¹, nudis² pedibus ad eius ecclesiam venirent³. Emissa itaque⁴ voto, cum⁵ omnes simul⁶ clamarent « sancte Dominice, adiuva nos, » mox serenatur aer, tranquillatur mare, sedatur⁷ tempestas, redditur⁸ ipsa facies ponti iocundior; et⁹ post¹⁰ merorem leticia, exultatio post lamentum. Aguntur Deo gratie¹¹ in communi¹² et sanctus Dominicus commendatur. Cum autem omnes sani et incolumes Ianuam pervenissent, non¹³ inmemores voti, statim cum ipso fratre et socio quod promiserant, compleverunt¹⁴, processionaliter¹⁵ discalciati cum cereis ardentibus ad locum fratrum et¹⁶ altare beati Dominici devotissime¹⁷ venientes.

§ I. *Quidam frater minor Bononie de* (deest hic aliquod verbum in codice) *inguinis vel amplius defluentibus intestinis multum affligebatur. Qui invocans beatum Dominicum de novo canonizatum, post prolixam oracionem aliquantulum soporatus vidit ipsum beatum Dominicum colligentem in anteriori parte scapularis sui defluencia intestina ipsius. Et statim expergefactus sensit se omnino curatum, et gratias agens Deo et beato Dominico hoc totum suis fratribus indicavit, per quos divulgatum est miraculum ad gloriam salvatoris*¹⁸.

CAPUT TRIGESIMUM SEXTUM.

De sanetimoniali
mirabiliter curata.

Et apud Tripolim, civitatem Syrie¹⁹, quoddam monasterium feminarum, quod dicitur Magdalene, ubi quedam monialis²⁰ nobilis, nomine Maria de Bellomonte a) magne simplicitatis et innocencie fuit²¹. Hec²² post multas graves infirmitates, quibus fuerat probata²³, tandem²⁴ in femore et pede tanta percussa est passione,

1) et cum add. G H. — 2) nudis pedibus om. F. — 3) sencietis auxilium. Animo autem ad verba fratris emisereunt votum omnes concorditer, quod si beatus Dominicus propiciaretur eis, omnes simul, cum essent in terra, discalceati venirent ad eius ecclesiam cum cereis ardentibus. Emissa... A C. — 4) autem A C. — 5) dum A C. — 6) altis vocibus (C : beatum Dominicum mox) serenatur... A C. — 7) cedit A C F. — 8) redditurque (lecius add. C) facies... A C F; redditurque G H. — 9) fit A C F; erat H; fuit G. — 10) prope F. — 11) gratias H; exsolvuntur laudes toto cordis affectu (*add. in marg.* et — cum) A C. — 12) in corde G H. — 13) non fuerunt segnes in exsolvendo, dum venerant, sed mox ipso fratre et socio, eo modo quo promiserant, devotissime compleverunt. A C. (*in marg. add. C. cum cereis accensis.* — 14) impleverunt D F G H. — 15) et add. H. — 16) ad add F G. — 17) humiliter add. C. — 18) hucusque codicem F. comparavit R. P. Berthier cum cod. C; om. haec paragr. in cod. A C D E G H. — 19) Syrie civitatem E. — 20) iuvenula nobilis monialis nomine Maria de Biblio (A : Bellomonte) oriunda magne... A C. — 21) fuit om. A C. — 22) hec om. A C. — 23) examinata A C. — 24) tanta ac tali in dextro femore ac pede percussa... A C.

a) Beaumont en Dauphiné.

quod¹ per quinque menses se non potuit vertere, nec sustinere quod ab aliis verteretur²; sed iacebat continue supina³ ex⁴ adhesionem lecti carnibus iam⁵ consumptis. Illorum autem quinque mensium tribus primis tam acutis cruciabatur doloribus⁶, quod eius clamoribus miserabilibus multum⁷ inquietabantur⁸ sorores. Unde pre doloris vehemencia septem diebus languit⁹ sine cibo, et singulis horis expectabatur¹⁰ exitus, maxime quia deficiente spiritu et vultu in pallorem converso¹¹ aliquando¹² sine sensu iacebat¹³ et motu. Verum¹⁴ post¹⁵ illos VII dies cepit aliquantum respirare, quia¹⁶ femur cum tibia et pede factum est¹⁷ quasi mortuum, et quasi lignum insensibile pulvinari immixtum immobile iacebat. Igitur de consilio medicorum mater eius et consanguinei ordinaverunt, ut eam¹⁸ de monasterio deportarent ad domum propriam, ut¹⁹ liberius foveretur balneis et unguentis et aliis remediis²⁰ medicine, petita super hoc licencia et obtenta a quodam abbate, qui erat²¹ ordinis illius visitator. Quod ubi²² intellexit puella religiosa²³, recusavit omnino extra monasterium in domo secularium contra²⁴ consuetudinem ordinis commorari, et ne in periculosum exemplum traheretur membra virginea per vicos et plateas²⁵ ad balnea²⁶ deportari. Super quo cum corripere-
tur²⁷ a²⁸ sorore germana, que erat eiusdem monasterii monialis, et²⁹ per yroniam diceret: « Modo salvabit te Deus per sanctitatem tuam³⁰; » matre eciam asserente, non esse modo tempus antiquum, in quo Deus³¹ miracula faciebat, recesserunt³² propter illius pertinaciam indignanter³³ eam sibimet relinquentes. Ipsa³⁴

1) quinque mensium spacio non potuit de latere in latus se vertere, nec eciam A C. — 2) moveretur A C. — 3) resupina D G H. — 4) unde affligebatur vehementer corrosio ex... A C. — 5) et *pro iam* A C. — 6) in membris predictis add. A C. — 7) multum om. A C. — 8) sepe alie moniales, et ad hocus que perducta est dolorum vehemencia, quod pre debilitate nimia septem dies sine cibo corporali transibat et potu, sed singulis horis ipsius de corpore expectabatur egressus [A : exitus] maxime autem cum... A C. — 9) langwens H. — 10) eius add. H. — 11) mutato A C. — 12) aliquid A C. — 13) iaceret A C. — 14) unde H. — 15) post septem dies predictos A C. — 16) eo quod femur illud cum... A C. — 17) est effectum quasi mortuum et per duos menses sequentes vel circiter uni pulvinari innixum iacebat immobile et insensibile quasi lignum... A C. — 18) ut ea... deportaretur... A C. — 19) ut eam liberius facerent foveri balneis A C. — 20) beneficiis A C. — 21) erat illius monasterii visitator A C. — 22) ut A C H. — 23) religioso et tristi dolore recusavit. A C. — 24) preter statura et consuetudinem A C. — 25) et plateas om. A C. — 26) seu per villas deferri add. A C. — 27) corrigeretur H. — 28) a suis et a sorore... erat similiter monialis, ei per ironiam dicente... A C. — 29) et crebro diceret, modo non sanabit te H. — 30) absque cura humana add. A C. — 31) signa et add. A C. — 32) recesserunt ab ea nocte illa quasi propter ipsius pertinaciam indignate eam sibimet dimittentes. A C. — 33) indignantes H: indignanter G. — 34) ipsam G.

vero¹ formidans, ne eam iuxta quod ordinaverant deportarent, totam se dedit² ad³ dominum deprecandum⁴ dicens: « Mi domine Deus⁵, non sum ydouea te rogare, nec digna⁶ exaudiri a te; sed rogo dominum meum beatum Dominicum, servum tuum⁷, ut⁸ sit mediator inter me et te, et⁹ suis meritis et precibus michi impetret beneficium sanitatis. ~ Et tanta precum instancia, tantaque¹⁰ habundancia lacrimarum interpellavit¹¹ beatum Dominicum, cui multum¹² erat devota, quod* data est ei in corde certa fiducia obtinendi¹³. Si quidem pater harum virginum¹⁴, vir nobilis¹⁵, dum viveret, multum devotus fuerat beato Dominico et ei filias et totam commendaverat domum suam. Cum igitur dicta¹⁶ sanctimonialis¹⁷ in nullo sentiret se¹⁸ alleviatam, cepit familiari quadam obiurgacione beatum inclamare¹⁹ Dominicum, eo quod eius preces²⁰ non statim²¹ exaudisset. Quem²² iteratis precibus²³ et lacrimis interpellans²⁴, in mentis extasi posita, vidit ipsum²⁵ cum duobus fratribus²⁶ aperta cortina, que ante²⁷ lectum eius pendebat intrantem. At illa, cum²⁸ esset ei datum cognoscere illum, simpliciter²⁹ de sua sanitate rogabat. Cui cum sanctus diceret: « Quare optas tantum sanari » respondit, quod³⁰ hoc³¹ optabat, ut Deo devocius serviret, si tamen sue expediret³² salutem. At ille, inquit: « Extende³³ tibiam tuam in nomine Christi. » Cui cum illa diceret, se nullomodo posse, ille de sub cappa proferens unccionem mire et inconsuete fragrancie³⁴, manu sua³⁵ sancta³⁶ perunxit, et statim

1) autem reformidans A C. — 2) contulit se totam A C. — 3) ad rogandum dominum cum magno fervore animi et abundancia lacrymarum et suppliciter et humiliter valde dicens. A C. — 4) humiliter add. G H. — 5) domine H. — 6) digna om. H. — 7) servum tuum add. in marg. C. — 8) ut inter me et te suis meritis et precibus implemet michi beneficium H. — 9) et suis precibus et meritis a te michi A C. — 10) tanta etiam effusione A C. — 11) patrum suum add. A C. — 12) admodum A C. — 13) optatam et tam instanter petitam sanitatem A C. — 14) istarum puellarum virginum A C. — 15) nobilis beato Dominico speciali devocione ipsas et totam, dum viveret, commendavit domum suam. A C. — 16) dicta om. H. — 17) obdormisset et expergefata post sompnum statum suum in nullo sensisset immutatum cepit A C. — 18) se om. E H; se sentiret G. — 19) obiurgare C. — 20) preces eius H. — 21) preces eius minime exaudisset A C. — 22) que H. — 23) eum add. H. — 24) non minori quam prius instancia et fervore in mentis add. A C. — 25) beatum Dominicum pro ipsum A C. — 26) ordinis add. in marg. C. — 27) ipsius lectum dependebat A C. — 28) cum datum fuisset ipsum agnoscere, suppliciter eum de sua sanitate rogavit. Tunc cum interrogaretur ab eo, utrum multum desideraret sanari et quare, respondit A C. — 29) suppliciter D H. — 30) quod multum optabat, si tamen hoc sue expediret, videlicet ut devocius de cetero domino deserviret. At ille: Extende tibiam tuam (in nomine Christi add. in marg. C); qua respondente, se nullo modo posse, ipse de sub cappa protulit... A C. — 31) hoc om. H. — 32) expediret sue H. — 33) extende inquit G H. — 34) et add. A C. — 35) sua om. A C G. — 36) propria C; loca doloris add. A C.

perfecte¹ sanata tibiam extendit et retraxit. Postmodum ait² beatus Dominicus : - Hee unccio preciosa et duleis est, nec non et valde difficilis. - Cuius verbi puella cum³ quereret rationem, sanctus respondit : - Hee unccio⁴ dileccionis Dei signum est et figura, que revera preciosa est, quia⁵ nullo precio comparari potest⁶, quia in donis Dei nullum melius est. Duleis est, quia nichil⁷ duleius caritate⁸; difficilis est, quia⁹ cito perditur, nisi¹⁰ valde caute custodiatur. -

Ipsa autem nocte apparuit beatus Dominicus sorori sue in dormitorio quiescenti dicens : - Ego sanavi sororem tuam. - Que¹¹ statim ad sororem¹² currens invenit eam plene sanatam¹³, Deo et sancto Dominico gracias referentem¹⁴. Cum autem dicta puella se inveniret unctam eciam sensibili unccione¹⁵, extergens cum bombace¹⁶, per dies plures apud se¹⁷ illam unccionem¹⁸ ex humilitate retinuit nulli dicens. Tandem cogente consciencia matri sue et confessori suo, viro religioso, aperuit, ut docerent¹⁹, quid

1) perfecta sanitate recuperata extendit tibiam libere et retraxit absque omni dolore. A C. — 2) dixit ei A C. — 3) cum ipsa (A : puella) quereret et ipse expouendo respondit A C. — 4) sancte Dei dileccionis A C. — 5) nullius rei temporalis precio (A : precio) comparari... A C. — 6) et quia nichil dulcius caritate H: et quia... Dei est melius A C. — 7) est add. A C. — 8) est add. D. — 9) ad custodiendum scilicet, quia de facili amittitur, nisi sollicite [A : valde caute] custodiatur. Unde et eam monuit, ut circa sui et dileccionis Dei custodiam sollicite vigilaret. Cepit autem vultu blando eam interrogare, qualiter quod circa sanitatem eius actum fuerat enarraret. Que rogavit eum humiliter, ut ipsemet hoc revelaret et specialiter sorori sue germane. Statim autem contigit, ut sorori sue in dormitorio quiescenti in suo lectulo videretur in sompnis, quod intraret quamdam ecclesiam, in qua statim occurbat eius oculis imago beati Dominici in pariete figurata, que subito ex pariete cepit prodire quasi homo vivens, qui manu innuens advocavit ipsam monialem; que progrediens prostravit se ad pedes ipsius ipsum suppliciter deprecans pro sanitate sororis. At ille respondit : - Ego... A C; valde add. D. — 10) quia D. — 11) Que post aliqua verba, que cum eo habuit, expergefata ad sororem suam accedens, quamvis non crederet visioni, ipsam gaudentem invenit et sanatam [*add. in marg.:* plene Deo et sancto Dominico gracias referentem]. Ambe autem cum visiones verbis et res visionibus comparassent, una cum matre sua Elisabeth nomine, religiosa plurimum et devote uberes persolverunt Deo et beato Dominico graciaram acciones. Ecclesiam autem eius devocius visitantes ipsum miraculum per ordinem fratribus retulerunt. Et ex tunc earum devocio magis ac magis exstitit et ad fratres et ad ordinem. Cum autem illa excitata a sompno post visionem manu palpans invenisset, se unctam sensibili unccione eciam habundanter, extergens de ipsa aliquantulum cum bombace per dies plurimos apud se reponens celavit ex humilitate, timens ne sibi inanis gloria subriperet, vel notam apud alias alicuius ostentacionis incurreret. Tandem cogente reverencia et hoc matri sue revelavit et de ipsius consilio fratri Gregorio Hungario, confessori suo, fratri ordinis predicatorum, ob habendum consilium, quid faceret de ipsa sacra apud se reposita unccione. Cum autem protulisset... A C. — 12) statim currens ad... D; statim ad sororem om. H: — 13) sanatam plene D G H. — 14) agentem D. — 15) unccione sensibili D. — 16) se cum bombete D. — 17) apud se ex humilitate illam G H. — 18) unccionem retinuit. D. — 19) ut docerent om. E.

faceret de tam sacra apud se reposita¹ unccione. Cum autem protulisset, quod in bombace² habebat, ipse confessor³ et mater et soror⁴ et⁵ tam nova suavissimi odoris fragrantia sunt perfusi, ut nulla possent ei aromata⁶ comparari, sicut quatuor⁷ honeste persone senserunt⁸. Puella vero sicut ex tunc⁹ sanata est, ita intus est¹⁰ celesti unccione perfusa et divino amore succensa, in humilitate magna¹¹ Deo¹² serviens et fervore.

Hoc miraculum cum multa¹³ diligencia examinavit et scripsit frater Ivo¹⁴ a), prior provincialis fratrum in terra sancta, vir tocius sanctitatis et religionis apud Deum et homines graciosus¹⁵, et¹⁶ in linguis pluribus¹⁷ optimus predicator. Quem rex Francie b) et regina transeuntes mare invenerunt illic¹⁸ et specialiter¹⁹ dilexerunt et laudes eius magnifice²⁰ extulerunt²¹.

CAPUT TRIGESIMUM SEPTIMUM.

De ydropico sanato. Fratres quidam transeuntes per terram²² de Pedemontis²³ c) predicaverunt quedam²⁴ miracula de beato Dominico; quorum predicacioni interfuit quidam, qui habebat fratrem ydropicum, monstruose inflatum. Qui²⁵ rediens domum narravit fratri illa²⁶, que audierat miracula²⁷, monens eum, ut se²⁸ beato Dominico

1) reposita faceret unccione D. — 2) bombete D; quod in bombace habebat om. A C. — 3) frater A C. — 4) puelle add. A C. — 5) ac A C. — 6) in fragrantia add. A C. — 7) quatuor illi homines et persone H: sicut quatuor prime [A: persone] plurimum credibiles, que odoraverunt, testantur, quamvis post plures dies producta ipsa unccio esset dessicata. Sicut autem ad tactum illius sancte unccionis ipsa novam recuperaverat sanitatem, ita novum dileccionis divine affectum unccione interiori creditur concepissee, iuxta quod illi dixit beatus Dominicus, quod illa istius erat signum. Et hoc quod frater extorsit ab ore ipsius, quamvis cum magna difficultate et labore, eo quod ipsa humilitatem multam videbatur habere et gratiam specialem, et plurimum gloriam pertimesceret; unde et dona Dei studiose abscondit. Hoc miraculum cum magna diligencia et sollicitudine examinavit et scripsit, usque ad monasterium illud vadens frater Ivo, Brito, quondam prior provincialis in Terra sancta... A C. — 8) et narraverunt add. D. — 9) extra G. — 10) est om. D. — 11) multa D G H. — 12) domino G. — 13) magna D. — 14) frater Ivo om. E; Themio H. — 15) graciosus om. A C. — 16) et om. E. — 17) linguis plurimis predicator admodum graciosus, immo quadam singularitate excellens [add. in marg. C: quem — extulerunt] A C. — 18) illic A H. — 19) spiritualiter G. — 20) mirifice A. — 21) Acta sunt hec anno gracie millesimo ducentissimo quarto, sacris diebus quadragesimalibus, regnante domino nostro Jhesu Christo, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen. add. A C. — 22) Italie que dicitur de Pedemontis add. D (C add. hec in marg. cum: in Lombardia). — 23) de pede monte in Lombardia G H. — 24) magnifica pro quedam miracula A C. — 25) et A C; et rediendo D. — 26) illa om. A C. — 27) beati Dominici add. A C. — 28) se ei voveret A C.

a) De fratre Ivone vide infra lib. V, cap. IV, § XI; Quetif. l. c. I, p. 131. — b) scl. Ludovicus IX et Margarita. — c) Piemont.

devoeret, ut sibi sanitatem conferret; quod infirmus devotissime fecit. Et ecce¹ dormienti apparuit beatus Dominicus², et ventris³ eius immundicias extraxit, non inferens molestiam vel dolorem⁴; et⁵ item manu sua sancta ventrem eius solidavit. Igitur expergefactus infirmus⁶, sanum se inveniens, visionem⁷ omnibus enarravit; et contra⁸ omnium medicorum opinionem sanus et gracilis manens Deo et beato Dominico, curator⁹ suo, gratias multas egit.

CAPUT TRIGESIMUM OCTAVUM.

In Sicilia insula, villa¹⁰ que dicitur Placia a), fuit¹¹ mulier De vino ad invocationem eius augmentato. multum Deo devota et fratribus¹² valde obsequiosa, viro¹³ tamen suo non modicum adversante. Contigit autem, ut¹⁴ estivo tempore vinum conven^tui fratrum deficeret. Unde¹⁵ ipsa, nesciente viro, 15. singulis diebus eis vinum mittebat. Cum ergo processu temporis, tum propter familie¹⁶ multitudinem, tum propter missionis frequentiam fratribus vinum in vegete defecisset, contigit virum dicte¹⁷ femine vinum petere de vase illo; et cum nullum¹⁸ fuisset et nichil aliud quam fex¹⁹ reperiretur, stupet ancilla et domine sue clanculo nunciavit. Que audiens remittit ad vegetem ancillam, et timens vehementer, ne maritus tumultum faciat, et inventa occasione eam a fratrum devocione retrahat²⁰, genibus in

1) illi add. A C H. — 2) ventrem eius aperuit D H. — 3) et ventrem eius aperuit (G : aperuit) et immundicias A C G. — 4) vel dolorem *add. in marg. C.* — 5) et — igitur om. A C. — 6) et add. A C H; et se sanum G. — 7) visionem om. D E. — 8) contra opinionem omnium... A C. — 9) procuratori D. — 10) quadam *add. A C.* — 11) quedam *add. A C.* — 12) predicatoribus *add. A C.* — 13) viro (*in marg. add. C.* tamen) dicte mulieris predictam devocionem non modicum adversante et quam plurimum impediante. A C. — 14) quod A C: in... deficere H. — 15) quod cum mulier illa devota scivit, statuit, ut nescio [A : nesciente] viro fratribus necessitatibus subveniret. Quod et fecit per dies singulos vinum eis cum multa devocione mittendo quantum eis sufficeret. Verum cum iam processu temporis tam propter magnitudinem familie proprie, tam propter fratrum multitudinem vino in vegete deficiente totaliter, contigit virum dicte mulieris vinum petere de vegete illa. Cum missum fuisset ad vegetem, nichil aliud quam fex reperitur. Stupet ancilla, et domine sue sine strepitu [A : clanculo] nunciavit. Quod illa audiens iterum remittit ancillam ad vegetem, et requirit, an aliquo impedimento obturatum vegetis foramen vinum negaret; sed sicut veritas erat, sole feces remanserant. Domina autem vehementer timens ne maritus tumultum excitaret in domo et inventa occasione eam a fratrum devocione retraheret et eius propositum impediret genibus... invocavit, cuius merita interpellans cum magna fiducia tercio ancillam remittit ad vegetem, ad quam cum murmurando rediisset, tantam invenit copiam vini ac si... A C. — 16) proprie tum propter fratrum multitudinem vinum in vegete *add. D G H.* — 17) predictae H. — 18) missam *loco* nullum H. — 19) feces ibi reperirentur H. — 20) detrahat D.

a) Conv. Placiensis an. 1222 fund. Mothon l. c. p. 362.

terra positus beatum Dominicum invocat¹, firmam de meritis eius fidem concipiens. Tercio ad vacuum vegetem² remittit; que murmurando rediens, tantam vini habundanciam reperit, ac si nunquam aliquid fuisset³ extractum. Mira res et a domino vere facta⁴; vinum enim, quod illi⁵ familie ad mensem et dimidium⁶ sufficere consueverat⁷, tam familie⁸ quam fratribus per quatuor menses illud⁹ Deo multiplicante¹⁰ suffecit. De quo cum vir eius¹¹ miraretur¹², audivit quendam fratrem, tacitis personis, in statione¹³ publica¹⁴ predictum miraculum predicantem. Iam enim domina illa fratribus narraverat¹⁵ illud totum. Unde domum reversus requirit, quomodo¹⁶ vinum¹⁷ in tantum durare potuerit¹⁸, cum quadam cautela miraculum deridens. Mulier¹⁹ autem ipsum pie²⁰ redarguens et miraculi seriem narrans, Deo et fratribus eum fecit esse devotum. Quod miraculum valde notum est in partibus illis²¹.

CAPUT TRIGESIMUM NONUM.

De ydropico eius
medicina sanato.

In eadem patria²² castro, quod dicitur²³ Iohannis, fuit iuvenis quidam, qui ydropisis morbo ventrem²⁴ turgiditate inflatum, ceteris membris tanta gracilitate debilitatis habebat, ut iam mortem expectaret vicinam²⁵. At tamen paupertate²⁶ gravatus cogebatur exire ad campos, ut fascilum de lignis aportaret²⁷, qui²⁸ se ipsum vix portare valebat. Cum autem quadam die in campo iaceret, et suam miseriam²⁹ querulis³⁰ vocibus³¹ deploraret, inter fletus³² recolens, quod beatus Dominicus³³ ad se clamantibus subveniret,

1) et add. G H. — 2) ancillam add. H. — 3) fuisset aliquid D. — 4) sicut luce clarior manifestum est: vinum quod A C. — 5) et add. G. — 6) vel duos add. A C. — 7) suffecisset C. — 8) omni add. D. — 9) illud om. A C; istud G. — 10) procurante C. — 11) dicte mulieris A C. — 12) quam plurimum add. A C G H. — 13) predicacione C. — 14) predicantem et dictum miraculum recitantem. Iam A C. — 15) recitaverat totum quod gestum fuerat A C. — 16) quantum D E. — 17) vinum illud tantum H; illud tanto tempore A C. — 18) potuerat A C. — 19) multipliciter H. — 20) ipsum redarguens pie miraculi... E; pie om. G. — 21) Ubi mulier redarguens viri duriciam aperte ei declarans miraculi ordinem, confitetur et credit non nisi divina virtute hoc potuerit evenire. Ideoque ex tunc uxorem libere fratres frequentare permisit et eis eleemosinas dare. Huius filius ordinem predicatorum ingrediens retulit postmodum omnia predicta se vidisse. Quod miraculum satis est in partibus illis notum. A C. — 22) terra C. — 23) castrum add. A C. — 24) mira turgiditate ventrem E; hydropisi morbo totaliter occupatus, ventrem... A C. — 25) ut vicinum exspectaret mortis eventum A C. — 26) nimia laborans add. A C. — 27) reportaret A C. — 28) cum vix se ipsum portare valeret. A C. — 29) infirmitatem C. — 30) querulosis D H. — 31) clamoribus A C. — 32) in illis fletibus ad memoriam revocavit A C. — 33) suum patrocinium implorantibus sanitatis beneficium largiretur et facto voto iura se, quod fratribus ordinis eius in Placia commorantibus serviret. A C.

fecit votum intra se, quod fratribus eius commorantibus in Placia¹ serviret per annum, si eius meritis sanaretur². Igitur antequam de loco³ surgeret, audivit, ut sibi videbatur, fratrem⁴ astantem sibi, qui extendit manum suam versus arborem sambuci⁵, sub qua idem iacebat, et ait : - Accipe folia huius sambuci et tere et bibe sucum⁶ et sanaberis. - Quo dicto⁷ disparuit. Surgens autem⁸ statim cum lapidibus trivit, expressit, bibit, et illico venter eius solutus est, et ipse plene curatus, et fascem⁹ magnum de lignis baiulans incolumis ad sua rediit, miraculi seriem omnibus narrans et valedicens matri ad domum fratrum de Placia venit, et eis per annum, ut voverat, devote servivit. Per omnia benedictus Deus. Amen¹⁰.

CAPUT TRIGESIMUM NONUM¹¹.

In eadem insula et in villa Placie fuit iuvenis arte ficulus, scrofulis tanta infirmitate gravatus, ut corrosione mirabili iam non posset potum sumere, quin statim extra per guttur efflueret. Quem mater cernens morti proximum, beato rogit Dominico, ut quem natura et medicorum suffragia non poterant adiuvere, beati Dominici merita liberarent. Facto autem voto, dicte mulieri beatus Dominicus in sompnis apparuit, et an vellet filium suum liberari requirit. Que respondens et se hoc totis affectibus velle. Cui beatus Dominicus : - Surge, et accipe folia pōri pilatr^m et viride es (?) et commisce omnia simul terendo, et cataplasma in carta de barbace super locum vulneris, et demitte novem diebus, et sanabitur filius tuus. - Surgens autem mulier de sompno, sicut beatus Dominicus dixerat omnia fecit per ordinem. Infra quod dierum spacium puer plenarie liberatus est.

De quodam iuvene a scrofulis sanato.

1) Placencia E. — 2) salvaretur H: *pergit C*: vidit vigilans fratrem unum astare sibi blande querentem, an vellet sanari. Quo respondente libenter, et votum quod voverat exponente extendit frater manum... A C. — 3) in quo iacebat vidit ut... D G H. — 4) unum add. D. — 5) que vicina iacenti erāt, de qua ille non adverterat prius et dixit ei. Accipe. A C. — 6) eius add. D H: eorum add. G. — 7) frater, qui loquebatur. A C. — 8) vero puer folia illius arboris in eodem loco cum lapidibus trivit et succum manu sua expressit et bibit. Mira res: statim solutus est venter eius, et antequam de loco illo recederet totaliter liberatus est. Qui fascem magnum de lignis humeris suis imponens domum incolumis reversus est, miraculi ordinem exponens omnibus audire volentibus et valedicens... A C. — 9) fasciculum H. — 10) per — amen om. G H — 11) hoc cap. om. A D E G H.

CAPUT QUADRAGESIMUM.

De quibusdam ex
virtute¹
reliquiarum eius
sanatis.²

Civis quidam Leodiensis³ *a*), villicus eiusdem urbis, morbum paciebatur in collo, pro quo loca sanctorum visitaverat multa; et cum minime curaretur, rogavit priorem fratrum predicatorum, ut secreto reliquias beati Dominici poneret super morbum. Quo facto perfectam recipit continuo⁴ sanitatem. Hoc ipse prior michi narravit⁵.

Alius de dicioibus eiusdem civitatis morbum gravem⁶ paciebatur, ita quod de vita eius⁷ penitus desperabatur; tantus enim erat eius⁸ dolor et cruciatus, quod nec palpacionem medici poterat sustinere. Frater autem Lambertus, cum videret eius⁹ afflictionem, per maximam exhortacionem¹⁰ induxit eum, ut haberet devocionem ad beatum Dominicum, quia¹¹ dominus per eum fecit mirabilia¹² multa. Ille¹³ statim devote rogavit, ut afferretur ei aqua ablucionis reliquiarum beati Dominici, qua super locum¹⁴ aspersa, statim incepit¹⁵ dolor minui et tumor evanescere; et¹⁶ sic est perfecte curatus.

CAPUT QUADRAGESIMUM PRIMUM¹⁷.

De curacione unius
fratris.

* 15/.

Frater quidam in conventu Metensi¹⁹ *b*) ab osse, quod supercreverat ei in iunctura, que est inter pugillum²⁰ et brachium, graviter paciebatur in manu, ita ut²¹ timeret probabiliter amittere usum* manus; super quo frequenter a medicis et cirurcis²² habuit responsum, quod non posset curari nisi per incisionem; quod tamen periculum erat²³ propter venarum et nervorum ibidem concursum. Contigit autem in vigilia beate Marie Magdene, patrone in conventu predicto, quod duo fratres venientes de remotis partibus Theotonie hora, qua parabatur altare post

1) tactu A C. — 2) tit. om. — 3) Leodunensis C. — 4) continuo om. A C. — 5) michi om. D E; — de quartana eius et... cap. XL add. D. — 6) cum tumore magno et ulcere terribili add. A C G H. — 7) medici penitus desperabant A C; et ita de vita eius sui penitus desperabant; sui add. G. — 8) eius om. A C D. — 9) illius A C D. — 10) exhortacionem om. A C D H. — 11) quia per eum fecerat dominus (G : dominus fecerat) mirabilia. G H; quia per eum dominus fecerat A C. — 12) miracula D. — 13) autem add. A C. — 14) morbi add. A C. — 15) cepit A C. — 16) et om. H. — 17) dua cap. seq. om. D G H. — 18) tit. tum hic tum in enumeratione in initio libri deest E. — 19) Matheniensi E. — 20) pugnium A C. — 21) unde timeret A C. — 22) cirurcis E. — 23) quod enim cum periculo erat A C.

a) Conv. Leodiensis (Liège) erectus est in conventum formalem an. 1229. Anal. I, p. 268.
— *b*) Conv. Metensis (Metz) fund. an. 1219 pro provincia Francia. Anal. I, p. 270.

nonam introierunt¹ chorum ad benediccionem. Frater autem, qui paciebatur in manu, unus erat de preparantibus² cum sacerista. Qui dimittentes altare fratribus benediccionem dederunt; et surgentes a benediccione dixerunt : - Detulimus nobiscum de pulveribus beati Dominici, patris nostri -. Frater autem, qui paciebatur in manu, audito³ nomine beati Dominici et adventu reliquiarum eius, repletus devocione et mentis exultacione non modica, cepit dicere corde et ore : - Pater, pater, bene veneris ad nos -; et sequendo fratres sacras reliquias ad altare⁴ deferentes plaudens manibus post eos incessanter : - Pater, pater, bene veneris - clamitabat⁵. Et accedens ad altare reliquias recipiens⁶ duabus manibus, et eas deosculans, subito est ab ossis illius periculo liberatus. Et cum recederet ab altari, videns quasdam immundicias circa lampadem in medio chori tangendo et mundando⁷ manus⁸ aliquantulum sordidavit; et vadens ad⁹ lavatorium, dum manus lavaret, seivit tunc primo ab ossis illius periculo se¹⁰ curatum; et pre gaudio, illotis manibus, currens ad priorem, qui erat in capitulo, curatum in adventu reliquiarum beati Dominici se ostendit. Quod cum esset mirabile in oculis fratrum, et divulgaretur per domum, frater quidam decumbens in infirmitorio, qui doloribus¹¹ ventris gravissime torquebatur, hoc audiens peciit devote, sacras reliquias beati Dominici sibi deferri, et ad tactum earum alleviatum se a suis doloribus asseruit et sanatum.

CAPUT QUADRAGESIMUM SECUNDUM.

Quidam frater conversus in conventu eodem¹² febre quartana diutissime laborans, et iam gravissime afflicus, et¹³ valde turpiter habens caput inflatum, dum in vigilia primi festi a) beati Dominici horam sue accessionis expectaret, prior eum visitavit. Et dum quereret ab eo : - Frater, quomodo vobis est¹⁴? - Respondit : - Accessionem meam expecto. - Et prior ad eum : - Potens est dominus¹⁵ meritis beati Dominici vos ab hac et ab aliis acces-

De quartana ad eius invocacionem fugata.

1) introient E. — 2) parantibus A C. — 3) audito — eius add. in marg. C. — 4) ad altare om. A C. — 5) clamabat A C. — 6) accipiens A C. — 7) add.: lampadem add. A C. — 8) manum A C. — 9) ad om. A C. — 10) esse add. A C. — 11) torsionibus A C. — 12) in eodem conventu. A C. — 13) et valde — dum. om. A C. — 14) est vobis. A C. — 15) potens dominus est A C.

a) Canonizatus est S. Dominicus 3. Iulii 1234 a Gregorio IX: vide Bull. I, p. 67: proinde sanatio haec accidit die 4. Aug. 1234, cum festum olim nonis Augusti celebraretur.

sionibus liberare misericorditer ». Et frater conversus ad priorem: « Credo firmiter, quod si vos preceperitis¹ feбри ex parte Dei et² beati Dominici, ne me amplius vexet³, quod curarer. » Tunc prior sumpta de Dei bonitate fiducia⁴ et meritis beati Dominici, imperavit feбри, quod dimitteret eum, et ne⁵ amplius affligeret fratrem illum. Continuo dimisit eum febris⁶, nec illam accessionem, nec aliam sensit. Similiter et ab inflacione capitis est plene liberatus. Hec retulit prior predictus frater Iacobus, vir magne fame, magistro ordinis nostri⁷.

1) precipietis. A C. — 2) ex parte. add. A C. — 3) vexaret. A C. — 4) bonitate et... Dominici fiducia A C. — 5) nec A C. — 6) et add. A C. — 7) explicit secunda pars libri, qui dicitur vitas (!) fratrum. add. A C; explicit secunda pars. add. D.

DE SANCTE MEMORIE FRATRE² IORDANE³.

Caput I⁴. De mundicia⁵ magistri Iordanis.

Pars 5^a.¹

- ” II. De misericordia eius, qua⁶ primo pauperi dabat.
- ” III. De cingulo, quod⁷ dedit et in crucifixo vidit.
- ” IV. De ingressu ipsius⁸ et visione fontis.
- ” V. De pietate eius ad pauperes et ad fratres⁹.
- ” VI. De novicio, quem a temptatione per oracionem liberavit.
- ” VII. De oracione et modo orandi et meditacione eius et qualiter se in via habebat.
- ” VIII. De panibus pauperibus datis et multiplicatis.
- ” IX. De fluxu sanguinis eius oracione restricto.
- ” X. De sacerdote a quartana sanato.
- ” XI. De gracia predicandi, quam dederat ei dominus.
- ” XII. De multitudine scolarium, quos ad ordinem traxit.
- ” XIII. De efficacia verborum eius.
- ” XIV. De nobili, qui cum volens¹⁰ occidere, viso eo, conversus est.
- ” XV. De fratre¹¹ spiritu blasphemie temptato, quem verbi efficacia sedavit.
- ” XVI. De compuncto clerico¹², cui continenciam impetravit¹³.
- ” XVII. De animali silvestri, quod se ei domesticum prebuit.
- ” XVIII. De eo, quem consolacione sua et fratrum oracione retinuit.
- ” XIX. De humilitate sua, et¹⁴ qualiter honorem declinavit.
- ” XX. De paciencia¹⁵ eius.”
- ” XXI. De amissione unius oculi, et qualiter se consolatus¹⁶.
- ” XXII. De abstraccione eius ab exterioribus, et de cingulo quod non advertit¹⁷.

* 16.

1) *tercia* — Iordane om. E. — 2) *magistro* D G: *pars sancte memorie magistri Iordani: tituli et capitula eiusdem*. H: *incipiunt tytuli et capituli IIIe partis D*. — 3) *incipit terciã pars libri, qui dicitur vitas (!) fratruin, que continet multa pulcra et devota de sancte memorie fratre Iordane, secundo ordinis fratrum predicatorum magistro. Tituli et capitula eiusdem partis A C*. — 4) *numeri* om. E G H. — 5) *mundicia eius*. A C D G H. — 6) *quod* E. — 7) *quem* E. — 8) *illius* E. — 9) *et ad fratres* om. E. — 10) *volens eum* A C. — 11) *a add.* E H. — 12) *clerico compuncto* A C G. — 13) *quod quendam fratrem a febre curavit. cap. XVI add. in marg. D*. — 14) *et* om. E H. — 15) *penitencia* A C. — 16) *consolabatur* A C G. — 17) *vertit* om. E.

- Caput XXIII. De devocione eius ad beatam Mariam.
- XXIV. De beata virgine, que ei apparuit, et quedam¹ ordini impetravit.
 - XXV. De beata virgine², que ei legenti cum angelis asstitit.
 - XXVI. De ipsa virgine³, quam cum filio fratres signantem vidit.
 - XXVII. Qualiter⁴ beata Maria quamdam ad eius consilium, quam liberaverat misit.
 - XXVIII. Qualiter eum⁵ infirmum dyabolus sub specie boni temptavit.
 - XXIX. Qualiter ei sicienti potum mortis⁶ dyabolus obtulit.
 - XXX. Qualiter dyabolus cum eo pacem facere voluit.
 - XXXI. Qualiter ei nocere voluit, sed non potuit.
 - XXXII. Qualiter eum elacione decipere⁷ temptavit.
 - XXXIII. Qualiter eum per odorem decipere voluit.
 - XXXIV. De leta paupertate ipsius.
 - XXXV. De vino meritis eius meliorato.
 - XXXVI. De muliere, quam a veneno et⁸ peccato liberavit.
 - XXXVII. De visione et miraculis in⁹ morte eiusdem¹⁰.
 - XXXVIII. De obitus eius revelacione.
 - XXXIX. De sanctimoniali ab eo consolata¹¹.
 - XL. De carmelita in ordine suo¹² confirmato ab ipso¹³.
 - XLI. De miraculis ad eius invocacionem factis¹⁴.
 - XLII. De prudentibus responis et verbis eius¹⁵.

CAPUT PRIMUM¹⁶.

De mundicia¹⁷
magistri Iordanis

De sancto ac memorabili¹⁸ patre nostro fratre Iordane a), secundo magistro ordinis predicatorum, et beati Dominici dignis-

1) quanta A C G. — 2) quod beata Maria ei A C D G. — 3) quod ipsam cum A C D G. — 4) quod D; quod beata Maria ad eius consilium quamdam, quam... A C G. — 5) eum dyabolus infirmum E H. — 6) mortis potum A C. — 7) eicere G. — 8) a add. A C. — 9) et A C. — 10) eius D. — 11) de priorissa sanata. cap. XLI. add. D. — 12) in suo ordine G. — 13) ab ipso om. A C; de miraculo quod accidit Prage. cap. XLIII. add. D; de fratre murmuraute punito, quem ad eius invocacionem sanavit. XLIV. add. D. — 14) hic tit. om. D. — 15) responis eius et verbis E; expliciunt tituli et capitula tercię partis libri qui dicitur vitas (!) fratrum add. A C. — 16) in cod. E num. et tit. cap. non repetuntur; incipit III. pars de magistro Iordane. add. D. — 17) eius C G. — 18) memoriali A D.

a) Notas ad beatum Iordanem spectantes invenies infra in chron. ad. a. 1221. — Haec omnia fere verbotenus transcribit S. Antonius l. c. cap. IX.

simo successore, aliqua cum diligenti¹ indagacione quesita, et que vidimus et audivimus ab eo, iuvante² domino disseremus ad Dei gloriam³ et⁴ legencium utilitatem.

Imprimis⁵ igitur dicimus eum tamquam speculum totius religionis et virtutum exemplar⁶, utpote virum, qui castimoniam⁷ mentis et corporis dicitur conservasse illesam.

CAPUT SECUNDUM.

Denique pietatem, que secundum apostolum utilis est ad omnia, non solum in religione, sed eciam existens⁸ in seculo sibi plenissime vendicavit⁹. Erat enim¹⁰ super miseros et afflictos piagestans viscera, ita quod¹¹ raro vel numquam, licet¹² non multum pecuniosus esset, aliquis pauper sine elemosina recessit ab eo; sed maxime pauperi sibi primo mane occurrenti, eciam si non peteret, solitus erat dare.

De misericordia eius, qua primo pauperi dabat. l. Tim. 4. 8.

CAPUT TERCIMUM.

Semel contigit, cum ipse theologie¹⁴ studeret Parisius a), et consuetudinis sue esset¹⁵, omni nocte surgere ad matutinas quadam nocte sollempni¹⁶ cum subito surgere, cum iam ad matutinas crederet esse¹⁷ pulsatum. Unde solam¹⁸ cappam super¹⁹ camisiam induens et cingulo²⁰ se percingens, festinanter ad ecclesiam properavit. Cui²¹ illico pauper occurrit elemosinam petens; qui nichil inveniens, quod pauperi daret²², corrigiam dedit. Cum autem ad ecclesiam veniens eam clausam invenisset, quia pulsatum, ut crediderat, nondum erat, tamdiu permansit ante fores ecclesie, donec ministri surgerent et ecclesiam aperirent. Quam

De cingulo quod dedit et in crucifixo vidit. 15.

1) indagacione diligenti E. — 2) adiuvante E G. — 3) ad gloriam ipsius G. — 4) et om. H. — 5) *hic incipit cap. primum* D. — 6) et exemplar virtutum A C. — 7) et add. A C. — 8) existens om. A C. — 9) dedicavit G H. — 10) enim om. H. — 11) que A C. — 12) licet — sed om. H; licet — aliquis om. G. — 13) de cingulo sive cintulo, quam dedit et postea in crucifixo vidit A C. — 14) studio Parisius operam daret A C D G H. — 15) quasi add. G H. — 16) subito surrexit cum H. — 17) esset A C. — 18) qui solum C. — 19) solam *add. in marg.* C. — 20) et corrigia se cingens et nichil aliud accipiens festinanter A C. — 21) Obviavit autem sibi quidam pauper elemosinam ab eo cum quadam instancia petens, qui nichil aliud inveniens, quod dare posset, sibi corrigiam dedit. Cum autem ad ecclesiam pervenisset, et eam invenisset clausam, quia adhuc ad matutinas pulsatum non fuerat, ut putabat [A: crediderat], tamdiu permansit foris ante fores ecclesie, quousque surgerent ad matutinas ministri et ecclesiam A C. — 22) quod daret pauperi G.

a) Circa annum 1218 et 1219; cf. Berthier libellum B. Iordani; et chron. ad. 1221.

cum intrasset, et ante crucifixum oraret ipsum¹ devote et frequenter inspiciens, vidit² eum ipsa corrigia³ cinctum, quam ante modicum pauperi dederat amore⁴ crucifixi.

CAPUT QUARTUM.

De ingressu⁵ illius⁶ et visione fontis. Cum igitur iam bachelarius⁷ esset in theologia, Parisius receptus a) est ad ordinem a beate memorie fratre Reginaldo⁸, quondam decano sancti Aniani Aurelianensis; in cuius felici obitu b) visio mirabilis c) cuidam⁹ religioso apparuit: Videbat¹⁰ enim in sompnis in¹¹ claustro sancti Iacobi d) Parisius fontem limpidissimum arefieri¹², post illum unum¹³ magnum in eodem loco oriri, qui discurrens per urbis plateas, et inde per totam patriam¹⁴ potabat, lavabat, et¹⁵ letificabat omnes, et semper crescens usque ad mare currebat.

Revera enim¹⁶ post obitum beati Reginaldi beatus¹⁷ pater surrexit; qui primo legendo Parisius fratribus evangelium beati Luce graciousissime, et post¹⁸ predicando discurrens per orbem, fere XX annis, citra mare et ultra, verbo et exemplo annuncians Ihesum Christum. Existimatur autem plus quam mille traxisse ad ordinem; gratus Deo, et ecclesie Romane prelati¹⁹ devotus, clerum et populum inducens ad penitentiam, et ad intrandum²⁰ regnum Dei invitans; consumma* vit autem beatus pater cursum suum cum beato Clemente in mari, et ibi ad Deum viam inveniens sine impedimento in potencias Dei²¹ introivit.

1) crucifixum diligenter inspiciens A C. — 2) vidit apertissime ipsum corrigia ipsa cinctum, quam ante modicum pauperi amore dederat crucifixi A C. — 3) corrigia ipsa D G H. — 4) amore dederat D G. — 5) ipsius ad ordinem et de... A C. — 6) ipsius G. — 7) bachelarius A C. — 8) Raynaldo A C. — 9) viro add. G. — 10) videbatur enim in claustro... D. — 11) et A C. — 12) et add. A C. — 13) visum A C: vivum G. — 14) provinciam lavabat, potabat... D. — 15) et om. A C D. — 16) enim om E H. — 17) dictus D G. — 18) postea A C. — 19) prelati (A: prelatus) et ecclesie Romane devotus. A C G. — 20) in add. A C. — 21) in Dei potencias A C G.

a) Receptus est B. Iordanus XII. febr. 1220: vide chronicon. l. c. — b) de morte fr. Reginaldi vide l. I, cap. V, § I, p. 25. — c) Haec visionem in suo libello de initio Ordinis (ed. Berthier p. 20) Iordanus iu hunc modum narrat: « Visum est autem alii cuidam ante mortem ipsius veluti si videret fontem quendam limpidum obturari, pro quo alii duo fontes protinus eruperunt. Que visio an aliquid sibi verum voluerit, ego proprie sterilitatis conscius, interpretari non audeo [de se et fr. Henrico Iordanus interpretari non audet hanc visionem pre modestia; de illis explicat vero Gerardus — Quetif. I, p. 93 a]. Unum scio neminem apud Parisius preter duos ipsum ad professionem ordinis suscepisse, quorum quidem ego primus, alter vero fr. Henricus, postmodum prior Coloniensis, mihi singulari affectu pre cunctis, ut puto, mortalibus in Christo carissimus, tamquam vere vas honoris et gratiae, quo graciousorem creaturam me in hac vita vidisse non recolo. » — d) de conventu S. Iacobi vide infra in chronico ad a. 1217, et Analecta I, p. 129 et ss.

CAPUT QUINTUM.

In religione tantum in eo pietas habundavit², ut frequenter De pietate eius ad pauperes et ad fratres. 1. exueret tunicas³, dum iret per vias, nudos⁴ tergens⁵ pro Christo⁶; super quo fratres sepe reprehenderunt eum, ac etiam accusaverunt⁷ eum⁸ in capitulo generali. Fratribus autem intantum⁹ erat mansuetus et pius non solum compaciendo in infirmitatibus et¹⁰ subveniendo secundum posse eorum necessitatibus, sed etiam interdum parcendo humanis transgressionibus, ut plus ipsa¹¹ pietatis virtute, ipsa attraccionis mansuetudine fratres corrigerentur, quam austeritatis disciplina, quamvis et¹² hanc secundum tempus et locum et personas habere optime ab eo, qui docet de omnibus modum¹³, doctus esset. Temptatis autem et infirmis se pium et compassibilem exhibebat sua presencia sepius visitando, et eos verbis et exemplis et exhortacionibus et oracionibus¹⁴ confovendo. Unde consuetudo illi erat, ut¹⁵, cum ad aliquem conventum veniret¹⁶, visitaret¹⁷ infirmos, ad mensam suam vocare novicios, et si essent aliqui temptati, inquirere, ut consolaretur eosdem.

CAPUT SEXTUM.

Contigit¹⁸, cum¹⁹ semel venisset Bononiam, quod fratres dixe- De novicio quem a temptatione per oracionem liberavit. runt ei de quodam²⁰ novicio turbato²¹ ad exitum; fuerat namque adeo delicatus et singularis vite in seculo²², vestibus, lectis, ornamentis, cibis, lusibus et ceteris delectacionibus carnis²³, quod nesciebat, quid esset affliccio vel angustia spiritus, nisi quantum se litterarum studio applicabat²⁴, in quo²⁵ tantum profecerat, quod

1) et ad fratres om. E. — 2) redundavit A. — 3) se exuerat tunica A C: se exuerit tunicas G. — 4) tegens G. — 5) tergens proximos, super... A C. — 6) quod adeo sepe fecit, quod super hoc fratres G. — 7) aliquando *add. in marg.* C. — 8) eum om. A C G. — 9) tantum A C. — 10) et om. A C G. — 11) sue *add.* A C. — 12) in E. — 13) modum om. G. — 14) et oracionibus et exhortacionibus A C. — 15) ut om. A C G. — 16) mox post receptam benedictionem et fratrum allocucione *add.* A C. — 17) visitare A C G. — 18) autem. *add.* A C. — 19) eum *semel* venisse E; *semel*, dum venisset Bononiam et (A : quod) fratres ei referrent de... A C. — 20) fratre *add.* A C. — 21) et temptato ad exitum, cuius condicionem sibi exposuerat per ordinem; fuerat... A C. — 22) ut numquam a magnis temporibus sibi similis fuerit. *add.* A C; *in add.* G; *nam in add.* A C. — 23) super condicionem sui status et facultatem sue potencie se extendens, nesciebat quod (A : quid) esset affliccio carnis vel molestia (A : angustia) spiritus... A C. — 24) commodabat C. — 25) in quo sollicitus erat valde et proventus, intantum ut sequenti anno potuisset commentari in legibus, si stetisset in seculo. Asseruit namque multociens numquam in seculo infirmitatem aliquam habuisse, uisi *semel* et modicam, quando puer erat, rarissime fuisse irratum, numquam nisi in paraseve ieiunasse, raro unquam abstinuisse a carnibus, nisi in feriis sextis, numquam fuisse confessum, numquam preter pater noster eorum, que in ecclesia cantantur vel dicuntur, se scivisse. A C.

in¹ sequenti anno posset in legibus commentari². Numquam infirmatus fuerat, raro iratus, numquam nisi in³ parasceve ieiunaverat, rarissime a carnibus nisi in⁴ feriis sextis abstinuerat, numquam confessus fuerat, et eorum, que in ecclesia dicuntur, nichil preter dominicam oracionem sciebat.

Hic quadam die cum venisset ad fratres ex mera ociositate⁵, cum negare nesciret, ordinem est ingressus; sed mox⁶ penituit et⁷ omnia, que videbat et senciebat, sibi mors altera videbantur⁸. Comedere non poterat, aut dormire; et⁹ licet in seculo vix fuisset iratus, intantum succendit eum temptacio, quod subpriorem, qui eum ad ordinem traxerat, percutere voluit cum psalterio, quod tenebat. Sic igitur temptatum magister Iordanis¹⁰ inveniens dictum fratrem¹¹, audiens quod Theodaldus vocaretur, cepit eum confortare ex ipso nomine, dicens : - Theodaldus¹² dicitur quasi tendens ad alta -; et post aliqua monita ducens eum ad altare beati Nicolay monuit eum, ut flexis genibus diceret pater noster; nullam enim aliam oracionem sciebat.

Ipsa vero positis manibus super caput eius cepit toto cordis¹³ affectu dominum deprecari¹⁴, ut temptacionem ab eo auferret¹⁵. Dum¹⁶ igitur multum oracionem protenderet¹⁷, videbatur novicio¹⁸, quandam dulcedinem in mentem eius subintrare paulatim et¹⁹ quandam cordis sentire tranquillitatem et²⁰ mutacionem. Elevatis denique²¹ manibus a capite²² visum est sibi, ut postea pluribus fratribus²³ retulit, quod due manus stringentes²⁴ cor eius subito elevarentur²⁵ a mente²⁶ eius²⁷, et anima eius in magna tranquillitate et dulcedine remaneret²⁸. Remansit²⁹ adeo conso-

1) in om. G. — 2) conventare D G. — 3) in om. G. — 4) nisi sextis feriis G. — 5) ex nimia (A : mera) curiositate A C : curialitate D G. — 6) ex toto add. A C. — 7) quoniam A C. — 8) nichil enim eorum, que fratres comedebant, comedere poterat nec... A C. — 9) quem intantum succendit temptacio, ut licet in seculo rarissime fuerit turbatus, subpriorem qui eum predicaverat, elevato quodam magno psalterio, quod tenebat, fere percussit. Sic... A C. — 10) Iordanus A C. — 11) fratrem et habito ab eo, quod Thebaldus nomine vocaretur, primo cepit eum predicare et confortare ex nomine [proprio *add. in marg. C.*] dicens : Thebaldus hoc est tendens in altum [A : dicitur tendens ad alta], et ductum eum post aliqua monita coram altari beati Nicolai, flexis genibus monuit eum, ut oracionem pater noster, quam sciebat, diceret; nullam enim aliam sciebat. A C. — 12) Thebaldus G. — 13) corde D E. — 14) deprecari dominum, ut omnem temptacionem, quam frater sustinebat, auferret ab eo. A C. — 15) omnem temptacionem auferret ab eo. G. — 16) dum modo autem multum. C. — 17) non elevando manus a capite eius add. A C. — 18) sibi. C. — 19) sensibilem add. A C. — 20) tranquillitatem et om. A C G. — 21) itaque E. — 22) a capite manibus A C. — 23) pluries add. A C. — 24) et prementes add. A C. — 25) elevaverunt E; elevaretur A. — 26) mente et animus eius A C. — 27) eius om. D G. — 28) Sic meritis et oracionibus viri sancti omnis illa temptacio a corde fratris depulsa est. Frater vero remansit. A C. — 29) autem add. D G.

latus et fervens¹, quod² multos labores sustinuerit in ordine³ et plura utiliter⁴ fecerit in eodem.

CAPUT SEPTIMUM.

Oracionis gracia specialis sancto huic fuit collata a domino, quam nec cura officii⁶ circa fratres, nec viarum⁷ laboribus variis, nec aliqua⁸ occupatione seu sollicitudine negligebat. Mos eius⁹ erat in oracione flexis genibus¹⁰, iunctis manibus, erecto corpore, nec eciam diu sedendo orare¹¹ intantum, quod interim VIII. miliaria quis posset ambulare de facili. Ma*xime autem post completorium et matutinis horis¹² hoc faciebat¹³. Lacrimarum autem erat multarum¹⁴, propter quas oculorum infirmitatem gravem creditur incurrisse. In meditacionibus autem totum¹⁵ se dederat¹⁶ sive in domo sive in itinere, et in eis¹⁷ miram dulcedinem senciebat¹⁸. Et hic erat mos eius in via, totum tempus oracionibus et meditacionibus dare, nisi quando¹⁹ divinum officium dice*bat²⁰ vel de aliquo utili cum sociis conferret, quod tamen certa faciebat hora²¹; et idem facere socios hortabatur²². Unde sepe seorsum a fratribus ibat. Alquando autem *Ihesu nostra redempcio*²³ vel *salve regina* cum lacrimis cantabat alta voce per viam; et affectus totus intrinsecus ex meditacionibus et²⁴ dulcedine cordis aliquociens a fratribus oberrabat²⁵; nullus

De oracione et modo orandi et meditacione eius et qualiter se⁵ in via habebat.

17.

17.

1) firmus C. — 2) ut G. — 3) postea add. A C. — 4) utilia A C. — 5) se habebat in via. A C G. — 6) nec officii. A C. — 7) viarum add. in marg. C. — 8) aliqua om. E. — 9) suus E. — 10) multum stare toto alio corpore erecto superius, manibusque iunctis. Quod faciendo, nec flectendo aut sedendo vel movendo se ad aliquam partem, sic devote multociens perdrabat, ut octo miliaria potuisset quis faciliter ambulare. A C. — 11) orare sedendo G. — 12) matutinas horas. A. — 13) sive persistens esset in domo, sive ex itinere rediens. add. A C. — 14) ita ut vere posset dicere cum propheta: *Fuerunt mihi lacrimae meae panes die ac nocte* (ps. 41, 4) propter quas creditur firmiter oculorum infirmitatem incurrisse tam gravem. Noverunt plene qui eius formam diligentius inspexerunt, quam crebro in oracione potuerunt eum audire plorantem, quam frequenter videre in missa, in predicacione, in aliorum exhortacione et in aliis divinis obsequiis, diutissime ac devotissime lacrimantem. In A C. — 15) se totum G. — 16) dabat A C. — 17) in quibus C. — 18) senciebat dulcedinem. A C. — 19) vel cum fratribus officium diceret vel de collacione vel aliquo utili loqueretur, quod certa hora faciebat A C. — 20) dicebat officium G. — 21) in die, dicebat que fratribus, ut infra spacium illud itineris, quod eis assignabat, quilibet de collacione vel aliquo utili cogitaret et illud referret postea in communi. C. — 22) Ipse vero quasi semper seorsum ibat a fratribus, quasi per iactum lapidis vel tractum arcus. Pluries autem *salve regina*, in quo affliciebatur et delectabatur quam plurimum, vel *Ihesu nostra redempcio* alta voce cum multis lacrimis cantabat in via. Qui affectus. A C. — 23) Hymnus completorii pro tempore paschali. — 24) ex add. A C. — 25) quem anxie perquirentes, non sine multo inveniebant labore. Nullus unquam eum ex deviacione itineris turbatum vidit aut conquerentem aliquando, aut socios concrepantem [A: culpantem], quin potius... A C.

tamen turbatum ex deviacione itineris vidit¹ aut socios culpantem, quin potius alios interdum turbatos² confortando dicebat : « Non curemus³, quia totum⁴ est de via celi ».

CAPUT OCTAVUM.

De panibus pauperibus datis et⁵ multiplicatis.

Quodam tempore de Lombardia in Theotoniam vadens⁶, venit ad villam, que Ursaria⁷ a) dicitur, sitam in Alpibus, habens⁸ secum duos fratres et unum clericum secularem, qui post factus est frater, qui etiam in illo loco deserto⁹ necessaria ministravit. Declinantes igitur¹⁰ lassii¹¹ et famelici ad domum cuiusdam tabernarii¹², nomine Hunthar, rogabant, ut eis mensam¹³ velocius et necessaria prepararet. Et ille : « Non, inquit, habeo panes, quia¹⁴ ante vos transierunt hic¹⁵ plures, qui omnes¹⁶, qui reperti sunt, consumpserunt, duobus panibus exceptis¹⁷, quos michi et mee familie reservavi. Sed hii¹⁸, quid sunt inter tantos? » Cui illi simpliciter dixerunt : « Appone¹⁹, karissime, quod habes, nam multum egemus. » Appositis igitur illis duobus²⁰ panibus magister Iordanis²¹ data benedictione cepit illos²² per largas elemosinas inter pauperes accurrentes²³ dividere. Unde²⁴ et hospes et fratres vehementer turbati dixerunt : « Quid²⁵ facitis, domine ; an nescitis, quod panes inveniri non possunt²⁶? » Hospes etiam clausit hostium, ne pauperes intrarent ; magister vero iussit, ut²⁷ aperiret²⁸ ; et iterum cepit dare, ita ut XXX : elemosinas

1) aut conquerendo aliquando add. D G. — 2) interdum *add. in marg.* C. — 3) curetis D. — 4) hoc add. A C. — 5) ac G. — 6) proficiscens ad quamdam villam, sitam in alpibus, que dicitur Ursaria (A : Ursacra). A C. — 7) Ursacia D E. — 8) habens in comitatu suo duos fratres ordinis et quendam clericum secularem, nomine Hermannum de Paridilburne, qui post fuit frater noster, qui etiam tunc in illo loco deserto magistro et suis sociis necessaria. A C. — 9) eis add. G. — 10) ergo A C. — 11) lapsi C. — 12) tabernarii, qui solebat recipere transeuntes, cognominis Hunthar, rogabant eum, ut mensam eis et mense necessaria prepararet. A C. — 13) velocius mensam prepararet G. — 14) nuper add. A C. — 15) hinc plurimi A C. — 16) omnes panes; qui in villa inveniri potuerunt exceptis duobus panibus, quos michi reservaveram, consumpserunt. Qui dixerunt... A C. — 17) exceptis panibus G. — 18) hoc G. — 19) apponite quod habetis; appositis... C. — 20) duobus illis panibus, sed parvis A C; parvis G. — 21) Iordanis om. A C. — 22) incepit eos A G. — 23) occurrentes. — 24) ita ut hospes domus et fratres similiter vehementer turbati dicerent : ad magistrum. A C. — 25) Nescitis quod defectum habemus in panibus; et [*add. in marg. etiam*] hospes clausit ostium, ne pauperibus pateret decessus. Magister... C. — 26) et add. D. — 27) quod. G. — 28) aperiretur [*add. in marg. et iterum cepit dare*] et intantum dispersit et dedit pauperibus, ita ut triginta tres eleemosinas de illis duobus minutis panibus pauperibus impertiret, adeo magnas, ut singule possent singulis ad necessitatem sufficere in cena vel prandio, etiam si amplius non haberent. Ita enim ipsi quantitatem eleemosinarum postea existimaverunt. Comederunt ergo ipsi... A C.

a) Ursaria = Ursern in Uri. Mon. Germ. Hist. XVI. 399.

daret adeo magnas, ut singulis sufficere possent. Comederunt eciam ipsi quatuor, et saturati sunt; tantumque illis¹ superfuit adhuc², quod hospes cum uxore et tota familia ad unam refeccionem habuerunt³ satis. Tunc hospes viso miraculo dixit : « Vere hic homo sanctus est », et noluit⁴ a dicto clerico precium accipere prandii⁵, sed implevit lagunculam eius vino, ut in via daret fratribus ad bibendum.

CAPUT NONUM.

Postea magister versus Turegum^{6 a)} dirigens iter suum in villa, que dicitur Zugir^{7 b)} quendam fabrum, qui fluxum sanguinis multis annis⁸ per⁹ nares passus fuerat¹⁰, ita quod triginta vicibus inter diem et noctem fluebat, cognita fide et devocione ipsius¹¹ tactu manus¹² et oracione sua¹³ in eodem instanti perfecte sanavit¹⁴.

De fluxu sanguinis eius oracione restricto.

CAPUT DECIMUM.

Inde¹⁵ veniens in villam, que dicitur¹⁶ Urev c), invenit sacerdotem, quartana longo tempore laborantem, qui iam fere omnino corpore defecerat, et in medicos totam suam substanciam consumpserat, sed frustra. Huic magister audita confessione sua¹⁷, et imposita penitencia, suis precibus perfectam a domino obtinuit

De sacerdote a quartana sanato.

1) eis adhuc superfuit [A : superfuit] de panibus illis, quod hospes et hospita, ac eorum tota familia ad unam refeccionem consumere non possent. A C. — 2) adhuc superfuit D: adhuc om. G. — 3) habuit G. — 4) venit A C. — 5) expensarum dicens : De cetero volo dominum istum et suos fratres recipere, quia sancti homines sunt, et de his, que michi dominus dederit, libentissime gratis et absque precio ministrare. Implevitque lagunculam clerici vino... A C. — 6) Gorrigiam A: Thuringiam E: Coringiam *corrig.* in Thuringiam G. — 7) Rugir A: Sugir S. Antonin. I. c. cap. IX. — 8) qui multis annis fluxum sanguinis... A C. — 9) ad A C. — 10) quasi omnino defecerat quia quondam triginta vicibus inter diem et noctem paciebatur, ut dixit, cognita... A C. — 11) fabri A C. — 12) sue add. A C. — 13) sua om. A C. — 14) curavit, statimque restricto sanguine, vires perditas recuperare cepit, et deinde fratribus semper beneficis restitit et devotus. A C. — 15) Idem magister Iordanis veniens ad villam, quae vocatur Urem, que est in valle Suiz, invenit sacerdotem ipsius ville quartanis febribus laborantem a longo tempore, qui fere iam et omnino in corpore defecerat et in rebus. Tantum enim in medicinis consumpserat, licet frustra, quod eciam necessaria non poterat invenire. Huic... A C. — 16) vocatur Uren. D G. — 17) eius et penitencia imposita precibus suis continuo perfectam obtinuit sanitatem. Idem Sacerdos postea duos fratres, Corradum videlicet de sancto Gallo d) et Henricum de More e) ad ipsam villam declinantes cum gaudio recepit, et pedes eorum ipse lavit, gratiam ipsam quasi lacrimando commemorans et magistri Iordanis magnificans sanctitatem. Cum... A C.

a) Zürich. — b) Zug. — c) Urev — Uren, forsan Uri respective Altorf? — d) Sanct Gallen. — e) Henricus de More (Mure) pertinet ad familiam nobilem de Mure, cuius fit mentio in documentis ab an. 1145-1398, et quae subdita erat Abbatissae de Zürich.

sanitatem, sicut idem sacerdos post fratribus retulit cum lacrimis, beati viri magnificans sanctitatem.

Cum autem alia vice¹ transiret per Alpes, faber quidam, qui ex calore fornacis visum amiserat unius oculi, ab eo cum crucis signo tactus, statim visum plene recuperavit².

CAPUT UNDECIMUM.

De gracia predi-
candi, quam dede-
rat ei dominus.

Circa verbum Dei et predicandi³ officium dictus pater⁴ fuit adeo graciosus et fervens, ut vix⁵ ei similis sit inventus. Dederat enim ei dominus quandam prerogativam et gratiam⁶ specialem non solum in predicando, sed etiam in⁷ colloquendo⁸, ut ubicumque et cum quibuscumque esset⁹, ignitis superhabundaret eloquiis, propriis et efficacibus fulgeret exemplis, ita quod secundum condicionem cuiuscumque cuilibet loqueretur, cuilibet satisfaceret, quemlibet ortaretur. Unde¹⁰ omnes eius eloquia¹¹ siciebant¹²; propter quod dyabolus ei plurimum invidens¹³ de eo aliquando conquestus est, laborans, si quomodo eum a predicacione posset¹⁴ avertere sicut infra patebit¹⁵.

De multitudine
scolarum quos ad
ordinem traxit.
18'.

CAPUT DUODECIMUM.

Frequentabat autem¹⁶ civitates in quibus vigeat* studium¹⁷; unde quadragesimam uno anno Parisius, alio Bononie sepe¹⁸ faciebat; qui conventus eo ibi morante apium¹⁹ quasi²⁰ alvearia videbantur, quam plurimis intransibus et²¹ multis exhinc ad diversas provincias transmissis ab eo²². Unde²³ cum venerat²⁴, multas faciebat fieri tunicas²⁵, habens fiduciam in Deo²⁶, quod

1) autem alias. G. — 2) recuperavit plene. G. — 3) predicacionis A C. — 4) dictus pater add. in marg. C. — 5) vix umquam ei similis in hoc potuerit inveniri, quippe in quo refulserat quedam ad hoc virtus gracia singularis. Dederat enim sibi dom... A C. — 6) efficaciam C. — 7) familiariter add. A C: etiam familiariter colloquendo G. — 8) loquendo C. — 9) esset, sive cum religiosis et clericis, sive cardinalibus et prelatibus, sive baronibus et militibus, sive scolaribus vel aliis cuiuscumque essent condicionis semper ignitis habundaret. A C. — 10) propter quod A C. — 11) tamquam Dei mirabiliter. add. A C. — 12) creditur enim et firmiter asseritur, quod ab eo tempore quo religiones esse ceperunt, nullus tot litteratos et magnos clericos induxit ad aliquem ordinem, sicut ipse ad ordinem predicatorum. add. A C. — 13) plurimum ei D: et aliquociens add. A C. — 14) si quomodo posset eum a... A C. — 15) patebit inferius. A C. — 16) specialiter add. A C. — 17) studium, et quas noverat scolaribus habundare: unde et frequenter quadragesimam... A C. — 18) sepe om. A C. — 19) apium om. E. — 20) quasi om. G. — 21) et om. D E. — 22) ab eo transmissis A C. — 23) unde pluries faciebat fieri multas vestes A C. — 24) veniebat D. — 25) vestes A; de novo add. A C. — 26) in domino, quod daret eos sibi, qui eas essent induturi; quod post modicum

reciperet fratres. Multociens autem tot ex insperato intrabant, quod vix vestes poterant inveniri. Unde semel in festo purificationis recepit ad ordinem predictus magister · XXI · scolares¹ Parisius, ubi fuit maxima effusio lacrimarum; nam fratres ex una parte flebant pre gaudio, et scolares² pre dolore de amisione seu separacione suorum³. De numero istorum fuerunt plures, qui post⁴ rexerunt in theologia in locis diversis. Inter quos fuit eciam quidam iuvenis Theotonicus, quem magister pluries repulerat propter nimiam iuventutem; sed quia tunc cum aliis⁵ se inmiscuit, durum⁶ videbatur magistro ipsum repellere, cum circumstarent fere mille scolares, sed dixit coram omnibus subridendo: - Unus ex vobis furatur ordinem nobis⁷. - Quod dicebat⁸ propter iuvenem illum. Unde cum vestiarius non detulisset⁹ nisi viginti paria vestium, oportuit, quod fratres exuerent se, unus cappa, alius tunica, alius scapulari, quia non poterat vestiarius exire de capitulo pre multitudine scolarium, qui astabant. Tamen¹⁰ iste frater iunior tantum¹¹ profecit, quod post fuit lector et optimus predicator.

Item frequenter obligavit¹² dictus pater bibliam suam pro solutione debitorum scolarium, qui¹³ intrabant.

CAPUT DECIMUM TERCIMUM.

Cum¹⁴ in quodam festo, facto¹⁵ sermone, quendam scolarem de efficacia verborum eius. reciperet, et plures¹⁶ scolares adessent¹⁷, verbum ad astantes dirigens ait: - Si aliquis vestrum ad magnum festum et convivium iret solus, numquid omnes socii¹⁸ adeo essent incuriales, quod nullus eum vellet¹⁹ associare? Ecce²⁰ videtis tamen²¹, quod iste ad magnum festum auctore²² Deo²³ vocatus²⁴ est; num eum solum

eo predicacionibus insistente sic cooperante Dei gracia contingebat. Multociens vero et ex insperato tot intrabant, quod fratres non poterant tantas et tam facile vestes habere. Unde... A C. — 1) seculares A C. — 2) seculares G. — 3) sociorum E. — 4) postea A C. — 5) viginti add. G. — 6) durum A C G. — 7) nobis om. D. — 8) dixit D. — 9) tulisset G. — 10) tandem A C. — 11) intantum A C. — 12) obligabat G. — 13) ordinem add. — 14) cum quadam vice, facto sermone, in quodam festo quemdam A C. — 15) sermone facto G. — 16) plures ibi ad essent scolares stante ipso in medio capituli qui recipiendus erat, ut mos est ordinis, sermonem per hoc exemplum ad scolares direxit dicens: Deus meus, si aliquis vestrum invitatus ad magnum festum et ad magnum convivium... A C. — 17) adessent scolares D G. — 18) socii om. A C. — 19) dignaretur A C. — 20) et vos videtis, inquit, quod iste... A C. — 21) karissimi G. — 22) auctoritate A; cura C. — 23) dei E; domini invitatus solus ingreditur et nullus se ei sociare dignatur. Mira res valde: verbum enim eius tante efficacie tanteque virtutis fuit, quod mox unus scolaris, qui nullam prius ad ordinem veniendi habuerat voluntatem, prosilivit in medium dicens... A C. — 24) invitatus G.

permittitis¹ abire? » Mira res! verbum enim eius tante virtutis fuit², quod mox quidam scolaris, qui prius nullam voluntatem intrandi habuerat³, in medium prosiluit⁴ dicens : « Magister, ecce ad verbum vestrum ipsum⁵ associo in nomine domini nostri Ihesu Christi ». Et sic cum eo pariter est receptus.

Cum quidam frater temptaretur et supra modum doleret, quod non poterat⁶ accessum habere ad ipsum⁷, invenit ipsum vigiliis dicentem⁸ pro mortuis; et tunc frater incepit vigiliis⁹ dicere cum ipso¹⁰ ex parte obposita. Et cum versiculum illum diceret frater : Ps. 26. 13, 14. « *Credo videre bona domini* » et cetera¹¹, et magister responderet devote et morose : « *Expecta dominum, viriliter age, et*¹² *confortetur cor tuum, et sustine dominum* », recepit frater in hoc verbo, tamquam ore prophetico prolato, magnam consolacionem. Finito¹³ vero officio dixit frater : « Magister, bene respondistis michi. » Et¹⁴ ille¹⁵ : « Quomodo fili? » Et frater : « Cum dicerem, inquit, modo in officio : *credo videre bona domini in terra vivencium*, vos respondistis michi : « *Expecta dominum, viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine dominum* »; et vere michi videtur, quod oportet me facere ista, si volo videre bona domini¹⁶ in terra vivencium. » Super quibus verbis gaudens magister consolatus est eum dulciter ; et¹⁷ sic qui temptatus venerat, consolatus discessit.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

De nobili qui volens¹⁸ eum occidere, viso eo, conversus est.

Cum idem magister Padue a), ubi tunc erat studium magnum instantissime predicaret, recepit quendam¹⁹ Theoticum, genere nobilem²⁰, etate floridum²¹, moribus graciosum ; cuius magister et²² socii prescientes ingressum, tamquam ministri dyaboli, quan-

1) permittitis G. — 2) erat D. — 3) habuit D; mox add. G. — 4) prosilivit G; prosiliit D. — 5) eum A C; me add. D. — 6) potuit G. — 7) ad eum habere D; quadam die cum veniret ad ipsum, invenit eum .. G. — 8) dicentem vigiliis A C G. — 9) vigiliis om. E. — 10) eo E. — 11) *pro* et cetera A C : *scribunt* : in terra vivencium, et magister respondit. — 12) et om. A C. — 13) et finito officio dixit ei : magister... A C G; finito — dulciter om. D. — 14) at G. — 15) et ille — dulciter om. A C. — 16) videre dominum G. — 17) et qui *add. in marg.* C. — 18) volens eum A C. — 19) scolarem add. A C. — 20) genere, pulcherrimum corpore add. A C; et add. G. — 21) et add. A C. — 22) et aliqui scolares socii eius, satellitès diaboli, cum voluntatem eius ad intrandum ordinem ex aliquibus perpèndissent indiciis, tamquam ministri sathane, quandam... A C.

a) De studio Paduano tunc temporis vide Denifle, Die Universitaeten d. Mittelalters I. p. 277 ss.— Iordanus Paduae praedicabat annis 1229 et 1237. Denifle l. c. p. 282. — De B. Iordani praedicationibus Paduae habitis cf. Berthier : *B. Iordani opera omnia ad res ordinis Praed. spectantia. Friburgi 1891* (p. 76, 77).

dam mulierem secundum carnem formosam cum eo in camera clausurunt¹, ut² per voluptatem³ carnis eius mentem⁴ averterent a proposito sancto. Sed⁵ Christus in eo vicit, et ad ordinem eum⁶ forcus traxit; qui etiam postmodum magistrum suum ad ordinem induxit.

Denique pater eius potens et dives valde alium⁷ filium non habebat⁸. Unde audiens ingressum filii et ad mortem turbatus cum multo comitatu venit Lombardiam, proponens firmiter, quod vel filium rehabetet, vel occideret magistrum Iordanem. Cum ergo quodam⁹ die cum sociis equitans* magistrum Iordanem obvium haberet, turbato vultu et rabido¹⁰ clamore cepit quasi ab alieno¹¹ fratre querere, ubi esset magister Iordanis, nesciens illum esse. Ille vero memor Dei, qui ait Iudeis: « *Ego sum* » leta facie et humili corde respondit: « *Ego sum magister Iordanis.* » Mox¹² ille sancti viri virtutem presenciens ex verbo veritatis, prosiliens de equo ad pedes eius humiliter se prostravit, peccatum, quod contra eum in corde conceperat¹³, cum lacrimis confitendo, et ait: « *Iam de filio¹⁴ consolacione recepta¹⁵ promitto tibi, quod cum¹⁶ isto apparatu, antequam ad terram meam redeam, vadam ultra mare in servicium Dei. Quod et fecit¹⁷, habens in comitatu fere centum equitaturas.*

* 18'.

Joh. 18. 16.

1) concluderunt D G. — 2) sic add. A C. — 3) voluntatem D. — 4) mentem eius a tali proposito sancto perverterent A C: mentem eius G. — 5) sed juvenis animo et proposito firmus omnem illam temptacionem suggestione diaboli procuratam devicit, venitque ad ordinem: qui magistrum suum postmodum ad ordinem traxit. A C. — 6) traxit eum A. — 7) secundum A C. — 8) sed ad istum tota pertinebat hereditas, et vocabatur Averardus. Qui audiens de introitu filii ad mortem turbatus est, et veniens cum multo comitatu in Lombardiam proposuit et in corde firmiter statuit, quod aut retraheret filium aut magistrum Iordanem occideret. Contigit autem eum in tali proposito existentem obvium quodam die habere magistrum Iordanem: qui turbato vultu et clamore rapido quesivit ab eodem [add. C. in marg. quasi ab aliquo fratre]: Ubi est magister Iordanis? nesciens eum esse. Ille ut totus erat Dei, memor illius quod dixit: « *Ego sum* » Iudeis querentibus eum ad mortem [A add. leta facie et humili corde respondit] simili voce respondit: « *Ego sum, inquit, magister Iordanis.* ». Sed stupenda res valde! qui sicut illi ceciderunt retro, audito verbo Ihesu, sic iste cecidit ante. A C. — 9) quodam G. — 10) rapido E. — 11) alio D G. — 12) Nam virtutem sancti viri, ex verbo in corde presenciens, mox prosiliens de equo... C. — 13) firmaverat A C. — 14) meo add. A C. — 15) non curo eum amplius extrahere in mundo; sed promitto tibi, quod cum omni isto apparatu, cum quo veni diabolo suggerente ad opus eius perpetrandum, sic antequam ad propria redeam. A C. — 16) cum om. G. — 17) fecit, viso filio prius; qui habebat in comitatu suo fere centum equitaturas. Unde constat, quod verba eius non solum in predicacione, sed etiam in prolocucionem quacumque mirabilis erant virtutis, sicut patet (per) exemplum de quodam fratre immediate (subiunctum). A C.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

De fratre spiritu
blasphemie tempta-
to, quem verbi
efficacia sedavit. ¹.

Quidam frater fuit² in quodam conventu vicino Bononie, qui ob nimiam³ contemplacionem et investigacionem de Deo intantum cecidit in⁴ nubilum cordis, ut iam sibi videretur⁵ credere⁶, quod Deus non esset⁷. Contigit autem priorem illius conventus ire Bononiam⁸, qui per ordinem dicti fratris tribulacionem magistro Iordani exposuit; et quomodo nec suasionibus, nec scriptorum auctoritatibus⁹, nec oracionibus fratris¹⁰ poterat temptacio mitigari. Cui magister ait: « Prior dicas ei¹¹, quod ipse ita bene credat¹² ut¹³ ego ». Prior vero rediens ad conventum suum¹⁴, statim ut verbum magistri fratri retulit, quasi de gravi sompno evigilans ipse frater¹⁵ atque a quadam extasi rediens¹⁶ dixit¹⁷: « Certe¹⁸ verum dixit magister. Ego enim optime credo, quod Deus sit ». Statimque¹⁹ ab omni illa temptacione blasphemie²⁰ est liberatus²¹ ad plenum.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

De compuncto clerico, cui continenciam impetravit. ²².

Quidam clericus Raucioniensis²³ b) diocesis dum confiteretur semel Parisius ipsi viro Dei²⁴, et inter cetera²⁵ cum lacrimis con-

1) de fratre, qui incidit in scrupulum temptacionis E. — 2) quidam fuit frater Favencie a), qui... D; quidam frater fuit Favencie, religiosus et devotus valde, qui C. — 3) nimiam devocionem contemplacionis et investigacionem de Deo, dum vellet scire, quid esset Deus, in tantam profunditatem cecidit cogitacionum et nubilum cordis... A C. — 4) in om. G. — 5) videretur sibi D G. — 6) credere om. G. — 7) hoc autem cum priori et aliquibus de domo dixisset et super hoc multiplicibus oracionibus persuaderetur ab eis, quod et quomodo in illa sua dubitacione tenendum esset, vel se quomodo deberet habere, nullo modo poterant eum a tali cogitacione avellere, quin de die in diem in illis se haberet anxium, ut iam sibi videretur omnino, quod Deus non esset. add. A C. — 8) Bononiam ubi tunc erat magister Iordani, cui per ordinem tribulacionem et temptacionem dicti fratris exposuit (add. C. in marg. et quomodo nec suasionibus, nec scripturis, nec oracionibus fratris poterat temptacio mitigari). Qui respondens dixit priori: « Prior dicatis illi fratri ex parte mea, quod ipse ita bene credit, ut ego ». Qui Favenciam rediens, statim ut verbum sancti viri, sicut dixerat, fratri... A C. — 9) nec scripturis nec... G. — 10) fratrum G. — 11) ex parte mea add. G. — 12) credit D. — 13) sicut G. — 14) ad conventum suum igitur rediens prior... D G. — 15) ipse frater om. A C D. — 16) rediens extasi dixit (C. add. in marg. Certe verum dicit magister) A C. — 17) ait D. — 18) certe om. D. — 19) sicque virtute verbi viri sancti a temptacione illa (C. add. in marg. blasphemie)... A C. — 20) ab omni blasphemia D. — 21) liberatus est G; ad plenum liberatus est A C. — 22) de clerico, qui factus est continens ad verbum viri dei E. — 23) de diocesi Sanctonensi A C; ranctonensis G; arbonensis D. — 24) ipsi magistro Iordani A C. — 25) cetera peccata sua diceret se continere non posse, dixit ei magister Iordani videns in eo habundanciam lacrimarum et ex intimo corde illi compatiens, concepta firma de Deo fiducia. A C.

a) Conv. Faventinus fund. 1223. Anal. I, 715. — b) Rouen.

quereretur¹, quod continere non posset, pius pater ex intimo corde ipsi² compaciens, firma de Deo concepta fiducia ait : « Dico³ tibi, karissime, quod numquam amplius hec carnis incontinencia prevalebit contra te ». Quod⁴ et completum sancti viri meritis ipse clericus multis fratribus in confessione apperuit gratias agens Deo.

CAPUT DECIMUM SEXTUM (A)⁵.

Frater quidam in conventu Francofordiensi a), Engelbertus b) nomine, quem magister Iordanus iuvenem receperat, infra annum noviciatus sui gravissima febre laboravit; quem cum multum debilem et gravatum dictus magister conspiceret dixit : « Si fidem, inquit, fili, habes, ab infirmitate tua cicius posses liberari ». At ille cum responderet se firmiter credere, magister Iordanus imponens sibi manum dixit : « In nomine domini recipies⁷ sanitatem; et statim ab omni febre sanatus⁸ est ».

De febricitante sanato.⁶

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

Exivit quodam tempore¹⁰ de Lausanna volens¹¹ videre episcopum c), qui in vicino erat, quia valde se mutuo a longis temporibus¹² diligebant. Cum ergo plures eum fratres precederent, et

De animali silvestri, quod se ei domesticum prebuit.⁹

1) conquereretur cum lacrimis D. — 2) illi G. — 3) Promitto tibi, carissime, quod numquam amplius de ista incontinenca carnis temptaberis. C. — 4) quod et factum est, sicut ipse clericus postea retulit pluribus fratribus cum multa devocione. (A. add. in confessione). Retulit eciam hoc ipsum cuidam fratri minori, qui vocabatur frater Dominicus Caturencis, guardianus tunc de Ponte d), quod et ipse postea retulit fratri Bernardo de provincia Provincie. Non solum autem ad homines, sed ad animalia verba sua virtuosa fuerunt, sicut in isto sequenti immediate patebit. A C. — 5) hoc cap. om. C E G. — 6) quomodo fratrem a febre curavit D. — 7) recipe D. — 8) curatus D. — 9) de animali silvestri, quod se ei domesticum prebuit. E. — 10) ipse magister Iordanus add. A C. — 11) vadens ad locum vicinum videre dominum Bonifacium, episcopum Lausanensem, quia valde... A C. — 12) longo tempore et habuit magister plures fratres in comitatu suo, insuper et subthesaurarium Lausanensem. Cum ergo in ascensu montis cuiusdam fratres procederent magistro Iordane cum [A : sacrista colloquente de Ihesu sequeretur] subthesaurario aliquantulum subsequente, ecce migale [A : mustela] coram fratribus pertransivit: et quia fratres acclamabant, velociori cursu ad antrum, ubi exierat dicta bestiola recurrebat. Igitur fratribus subsistentibus ante antrum, supervenit magister et dixit : « Quid hic statis? » Qui dixerunt : « Pulcherrima bestiola et candidissima intravit hic in totam cavernam [A : caveam]. O magister utinam vidissetis eam ». Tunc... A C.

a) Conventus Francofordiensis fund. circa an. 1230; de hoc conv. Koch, *Das Dominikanerkloster zu Frankfurt. Freiburg Herder 1892.* — b) fr. Engelbertus obiit 1250, in odore sanctitatis. Koch l. c. p. 129. — c) Episcopus Lausanensis (Lausanne) fuit Bonifacius ord. Cist. 1231. 11. III. — 15.VII. 1239, quo anno resignavit; obiit 19. II. 1258: Gams l. c. I. p. 284 — d) Pons prope Seugne.

ipse cum sacrista¹ Lausanensi colloquens de Ihesu sequeretur; ecce mustela coram fratribus pertransivit. Igitur fratribus subsistentibus ante antrum, quod intraverat, magister superveniens ait: « Quid hic statis? » Dicunt ei: « Quia pulcherrima et candidissima bestiola intravit in caveam istam ». Tunc magister inclinans se deorsum² ait: « Egredere³ pulchra bestiola, ut nos te videamus ». Statim illa egrediens in os foraminis, fixo intuitu⁴ respiciebat in eum. Tunc magister substernens anterioribus pedibus eius manum suam⁵, aliam manum⁶ duxit frequenter⁷ per caput eius et dorsum⁸, quod totum mustela sustinebat. Cui dixit magister: « Mox⁹ revertere ad locum tuum, et benedictus¹⁰ dominus¹¹ creator tuus ». Statim ergo in antrum se bestiola¹² recepit. Et¹³ hoc narravit predictus sacrista.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

De eo quem consolatione sua et fratrum oratione retinuit. ¹⁴.

Joh. 18. 9.

In¹⁵ promotione ordinis sicut ad attractionem scolarium super omnes erat sollicitus, ita¹⁶ ad conservacionem receptorum super omnes erat discretus. Refulserat enim in eo quedam¹⁷ gracia specialis, ut numquam culpa sua vel negligencia sua¹⁸ perdiderit¹⁹ aliquem, ut²⁰ cum Christo dicere possit: *Pater²¹, quos dedisti michi, non perdidisti ex eis quemquam.* Unde accidit²² Parisius, quod cum quidam²³ novicius temptaretur ad exitum²⁴, pius pater

1) thesaurario D. — 2) ad foramen add. A C. — 3) bona bestiola in nomine domini, ut ego te videam. Statim bestiola venit et stans in ore foraminis respiciebat magistrum fixo intuitu. Tunc .. A C. — 4) bestiole A C; eius om. G. — 5) unam A C. — 6) alia manu E. — 7) multociens A C. — 8) blandiendo sibi et hoc migale mansuetissime sustinebat. Cui cum aliquamdiu blanditus fuisset dicebat ad eum dicens. A C. — 9) modo G. — 10) sit creator tuus. Statimque bestiola se recepit in secrecioribus antri sui, et omnes qui aderant de viso miraculo mirabantur. Huius fama miraculi iam multis annis fuit celebris apud fratres et subthesaurarius predictus, qui interfuit et vidit fratri Achilli a), priori Basiliensi b) retulit viva voce et ego frater Lambertus audivi ab ore domini Petri Senescalli Lausanensis, qui et ipse interfuit. A C. — 11) sit G. — 12) bestiola se G. — 13) et om. G. — 14) quod numquam sua culpa aliquem novicium perdidit. E. — 15) Preterea in... A C. — 16) ita postquam erant in ordine ad eorum conservacionem (A: discretorum super omnes erat) super erat discretus A C. — 17) ad hoc add. A C. — 18) sua om. D G. — 19) perdidit E. — 20) ita ut vere posset dicere illud evangelicum dictum (C. *add. in marg.* pater) quos... A C. — 21) pater om. A E. — 22) semel add. A C. — 23) frater Herricus Theotonicus add. A C. — 24) ordinis quem add. A C.

a) Achilles de Allschwiler signat inter 1255-1258 ut prior plures chartas ad conventum Basiliensem spectantes. — b) Conv. Basiliensis fund. an. 1233; de hoc conventu cf. *Sutter, Die deutschschweizerischen Dominikanerkloester im 13. Jahrhundert, in Katholische Schweizerblaetter 1893, p. 470 et ss. de fr. Achille ibid. p. 478. Finke, Dominikanerbriege, p. 64.*

omni, qua poterat consolacione¹, fovebat eum². Cumque ille nullam consolacionem reciperet, sed vestes et res³ suas instanter repeteret, dixit ei magister, quod⁴ crastinum eum licenciaret; erat autem dies pentecostes et fratres ad capitulum convenerant generale. Peracta⁵ igitur processione in capuceis albis, et omnibus rite peractis, dictum novicium⁶ in capitulum vocans coram omnibus monuit dulciter, et rogavit suppliciter, ut maneret, ne⁷ a tam sancta societate recederet, dyabolo suadente. Tandem cum ille in nullo emolliret cor suum, misit eum in vestiarium, ut pannos reciperet seculares. Interim⁸ ipse fratribus dixit: « Propulsemus adhuc misericordiam Dei et flexis genibus: *Veni Creator Spiritus* legendo dicamus. »

Mira res, sed amanda! Nec dum ymnum compleverant, et ecce ille⁹ totus imbre lacrimarum perfusus in medio¹⁰ capituli se proiecit, petens¹¹ misericordiam¹² et ordinis perseveranciam deinceps promittens¹³. Aguntur Deo gratie fratribus exultantibus cum timore de fratre ab ipsa profunditate¹⁴ tartari liberato. Profecit autem frater ille¹⁵ postmodum in¹⁵ vita et sciencia, utilis lector et graciosus predicator existens¹⁷.

1) consolacione, qua poterat, eum fovebat. D: ipse magister, sicut potuerat, omni qua potuerat consolacione fovebat, ut cor eius ab illa pessima temptatione abstraheret; quem cum fuisset allocutus multociens et in nullo proficeret, illeque e contrario instaret ad exitum pannos seculi quotidie repetens, dixit ei magister Iordanis, se eum licenciaturum in crastinum, qui erat dies Pentecostes et celebrabatur capitulum generale. A C. — 2) eum om. G. — 3) res et vestes G. — 4) in add. G. — 5) Peracta vero processione sequenti die, ut moris est fratrum, in capuceis albis, celebratisque solempniis, habuit dictum fratrem in capitulo coram omnibus fratribus, et ibi allocutus eum omni dulcedine monuit, rogavit suppliciter, ut maneret, ne a tanta et tam sacra societate et devota congregacione discederet, diabolo suadente, asserens et affirmans, nullam esse in toto mundo congregacionem illi presenti congregacioni, que tunc astabat, equalem, nec esse aliquam per totum mundum, de qua posset ita verisimiliter credi recepisse Spiritum Sanctum, ut fecerunt apostoli, nec fuisse ad eius recepcionem ita digne paratam, sicut est, inquit, congregacio hec, que hic hodie astat. Ille vero frater ex iis nec in modico emollivit cor suum. Tuuc misso eo ad vestiarium, ut sibi panni seculares darentur, magister Iordanis, cuius fiducia tota erat ad Deum, dixit fratribus: « Propulsemus semel adhuc et nunc misericordiam Dei, flexis genibus dicendo, *Veni creator Spiritus*, legendo solum, si quo modo respiciat eum dominus. Mira res... A C. — 6) dictum fratrem. G. — 7) nec a tanta et tam. G. — 8) tamen add. G. — 9) iste D. — 10) medium D. — 11) petens humiliter de hoc, quod fecerat, veniam et ordinis perseveranciam ac stabilitatem deinceps promittens. Aguntur ergo domino gratie in communi, letantur fratres de fratre ab ipsa fauce tartari revocato. Profecit... A C. — 12) veniam G. — 13) repromittens D G. — 14) fauci G. — 15) frater ille om. D. — 16) in om. D. — 17) quod totum sollicitudini magistri Iordanis ascribitur, qui in quadam sui apericione secreta, et alium laudaverit, sed tamen ostendit, quid esset. add. A C.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM (A) ¹.

De mirabili et singulari que ei datur divinitus gratia, cum predicare deberet. *Iam de illo sancto et venerabili viro fratre Henrico², primo Coloniensi priore, in seculo sibi socio et in introitu ordinis, quem ipse in quodam suo libello a) describit, multa perfectione prefulgidum, amica quadam et collacione secreta, inter quosdam sibi privatos aliquociens retulit rem omni consideracione mirandam. Dixit enim, quod post mortem ipsius fratris Henrici raro vel numquam benedictionem accipere predicaturus accessit, ut predicatorum mos est, quia ipsum venerabilem fratrem viderit assistentem sibi cum multitudine Angelorum atque dantem sibi benedictionem, que predicatoribus dari mos consueri solet. In quo et dantis et recipientis ostenditur prerogativa gratie et glorie singularis. Nec credat aliquis, quod hoc ex aliquo laudis favore retulerit, sed solum edificacionis exemplo.*

CAPUT DECIMUM NONUM.

De humilitate sua et qualiter honorem declinavit. ³ Fuit⁴ adeo humilis, quod omnem pompam seculi et⁵ honores sibi oblatos discrete et⁶ sapienter sciverit declinare; unde cum semel adveniret Bononiam, et tota civitas eius prescito adventu processionaliter sibi exire obviam vellet, humiliter concito⁷ gradu declinavit a turba, et girans per quasdam semitas⁸ civitatem⁹, a tergo venit ad domum fratrum; quod fuit pluribus in¹⁰ exemplum.

CAPUT VIGESIMUM.

De paciencia eius ¹¹. Quidam frater demoniacus fuit Bononie, cui¹² casu solito contigit¹³ in claustro magistrum habere obvium, et elevata manu dedit ei fortissimam alapam. Sanctus autem pater; ut erat preditus¹⁴ paciencie et humilitatis virtute, alteram mox paravit¹⁵ maxillam. Qui virtutem eius non ferens, inclinato capite mox verecundus¹⁶ abscessit.

1) hoc cap. om. A D E G. — 2) cf. supra ad cap. IV. notam 3. et chron. ad 1222. — 3) quod honores sibi oblatos sapienter declinavit. E. — 4) eciam add. A C. — 5) omnes add. A C. — 6) et pacienter valde A C. — 7) conscito D. — 8) civitatem D: et vias per quasdam semitas strictas civitatis a tergo ad domum fratrum (Predicatorum *add. in marg.* C.) A C. — 9) nescienter add. D. — 10) ad G. — 11) de obsesso fratre, qui ei dedit alapam. E. — 12) cui contigit eunti per claustrum sine custode obvium habere magistrum Iordanem, qui elevata manu dedit ipsi magistro fortissimam alapam in maxilla. Sanctus... A C. — 13) cui contigit in claustro... G. — 14) ut erat preditus. G. — 15) parabat D; ut erat virtute paciencie et humilitate preditus mox paravit et alteram... A C. — 16) verecundatus A C.

a) nempe in iam pluries citato libello de initio ordinis.

In capitulo autem¹ generali multum elucebat² eius humilis paciencia. Nam cum³ proclamaretur a diffinitoribus de quocumque et diceretur ei, quod excusare se posset, si⁴ vellet, humili voce⁵ dicebat : - Numquid credi debet latroni se excusanti? - Quo verbo⁶ multi⁷ edificati sunt.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

Cum invalescente⁹ gravi infirmitate ex toto unius visum¹⁰ oculi De amissione unius oculi et qualiter se consolabatur⁸. perdidisset, convocatis fratribus in¹¹ capitulum dixit : « Fratres agite gracias¹² Deo, quia ego iam unum perdididi inimicum¹³; sed et¹⁴ rogare dominum, ut alium¹⁵, si sibi placet¹⁶ et michi expedit, reservare dignetur - .

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

Sed quis posset dicere¹⁷, quomodo se ab exterioribus colligens De abstractione eius ab exterioribus et de cingulo quod non advertit. totus¹⁸, interius esset, ut¹⁹ nichil de forinsecis cogitaret vel²⁰ perperderet²¹. Contigit enim semel, quod quedam nobilis et devota persona corrigiam eius peccit et accepit; et cum vir sanctus non haberet aliam, accepit suam. Post aliquantulum autem temporis cum magister²² sederet in quadam recreacione cum fratribus et corrigia illa, que fibulam habebat argenteam et²³ finem, penderet, accepit eam quidam frater et elevans ait : « Quid est hoc magis-

1) autem om. A C. — 2) elucescebat A C. — 3) cum coram diffinitoribus generalis capituli proclamaretur, secundum morem ordinis, de quocumque dicto vel facto, et diceretur ei, quod posset se excusare, si vellet. A C. — 4) cum E. — 5) humiliter D. — 6) verbo cum ex intima cordis humilitate proferret, multum edificati sunt fratres. A C. — 7) multum G. — 8) quod deo gracias egit amisso oculo. E. — 9) quadam sua add. A C. — 10) visum unius A C G. — 11) ad A C G. — 12) gracias agite deo, quod ego iam perdididi unum. G. — 13) inimicum unum D. — 14) et om. A C G. — 15) alterum D. — 16) placeret D; placet ad suum honorem et ordinis profectum et si michi expedit A C. — 17) sufficienter exprimere A C. — 18) ita erat sibi interius (A: internus) A C. — 19) ut parum aut nihil de istis forinsecis. A C. — 20) atque A C. — 21) Unde contigit semel, quod quedam magna persona nobilis valde et devota sibi et ordini corrigiam suam pre devocione peteret et obtineret ab eo. [A: cum autem vir sanctus] [qui ad quam?] recurreret, aliam non habens, accepit et illius domine corrigiam. Unde post spacium temporis, cum esset senis, et in quodam pratello in quadam recreacione sederet cum fratribus, et illa corrigia subtus scapulare penderet, in cuius summitate erat plastes [A: fibula] argentea, accepit eam quidam frater et in altum elevans dixit : « Quid est hoc magister? [C. *add. in marg.* Numquid vos corrigiam argenteam portatis?] » Ille vero curiosius et diligencius eam intuens et admirans dixit : « Deus meus, [A: quis apposuit hec] quid est hoc? Certe ego numquam nec vidi nec perpensi usque adhuc. » In quo multum edificati sunt fratres considerantes. Et ex hoc manifeste perpendes animum suum fore occupatum ad alia, et circa interiorem sollicitum, nec attendere ad ista exteriora. A C. — 22) Senonis a) add. A C. — 23) et viderent accepit. G.

a) Sens.

ter¹? » Ille² autem eam diligencius intuens ait : « Deus meus, quis apposuit hoc? Ecce³ ego illam⁴ numquam attendi⁵ ». Unde edificati fratres perpenderunt animum eis ad interiora intentum.

CAPUT VIGESIMUM TERCIMUM.

De devocione eius ad
beatam Mariam. ⁶.

Fuit⁷ quam plurimum devotus domine nostre beate Marie⁸, utpote quam sciebat esse sollicitam circa promocionem et custodiam ordinis, cui eius⁹ adiutorio preerat ipse¹⁰.

Stetit aliquando frater quidam curiosa¹¹ devocione explorans et auscultans ipsum¹² ante altare beate Marie devocius orantem, et sepius ave Maria cum pondere dicentem. Quem sanctus pater oscitantem deprehendens ait : « Quis es tu? » « Ego sum, inquit, filius vester Bertoldus a) ». Cui ille : « Vade, fili, quiescere ». Cui ille¹³ : « Non magister, immo volo, quod dicatis michi, quid modo orabatis¹⁴ ». Tunc sanctus cepit ei exponere¹⁵ modum oracionis, et specialiter ad beatam Mariam¹⁶ de quinque psalmis secundum litteras huius nominis Maria; quod primo diceret : *Ave maris*
Ps. 119 et 118, 17. *stella*, deinde¹⁷ *magnificat*, ad dominum cum tribularer¹⁸, retri-

1) numquid vos argenteam corrigiam portatis. D G. — 2) ipse D. — 3) certe D. — 4) illam om. D G. — 5) illud add. D. — 6) virginem A C; ad virginem Mariam G. — 7) autem add. A C; erat G. — 8) regine celi, quam et potissimum diligebat, utpote quam ex manifestis insigniis noverat esse sollicitam... A C. — 9) cui ipse preerat, et eius specialem habere tutelam, cui laudes multas reddebat sollicitus. Stetit... A C; cuius E. — 10) ipse om. D. — 11) quadam add. A C. — 12) ipsum magistrum Iordanem ante altare [C. add. in marg. ante altare beate Marie devocius orantem] stantem, quem ipse magister multo diligebat affectu, et speciali cura circa eum erat intentus, nutriens in devocione et specialibus promovens documentis. Erat enim iste Theotouicus, nobilis genere, devotus admodum et purus. Qui sic intente auscultans, audivit eum, cum in oracione processit ad laudes virginis, premis- sisse hoc verbum, cum multa gravitate dicens : « Suscipe verbum, dulcissima virgo Maria, quod tibi a domino per angelum transmissum est » et postea dicebat : « Ave Maria » etc. Et iste erat mos suus verbum istud premittere, cum laudes virginis dicere volebat. Deprehensus est autem frater oscitando nolens. Quem magister Iordanis senciens : « Quis es tu, inquit? » At ille : « Ego sum frater Bertholdus filius vester » (sic enim vocabatur frater ille). Cui : « vade, inquit, dormi, fili ». « Non, magister ait, immo volo quod dicatis michi, quod modo dicebatis » [A : orabatis]. Tunc cepit sibi exponere quedam de modo oracionis eius et specialiter ad beatam virginem de quinque. A C. — 13) qui respondit D G. — 14) orabitis G. — 15) exponere ei. — 16) et add. G. — 17) deinde diceret pro prima littera huius nominis Maria, que est M. Magnificat; secundo diceret pro secunda littera eiusdem nominis que est (om. C : A : ad dominum cum tribularer; postea diceret pro tertia littera que est.) R : retri- bue servo tuo; deinde diceret : in convertendo, pro quarta littera, que est I; postea diceret : ad te levavi, pro quinta littera, que est A; et in fine singulorum psalmorum pro (A : post) gloria patri diceret : ave Maria cum genuflectione... A C. — 18) ad te levavi *ponitur bis* in D E G loco ad dominum cum tribularer, *quod nunc in praedicta salutatione dicitur*.

a) Iste frater Bertholdus estne idem ac ille famosus praedicator in Landshut, de quo Theiner Annal. Eccl. ad an. 1253, p. 446, n° 33?

bue; in convertendo et ad te levavi; et¹ in fine singulorum post gloria²: Ave Maria cum genuflectione; et adiecit: « Dicam tibi exemplum, fili³, per quod videre poteris, quam bonum sit, ipsam matrem domini⁴ laudare⁵. »

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

« Frater⁷, inquit, quidam stabat ante lectum suum orans⁸ vidit beatam virginem quibusdam comitatam puellis per dormitorium euntem et aspergentem fratres et cellas eorum, unam⁹ puellarum aquam benedictam portantem; pertransitque¹⁰ cellam cuiusdam fratris, quem non aspersit. Ac qui hec videbat, cucurrit ad pedes domine dicens: « Obsecro, domina, dic michi, que es tu? et quare hunc fratrem non aspersisti ». Cui illa respondit: « Ego sum¹¹ mater Dei, et veni visitare hos fratres*. Istum¹² autem non aspersi, quia non est paratus. Dic ei, ut se paret¹³. Diligo quidem¹⁴ speciali amore ordinem tuum¹⁵, et hoc inter alia multum habeo gratum, quod omnia, que facitis et dicitis a laude mea incipitis, et in ea finitis. Unde impetravi a filio meo, ut nullus in ordine vestro¹⁶ possit diu in mortali persistere, quin¹⁷ aut cito peniteat, aut extra proiciatur, ne ordinem meum fedet a). »

De beata virgine que ei apparuit, et quedam⁶ ordini impetravit.

* 19'.

1 et om. E — 2) patri add. D. — 3) fili om. D: mi add. A C. — 4) laudare eam C; laudare ipsam matrem Christi A; Christi D. — 5) et nos qui maxime teneamur. add. A C. — 6) quanta A C. — 7) frater, inquit, stabat semel in dormitorio circa lectum suum. Respiciens autem vidit quamdam dominam pulcherrimam et formosam, quibusdam comitantibus puellis euntem per dormitorium in aspergendo aquam benedictam super fratres et cellas et lectos singulorum, una illarum puellarum deferente vas aque benedictae. Pertransivit autem unum fratrem, quem aspergere noluit. At frater qui hec videbat, festinans cucurrit et prosternens se humiliter tenuit pedes eius dicens: Rogo te, domina, propter dominum, dic michi que sis. (C. add. in marg. et quare — aspersisti.) At illa: Ego... A C. — 8) et add. D G. — 9) uua... portante. G. — 10) autem G. — 11) Ego sum virgo Maria, mater Ihesu Christi et veni. A C. — 12) Istum — paret. add. in marg. C. — 13) preparet G. — 14) enim A C. — 15) tuum quoniam inter alia, que facitis michi, hoc unum habeo valde gratum, quia omnes operationes vestras, et omnia, que dicitis et facitis per totum diem a me incipitis et finitis in laude mea: et impetravi a filio meo, ut nullus in ordine tuo possit in peccato mortali diu consistere, [A: persistere], quin aut peniteat, aut cito deprehendatur, aut extra proiciatur, ut tantum ordinem fedare non possit. [A: ne ordinem meum fedet]. Ille autem quesivit: « O domina, dic michi, illum fratrem quare non aspersisti? » Quia, inquit, non est paratus: dic illi, ut paret se ». Et post hec discessit. A C. — 16) tuo G. — 17) aut cito deprehendatur add. D G.

a) cf supra I.I, cap. VI, § VII, p. 43, ubi similis visio narratur. De salutatione nominis Mariae legenda sunt, quae P. Esser hac de re scribit in Historisches Jahrbuch, vol. V, p. 98: « Es ist irrtuemlich, wenn der selige Jordanus als Urheber der salutatione nominis Mariae bezeichnet wird (z. B. bei Surius am 13 februar.). Uebrigens wurde dieselbe in ihre nachherige

CAPUT VIGESIMUM QUINTUM.

Quod beata Maria
ei legenti cum
angelis apparuit.¹

In nocte Circumcisionis dominice, cum secundum morem² Parisius dictus pater nonam legeret leccionem, quidam frater³ obdormiens vidit quandam pulcherrimam dominam stantem in pulpito, habentem coronam auream⁴ in capite, et pallio miri decoris ornatam, respicientem intentissime⁵ in legentem. Cum autem finisset leccionem⁶, illa librum accipiens de manu ipsius⁷, cepit mature ante ipsum per gradus descendere, hinc inde assistentibus sanctis fratribus⁸; unus aliquantulum calvus maior et dignior videbatur, qui baculum portans in manu, quasi viam faciens, ipsam dominam antecedebat. Frater autem, qui hoc videbat⁹,

1) quod domina nostra visa est stans ad pulpitem leccionum. E. — 2) cum semel Parisius secundum morem ordinis magister Iordanis nonam. A C. — 3) frater in choro in sede sua levi quodam sopore obdormiens, ita tamen quod bene, ut sibi videbatur audiret eum legentem, vidit quamdam dominam pulcherrimam stantem post ipsum in pulpito. A C. — 4) auream om. A C. — 5) attentissime A C. — 6) leccionem et se vertebat ad eam, illa recepto libro de manu ipsius cepit anteire, et per gradum pulpiti reverenter et mature descendere ante ipsum. In ipsis autem gradibus erant multi famuli, inter quos videbatur unus esse maior (et dignior *add. C. in marg.*) calvus quidem, qui et baculum habens in manibus ipsam dominam ante euntem magistrum, quasi viam faciens precedebat. Frater... A C. — 7) illius G. — 8) fratris sanctis inter quos unus... G. — 9) vidit A C.

Fassung (mit Antiphonen, Orationen, etc.) zuerst von einem Zeitgenossen des sel. Jordan gebracht, der vielleicht noch aus den Haenden des hl. Dominicus selbst das Ordenskleid erhielt, naemlich Bartholomaeus von Trient. Er selbst berichtet dieses. Er schrieb um 1240 ein noch ungedrucktes Leben der Heiligen, in welchem er zunaechst (cap. 198) einen Kriegsmann, erwaeht, „der zu Ehren der 5 Buchstaben des Namens der allzeit zu verehrenden Jungfrau Maria fuenfmal Ave Maria sprach“, dann aber (cap. 213) berichtet er. „Quod nostrae Dominae placeat, ut nominis eius memoria habeatur pro nostra salute, ex multis potest perpendi; sed et ex hoc quod legitur: ipsam quosdam psalmos, initia sui nominis continentes, cuidam sibi devoto obtulisse, quos fratrem Jordanem sanctae memoriae novi frequentasse (Dasselbe berichtet Frachet in den Vitis FF. Praed. p. 3, cap. XXIV) et ego de concilio fratris Iohannis, Episcopi nunc, tunc magistri ordinis Praedicatorum, antiphonas, versus, collectas, litteris psalmorum similes, addidi; et sunt aliqui (qui) usque nunc frequentant. Hi sunt psalmi: Magnificat, Ad te, domine, levavi; Retribue; In te Domine speravi, Ad te levavi oculos meos. (Mitgeteilt bei Tombelli, Mariae ss. vita ac gesta, cultusque illi adhibitus, p. 2, diss. XXII, quaest. III, quaestiunc. 3. (VI, 127). — Der Ursprung dieser salutatio nominis Mariae waere nach Vincenz von Beauvais in Jerusalem zu suchen. Er erzaeht naemlich (Specul. hist. Venet. 1494, lib. VII, cap. 116: quidam archiepiscopus Cantuariensis ecclesiae olim a curia Romana revertens, in abbatia S. Bertini, quae est apud S. Audomarum, hospitatus est. Et die crastina ductus in capitulum sermonem aedificationis cum fratribus habuit. Quo finito indicavit eis, quod cum esset apud Beneventum, audisset a quodam viro religioso, qui de partibus Hierosolymitanis erat, quod in illa terra quinque psalmos, incipientes a singulis litteris nominis B. Mariae, in honorem et memoriam ipsius frequentare multi consueverant. Hucusque P. Esser; cf. Thom. Cant. lib. de apibus p. 543 et ss. ubi loquitur de quodam monacho, Iosberto nomine, recitante hanc orationem devote, e cuius iam mortui ore, oculis et auribus quinque rosae erupuerunt.

estimans ipsam esse beatam virginem, et precedentem beatum¹ Paulum vel beatum Dominicum, qui circa finem² fuerat calvus factus³. Accedens autem⁴ frater ille ad magistrum quesivit, an illa lectione aliquid sensisset dulcedinis, ei, quod⁵ viderat, manifestans⁶. Qui ad verba eius arridens, noluit aliquid revelare.

CAPUT VIGESIMUM SEXTUM.

Narravit⁸ idem pater fratribus in capitulo, quod quidam frater devotus vidit, et suspicati sunt fratres, quod ipsemet fuit⁹, in eodem conventu Parisiensi, cum in festo purificationis fratres inciperent invitatorium: « Ecce venit¹⁰ » et cetera, quod domina nostra processit cum filio ad altare, ubi sub thronum paratum sedit, dulcissime respiciens fratres ad altare iuxta morem conversos. Cum autem ad gloria patri inclinarent, ipsa apprehensa filii dextera eos et totum chorum signavit *a*). Quod ipsam cum filio fratres signantem vidit. ⁷.

CAPUT VIGESIMUM SEPTIMUM.

Nobilis¹² quedam et valde pulchra puella relicta a patre suo sub custodia patris sui, dum speravit ab eo tutelam, incidit in cor- Quod beata Maria ad eius consilium quandam quam liberavit, misit. ¹¹.

1) beatum om. D E G. — 2) finem vite sue fuerat aliquantulum calvus. Adiit postea ipsum memorie sancte magistrum Iordanem, querens ab eo, si in illa... A C; autem om. D. — 3) factus om. G. — 4) et accedens ad... G. — 5) que E. — 6) et ei .. manifestabat. D. — 7) quod in purificatione visa est domina nostra. E. — 8) referente fratre Iacobo de Benevento *b*), qui fuit magne auctoritatis in ordine, et fuit maximus lector et excellentissimus predicator, qui hoc in capitulo fratrum Parisius se asseruit audivisse, ab eo, qui tunc temporis secundum morem ordinis tenebat capitulum, ad argumentum devocionis eius ad beatam virginem, et hoc exemplum adicimus. In festo si quidem purificationis domine nostre, dum de nocte fratres convenissent coram magistro Iordane stante in loco prioris, statim cum inciperent quatuor fratres invitatorium. C. — 9) fuerit A: foret D. — 10) Ecce advenit [A: venit] dominator dominus, processit domina nostra cum filio in brachiis versus altare, super quod videbatur esse paratus thronus, et super thronum sedit virgo [C. *add. in marg.* dulcissime] respiciens fratres, qui versis vultibus iuxta morem ordinis stabant contra altare. Finito autem toto invitatorio, cum fratres inclinarent ad gloria patri, beata Virgo accepit dexteram manum filii sui et fecit signari [A: *add.* vos et] totum chorum fratrum: statimque disparuit visio. Hoc totum nulli datum est videre de fratribus, nisi magistro Iordani, qui quanta fuerit perfusus consolacione, dum hoc videret, qui audit, excogitet. Hanc autem visionem ad sollicitandum torporem fratrum pluries tacito nomine suo nostris fratribus recitavit. A C. — 11) de puella desperante propter recidivum E. — 12) quedam nobilis et (valde *add. in marg.* C.) pulchra puella relicta sub fratris sui patris custodia dum... C.

a) Similem visionem hab. Caes. Heist. l. c. VII. 12; Anton. Sen. Bibl. l. c. p. 125. — *b*) De fr. Iacobo de Benevento vide supra l. I. cap. VI, § VII. Quetif. I. 648; Denifle, Archiv. II, 230.

ruptelam¹. Denique² impregnata bis, eo suadente procuravit aborsum; et impregnata tercio cum patruo non audebat³ resistere, in baratrum⁴ desperationis corrui, nulli audens facinus revelare. Unde cum quodam cultello tam valide se percussit, ut ipsum ventrem miserabiliter aperiret. Diri ergo vulneris dolore sauciata, sed Dei misericordia visitata de peccato suo toto corde compungitur, et cum lacrimis ad matrem misericordie conversa, ut solita pietate sibi⁵ succurreret, ne saltem anima cum corpore periret. Mox⁶ beata virgo ei astans et corporis conferens sanitatem precipit, ut se totam⁷ consilio magistri Iordanis, qui in brevi venturus erat, submitteret⁸. Quod⁹ ipsa devotissime complevit, et ordinem Cisterciensem¹⁰ intravit in sancto proposito perseverans.

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM.

De fraude diabolica
qua ipsum nite-
batur decipere.¹¹

Temptavit¹² eum malignus semel, cum esset Parisius¹³ infir-

1) passa est corruptelam C. — 2) Cernens enim ille mirum decorem puelle, nec non et opportunitatem perpetrando negocium, quod in tenebris ambulabat, suggerente maligno spiritu, concepit dolorem et peperit iniquitatem. Deinde ab eo corrupta et impregnata, et iterum bis ambo pariter procuraverunt aborsum. Cum autem in tanto facinore perseveraret invita, nesciens neque valens resistere patruo, qui tamquam pater credebatur ab omnibus, impregnata tercio, in desperationis faratrum corrui. [C. *add. in marg.* nulli audens facinus revelare]. Nam peccati sui, immo peccatorum magnitudinem cogitans, arripiens quemdam cultellum, quem habebat ad manum, tam valide se percussit, ut ipsum ventrem mirabiliter et miserabiliter aperiret. Dum autem vulneris sauciata doloribus, utpote que appropinquabat iam morti non solum corporis, sed eciam anime simul, misericordia Dei subito visitata, super peccati sui immanitate toto corde, miro dolore, compungitur; et conversa tota in preces et lacrimas matrem misericordie precabatur, cui devota aliquando fuerat, cui aliquando in aliquo obsequium fecerat, ut sibi sua solita benignitate in illa tanta necessitate succurreret, nec anima simul periret cum corpore A C. — 3) auderet G. — 4) in baratrum *add. in marg.* G. — 5) illi E G. — 6) Mirum valde! Mox beata virgo visibiliter astat sibi, et ei plene sanitatis beneficium conferens, precepit, ut se totam consilio. A C. — 7) toto E D. — 8) committeret. A C. — 9) De cuius consilio et mundum reliquit et religionem intravit. Quod totum illa sine cunctacione devote implevit intrans ordinem monalium Cisterciensium, de ipsius magistri Iordanis consilio [C. *add. in marg.* et in sancto proposito perseverat]. Ex quo patet et immensa misericordia regine misericordie, et ipsius sanctitas viri scilicet magistri Iordanis, ad cuius beata virgo ipsam iam dictam puellam dirigebat consilium. Nunc autem de angustiis diaboli contra eum dicere opere precium est. A C. — 10) eo monente. *add.* G. — 11) alium titulum ac in indice habet hic E; de multiplici dolo et invidia diaboli contra eum; et primo, qualiter eum infirmum diabolus sub specie boni temptavit. A C. — 12) Temptavit igitur malignus semel sub specie sanctitatis eum miro modo decipere. Nam cum esset Parisius [C. *add. in marg.* infirmus] venit diabolus ad portam in forma cuiusdam venerande persone petens deduci ad eum. [A : magistrum Iordanem]. Qui cum fuisset deductus et fratribus coram astantibus aliquos ad invicem habuissent sermones, ut gracia visitacionis fieri consuevit, postulavit fratres secedere, quasi habiturus cum eo secreta colloquia. Separatis inde aliquantulum fratribus, in hunc modum exorsus est loqui ad eum. Magister tu es caput istius [C. *add. in marg.* sanctissimi] ordinis, qui tantum placet Deo (A : et quasi); in te oculi universorum fratrum respiciunt. Quod si grande vel parvum a te exierit contra religionis fervorem, alicuius relaxacionis vestigium, cum humana natura. A C. — 13) Parisius om. G.

mus, sub mira fraudulancia sanctitatis; veniens enim ad portam in forma venerande persone, peccit se ad magistrum Iordanem deduci. Cum ergo ductus cum eo aliquos habuisset familiares sermones, postulavit fratres secedere, quasi secreto locuturus cum eo. Quo facto sic ait: « Magister tu es caput huius sanctissimi ordinis¹ universorum fratrum; quod si parvum vel grande quid a te exierit² contra religionis fervorem relaxacionis vestigium, cum natura humana prona sit ad declinandum³, tu exinde penam reportabis⁴ a domino, et in tanto ordine relinques exemplum dissolutionis et turbacionis materiam; es enim infirmus, sed non intantum⁵, ut non possis carere culeitra et a carnibus abstinere⁶. Quod si cras vel post cras non fiat⁷ eadem dispensacio fratri⁸ plus vel eque infirmo, fiet inde iudicium, murmur et⁹ turbacio¹⁰ oritur. Unde rogo et consulo¹¹, quod sicut actenus¹² fuisti religionis exemplum in aliis, ita te prebeas et in istis ». Sic ergo versipellis ille colorans licenciatus recessit, ruminando aliquid ac si diceret psalmos. Credit homo Dei simpliciter verbis eius, et abstinit multis diebus ab illis. Unde intantum crevit eius debilitas, quod vix sustinere valebat. Revelatum est autem ei a domino quod, qui illa suggesserat, dyabolus erat, qui eius vite et eius¹³ predicacionibus invidebat.

* 20.

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

Alia vice cum¹⁴ transiret per Bisuncium¹⁵ a), antequam fratres ibi domum¹⁶ haberent, contigit eum graviter¹⁷ infirmari¹⁸. Quadam¹⁹

Qualiter ei scienti potum mortis dyabolus obtulit.

1) ordinis et quia in te respiciunt oculi universorum fratrum. . G. — 2) exierit a te G. — 3) ad declivium C. — 4) reportabis penam A C. — 5) tali infirmitate A C; tantum D. — 6) et abstinere a carnibus. A C. — 7) facta fuerit. A C; fiet G. — 8) illi qui grandem vel minorem infirmitatem habuerit fiet A; illi A. — 9) murmur et om. C. — 10) et turbacio om. A. — 11) consulo et rogo A C. — 12) usque nunc in omnibus fuisti forma sanctitatis et religionis exemplum, ita te prebeas et in his. Et sic versipellis ille per hec et his similia verba sua colorans ac licenciatus se, ab eo recessit, vadens ruminando aliquid ore, quasi homo religiosus diceret psalmos et horas. Credit homo [C. *add. in marg.* Dei simpliciter verbis eius, et abstinit multis diebus ab illis] simpliciter abstinens a predictis. Unde subtractis remediis corporis, intantum crevit infirmitas et debilitas pariter, ut fere usque ad mortem deveniret. Revelatum est autem sibi a domino ipsum fuisse diabolum, qui predicta ei in forma illius venerande persone suggesserat, quia eius vite... A C. — 13) eius om. G. — 14) dum A C. — 15) Bisuncium E. — 16) conventum A C. — 17) graviter *add. in marg.* C. — 18) ibidem *add.* A C. — 19) Qui cum quadam die fortissime febris estuaret, ac quasi in immensum sitiret, ut mos febris laborancium, ecce quidam juvenis cum mappa ad collum quod-

a) Conv. Bisuntinus (Besançon) an. 1224 fund. Anal. I. p. 207. Episcopus tunc temporis ibi exstitit Gerard de Rougemont. 30. I. 1221 — III. 1225. Gams I, p. 514.

ergo die cum vehementer febribus estuans in inmensum sitiret, ecce iuvenis hominis mappam albam a collo¹ lagenam vini portans in una manu, et ciphum argenteum in alia, obtulit ei dicens : « Magister, ego porto vobis optimum potum, de quo bibatis secure, quia in nullo nocebit ». Qui non ignorans astucias eius, commendavit se Deo, signans se signo sancte crucis; statimque disparuit.

Nec² silenda devocio, quam episcopus et alii habuerunt ad eum ex hiis, que viderunt in eo insigniis sanctitatis³, ob cuius reverentiam⁴ multa precum instancia conventum pecierunt et obtinuerunt⁵.

CAPUT TRIGESIMUM.

Qualiter⁶ dyabolus
cum eo pacem
facere voluit.

Locutus est ipsi magistro Iordani dyabolus quinque⁷ per⁸ quendam, quem obsessum tenebat, minas et maledicciones⁹ ingeminans, et multas de eo querimonias faciens¹⁰, quod ei sua predicacione multas animas subtrahebat; et ait : « O cece¹¹, ego tecum feriam pactum, quod numquam fratres tuos temptabo spiritu¹² vel corpore vexabo, si promittas, quod numquam de cetero predicabis ». Cui vir sanctus respondit : « Absit a), quod fedus ineam cum morte et pactum faciam cum inferno ».

dam vasculum [A: lagenam vini] ferens in una manu et [A: scyphum argenteum] quamdam pulchram cuppam in alia, quasi paratus ad serviendum dixit ei : O magister, ego porto vobis optimum potum, de quo bibatis secure, quia numquam amplius sicietis [A : quia in nullo nocebit]. Qui timens, ne esset ficcio diaboli, sicut erat, commendans se domino, ac repellens eum crucis signaculo, ait in hec verba : « Recede a me, cum omnibus ficcionibus tuis ». Qui statim evanuit. A C. — 1) ad collum G. — 2) nec cetera desunt in cod. A; nec silendum est de devocione, quam episcopus Bisuntinus et canonici maioris ecclesie habuerunt ad eum... C. — 3) sanctitatis insigniis. C. — 4) et ordinem tenerrime diligentes multa... C. — 5) ubi usque hodie ipsorum ad ordinem et fratres specialis devocio perseverat. Iacente autem eo in infirmitate sua, et fere usque ad mortem, cum quadam die ad petitionem suam portassent ei canonici corpus Christi, subito exivit de lecto et se in terram prostravit, ac eciam communicavit cum tanta devocione, ut merito de meritis sanctitatis eius aperte cognoscerent. Hec referens de eo ille Stephanus Bisuntinus, de quo supra facta est mencio, adiecit ad hoc quod semel uxori sue quedam futura predixit. C. — 6) cum eo dyabolus. A C. — 7) quinque om. A C. — 8) fratrem quendam, quem tenebat obsessum. A C. — 9) maledicta in eum ingeminans A C; et maledicta ingeminans D G. — 10) faciens de sue predicacionis fervore, propter quam animas a sua potestate tollebat. Et dixit : « O cece, ego volo pactum tecum huiusmodi facere; si promittis michi, inquit, numquam de cetero predicare, et ego promitto tibi numquam in perpetuum aliquem fratrem tuum temptare. » Cui vir sanctus potenti voce respondit : Absit... A C. — 11) ecce ego... G. — 12) spiritu om. G.

a) Notat Quetif. l. c. I, p. 96, not. k ad verba : Absit etc. : « Digna Iordano responsio, quae et in vitis fratrum lib. III, cap. XXX. eadem habetur, adeo ut certissimum sit Iordanum nec per levem temporis morulam pactum a daemone proposito assensisse, sed mox

CAPUT TRIGESIMUM PRIMUM.

Quidam alius frater fuit Bononie demoniacus, qui adeo fortis erat, quod funes omnes rumpebat et vincula²; et³ frequenter in fratres sevens eis multas molestias inferebat. Semel ergo⁴ toto corpore ligatus et resupinus in lecto dicit⁵ magistro astanti : « O cece, si te modo haberem, confringerem te totum ». Quem magister statim iubens dissolvi dixit : « Ecce solutus es, fac quidquid potes ». Ille vero non potuit se movere.

Qualiter ¹ ei nocere voluit, sed non potuit.

Tunc iterum ait : « O si nasum tuum tenerem⁶ inter dentes⁷ ». Sanctus autem inclinans se ad os eius posuit nasum suum, quem ipse in nullo potuit ledere, sed labiis contingens nasum sancti⁸ levi tactu lambebat⁹.

§ Quidam¹⁰ alius frater fuit Bononie demoniacus, qui dixit fratribus : « Fratres rogate dominum pro illo ceco, qui modo Neapoli a) predicat. Gaudet enim multum, et vana gloriatur diabolus, quando potest futura predicare ». Qui statim penitens de verbo quod dixit : « Non credatis michi, ait, quoniam ego mentitus sum ». Fratres autem notaverunt diem et horam, et invenerant postea, quod ipse eadem hora et die tunc magister Iordanis predicaverat Neapoli, quando demon Bononie ista predicaverat.

De eodem.

CAPUT TRIGESIMUM SECUNDUM.

Alia vice¹³, cum fratres omnes vituperaret, advenienti magistro

Qualiter eum ¹¹ elacione decipere ¹² temptavit.

1) diabolus add. A C. — 2) omnes funes et vincula frangebat. A C. — 3) qui pro et. A C. — 4) vero cum magister Iordanis adesset, et ipse frater obsessus quasi toto corpore esset ligatus, stans resupinus per longum dixit ad eum : « O cece, si te possem contingere, te totum discerperem ». Quem magister Iordanis mandans dissolvi, dixit ei : « Ecce solutus es, modo fac, quod potes ». Ille... A C. — 5) dixit G. — 6) si haberem nasum tuum A C. — 7) morsibus detruncarem quidem eum libenter. Ille vero inclinans se ad eum posuit nasum prope labia sua, quem ipse labiis leviter contingens, sive potius lambens, in nullo potuit ledere. A C. — 8) sancti nasum D. — 9) lingeat D. — 10) haec paragraphus om. D E G. — 11) eum om. A C. — 12) eiicere C. — 13) demoniacus ille cum fratres omnes tribularet, et Bononie frequenter vituperaret, ac non deferret alicui, adveniente semel magistro Iordane, mira quadam reverencia assurrexit eidem, laudans et commendans eum de predicacionis gracia speciali, de religionis fervore, de sanctitate et de omni perfeccione virtutum, ut sic per hoc posset eum in vicium elacionis deducere. Sed... A C.

exhorruisse et indignandum subito a se et a suis propulsasse. Novi Thomam Cantimpratanum lib. II de apibus cap. 57, § 48, p. 481, narrare Iordanum primo daemone acquievisse, coelitus vero postea monitum foedus fregisse. Sed cui potius credas an Cantimpratano an Iordano de se testanti? Cantimpratano utique ut usu venit, et quotidie experimur, a quibusdam non recte audita, sed aucta et interpolata narrantibus hoc acceperit et scripserit, sed iam Iordano ipso audito circumscribendum et omnino expurgendum. — a) B. Iordanus Neapoli praedicavit, cum iturus esset in Terram Sanctam an. 1236. Anal. I. 117.

Iordani mira¹ reverencia assurgens, laudavit eum de predicacionis singularis² et religionis fervore, et omni perfeccione commendans, ut per hoc posset eum in elacionem deducere. Sed vir sanctus maligni astucias non ignorans, ipsum sua³ humilitate confudit.

CAPUT TRIGESIMUM TERCIMUM.

Qualiter ⁷ eum per odorem decipere voluit. Ps. 34. Cum esset beatus pater⁵ Bononie, tantis eum temptator perfudit odoribus, ut ipse manus suas absconderet, ne aliis redolerent, veritus eam, de qua nondum sibi conscius erat, prodere⁶ sanctitatem. Si gestaret⁷ calicem, tanta de ipso prodibat odoris⁸ suavitas, ut totus de immensitate dulcedinis miraretur; sed non est passus spiritus veritatis maligni diu durare fallacias. Nam cum quadam die celebraturus psalmum : *Iudica domine nocentes*⁹ pro pulsandis temptacionibus¹⁰ diceret, et illum¹¹ ruminaret versum¹² : *Omnia ossa mea dicunt*¹³, *domine, quis simili tibi*, tam¹⁴ mira devocione perfusa est, ut revera viderentur¹⁵ ei omnes medulle ossium¹⁶ Dei spiritu irrigari. Tunc igitur rogavit dominum, ut si odor diabolicis¹⁷ ageretur insidiis, sua gracia revelaret. Mox¹⁸ per spiritum cognovit, hoc antiqui hostis esse¹⁹ figmentum, ut eum precipitaret per inanem gloriam; et tunc cessavit ex²⁰ manibus eius ille deceptorius odor. Hoc *a*) in suo libello magister²¹ descripsit et Parisius noviciis, me presente narravit.

1) quadam add. G. — 2) de predicacionis gracia singulari, de religionis... G. — 3) sua om. G. — 4) dyabolus add. A C. — 5) Iordanis add. A C. — 6) perdere C. — 7) gustaret C. — 8) odore D E G. — 9) me add. A C G. — 10) efficacem add. A C. — 11) illum om. A C. — 12) versiculum A C G. — 13) dicent A C G; diceret et cetera, domine... D; tibi add. G. — 14) tam om. D. — 15) videretur ei omnes medullas ossium Dei... A C. — 16) ossium om. E. — 17) ut si diabolicis odor dictus ageretur A C G. — 18) moxque A C. — 19) exstitisse G. — 20) gloriam inanem et ex tunc cessavit a. A C G. — 21) ipse magister Iordanis [G : deest Iordanis] descripsit et noviciis Parisius. A C G.

a) En ipsa verba B. Iordanis l. c. (ed. Berthier, p. 35); ex quibus etiam patet Gerardum plura verbotenus transscripsisse : « Denique cum quadam vice Fratrem illum (Bernardum nempe) nobis praesentibus graviter afflisset, coepit simulare turbationem gravi voce et dicere : Ecce odor, ecce odor, ecce odor, et post pusillum effusa super illum fratrem odoris illius suavitate, horrorem et despectum (in) se pari vultu ac voce simulatione demonstravit. Dixitque mihi : Scisne quid modo abhorream? Ecce angelus huius fratris suavissimus his eum odoribus consolaturus advenit, et in eius consolatione grave mihi tormentum incussit. Sed ecce proferam tibi de thesauris meis alterius modi odoramenta, quibus ego visitare consuevi. Moxque ut verbum protulit sulphureis aerem respersit foetoribus, intendens eorumdem successione praecedentis illius suavitatis palliare fallaciam. Igitur cum et mihi fecisset similia, ego multa perplexus ambiguitate diffidebam quidem de meritis, sed tamen hesitabam incertus, quocumque pergerem mira circumfusus fragrantia. Vix ipsas manus audebam extrahere, veritus eamdem (de) qua nondum conscius eram mihi, prodere suavitatem,

CAPUT TRIGESIMUM QUARTUM.

Semel cum iret dictus pater cum multis fratribus² ad capitulum generale Parisius, quadam die³ dispersit fratres per^{*} villam⁴ ad panem pro prandio querendum⁵, mandans, ut⁶ ad quendam fontem propinquum convenirent. Qui cum reportassent modicum panis grossi, qui vix⁷ quatuor suffecisset, prorumpens⁸ sanctus in vocem⁹ exultacionis et laudis, verbo et exemplo fratres hortatur¹⁰ ad idem¹¹. Quod cum mulier quedam¹² e vicino vidisset, male edificata dixit : - Cum vos sitis religiosi, quomodo ita mane et tam iocunde letamini? - Intelligens autem ab eis, quod propter defectum panis sic exultabant in domino, pro quo pauperes erant¹³, cucurrit ad domum et attulit eis¹⁴ panem et vinum et caseum in habundancia se eorum oracionibus recomendans¹⁵.

De leta paupertate eius.
* 20'.

1) ipsius G. — 2) fratribus Parisius ad generale capitulum. A C. — 3) quodam mane A C. — 4) querere panem A C. — 5) querendo G. — 6) ut quilibet rediret ad quemdam fontem ibi propinquum A C. — 7) vix forte suffecisset duobus (A : quatuor). — 8) vir add. A C. — 9) laudis et gaudii A C. — 10) hortabatur A C. — 11) idem, qui omnes in tantam exultacionem et quamdam spiritualem leticiam proruperunt, quod mulier quedam e vicino illos considerans [A : vidisset] male edificata redarguit eos dicens : « Non estis vos religiosi? Quomodo ita vane letamini [A : ita mane et tam iocunde letamini] » : sed ubi intellexit ab eis sue leticie causam, quia propter. A C. — 12) quedam om. G. — 13) erant, ex hoc edificata quam plurimum, ivit velociter et attulit eis habundanter panem et vinum et caseum dicens : « Si de tam modico exultatis et redditis gracias Deo, volo vobis exhibere maioris leticie causam, se eorum ». A C. — 14) eis om. G. — 15) commendans. D G.

Si gestarem calicem, ut interdum fieri solet, pro hostia corporis domini deferenda, tauta de ipso calice prodire videbatur miri odoris suavitas, ut totus possem per immensitatem tantae dulcedinis immutari. Sed passus non est spiritus veritatis maligni spiritus in longum durare fallacias. Nempe dum quadam die divina celebraturus in quodam loco psalmum istum : *Judica Domine nocentes me*, pro pulsandis tentationibus efficacem cum aliqua attentione spiritus perorarem, etiam istum ruminarem versiculum : *Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tui?* repente tauta super me effusa est odoriferi dulcoris immensitas, ut revera viderentur omnes medullae meorum ossium irrigari. Stupescens ergo et tali plus solito raritate percussus, oravi ad dominum, ut si diabolicis hoc ageretur insidiis, sua gratia revelaret, nec iam calumniari sineret pauperem a potente, cui aliunde certus non adiutor. **Mox ut oravi ad dominum** (in ipsius laudem refero) tantam recepi spiritus illustrationem intrinsecus, tam indubitatum per infusam veritatem plene securitatis indicium, ut iam omnino nihil ambigerem, cuncta haec fraudulentis hostis extitisse figmenta. Iamque ex tunc revelato iniquitatis arcano, cum fratrem istum de diabolica tentatione certum fecissem, ab utroque nostram cessavit illius odoris immissio. Atque ex tunc mala loqui coepit et turpia, qui prius sermones multos devotione plenus nobis narrare consueverat. Cui cum dicerem : **Ubi nunc sunt pulchri sermones tui?** Respondit michi : manifestum est nunc meae fraudis consilium, manifestam iam volo exercere malitiam -. Quetif. l. c. I. p. 96. b. in nota I ait : « Historia praedicti fratris (Bernardi) obsessi in vitis fratrum p. 3. per varios articulos divisa habetur, adeo ut nescias, an de eodem an de diversis narretur. Ex hac autem relatione patet de eodem obsesso eodemque daemone agi. Vide Acta SS. tom. II. febr. p. 729 n° 37, 38, 39; pag. 736, n° 89; p. 737, n° 8, et pag. 738, n° 9 -. Anal. l. p. 117, not. 1.

CAPUT TRIGESIMUM QUINTUM.

De vino meritis
eius meliorato.

Quedam domina¹ in Francia² devota Deo³ recipiebat fratres⁴ libenter, licet viro⁵ admodum displiceret. Cum igitur recepisset magistrum Iordanem cum sociis⁶, et cum⁷ essent in prandio, contigit⁸ supervenire maritum, et dissimulato dolore⁹ posuit se ad mensam¹⁰; ut¹¹ autem invenit bonum vinum illam¹² fratribus propinasse, magis dolens clamavit ministro : « Vade cito, et¹³ porta de vino¹⁴ meliori, quod est in vegete illa¹⁵ ». Hoc¹⁶ autem yronice dixit¹⁷, quia illud¹⁸ erat corruptum, ut perturbaret uxorem. Ivit nuncius attulit et¹⁹ propinavit; quo gustato inventum est²⁰ in summa excellencia bonum. Ille²¹ igitur in famulum turbatus rabida voce dixit : « Quare non apportasti de illo dolio, quod dixeram tibi? » Respondit²² se pro certo tulisse. Secundo remittitur et²³ idem invenitur. Tunc furiose²⁴ surgens ivit, hausit, gustavit et optimum invenit. Et ex corrupto vino in bonum converso, tunc²⁵ ipse in melius conversus, est factus²⁶ amator fratrum et uxorem iuvans ad elemosinas dandas.

CAPUT TRIGESIMUM QUINTUM (A)²⁷.

De quadam domina
sibi devota.

Retulit idem magister Iordanis semel edificacionis causa de quadam nobili domina vidua sibi multum devota, quod duodecim annis fuerit impugnata a spiritu blasphemie de nomine

1) prope manens add. D. — 2) in Alvernia C. — 3) Deo et fratribus, quos libenter recipiebat hospicio, licet viro suo gratum non esset; (A : admodum displiceret; cum igitur quadam) cum quadam vice recepisset... A C. — 4) fratres recipiebat G. — 5) eius add. D G. — 6) suis add. A C. — 7) iam A C G. — 8) contigit virum suum redire ad domum; et dissimulato C. — 9) corde A. — 10) ad manducandum cum eis; ubi... A C. — 11) ubi D. — 12) illam preparasse pro fratribus habens dolorem super dolorem, cum quodam clamore dixit ministro... A C. — 13) et om. A C. — 14) de illo vino meliori A C. — 15) illa om. D; in tali vegete A C. — 16) ista D. — 17) dicebat ironice A C. — 18) id D; illud erat vinum pessimum et corruptum, ut sic per talem modum occultum fratrum refeccionem et uxorem turbaret. Accessit autem ille et detulit et propinavit. — 19) et om. D G. — 20) vinum add. A C G. — 21) Ille autem in maiorem exardescens insaniam rapida voce dixit : quare non portasti michi de vino (A : dolio) de quo dixi tibi? Respondit se firmiter (A : pro certo), de illo hausisse. Secundo... A C. — 22) dixeram; tunc respondit. E. — 23) et sic ut prius invenitur. Tunc ille cum quadam furia surgens, ivit ipse, hausit [A : gustavit et optimum invenit atque] et invenit, atque cognovit meritis magistri Iordanis vinum illud a corrupcione pristina esse mutatum et conversum in optimum; sicque ex hoc seipsum convertens a sua malicia, deinceps fuit fratrum amator et uxorem suam permisit liberius in fratres hospitalitatis gratiam exercere. Hoc multis fratribus notum, quod sic prior provincialis Francie per ordinem enarravit. A C. — 24) cum furia ivit ipsemet G. — 25) dominus G. — 26) factus est G. — 27) hoc cap. om. A D E G.

domini; ob quam causam se ipsam non reputans semper in ecclesia ultimum locum tenebat, timens etiam vel ad altare respicere. Post elapsum predictum tempus cum iam Deus eam oculo sue misericordie respexisset, cogitavit magister Iordanis apud se impossibile esse, quod mulier, que tanto tempore sic legitime in tam forti temptatione certaverat, quin aliqua dona spiritualia recepisset a domino. Unde super hoc semel secreto interrogans eam attentius, invenit eam consolari speciali privilegio de eo, quod prius temptata iam fuerat. Nam dum corpus Christi elevaretur in missa, videbat eum in specie pueri super omne cogitatum humanum pulcherrimi, et hac visione non semel et iterum tantum, sed multociens humili sermone, licet immeritam dixit se consolatam fuisse. Ex qua re manifeste datur intelligi, quod sicut per ea per que peccat homo, per hec et torquetur, sic de his, de quibus homo temptatur, et obtinet postmodum mirabiliter consolari. Unde ex multis in vitis patrum potest clarere exemplis. Hec duo fratres antiqui retulerunt.

CAPUT TRIGESIMUM SEXTUM.

Mulier¹ quedam propter gravium peccatorum frequentem² recidivacionem lapsa in desperationem ut se occideret, venenosam araneam deglutivit. Morte autem appropinquante compuncta cepit cum lacrimis matrem misericordie invocare. Audivit itaque vocem dicentem sibi : « Frater Iordanis, magister ordinis³ predicatorum venturus est modo, cum⁴ voca, dicens, te a me esse missam ad eum; confitere illi et salva eris ». Venit sanctus et confessa est peccatrix, et cum vomitu peccatorum araneam et venenum evomit⁵, Deo⁶ gratias agens, plenissime est sanata⁷.

De muliere quam a veneno et peccato liberavit.

CAPUT TRIGESIMUM SEPTIMUM.

Anno domini · MCCXXXVI ·⁹, idibus februarii idem magister

De visione et miraculis in morte eiusdem.

1) Mulier quedam propter frequentem peccatorum recidivacionem lapsa est in desperationem. Sepe igitur se iugulare vel suspendere appetiit: sed natura abhorrente venenosam araneam deglutivit. Cepit ergo flere, et morte appropinquante compuncta, ut potuit, matrem... A C. — 2) frequenter E. — 3) fratrum add. A C. — 4) ipsum G; ipsum adi, et dic te esse missam a me, et confitere illi et sanaberis. A C. — 5) evomit A C. — 6) dans Deo gratias A C. — 7) sanata est G; sanata est et liberata, et virgini et eius filio exstitit devota, et ipsius ministro, videlicet viro sancto magistro Iordani. A C. — 8, et A C. — 9) 1235. C.

Iordanis, qui in Terram Sanctam iverat¹ ad visitanda loca sacra², obiit, ut patet ex³ litteris infrascriptis :

« Venerabilibus et dilectis priori et conventui⁴ Parisiensi.
» Fratres⁵ Gotfridus⁶ et Reginaldus^{7 a)}, domini pape penitenciarum,
» salutem et spiritus sancti consolacionem.

» Noveritis, quod inundante maris sevicia ac suo impetu pro-
» pellente ad litus galeam⁸, in qua dulcis pater noster magister
» Iordanis cum duobus fratribus erat⁹, ipse et nonaginta¹⁰ novem
» persone alie¹¹ ab hoc seculo nequam transierunt. Super hoc
» tamen, karissimi, non paveat cor vestrum, quia nobis orphanis
» pius pater et Deus¹² consolacionis remedium¹³ post tempestatem
» providit tranquillum. Nam cum iacerent corpora inhumata, ut
» testantur, qui de illo naufragio evaserunt, qui ea¹⁴ tradiderunt
» propriis manibus sepulture, luminaria de celo super eos singu-
» lis¹⁵ noctibus effulserunt; sed et cruces super eos multe vise
» sunt et a multis. Ad quod miraculum loci incole influentes
» tanti odoris fragranciam hauserunt, quod iuxta testimonium
» eorum, qui post visa miracula eos tres sepelierunt¹⁶ usque post
» X dies odor nimius ab eorum manibus non recessit. Sed et
» per circuitum sequulture eiusdem odoris suavitas lacius emana-
» vit. usquequo fratres de Achon^{17 b)} venerunt cum barca¹⁸ et eos
» ad¹⁹ suam ecclesiam transtulerunt, ubi dictus pater quiescit²⁰,
» et multis multa²¹ beneficia²² prestat.
» Per omnia benedictus Deus. Amen.²³ ».

CAPUT TRIGESIMUM OTAVUM.

De obitu eius
revelacione.

In conventu Lemovicensi^{24 c)}, qui fuit de primis²⁵ ordinis, erat

1) iverat sanctam G. — 2) et fratres add. G. — 3) in G. — 4) conventui fratrum predicatorum Parisiensium A C G. — 5) frater G. — 6) Godofridus A C; Godefridus D. — 7) Reiginaldus D; Reynaldus A C. — 8) *in cod. D. man. alia scribit super galeam id est navem; galeiam D.* — 9) scilicet fratre Geraldo clerico et Iwano converso cum nonaginta novem personis aliis, qui omnes mortis vinculo absoluti, liberati sunt ab hoc seculo nequam, *add. manus rec. in marg. D:* — 10) viginti A. — 11) alie multis (A G: mortis) vinculis liberati sunt a (G: ab hoc) seculo nequam. A C G. — 12) tocius add. A C G. — 13) et add. A C D. — 14) et qui eos A C; eos G. — 15) singulis — super eos *add. in marg. C.* — 16) sepeliverunt D. — 17) de Achon *add. in marg. C.* — 18) cum barca om. E: archa G. — 19) in A C G. — 20) pater choruscat miraculis et D G. — 21) multa multis G. — 22) miracula E. — 23) amen om. G. — 24) Limovicensi C. — 25) conventibus add. A C.

a) De fr. Godfrido et Reginaldo cf. Quetif. l. c. I. p. 105; supra l. II. c. 20, p. 80. — b) Conv. Achonensis (Akko) an. 1229 fund. Berthier l. c. p. 10 — c) * Locus fuit receptus a fr. Petro

frater a) quidam¹, qui multo affectu diligebat² magistrum Iordanem; qui diu antequam citra Alpes innotuisset transitus eius, stabat semel in ecclesia post³ matutinas orans⁴. Cumque dominus illustrasset voce celesti⁵ cor eius, subito obdormivit, cum prius orasset pro magistro devote, quem esse audierat ultra mare. Etecece videbatur ei, quod⁶ esset in ripa cuiusdam aque late admodum et profunde, in⁷ qua videbat mortuos multos quasi de aqua recenter⁸ eductos. Et cum hoc considerans miraretur, videbat ipsum magistrum⁹ quasi ab inferioribus¹⁰ aque subito emergentem¹¹, fixum in cruce, iocundiores¹² solito, extensis manibus et pedibus quemadmodum¹³ solet beatus Andreas depingi, alacriter sine aliquo adiutorio ascendentem in celum¹⁴. Quem cum predictus frater aspiceret et stuperet¹⁵, beatus pater illi¹⁶ blande subridens ait : « Nisi ego¹⁷ abiero, paraclitus non veniet ad vos ». Quo dicto elevatis et¹⁸ confixis in cruce manibus cum ipsa¹⁹ cruce ferebatur ad celum. Quo disparente videbat²⁰ dictus frater sigillum eius iacere²¹ in terra. Cum igitur post innotuisset sibi²² obitus eius et modus, quid portendebat²³ visio plenius intellexit²⁴.

41.

Joh. 16, 17.

1) quidam frater A C. — 2) diligebat multo affectu D. — 3) circa D. — 4) horas. A C. — 5) rore celi A C; rore celi illustrasset D G. — 6) quasi D. — 7) in cuius littore videbat; in aqua E. — 8) recenter de aqua; reparante E. — 9) Iordanem add. A C. — 10) interioribus A C D; dicte add. A C. — 11) indutum habitu ordinis add. A C. — 12) et pinquiores amplius add. A C. — 13) quasi ad modum (quo) solet pingi beatus Andreas apostolus, fiducialiter et alacriter. A C — 14) celos ascendentem A C; celo G. — 15) intuens eum add. A C. — 16) et A C. — 17) enim A C. — 18) quasi add. A C. — 19) quam ferebat add. A C. — 20) videbatur dicto fratri, quod sigillum (eius add. in marg. C.) videret in terra. Cumque postea (sibi add. in marg. C.) innotuisset obitus eius [obitus eius et modus : A) intellexit firmiter, quid sibi vellet hec visio. — 21) iacere om. D. — 22) sibi innotuisset D G. — 23) pre- tendebat G. — 24) Fuit autem frater iste multe religionis et authentica persona in ordine. Hic prior Lemovicensis existens narravit hoc postmodum fratri, qui hec compilavit, secreto tamen. Ceterum de miraculis eius, que in loco mortis sue contigerunt et que in multis mundi partibus evenerunt, et que specialiter in Achon, ubi allatum est corpus eius, subsecuta sunt, non est nunc nostrum enarrare per ordinem, cum fuerint in quantitate non modica. Tamen ad laudem et gloriam tanti sancti aliqua pauca et excellencia valde huic operi inseremus. add. A C.

Cellani, qui fuit socius B. Dominici, missusque fuit illuc ab eodem de Parisius anno Domini 1219. Hic fuit ibidem primus Prior » (Bern. Guidonis l. c.) cf. *Analecta* l. c. I. p. 268 et supra l. I. cap. VI, § XII. — a) Frater iste videtur mihi esse frater Stephanus de Sallhaco, prior Lemov. de 1250-1259, de quo Bern. Guidonis apud Martène l. c. p. 466 loquens ait : « fuit in omni satu et gestu suo religionis speculum aspicientibus ». cf. notam 24.

CAPUT TRIGESIMUM NONUM.

De sanctimoniali
ab eo consolata.

Eo tempore fuit in Brabancie partibus in Aquiria¹ a) monasterio Cisterciensis ordinis sanctimonialis quedam, virgo grandeva, nomine Lutgardis², per quam dominus³ multa miracula fecit in vita et eciam post obitum eius. Hec beato patri⁴ Iordani valde nota extitit et devota⁵. Huic⁶ cum quadraginta annis in sanctimoniali habitu domino deservisset iamque pre senio et lacrimis non videret⁷, in ipsa vigilia nativitatis Christi beatus pater apparuit⁸ in hunc modum. Cum enim ipsa ab hora prima⁹ usque ad sextam orasset nec solidam devocionem sentiret, tedere cepit et in hec verba prorupit : « Bone domine, quid hoc pacior? Certe si aliquem amicum in celo vel in terra, qui pro me¹⁰ oraret¹¹, haberem, talem cordis duriciam non sentirem ». Hec illa cum lacrimis dicente¹² ante mentis eius oculos frater quidam tam fulgidus¹³, tam¹⁴ gloriosus apparuit, quod cum pre claritatis magnitudine non agnovit. Unde stupescens ait¹⁵ : « Quis es domine? » Et ille : « Ego sum frater Iordanis, quondam magister ordinis predicatorum. Ego de hoc seculo ad gloriam transivi, et inter apostolorum et prophetarum chorus sublimatus sum¹⁶ et missus ad te, ut te in festo isto gratissimo consolarem¹⁷. Tu ergo¹⁸ iam segura esto, quia in proximo est, ut a domino¹⁹ coroneris²⁰ b). Psalmum²¹ vero : *Deus misereatur nostri* cum collecta de spiritu sancto, que²² me rogante pro ordine nostro dicere promisisti usque in finem tuum, dicere non omittas -. Post hec disparuit, eam in tanta consolatione, quantam numquam prius habuerat²³, derelinquens.

Ps. 66.

Hec eadem fere etsi modo²⁴ alio dictus venerabilis pater cuidam fratri ordinis revelavit, et quod in ordine sublimium prelatorum in celo locatus esset, honorabili scemate demonstravit. Hec autem in vita ipsius beate Lutgardis per ordinem sunt conscripta²⁵.

1) Aquaria A E. — 2) Liegardis C G; Liebgardis E; Idegardis D. — 3) Deus A C. — 4) beato Iordani patri E. — 5) devota exstitit et nota A C. — 6) hec A C D. — 7) non videret et lacrimis G. — 8) ei add. A C — 9) diei *add. in marg.* C. — 10) nunc add. A C D. — 11) orarent E. — 12) subito add. A C D. — 13) lucidus G. — 14) tamque A C D. — 15) dixit D. — 16) sum om. A C. — 17) consolere E. — 18) igitur E. — 19) deo D. — 20) cureris (sive coroneris) A C. — 21) psalmus G. — 22) que om. E. — 23) habuerat prius E. — 24) et similia dictus G. — 25) descripta A C.

a) Aquiria (Aywières) in Brabantia Wallonica distat Bruxella quatuor nostratibus leucis, duabus Nivellis. (Boll. Act. SS. XIII febr. cap. VI.) De vita S. Lutgardis Boll. l. c. 23. iunii; Thomas Cant. l. c. p. 308; Ioseph Broeckaert, S. I. Vie de sainte Lutgarde, Bruxelles 1874. — b) Obiit S. Lutgardis 16. iunii 1246; eius vitam a fr. Thoma Cantipratano scriptam habes ap. Boll. Act. SS. ed. I^a die 23. iunii; visio haec a Gerardo narrata ibid. p. 254.

CAPUT QUADRAGESIMUM ¹.

Frater quidam de ordine Carmeli ad recedendum ¹ temptatus, audito quod frater Iordanis submersus fuisset, magis ac magis turbatus hec apud se dicebat : - Vanus est omnis homo ⁵, qui servit Deo; aut iste bonus homo non fuit, qui sic periit, aut Deus non bene remunerat eos, qui serviunt sibi -. Cum igitur ad mane ⁶ recedendum firmasset ⁷ animam, ipsa nocte apparuit ei persona pulcherrima cum luce immensa circueiens ipsum ⁸. Tunc tremens et stupens orabat dicens : - Domine Ihesu Christe, adiuva me et ostende michi ⁹, quid hoc sit -. Et statim respondit : - Ne turberis, frater karissime, quia ego sum frater Iordanis, de quo tu ¹⁰ hesitabas; et salvus erit omnis, qui usque in finem servit domino Ihesu Christo -. Et disparuit ipso ¹¹ in omnibus consolato.

De carmelita in ordine suo ² confirmato. ³

Hee ipse frater ¹² et prior eiusdem ordinis, frater Symon ¹³, vir religiosus et verax nostris fratribus narraverunt ¹⁴.

CAPUT QUADRAGESIMUM PRIMUM.

§ I. Dictus pater ¹⁷ sororem excellentis vite instituit priorissam in monasterio quodam sororum. Que post multos annos, cum laudabiliter ministrasset in illo officio, incidit in paralysim, ita ut de loco moveri non posset sine subsidio ministrancium sibi. Unde frequenter instantissime petiit ab illo ¹⁸ officio absolvi, sed conventu reclamante numquam ¹⁹ potuit obtinere, eo quod utilior videretur ²⁰ ad regimen etiam sic languida, quam alia qucumque ²¹. Post obitum autem magistri Iordanis, cum nonnulla miracula dicerentur a multis ad invocacionem nominis eius facta, accidit, ut prandente conventu faceret a duobus sororibus in gestario se portari in ecclesiam ante altare; et emissis sororibus devote rogavit beatum Iordanem, quem firmiter credebat cum

De miraculis ad eius invocacionem factis. ¹⁵

De priorissa ad eius invocacionem sanata. ¹⁶ a)

41'.

1) hoc cap. sequitur nostrum cap. 41, § I. D. — 2) in suo ordine A C G. — 3) ab ipso add. G. — 4) de suo ordine add. A C. — 5) omnis homo om. A C; homo om. D. — 6) mane om. E. — 7) firmasset animum A C; animum D. — 8) eum A C D. — 9) inde A C. — 10) tu om. G. — 11) remanente add. A C. — 12) frater om. G. — 13) Symon E. — 14) narravit A C. — 15) hic tit. om. E; *divisio in paragraphos non invenitur in codicibus.* — 16) tit. om. C D G; de priorissa ab eo sanata A. — 17) magister Iordanis add. A C. — 18) se add. G. — 19) nichil E. — 20) ab omnibus add. A C. — 21) accidit autem quadam die post obitum dicti magistri, cum. A C D G.

a) Idem narrat Thomas Cant. l. c. p. 78, 79, omittendo factam esse sanationem ad invocacionem B. Iordanis.

Christo glorificato¹, ut impetraret ei a domino, quatenus vel cito moreretur, ut sic² sorores amplius³ non vexaret, vel⁴ impetrare posset a prelatiſ ordinis beneficium absolucionis ab officio, quod exequi non valebat, vel daretur sibi virtus et sanitas, per quam fieret idonea⁵ ad ipsum officium exequendum. Statim igitur sensit sibi quandam virtutem infundi divinitus⁶; et cepit prius unum pedem, deinde alium ponere extra gestatorium; deinde surrexit et cepit deambulare per chorum⁷, quasi temptans, si vere sanata esset. Interim audivit nolam refectorii pulsari, surgente a prandio conventu⁸, et processit obviam conventui ad ecclesiam venienti cantando psalmum⁹: Miserere mei Deus. Quam cum vidissent iuniores sorores prime¹⁰ processionaliter de refectorio¹¹ exeuntes, mirabantur, si¹² priorissa esset, que contra consuetudinem sic ambulabat erecta. Cantorissa autem cum antiquioribus ultimo exiens de refectorio, cum vidisset deambulare recte, quam reliquerat in gestatorio¹³ paulo ante, obmisso Miserere mei Deus¹⁴ incepit alta voce: Te Deum laudamus, et conventu altissime cantante, audientes vicini clamorem insuetum¹⁵ et timentes insultum ab aliquibus¹⁶ fieri in sorores venerunt cum armis parati defendere illas¹⁷; sed cum rem¹⁸ ex ordine ab ipsa priorissa per fenestram audirent, Deum pariter laudaverunt.

Da matrona cui
filium resuscitavit,
qui mortuus fuerat
natus.¹⁹

§ II. Fuit in Praga, metropoli Boemie, quidam civis nomine Guncicus²⁰, cognomento Albus, qui habuit uxorem²¹ nomine Elizabet, que partui propinqua frequenter fetum iam animatum senserat²² in utero, ut solent sentire²³ gravide mulieres. Sed tribus diebus antequam pareret, non sensit; pro quo multum timebat et in se turbabatur²⁴. Cum autem²⁵ nocte partus graviter laboraret, devovit infantulum, si masculum esset sancto Iordani, magistro ordinis predicatorum, affirmans impossibile eum non esse sanctum, cuius vitam et doctrinam tam gloriosam sepius audierat; si autem femina esset²⁶, devovit sancte Elizabet a), que

1) glorificatum D G. — 2) sic om. G. — 3) amplius sorores A C. — 4) ut add. A C. — 5) valeret effici idonea D. — 6) de intus E. — 7) presbiterium G. — 8) conventu a prandio G. — 9) psalmum om. G. — 10) primo E. — 11) de refectorio processionaliter A C. — 12) vera add. G. — 13) gestario G. — 14) deus om. E. — 15) inconsuetum A C. — 16) magnis add. A C; malignis add. D. — 17) eas E. — 18) hoc E. — 19) de eodem cap. II. C; de puero matri reddito A; om. tit. D G. — 20) Consicus A C; Cuncicus D G. — 21) uxorem habuit A C. — 22) sensit G. — 23) iam add. A C. — 24) turbabatur in se E. — 25) autem ante partum graviter A C. — 26) esset om. A C.

a) Canonizata est S. Elisabeth a Gregorio IX, cal. iunii 1235. cf. Theiner l. c. ad hunc an^o 113.

de novo fuerat tunc¹ canonizata. Nato igitur² infante quesivit ab obstetricibus, utrum masculus esset vel femina. Responderunt masculum esse, sed mortuum. Tunc mater cepit inconsolabiliter eiulare, incessanter patrocinium invocans³ beati Iordanis, ut sibi redderet filium suum. Cumque hoc ageret pene a noctis medio, faciebat semper aspici⁴ infantem. Tandem ut cercius experirentur⁵, si viveret, tempore hiemis posuerunt puerulum in aquam⁶ frigidissimam, et nulla signa vite perceperunt in eo. Consolabantur autem⁷ dominam, que⁸ astabant, beati Iordani auxilium implorantes. Et dum diesceret⁹, fecit iterum aspici puerum et ecce inventus est vivus. Unde gracias agens Deo et beato Iordani, imposuit filio nomen Iordanis in miraculi testimonium, quod per ipsum fecerat Deus. Et dum¹⁰ signum daretur ad primam in domo a) fratrum predicatorum, misit pro fratribus ad illud¹¹ miraculum examinandum. Missi fuerunt frater Timo¹², Polonus, tunc lector Pragensis, et frater Symon, quondam archidiaconus, tunc subprior, postmodum prior domus eiusdem; qui venientes ad locum invenerunt universa, sicut in narratione prefacta¹³ sunt, cunctis qui aderant sic¹⁴ se habere atestantibus.

Ceterum¹⁵ de miraculis, que in morte¹⁶ contigerunt et que in multis partibus evenerunt, et que specialiter in Achon, ubi sanctum corpus eius est allatum¹⁷, facta sunt describere¹⁸ superse-
demus ad presens.

§ III. In iunctum fuit²⁰ fratri cuidam, qui sciencie et auctoritatis alicuius²¹ videbatur, quod iret ad remotum conventum et sibi incognitum²²; quod ipse moleste accipiens ibat tota die de in-

De fratre percusso
propter murmura-
cionem, 19

1) tunc fuerat A C. — 2) ergo A C. — 3) invocans patrocinium E. — 4) respici ad infantem A C G. — 5) experiretur C. — 6) quadam E. — 7) autem om. A C. — 8) qui (D : que) astabant, sed illa tamquam mater perseverabat beati Iordanis auxilium implorando. A C D. — 9) dies esset A. — 10) cum E. — 11) illud om. A: istud add. in marg. C; idem G. — 12) Thymo G. — 13) tacta C. — 14) vere add. E. — 15) ceterum — presens om. A; pro cod. C. vide cap. 38 notam 24 p. 131. — 16) in loco mortis sue contigerunt G. — 17) allatum est. D G. — 18) describere om. D: de sancto dei pro describere E. — 19) de eodem cap. III. C; de fratre murmurante punito, quem dominus ad eius invocacionem sanavit A D; tit. om. G. sicut et in sequentibus. — 20) fuit om. E: iuncta fuit G. — 21) alicuius sibi videbatur, ut iret ad quendam conventum. A C. — 22) et fuit sibi assignatus frater, qui iret cum eo; add. A C; incognitum sibi G: quod, *pergunt* A C, ille moleste non mediocriter ferens, ibat.

a) Primitivis Fratribus Ordinis nostri Pragam an. 1222 advenientibus, Rex Przemislaus Ottogarus I ecclesiam in honorem S. Clementis et penes ipsam domum edificavit, et illos honestis foundationibus ditavit anno 1226. Anno 1239 fratres ord. nostri ad novum conventum S. Clementis ad pedem montis a Wladislao edificatum se transtulerunt. Schematismus pro prov. Imperii pro anno 1894, p. 7.

iuncta sibi obediencia¹ murmurando², dicens frequenter : « Quid feci aut quid merui ego? quare hoc iniunctum est michi? quis consuluit³, quis procuravit hoc michi⁴? » Cum igitur quadam die⁵ audiente socio murmuraret, subito percussit eum dominus⁶, cui nichil est⁷ occultum, et ad terram prostratus, omnibus fere sensibus est privatus; inflata erat facies et os inflatum, et lingua quam maxime ingrossata ipsum os ita videbatur implere, ut merito crederetur a Deo propter peccata percussus. Frater autem⁸ qui eius socius⁹ erat, hoc videns multo timore et¹⁰ dolore perterritus, timens¹¹ confusionem¹² suam et ordinis, quid faceret¹³ penitus ignorabat. Tali autem¹⁴ perturbacione sollicito illi venit in mentem, Deum per meritum magistri Iordanis, qui tunc obierat, humiliter invocare; ait ergo : « O magister Iordanis, pie pater, tu qui ordinem hunc sic exaltasti, succurre nunc michi, filio tuo¹⁵, ne ordo tuus confundatur in facto fratris huius¹⁶. Domine Deus, per preces et merita servi tui magistri Iordanis¹⁷ libera nos a¹⁸ periculo isto. » Dehinc conversus¹⁹ ad fratrem alta voce clamavit dicens : « Frater, recogita, quod propter peccata tua²⁰ et²¹ murmur, quod cotidie²² replicabas, hoc²³ contigit tibi; unde fac votum Deo et magistro Iordani in corde tuo, quod si te liberaverit, cessabis a murmure et obedienciam tuam in pace complebis. » Infirmus²⁴ ergo ad verbum eius compunctus et ad se aliquantulum²⁵ rediens, annuit²⁶ nutu, nam voce non poterat, se ita factu-

1) penitencia A. — 2) et dicendo quid A C. — 3) aut add. E. — 4) Ego faciam hoc, ego faciam illud et similia huiusmodi. Cum autem quadam die, audiente socio, cantilenam sue impaciencie et murmuraciones replicaret, ecce subito percussit eum ulcio divina, [A : dominus, cui nihil occultum] tam valide, quod eum ad terram prosterneret, privavit fere sensibus omnibus; nam loquelam ex toto perdiderat; inflata facie visum abstulerat, audire non poterat, nisi alte clamaret; alia membra corporis movere non poterat, sed iacebat in terra quasi corpus exanime. Os maxime inflatum erat, et lingua ingrossata ipsum os ita videbatur implere, ut merito omnis, qui viderat cogitare posset, hunc non nisi propter peccata sua percussum. Frater autem eius socius videns hoc multo dolore et timore perterritus. A C. — 5) taliter add. D G. — 6) deus G. — 7) est om. G; occultum est D. — 8) vero D. — 9) socius eius D G. — 10) ac G. — 11) et add. G. — 12) ibi add. A C. — 13) aut quo se verteret penitus nesciebat. A C. — 14) autem cogitacione sollicitus (A : sollicito) occurrit sibi memoria magistri Iordanis (qui tunc obierat add. in marg. C.) et venit in eius mentem ipsius implorare auxilium: et dixit in hec verba : A, magister Iordanis, bone et pie pater, tu qui ita istum ordinem promovisti, decorasti et exaltasti... A C. — 15) in hoc periculo add. A C. — 16) istius A C. — 17) Iordanis servi tui G. — 18) de A C. — 19) versus E. — 20) tua peccata E. — 21) et propter murmur, quod tu (om. tu G.) cotidie A C G. — 22) tota die E. — 23) hoc periculum tibi tam grave evenerit, sed fac... A C. — 24) ille vero ad verbum fratris corde... A C. — 25) aliquantulum add. in marg. C. — 26) aliquo nutu quia... A C.

rum. Miranda Dei ulcio, sed¹ plus dignacio² admiranda³; statim enim ut frater fecit⁴ votum in corde et ad magistrum Iordanem preces⁵ devote direxit, mox recepit plene beneficium sanitatis⁶, obedienciam non solum pacienter, sed et hylariter⁷ complens.

Hee uterque⁸ eorum in diversis locis positi fratri Humberto magistro ordinis concorditer retulerunt.

CAPUT QUADRAGESIMUM SECUNDUM.

§ I. Laycus quidam interrogavit magistrum¹¹ Iordanem dicens : « Magister valet¹² tantum pater noster in ore nostro, qui sumus laici et ignoramus virtutem eius, sicut in ore clericorum, qui sciunt, quid dicunt? » Respondit magister : « Tantum valet sicut lapis preciosus tantum valet in manu illius, qui ignorat virtutem eius, sicut in manu illius, qui scit virtutem eius. »

De prudentibus
responsis

eius et verbis.⁹

De responso

ad laycum de pater
noster.¹⁰

§ II. Venit aliquando magister Iordanis ad Fridericum a) imperatorem, et cum sedissent simul et diu tacuissent, tandem ait magister : « Domine, ego¹⁴ discuro per multas provincias pro officio meo; unde miror, quod¹⁵ a me non requiritis rumores¹⁶. » Cui imperator respondit : « Ego¹⁷ nuncios meos in omnibus provinciis et curiis habeo, et omnia scio, que fiunt per mundum¹⁸. » Cui magister ait : « Dominus Ihesus Christus omnia noverat sicut Deus, et tamen a discipulis suis¹⁹ de se querebat dicens : « *Quem dicunt homines esse filium hominis?* » « Certe vos homo estis, et nescitis multa, que dicuntur de vobis, que vos scire plurimum expediret. Dicitur enim de vobis, quod ecclesias gravatis, sententias curie²⁰ contempnitis, auguriis intenditis, Iudeis et Sarra- cenis nimis favetis, consiliariis veris²¹ non acquiescitis, vicarium Christi et beati Petri successorem, qui pater christianorum et dominus vester²² spiritualis²³ est, non honoratis, et hec certe²⁴

Quomodo correxit
imperatorem.¹³

Math. 16, 13.

1) sed plus admiranda eius dignacio, quoniam statim ut (A : statim enim ut) ille frater infirmus fecit votum in corde et alius frater, scilicet socius eius ad magistrum... A C. — 2) dei add. D. — 3) miranda E. — 4) fecit frater G. — 5) petens E. — 6) sanitatis; denique et obedienciam (non solum... sed add. C. in marg.) pacienter et hylariter complevit, vicium murmuris ex hoc amplius non incurrens. Hec... A C. — 7) hylaris E. — 8) utrique E. — 9) tit. om. E; responsis et verbis eius G. — 10) tit. om. A C D. — 11) fratrem E. — 12) tantum valet lapis nobilis in... E. — 13) de eodem cap. II. A C; tit. om. A G; et sic in sequentibus, nisi aliter notetur. — 14) ego om. G. — 15) quia G. — 16) queratis A C; queritis D G. — 17) ego habeo... A C. — 18) in mundo G. — 19) suis om. G. — 20) curie om. A C G. — 21) vestris C. — 22) noster D. — 23) specialis A C G. — 24) certe hec non decent vestram nobilitatem A C; certe hec personam vestram. D.

a) Fredericum II. (1211-1250).

vestram personam non decent. Et ita curialiter ingressus¹ eum de multis correxit.

Que sit regula
predicatorum.

§ III. Cum ab eo quidam quereret, quam regulam haberet, respondit : « Regulam fratrum predicatorum ; et² hec est eorum³ regula⁴ : honeste vivere, discere et docere ; que tria petit David a Deo dicens⁵ : « *Bonitatem et disciplinam et scienciam doce me* ».

Ps. 118, 66.

De responso eius.

* 22'.

§ IV. Secularis quidam dixit eidem magistro : « Magister, quid est quod nos seculares quandoque dicimus* inter nos, quod postquam fratres vestri et⁶ minores venerunt, numquam fuit bonum tempus in terra⁷ sicut ante? » Magister repondit : « Possem hoc negare, si vellem, et ostendere contrarium ; sed ego monstrabo⁸ vobis, quod iustum est. Postquam enim nos venimus in mundum⁹, docuimus mundum cognoscere peccata multa, que ante¹⁰ non cognoscebat, et ab illis nolunt cavere ; undē sunt illis graviora, quia peccatum scienter commissum gravius est. Propter peccata vero hominum graviora Deus inmittit in terram¹¹ sterilitatem sicut dicit propheta : « *Posuit terram fructiferam¹² salsuginem a malicia inhabitantium in ea*, et ideo iuste inmittit Deus modo sterilitates¹³ et tempestates. Et plus dico vobis : nisi corrigatis vos, ex quo scitis, quid debetis facere et a quo debetis cavere, adhuc peius faciet vobis, quia ipsemet¹⁴ qui non mentitur dicit in evangelio : « *Servus sciens voluntatem domini¹⁵ et non faciens, plagis vapulabit multis* ».

Ps. 106, 34.

Luc. 12, 47.

De eodem.¹⁶

§ V. Tempore quo frater Iohannes Vicentinus Bononie a) predicans fructum mirabilem fecit, et totam fere Lombardiam miraculorum et predicacionis gracia commovit et¹⁷ ad se videndum et

1) aggressus E. — 2) et om. G. — 3) eorum om. G. — 4) eorum regula om. A C D. — 5) a deo dicens om. A C. — 6) vel E. — 7) nec attulit fructum ita bene sicut ante add. A C ; nec portavit ita bene terra sicut ante add. D G. — 8) monstro G. — 9) mundo E. — 10) prius E. — 11) terra E G. — 12) in add. G. — 13) sterilitatem A C G. — 14) ipse E. — 15) sui add. G. — 16) de eodem om. D G E ; et sic deinceps. — 17) et om. E.

a) Cap. generale, de quo hic agitur, celebratum est Bononiae XI. iunii 1223 ; « Eodem anno (1223), legimus Anal. l. c. I p. 398 in Mon. Conv. Bon., frater Iohannes de Vicentia venit Bononiam praedicare cum tanto fructu, ut auditores ubique concurrerent ; miraculis multis composuit iuter dissidentes pacem ; vanitates renunciari fecit a feminis et processionem nudis pedibus conventu omnium generalem fecit. Datum fuit (ei) a rectoribus civitatis, ut statuta corrigeret et visibiliter apparuit super eius caput signum Crucis ; ac docuit primus obviantibus ad invicem dicere : « Deus te salvet. » De fr. Iohanne vide infra l. V, c. IV, § XIV, ubi aliqua visio eius narratur ; insuper Mam. l. c. p. 601. Theiner l. c. ad an. 1233, p. 78, n° 33, 34, 35, 36, 37, 38. Curiosus lector adeat Bull. Ord. vol. I, ubi multa documenta de fr. Iohanne inveniuntur, v. g. p. 48, 51, 56, 57, 58, 59, 116, 174, 175.

audiendum¹ trahebat, venerunt nuncii Bononiensium², quos vocant ambaziatores³, magni⁴ et litterati, ad magistrum⁵ existentem⁶ tunc in capitulo cum diffinitoribus et aliis fratribus, qui convenerant ad capitulum generale. Pecierunt igitur ex parte tocius communitatis, quod⁷ fratrem Iohannem predictum non removerent de civitate illa; inter multas raciones illam⁸ preten- dentes efficaciter et multum ponderantes, quod seminaverat in civitate⁹ verbum Dei graciose et fructus, qui sperabatur secutu- rus de eius predicacione totus posset in eius ausencia perdi. Ma- gister autem, commendata eorum devocione et benevolencia, quam habebant ad ordinem, respondit in hunc modum : « Boni domini, illa ratio, quam vos allegatis, ut frater Iohannes debeat hic morari, quia seminavit¹⁰ verbum Dei, et posset fructus perire, si recederet, non multum movet nos, quia non est consuetudo apud seminatores camporum¹¹, quod, cum seminaverint agrum unum, apportent ibi lectum suum et iaceant ibi quousque videant, quomodo semina fructificent; immo potius commendant semen et campum Deo¹² et vadunt ad seminandum in alio campo¹³. Ita fortassis expediret, quod frater Iohannes iret ad seminandum verbum Dei alibi, sicut de salvatore scriptum est : « *Quia et aliis civitatibus oportet me predicare verbum Dei* »; verumptamen propter amorem, quem habemus ad civitatem, habebimus consi- lium super peticione vestra a sociis nostris diffinitoribus, et facie- mus tantum pro vobis, dante Deo, quod debet¹⁴ sufficere vobis.

Luc. 4, 43.

§ VI. Cum esset magister¹⁵ Iordanis in quadam abacia Cister- ciensi, circumdederunt eum multi de monachis et dixerunt ei : « Magister, quomodo poterit durare ordo vester, quia non habetis, unde vivatis, nisi¹⁶ elemosinas? et scitis bene quod¹⁷ licet sit vobis modo¹⁸ devotus mundus, tamen scriptum est¹⁹ in ewangelio, quod *refrigescet caritas multorum*, et tunc non habetis elemosinas et deficietis ». Respondit magister cum omni mansuetudine : « Os- tendo vobis racionabiliter ex verbis vestris, quod prius deficiet ordo vester, quam noster; respiciatis in ewangelio et invenietis

De eodem.

Matth. 24, 12.

1) mundum add. E. — 2) Bononienses E. — 3) ambaziatores vocant G. — 4) magistri A C D. — 5) Iordanem add. A C. — 6) exeuntem tunc in capitulum D. — 7) ut E. — 8) illam (hanc G.) preten- dentes efficacem. A C G. — 9) illa add. A C. — 10) vobis add. A C D. — 11) agro- rum E. — 12) deo et campum G. — 13) campo alio E. — 14) debet G. — 15) frater D. — 16) per add. A C. — 17) quod om. E. — 18) modo sit vobis G; modo mundus vobis devotus A C. — 19) cum scriptum sit E.

quod istud « *refrigescet caritas multorum* » scriptum est de¹ tempore illo, quando habundabit iniquitas et erunt persecuciones² intollerabiles. Tunc autem bene scitis, quod persecutores et tiranni illi habundantes iniquitate auferent vobis bona vestra temporalia; et tunc vos, qui non consuevistis ire de loco ad locum et querere elemosinas, necessario deficientis. Fratres autem nostri tunc dispergentur et facient³ fructum maiorem sicut apostoli, quando dispersi fuerunt tempore persecucionis; nec ita terrebuntur, immo ibunt de loco ad locum, duo et duo, et querent victum suum, sicut consueti fuerant. Et plus dico vobis, quod* illi, qui vobis auferent, dabunt eis libenter, si recipere voluerint, quia multociens iam experti sumus, quod raptores et predones cum magno gaudio volunt nobis dare⁴ frequenter de illis, que auferunt aliis, si recipere vellemus.

De eodem.

§ VII. Cum magister Iordanis dedisset semel in via unam de tunicis suis uni ribaldo, qui simulabat⁵ se pauperem et infirmum, accidit quod portabat⁶ eam ad tabernam. Frater autem, qui hoc vidit, dixit magistro : « Ecce, magister, quomodo bene dedistis tunicam vestram? nam⁷ ribaldus ille portavit eam ad tabernam ». Respondit magister : « Sic feci, quia credidi, quod multum indigeret tamquam pauper et infirmus, et videbatur valde pium ei⁸ succurrere; adhuc iudico, melius amisisse tunicam, quam pietatem ».

De eodem.

§ VIII. Cum papa Gregorius a) commisisset inquisitionem quorundam monasteriorum quibusdam fratribus, et ipsi non servato iuris ordine, deposuissent quosdam abbates, quia invenerant eos malos, et essent de hoc papa et cardinales turbati intantum, quod⁹ vellent revocare, quod fratres fecerant, superveniens magister et volens eos¹⁰ placare dixit : « Pater sancte, michi¹¹ accidit, quod¹² cum vellem declinare ad aliquam abbaciam Cisterciensem, inveni interdum viam communem, que ducit ad portam ita longam et circularem, quod¹³ tedium erat michi et sociis

1) et E. — 2) persecutores A C. — 3) ut faciunt E. — 4) voluerunt dare nobis E. — 5) simulavit C. — 6) portavit A C D. — 7) nam — tabernam om. A C. — 8) sibi A C; ei valde pium G. — 9) ut C D. — 10) omnes E. — 11) frequenter add. A C D. — 12) quod om. A C. — 13) que tedium michi erat A C D.

a) Gregorius IX commisit per bullam datam die 4 sept. 1227 inquisitionem (visitationem) monasteriorum fr. Ioachim S. Mariae et fr. Iordani, prioribus, et fratri Gandulpho. Bull. Ord. I. p. 23, n° 14; Theiner l. c. ad 1227, p. 545, n° 64.

tantum ciruire, cum abbacia esset prope¹ et ante oculos meos, et tunc aliquando ivi per prata et sic² cicius perivi³ ad portam. Si tunc michi⁴ dixisset portarius⁵ : - Non intrabitis, quia per viam rectam non venistis, revertamini retro et veniatis per viam usitatam, alioquin non intrabitis. - Nonne nimia esset duricia? Sic pater sancte, licet fratres non venerint⁶ per viam iuris, que forte videbatur eis nimis prolixa ad deposicionem⁷ istam, cum⁸ bene fuerint digni huiusmodi abbates, sicut potestis de facili scire, si volueritis inquirere, sustineatis, si placet, quod factum est, per quamecumque viam ad id⁹ ventum sit. -

§ IX. Cum semel quereretur ab eo, cur artiste *a*) frequenter ordinem intrarent et theologi et decretiste *b*) tardius¹⁰, respondit : - Facilius inebriantur bono¹¹ vino rustici, qui aquam consueverunt bibere, quam nobiles vel cives, qui vina fortiora non reputant, quia in usu habent. Artiste quidem tota ebdomada aquam Aristotelis et aliorum philosophorum bibunt; unde cum¹² in sermone¹³ dominice vel festi verba Christi vel¹⁴ suorum hauserint, statim inebriati vino spiritus sancti capiuntur, et non tantum sua sed et se ipsos Deo donant. Isti autem theologi frequenter audiunt¹⁵ talia, et ideo contigit eis, sicut rustico sacriste, qui ex frequenti transitu ante altare irreverenter se habet, et ad illud¹⁶ dorsum vertit frequenter, extraneis inclinantibus reverenter¹⁷. -

De eodem.

§ X. Cum venisset aliquando ad quorundam magnorum episcoporum¹⁸ conventum, et quererent, quomodo episcopi, qui de tantis ordinibus assumebantur¹⁹, se in episcopatibus minus bene habebant : - Hoc, inquit, vobis imputate; quamdiu enim de nostro fuerunt ordine, nos bene correximus eos; sed hec dissolutio, quam eis imponitis, in ordine vestro accidit eis. Preterea ego²⁰ multis annis fui in ordine isto nec recordor, quod a me vel alio prelato nostro vel capitulo generali vel provinciali dominus papa,

De eodem.

1) prope esset et tunc E. — 2) sic om. G. — 3) perveni A C D. — 4) michi om. A C. — 5) portarius (A C : portinarius) : frater per quam viam venistis? et ego dicrem : Veni per prata illa; et ipse diceret : non venistis per viam rectam, revertamini... A C D G. — 6) iverint A C D. — 7) posicionem E. — 8) cum fuerint digni deposicione huiusmodi G. — 9) ad hoc deventum est A C D. — 10) rarius A C. — 11) pociori E. — 12) cum om. A C. — 13) dici add. in marg. C. — 14) et servorum (A G : suorum ferventer hauriunt. A C G. — 15) audierunt. G. — 16) illum A C : ipsum D. — 17) reverenter inclinantibus E. — 18) episcoporum om. A. — 19) assumebantur in episcopatibus, se minus A C. — 20) propterea ergo ego C.

a) artista = liberalium artium peritus, vel auditor philosophiae. — *b*) decretista = qui studet iuri canonico.

vel aliquis legatus vel aliquod¹ capitulum cathedrale pecierit, dari unum bonum episcopum, sed ipsi vel amore parentum, vel alia minus spirituali causa eligunt sibi ad placitum; unde non est, quod imputetis².

De eodem.

§ XI. Item³ dixit, quod non erat mirum, si fratres nostri in episcopatu se minus bene habeant⁴, quam alii religiosi, quia⁵ magis contra suam professionem⁶ faciunt⁷, cum nos nec in speciali nec in generali⁸ possessiones habeamus. Unde ipsi cum ad proprietatem veniunt⁹, magis faciunt contra suam professionem^{*} quam alii religiosi, qui hec¹⁰ saltem in generali habere possunt.

* 23'.

De eodem.

§ XII. Cum in quodam capitulo generali propter gravem infirmitatem non posset conventui predicare, tandem rogatus, ut aliud¹² consolatorium eis diceret¹³, ingressus capitulum ait: « Fratres¹⁴, in¹⁵ hac septimana frequenter dicimus: « *Repleti sunt omnes spiritu sancto*. Scitis autem, quod plenum non impletur ab alio, sed potius effunditur quod infunditur¹⁶. Sancti igitur apostoli repleti sunt a spiritu sancto, quia evacuati erant a spiritu suo; et hoc etiam in psalmo cantamus¹⁷: *Auferes spiritum eorum, et deficient, a se scilicet, ut proficiant¹⁸ in te, et in pulverem suum revertentur*. Et sic: *emitte spiritum tuum et creabuntur*, quasi diceret David: Si tua gracia voluntatem¹⁹ et sensum singularem et privatum amorem a se evacuaverint, tuo sancto spiritu replebuntur. » Quo verbo fratres multum²⁰ edificati sunt²¹.

Act. II, 4.

Ps. 103, 29.

Ut levitates caveamus. ¹¹

§ XIII. Semel monens fratres, ut levitates caverent, ait: « Michi et aliis²² prelati accidit sicut pastori, qui magis gravatur custodia unius hirci quam centum ovium. Sic magis unus insolens gravat prelatum et turbat conventum, quam alii fratres ducenti, qui sicut oves²³ pastores sequuntur, et sibilum eius intelligunt, nec socios relinquunt²⁴, sed simul vadunt, stant, accubant, comedunt, bibunt, capite inclinato herbas colligunt²⁵, in omnibus fructuose, in paucis tediose. Sed aliqui ut hirci turbantes pasto-

1) aliquod *add. in marg.* C. — 2) nobis imputandum A C; nobis imputetis G. — 3) alias D; item alias G. — 4) habebant A C G. — 5) qui D. — 6) religionem A C. — 7) quam alii religiosi *add.* D. — 8) nec in speciali nec in generali *corrigitur in* numquam G. — 9) venerint A C G. — 10) has E. — 11) de eodem A C; tit. om. D G. — 12) verbum *add.* A C — 13) diceret eis A C. — 14) frequenter *in.* E. — 15) *in om.* A C G. — 16) potius infunditur super plenum. E. — 17) cantamus in psalmo. A C. — 18) perficiant C. — 19) propriam *add.* A C G. — 20) multum fratres G. — 21) fuerunt A C. — 22) veris A. — 23) domini *add.* C D G; deum *add.* A. — 24) derelinquunt E. — 25) et *add.* A C.

rem et gregem, discurrunt, perstrepunt, in socios capita inpungunt, et¹ alta saliant, viam non tenent², sata aliorum ledunt³, nec⁴ virga nec pastoris clamore prohibentur⁵, et ad ultimum brevem caudam id est curtam penitenciam⁶ habent; et ideo quandoque feda sua ostendunt⁷. Pro Deo⁸, karissimi, fugite huiusmodi mores hircinos⁹ et estote¹⁰ oves Dei. »

§ XIV. Semel¹² monens fratres, ut ociosa caverent, ait : « Vide-
tis, karissimi, quod imperceptibiliter¹³ quantumcumque alte¹⁴ incipiat psalmus, paulatim vox cantancium frangitur et cadit. Sic quantumcumque bona verba incipiamus dicere et¹⁵ alterutrum¹⁶ conferre, paulatim ex humana corruptione ad vana prolabimur. Sed qui bonus est et hoc percipit, debet facere sicut cantor in choro, qui in locis competentibus elevat vocem; sic bonus vir casum¹⁷ ociosorum verborum advertens, debet interponere aliqua verba vel exempla grata, ut interrumpat nociva. Eodem modo cum ex carnis corruptione paulatim non solum a verbis, sed etiam a solito religionis fervore tepescimus¹⁸, nos invicem excitare debemus. »

Ad cavenda ociosa verba.¹¹

§ XIV^a 19. *Fiebat mencio semel coram eodem magistro²⁰ de quodam fratre²¹ magno et bono, quod deberet fieri episcopus. At ille : « Magis vellem videre eum²² portari in feretro ad tumultum²³, quam in cathedra exaltari ad episcopatum. »*

§ XV²⁴. Quidam nobilis de Teotonia dominus²⁵ secundum mundum matris²⁶ magistri eiusdem²⁷ abstulit²⁸ vaccam; ipse autem magister quendam filium eiusdem nobilis iuvenem traxit ad ordinem²⁹. Cum ergo quidam ex parte predicti³⁰ nobilis multum conquererentur ipsi magistro, quod filium istum³¹ abstulisset domino illi, respondit in quodam solacio ad placandum eos in hunc modum : « Vos scitis, inquit, secundum consuetudinem Teotonie³², quod si quis fecisset iniuriam matri alicuius, et filius vindicaret

De filio nobilis quem abstulit pro pignore.¹¹

1) ad A. — 2) et add. G. — 3) ledunt loca C: ledunt sata aliorum A. — 4) nec — prohibentur om. A C. — 5) cohibentur D. — 6) pacienciam A C D. — 7) ostenduntur E. — 8) domino A C. — 9) nocivos D. — 10) ut add. D. — 11) de eodem A C; tit. om. D G. — 12) simul A C. — 13) imperceptibile E. — 14) alte om. E. — 15) vel G. — 16) vel alternatim C. — 17) ut casum ad ociosa verba advertit, debet. C: causam A. — 18) deponimus E. — 19) haec par. om. A C E. — 20) Iordane add. D. — 21) viro add. D. — 22) eum videre D. — 23) ad tumultum om. D. — 24) § XV et sequentes ponuntur in cod. D in IV^a parte post cap. de fervore de translacione beati Dominici. — 25) dominus de Theotonia A C. — 26) matri C. — 27) eiusdem magistri E. — 28) sibi add. E: abstulit vaccam matri illius G. — 29) et magister receperat filium eiusdem domini ad ordinem. D: iuvenem om. G. — 30) eiusdem E. — 31) suum A C: illum D G. — 32) Theotonicorum E.

in eum, nullus in Teotonia deberet habere hoc¹ pro malo. Cum ergo² dominus vester et meus fecerit iniuriam matri mee aufere-
 tendo sibi vaccam, quomodo debetis vos vel³ ipse habere pro
 malo, si ego abstuli sibi vitulum id est filium⁴ ? »

De exemplo asini
 dato Templariis.⁵

24.

§ XVI. Cum idem⁶ magister invitatus fuisset a Templariis
 ultra mare, quod faceret eis collacionem aliquam, sed nesciret⁷
 nisi valde parum de Gallico, et ipsi essent Gallici, exposuit se
 libenter ad dicendum⁸. Cum autem essent⁹ in quadam platea, et
 ipsi ante ipsum¹⁰, contigit, quod ante oculos¹¹ habebat quendam
 murum altum, quasi ad staturam hominis. Volens autem^{*} eis in
 principio¹² dare intelligere, quod licet¹³ nesciret de Gallico nisi
 parum, tamen confidebat, quod ex uno verbo modico Gallico
 intelligerent totam¹⁴ magnam sententiam, dixit sic : « Si unus,
 inquit, esset asinus¹⁵ ultra murum illum, et elevaret caput, ita
 quod¹⁶ videremus¹⁷ auriculam eius, iam omnes intelligeremus,
 quod ibi esset unus asinus totus, itaque¹⁸ per modicam partem
 intelligeremus totum ; ita accidit interdum, quod si in una¹⁹ sen-
 tencia magna dicatur unum verbum modicum, per illud intelli-
 gitur tota sententia, licet alia fuerint²⁰ Teotonica. »

De noviciis
 ridentibus.²¹

§ XVII. Cum²² idem magister duceret secum multos novicios,
 quos receperat in quodam loco, ubi non erat conventus²³, accidit,
 quod in quodam hospicio, cum diceret completorium cum eis et
 aliis sociis suis²⁴, unus incepit ridere et hoc²⁵ alii videntes²⁶, for-
 titer inceperunt²⁷ ridere. Quidam autem de sociis magistri ince-
 pit²⁸ eos per signa²⁹ compescere ; at illi magis ac magis riserunt³⁰.
 Tunc dimisso completorio et dicto benedicite³¹, incepit magister
 dicere illi socio suo : « Frater, quis fecit vos³² magistrum novi-
 ciorum nostrorum ? quid pertinet ad vos eos corrigere³³ ? » Et
 conversus ad novicios dixit : « Karissimi, ridete fortiter et non
 dimittatis propter istum³⁴ fratrem ; ego do vobis³⁵ licenciam ; et
 vere bene debetis gaudere et ridere, quia exivistis de carcere

1) hoc habere G. — 2) igitur E. — 3) et A C G. — 4) id est filium om. A C D G. — 5) tit.
 om. A C D G. — 6) cum sancte memorie magister E. — 7) cum sciret valde C. — 8) discen-
 dum E. — 9) esset E. — 10) eum E. — 11) suos add. A C D. — 12) in principio eis A C —
 13) licet add. in marg. C. — 14) unam add. A C G. — 15) asinus esset A C G. — 16) ut A C.
 — 17) unam add. A C. — 18) que om. A C. — 19) una om. E. — 20) sint A C D. — 21) tit.
 om. A C D G. — 22) autem add. A C. — 23) ad quendam conventum add. G. — 24) suis om.
 A C. — 25) et alii hec A C G. — 26) similiter add. A C G. — 27) ceperunt D. — 28) cepit E.
 — 29) signum A C. — 30) videbant A C D. — 31) et data benedicione E. — 32) quis te
 (A : vos) fecit A C. — 33) corrigere eos G. — 34) illum E. — 35) vobis do G.

dyaboli, et fracta sunt dura¹ vincula illius, quibus multis annis tenuit² vos ligatos. Ridete ergo, karissimi, ridete. At illi in³ hiis verbis consolati sunt in animo et post ridere dissolute non potuerunt.

§ XVIII. Cum magister idem⁵ predicaret semel⁶ Parisius de commorantibus diu in peccato, et occurreret ei, quod peccatum vocatur in scriptura⁷ porta inferni, dixit: « Si quis veniens hodie ad domum istam videret unum scolarem sedentem in porta, similiter cras, similiter multis diebus, nonne de facili cogitaret⁸, iste scholaris intrabit⁹ ordinem? Quomodo ergo non est credibile, quod illi intrent¹⁰ tandem¹¹ infernum, qui tam diu sedent in porta? »

De peccato quod
dicitur
porta inferni.⁴

§ XIX¹². Idem magister dixit¹³: « Sicut cementarius, qui indirectum¹⁴ murum reparare satagit, quosdam lapides extrahit absconditos et percutit prominentes, sic in emissione fratrum prelatum oportet facere, ut videlicet¹⁵ illos, qui nimis latitare cupiunt, ad accionem dirrigat, et alios, qui nimis exponi volunt, intus retineat. »

§ XX. Idem magister in predicacione solebat eundem sermonem aliquociens iterare. Quod cum obiceretur ei, respondit: « Si aliquis collegisset bonas herbas et illas ad faciendum pulmentum cum¹⁶ studio preparasset, essetne conveniens illas abicere et pro colligendis aliis¹⁷ laborare? »

§ XXI. Idem dixit: « Si studuissem in alia facultate tantum¹⁸, ut in hoc verbo apostoli: *omnibus omina factus sum*, magister iam in illa potuissem exstitisse¹⁹; semper enim studui, qualiter aliis me conformarem et me non²⁰ deformarem; nunc²¹ videlicet²² me conformando militi, nunc religioso, nunc clerico, nunc temptato. »

I. Cor 9, 22.

§ XXII. Idem magister quendam²³ apostatam ad ordinem resumere nitebatur; et cum de hoc²⁴ consensum fratrum quereret in capitulo, et unus non consentiret, dixit magister: « Etsi²⁵ hic modo multa peccata fecerit, forsitan adiciet multo plura. » Sed cum ille assereret se de hoc²⁶ non curare, magister respondit²⁷:

1) dira E. — 2) detinuit A C. — 3) in om. G. — 4) tit om. A C D G. — 5) idem magister A C D. — 6) semel om. A C. — 7) in scriptura vocatur A C; vocaretur D. — 8) cogitabit G. — 9) in add. A C. — 10) illi non intrabunt D. — 11) in add. A C G. — 12) § XIX et sequentes usque ad IV. lib. om. G. — 13) dixit idem magister A C D. — 14) dirutum A C. — 15) ut nunc illos A C. — 16) cum studio om. E. — 17) colligendo alias E. — 18) si tantum studuissem... quantum in hoc... A C. — 19) magister iam potueram ita in textu E; *quod corr. in in illa iam esse potuissem a man. rec. in marg.* — 20) et non me A C. — 21) sicut (A: videlicet) me nunc... A C. — 22) nec E. — 23) temptatum add. A C. — 24) et de hoc cum A C. — 25) etsi peccata hic .. A C D. — 26) de hoc assereret... A C D. — 27) ait A C.

• 24. « Certe, frater, si vos unam pro isto fudissetis guttam sanguinis, sicut Christus pro ipso¹ sanguinem suum dedit, aliter curaretis. » Tunc ille in se reversus et confusus² in terram se proiecit et libenter concensit.*

§ XXIII. Quidam frater timorem habuit de elemosinis, quas cotidie comedebat, quia per oraciones tot beneficiis respondere difficile videbatur. Cum igitur illi de hac materia loqueretur³, conquerenti et dubitanti sic respondit magister : « Cum sint spiritualia inpreciablem respectu temporalium, constat illa in infinitum his precellere et esse incomparabiliter eis⁴ meliora. Unde sciatis certissime, si pro omnibus elemosinis quas comedistis⁵, unam pater noster dicitis devote, plenarie persolvistis ».

§ XXIV. Cum quidam frater procuratoris⁶ gerens officium pro absolucione supplicaret⁷, statim⁸ respondit : « Officiis ut frequenter, ita quatuor sunt annexa : negligencia, impaciencia, labor et meritum. A primis duobus absolvo vos⁹; reliqua duo in remissionem peccatorum vobis¹⁰ iniungo ».

§ XXV. Quidam frater accusavit fratrem¹¹ alium in capitulo, quod manum tetigit¹² mulieris. Qui ait : « Mulier bona fuit ». Tunc ille, qui presidebat, respondit : « Pluvia bona est et terra bona¹³; lutum tamen ex eorum comiccione generatur; sic et manus viri, licet bona sit, similiter et mulieris, ex comiccione tamen illarum cogitacio nonnumquam vel affeccio mala surgit ».

§ XXVI. Quesivit a magistro Iordane frater quidam¹⁴, utrum utilius sibi foret oracionibus insistere vel scripturarum se studiis occupare. Qui ait : « Quid est melius semper bibere aut¹⁵ semper comedere? Utique sicut ista convenit¹⁶ alternatim fieri, sic et ista ».

• 25. § XXVII. Rogavit eum quidam frater, ut instrueret eum, quid ad orandum sibi melius expediret. Qui respondit : « Bone frater, quidquid tibi maiorem devocionem excitat, huic insistere non omittas. Nam ad orandum¹⁷ salubrius tibi erit, quod affectum tuum salubrius¹⁸ irrigabit¹⁹ ». *

1) isto A C. — 2) et confusus om. A C. — 3) de hac materia illi loqueretur, illi (A : ille) sic dubitanti respondit, cum... A C D; loqueretur om. E. — 4) incomparabilia esse meliora E. — 5) sive comedetis add. A C. — 6) procuracionis E. — 7) instanter add. A C D. — 8) statim om. A C. — 9) vos absolvo E. — 10) vobis om. A C D. — 11) fratrem om. A C D. — 12) tetigerat A C; tetigerit D. — 13) bona om. E. — 14) quesivit quidam frater a... D; quidam frater A C. — 15) vel A C D. — 16) et utique sicut illa competit. D; competit alternatim fieri ista, sic et illa. A C. — 17) id add. A C. — 18) fructuosius A C D. — 19) Ihesus add. E; explicit tertia pars libri, qui dicitur vitas (!) fratrum, ubi continentur multum pulchra et devota de fratre Iordane, secundo ordinis fratrum predicatorum magistro. Deo gracias. Amen. add. A C.

DE PROGRESSU ORDINIS.

Pars 4^a.

- Cap. I². De fervore fratrum primitivorum.
- » II. De vigore discipline et perfeccione virtutum.
 - » III. De virtute humilitatis.
 - » IV. De virtute continencie.
 - » V. De virtute oracionis.
 - » VI. Contra negligenciam divini officii³.
 - » VII. De virtute confessionis.
 - » VIII. De causis inducentibus ad ordinis ingressum⁴, et primo de consideracione vane⁵ leticie.
 - » IX. De intransibus ex consideracione sanctitatis fratrum.
 - » X. De intransibus ex virtute verbi Dei⁶.
 - » XI. De intransibus ex consideracione penarum presencium vel futurarum.
 - » XII. De intransibus ex speciali revelacione sibi facta.
 - » XIII. De intransibus ex speciali devocione et inspiracione beate Marie.
 - » XIV. Quod dyabolus ordini⁷ sibi contrario maxime insidiatur.
 - » XV. De correccionem⁸ facta per demones super quosdam minus religiosos.
 - » XVI. De temptacionibus noviciorum.
 - » XVII. De temptacione gule.
 - » XVIII. De temptacione proprie voluntatis⁹ et sensus pertinacia.
 - » XIX. De temptacione curiositatis philosophorum¹⁰.
 - » XX. De temptacione ambicionis.
 - » XXI. De temptacione indignacionis.
 - » XXII. De temptacione per fantasias.
 - » XXIII. De revelacionibus et consolacionibus fratribus factis a Deo.
 - » XXIV. De fratribus, qui miraculis claruerunt in vita¹¹.

1) de progressu ordinis om. E: incipit quarta pars: tituli et capitula eiusdem partis. A C D G. — 2) num. om. D E G. — 3) hic tit. om. G. — 4) ab ordinis ingressu E. — 5) leticie vane E; vane om. G. — 6) de intransibus ex consideracione mortis add. A C G. — 7) ordini maxime sibi... D. — 8) correpcione A C. — 9) voluptatis E. — 10) presbiterorum D. — 11) de fructu, quem fecit Deus per ordinem. cap. XXV. add. D.

CAPUT PRIMUM¹.

De fervore fratrum
primitivorum.²

Temporibus³ primitivis tantus fuit fervor in ordine, quod nullus sufficiat⁴ enarrare; siquidem spiritus vite erat in rotis, cuius virtute animalia ibant et revertebantur⁵, movebantur et elevabantur secundum voluntatem spiritus dirigentis.

Videres utique per ordinem fervorem mirabilem; alios protractis⁶ suspiriis post cotidianas et puras confessiones, amaris⁷ singultibus, altis clamoribus, sua et aliorum peccata lugentes; alios in oracionibus noctem iungentes⁸ cum die, centenis et ducentenis genuflectionibus laborantes.

Videres ecclesiam raro vel nunquam⁹ sine orantibus esse; unde cum¹⁰ plerique a portariis querebantur, in ecclesia facilius quam alibi poterant inveniri orantes¹¹.

Denique quidam valde religiosus¹² frater retulit, quod infra paucum tempus · C · fratrum confessionem audierat generalem¹³, quorum invenit plures¹⁴ integritatem anime et corporis¹⁵ conserve, non sine magna oracionis instancia et religionis custodia, quibus ipsa castitas maxime custoditur. Ceterum plures illo sancto fervore succensi, non prius ab oracione surgebant¹⁶, nisi aliquam specialem¹⁷ gratiam a domino¹⁸ impetrassent. Unde unus dixit, quod non poterat in nocte quiescere, nisi prius se lacrimis irrigasset.

Retulit¹⁹ alter magne auctoritatis se vidisse, dum staret in oracione ante altare Bononie, alterum ferventem²⁰ spiritu toto corpore elevari a terra.

Eodem²¹ tempore quasi festivum quoddam fratres²² completorium expectabant, recommendantes se invicem multo cordis affectu; pulsatoque signo, de quibuscumque locis ad chorum

1) Hic in cod. B. fol. 9, incipit pars II, de fervore priorum fratrum. Primum. — 2) fratrum primitivorum om. E. — 3) Ut nostri temporis devocio recalescat et mentes in imis debmerse (D : submerse) in contemplacione celestium rapiantur, oracionis viror (D : oracione virorum) eniteat, et (ut D) nostre religionis fundamentum eluceat venturis, de fervore primitivorum fratrum digna imitatione aliqua proferamus. Temporibus enim duorum patrum Dominici et Iordanis tantus fuit... A D; temporibus duorum patrum primitivis Dominici et Iordanis tantus fuit... G. — 4) sufficit D. — 5) et add. E. — 6) protractos G. — 7) a malis E. — 8) iniungentes C — 9) vel numquam om. B. — 10) cum om. E. — 11) orantes poterant inveniri A C: inveniri poterant orantes. D. — 12) valde religiosus quidam frater... B. — 13) generalem audierat B. — 14) plurimos D; sexaginta A C G. — 15) corporis et anime A C D G. — 16) surgentes B. — 17) gratiam specialem E. — 18) deo E. — 19) autem add. B. — 20) fluentem E. — 21) eo E. — 22) fratres om. E.

festinancius properabant, ubi completo officio, et tocius mundi regina nostrique ordinis advocata devotissime salutata¹, se disciplinis duris subiiciebant². Post vero quasi pro peregrinatione quadam³ altaria omnia⁴ visitabant, humiliter procumbentes⁵, tanta producentes ab intimis flumina⁶ lacrimarum, ut si esses a foris, crederes plangi funus quoddam⁷, quod⁸ positum esset in medio. Quod plerique secularium⁹ explorantes viderunt et audierunt et quam plurimum¹⁰ edificati sunt, et ex hoc¹¹ ordinem aliqui intraverunt.

Hiis peractis non statim currebant ad quaternos volvendos, sed in ecclesia vel in¹² capitulo vel claustris angulis¹³ latitantes omnes suos actus examinacione strictissima* percurrebant consciencias suas¹⁴, et¹⁵ ex hoc disciplinabant se fortiter, aliqui virgis, aliqui nodosis¹⁶ corrigiis, ne sonus eminus¹⁷ audiretur¹⁸. Post matutinas autem pauci currebant ad libros, pauciores revertebantur ad lectos¹⁹, paucissimi, qui non confiterentur antequam celebrarent. Cum autem claresceret, pulsabatur²⁰ signum ad missarum celebrationem. Tunc ad unum fratrem plures²¹ concurrebant gracia ministrandi, et inter eos sancta vertebatur²² contencio, quis prior²³ sacerdotem²⁴ de tam sacro²⁵ ministerio invitasset.

* 25'

De devocione autem ad beatam virginem quis dicere posset? Dictis enim²⁶ eius matutinis²⁷ devote astantibus, ad altare eius devocius percurrebant²⁸, ne illud tantillum spacium ab oracione vacaret. Post matutinas autem et completorium beate virginis altare²⁹ quandoque ordine triplici ambientes³⁰ in gyro, se et ordinem devocione mirabili³¹ ipsi domine³² commendabant. In cellis etiam³³ habebant eius³⁴ et filii crucifixi ymaginem ante oculos suos, ut legentes et orantes³⁵ et dormientes ipsas respicerent, et ab ipsis respicerentur oculo³⁶ pietatis.

1) salutata devotissime B. — 2) subiacebant E. — 3) per (D : om. per) peregrinacionem quandam A C D. — 4) altera altaria B. — 5) et add. A B C. — 6) fluvia A C. — 7) quoddam om. D. — 8) quod om. E. — 9) scolarium E: seculares A C. — 10) plurimi C. — 11) ex his aliqui ordinem A C D: aliqui ordinem intraverunt aliquando B. — 12) in om. G. — 13) angulo latitantes examinacione... E. — 14) consciencias suas om. B G. — 15) et quia hoc faciebant disciplinabant... G. — 16) et add. B. — 17) ut sonus eminus redderetur C. eminentius D. — 18) in conventu, ubi non erant ultra 'XXX' fratres, vidi ego plus quam 'XX' cum ciliciis, aliquos cum ferreis cincturis ad carnem. add. D G. — 19) lectum B. — 20) pulsabant B. — 21) plurimi A C D G: plus E: multi currebant B. — 22) videbatur A C: versabatur D. — 23) prius se D. — 24) sacerdotem om. E. — 25) pio B. — 26) autem A B C. — 27) matutinis eius devote ad altare B. — 28) currebant B. — 29) altare beatissime (B: beate) virginis A B C. — 30) ambigentes D G. — 31) devocione mirabili om. E. — 32) beate virgini B. — 33) autem A C. — 34) beate virginis ymaginem et filii sui crucifixi B. — 35) orantes et egentes B. — 36) oculis E.

In serviciis autem mutuis se prevenientes in infirmaria, in hospicio, in mensa, in locione pedum, beatum se reputabat, qui poterat alium in huiusmodi anteire. Oh quociens¹ fratres exuebant² se cappas, tunicas, sotulares³ et exhibebant fratribus peregrinis eciam⁴ et incognitis prius⁵. Tanta erat⁶ in serviendo devocio et faciei hylaritas⁷, ut non hominibus, sed Deo et angelis servire viderentur. Aliquis quandoque in hoc tantam dulcedinem sensit⁸, ut pre cordis leticia ipsas⁹ occulte deoscularetur¹⁰ scutellas. In observacione autem¹¹ silentii mirabiliter erant fratres tunc temporis devoti. Fuit eciam¹² aliquis¹³ qui abstinenciam vinum non bibendo aliquando per octo dies pertraxit¹⁴; alius, qui cum ei offerebatur scutilla, saporem¹⁵ eius, aquam superfundens frigidam diluebat; alius¹⁶ tota XL stetit non bibens nisi semel in die, nec loquens nisi interrogatus. Multi raro pictanciis utebantur; multi ne notam in speciali incurrerent¹⁷, modo ab isto¹⁸, modo ab illo cibo abstinebant omni die sibi de¹⁹ oblati aliquid subtrahentes. In predicando autem verbum Dei, ad quod ordo a principio deputatus est, Deus super eos²⁰ effunderat fervorem, ita quod multi eorum non cum tuta consciencia comedere ulla die audebant²¹, nisi uni vel pluribus predicassent; in quibus²² spiritus sanctus supplebat ex interiori unccione, quod eis extra²³ deerat ex sciencia acquisita; nam multi multos converterunt ad penitenciam solum cum²⁴ textu septem canonicarum, quas cum²⁵ ewangelio beati Matthei beatus Dominicus frequenter fratribus²⁶ inponebat.

In quodam capitulo generali Parisius, cum incumberet aliquos fratres²⁷ mittere ad provinciam Sancte²⁸ Terre a), dixit magister Iordanis fratribus in ipso capitulo²⁹, quod si qui parati essent³⁰ bono animo illuc ire³¹, significarent³² ei. Vix verbum impleverat³³,

1) aliquociens E. — 2) se exuebat E; tenebant B. — 3) scapulare C; scapulares B. — 4) eciam om. B. — 5) prius om. B. — 6) erat tanta E. — 7) hylaritas faciei A B C. — 8) tantam sensit B. — 9) quandoque add. B. — 10) oscularetur B. — 11) eciam B G. — 12) autem A C. — 13) alius qui abstinenciam in bibendo aliquo G; qui per abstinenciam in non bibendo aliquid B; in non bibendo aliquando (A : aliquid) A C D. — 14) contraxit B. — 15) senciens add. E. — 16) per totam B. — 17) incurrerent in speciali A C. — 18) modo ab isto cibo, modo ab alio... A B C. — 19) de sibi oblati abstinentes B. — 20) eum D E G; tantum add. C B; mirum add. A D. — 21) audebant ulla die B; illa D. — 22) in quibus quivis supplebat quod ei... B. — 23) extra om. A C. — 24) modo E. — 25) in B. — 26) fratribus om. B. — 27) fratres om. B. — 28) terre sancte A C G. — 29) capitulo fratribus B. — 30) bona voluntate et animo illuc eundi B. — 31) quod add. A C; quod hoc add. G. — 32) significaverant B. — 33) compleverat A.

a) Hoc capitulum sub nomine cap. lacrimarum notum est; celebratum fuit anno 1230, duobus annis post erectionem provincie Terre sancte.

et ecce vix fuit aliquis¹ in tanta multitudine, quin² faceret statim³ veniam cum fletu et lacrimis petens mitti ad illam terram salvatoris sanguine consecratam. Frater autem⁴ Petrus Remensis *a*), tunc prior provincialis in Francia hoc videns surrexit et facta venia⁵ cum aliis, locutus est magistro in hunc modum : « Bone magister, aut karissimos fratres istos⁶ michi dimittatis, aut mittatis⁷ me cum eis, quia et ego paratus sum cum eis ire ad⁸ mortem. -

Mandavit⁹ dominus papa Innocencius *b*) priori provinciali Francie *c*), quod aliquos fratres mitteret ad Tartaros propter quedam, que audierat *d*), sperans de fructu vie illius. Recitatum est¹⁰ mandatum¹¹ in capitulo provinciali¹², et ecce tot et tanti fratres se obtulerunt, quod fletus mirabilis¹³ capitulum illud¹⁴ occupavit; nimirum aliis cum lacrimis¹⁵ petentibus huiusmodi¹⁶ obedienciam, aliis¹⁷ fletibus pro tam caris et dilectis fratribus et¹⁸ se ingerentibus ad labores inestimabiles et mortes frequentes; flebant alii pre gaudio, quia habebant licenciam¹⁹, flebant alii pre dolore, quia licenciam obtinere²⁰ non poterant *e*).

Frater Humbertus *f*) magister ordinis²¹ circa principium officii sui mandavit fratribus ubique quod²², si qui voluntarii essent ad transfretandum ad barbaros * et linguas barbaras addiscendas²³ propter²⁴ nomen domini dilatandum, suum circa hoc animum

* 26.

1) vix aliquis fuerat B. — 2) qui non A C. — 3) veniam statim B. — 4) autem om. D. — 5) in sancta venia B. — 6) nostros A C D; meos B; nostros add. G. — 7) me mittatis E. — 8) in E; usque ad B. — 9) mandatum B. — 10) autem add. D E. — 11) illius B; istud add. A C; istud in G. — 12) Francie add. G. — 13) mirabiliter B. — 14) idem capitulum A C; illud capitulum B G. — 15) inenarrabilibus add. G. — 16) huiusmodi om. B. — 17) inconsolabiliter add. G. — 18) et om. A C. — 19) licenciam quam aliquando obtinere non poterant E. — 20) habere. — 21) ordinis om. B. — 22) ubicumque E. — 23) addiscendum A B C D. — 24) propter ordinem dilatandum, nomen suum circa animum B.

a) fr. Petrus Remensis fit circa annum 1212 episcopus Agennensis; de eo vide Quetif. l. c. I, 115; Mam. l. c. p. 641; Ant. Seneus. p. 190; infra cap. XXIII, § III. — *b*) Hoc mihi accidisse videtur anno 1253; nam die 20. febr. huius anni Innocentius IV committit episcopo Tusculano, ut ex fratribus nostris et Minoribus ad praedicandum Tartaris destinandis, nonnullos creet episcopos. Bull. Ord. I, p. 226, n° CCXCI. — *c*) Prior provincialis tunc extitit fr. Humbertus 1244 54, cui praecessit Hugo de S. Charo. — *d*) A S. Ludovico IX. anno 1248 fr. Andreas et fr. Iohannes de Carcassona Ord. N. nuntii missi erant ad Tartaros. Quetif. I. p. 140; mandatum hoc in Bull. non inveni. — *e*) De fratribus missis ad Tartaros, eorumque itineribus, laboribus, negociis, etc. vide Vinc. Bell. XXXII, cap. 2-52; Bergeron, Recueil des voyages faits en Asie dans le XII-XV siècle, la Haye 1735, 4. tom. I; S. Antonin III, p. tit. XIX, c. V, § III. — *f*) fr. Humbertus electus est in magistrum generalem Ordinis anno 1254; de quo vide infra in chronico; litteras, quibus Humbertus fratribus commendat studium linguarum orientalium, invenies ap. P. Deuifle Cart. l. c. I, p. 317; datae sunt medio iunio 1256 Parisiis.

intimarent eidem. Quis digne valeat enarrare, quot et quanti fratres et de quam¹ remotis nacionibus ad hoc² non solum semen gerentes³ se obtulerunt, sed per aspersionem sanguinis et⁴ beatam mortem filii Dei adiurarunt eundem, ut ipsos mitteret, sciens eos paratos ad mortem propter⁵ fidem et gloriam salvatoris⁶ in gentibus attolendam.

De fervore autem, quem dominus accendit in fratribus circa translacionem a) beati Dominici non solum Bononie, sed eciam⁷ per totam Italiam et fere ubique⁸ per ordinem, non solum in predicacionibus, sed crebris apertisque miraculis, que lingua narrare⁹, quis stilus exarare sufficiat¹⁰! Ideo totum Deo relinquimus¹¹, qui¹² hoc plenius novit¹³; qui est benedictus in secula. Amen¹⁴.

CAPUT SECUNDUM.

De rigore
discipline et perfec-
cione virtutum. 15

Tantus¹⁶ rigor circa corrigenda vicia et maxime proprietatis vicium servabatur, ut modicum¹⁷ acceptum aut¹⁸ datum sine speciali licencia perimeretur¹⁹.

Unde contigit Bononie, quod cum²⁰ quidam frater²¹ quendam pannum vilem sine licencia recepisset, hoc comperto²², beate²³ memorie magister Reginaldus b) eum²⁴ in capitulo fortiter disciplinavit et pannum coram omnibus concremavit in claustro in medio fratrum²⁵. Cum autem dictus frater²⁶ non recognosceret culpam, nec se vellet humiliare ad disciplinam, sed potius murmuraret, ait vir Dei fratribus, ut violenter eum ad disciplinam pararent. Quo facto magister Reginaldus²⁷ erectis ad celum oculis ait²⁸ cum lacrimis: « Domine Ihesu Christe, qui famulo tuo Benedicto c) dedisti virtutem, ut per disciplinam a²⁹ corde

1) tam E: et quam de A B C. — 2) ad hoc non solum se gratis obtulerunt, sed et per A C D: adiuraverunt G. — 3) semen gerentes om. B. — 4) per add. A B C. — 5) propter mortem et... B. — 6) salvacionis A C. — 7) et A C. — 8) ubicumque D E. — 9) enarrare... exornare A C. — 10) sufficiat exarare B. — 11) illi add. B. — 12) de add. B. — 13) et omnia bene scit add. in marg. C. — 14) amen om. B D E. — 15) et perfeccione virtutum om. E; correctio fratrum de excessibus. Secundum. B. — 16) sanctus vigor corrigendi vicia et maxime vicium proprietatis E. — 17) modicum sine licencia speciali acceptum vel datum graviter puniretur A B C. — 18) vel G. — 19) graviter puniretur D G. — 20) cum om. B G. — 21) conversus add. G. — 22) comparato E. — 23) bone B. — 24) conversum G. — 25) in medio claustrum inter fratres B. — 26) conversus add. G. — 27) Reginaldus om. A B C. — 28) cum lacrimis ait A B C D. — 29) a om. E.

a) De ipsa translatione cf. Iordanum lib. de initio ordinis ed. Berthier, p. 46-48. — b) de fratre Reginaldo supra l. I, cap. V, § I; lib. III, cap. IV; accidit hoc an. 1219. — c) cf. de hoc S. Gregorii M. dialogorum librum secundum de vita et miraculis S. Benedicti cap. IV; ed. Mittermueller, p. 22, notam.

monachi sui expelleret¹ demonis aculeum, da, queso, ut huius² virtute discipline ab huius fratris anima dyaboli³ temptatio expellatur⁴. - Dedit ergo⁵ disciplinam tam magnam, ut fratres moverentur ad fletum. Frater autem surgens cum lacrimis ait : « Gracias ago, tibi⁶ pater, quia vere a me dyabolum expulisti; manifeste enim sensi quendam serpentem exiisse e⁷ renibus meis. » Et sic proficiens factus est valde bonus et humilis frater⁸.

§ II a). Quidam frater temptatus de exitu ordinis et deprehensus, cum vellet¹⁰ domum exire, ductus est ad capitulum coram fratre Reginaldo Bononie, et ipso culpam non¹¹ recognoscente dixit frater Reginaldus, ut se pararet ad disciplinam; quo facto incepit eum fortissime¹² disciplinare, et modo vertens¹³ se ad eum percuciendo fortiter¹⁴ dicebat : « Exi¹⁵ demon »; modo vertens se ad fratres dicebat¹⁶ : « orate, fratres »; sic volens per disciplinam et oracionem¹⁷ fugare demonem de¹⁸ corde ipsius¹⁹; cum autem diu sic²⁰ fecisset, exclamavit ille et dixit : « Pater, audi me ». Quo respondente : « Quid dicis²¹, fili? » Ait ille : « Vere²² dico tibi, quod²³ dyabolus recessit, et promitto tibi stabilitatem ». Quo audito gravisi sunt fratres gracias agentes Deo; et ille in ordine confirmatus remansit²⁴.

De utilitate discipline.⁹

§ III b). Dum²⁵ iret quidam frater²⁶ ad quandam sibi iniunctam obedienciam, obviavit beato Dominico a predicacione redeunti. Post aliqua ergo verba quesivit ab eo sanctus, an aliquam portaret pecuniam; sensit enim eum in spiritu²⁷ non regulariter ire. Dictus ergo frater se deprehensum videns, humiliter se habere confessus est²⁸; quam statim iussit proici et ei condignam pro huius excessu²⁹ penitenciam iniunxit.

De portante pecuniam.⁹

1) compelleret A B C. — 2) huiusmodi. E G. — 3) diabolica E. — 4) compellatur B. — 5) ei add. B G. — 6) tibi ago B E. — 7) a A C; de G. — 8) et sic proficiens valde factus est bonus... A C G; valde bonus est factus et humilis frater D; valde sanctus bonus et humilis frater factus est. B. — 9) tit. ex cod. B. — 10) vellet domum exire E. — 11) culpam non om. B. — 12) cepit se fortiter B. — 13) revertens G. — 14) fortiter percuciendo E; percuciebat eum fortiter et dicebat B. — 15) ab eo add. A C D. — 16) ait B. — 17) oracionem volens B. — 18) a A C. — 19) illius B. — 20) sic diu D G; sic fecisset diu A B C. — 21) vis et quid dicis, et ille ait : vere... B. — 22) vere om. E. — 23) quia A B C. — 24) remansit om. B. — 25) cum D. — 26) conversus add. G. — 27) in spiritu eum. A B C. — 28) confessus est se habere B. — 29) excessu om. E.

a) Accidit hoc anno 1219; cf. Mam. l. c. p. 509. — b) cf. Mam. l. c. p. 528 ad an. 1220.

CAPUT TERCIVM.

De virtute humi-
littatis.¹

§ I. De² quodam fratre a) Hyspano, viro³ eximie³ sanctitatis et auctoritatis preclare, qui in seculo fuit in statu magno, narravit venerabilis pater magister⁴ Humbertus, qui eius socius et valde⁵

1) de humilitate E; tit. om. G; et perfeccione virtutum add. A; de precipua sanctitate cuiusdam fratris. V. B. — 2) de fratre Egidio Hyspano narravit. D. — 3) nimie E G. — 4) magister om. D E. — 5) valde om. B.

a) Iste fr. est Egidius Hyspanus, ut ex hic dictis et ex iis, quae infra l. V, c. III, § VI, sequuntur: « Frater Egidius Hyspanus, vir auctoritatis et veritatis indubitatae, fratri Humberto... cuius fuit circa noviciatum (*utroque circa finem anni 1225 Parisiis novicii erant*) socius carissimus » eruitur: et revera cod. A hoc in loco incipit: de fratre Egidio. Obiit 14 maii 1265; de eo Quetif. I. p. 241: Ant. Senens. Chron. p. 121 et ss. haec de eo scribit: fr. Gilius vel (quod idem est) Aegidius, natione Portugallus, vir sanctissimus, in conventu nostro Sancterenensi vitam vivere desiit, et ibi tumulo traditus, obiit anno dom. 1265. ipso die Ascensionis Domini: et vivens ac vita functus quam plurimis miraculis coruscavit. Hic Aegidius fuit natus in oppido quod Voazella dicitur, et est situm in dioecesi Viseensi, ex parentibus nobilibus, et summae auctoritatis apud regem Portugalliae. Nam Sanci maiori dicto, Portugalliae regi fuit eius pater a consiliis, et regiae maior domus, ac arcis et urbis Conimbricensis praefectus, et ita factum est, ut favore regio, antequam Aegidius praefatus nostri ordinis habitum susciperet, Bracarensis, Conimbricensis ecclesiarum et Igaedetanae factus fuerit Canonicus et etiam rector ecclesiae B. Irenae Virg. et Martyris, et etiam ecclesiae Cheruscensis. Is Aegidius fuit a parentibus Lutetiam missus ad litterarum studia, et dum eo pergeret, iuvenili ardore cupidus evolvebat animo, quomodo in re litteraria posset celebris evadere, et nomen magnum sibi comparare. Dumque ista versatur in animo, fit illi in via obvius Daemon in forma peregrini, id ipsum quod ille intendens. Id eoque hanc occasionem nactus Daemon, illi insinuavit, ut necromantiae arti perdiscendae se appeteret, et quod omnia quae optabat, consequeretur promisit, dummodo ille fide Catholica abnegata, Chirographum illi suo sanguine conscriberet, quod Daemonis foret servus perpetuus. Paruit Aegidius et Toleti haesit per annos aliquod Necromantiae operam navans. Demum post aliqua tempora tactus a Deo, illi arti et mundo intotum vale fecit, et veluti alter Cyprianus, qui et primo fuit magicis artibus detentus, et postmodum sanctitate insignis evasit, nostrae religionis habitum suscepit Palentiae, ordinem nostrum adhuc moderante fratre Iordano Saxone, et voto professionis ibidem emisso, Sancterenum venit et ibi multum religiose conversatus fuit aliquamdiu, et postmodum Lutetiam missus pro studio Theologico, in quo sedulam navavit operam, et fuit in illa facultate doctor creatus, et postea factus provinciae Hispaniae moderator non tam in unum collectis suffragiis, quam viva voce et consensu omnium simul acclamantium, ut olim de b. Ambrosio ad episcopatum evecto legitur, dignum provincialem Aegidium. Fuit itaque Aegidius postquam a magicis artibus resipuit bonis operibus plenus. Nam carnibus semper abstinuit cum foret sanus, infirmus autem se medicorum consilio tractari permisit; vino in coena nunquam, in prandio vero ob stomachi frigiditatem utebatur: sed modico nimiumque lymphato. In adventu et in quadragesima et per totum annum quartis feriis et sextis, in pane et aqua ieiunabat, et exemplo P. nostri Dominici, singulis noctibus etiam ad sanguinis effusionem usque tres disciplinas suscipiebat, duro etiam cilicio indutus erat, et ferrea zona carnem praecinxit, cuius cornua clave clausa faciens, tunc clavem in Tagum fluvium proiecit. Celebris huius sancti memorie agitur Dominica infra oct. Ascensionis Domini, et quamplurimum infirmi intercessionem et tactu cinguli ferrei, quo ipse vivens usus fuerat, sanitatem recuperant quotidie. Haec magister Andreas Resendus in vita illius quam composuit, in quatuor lib. distinctam, quae in eodem conventu Sancterenensi servatur manu scripta. De eo insuper infra cap. V, huius libri: cap. XVII, XXV, § V, l. V, cap. III, § VI.

familiaris fuit diu in¹ Parisiensi conventu et cum eo in eadem camera² infirmus, quod fuit tantarum virtutum³, quod⁴, cum fratres essent in scolis, ipse ibat ad cameras et quas inveniebat deturpatas, mundabat⁵; sordes infirmarie efferebat⁶, que⁷ apponebantur⁸, quamvis contraria, et⁹ esset¹⁰ medicus cum graciaram accione sumebat. Cum¹¹ aliquis eo indigebat in aliquo statim dimissis¹² omnibus, se totum ei pronto animo et leta facie¹³ exhibebat, et non tantum¹⁴ corporalia, set et oracionem et devocionem et similia propter¹⁵ fraternam caritatem dimittenda factis et verbis docebat; neminem offendens¹⁶, maioribus in omnibus¹⁷ acquiescens, semper aut¹⁸ orans aut¹⁹ legens aut docens aut meditans,*
26'
 studium minus utile pro modico reputans, licet esset magne litterature, vitas patrum et sanctorum audiebat et referebat libenter; festinare ad predicacionem et fructum²⁰ circa alios, se neglecto, plurimum approbat²¹. Omnes sancta sua conversacione edificans ad amorem ordinis et sanete paupertatis et vere obediencie animabat. Vix unquam temptati novicii ducebantur ad eum, quin multum consolati redirent, infirmos autem ipse infirmus multum²² suis consolacionibus recreabat monens, ut non curarent de medicinalibus²³, sed in fide Christi quod apponeretur letanter acciperent et optime proficeret²⁴ illis²⁵, quia plus poterat²⁶ gracia quam natura, Christus quam Galenus²⁷. Cum autem aliqui se²⁸ fundebant per rumores et²⁹ secularia verba, tacens et aliquantulum sustinens³⁰ paulatim et quasi insensibiliter³¹ in miscendo verba de Deo transferebat eos curialissime ad salubriorem materiam, ita ut³² in eius presencia non possent verba ociosa durare. Vix notari³³ poterat, quod semel in anno verbum ociosum diceret³⁴; de loco suo numquam recedebat pro aliqua recreacione vel alias,

1) in Parisiis et in conventu cum... E: Parisius cum... D. — 2) in domo fratrum infirmus C. — 3) tante virtutis A C. — 4) quod humilitatis et obediencie et aliarum virtutum insignia multa vidit (D: add. in eo). Cum enim fratres essent (D: enim essent fratres) in C D: quod om. E. — 5) et add. B. — 6) lavabat scutellas et ollas, quantum valebat occulte; nichil reiiciens add. D. — 7) sibi commedenti add. B. — 8) sibi omnia add. D. — 9) et esset medicus om. D; et ipse licet esset. B. — 10) bonus add. C in marg. — 11) cum autem aliquis se eo. B. — 12) dimissis statim E. — 13) se ei add. G; et prompto animo letaque facie B. — 14) solum A B C D. — 15) propter fraternitatem B. — 16) et add. A C. — 17) in omnibus om. — 18) autem A G. — 19) et G. — 20) studium E; et fructum facere B. — 21) reprobabat A B C D G; reportabat E. — 22) multis E. — 23) seductionibus B. — 24) proficerent E. — 25) eis B. — 26) poterit B. — 27) Galenus B G. — 28) aliquid fundebant rumores E. — 29) vel D E. — 30) et add. B. — 31) insensibiliter quasi E. — 32) ut non possent in A B C. — 33) nominari A C. — 34) diceret ociosum G; diceret verbum ociosum B.

nisi pro¹ causa necessitatis vel utili²; erat autem ita³ raptus in⁴ sanctis meditacionibus et⁵ contemplacione⁶, quod interdum⁷ fratres supervenientes ad visitandos infirmos sedentes⁸ iuxta se non advertibat, et⁹ post, quasi rediret de alio seculo, assurgebat¹⁰ eis et eos¹¹ recipiebat gaudenter¹², quasi de novo venissent.

Scrpsit eciam ipse de Hispania predicto magistro, quod erat quedam lux intrinseca, qua¹³ eciam in hac vita illuminantur¹⁴ corda sanctorum, sicut exteriores oculi exteriori luce; et de hoc certus¹⁵ esset, quod¹⁶ non assereret sic¹⁷, nisi fuisset expertus. Unde¹⁸ et frater quidam, qui socius eius in via fuerat, dixit eidem magistro, quod ipsum aliquando¹⁹ vidit in via sedentem subito et raptum in spiritu non attendentem exteriora, et post redeuntem ad se cum multo gemitu, de eo scilicet²⁰ quod ab illis superioribus²¹ illuminacionibus abstrahebatur, dolentem.

§ II²². Frater quidam honestus et verax, dum longo tempore in puritate multa domino in ordine deservisset nec sensisset de illis consolacionibus et dulcedinibus Dei²³, quas legebat et²⁴ ab aliis pregustari audiebat frequenter, nocte quadam stans ante crucifixum²⁵ lamentabiliter cepit de domino conqueri²⁶ in hec verba : « Domine, audivi a²⁷ te, quod omnem creaturam in mansuetudine et bonitate precellas; ecce iam²⁸ servivi tibi annis pluribus vias duras propter verba labiorum tuorum custodiens et voluntarie²⁹ me totum sanctificans³⁰ tibi; et scio³¹ domine, quod si alicui tyranno quartam³² partem servicii fecissem³³, aliquid michi³⁴ fecisset, aliquid michi ostendisset benevolencie signum³⁵, aut dulciter colloquendo, aut aliquid tribuendo, aut secretum aliquid committendo³⁶ vel saltem corrigendo³⁷; tu autem, domine, nullam

1) pro om. D E. — 2) utilitatis B. — 3) ita om. E. — 4) in — quod om. E. — 5) et om. G. — 6) contemplacionibus B. — 7) interdum om. D E. — 8) quandoque add. C D; quoque add. A; quoque eciam add. G; que add. B. — 9) et om. B; et post — eos om. E. — 10) assurgens D. — 11) eos om. B; et eos om. D. — 12) gaudens E. — 13) que... illuminat E. — 14) illuminabantur C D G. — 15) cercius... asseret E. — 16) quia B. — 17) sic om. B. — 18) unde a fratre quodam qui C. — 19) aliquando om. A B C. — 20) videlicet B. — 21) supernis et internis A C D G; supernis... abstrahebatur B. — 22) hic incipiunt C D G cap. III; B. partem III. de humilitate. Primum. — 23) dei om. B. — 24) et om. E. — 25) crucem B. — 26) de domino se queri cepit iu... E. — 27) de B G. — 28) iam om. D E. — 29) voluntarium C; voluntati tue me totum tibi B. — 30) sacrificans tibi servando toto conamine mei (B: nostri) ordinis instituta; et... A B C. — 31) et scio om. G. — 32) quandam E; partem quartam B. — 33) exhibuissem, aut aliquid tribuendo, aut aliquid ostendisset benevolencie, aut dulciter colloquendo aut aliquid secreti committendo. Tu autem domine michi nullam. B. — 34) michi — michi om. A C D G. — 35) signum benevolencie D. — 36) promittendo D. — 37) corrigendo E.

dulcedinem infudisti, nullum¹ benevolencie signum ostendisti; iam, domine, tu qui² ipsa³ predicaris dulcedo, michi crudelis es et durior michi es⁴, quam essent tiranni⁵. Quid est⁶, domine, hoc aut quare hoc? — Cum igitur hec et multa hiis similia diucius⁷ iteraret, audivit subito semel et⁸ secundo strepitum magnum ac si⁹ ecclesie minaretur ruina¹⁰; sed et supra tabulatum eius tantum audivit strepitum ac si multi canes dentibus unguibus¹¹ corroderent tectum. Quo audito vehementissime territus¹² et toto corpore tremens, subito vidit retro se quendam horribilem vultum¹³, qui cum grandi vecte, quem ferebat, cum in renibus percussit¹⁴ et ad terram prostravit. Ipse itaque cum nullatenus surgere¹⁵ posset, rependo¹⁶ ad¹⁷ unum altare se trahens, non potuit procedere¹⁸ amplius pre dolore. Fratres igitur¹⁹ ad primam surgentes et eum²⁰ multis doloribus invenientes²¹ ad infirmariam deportaverunt, tante²² causam egritudinis nescientes²³. Iacuit igitur²⁴ trium hebdomadarum²⁵ spacio et sibi et aliis fetebat, in tantum²⁶ quod vix ei servire poterant²⁷, nisi naribus obturatis; viribus autem resumptis et²⁸ de sua²⁹ presumptione correctus, ad locum, in quo percussus fuerat, rediens, ut ubi iram³⁰ meruerat, ibi³¹ misericordiam impetraret. At ait: « Mi domine, peccavi^{32*} in celum et³³ coram te; minor³⁴ sum omnibus miseracionibus tuis et indignus magnis beneficiis³⁵ tuis; tu³⁶ domine, iuste verberasti me, sed pie sanasti³⁷. » In faciem³⁸ ergo se³⁹ prosternens petebat veniam iterum et iterum⁴⁰ super hiis, que stulte cogitaverat et leviter locutus fuerat contra Deum. Et ecce vox facta est ad eum⁴¹: « Si vis quas affectas consolaciones habere et dulcedines spiritus, oportet, ut vilem ita te reputes sicut⁴² vermem et lutum,

* 27.

1) nullum signum A B C. — 2) qui tu E. — 3) ipse iam E; ipsam G; predicaris ipsa B. — 4) michi es om. A B C. — 5) quam tiranni essent E. — 6) quid est hoc, domine, aut (et G) quare A C D G; quid est hoc domine, aut quid est hoc B. — 7) similia diucius om. B. — 8) et om. E. — 9) ac si multi canes tectum dentibus, unguibus et oribus raderent B. — 10) ecclesia minaretur ruina A C D. — 11) canes tectum unguibus A C; unguibus G. — 12) eterritus E. — 13) vultu A C D. — 14) percussit (B. add. in) renibus et prostravit ad terram. A B C. — 15) surgere nullatenus G. — 16) repente E. — 17) ante A B C; autem ante altare D. — 18) procedere om. G. — 19) autem A B C. — 20) in add. B G. — 21) afflictum add. E. — 22) caute D. — 23) ignorantes B; necessitates E. — 24) ergo A C G. — 25) hebdomadarum VIII spacio sibi... E. — 26) intantum om. E. — 27) quod ei fratres servire non possent B. — 28) et om. E. — 29) de sua correptus B. — 30) tantum B. — 31) ibi om. B G. — 32) ey, mi domine, inquit, peccavi E. — 33) et comtempnor sum coram omnibus comiseracionibus tuis. E *in textu*. — 34) vilior D. — 35) graciis A C D G; graciis magnis B. — 36) tu autem iuste domine B. — 37) me om A C B D. — 38) facie E; in faciem ergo se B. — 39) se igitur E. — 40) intantum E. — 41) ad eum facta est A B C; videlicet add. B. — 42) ut A C.

que¹ calcas. » Quo audito valde² consolatus surrexit, gratias Deo agens³ et humilitatem ex tunc ardentem et libenter amplexus⁴ est et sollicitè prosecutus⁵.

Hec autem narravit magistro ordinis frater, cui hoc⁶ creditur contigisse, qui magne perfectionis et auctoritatis postea fuit in ordine⁷.

Sap. 10, 13.

§ III. Ad⁸ humilitatis virtutem videtur accedere, quod cuidam fratri Teutonico accidit, qui illuminatus a Deo⁹ cepit suam miseriam cognoscere et Dei misericordiam cogitare. Occurrit enim ei verbum illud¹⁰ : *Descendit cum illo*¹¹ *in foveam*, et cogitans, quam misericorditer Deus emisisset¹² eum de tantis¹³ periculis, raptus est in amorem Dei et miram devocionem¹⁴ et pre¹⁵ amore languescerebat¹⁶ iacens tribus diebus nec¹⁷ comedens, neque¹⁸ bibens¹⁹ nisi quantum fratres in os eius²⁰ cochleari modice infuderunt²¹. In tantam autem ex humilitate devenit tranquillitatem²² cordis, quod nichil eum poterat perturbare.

CAPUT QUARTUM.

De virtute continencie.²³

Ps. 26, 12.

§ I. Fratrem quendam decorum corpore et admodum simplicem mulier quedam, ferens speciem sanctitatis multo tempore concupivit²⁴. Quem miris quibusdam et coloratis deceptionibus in tantum seduxit, ut usque ad noctis et cubiculi²⁵ secreta silencia dulciter colloquendo pertraheret²⁶, usque tunc²⁷ concupiscencie sue²⁸ venena occultans²⁹; expectabat infelix³⁰, ut ille aggrediretur opus nepharium, quem iam concupiscencia captum esse³¹ credebat, eo solo, quod in tali loco et tempore solus cum sola femina loqueretur. Sed *mentita est iniquitas sibi*; nam frater, licet fatue, tamen innocenter sedens³², nichil immundicie cogitabat. Ubi ergo³³ sensit misere illius affectum subito quasi damulla³⁴ de loco

1) quod B. — 2) valde om. B. — 3) et deo gratias egit B; deo gratias agens A C D G. — 4) amplexatus B. — 5) persecutus B E G. — 6) hoc om. B. — 7) de eodem. II. add. B. — 8) ad humilitatem videtur B. — 9) domino A C. — 10) istud A C G. — 11) eo A B C. — 12) extraxisset A B C D. — 13) multis B. — 14) mira devocione E. — 15) post G. — 16) languerat B. — 17) neque B D. — 18) nec A C G. — 19) nichil add. E G; nisi quod A C. — 20) cum add. G. — 21) infundebant A B C. — 22) in tantam autem humilitatem devenit et tranquillitatem E G. — 23) tit. om. E; quarta pars. de continencia. I. B. — 24) concupivit om. E. — 25) cubilis A C; noctis crepusculum D. — 26) protraheret D. — 27) per add. E. — 28) sue om. B. — 29) inculcans E. — 30) infelix illa ut E. — 31) esse om. B. — 32) ibidem add. A B C. — 33) enim B. — 34) avicula corr. super domicella E.

et manibus subtrahens¹ exiliit et aufugit. Cum autem istud esset² omnino celatum, contigit sancte³ memorie magistrum Iordanem, qui tunc temporis illic⁴ aderat, ad quendam vexatum a dyabolo fuisse deductum, ut oraret pro eo⁵. Cum ergo vir sanctus demonem adiuraret, ut a Dei creatura exiret, respondit, se non exiturum nisi superveniret⁶, qui in igne extitit nec⁷ fuit combustus. Cum autem hoc sepius⁸ dixisset⁹, nullum¹⁰ specificans mirabantur¹¹ qui audiebant, nescientes quid facerent. Unde secundo et tercio dictum¹² magistrum, quem sciebant virum sanctum et honestum¹³ et iustum ad visitandum obsessum venire rogaverunt. Contigit ergo, cum magister tercia vice venisset¹⁴, ut¹⁵ dictus frater socius eius esset, statimque¹⁶ in eius ingressu demon exivit clamans. Frater autem cum audisset a magistro precedencia advertens, que facta fuerant, magistro retulit in secreto et cum lacrimis precedencia¹⁷ universa¹⁸.

§ II a). De illo¹⁹ venerabili et sancto fratre Dominico, quodam²⁰ Hispano, qui socius fuit²¹ quandoque beati patris Dominici²², relatum est²³ a fide dignis, quod, quia mimos et meretrices expelli fecit de curia regis b), quedam peccatrix²⁴ et pulchra mulier²⁵ submissa est ab aliis, ut in confessionis specie inpeteret illum instanter pariter²⁶ et ardentem; cuius fraudem et immundiciam considerans vir sanctus respondit: « Diu est, quod tale opus non feci, et modo sum senex²⁷ et refrigui, nisi²⁸ igne fuerim calefactus. » Iussit ergo, ut in crastinum rediret²⁹ et³⁰ locum secretum pararet³¹ et aptum operi tali. Preparans igitur ignem copiosum et se extendens in eo invitabat miseram, ut ibi iaceret³² cum eo. Illa vero³³ cernens tantam virtutem in eo³⁴ et quod non solum in

1) se trahentis exivit (exiliit D G) A C D G: se trahens B. — 2) illud B: esset istud E. — 3) bone E. — 4) illuc G. — 5) ut exhibet (?) E: ut curaret eum B. — 6) veniret frater A C: frater veniret B G. — 7) et non B. — 8) sepius hoc D. — 9) diceret A B C. — 10) enim add. E; nichil G. — 11) mirabiliter E. — 12) dictum om. E. — 13) et honestum om. A C D; iustum B. — 14) veniret D. — 15) et E. — 16) que om. E. — 17) precedencia om. E. — 18) ad idem. II. add. B. — 19) hoc G. — 20) quodam om. A D. — 21) fuit socius A B C: quandoque fuit D. — 22) beati Dominici patris nostri B. — 23) audivimus A C; est om. G. — 24) procax A C D. — 25) mulier procax et pulchra B. — 26) pariter om. B. — 27) senex refrigi et refrigui, ubi igne calefactus factum (?) E. — 28) in add. D. — 29) rediret in crastinum A B C. — 30) ei add. B D G; eum add. E. — 31) pararet secretum A B C. — 32) ibi cum eo A C; cum eo iaceret B. — 33) autem D G: dum E. — 34) in eo virtutem A B C.

a) Idem multis mutatis Thom. Cant. l. c. p. 283 ss.: B. Iordanus (ed. Berthier p. 16); de fr. Dominico vid. Mam. l. c. p. 369; Ant. Sen. Chronicon p. 117; obiit an. 1230. — b) Alphonsi de Castilia (Iord.).

corpore, sed¹ nec in vestimentis eius nullum² erat combustionis vestigium, compuncta et eiulans cepit alta voce³ clamare, ita quod notum factum est⁴ miraculum multis.

§ III⁵. Denique⁶ multos novimus et de pluribus⁷ audivimus, qui muro⁸ continencie circumsepti grandia huiusmodi pericula evaserunt. Quorum uni semel* in loco opportuno offerebatur voluptas mulcens et blanda valde, et ex altera parte gladius occisionis, nisi daret consensum; sed ipse⁹ virtute continencie vitavit periculum anime et virtute sapientie periculum corporis et¹⁰ sue et ordinis fame. Ait enim: « Mea¹¹ karissima domina, ego lumbare ferreum et cilicium porto, deponam illa et¹² die crastina ad vos veniam secundum beneplacitum vestrum. » Et sic decipiens illam a¹³ dyaboli temptatione liberatus est.

CAPUT QUINTUM.

De virtute oracionis.¹⁴
De devocione circa vulnera Christi.¹⁵

§ I. Frater quidam Teutonicus, magne vite et fame, a puericia consueverat habere passionem Christi et eius vulnera in magna reverencia et amore et¹⁶ singulis diebus dicebat ad illa¹⁷ · V ·¹⁸ vulnera: « adoramus te Christe et benedicimus tibi, quia per crucem tuam¹⁹ redemisti mundum, » quinque²⁰ venias faciendo et totidem pater noster, rogans²¹ Christum, ut daret sibi timorem suum pariter²² et amorem. Huic autem, sicut ipse postea narravit²³, visibiliter²⁴ apparuit Christus dominus dans²⁵ de singulis vulneribus suis²⁶ bibere miram dulcedinem; qua percepta omnis mundi dulcedo et consolacio²⁷ in amaritudinem est illi conversa.

De veneracione Marie.²⁸

§ II. Idem trater consueverat venerari beatam virginem²⁹, cor eius quo in Christum credidit et ipsum amavit, uterum³⁰ quo eum³¹ portavit, ubera quibus eum lactavit, manus eius tornatiles quibus ei servivit, et pectus³² eius in quo recubuit, virtutum omnium apotecam specialiter³³ venerans, ad singula faciens

1) sed om. G. — 2) ullum B G. — 3) alta voce cepit B. — 4) quod factum est notum E. — 5) de eodem. III. add. B. — 6) eciam add. E. — 7) plurimis B. — 8) mira continencia circumspecti E; nimio zelo continencie circumdati B. — 9) ipse om. B. — 10) et om. D E. — 11) mi E G; om. E. — 12) et om. E. — 13) a om. E. — 14) tit. om. E. — 15) iste tit. om. A C D G; de memoria passionis. IV. B. — 16) et om. E; amore et om. B. — 17) ad illa dicebat E. — 18) quinquies A. — 19) sanctam E. — 20) quandoque E; quinque rogans (om. B.) add. in marg. C. — 21) orans A C. — 22) pariter om. B. — 23) sicut postea ipse narravit A C. — 24) visibiliter om. A C D. — 25) ei add. E. — 26) suis om. E. — 27) consolacio illi in A B C. — 28) tit. om. A B C D G. — 29) et add. A C B. — 30) uterum om. E. — 31) ipsum B. — 32) manus — pectus om. G; pectus — recubuit om. A C. — 33) venerans specialiter cum quotidie ave B.

frequenter singulas venias cum totidem ave Maria, adaptando illi¹ virtutes, quibus meruit fieri² mater Dei, scilicet³ fidem, humilitatem⁴, caritatem, castitatem, benignitatem et pacienciam, et rogabat⁵ eam, ut eas sibi a domino impetraret. Huic autem apparuit beata virgo in sabbato quodam⁶ et de singulis⁷, quas⁸ in veneracione habebat, propinabat⁹ ei virtutes, pro quibus oraverat, sensibiliter infundens¹⁰. Frater igitur postposito studio vacans oracioni mira dulcedine continue fruebatur. Quod advertentes¹¹ fratres accusabant eum frequenter, quod¹² se inutilem ordini reddebat, non studens. Tunc frater rogavit eum¹³, quod partem illius dulcedinis in scienciam commutaret, qua ad eius honorem utilis fieret¹⁴ animabus. Exaudivit igitur illum¹⁵ dominus et infudit ei¹⁶ scienciam, quam prius non noverat, et modo Teotonice et Latine predicat¹⁷ graciose, magno eciam consilio pollens.

§ III. Quodam¹⁹ fratre in Anglia, lectore et predicatore admodum devoto, in domo cuiusdam²⁰ militis existente, subito succensus est ignis magnus in domo, in qua²¹ cenabant; deficiente autem aqua et omni humano consilio, et magis²² ac magis igne invalescente, cum²³ socius eius cum familia discurreret et clamaret, ipse²⁴ in oracione prostratus ignem oracione repulit et extinxit ita²⁵, ut nullum eius vestigium appareret²⁶. Hoc autem frater nec²⁷ ostendens²⁸ ad gloriam, nec celans ad edificacionem scripsit magistro²⁹ ordinis, nec alii homini³⁰ dixit³¹.

De fratre qui evadit incendium.¹⁸

§ IV. Duo fratres, dum mitterentur ad quendam conventum et obedienciam hilariter adimplerent, contigit eos pluvie tempestate nimia³³ obumbrari; quam expavescentes nimium ceperunt ad invicem dicere: « Forte non acceptat Deus³⁴ obedienciam nostram. » Dum igitur³⁵ nullum viderent locum³⁶, ad quem divertere possent³⁷, venit in mentem unius miraculum, quod fecerat domi-

De fratribus qui signo crucis pluviam repulerunt.⁵²

1) illis D G: illas A C. — 2) fieri meruit A C D: effici B. — 3) videlicet B. — 4) humilitatem om. G. — 5) rogabatque B. — 6) quodam sabbato A B C. — 7) et singulas quas B. — 8) que G. — 9) propinavit G. — 10) infundens om. B. — 11) quo advertente E. — 12) ut B. — 13) dominum B E. — 14) esset D; fieret utilis A B C. — 15) eum D. — 16) illi D. — 17) predicabat E. — 18) tit. ex cod. E: miraculum V B. — 19) tempore add. B. — 20) cuiusdam — in qua om. E: militis om. B. — 21) ubi G. — 22) et magis om. E: et igne magis A B C D. — 23) et socius... curreret B. — 24) solus add. C. — 25) ita extinxit ut A B C: ita quod D. — 26) remaneret sive appareret B. — 27) non D. — 28, obstestans A C; obtestans B. — 29) Iordani add. in marg. C. — 30) unquam add. A C. — 31) idem frater cum in via quadam semel esset admodum fatigatus vidit ymaginaria visione Christum in cruce extensum et suos se intuentes piissime confortantem. add. D. — 32) tit. ex E: aliud de pluvia VI B. — 33) nimia tempestate pluvie B. — 34) dominus E. — 35) ergo B. — 36) locum viderent E. — 37) possent divertere A C: possent om. B.

nus beato Dominico a), pluviam ab eo et¹ eius socio removendo; et excitatus in spem et ad² oracionem conversus, fecit signum crucis contra tempestatem imminentem et statim³ ad dextram et ad⁴ levam se dividens⁵ permisit transire fere per⁶ leucam eos intactos, nec una gutta cecidit super eos, cum eam viderent ex utraque parte cadentem*.

* 28.
De milite qui
transmarinam cru-
cem accepit.⁷

§ V. Miles quidam Ispanus cruce transmarina signatus, cum votum retardaret implere, in bello quodam occisus est. Qui filio suo apparens crucem gravissimam baiulans, rogavit, ut sui miseretur⁸. Filius autem eius industrius et litteratus, intelligens patrem voto crucis gravari, pro ipso crucem assumpsit. Cum igitur venisset Bononiam, ut de Brundisio⁹ navigaret, invenit quosdam scolares sibi notos, qui ordinem predicatorum intraverant. Quos devote visitans, interrogatus exponit causam itineris in adiutorium patris. At illi, ut ordinem intraret¹⁰ ortantur, promittentes anime patris eius plus proficere¹¹; crucem vere¹² sic tollere, et Christum¹³ et oraciones fratrum et altaris sacrificium¹⁴ animas efficacissime ad lucem et requiem trahere sempiternam. Consensit sociis et factus¹⁵ frater cepit devote et libenter servire celebrantibus et, ut orarent pro anima patris sui, humiliter deprecari.

Contigit autem illis diebus fratrem quendam¹⁶, virum valde bonum ire¹⁷ Florenciam civitatem, ubi demon¹⁸ quidam per os cuiusdam obsessi¹⁹ varios eventus et acta hominum referebat; qui inter cetera²⁰ multis astantibus²¹ retulit²², quod fratres predicatorum²³ sibi suisque predicando, ad confessiones trahendo, orando, celebrando²⁴ multas inferebant iniurias et militem quendam Ispanum, qui in bello occisus fuerat, eorum²⁵ missis liberatum a penis, et de voto²⁶ et processu filii et²⁷ ingressu²⁸ ordinis seriatim narra-

1) ab add. B. — 2) ad om G. — 3) et add. E. — 4) ad om. B. — 5) pluvia add. B. — 6) per leucam abire intactos A C G; et add. B D G; eos fere per leucam abire B; intactos — cum om. E. — 7) tit. ex E; aliud miraculum VII B. — 8) misereatur E. — 9) Brandusio B. — 10) intret B. — 11) quam add D E — 12) vere om. B; veram D. — 13) et Christum om. A C B; sic per se add. E; sequi add. G. — 14) et add. E; ut... traherent. B. — 15) factus om. E. — 16) Albertum add. D; Albertum nomine add. A B C. — 17) ad add. B D. — 18) eciam add. E. — 19) per — obsessi om. B. — 20) coram add. G. — 21) assistantibus A C; multis astantibus om. B. — 22) dixit B. — 23) deo et sue matri devoti add. A B C. — 24) celebrando om. E. — 25) suis B. — 26) crucis add. G; crucis et de processu filii seriatim. B. — 27) et — seriatim om. A C — 28) eiusdem ad ordinem D.

a) Hoc miraculum a S. Dominico patratum narrat b. Jordanus in suo lib. de initio ordinis; ed. Berthier, p. 31.

bat. Dictus vero frater Albertus hoc audiens et nesciens premissa, verba demonis non curavit. Post hoc rediit Bononiam et quadam die sedens cum fratribus, inter quos et predictus erat novicius, audivit in ecclesia¹ strepitum, eo quod quedam demoniaca fuerat² ad altare beati Dominici adducta. Cuius occasione³, que Florencie audierat et viderat, retulit seriatim; quod frater ille Hispanus audiens et exultans⁴ in spiritu, Deo et fratribus gracias multas egit; et statum patris et causam itineris⁵ et cetera per ordinem narrans in ordine confirmatus est⁶.

§ VI. Duo fratres Ispani, qui Parisius in theologia studuerant, dum ad suam redirent provinciam, ad terram Pictavie *a)* deveni-
runt. Cumque a mane usque ad⁸ vesperam ivissent⁹ afflicti¹⁰ et
fessi esurire ceperunt. Erant autem prope villulam¹¹, in qua pauci
homines et pauperes morabantur. Frater autem, qui amplius erat
fessus, volebat¹², ut ibi cibum quererent hostiatim; alius autem
qui¹³ magis esuriebat, monebat, ut ad meliorem, sed ad¹⁴ magis
distantem¹⁵ irent, ne si minus comederent, postea¹⁶ deficerent in
via. Tunc qui lassus erat¹⁷ valde, volens alium¹⁸ consolari, ait :
« Nonne Deus, frater¹⁹, potens est in villa paupercula sufficiens
nobis prestare²⁰ convivium? » Cui alter : « Scio, inquit, quod
potest, sed non consuevit. » Tunc alius ait : « Noli timere, karis-
sime, quia in hac villa²¹ modica nobis dominus²² necessaria
ministrabit. » Cumque sic loquerentur, ecce castellana sancti
Maxencii²³ *b)*, dives et nobilis domina, cum filio suo et familia
multa²⁴ supervenit. Que videns fratres admodum fessos, affectuo-
sissime precepit filio suo dicens : « Fili descende et amore Dei
et²⁵ mei fratres istos predicatores²⁶ repausa²⁷. » Qui ad mandatum
eius²⁸ descendens pastilla optima piscibus bonis ferens²⁹ farsita³⁰,

De confidentia
Dei.⁷

1) in ecclesia om. D E. — 2) fuerat illuc adducta B C; erat D. — 3) occasione om. E. —
4) auscultans E. — 5) et introitus add. D. — 6) In hiis ergo datur intelligi non esse tutum
vota sua differre, utile cito persolvere, posse ea in melius commutari, beneficia vivorum
defunctis valere, demones cogi quandoque vera sibi dicere, Deum suos devotos diversi-
mode consolari solere add. D. — 7) tit. ex cod. B. — 8) ad horam sextam ivissent A B C D. —
9, nimis essent E. — 10) fessi et afflicti A B C; afflicti iam D. — 11) villam A C D; erat vil-
lula B. — 12) volebat ire ibi ut B. — 13) qui om. E. — 14) ad om. A B C D. — 15) villam
add. B G. — 16) post G; postea om. B. — 17) qui fessus fuerat B. — 18) alium om. E. —
19) frater, nonne A B C; frater, Deus D. — 20) parare A B C. — 21) non add. E. — 22) do-
minus (B: deus) nobis A B C D. — 23) Mauricii D E. — 24) magna D; multa familia A C G.
— 25) dei et om. E. — 26) predicatores om. D. — 27) repasca E. — 28, statim add. A C D G;
qui statim ad B. — 29) ferens om. A C D G. — 30) fartita G; forsitan B.

a) Poitiers. — *b)* Castellum S. Maxentii prope Pictavium versus meridiem.

que sue matri erant parata, accepit et¹ vinum et caseum et ova, panem quoque² recentem et alios³ pisces obtulit fratribus habundanter, frequenter invitans, ut oblata cum gaudio susciperent, quia pauperes Dei erant et multum laborare debebant⁴, et in aliis locis vix aliqua invenirent; postquam⁵ autem⁶ mirabili affectu cum multis iuvenibus devotis ministraverat⁷ eis, maior fratrum ait minori : « Oremus dominum⁸, ut iuvenem istum, qui nobis tam devote servivit, ipse⁹ custodiat et ad vitam beatam¹⁰ perducat. » Flexis ergo genibus, dicto : *veni creator spiritus* cum *pater noster* et oracione, valedicentes iuveni et eum sepius¹¹ domino commendantes abierunt. Aliquanto autem transacto tempore¹², alter eorum de Hispania veniens¹³ ad capitulum Parisius generale, in conventu fratrum¹⁴ Pictaviensium¹⁵ a) dictum iuvenem iam factum fratrem invenit, stupensque¹⁶ ait priori : « Unde est iuvenis iste? » Cumque illum filium castellane audisset, vocavit eum et ait illi¹⁷ : « Reducis, frater, ad memoriam, qualiter ad preceptum matris duos fratres, qui de Parisius veniebant¹⁸ in tali loco pavisti? » - Bene, inquit, recolo et Deo gracias ago¹⁹, quia oracionibus eorum²⁰ dominus²¹ ad istum ordinem me²² adduxit ». Et frater ad eum : « Ego, inquit, sum unus ex illis, qui frequenter tibi²³ oravimus vitam beatam et exitum beatum²⁴; interea²⁵ conare, karissime, ut perseveres, et sic certe²⁶ pervenies ad finem beatum. »

Hec frater Egidius de Portugallia b) scripsit, vir tocius sanctitatis, qui fuit²⁷ prior provincialis in Hispania, fama, litteratura, et auctoritate perspicuus²⁸, qui fuit unus ex illis duobus.

CAPUT SEXTUM.

Contra negligentes
divinum officium.²⁹ Fuit³⁰ in Anglia frater David, valde religiosus vir et devotus, qui in³¹ infirmitate, qua obiit, raptus ad iudicium audivit beatam

1) et om. E. — 2) quoque om. E. — 3) pisces alios (obtulit om. E) E. — 4) quia add. B. — 5) cum add. B. — 6) autem om. D. — 7) ministravit E. — 8) deum add. B. — 9) Christus B. — 10) bonam G. — 11) et sepius eum E. — 12) ipse add. E G. — 13) veniens Parisius ad... A C D G: generale Parisius B. — 14) predicatorum add. in marg. C. — 15) in conventu Pictaviensi B. — 16) que om. E. — 17) illum et ait ei B. — 18) venientes de Parisius B. — 19) ago om. E. — 20) eorum oracionibus E. — 21) deus A C: dominus om. D. — 22) me ad istum ordinem D. — 23) tibi om. E. — 24) vitam bonam B: et exitum beatum om. E. — 25) et ecce (G: ecce) bonam vitam in te video; (bonam in te vitam video: G) conare. . D G: interea — hec om. A B C. — 26) certe sic G. — 27) etiam add. G. — 28) precipuus A C D. — 29) hec par. et seq. invenitur G. post § XVI, cap. VII, tit. om. E. pars V, de negligenciis vitandis in divino officio I. B. — 30) frater quidam, uomine David... A B C. — 31) in om. E.

a) Conv. Pictaviensis an. 1219 fund. Anal. I. p. 274. — b) De fr. Egidio vide supra I. IV, cap. III, p. 154, infra XVII.

virginem conquerentem de hiis, qui suum officium cursim et¹ irreverenter dicebant. Cui filius dominus Ihesus Christus respondebat² : « Mittamus hunc ad fratres suos, ut premuniat eos, ne et ipsi similia committant ». Rediens igitur ab extasi predictus³ infirmus, et⁴ erigens se in lecto, quod audierat⁵, nunciavit, exhortans fratres, quod regine celi⁶, beate Marie, horas dicerent cum maiori devocione; et hiis dictis postmodum decessit⁷.

§ II. In eadem Anglie provincia cum frater Ricardus⁸ a) iam exanimis esset, subito clamavit⁹ : « Heu, heu¹⁰ vobis, qui¹¹ divinum officium¹² negligenter dicitis, quia conqueruntur anime de purgatorio, quod ita tarde et tepide solvitis, quod eis debetis ». Et pauca superadditis : « Heu, beata virgo conquesta est filio, me presente, de vobis, quod istud modicum, quod dicitis de ea, indistincte¹³ et indevoto dicitis corde, quod quasi pro nichilo deputatur¹⁴. Ego autem audivi¹⁵ melodiam in celo, qualem nullus nec cogitare posset in terra¹⁶ ». Hiis dictis in domino obdormivit.

§ III. Quidam frater antiquus in ordine et conversacionis honeste narravit, quod dum¹⁸ fratres dicerent matutinas beate virginis¹⁹, vidit ipsam dominam nostram²⁰ puellis duabus comitantibus ad hostium dormitorii dicentem hec²¹ : « Fortiter fortiter²², viri fortes ». Hoc autem retulit prelato, ut induceret²³ fratres ad amorem beate virginis et ut²⁴ devocius dicerent officium eius.

Quod beata Maria
visitavit fratres sui
officii.¹⁷

CAPUT SEPTIMUM²⁵.

In conventu Lingonensi²⁷ b) fuit quidam frater, virgo a nati-
tate, qui propter suam mundiciam, quam in seculo et in claustro
habuerat, non sicut moris est fratrum, bis vel ter in ebdomada²⁸,

De virtute confes-
sionis.²⁶

1) et om. E: negligenter et cursim et... B. — 2) Ihesus dicebat B. — 3) frater add. B. — 4) et om E. — 5) audiverat A C. — 6) celi om. B. — 7) negligencia defunctorum. II. add. B. — 8) Raaneus D. — 9) exclamavit A C D. — 10) heu om. A C. — 11) qui negligenter officium dicitis A C. — 12) videlicet mortuorum add. B. — 13) distracto A C D: distracto dicitis corde B. — 14) reputatur D E. — 15) talem add. E. — 16) terris: hiis dictis quievit in domino. B. — 17) tit. ex B. — 18) cum E G. — 19) Marie add. B. — 20) nostram om E G; nostram comitantibus puellis A C; dominam nostram cum duabus puellis... hoc dicentem B. — 21) hec dicentem D: dicentem sic E G. — 22) fortiter ad om. E. — 23) moveret A C; moneret B D. — 24) ut om. E. — 25) pars IV. B — 26) tit. om. E; primum add. B. — 27) Litigonsensi E. — 28) *hic pon.* confitebatur B.

a) Iste frater Richardus forsitan est ille Richardus Nisachel (Fitzacker) Anglicus, magister in theologia, qui scripsit super omnes libros sententiarum. Vide de eo Denifle Archiv. II. p. 234. Quetif. l. c. I, 118: obiit circa 1248; de eo infra l.V, c.V, § III. — b) Conv. Lingonensis (Langres) an. 1230 fund. Anal. I. p. 269.

sed in mense semel vel in quindena, confitebatur. Accidit autem, quod¹ quadam nocte per visum ad iudicium tractus² est. Videbatur autem³ sibi⁴, quod⁵ super montem magnum valde, videbat sedem et supra⁶ eam Christum et beatam virginem iuxta eum; totus autem⁷ mundus stabat in valle, et omnes singulariter ante iudicem cogebantur venire; cuius sententia alii ducebantur ad requiem, alii ad supplicium trahebantur, alii autem ad purgatorium. Adductus autem frater ille ad iudicem⁸ sententiam accepit, ut in⁹ purgatorium iret. Tunc beata virgo intercedens pro eo ait: « Quare fili et domine, hunc mittis illuc? Delicatus est iuvenis et tantas penas¹⁰ non poterit¹¹ sustinere; preterea¹² mundus est carne, et¹³ de ordine, qui tot tibi et michi servicia facit ». Cui Christus respondit: « Hoc facio, quia raro confitebatur; tamen tuis precibus ei modo indulgeo ». Frater igitur¹⁴ ad se reversus hanc negligenciam correxit et fratribus multis hoc retulit*.

* 29.
De monacho quem
dyabolus traxit
per ordinem.¹⁵

§ II. Cum quidam frater iaceret¹⁶ prostratus in oracione post completorium ante quoddam altare Bononie, accepit eum dyabolus et traxit eum¹⁷ per pedem retro usque ad ecclesie medium; quo clamante concurrerunt¹⁸ fratres plus quam XXX, qui in locis diversis orabant per ecclesiam; qui tractum videntes et non trahentem, nitebantur eum¹⁹ tenere, nec poterant. Unde perterriti valde plenis manibus proiciebant aquam benedictam super eum, sed²⁰ nichil proficiebat²¹. Frater autem quidam senex proiciens se super eum²² pariter²³ trahebatur. Tandem post multa conamina ductus est frater ante altare beati Nicolai, et²⁴ adveniēti magistro Reginaldo unum mortale²⁵, quod numquam dixerat²⁶, confessus est, et a tractu dyaboli liberatus²⁷.

Sed mirum²⁸ de silencio, quod tunc post completorium ita strictissime servabatur²⁹, quod in tali ac tanta vexacione nullus fuit, qui vel verbum modicum sit locutus.

De delectacione
in cantu.³⁰

§ III. Frater quidam de provincia Romana, qui³¹ in seculo

1) quod om. E. — 2) est raptus B. — 3) enim D. — 4) sibi om. E. — 5) quod esset super... videbat sedere supra eum .. E. — 6) super A C D. — 7) autem om. B E. — 8) purgatorium E. — 9) ad A C D. — 10) tantam penam E. — 11) potest B. — 12) quia B; propterea E. — 13) eciam quia ordinis est qui... B. — 14) ergo A C; autem B. — 15) tit. ex B. — 16) astaret E; staret A C D. — 17) eum om. G. — 18) concurrere B. — 19) eum om. E; eum pedibus B. — 20) sed — proiciens om. E. — 21) proficiebant B D G. — 22) qui add. B. — 23) penitus D. — 24) et om. E. — 25) peccatum mortale B; mortale add. in marg. C. — 26) confessus erat B. — 27) liberabatur E. — 28) valde add. A B C. — 29) tenebatur A B. — 30) tit. ex B. — 31) qui in cantibus et cantacionibus multum fuerat... B.

multum in audiendis et cantandis¹ secularibus cantilenis fuerat delectatus², nec adverterat quod³ confiteretur huiusmodi vanitatem⁴, in infirmitate gravi positus, dictos cantus quasi continue in aure⁵ et cerebro habebat, et inde non delectacionem ut prius, sed vexacionem et penam non modicam sustinebat. Quadam ergo die surgens de lecto, licet⁶ multum gravatus ad lectum⁷ prioris sui, qui secum in eadem domo⁸ iacebat, venit et sibi dictam tribulacionem aperuit, et de illis vanitatibus humiliter est confessus⁹. Cumque ab illo absolutus fuisset, statim omnis illa resonancia¹⁰, que resultabat in eius cerebro, ex toto recessit.

§ IV. Quidam frater magne auctoritatis in ordine, vite et fame preclare in provincia Lombardie *a)* narravit, quod cum esset novicius tempore beati Dominici, et¹² in¹³ quadam nocte post matutinas¹⁴ ante altare paululum obdormisset, audivit vocem dicentem sibi : - Vade et rade iterum¹⁵ caput tuum -. Qui evigilans interpretatus est¹⁶, quod moneretur iterum confiteri, et melius dicere circumstantias omnes. Unde ante¹⁷ beatum patrem Dominicum se prosternens, confessus est ei¹⁸ omnia cum contricione et maiori attencione, quam prius fecisset; qui postmodum cum paululum recepisset quietis, vidit angelum descendantem de celo et in manu portantem coronam auream miro modo ornatam et appropinquans posuit in capite eius. Evigilans ergo¹⁹ frater se multum consolatum invenit et gratias egit Deo.

Admonicio cuiusdam fratris super confessione sua facienda.¹¹

§ V. In conventu Narbonensi *b)* cum frater quidam infirmus vellet confiteri priori, dixit ei prior : - Frater karissime, expecta²⁰ me usque post processionem, quia festum assumptionis domine nostre est hodie, et post statim revertar -. Cui frater ait²¹ : - Ideo²² volo confiteri, quia hanc processionem ego²³ faciam cum angelis et beata virgine, domino concedente -. Confessus est igitur et post modicum obdormivit in domino.

Quod frater desiderabat confiteri propter mortem vicinam.¹¹

1) tractandis B E. — 2) delicatus E. — 3) advertit ut E; advertebat B. — 4) vanitates et in B. — 5) quasi in cerebro continue habebat B; in aure add. in marg. C. — 6) sed B. — 7) ad lectum om. E; locum B. — 8) infirmus add. G. — 9) confessus humiliter A C. — 10) resonacio B G. — 11) tit. ex B. — 12) et om. E. — 13) in om. B G. — 14) matutinum G; post matutinas om. B. — 15) istud E. iterum rade D. — 16) interpretabatur B. — 17) altare add. E. — 18) ei om. A B C. — 19) autem D. — 20) expectans E. — 21) ait om. E. — 22) ego add. B. — 23) hanc ego D G; ego om. A C.

a) cf. Mam. I. c. p. 600 ad. an. 1220. Tempore beati Dominici novitii fuerunt Bononiae fr. Ventura et fr. Stephanus Hispanus, quorum uterque postea fuit prior provincialis Lombardiae. Uni eorum hoc accidisse non est improbabile. — Mon. Conv. Bon. Anal. I. 397. — *b)* Conv. Narbonensis (Narbonne) anno 1220 fund. Anal. I. 272.

Quod dyabolus fudit
aquam benedic-
tam.¹

§ VI. In conventu Lausanie *a)* fuit quidam novicius, qui cum fuisset confessus plene, ut sibi videbatur² nocte precedente communionem videbat in sompnis, quod dyabolus staret ante illum³ et diceret: « Tu credis, te bene confessum, sed⁴ certe in carta ista⁵ sunt multa, pro quibus es meus ». Cum autem ille⁶ quereretur cartam videre⁷ nec dyabolus vellet ostendere, sed fugeret cum carta, visum est fratri, quod dyabolus allideret pedem ad vas aque benedictae, quod ibi erat, et cadens cartam invitus dimisit; quam frater avide elevans, inveniebat in veritate aliqua, que non fuerat confessus. Et statim evigilans et illarum⁸ plene recordans, ea confessus est⁹; et licet dyabolus hoc fecerit¹⁰, ut ipsum¹¹ in tristiciam deiceret¹², tamen Deus pius et bonus* ei hoc in bonum convertit¹³. Predicta¹⁴ confessor¹⁵ eius, vir sanctus et dignus fide, magistro ordinis enarravit.

CAPUT OCTAVUM¹⁶.

De causis inducen-
tibus ad ordinis
ingressum, et¹⁷
primo de considera-
tione leticie vane.¹⁸

Cum magister¹⁹ Rolandus Cremonensis *b)*, de quo in primo libro supra facta est mencio, in festo quodam haberet de scarleto novas et²⁰ preciosas vestes, et in²¹ sollempnibus epulis interfuisset cum sociis, et totam illam diem in ludis et vanitatibus et huiusmodi²² vana gloria transegisset²³, in²⁴ sero ad se reversus et tactus a Deo intrinsecus ait: « Ubi est festum, quod fecimus, et²⁵ leticia illa tota²⁶, quo abiit? » Videns ergo, quod omnis mundi leticia cito²⁷ transit et in dolorem convertitur, sequenti die ordinem est ingressus, in quo multis annis deservivit domino, sanctitate et fama et²⁸ sciencia et²⁹ doctrina preclarus.

CAPUT NONUM.

De intractibus ex
consideratione
sanctitatis
fratrum.³⁰

§ I. Cum quidam magnus clericus Parisius vicinus fratribus, iacens in stratu suo nocte sabbati audisset fratres matutinas in

1) tit. ex B. — 2) videbatur confessus B. — 3) eum E. — 4) certe om. E. — 5) ista om. E. — 6) ille om. E. — 7) in carta videre E. — 8) eorum E. — 9) est confessus ea E. — 10) fecit A C. hec add. D. — 11) ipsum om. E. — 12) duceret E. et ne communicaret add. B G. — 13) vertit E. — 14) hec add. B. — 15) confessione E. — 16) pars VII. B. — 17) et om. G. — 18) vane leticie A C; vane om. G. — 19) frater... de quo supra B. — 20) ac B. — 21) in om. E. — 22) et huiusmodi om. B E. — 23) transisset E: exegisset B. — 24) ad D. — 25) in E. — 26) illa tota om. B. — 27) cito om. E. — 28) et om. A C. — 29) ac B. — 30) de intractibus ex intuitu sanctitatis fratrum. De quodam clerico. Secundum B.

a) Conv. Lausanensis (Lausanne) circa an. 1230 fund. Anal. I, p. 268. — *b)* cf. supra lib. I, cap. V, § I, p. 26; infra lib. V, cap. IV, § XIV.

honorem beate virginis alta voce¹ cantantes, a Deo inspiratus² cepit mente revolvere et se³ reprehendere dicens : « O miser ego, quod⁴ istis⁵ Deum laudantibus hic volutor ». Mane igitur facto⁶ cum multa devocione ordinem est ingressus.

§ II. Cum fratres Bononie⁸ post completorium duras recipere⁷ Conversio alterius. disciplinas, quidam scholaris levis et lascivus eos per quandam aperturam inspexit⁹; et unde debuit edificari, suum auxit peccatum. Nam inde recedens, ad quendam socium suum venit dicens : « Ego venio a magis¹⁰ stultis hominibus, qui sunt in toto mundo, a predicatoribus scilicet, qui sicut asinos verberant se¹¹ et lacerant totos ». Socius autem eius tactus cordis¹² compuncione rogavit eum, ut hoc ostenderet illi. Qui sero sequenti¹³ ducens eum ad locum : « Vide¹⁴, inquit, tatos homines, quid faciunt? » Ille igitur non ex curiositate vel derisione, sed ex devocione intuens diligenter, compunctus ait intra se : « Si isti viri sancti ita¹⁵ se affligunt et verberant propter Deum, quid faciã ego infelix¹⁶ peccator? » Illustratus ergo a Deo¹⁷, hac de¹⁸ causa ordinem est ingressus.

CAPUT DECIMUM¹⁹.

§ I. Cum sancte memorie frater²² Reginaldus²³ a), quondam De intrantibus ex virtute verbi Dei.²⁰ Aurelianensis decanus, Bononie ferventer predicacioni insisteret, De ingressu fratris Monete.²¹ et plures²⁴ magnos clericos et magistros attraheret, magister Moneta²⁵ b), qui tunc in artibus legens in tota Lombardia famosus erat, visa conversione tantorum, cepit timere valde, ne caperetur in sermone illius. Unde eum²⁶, quantum poterat, declinabat, et omnes scholares suos²⁷ verbo et exemplo advertibat a predicacione illius. In festo autem sancti²⁸ Stephani c), cum scholares

1) voce matutinas B. — 2) inspiratus a Deo B E. — 3) ipsum add. B. — 4) quid B. — 5) istis om. E. — 6) venit ad fratres et add. G. — 7) tit. ex B. — 8) Bononienses E. — 9) aspexit B. — 10) magnis B. — 11) se verberant B E. — 12) cordis om. E G. — 13) qui sequenti die ducens. E. — 14) vides E. — 15) ita om. E. — 16) peccator infelix D; et add. A C G. — 17) deo E G. — 18) de om. A B C: hac de causa om. D. — 19) cap. VIII *add. man. rec. in marg.* G. — 20) tit. om. E. — 21) tit. a nobis add.; et primo de conversione magistri Monete VIII. B. — 22) cum sanctus Reginaldus bone memorie... B. — 23) Reinaldus D. — 24) alios add. B. — 25) magister quidam qui... G. — 26) eum deletur G. — 27) et add. E. — 28) beati G; sancti om. B.

a) De B. Reginaldo vide supra l. I, c. V, § I, p. 25; l. III, c. IV, p. 102; l. IV, c. II, p. 152. — b) de fr. Moneta, Mam. l. c. I, p. 467 ad. an. 1218; Quetif. I, 122; Denifle, Archiv. II, 232; Ant. Sen. Bibl. p. 177; obiit 1235 (Berthier, p. 11.) — c) Venit B. Reginaldus die 21. decembris Bononiam 1218; ubi mansit usque ad exeuntem mensem octobris 1219; proinde conversio

magistrum predictum ad sermonem attraherent, nec ipse vel propter scolas vel propter aliud excusare se posset, dixit eis : « Eamus prius¹ ad sanctum Proculum, ut² audiamus missam ». Iverunt igitur, et non tantum unam, sed et tres audierunt³. Tunc instantibus⁴ illis ait : « Eamus nunc ad sermonem ». Veniens ergo invenit eum adhuc⁵ predicantem, et maiorem ecclesiam ita plenam, quod intrare non potuit⁶. Unde stans ad fores ecclesie et auscultans in primo verbo est captus, quod tale erat⁷ : « *Ecce, inquit, video celos apertos* ». Ecce, inquit, in presenti, in evidenti⁸ aperti sunt celi ad introeundum. Quilibet, si vult, potest per ianuas apertas intrare. Videant et timeant miseri⁹ negligentes, ne eis, qui claudunt Deo¹⁰ cor suum et os, et manus, regnum celorum claudatur, et introire non possint. Quid igitur¹¹, karissimi, tardatis? Ecce aperti sunt celi. » Finita ergo predicacione venit ad eum predictus magister¹² compunctus¹³ verbo Dei, et ei statum suum et occupaciones exponens, in manibus eius¹⁴ professus est; et quia erat multipliciter impeditus de licencia* ipsius fratris Reginaldi, per annum et amplius remansit in habitu seculari; non inutiliter tamen; sicut enim multos prius ab eius predicacione averterat, sic postea quam plures non solum ad predicacionem, sed etiam ad ordinem adduxit¹⁵ : Trahebat¹⁶ illos¹⁷ ad sermones¹⁸, et modo hunc¹⁹ modo illum ad ordinem inducebat, et cum²⁰ singulis quasi de novo profitebatur²¹. Ingressus autem²² ordinem, qualis in omni sanctitate fuerit, quantum in verbo et doctrina et heresium confutacione profecerit *a*), non de facili scribi posset.

Act VII.55.

* 30.

De ingressu fratris Humberti.²⁵

§ II. Frater quidam *b*), qui magnum locum tenuit diu²⁴ in

1) primum A C. — 2) et G; ut audiamus unam B. — 3) audiere B; hoc autem faciebat, ut deduceret tempus, ne intrassent sermoni. add. A B C. — 4) astantibus B E G. — 5) venit et E; igitur A C. — 6) poterat B. — 7) est B. — 8) tempore add. B. — 9) negligentes miseri E G. — 10) deo claudunt B G. — 11) ergo tardatis B; ergo tardatis carissimi. A C. — 12) magister predictus A C G; magister Moneta D. — 13) deo et add. E. — 14) eius om. E; suis B. — 15) deduxit E. — 16) enim add. D. — 17) eos A C G. — 18) sermonem B D. — 19) et add. E. — 20) de E. — 21) profitebatur de novo A C. — 22) igitur A B C. — 23) tit. a nobis add.; de ingressu alterius fratris. V. B. — 24) diu om. A B C; diu tenuit G.

fr. Monetae locum habuit die 26. decembris, festo S. Stephani: ingressus est proinde ordinem vel circa finem anni 1219 vel initio an. 1220. — *a*) « Moneta scripsit summam quandam perutilem ad fidei catholicae defensionem et haereticae pravitatis extirpationem contra haeticos Catharos etc. incipit : Tempus faciendi Domine etc. » et dicitur Summa Monetae. Totam quoque Logicam dilucide tradidit brevi compendio propter minus eruditos » Ant. Senens. Bibl. p. 177. — *b*) Ut ex chronico constat (ad annum 1254) hic sermo est de fr. Hum-

ordine, cum missus fuisset satis iuvenulus Parisius ad scholas, et tunc vidisset¹ ordinem fratrum predicatorum exurgere, et memor esset ordinis Karthusiensis², cuius ordinis³ fratres solebant recipi⁴ in domo patris sui frequenter, in oracionibus suis petebat a domino, ut concederet sibi mori in ordine karthusiensi vel fratrum predicatorum. Licet autem⁵ ex dono gratie divine caveret a multis peccatis et propter spem salutis interdum portaret cilicium occulte et aliquas elemosinas faceret, et ad officium divinum in festis, et quasi omni die ad ecclesiam beate virginis, et ad sermones quasi semper et libenter veniret, tamen nec ad predicacionem magistri Iordanis⁶, qui tunc multos commovebat⁷ nec alicuius alterius ad ordinis movebatur⁸ ingressum. Cum autem, postquam rexerat in artibus, audiret iura⁹ canonica, interdum in mane, sociis suis nescientibus, ibat ad scholas theologie. Contigit autem in quodam die festo, auditis vespere in ecclesia sancti Petri de Bobus¹⁰, in cuius parochia tunc¹¹ morabatur, recedentibus scolariis aliis, ipsum remanere ad vigilias mortuorum. Cum autem ventum esset¹² ad lecciones dicendas, incepit capellanus ecclesie dicte¹³, qui satis simplex homo videbatur, sed bonus, ipsi loqui in hunc modum, « Karissime, estis vos parochianus meus? » At ille respondit : « Domine, moror in tali domo. » Et sacerdos : « Bene, ergo estis parochianus meus, et ideo volo liberare animam meam de vobis ». Et post¹⁴ : « Scitis vos, quid¹⁵ promisistis¹⁶ domino in baptismo? » At¹⁷ ille « Et quid promisi ego? » Et sacerdos : « Vos, inquit, promisistis, vos abrenunciare sathane et omnibus pompis eius¹⁸ ». Sacerdoti enim vos baptizanti et querenti : « abrenuncias sathane et¹⁹ pompis eius? » ille, qui vos portabat²⁰ et loquebatur pro vobis, respondit pro vobis : « Abrenuncio ». At ille : « Quare dicitis vos hec²¹? » Et

1) vidisset tunc A C G. — 2) carthusiensis ordinis E: cystereiensis D. — 3) ordinis om. B. — 4) recipi om. E: reperiri D. — 5) enim B. — 6) Iordanis magistri E. — 7) commovebat ad ordinis ingressum. E. — 8) monebatur D. — 9) canonica iura, in... E. — 10) de bobus om. B. — 11) cuius hunc parochia A B C. — 12) est A C G. — 13) dicte ecclesie B G. — 14) pauca add. A C. — 15) quod D. — 16) vos add. A C. — 17) et G. — 18) eius. Ille enim qui portabat vos et loquebatur pro vobis, respondit pro vobis sacerdoti vos baptizanti et querenti : Abrenuncias... Abrenuncio... B. — 19) omnibus add. G. — 20) portavit E. — 21) autem add. E G.

berto, qui fuit prior provincialis Franciae ab anno 1244-1254: 1254 electus est mag ord efr. quae P. Berthier scribit de eo in praefatione ad B. Humberti de Romanis opera de vita regulari. Vol. I, p. 1-25. Romae 1888.

sacerdos : « Karissime, propter hoc, quia¹ multi scolares sunt², qui multum se cruciant ad crucibulum³ et multa⁴ sustinent longo tempore Parisius in⁵ studendo, et tamen totus finis studii eorum⁶ non est nisi pompa sathane ». Dicunt enim in corde suo : « Quando studueris Parisius et magister fueris⁷ in ista et in illa facultate, rediens ad terram tuam, eris famosus⁸, reputaberis magnus clericus, honoraberis ab omnibus⁸, dabuntur tibi beneficia, ascendes ad dignitates, et huiusmodi »; et quid est hoc⁹ nisi pompa sathane? Karissime, caveatis vos a tali intencione in studio vestro, et videte, quomodo multi et magni¹⁰ magistri et clerici relinquunt mundum et¹¹ intrant ad sanctum Iacobum, advertentes nunc¹², quod fere¹³ omnia, que sectantur homines in mundo pertinent ad pompam sathane ».

Cum autem hec diceret sacerdos, ecce finita leccione una, clericus incepit responsorium¹⁴ : *heu michi, domine, quia peccavi nimis in vita mea; quid faciam miser, ubi fugiam* nisi ad te, Deus meus*; et sic verbum sacerdotis ex una parte, et cantus clerici predictus¹⁵ ex alia, quasi due¹⁶ tube intrantes ad cor eius, commoverunt¹⁷ eum in quandam inusitatam compuncionem et habundanciam lacrimarum. Recedens ergo¹⁸ inde, quocumque ibat et ubicumque¹⁹ stabat, gestabat verba predicta infixam²⁰ in visceribus, et precipue id²¹ verbum responsorii predicti : *quid faciam, miser, ubi fugiam?* Cum autem hec²² revolveret quasi continue in corde²³, videbatur sibi²⁴ quedam vox in anima sua respondere : « Non est, quo fugias, nisi ad sanctum Iacobum ad fratres predicatores ». In illis autem diebus, cum more solito iret ad beatam virginem ad orandum²⁵, tanta²⁶ data fuit ei²⁷ multociens gracia compuncionis et devocio lacrimarum et affeccio cordis inconsueta, quod ultra modum²⁸ desipiente sibi mundo²⁹ post pau-

1) quia propter hoc E; propter hoc om. B. — 2) sunt scolares G; Parisius add. B. — 3) crubiculum E; crucibulum om. B. — 4) multi E. — 5) in om. E. — 6) eorum studii E; se cruciant et multa sustinent in studendo et totus... B. — 7) fueris magister D G; et... fueris add. in marg. C; Parisius in ista vel illa facultate eris famosus, rediens ad terram tuam eris magnus... dabuntur tibi dignitates et... intencione et studio... B. — 8) et add. E. — 9) hoc om. E. — 10) et magni om. A B C; et om. D. — 11) et om. E; iacobum om. D. — 12) nunc om. B D. — 13) quod omnia que sequuntur B. — 14) officium mortuorum resp. IV, scilicet add. B. — 15) predictus om. B E. — 16) due om. B. — 17) commovere B. — 18) ille add. E. — 19) quocumque B. — 20) infixam om. B. — 21) illud D G; id om. A C; verba... predicta B. — 22) hec om. B E. — 23) revolveret in corde cotidie B. — 24) sibi om. E. — 25) adorandam B D G. — 26) tanta om. E. — 27) ei om. E; data fuit gracia B. — 28) modum om. D E G. — 29) despiciens sibi mundus E.

cos dies ivit ad fratres sibi notos ad¹ sanctum Iacobum et ordinavit cum eis² de ingressu suo³ post solutionem debitorum quorundam. Interim⁴ autem locutus est domino Hugoni *a*), qui factus est postea cardinalis⁵, qui fuerat magister suus, et revelavit ei propositum suum, confidens⁶ quod eum non impediret, quia bonus homo erat et bachelarius iam in theologia⁷. Quo audito ipse gratias Deo⁸ agens confortavit⁹ eum dicens : « Sciatis, magister, quod ego¹⁰ hoc idem proposui, sed non possum statim intrare, quia habeo expedire quedam negocia¹¹, sed intrate secure, et sitis certus, quod ego vos sequar. »

In festo igitur beati Andree *b*) ipse, et dominus Hugo in sequenti XL in cathedra beati¹² Petri *c*) ordinem sunt ingressi.

Narrant autem multi, qui adhuc supersunt de villa *d*) predicti¹ fratris, quod, cum mater sua peperisset eum et hoc denunciatum fuisset patri suo oranti tunc in ecclesia, eo quod uxor sua¹⁴ laboraverat¹⁵ in partu, tanto gaudio perfusus est, quod, sicut dixit¹⁶, numquam¹⁷ de aliquo filio¹⁸ vel filia, quamvis multos habuerit, tantum¹⁹ gaudium habuit, licet iste fuerit²⁰ ultimus inter omnes.

Porro quidam frater eius germanus, qui Bononie et Parisius studuerat²¹ in iure²² canonico, antegenitus, qui eum multum dilexerat, eius exemplo commotus, intravit ordinem Carthusiensium²³, illum complexioni sue magis reputans competere²⁴ quam nostrum. In quo videtur eius²⁵ peticio supradicta cum augmento completa, dum ipse in²⁶ nostrum²⁷, frater vero suus, qui unum cor erat cum eo, ordinem Carthusiensium²⁸ intravit, ubi²⁹ sanctissime vixit³⁰.

§ IV. Tempore *e*) quo³² beate³³ memorie magister Iordanis

De intrantibus ex virtute predicationis magistri Iordanis.³¹

1) apud E G. — 2) cum eis om. B. — 3) suo om. B; suo ingressu A C. — 4) intantum E; autem om. B. — 5) Hugoni cardinali qui fuerat B. — 6) fidens E. — 7) sacre theologie B. — 8) agens Deo G; egit Deo B. — 9) confirmavit A C; confortans eum et B. — 10) quia et ego idem B; ego om. E; et ego A C. — 11) domini mei Wilhelmi de Sabaudia, cum quo sum nunc, sicut scitis add. D. — 12) sancti B E. — 13) dicti B. — 14) sua add. B E. — 15) laboraret A C; laborabat D G. — 16) ipse retulit A. — 17) aliquando C. — 18) de filio aliquo E. — 19) numquam gaudium (tale) A C. — 20) fuerit iste E. — 21) studuit A C. — 22) autem add. E. — 23) carthusiensem B G; introivit B. — 24) competere om. E. — 25) ipsi G; ipsius B. — 26) in om. B G — 27) in tantum E. — 28) carthusiensem B G. — 29) in quo G. — 30) et usque hodie vivit add. G. — 31) conversio magistri Qualteri. VI. B; tit. a nobis add. — 32) quodam E. — 33) sancte B.

a) De fratre Hugone cf. infra in chronico ad an. 1254; supra lib. I, c. V, § V. — *b*) Festum S. Andree 30. novembris; annus ingressus eius 1225. — *c*) Celebratur hoc festum die 22. febr.: ingressus est proinde Hugo 1226. — *d*) i. e. de Romanis (Romans) in Burgundia. — *e*) Predicavit B. Iordanus anno 1229 et 1231 Vercellis; prima vice isti XIII sunt ingressi ordinem.

predicabat Vercellis, nam tunc studium ibi erat, in paucis diebus · XIII · magnos clericos¹ et litteratos traxit ad ordinem. Erat autem ibi magister Gualterus² Teutonicus, regens in artibus et³ in medicina valde peritus, qui conductus erat magno salario⁴ ad legendum. Hic⁵ audiens magistrum Iordanem⁶ venisse ait sociis et⁷ scolaribus suis : « Cavete, ne eatis ad predicacionem eius, neque verba eius audiatis aliquando⁸, quia⁹ sicut meretrix polet sermones suos, ut capiat¹⁰ homines ». Sed mira res et a domino facta; quia¹¹ qui alios retrahebat ab eo¹², ipse primus¹³ captus est in sermone illius, immo verius Dei; et cum sensualitas misera vellet eum ab ordinis ingressu¹⁴ retrahere, claudens utramque manum pugnis quasi calcaribus percuciebat latera sua dicens sibi : « Tu ibis illic, vere tu illic ibis ». Venit ergo et receptus est et fuit ibi¹⁵ multis exemplum salutis.

* 31.
Conversio cuiusdam
magni in iure
periti.¹⁶

§ IV. Fuit eciam¹⁷ ibi quidam¹⁸ alius magnus clericus in iure peritus¹⁹ qui audiens ingressum* quorundam scolarium amicorum suorum, oblitus librorum, quos ante se tenebat apertos, quos nec eciam²⁰ clausit, oblitus eciam²¹ omnium, que in domo sua habebat, solus quasi amens²² factus cursim festinabat ad fratres. Cum autem obviasset cuidam sibi noto, et quereretur²³, quomodo sic solus currebat²⁴, non sistens²⁵ gradum, hoc solum respondit : « Ego vado ad Deum ». Venit²⁶ autem ad locum, ubi se receperant fratres quia nondum domum ibi habebant, et inveniens magistrum Iordanem et²⁷ fratres congregatos, proiecto quodam mantello serico, prostravit se in medium quasi ebrius, nichil aliud dicens nisi hoc : « Ego sum Dei²⁸ ». Magister autem²⁹ Iordanis, nulla alia facta examinatione vel responsione³⁰ premissa, hoc

1) scolares A C. — 2) Gualterius E; Galterus C; Walterus A: de eo infra l. IV. cap. XXV, § II. — 3) et physice peritissimus. A. — 4) stipendio A. — 5) qui A B C. — 6) Iordanem om. B. — 7) sociis suis cum scolaribus D. — 8) aliquando om. E. — 9) qui A B C. — 10) ad capiendos B. — 11) quia om. E. — 12) retrahebat alios B. — 13) prius B. — 14) ab ordine B. — 15) ibi add. E: et fuit — salutis om. B. — 16) tit. ex cod. B. — 17) eciam om. B. — 18) quidam om. A C. — 19) et in iure peritus E. — 20) eciam nec E. — 21) eciam om. B. — 22) amens fecit cursum et festinabat. E. — 23) interrogetur B. — 24) curreret B. — 25) figens E. — 26) veniens A C D. — 27) et om. D E. — 28) ego sum dei add. B G. — 29) autem om. A C E. — 30) reprehensione A C.

Inter alios quos traxit ad ordinem fuit optimus et probus theutonicus magister Godescalcus, canonicus Traiectensis, et quidam alius theutonicus, canonicus Spirensis, studens in iure canonico, qui erat rector theutonicorum Vercellis. — Lettres du B. Jourdain de Saxe. Cit. a P. Denifle : Die Universitaeten des Mittelalters I, p. 290 ss. — cf. et Denifle Cartul. l. c. p. 131 ubi invenitur ep. B. Iordani quam scribit fr. Stephano, provinciali Lombardiae, de fructu praedicationis suae Vercellis habitae. — De studio Vercellensi lege Denifle l. c. p. 290.

solum respondit : - Ex quo sitis Dei et nos in nomine eius consignamus¹ vos ei² -. Et surgens induit eum. Hec autem duo narravit, qui interfuit³ illis, et hec vidit et audivit et unus de illis fuit.

§ V. Duo scolares a) Parisius fuerunt⁵, qui cotidie officium beate virginis⁶ dicebant, quorum unus habebat propositum intrandi ordinem predicatorum, et socium sepius⁷ ad idem inducebat. Cum autem die quadam⁸ dicerent vespertas beate virginis, subito ille⁹, qui non habebat propositum, tanta devocione compunctus est, tantoque lacrimarum imbre perfusus¹⁰, quod se non poterat sustinere. In qua devocione sensit cor suum in melius immutatum et completo officio dixit socio suo : - Amodo non contradicam tibi, quoniam¹¹ veniam ad illam bonam¹² societatem, ad quam meociens invitasti¹³ -. Ex condicto igitur iverunt illa¹⁴ nocte ad matutinas ad ecclesiam maiorem¹⁵ beate Marie. Erat autem¹⁶ secunda dominica adventus. Auditis igitur¹⁷ matutinis devote, contulerunt ad invicem, in¹⁸ quo magis fuissent affecti. Unus ergo ait : - Multum commotus sum in expositione beati Gregorii super evangelium : - *Erunt signa*¹⁹ -. Alius autem dixit : - Ego autem²⁰ multum²¹ consolatus sum²² et commotus in responsorio illo²³ : *docebit nos*²⁴ *vias suas* et cetera, et maxime in versu, qui ait²⁵, ut michi videtur : *Venite, ascendamus ad montem domini*²⁶ *et ad montem*²⁷ *Dei Iacob*; ad litteram enim videtur, michi²⁸ quod invitat nos dominus, ut intremus²⁹ domum sancti Iacobi, que domus Dei est, et in monte sita -. Intraverunt igitur, et sanctissime conversati sunt.

§ VI. Frater Petrus de Luerinis³¹, vir magne sapiencie³² et auctoritatis preclare, cum adhuc existens in seculo frequenter de

1) assignamus B C. — 2) Deo A B C. — 3) interfuit et fuit unus ex illis B. — 4) tit. a nobis add.; quomodo studentes Parisius intraverunt ordinem. VIII. B. — 5) fuerunt Parisius A C D. — 6) Marie loco virginis A B C. — 7) sepe B. — 8) quadam die B G. — 9) ille om. E. — 10) est add. E G. — 11) quin iam D. — 12) beatam A C. — 13) et add. E. — 14) ea B. — 15) maiorem om. B. — 16) que B. — 17) autem B. — 18) et E. — 19) *evangelium* : *erunt signa est de prima, non de secunda dominica adventus; homiliam vide Brev. Ord. Pr. p. 93.* — 20) autem om. B G. — 21) dixit add. B E. — 22) sum om. B. — 23) *resp. VIII. dom. IIe adventus; pariter et versiculus (Is. II. 3.)* — 24) vos G; dominus add. B. — 25) nobis add. A C. — 26) dei A C. — 27) domum D G. — 28) michi om. E. — 29) in add. E. — 30) quomodo fr. Petrus de Querenis intravit ordinem. IX. B; tit. a nob. add. — 31) Quirinis C D G; Quarnis E. — 32) sciencie G.

a) De ingressu B. Iordanis et fr. Henrici de quibus hic est sermo cf. quae ipse B. Iordanis scribit in suo libello de initio ordinis (ed. Berthier p. 21).

Ps. 12.

ingressu ordinis cogitaret, propter quandam¹ sapienciam, qua pollebat, differebat de die in diem, deliberans et multum circa hoc cogitans diversa consilia² pertractabat. Factum est autem, dum quodam sero dicendo³ completorium de beata virgine prosequeretur illum psalmum : *Usquequo*⁴ *domine, oblivisceris me in finem; usquequo avertis faciem tuam a me*, et diceret⁵ sequentem : *Quamdiu ponam consilia in anima mea*, subito tantus impetus compuncionis et lacrimarum in eum irruit, quod plus nichil potens⁶ dicere, corruens se prostravit⁷ et dimissis⁸ habenis lacrimarum⁹, hoc solum volvebat et revolvebat¹⁰ in corde : *Quamdiu ponam consilia in anima mea*¹¹; *usquequo exaltabitur inimicus meus super me; respice et*¹² *exaudi me, domine deus meus; illumina oculos meos*¹³, *ne umquam obdormiam in morte*. Et sic¹⁴ completorio completo¹⁵ noctem transiens¹⁶, remota dilacione, ordinem intravit in brevi.

De intrantibus ex
consideracione
penarum presen-
cium vel futura-
rum.¹⁷

CAPUT UNDECIMUM.

Gen. V, 3.

§ I. Frater Guericus¹⁸ a), qui diu¹⁹ in diversis locis sectatus studia in logicalibus²⁰ et quadrivialibus* et naturalibus et in medicina et excellenter in ordine post²¹ rexit²² in theologia Parisius²³, retulit sui introitus ad ordinem hanc causam fuisse. Semel enim dum audiret legi in ecclesia : *Vixit Adam centum*²⁴ *triginta annis et mortuus est* et cetera²⁵, que sequuntur de morte²⁶ illorum, qui tantum vixerunt, stupefactus et perterritus et compunctus²⁷ ait : « Deus meus, omnes²⁸ moriuntur eciam illi, qui tantum vixerunt. Quid faciamus²⁹? et nos eciam moriemur ». Hac

1) quandam om. B. — 2) in corde suo add. G. — 3) quodam dicente B. — 4) usquequo — et diceret om. B. — 5) diceret frequenter versum ABC. — 6) nichil plus poterat C; valens A. — 7) prostravit hoc solum volvens et revolvens cum lacrimis : Quamdiu... A. — 8) diversis alveis lacrimarum C. — 9) lacrimis D. — 10) et revolvebat om. E. — 11) quamdiu — mea add. ACG. — 12) respice et om. ACG. — 13) meos om. AC; et cetera add. D; ne — morte om. D. — 14) in add. AC; completo completorio G. — 15) completo om. AC. — 16) transiens ordinem intravit in brevi remota dilacione B. — 17) tit. om. E; conversio fratris Guericus subtilis magistri. X. B. — 18) Guericus E. — 19) et add. ACG. — 20) loicalibus D; studia et in... B; legalibus E. — 21) postea E. — 22) rexit om. AC. — 23) Parisius om. E. — 24) nongentis om. E; nongenta ABC. — 25) iterum E; et cetera om. B. — 26) mortibus DEG. — 27) et compunctus om. DE. — 28) qui add. E. — 29) faciemus BEG.

a) De fr. Guerrico de S. Quintino, Flandrensi vide infra l. IV, cap. XIII, § XI; l. V, c. IV, § XII. — Denifle, Archiv. II, p. 206; Cartul. Univ. Paris. I, p. 158; Quetif. I, 113; Cantiprat. l. c. p. 58; Mam. l. c. p. 627; Année Dominicaine, avril, p. 336; obiit 1250.

ergo¹ utili et² sancta cogitatione compunctus ordinem intravit; cuius vita quam sancta et² doctrina quam utilis et clara fuerit³, notum est toti ordini⁴ et ecclesie Dei⁵.

§ II. Fuit quidam frater⁶ Florencie *a*), nomine Octavianus⁷ nobilis genere, sed nobilior moribus, in⁸ oracione devotus⁹, predicatione graciosus, qui sue conversionis¹⁰ retulit hanc causam fuisse : Cum studeret Bononie, contigit eum cuidam funeri¹¹ interesse, et¹² cum¹³ corpus traheretur de feretro, ut in tumulto poneretur, videns caput dependens, et quod quasi res inanimata et¹⁴ vilis et fetida sub terra cito abscondebatur, compunctus et inspiratus a Deo mortis memoriam et timorem concepit; unde ordinem est ingressus et vitam¹⁵ consummavit in eo¹⁶.

§ III. Frater¹⁷ quidam valde nobilis et¹⁴ nepos cuiusdam cardinalis cum iuenculus a patruo¹⁸ suo *b*) cardinali missus¹⁹ fuisset Parisius et a sancte memorie magistro Iordane²⁰ induceretur, quod ordinem intraret, et²¹ a quodam magno clerico retraheretur²², cumque²³ illi promisisset, quod non intraret, prius quam ei super hoc iterum²⁴ loqueretur, quadam die ivit ad locum, in quo ille manebat, ut²⁵ ei suum denunciaret ingressum; et hoc eciam²⁶ de licencia magistri Iordanis²⁷, qui dixerat, quod confidebat in Deo, quod non subverteret eum²⁸. Cumque²⁹ eum diucius quesisset³⁰, ecce invenit eum defunctum in medium³¹ chori cuiusdam abbacie Parisiensis iam delatum. Unde ex subita illius morte³² magis accensus³³ quod conceperat³⁴ complevit devote.

Hic autem³⁵ tante constancie et fervoris fuit in suo noviciatu, quod cum data fuisset audiencia magistro suo³⁶, ut loqueretur

1) vero E; igitur B D. — 2) et om. B G. — 3) fuit D E. — 4) ordini et om. E. — 5) conversio Octaviani XI. add. B. — 6) quidam Florentinus B. — 7) nomine Octavianus om. E G; Octaviani C. — 8) et E. — 9) et add. E. — 10) conversionis causam retulit... A B C; causam hanc G. — 11) cimiterio E. — 12) et om. E G. — 13) cum B E. — 14) et om. B. — 15) sanctam add. B G. — 16) conversio cuiusdam clerici add. B. — 17) frater Iohannes de Columpna (A : add. Romanus) cum iuenculus... A C D; dum frater... B. — 18) iuenculus om. E; cardinalis missus fuisset Parisius cum iuenculus .. B. — 19) fuisset missus E. — 20) Reginaldo B. — 21) et om. B E G. — 22) retrahebatur B E D G. — 23) autem E; que om. B. — 24) iterum om. B. — 25) ut scilicet illi denunciaret suum ingressum quod eciam... E. — 26) autem A C. — 27) Reginaldi qui dicebat B. — 28) eum om. G. — 29) et ecce invenit... G; quem cum B. — 30) quesisset diucius A B C. — 31) medio B D E. — 32) ipse add. G; iam add. B. — 33) est et add. E. — 34) promiserat E. — 35) et E; et fervoris om. E; devocionis D. — 36) seculari add. E.

a) De conv. Florentino vide chronicon. ad 1219; et lib. I, c. V, § I. — *b*) Ingreditur fr. Iohannes an. 1226. (Mothon l. c. p. 57); de eo vide Quetif. I, 148; Bull. Ord. I, p. 230, 411 415; obiit anno 1290 archiep. Messanensis existens; cf. supra l. I, c. V, § IIb. — De patruo eius Card. Ioh. Columna vide : Ciaconius l. c. p. 543.

coram fratribus multis¹, adeo confudit eum in suis responsis², licet multum esset iuvenis, quod ille stupescens³ abscessit.

Misit autem papa Gregorius⁴ ad instanciam avunculi sui litteras preceptorias, ut veniret ad eum, et preceptum super hoc ad prelatos ubicumque inveniretur. Sed ille⁵ hoc presciens cum fratre quodam fugit⁶ per diversa loca⁷ per Franciam, per⁸ Teutoniam latitans ne posset inveniri, nec aliquis eius occasione excommunicationem incurreret⁹. Quantos¹⁰ autem labores¹¹, quantas paupertates¹² sustinuit sic usque ad tempus sue professionis, quis¹³ sufficeret enarrare? Erat autem mirabile, quod interdum nuncii querentes eum cum litteris papalibus et sentenciis¹⁴ erant in eadem domo¹⁵ cum eo nec eum poterant invenire.

CAPUT DUODECIMUM.

De intrantibus ex
consideratione pe-
narum presencium
vel futurarum.¹⁶

§ I. Quidam doctor¹⁷ grammaticæ apud Novariam a), urbem Italie, cum vovisset se predicatorum ordinem intraturum et iam certum diem¹⁸ assignasset¹⁹ apud Mediolanum fratribus, retractus²⁰ a scolaribus et seculi vanitate, ivit ad villam aliam, ut ibi doceret²¹, ne fratres tam frequenter videret. Sed eodem²² die, quo prevaricatus est pactum²³, visum perdidit et sic per tres dies permansit. Tandem peccatum cognoscens et confitens visum recepit et ordinem intravit, et in eo²⁴ devote²⁵ permansit²⁶.

§ II. Fuit quidam scholaris Bononie nimium delicatus, de quo²⁷ semel, secundo²⁸, tercio visum est* cuidam fratri²⁹, quod si³⁰ moneretur ordinem intraret. Venit ergo ad subpriorem fratrum³¹, qui eius compatriota erat et quod³² viderat, revelavit; ille autem respondit: « Diviciis et deliciis plenus vix poterit deserere vicia

1) multis om. A B C. — 2) responsis suis E; responsibus B. — 3) stupefactus cum suis A B C; ille cum astantibus stupefactus abscessit. G. — 4) Gregorius papa E. — 5) ipse B D. — 6) fugiens E. — 7) pro Ihesu add. E. — 8) in E. — 9) incurreret excom... E. — 10) quot B C G; quod D. — 11) et add. A E. — 12) quantam paupertatem A; paupertates sic sustinuit per biennium quis posset enarrare? E. — 13) posset et add. G. — 14) et sui avunculi erant in E. — 15) domo erant A C D G. — 16) tit. om. E; quod quidam intrans ordinem prius amiserit visum. XIII. B. — 17) doctor om. A C. — 18) cum certum assignavit diem apud... B; diem om. G. — 19) fratribus om. A B C; fratris apud Mediolanum G. — 20) retentus A B C. — 21) doceret ibi A C. — 22) ea B; eadem G. — 23) pacto E. — 24) eodem A C. — 25) devotus D E. — 26) quod quidam iuvenis nolebat audire de deo, sed post venit ad ordinem. XIII. add. B. — 27) de quo om. E. — 28) et add. E. — 29) cuidam fratri om. A B C D G. — 30) quod E. — 31) frater A C. — 32) et sibi quod D; ter add. A C G.

a) Novara non longe a Mediolano.

adolescencie sue ». Cumque frater omnia possible Deo assereret, cogitans supprior, quod res a Deo¹ fieret, ivit ad domum illius. Sed cum intraret cameram et eius² delicacionem in lecto et vestimentis³ attenderet, expavit nec⁴ voluit sibi aliquid loqui. Sed⁵ scolaris timens, ne ipsum ad ordinem inducere vellet, ait: Frater⁶, si vultis michi aliquid dicere, nolo audire, nisi promittatis michi, quod nichil de Deo dicetis ». Tunc supprior respondit: « Loquamur⁷ de patria et de⁸ parentibus nostris⁹, et in fine tantum¹⁰ duo verba de Deo dicam¹¹ ». Qui ait: « Bene, sed cavete¹², quod non plura dicatis ». Cum igitur diucius familiariter fuissent locuti¹³, surgens supprior ait: « Recedo, sed illa duo verba, que promiseram dico. Scitis vos, domine¹⁴, qualem lectum¹⁵ habebunt in alio seculo, qui non penitent in isto? » Respondit: « Non. » At¹⁶ ille: « Isayas propheta¹⁷ ostendit dicens: *Subter te sternetur tineae, et operimentum tuum erunt vermes* ». Et exponens ei verba, licenciatus ab eo redit¹⁸ ad conventum. Ille autem in tanta meditatione remansit¹⁹ istarum tinearum et vermium, quod nichil aliud poterat cogitare²⁰; quam cogitacionem per ludos et solacia et²¹ risus²² volens remove²³ non poterat, sed magis ac magis ei illabebatur²⁴. Sicque amaritudinem, quam ex hoc sentiebat ferre non sustinens²⁵, post dies aliquos ordinem intravit, eligens in lecto duro et paupere residuum vite transire, ut post mortem in celum²⁶ portaretur ab angelis²⁷, magis quam hic lascive in stratu suo et postea sepeliri in inferno cum tinearum et vermium corrosione perenni²⁸ quorum hic nec cogitacionem²⁹ per dies aliquot³⁰ potuit tolerare³¹.

IS. XIV II.

§ III. Narravit bone memorie magister Iordanis de quodam iuvene nobili, pulcro et delicato, quod cum intrasset ordinem predicatorum, suadebatur sibi a quodam magno³² et litterato et

1) domino A C G — 2) eius om. B — 3) vestimentisque B. — 4) nec de huiusmodi voluit aliud (A: aliquid) sibi... A B C. — 5) et add. G. — 6) fratri B: frater om. E. — 7) loquemur A C D. — 8) de om. G. — 9) vestris A C. — 10) et tantum in fine sermonis nostri B. — 11) vobis add. D; vobis dicam de Deo A C. — 12) vobis add. B. — 13) locuti diucius A C G. — 14) Recalde add. A C. — 15) locum C. — 16) ait A C. — 17) propheta om. E; Isaias propheta om. B. — 18) rediit B G. — 19) mansit B. — 20) cogitare: per ludos vero et solacia et risus sociorum volens amovere a corde et non poterat. B. — 21) et om. G. — 22) ac risum (G: risus) sociorum. A C G; per risus et solacio et ludos sociorum volens D. — 23) amovere C D G; a corde add. G. — 24) inalescebant B. — 25) prevalens B. — 26) potaretur in celum E. — 27) angelo C. — 28) corrupcione om. perenni E. — 29) cogitaciones E. — 30) aliquos D E. — 31) sustinere E; conversio alterius iuvenis delicati in seculo. XV. B. — 32) magistro add. E.

amico parentum suorum, ut ordinem exiret, dicebat : « Melius est, ut¹ modo exeas sine peccato et nota², quam postea, cum³ tu, qui tenerrimus es, tam durum ordinem⁴ non poteris⁵ tolerare ». Cui iuvenis ille respondit : « Causam, quam vos⁶ michi allegatis⁷ ad exitum⁸, hanc ego⁹ scio fuisse motivum ad meum ingressum. Cogitavi enim¹⁰ apud me dicens, si nullam asperitatem sustinere possum¹¹ in seculo, quomodo illas penas intollerabiles et invariables¹² sustinere¹³ potero in inferno? Ideo decrevi istam¹⁴ in presenti sustinere asperitatem, ut in alio seculo eternam non paciar, sed¹⁵ cum pauperibus¹⁶ pauper hic, ut¹⁷ sim dives in regno celorum. »

CAPUT DECIMUM TERCIMUM.

De intrantibus ex speciali revelacione sibi facta. ¹⁸

§ I. Frater Iacobus, prior quondam Bononiensium¹⁹ fratrum²⁰ predicatorum, retulit pluries fratribus, quod quidam advocatus magnus²¹ et ipsi²² valde dilectus, habuit sibi socium²³ karissimum; qui cum ex infirmitate iam esset ad mortem, rogatus ab ipso promisit ei, quod infra ·XXX^{um} diem²⁴ ad ipsum²⁵ veniret. Obiit²⁶, et cum²⁷ instaret ·XXX^{us} dies, apparuit ei, et interrogatus, qualiter sibi²⁸ esset, respondit, se in purgatorio esse. Interrogatus de pena respondit : « Si montes et omnia visibilia hec arderent, meo²⁹ non possent equiparari ardori³⁰ ». Interrogatus, si in purgatorio esset remedium, respondit : « Habemus interdum, sed magnum detrimentum paciuntur anime³¹ modo propter guerras³² inter papam et imperatorem a), quia eis multa per³³ interdictum suffragia subtrahuntur,* et cotidie multe anime evolarent, si misse solite dicerentur ». Interrogatus an³⁴ pax futura³⁵ esset, re-

* 32'

1) quod E; ut exeas modo D. — 2) et nota om B. — 3) cum enim tu tenerrimus sis tam... A. — 4) ordinis E. — 5) certe add. A C. — 6) vos om. A B C. — 7) assignatis D. — 8) exeundum B. — 9) ingressum fuisse D. — 10) enim om. E. — 11) possum sustinere A C D. — 12) innarrabiles A B C G; innumerabiles D. — 13) sufferre D G. — 14) istam om. D E. — 15) et cum pauperibus esse pauperem hic ut sim... A C. — 16) Christi esse add. B. — 17) ut om. E. — 18) tit. om. D E; pars octava de spiritualibus revelacionibus fratrum. Primum. B. — 19) Iacobus quondam prior Bononie fratrum... E. — 20) fratrum om. B. — 21) magnus om. G. — 22) ipse A C. — 23) socium sibi A C G; valde add. B. — 24) ·XXX· dies E. — 25) veniret ad eum B. — 26) autem add. A C. — 27) iam add. D G. — 28) ei E. — 29) in eo E; meo om. A G; modo B. — 30) eo comparari A C. — 31) anime om. E; nostre add. B. — 32) guerram E; propter papam et imperatores discordantes, quia... B. — 33) propter A C D; per interdictum om. B. — 34) si A B C. — 35) esset futura D.

a) Gregorius IX an. 1239 Fridericum II. imp. anathemate percellit. Theiner l. c. ad. 1239, p. 189; ibidem de bello Friderici contra papam.

spondit : « Pax nullo modo fiet, quia peccata hominum hoc¹ merentur ». Dixit ergo² ei iterum : « Quid est de statu meo? » Respondit : « Tu in malo statu et officio es³ ». At ille⁴ : « Quid ergo faciam? » Respondit : « Fuge cito de mundo⁵ ». Et ait : « Quo fugiam? » Respondit : « Ad ordinem fratrum⁶ predicatorum ». Et statim disparuit. Ipse ergo⁷ compunctus venit ad dictum⁸ fratrem et ei omnia enarravit⁹ et disponens de rebus suis ordinem intravit et frater factus est¹⁰.

§ II. Fuit quidam decanus¹² in quadam civitate Francie, sciencia, genere, divitiis et potencia clarus¹³. Hic infirmitate correctus¹⁴ a domino, de salute anime sue cogitans ait intra se : « Ha, domine Deus meus, quid faciam, ut fieri¹⁵ salvus possim? ad quem recurram¹⁶? cuius invocabo auxilium? mi domine Deus¹⁷, indica michi¹⁸ ». Intantum autem hec cogitacio eius animum¹⁹ occupavit, ut²⁰ nichil aliud²¹ dicere poterat aut eciam²² cogitare. Cum igitur²³ in hac prece magnum noctis spacium pertransisset, modicum soporato astitit²⁴, ut sibi videbatur, Christus dominus ei²⁵ dicens : « Si vis salvus fieri, intra ad servos meos ». Qui cum quereret, qui essent²⁶, respondit : « Intra ordinem predicatorum ». Mane igitur²⁷ facto vocavit sacerdotem, ut sibi corpus Christi offerret. Fit concursus amicorum, luctus familie, timor²⁸ eorum, qui illum²⁹ carnaliter diligebant³⁰. Astante ergo multitudine cum sacerdos vellet sibi corpus domini dare³¹, ait : « Ideo feci corpus Christi afferri³², ut in eius presencia, ante quem³³ nullus debet mentiri, referam, que³⁴ michi in nocte hac contigerunt ». Et narrans predicta per ordinem subiunxit : « Ex quo ipse Christus ita michi consuluit³⁵, nolo ultra tardare³⁶ ». Et statim misit ad fratres, ut sibi habitum ordinis afferrent sine mora³⁷. Cum autem amici et famuli³⁸ alta voce lugerent et a proposito eum³⁹ vellent avertere, ille contra⁴⁰ clamans ait : « Foras, foras⁴¹,

Quomodo Ihesus
vocavit quendam
decanum ad ordi-
nem.¹¹

1) quia hoc D; hec A C. — 2) qui dixit ei B. — 3) es om. E. — 4) ait illi B C D. — 5) mundum B. — 6) fratrum om. B. — 7) vero B D. — 8) predictum B. — 9) narravit B E. — 10) intravit factus frater B; factus est frater D. — 11) tit. ex B. — 12) Andegavis civitate A D. — 13) preclarus D. — 14) correptus A C D. — 15) salvus fieri E; possim fieri salvus D. — 16) curram D E. — 17) meus add. D E. — 18) michi om. E. — 19) animam eius D. — 20) quod B G. — 21) aliud eciam dicere posset aut... E. — 22) eciam om. D. — 23) ergo A C; autem B. — 24) sibi add. B. — 25) sibi E. — 26) erant E G. — 27) autem E. — 28) clamor D; rumor A C. — 29) eum B D. — 30) dilexerunt D. — 31) ministrare D. — 32) auferri B; afferri om. E. — 33) ante cuius presenciam B. — 34) quod... contigerit G. — 35) consuluit michi D. — 36) ut non tardarem, nolo tardare B. — 37) sine mora afferrent (B : auferrent) A B C. — 38) familia eius (D : om. eius) lugerent alta voce... D E. — 39) illum E. — 40) e contra A B C; e converso D. — 41) foras add. in marg. C.

predam sequitur ista turba¹, non hominem ». Indutus ergo et² ad domum fratrum portatus post aliquod temporis³ spacium cursum⁴ suum presentibus fratribus et orantibus finiens cum multa devocione in domino⁵ obdormivit. Habuerunt autem⁶ fratres multam consolacionem⁷ de eo⁸, tum quia prius ordini non fuit⁹ devotus, tum quia¹⁰ magnum fuit¹¹ vere¹² conversionis exemplum, et quia multos illis libros, quibus valde indigebant, reliquit.

Conversio cuiusdam
notabilis atque
ditissimi legiste.¹³

§ III. In civitate¹⁴ quadam¹⁵ Francie contigit quendam magnum et peritissimum legistam graviter infirmari, deliciis affluentem et valde rebus secularibus implicatum. Qui cum, decano¹⁶ illius ecclesie et quibusdam canonicis presentibus, fecisset¹⁷ libros, quos multos habebat, et vasa argentea quam plurima coram se apportari, ut ex eis conderet testamentum, subito levi quodam¹⁸ depressus est sompno. Illis autem pacienter expectantibus, ut ex illo sompno eius¹⁹ natura aliquantulum mutaretur²⁰, subito evigilans²¹ dixit²² : « Attrahe navem ad ripam ». Cumque dicerent astantes : « Vos²³ aliena loquimini », respondit²⁴ : « Nequaquam, novi²⁵ que dico ». Qui cum quererent ab eo²⁶, quid vidisset, dixit : « Videbatur michi, quod essem in mari in parvula navi veniebantque porci nigri²⁷ qui me submergere nitebantur²⁸. Cumque clamarem ad dominum, vidi in ripa²⁹ duos homines stantes cum albis capuciis et nigris cappis³⁰, et³¹ cum ab illis auxilium cum lacrimis³² postularem, dixerunt : « Veni³³ secure; extendentesque manus trahebant me³⁴ ad litus, et sic* evigilans dixi, que audistis ». Cumque illi respondissent³⁵ bonum esse sompnum dixit : « Non est, inquam³⁶, sompnum, sed veritas; venient³⁷ enim huc statim fratres predicatorum, qui me in societate sua³⁸ recipient et de periculo³⁹ seculi liberabunt ». Cumque⁴⁰ adhuc ita⁴¹ loqueretur, duo fratres intraverunt cameram, ubi erat; vidensque eos gavisus est valde, et cum multa devocione et⁴² iunctis⁴³ manibus postula-

* 33.

1) turba ista B D G. — 2) et — portatus om. B E. — 3) tempus spacium finiens presentibus B. — 4) vite sue A. — 5) in domino om. D. — 6) autem om. B. — 7) multas consolaciones D. — 8) de eo om. E; ab eo B — 9) fuerat A C; erat B. — 10) eius add. E. — 11) fuit om. E. — 12) vere om. G. — 13) tit. ex B. — 14) Ambianiensi (Amiens) add. A D. — 15) quadam om. A D. — 16) Ambianiensi add C D. — 17) fecisset multos B; curasset A. — 18) quodam levi A C. — 19) eius om. E. — 20) iuvaretur A C. — 21) evigilat E. — 22) ait : trahe... B. — 23) vos om. A B C. — 24) ait B. — 25) enim add A B C. — 26) qui cum quereretur B. — 27) nigerrimi A B C. — 28) volebant D. — 29) in ripa om. B. — 30) cum albis et nigris capuciis E. — 31) et dum cum lacrimis B. — 32) et clamore add. A C G. — 33) venite E. — 34) me om. B. — 35) dicerent B. — 36) dixit, inquit, non... E. — 37) veniant E; venientque statim huc B. — 38) sua om. E. — 39) periculis B G. — 40) cum E. — 41) ista B G. — 42) et om. B. — 43) erectis D.

bat¹, ut eum recipere dignarentur. Ipsi vero prius habito consilio cum fratribus, eum receperunt; et cum² multa devocione cum eis³ permansit et post aliquot⁴ dies cum magna fiducia in sancta confessione decessit.

Hoc autem ipsi⁵, qui interfuerunt, nobis diligenter omnia narraverunt.

§ IV. Frater Hainricus Teutonicus *a*), vir sanctus⁶ et in predicatione clero et populo admodum graciosus, narravit hanc fuisse causam ingressus sui: Habebat patrum militem in oppido⁷ Montis martis, qui eum nutrire et doceri fecerat et⁸ Parisius in suis expensis tenebat. Qui in Teutonia defunctus⁹ apparuit ei dicens: « Sume in remedium pene, qua ego¹⁰ crucior, crucem transmari-
nam¹¹, que modo predicatur; et cum de Iherosolima redieris, invenies Parisius novum¹² predicatorum ordinem, quem intrabis; eorum paupertatem non verearis et non¹³ despicias¹⁴ paucitatem, quia in gentem¹⁵ multam et in salutem plurimum¹⁶ convalescent ». Sumpta igitur¹⁷ cruce et voto completo, cum redisset de transmari-
nis¹⁸ Parisius, invenit paucos fratres, qui de Tolosa venerant¹⁹, et de novo acceperant²⁰ domum, et sine aliqua hesitatione intravit ad eos. Ubi post²¹ apparuit ei dictus²² patruus gratias agens, quod eius adiutorio erat purgatorio liberatus.

Quomodo frater Henricus Theutonicus ordinem intravit.

§ V. Frater Petrus de Albenacio *b*), qui in Provincia fuit prior et lector, et²⁵ sancte et feliciter cursum²⁶ suum in ordine²⁷ consummavit, narravit se venisse ad ordinem in hunc modum. Cum ipse, inquit²⁸, in civitate Ianuensi²⁹ in phisica practicaret³⁰ esset-
que iam³¹ ordini obligatus, pauperes Lugdunenses, qui et³² Valdenses³³ *c*) dicuntur³⁴, in tantum animum eius³⁵ perverterunt, ut in

Quomodo frater Petrus de Albenacio venit ad ordinem.²⁵

1) postulavit E. — 2) cum om. D. — 3) permansit cum eis E. — 4) aliquos E. — 5) illi B; hoc autem ipsi fratres qui *add in marg.* C. — 6) sanctus nec non predicatione preclarus et populo E. — 7) oppido marsborchensi castri martis B. — 8) eumque B. — 9) defunctis om. B. — 10) ego om. A C G; quam pacior B. — 11) ultramarinam B. — 12) novorum E. — 13) nec A B C. — 14) despiciens E. — 15) gentem plurimum convalescat E. — 16) plurimorum B. — 17) ergo E. — 18) partibus *add.* D. — 19) advenerant D. — 20) acceptarant B. — 21) postea B. — 22) dicens E. — 23) tit. ex B. — 24) Alberaco E; Albenacton C; Albenaton A; Albenatrio D. — 25) et om. E. — 26) tempus D. — 27) in ordine om. B. — 28) ipse inquit om. B. — 29) Parisiensi D. — 30) predicaret in E; physice operam daret A; legeret B; *in cod. C. desideratur aliquod verbum.* — 31) esset quidam E. — 32) et om. A C; qui om. B. — 33) valdenenses E. — 34) dicuntur om. B. — 35) eius animum A C.

a) De fr. Henrico (Seniore) de Marsberg vide infra l. IV, c. XXV, § IV; supra l. I, c. VI, § IV; Quetif. I, 148; Cantiprat. l. c. p. 341; de adventu fratrum Parisiis cf. chron. ad. 1217. — *b*) Fr. Petrus de Albenatio (Aubenas). Obiit circa 1245; cf. de eo Quetif. I, 177; infra cap. XV, § V. — *c*) De heresis Waldensium origine et progressu; de heresi pauperum de Lugduno vide. Mam. l. c. p. 174 et ss.; 180 et ss.

magno esset dubio, quos¹ potius sequeretur; inclinabatur² tamen magis ad Valdenses³, quos ibidem invenerat, eo⁴ quod plura⁵ humilitatis exterius⁶ et⁷ virtutum pietatis signa in illis⁸ videret; fratres vero⁹ iocundos et¹⁰ nimis pomposos extra considerabat. Sero igitur¹¹ quodam anxius de hiis, dum nesciret quid faceret, genibus flexis et flens largiter¹² Deum toto corde rogavit, ut sua misericordia revelaret, quid sibi¹³ in illo dubio esset faciendum. Cum ergo post oracionem paululum¹⁴ obdormisset, videbatur sibi, quod ibat per quandam viam in sinistra nemus habens¹⁵ opacum, in quo Valdenses videbat¹⁶ diversos ab invicem, vultus tristes habentes¹⁷; a dextris autem apparebat murus¹⁸ quidam pulcherrimus, longus valde¹⁹ et²⁰ altus, iuxta quem diu ambulans tandem²¹ venit ad portam et introspiciens videbat pratum amenum²² valde, arboribus consitum, floribus picturatum, et in eo multitudinem fratrum predicatorum in modum²³ corone facies²⁴ iocundas habentium et erectas ad celum, quorum²⁵ quilibet elevatis manibus corpus Christi tenebat. Cumque visione huiusmodi²⁶ vehementer delectaretur²⁷, et ad eos affectaret²⁸ intrare, astitit ei²⁹ angelus, qui erat custos porte et ait: „Huc non intrabis³⁰ modo”. Cum ergo fleret fortiter, excitatus³¹ est* et invenit se perfusum lacrimis et sensit cor suum exillaratum a priori illa tristitia; et post dies aliquot³² expeditis quibusdam³³ ad que tenebatur, ordinem predictum³⁴ intravit³⁵.

* 33'

Hoc³⁶ ego ab ipsius ore audivi et plura alia³⁷. Erat³⁸ valde contemplativus et illi plura dominus in ordine et de ordine³⁹ revelavit.

Conversio cuiusdam
juvenis.⁴⁰

§ VI. Fuit in Tuscia, dyocesi Florentina⁴¹, iuvenis quidam, qui ab ipsa puericia voluntatem habuit domino serviendi; quem

1) ad quos potius frequenter inclinabatur cum magis (!) E. — 2) inclinabat B. — 3) qui tunc publice ibi stabant eo A D. — 4) eo om. B. — 5) plurima B. — 6) extrinsecus A C. — 7) virtutum et pietatis A. — 8) in illis om. E. — 9) autem nimis pomposos et iocundos D. — 10) iocundos et om. B. — 11) ergo A C. — 12) flens largiter om. E; flensque B. — 13) sibi in illo dubio esset. E. — 14) modicum D. — 15) habentem A C. — 16) diversos videbat E; diversos sibi (sive?) divisos ab... B. — 17) trahentes A. — 18) nemus... quoddam... pulcherrimum D. — 19) longius — iuxta om. B. — 20) et om. E. — 21) tandem om. A B C. — 22) valde amenum D E; valde om. B. — 23) in medio E. — 24) facies — celum om. B; *add. in marg.* C. — 25) et B. — 26) huiusmodi visione D. — 27) declinaretur ad E. — 28) haberet affectum intrandi D. — 29) ei om. D. — 30) intrabit E. — 31) expergefactus E. — 32) aliquos D. — 33) aliquibus D. — 34) predicatorum A C. — 35) introivit B; intravit predictum D. — 36) hec ego et plura alia ab... A C; hoc ergo ego B. — 37) et plura alia om. B. — 38) enim *add.* A B C E. — 39) plura de ordine et in ordine Deus B. — 40) tit. ex B. — 41) Florentia D; dyocesis florentine B.

simplicem et¹ ad bonum affectum invenientes heretici seduxerunt et ipsum credentem de eis multa bona propter apparenciam sanctitatis, quam in eis videbat, ad se penitus pertraxerunt. Cum autem² quadam die ipse et quidam³ alius hereticus perfectus⁴ starent⁵ ad solem, dixit ille alius isti : « Ecce quomodo nos lucifer calefacit⁶ ! » Qui auditum⁷ exhorrens ait : « Quid est⁸ quod dicis ? » Et ille : « Nescis tu⁹ adhuc, quod dyabolus hec¹⁰ visibilia fecit ? » Qui stupefactus¹¹ ex hiis convocans omnes maiores eorum¹², quos potuit, dixit : « Ecce, iam annis XII fui vobiscum et nullus dixit michi¹³ adhuc, quod ista scilicet¹⁴ visibilia¹⁵ dyabolus omnia fecerit¹⁶. Si ergo hoc michi¹⁷ secundum scripturam, quam teneamus, probatis, paratus sum acquiescere; si autem ego vobis contrarium¹⁸ probavero, vos errorem istum deponite et acquiescite veritati¹⁹. » Facta igitur inter eos magna²⁰ disputacione, cum nichil possent probare²¹, confusi recesserunt ab eo. Ipse autem recludens se in quadam camera dedit se multo fletui, et proruperunt²² flumina lacrimarum, acceptabile sacrificium Deo²³. Cum igitur²⁴ diu Deum orasset²⁵, ut ei ostenderet, quam viam teneret, venit ei in mentem, ut testamentum novum acciperet et in eo quereret viam²⁶ sibi salutis ostendi²⁷; et dicto pater noster cum multo fletu cultellum²⁸ quendam²⁹ inmisit³⁰ per testamentum³¹, et aperiens in nomine Christi cuspidem eius invenit super hoc : *Sinite eos, ceci sunt et duces cecorum*. Et infusa celitus luce securitatis vidit³², quod dominus ei dicebat, ut cecos illos³³ dimitteret, cum non esset apud eos via vere³⁴ salutis. Sed adhuc remanens in alio dubio dixit : « Ecce, pie domine³⁵, docuisti me, quid fugiam³⁶; nunc doce me, quo vadam. Dicunt enim³⁷ Iudei, Sarraceni, Valdenses, Romani apud se esse viam³⁸ salutis ». Iterum ergo orando, ut prius³⁹, misit canipulum⁴⁰ in librum⁴¹ et aperuit

Matth. XV. 14.

1) et om. B E. — 2) ipse quadam die hereticus perfectus et quidam alius starent D. — 3) quidam om. A. — 4) et quidam alii add. C. — 5) staret E. — 6) calefecit E. — 7) auditu B. — 8) quid est, ait D. — 9) tu om. B D. — 10) ista D. — 11) et add. A C D; ex hiis om. B. — 12) eorum om. B. — 13) michi om. E. — 14) quod add. D. — 15) omnia add. A B C D. — 16) fecerat E. — 17) michi hoc D. — 18) ostendero et add. B. — 19) veritati om. B. — 20) disputacione magna E. — 21) et add. E. — 22) prorumpebant B. — 23) acceptabile deo... E. — 24) ergo A B C. — 25) orasset deum A C; deum om. G. — 26) novam add. E. — 27) salutis sibi ostendi A C; salutis quereret sibi ostendi G. — 28) cultellinum A C. — 29) quendam om. B. — 30) intrusit A C — 31) textum B. — 32) audit E. — 33) illos om. B. — 34) vere om. E. — 35) domine om. E. — 36) quid faciam E; sed add. E. — 37) enim Sarraceni, Valdiri... B. — 38) vitam E. — 39) ut prius om. B. — 40) manipulum in librum ubi prius B. — 41) librum ut prius A C.

Matth. XXIII. 2. et in cuspide sic invenit¹ : *Super cathedram Moysis sederunt scribe et pharisei; omnia ergo, que² dicunt facite, secundum vero³ opera eorum nolite facere.* Et⁴ videns, quod hoc melius conveniebat doctoribus Romane ecclesie⁵, statim confirmatus est in fide vera⁶.

Post modicum⁷ autem⁸ intrans ordinem nostrum, multo tempore se habuit in fidei defensione, viriliter⁹ disputando, predicando et detegendo hereticos et catholicos confirmando.

De iuvene intrante
contra voluntatem
patris. ¹⁰

§ VII. Cum fratres inducerent ad intrandum¹¹ quendam scolarem de Tuscia¹², et pater eius retraheret illum¹³ verbis multis, a¹⁴ nimio dolore, quem ostendebat ex ingressu alterius filii¹⁵, qui per annum ante factus fuerat¹⁶ frater, iuvenis compunctus¹⁷ cepit rogare dominum¹⁸, ut sibi beneplacitum suum ostenderet, an scilicet¹⁹ patri deberet acquiescere, an ordinem intrare. Nocte igitur quadam vidit in sompnis quandam domum pulchram²⁰, que non habebat tectum nisi celum, in cuius medio ibat²¹ scala usque ad celum²² pertingens. Videbatur eciam sibi, quod ad illam domum veniebant omnes anime salvandorum, et videbat²³, quod inter alias²⁴* anima fratris sui erat ibi. Cum ergo²⁵ videret²⁶ animas omnes ascendere et²⁷ animam fratris sui, volebat et ipse vehementer ascendere, sed non poterat se movere. Unde flens et eulans²⁸ dicebat²⁹ : « O si intrassem ordinem³⁰ predicatorum, modo³¹ in celum cum fratre meo ascenderem ». Cum hoc replicaret plorando et³² orando, excitatus est et cognovit, quod dominus ipsum vocabat³³; et statim relictis omnibus et patre³⁴ ad ordinem convolvit.

* 34.

Conversio magistri
Nicolai. ³⁵

§ VIII. Anno domini ·M^o·CC^o·L^o·II° magister quidam, regens in artibus apud Salamanticam³⁶ a), urbem Ispanie, ubi studium tunc³⁷ vigeat, cum in mane cuiusdam dominice venisset cum

1) et invenit in cuspide... D. — 2) quecumque B. — 3) vero om. E. — 4) et om. E. — 5) ecclesie Romane D G. — 6) in vera fide est confirmatus A B C. — 7) postmodum B D. — 8) autem om. E. — 9) et D; scilicet E. — 10) tit ex B. — 11) ordinem add. A B C. — 12) Tuscia ad intrandum et D. — 13) eum B. — 14) ex A; a om. E; et B G. — 15) sui add. A C. — 16) fuit G. — 17) compunctus om. E. — 18) deum B. — 19) videlicet B; si E. — 20) pulcherrimam E; pulchram non habentem B. — 21) erat A B C. — 22) tectum G. — 23) videbatque B. — 24) animas add. B D. — 25) autem E. — 26) videret alias ascendere D. — 27) eciam A. — 28) evigilans E G; vigilans A C. — 29) ait D. — 30) fratrum add. D. — 31) modo om. — 32) orando plorando D G; et add. in marg. C; et orando om. B. — 33) vocavit B D. — 34) et add. E. — 35) tit. a nobis add.; conversio cuiusdam magistri B. — 36) Salmaticam E; Salmanticam G; Silmanciam D. — 37) tunc om. A B C.

a) Conv. Salmantinus (Salamanca) fund. 1225 vel 1226. Mothon l. c. p. 328.

multis scholaribus¹ ad domum fratrum, ut sermonem audiret², subito facta est inundacio magna pluviarum³, ita quod³ commode non potuerit⁵ exire⁶. Unde supprior domus dictum magistrum ad prandium invitans, cum eum retinere non posset, tradidit ei⁷ cappam fratris unius, ne sua vestimenta fedaret. Qua induta dixit supprior in presencia multorum scolarium et doctorum, qui in capitulo erant : « Protestor ego hodie, et vos omnes sitis testes, quod magister Nicolaus habitum nostrum assumpsit ». Quod⁸ magister predictus⁹ videns¹⁰ et deridens concessit¹¹, et exiens domum cum multo risu et cachinno tota die illa per plateas et domos scolarium discurrens, cappam illam¹² portavit. Ipsa autem nocte corripuit eum gravissima febris continua, de qua¹³, cum ipse et medici sibi¹⁴ valde¹⁵ timerent, ipse preces ad Deum convertit perterritus¹⁶. Audivit igitur vocem dicentem sibi : « Credisne tu, quod ego velim haberi in reverencia et honore¹⁷ personas¹⁸ tantum¹⁹ predicatorum? immo et habitum et vestes eorum. Et quia tu non reverenter²⁰ illum tractasti, scias, quod nisi tibi²¹ precaveris²², non feres²³ impune ». Hec vox ter²⁴ ab eo vere²⁵ audita est²⁶, non in sompnis, ut dixit²⁷. Unde territus vocavit fratres et habitum, quam deridendo portaverat, cum reverencia et multa devocione suscepit ad Dei gloriam et suam salutem et ad²⁸ edificacionem multorum²⁹. Hec omnia ipse frater magistro³⁰ ordinis scripsit.

§ IX. Frater quidam a), vir³² fame eximie³³, excellentis status³⁴ in ordine, cum adhuc iuenculus studeret Padue, ex³⁵ admonicionibus fratrum et maxime ex predicacionibus magistri Iordanis habebat sepe voluntatem intrandi ordinem, sed non plenam. Avunculus enim eius, qui ibi erat, contradicebat ei. Unde et

De conversione
fratris Alberti.³¹

1) secularibus D. — 2) audirent A D. — 3) pluviarum magna G. — 4) que A B C G. — 5) potuerunt A B C G; potuerant D. — 6) exire om. A. — 7) et A C. — 8) qui B. — 9) dictus D. — 10) videns B D G. — 11) abcessit B. — 12) illam om. A C. — 13) et pro de qua B. — 14) sibi om. B D. — 15) valde sibi A C G. — 16) ultra modum add. A B C; valde add. G. — 17) honore habere D. — 18) personas om. E. — 19) tantum om. B. — 20) irreverenter A B C G. — 21) tibi om. E. — 22) precaveas A. — 23) ferre E: feres om. B. — 24) tibi E. — 25) vere om. A C. — 26) et add. A C. — 27) ipse (ipsemet: B) retulit A B. — 28) ad om. A C G. — 29) multorum om. G. — 30) magistro ordinis plenarie scripsit A C; plenarie magistro. D: Iordani pro ordinis E. — 31) tit. a nobis add.: quam utile sit audire verbum Dei de quodam alio patet. IX. B. — 32) valde E. — 33) eximie et sanctitatis magne, qui excellens fuit in physica et prior provincialis in Theutonia, frater Albertus Theutonicus, magister (Albertus add. in textu) in theologia, cum adhuc... D. — 34) atque sciencie add. A. — 35) ex om. E.

a) De fr. Alberto cf. Quetif. I, 162-164.

iurare ipsum¹ compulit, ne infra certum tempus iret ad domum fratrum. Post² quod transactum veniens frequenter ad fratres firmabat³ propositum, sed timor, ne exiret, faciebat eum multociens vacillare⁴. Quadam autem nocte⁵ vidit in sompnis, quod intrasset⁶ ordinem et quod post modicum⁷ exisset. Evigilans ergo mirabiliter est gavisus eo quod non intraverat, in animo suo dicens : « Nunc video, quod illud⁸, quod timebam, eveniret michi, si umquam intrarem ». Contigit autem eadem die, cum interesset⁹ sermoni magistri Iordanis, qui inter cetera loquens de temptationibus dyaboli, quomodo subtiliter decipit¹⁰ aliquos, ait : « Sunt¹¹ aliqui, qui proponunt relinquere mundum et ordinem intrare; sed dyabolus facit eis impressiones in sompnis, quod intrent et post exeant¹² et equitantes vel¹³ in rubeis vestibibus vel solos vel cum dilectis inveniunt se, ut¹⁴ eis timorem intrandi incuciat, quasi¹⁵ non possent¹⁶ perseverare, vel si iam intraverint¹⁷, ut terreat¹⁸ atque conturbet eos ». Tunc iuvenis miratus¹⁹ vehementer post sermonem accessit ad eum^{20*} et ait²¹ : « Magister, quis revelavit vobis cor meum? » et exposuit ei omnes predictas²² cogitationes suas et sompnum. Magister²³ autem firma²⁴ de Deo percepta fiducia multis modis confortavit eum contra huiusmodi temptationem²⁵. Ille autem ad verba eius²⁶ ex toto conversus et omnem²⁷ moram rescindens²⁸ ordinem intravit²⁹. Hec autem ipse³⁰ frater³¹ narravit sepius³².

34'
Visio que traxit
quendam decanum
ad ordinem.³³

§ X. Decanus³⁴ quidam de Flandria monebatur sepius a quodam antiquo fratre predicatore³⁵, quod secularibus pompis renunciando ordinem³⁶ intraret³⁷. Sed³⁸ ille timens, quod cibus avidis³⁹.

1) eum A C; ipsum om. B; ipsum iurare D. — 2) post transactum tempus veniens... E. — 3) firmavit D. — 4, vacillari E. — 5) vice B. — 6) introisset B. — 7) iterum add. A C. — 8) id B. — 9) die interesse B; eum interesse D. — 10) decepit A C. — 11) autem add. E. — 12) quod postea exeunt B. — 13) vel om. E G. — 14) ut scilicet sic timorem incurrant intrandi A C; ut scilicet sic eis (sic eis om. B) timorem incuciat intrandi B G; sic add. D. — 15) quasi perseverare non... A B C. — 16) possint D. — 17) intraverunt E. — 18) eos add. A C; contereat eos atque conturbet B. — 19) miratus (B : add. ergo) iuvenis A B C. — 20) magistrum D. — 21) ei add. D. — 22) predictas om. B. — 23) dixitque ei magister Iordanis firma de Deo percepta fiducia : Promitto tibi, fili, quod si intraveris, numquam de cetero exhibis; replicans ei pluries verbum istud. Ille ergo ad verba eius excusso corde conversus et omnem... D. — 24) summa A C; firmando Deo G; firmavit eum multis modis contra temptationes has... B. — 25) temptationes G. — 26) ad... eius om. B. — 27) omnem om. B; *add. in marg.* C. — 28) respuens corr. man. rec. in marg. E. — 29) introivit B. — 30) sibi *pro* ipse A C; omnia ipse G — 31) frater Albertus narrans dixit, quod ad omnes quas habuit in ordine temptationes sive a dyabolo sive a mundo, recordacio promissionis illius sancti viri erat ei remedium singulare. Sepius... D. — 32) sepius om. A B C G. — 33) tit. ex B. — 34) decanus — a quodam om. E. — 35) predicatore fratre E. — 36) nostrum add. A C G. — 37) intravit E. — 38) sed om. A C. — 39) aridis B.

uti non posset, cum¹ diu delicate vixisset, item² quod pedes ire non posset, eo quod corpulentus erat³ nec sine equo dimidium miliare⁴ ire valebat, ab ordinis retrahebatur⁵ ingressu. Cum igitur super hiis fluctuans, frequenter ad dominum clamaret⁶, vidit in sompnis mensam cum⁷ albis panibus ante se positam; et dicebatur ei⁸ quod bene talibus uti posset⁹. Videbatur iterum¹⁰ sibi, quod fratrum chorum intrabat, ubi omnes erant in albis, et quilibet dabat sibi miram¹¹ pixidem cum aromaticis speciebus¹². Videbatur ei eciam alia nocte, quod¹³ iter quoddam erat factururus per maximas nives, et cum¹⁴ timeret multum, videbat in medio illius magne nivis semitam quandam rectam et liberam¹⁵ et pulcherrime¹⁶ stratam. Quibus a domino monitus¹⁷ intravit ordinem; et ut¹⁸ a fratribus sui conventus audivi¹⁹, valde potens a domino factus est ad ieiunia²⁰ et labores itineris et ad cetera gravia toleranda pro Christo. Ipse autem frater et confessor eius²¹, qui ipsum ad ordinem²² induxerat, secreto michi omnia predicta nar-raverunt.

§ XI. Frater quidam²⁴, vir religiosus et Parisius in theologia magister, cum studeret Bononie, et frater Guerricus a), qui tunc legebat ibi²⁵, per se et fratres multos ad ordinem illum²⁶ inducere²⁷, de die in diem magis indurabatur²⁸. Adveniente autem die parasceves²⁹, cum ivisset audire officium ad aliam ecclesiam, quia timebat³⁰, ne, si veniret³¹ ad fratres, eum moverent³² ad ordinem, et in tam compunctiva³³ die timebat³⁴, quod se continere non posset, quin ad ingressum ordinis moveretur. Invenit psalterium et aperuit, et ipsi statim³⁵ ille versus³⁶ occurrit: *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit³⁷, arcum suum tetendit et paravit³⁸*; ad quod verbum quasi ad se missum divinitus, subito

Conversio cuiusdam
magistri Parisius
studentis. ²⁵

Ps. 7, 13.

1) eo quod B. — 2) item om. G. — 3) esset B. — 4) non *add. in marg.* B. — 5) trahebatur E. — 6) clamaret ad dominum A C: clamans frequenter B. — 7) cum om. B. — 8) dicebat sibi C E; sibi D G. — 9) uti posset om. E. — 10) item E; eciam D. — 11) sibi miram om. E; unam BDG. — 12) cum aromatibus et speciebus B. — 13) quod om. D. — 14) cum venisset et B. — 15) et rubetam *in marg.* C. — 16) pulcherrimam B E. — 17) commonitus A B. — 18) ego *add.* B G. — 19) quod *add.* B. — 20) ieiunandum C. — 21) eius om. E. — 22) ad ordinem ipsum A B C. — 23) tit. ex B. — 24) frater Florencius Pycardus vir... D. — 25) ibi om. B. — 26) illum om. E. — 27) duceret D: adduceretque B. — 28) inclinabatur A C; diem neque ducebatur D. — 29) parasceve B E. — 30) timuit D. — 31) venisset B. — 32) mone- rent B D G. — 33) compungitiva A C: et vitam compunctivam diu timebat D. — 34) timebat om. B. — 35) statim om. B. — 36) versus ille A C. — 37) vibrabit et cetera B. — 38) illum *add.* A C G.

a) De fr. Guerrico vide supra cap. XI, § I. huius partis.

ultra quam dici posset¹ commotus, in lacrimas resolutus clausit librum, et surgens statim ivit ad fratrem Guericum, et nullis aliis verbis premissis, in quadam ebrietate spiritus ait : « Frater Guerrice, non tardetis ». Quod verbum cum non intelligeret frater et miraretur², adiecit ille : « Pulsate ad capitulum ». Tunc frater intelligens motum animi eius, et gaudens festinanter ad³ capitulum fecit⁴ pulsari. Et receptus est cunctis admirantibus et laudantibus Deum de tam mirabili et festina conversione eius⁵, qui⁶ non per mensem, non per diem distulit, nec eciam ad suum hospicium est reversus. Hec⁷ omnia ipse frater fratribus enarravit.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

De intransibus ex
speciali devocione et
inspiracione beate
Marie. ⁸

* 35.

§ I. Narravit frater Tancredus⁹ a), de quo fit mencio in vita beati patris¹⁰ Dominici b), quondam prior Romanus, quod, cum ipse miles esset¹¹ in curia imperatoris, et quadam die considerans statum suum periculosum¹², toto corde orasset beatam virginem, ut eum dirigeret ad salutem¹³, vidit in sompnis ipsam dicentem sibi : « Veni ad ordinem meum ». Cumque¹⁴ ille evigilasset, Bononie existens¹⁵, et iterum orasset instanter¹⁶ beatam virginem et iterum obdormisset, apparuerunt¹⁷ ei duo viri in habitu predicatorum, quorum unus senex dicebat¹⁸ ei : « Tu rogas beatam virginem, ut dirigat te ad salutem; veni ad nos¹⁹ et salvus eris ». Evigilans autem et non inveniens²⁰ ordinis habitum, quia²¹ nondum viderat fratres, se delusum sompno reputabat²²; et surgens mane rogavit hospitem suum, ut eum duceret ad ecclesiam, ut missam audiret. Qui duxit eum ad ecclesiam beati Nicolai, ubi de novo venerant fratres predicatorum. Cumque intrasset²³ claus-

1) possit commotus et totus in A B C; possit dici commotus et totus G. — 2) intelligens frater miraretur E; admiraretur G; cum frater non intelligeret... ait : B. — 3) ad om. E. — 4) pulsari fecit E. — 5) eius om. E; eius conversione B D G. — 6) quia B. — 7) hec — enarravit om. D. — 8) tit. om. D E; G add. a man. rec. conversio fratris Tancredi, quem beata virgo vocavit ad ordinem. B. — 9) Tancodemus E. — 10) patris om. B. — 11) ipse esset miles A B C. — 12) et add. D. — 13) semitam salutis D. — 14) que om. E. — 15) Bononiam exisset E. — 16) instanter om. B C; instanter orasset G. — 17) apparuere B. — 18) dixit B. — 19) veni add. G. — 20) huiusmodi add. A C G; huius add. B. — 21) quia — fratres om. B C. — 22) reputabat se sompno delusum A B C. — 23) intrassent E.

a) De fr. Tancredo, Quetif. I, 90, 91; Mam. 508, nota 2, 573, 575, 661; Vinc. Bellov. XXXI, cap. CXIII. — b) In vita B. Dominici a B. Iordano conscripta (ed. Berth. p. 31); a fr. Constantino n° 25, apud Quetif; intravit ordinem an. 1218, quo anno Ordini data est eccl. S. Nicolai; obiit, ut notat Berthier l. c. p. XI, anno 1230.

trum, statim occurrerunt ei duo fratres, quorum unus erat¹ prior fratrum, scilicet frater Richardus senex, quem ille statim recognovit, quia ipse² esset³ vere, qui⁴ eadem nocte apparuit⁵ ei; et disponens de rebus suis ordinem ibidem⁶ intravit.

§ II. Quidam iuvenis⁸ Burgundus rogabat frequenter et ferventer⁹ beatam virginem, ut dirigeret viam eius, daretque sibi gratiam veniendi ad illum ordinem, qui sibi magis esset acceptus; et dicebat quadam speciali¹⁰ affectione versiculum istum: *Notam fac michi, domine¹¹ viam, in qua ambulem, quia ad te levavi animam meam.* Hic autem cum propositum haberet intrandi¹² alium ordinem, visum est sibi ex inspirato, quod preces eius, quas ad beatam virginem fuderat longo tempore, divinitus eum¹³ ad ordinem predicatorum dirigerent¹⁴ maxime quodam magistro¹⁵, viro sancto et litterato, dante consilium, quod secure posset resilire ab alio¹⁶ proposito, si ad predicatorum, qui magis ecclesie Dei erant¹⁷ necessarii, introiret. Intrans ergo, domina ducente, ordinem, qui ei prius satis¹⁸ devotus, factus est ei¹⁹ tanto devocior post, quanto eius circa se amplius²⁰ senserat gratiam specialem. Nam quadam nocte, dum²¹ quiesceret, vidit, ut sibi videbatur, ipsam beatam Mariam cum duabus virginibus²² venientem ad se cum suavissimi²³ odoris fragrantia²⁴; et elevans se, ut videret, si hoc verum²⁵ et non tantum in visione esset, audivit vocem aperte dicentem sibi²⁶: « Persevera, sicut bene incepisti ». Et consolatus est multum.

§ III. Sancte²⁸ memorie frater Hainricus a), primus Colonien-
sis prior, cum a socio suo²⁹ magistro Iordane, qui³⁰ iam se intra-

Quomodo beata virgo
quendam in ordine
honoravit. ⁷

Ps. 142. 8

Conversio fratris
Henrici primi prio-
ris Coloniensis. ²⁷

1) erat om. E. — 2) ipse om. D. — 3) erat A B C. — 4) in add. D. — 5) apparuerat A C D. — 6) ibidem ordinem A B C. — 7) tit. ex B. — 8) iuvenulus D; Burgundus iuvenis E. — 9) et ferventer om. A C; ardentem G. — 10) spirituali E. — 11) domina G. — 12) ad add. E. — 13) eum om. E. — 14) dirigerent om. A C E. — 15) magistro om. A B C; magno viro sancto G. — 16) ab alio om. B; ab illo (A G; alio) resilire A C G. — 17) magis erant A B C G. — 18) satis om. E G. — 19) est ei om. B. — 20) amplius om. E G. — 21) cum E. — 22) puellis E. — 23) suavissima D. — 24) fragrantia odoris G. — 25) verum esset D. — 26) dicentem sibi aperte B E. — 27) tit. ex B. — 28) bone A C. — 29) sancte memorie add. B. — 30) qui iam intraturum noverat in ordinem E.

a) Fr. Hainricus Junior intravit ordinem cum B. Iordano die XII. februarii 1220; anno 1221 vel 1222 erectum est coenobium Coloniense, cuius primus prior Hainricus fuit. — cf. de ingressu utriusque chronicon ad an. 1222. Quae hic Gerardus de Henrico scribit desumpta sunt ex libello B. Iordani de initio ordinis: en eius verba: « Eadem igitur nocte cum ad matutinas ecclesiae B. Virginis perrexisset, perduravit ibidem usque ad diluculum orans et deprecans matrem Domini, quatenus eius voluntas ad hoc propositum flecteretur. Et cum nihil, ut sibi videbatur orando proficeret, sentiens adhuc cordis duriciam, super se ipso

turum voverat. ad ordinem moneretur, in ecclesia beate virginis pernoctans Parisius rogavit¹ dominam, ut dirigeret iter suum. Cumque, ut sibi videbatur, nichil orando² proficeret³ pre duricia cordis, super se ipso⁴ compati cepit et⁵ dicere : « Nunc o⁶ virgo beata, quod me non dignaris⁷ experior, et quod non est michi⁸ pars in pauperum Christi collegio ». Siquidem urgebat⁹ cor eius perfectionis evangelice appetitus, quia ei¹⁰ monstratum fuerat, quam¹¹ segura coram districto iudice paupertas assistat¹². Videbat enim in sompnis se¹³ inter iudicandos ante tribunal Christi oblatum¹⁴, et cum innocentem et de nullo sibi¹⁵ conscium¹⁶ putaret evadere, quidam a latere iudicis ait : « Tu, qui astas, dic quid aliquando¹⁷ pro domina¹⁸ reliquisti ? » Qui perterritus¹⁹ ad se rediit²⁰, visioque disparuit. Hiis²¹ igitur monitus optabat pauper fieri, sed obstabat segnicies voluntatis. Itaque cum iam de ecclesia in qua orando vigilaverat, se ipsum redarguens et mestus abscederet²², subvertit fundamentum²³ cordis eius ille, qui humilia respicit. Et abortis²⁴ lacrimis ac²⁵ resoluta spiritu se totum coram Deo cepit effundere, et contrita est omnis illa duricies in spiritu vehementi, ut quod²⁶ ante gravissimum videbatur * iam suave fieret et iocundum. Surgens igitur in²⁷ illius fervoris impetu et²⁸ ad magistrum Reginaldum²⁹ properans votum vovit et solvit³⁰ post paucos dies cum dicto socio intrans³¹.

* 35/

Hic est ille frater Hainricus in principio ordinis³² graciousissimus predicator et iuvenis, quem amantissimus eius magister Iordanis fertur³³ vidisse post mortem a) in³⁴ multitudine angelorum

1) rogabat ipsam A C D G. — 2) orando om. E. — 3) proficere B. — 4) ipso om. E. — 5) ac B. — 6) nunc beata virgo E. — 7) digneris B. — 8) quod michi non B E. — 9) iungebat E. — 10) ei om. A C. — 11) quanto A B C. — 12) existat D. — 13) se in sompnis E; in sompnis om. D. — 14) oblatos C. — 15) sibi om. E. — 16) senciens *add. in marg.* C. — 17) aliquando om. B. — 18) domino B G. — 19) territus B G. — 20) redit E. — 21) hinc D; hinc ergo admonitus B; hic .. admonitus A C. — 22) absconderet E. — 23) fundamentum E. — 24) abortis A C E. — 25) ac om. B. — 26) cui E. — 27) et E. — 28) et om. B E G. — 29) Minaldum C. — 30) et solvit om. E; deo add. D. — 31) intravit G. — 32) in... ordinis om. E. — 33) testatus est E. — 34) inter multitudinem B.

compati cepit, et parare recessum dicens intra se : Nunc o virgo beata quod me non digneris, experior: non est mihi pars in pauperum Christi collegio. Si quidem urgebat cor ipsius professionis illius appetitus, quam inesse sciebat voluntariae paupertati, quoniam aliquando monstratum erat ei a Domino, quam segura coram vultu districti iudicis paupertas assisteret. » Iord. l. c. ed. Berth. p. 20: Quetif. I, p. 93b, 94a. — a) Obiit fr. Henricus die 23. oct. (fest. S. Severini) 1225 cf. litt. B. Iordani (ed. Berthier, p. 108, 112) Mothon l. c. p. 48-54.

et sibi benedictionem conferentem¹ ad predicandum efficaciter verbum Dei.

§ IV. Quidam scholaris Parisius singulis fere diebus ecclesiam beate Marie visitans et se ei cum lacrimis committens, rogabat eam sepius et ferventer, quod eum ad statum illum adduceret³, qui sibi magis placebat⁴. Cum autem dictus iuvenis carnis stimulis⁵ acriter temptaretur, a quodam malo socio inductus ad meretrices ibat⁶; sed pius dominus piis precibus sue matris viam eius spinis sepivit; nam sicut ipse michi testatus est⁷, cum iam ante lupanar esset, de platea se movere non potuit factus immobilis quasi lapis; et stupefactus et in se reversus ait: « Ibo ad beatam virginem, quia sencio⁸, quod⁹ ad istas vadam domino¹⁰ non placet ». Statimque libere solutus et¹¹ solus ad ecclesiam ivit et beate virgini cum multis lacrimis gratias egit, quod eius servaverat castitatem. Et post paucos dies, ipsa domina dirigente, ordinem predicatorum¹² intravit.

Quomodo beata virgo liberavit quendam a fornicatione. ²

§ V. Quidam scholaris a), dum aliquantulum Parisius studuisset¹³ in artibus et ad theologie studium¹⁴ se vellet transferre, visitata patria recommendavit se multum affectuose¹⁵ oracionibus cuiusdam abbatis, sancti viri et devoti beate virgini valde. Quadam ergo die cum iret¹⁶ Parisius, ut theologiam audiret, reducens ad memoriam sanctitatem et devocionem illius boni¹⁷ abbatis¹⁸, subito commotus est tanta contricione¹⁹ spiritus et inundacione lacrimarum, quod super equum²⁰ se tenere non potuit, sed clamabat cadens in terra²¹ et eiulabat²² fortissime²³ a lacrimis se continere non valens. Puer autem, qui eius equum tenebat causam tanti fletus inquirens, cum ille nichil ei dicere posset, cepit pariter²⁴ flere cum illo. In illo igitur²⁵ fletu promisit Deo et beate Marie servire illi²⁶ perpetuo supplicans, sibi inspirari ab eis²⁷, ubi et quomodo²⁸ hoc impleret. Tunc inspiratum est ei, quod veniret Parisius et ordinem predicatorum intraret, qui

Conversio cuiusdam scholaris qui beatam virginem valde dilexit. ²

1) sibi conferentem bened. A C; sibi dantem B. — 2) tit. ex B. — 3) advocaret E; perduceret B. — 4) placeret B. — 5) stimulis carnis E. — 6) fuit B. — 7) retulit B. — 8) sencio via ista Deo non placet. E. — 9) ut B. — 10) deo B E. — 11) et om. D. — 12) predicatorum om B. — 13) studuisset Parisius B E. — 14) ad theologiam B. — 15) affectuose om. B. — 16) iret om E; dum iret B. — 17) sancti A B C. — 18) sancti add. D. — 19) contricione E. — 20) suum add. B. — 21) cadens clamabat G; cadens in terra om. B; in terra om. A C G. — 22) et eiulabat om. E. — 23) fortasse E. — 24) puer B. — 25) ergo A C; autem B. — 26) illi om. G; illis B. — 27) eo A E. — 28) quando B.

a) Hunc scolarem Mam. l. c p. 626, Ricardum nominat.

tunc de novo florebat¹. Cum ergo venisset Parisius et novitatem et² paupertatem et² austeritatem ordinis illius simul et suam debilitatem consideraret³, sociis eciam quibusdam de predicatoribus⁴ multa mala dicentibus, licet⁵ falsa, cepit omnino⁶ titubare. Unde⁷ dans se oracioni rogabat instanter Deum, ut sibi ostenderet, quid sue saluti esset⁸ utilius. Dum ergo⁹ has preces iteraret ferventer, apparuit ei in sompnis quadam nocte beata virgo Maria et ostendit ei¹⁰ locum fratrum et modum recipiendi et habitum et quoddam¹¹ appendicium, in quo loco capituli fratres conveniebant, et quomodo ibi¹² vestiebantur et a quibus personis. Quibus ipse compunctus¹³ venit¹⁴ ad fratres et receptus est; locum autem et habitum et modum et personas recipientes ita per omnia invenit, sicut¹⁵ in visu¹⁶ noctis ostendit¹⁷ piissima virgo¹⁸ mater domini.

Hic autem unus fuerat¹⁹ de fratribus Burgundis, qui primi nostrum²⁰ ordinem intraverunt, per quem dominus multarum animarum salutem operatus²¹, cuius conversacio sancta et sana²² doctrina fuit et fama preclara²³.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

§ I. Antequam fratres predicatorum essent in²⁵ provinciis pluribus*, in quibus nunc per graciā Dei sunt et fructum faciunt, qui non perit, contigit duos fratres venire Bononiam ad capitulum generale a); quibus occurrit²⁶ quidam cursor succinctus ad iter et²⁷ adiungens se dictis fratribus quesivit, quo irent. Qui responderunt : Quod²⁸ Bononiam ad capitulum generale. Quesivit iterum, quid debebat²⁹ fieri in capitulo; illi³⁰ responderunt autem³¹, quod debet ibi ordinari³², quod fratres predicarent per

Quod dyabolus
ordini sibi contra-
rio maxime insi-
diatur. ²⁴
* 32

1) florebant C. — 2) et om. B E. — 3) considerans E; considerando C; et add. E. — 4) predicacionibus B. — 5) sed B. — 6) animo A B C. — 7) unde in oracione E. — 8) quid sibi utilius esset ad salutem G. — 9) igitur E. — 10) ei om. G. — 11) quendam E. — 12) ibi om. B E. — 13) compunctus om. E. — 14) mane add. B G. — 15) ut sibi in... G. — 16) visu in nocte E. — 17) ostenderat D G. — 18) domina E. — 19) fuit unus A C G; de fratribus unus D. — 20) ordinem nostrum E G. — 21) est add. G. — 22) sana et sancta E. — 23) et fama preclara om. E. — 24) tit. om. E; G. add. a man. rec; pars nona : quod dyabolus aliquando fratribus predicatoribus insidiatus sit. I. B. — 25) in omnibus provinciis B. — 26) occurrit dyabolus, ut cursor B C; occurrit quidam ut... A G. — 27) et om. E G. — 28) quod om. E. — 29) deberet B. — 30) illo om. E. — 31) eciam (eciam om. B) quod debebat A B C. — 32) deberet ordinari D.

a) Accidit hoc 1220 vel 1221.

diversas provincias mundi. Quesivit iterum, an aliqui in Ungariam vel in Greciam irent¹. « Ibunt, Deo² dante, quam plures. » Tunc cursor ille dedit saltum in aera³ exclamans terribili voce : « Ordo vester confusio nostra⁴; » et statim evanuit quasi fumus. Venientes⁵ autem fratres Bononiam narraverunt omnia beato Dominico et fratribus ad capitulum in nomine⁶ domini congregatis.

§ II. Antequam⁸ fratres predicatorum Florencie a) locum haberent, audite sunt voces terribiles et ululatus demonum⁹ per annum ibi¹⁰ plangencium¹¹, quod fratres locum intrarent illum¹², qui eis¹³ a multis annis fuerat dedicatus, utpote receptaculum multarum spurciciarum, que ibi fiebant; erat enim¹⁴ lupanar. Has autem voces non tantum¹⁵ fratres, sed multi de vicinia¹⁶ audierunt.

Quod demones fecerunt magnum ululatum fratribus ingressis Florenciam. ⁷

§ III. Frater quidam¹⁷ Viterbiensis conventus in Tuscia cum¹⁸ esset orans in ecclesia, quadam nocte apparuit ei dyabolus in umbra turpissima, ut sibi videbatur, terrens eum; qui fugiens exivit in claustrum; ibi quoque¹⁹ insecutus est eum. Frater autem intravit capitulum; et²⁰ tunc²¹ ait ei dyabolus : « In talem locum intrasti, in quem²² te sequi non possum, sed adhuc contra te prevalebo ». Quod et²³ factum est; nam suadente²⁴ dyabolo exivit ordinem, sed miserente Deo²⁵ ad ordinem est reversus.

Quomodo dyabolus non audebat intrare domum capituli. ⁷

§ IV. Fratrem quendam, Martinum nomine²⁶, virum valde honestum et litteratum per tres annos continuos²⁷ insecutus est dyabolus apparens ei sub formis diversis, ut eum terreret. Quem cum sancte memorie magister Iordanis secum duxisset Romam, et quodam sero in biblia sua²⁸, que pulcra erat, legeret, venit dyabolus in specie monachi²⁹ nigerrimi saltans coram³⁰ eo modo

Quod dyabolus tribus annis persecutus est fratrem Martinum et quomodo ei apparuit. ⁷

1) iterum an in Ungariam aliqui irent E; responderunt (fratres add. B) add. A B C. — 2) domino E. — 3) et add. E. — 4) nostra confusio E. — 5) venerent. Bononiam et narraverunt E. — 6) nomine Ihesu Christi E. — 7) tit. ex B. — 8) anno quo fratres predicatorum receperunt locum Florencie, qui (B. add. modo) sancta Maria Novella vocatur (dicitur : B) audite. A B C. — 9) demonum quasi (quasi om. B) per annum omnibus noctibus plangencium A B C. — 10) ibi om. D. — 11) plorancium D. — 12) illum intraverant A B C. — 13) demonibus per multos annos B. — 14) quasi add. A B C; ibi add. D. — 15) solum B. — 16) de viandantibus C; de vicinis A; vicinio audiere B. — 17) conversus add. D. — 18) cum frater... B E. — 19) ibique B. — 20) et om. E; et ait illi G. — 21) tunc om. B. — 22) quem non te sequor E. — 23) et om. D E. — 24) suadente E. — 25) domino D. — 26) nomine om. B. — 27) continuos om. B. — 28) sua om. B. — 29) monacelle B D. — 30) coram eo saltans D.

a) Florenciam venerunt fratres an. 1220: VI. id. nov. obtinuerunt S. Mariam Novellam, Mam. l. c. p. 603 et 604.

ad unam partem, modo ad aliam et dicebat : « Idolum, idolum¹. » Cuius² dicti causam cum³ frater quereret, respondit⁴ : « Quia⁵ tu bibliam istam⁶ pro Deo fecisti⁷ ». Cui cum frater diceret⁸ : « Cur me tantum persequeris? » respondit⁹ : « Quia¹⁰ totus meus es ». Et abiit¹¹. Tunc frater admodum timidus, licet de nullo peccato sibi¹² conscius esset, venit ad magistrum Iordanem¹³ exponens ei omnia que dyabolus fecerat et dixerat illi¹⁴ et addidit¹⁵ : « Non video, quid michi possit¹⁶ obicere nisi bibliam istam; unde¹⁷ resigno eam vobis; facite de ea, quidquid vobis¹⁸ placuerit », Magister ergo Iordanis, tamquam a Deo illuminatus intelligens astuciam¹⁹ inimici²⁰, qui per istum modum volebat impedire studium fratris et animarum profectum, ait : « Et ego²¹ eam in nomine domini concedo tibi, ut proficias in ea ». Ex tunc itaque cessavit²² dyabolus ab infestacione fratris propter suam humilitatem et patris oracionem.

Quomodo quidam
demoniacus vera
predixisse coactus
est, 23

§ V. Quidam frater a) demoniacus fuit²⁴ Bononie tempore²⁵ magistri Iordanis, qui fratribus multas vexaciones et iniurias inferens tam die quam nocte falsa multa seminabat et vera aliquando²⁶ dicere cogebatur; exponebat eciam²⁷ aliquando scripturas, quamvis prius illarum inscius esset²⁸. Cum ergo quadam die fratres in scolis essent²⁹ et nullo modo de infirmaria³⁰ audiri possent³¹, nec aliquis de astantibus sciret, quid ibi dicebatur³², ait : « Modo disputant capuciat, an Christus sit caput ecclesie », cum mira³³ indignacione et vultu turbulentissimo³⁴ sepius hoc repetens, ac si multum de hoc³⁵ ipse doleret.* Huic cum³⁶ diceret : « Miser, cur temptas fratres et animas pertrahis ad peccatum, cum tibi ex hoc penam maiorem accumules? » respondit : « Non facio, quia peccatum placeat³⁷ michi, immo fetet,

* 36'

1) idolum om. E. — 2) cui A C. — 3) cum om. A C. — 4) demon add. B. — 5) cur D. — 6) quasi add. D; tibi add. B G. — 7) tibi add. D. — 8) cui frater dixit B. — 9) demon add. B. — 10) cur D. — 11) abiit, frater admodum timidus et licet... B. — 12) sibi om. A C. — 13) Iordanem om. D E G. — 14) ei B. — 15) addit E. — 16) posset B. — 17) unde vobis eam resigno A B C. — 18) placuerit vobis E G. — 19) astuciam E. — 20) diaboli B E. — 21) ego in nomine domini tibi eam concedo, ut in ea proficias A C G. — 22) dyabolus cessavit E. — 23) tit. ex B. — 24) fuit demoniacus A C. — 25) beate (bone B) memorie add. A B C. — 26) dicere aliquando E G. — 27) eciam om. E. — 28) inscius esset illarum A B C. — 29) fratres essent in A B C. — 30) ad infirmariam E. — 31) possent audiri A C. — 32) dicebatur ibi C; diceretur, ait demoniacus B. — 33) ira et D; multa A B C. — 34) turbulento D. — 35) de hoc om. B. — 36) magister add. B G. — 37) placet E; michi placet B.

a) De fr. Petro de Albenacio cf. supra c. XIII, § V.

sed propter lucrum¹ hoc facio sicut ille magister qui mundat cloacas Parisius, non quia² fetor cum non gravet, sed omnia sustinet propter lucrum.

§ VI. Frater Petrus de Albenacio^{4 a)}, vir sanctus et devotus, cum esset in conventu Ianue⁵ et oracioni ferventer instaret, vidit quadam nocte, ut sibi videbatur⁶, multitudinem demonum⁷ super claustrum et officinas fratrum, qui multis et gravibus⁸ aspergebant sordibus⁹ locum. Post hec vidit castra sanctorum angelorum accurrencium ad locum et expellencium demones cum suo fetore. Unus autem¹⁰ angelus subsequens¹¹ cum turibulo pleno odoramentorum omnia loca circuibat fetorem expellens demonum et fumo suavissimo cuncta replens.

Quomodo frater Petrus de Albenacio vidit demones aspergere officinas fratrum⁵.

§ VII. Dixit frater Rao¹² Romanus supradictus b), quod non habebat membrum aliquod¹³ in suo corpore, in quo non sensisset penas et flagellas¹⁴ sibi a demonibus illata. Cui aliquando visibiliter¹⁵ apparens dyabolus terribilibus oculis¹⁶ comminabatur; semel eciam, cum frater¹⁷ ante crucifixum stans oraret, opposuit se dyabolus umbram ei¹⁸ faciens, ne crucifixum videret. Cumque nec sic¹⁹ frater ab oracione cessaret, fecit gestus risibiles et os vertebat versus orantem, ut saltem affectus²⁰ eius in aliquo impediret.

Quomodo frater Rao flagelatus sit a demonibus.⁵

§ VIII. Cum²¹ frater quidam multum religiosus tempore domini²² Innocencii quarti c) super quendam ligatum demoniacum²³ devote oraret, cepit clamare dyabolus per os eius²⁴: « O que²⁵ mala michi facitis, vos²⁶ predicatoribus et vestri minores; sed²⁷ in brevi vindicabimus de vobis ». Cumque²⁸ frater eum per crucifixum adiuraret, ut diceret²⁹, quomodo, coactus³⁰ respondit: « Duo de magnis principibus nostris exierunt contra vos, unus ut

Querela dyaboli de predicatoribus, quod sibi magnum dampnum faciunt.⁵

1) lucra E. — 2) quamvis D; quin fetor (eum add. G) gravet EG; non quia delectet fetor B. — 3) tit. ex B. — 4) Albanaton DE; Albenaton C. — 5) Ianuensi B. — 6) ut — videbatur om. B. — 7) demonum qui officinas... B. — 8) miris et multis D. — 9) fetoribus aspergebant ACD; gravibus fetoribus aspergebant BG. — 10) unus angelus autem DE. — 11) subsequens om. B. — 12) Rao om. E. — 13) aliquod in suo corpore om. BDEG. — 14) flagella BG. — 15) apparens visibiliter ABC. — 16) terribilis ecenciis (?) E. — 17) frater stans ante ABC. — 18) ei umbram E. — 19) sic om. E. — 20) affectum BG. — 21) dum... bene religiosus D. — 22) domini om. EG. — 23) demoniacum ligatum BE. — 24) per os demoniaci dyabus B. — 25) quot ACD. — 26) vos om. EG. — 27) nos add. E. — 28) que om. E. — 29) ei add. B. — 30) coactus om. B.

a) De fr. Petro de Albenacio cf. supra c. XIII, § V. — b) De eo supra lib. I, c. VI, § VII. — c) Innocentius IV, 1243-1254; cf. quae de perturbacionibus ordinis Gerardus habet infra lib. IV, cap. XXIV, § VI; et in append. n° VIII.

prelatos et principes concitet¹ contra vos, alius ut² vos mutacionibus locorum et³ edificiorum et⁴ opinionum⁵ impediat et⁶ perturbet.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

De correccione
facta per demones
super quosdam
minus religiosos. s

§ I. Circa principium⁹ ordinis cum frater quidam de conventu Bononiensi¹⁰ ivisset Favenciam et sine licencia accepisset ·XL· solidas¹¹ et unam corrigiam et rediens Bononiam hoc non fuisset confessus, eo dormiente ante matutinas¹² irruentes in eum demones portaverunt eum¹³ in quandam vineam vicinam¹⁴ de novo a fratribus emptam¹⁵, et eum verberantes multos paxillos super dorsum eius fregerunt et abierunt eo¹⁶ semivivo relicto. Post matutinas autem fratres ad clamorem eius venerunt reportantes¹⁷ eum corpus lividum habentem¹⁸ et ulcera¹⁹ in capite et facie et in manibus inflaturas, que vix sanata²⁰ sunt.

Quomodo dyaboli
verberaverunt
quendam, qui
rixaverat cum
priori suo. ²¹

§ II. Ianue²² cum quidam frater cum priore suo dura verba et quasi rebellia habuisset et nocte irreconciliatus iret ad cameras, que distabant, acceperunt eum demones et virgis multis et grossis verberaverunt²³ eum intantum, quod vix potuit redire ad lectum. Qui emendacionis²⁴ et verbera et verba ostendens aliquandiu²⁵ iacuit languidus; in cuius rei indicium²⁶ inventa sunt a fratribus multa baculorum fragmenta, quibus eum demones verberaverant²⁷.

Quomodo dyabolus
vexavit quendam
conversum ideo
quia biberat sine
licencia. ²¹

§ III. In conventu Bononiensi contigit quendam fratrem conversum subito²⁸ a demone gravissime vexari²⁹. Conversi ergo surgentes, quia³⁰ iam lectos intraverant, vocaverunt* magistrum suum, dehinc³¹ beatum Dominicum, qui tunc in domo erat³². Qui mandavit eum³³ ad ecclesiam deferri³⁴, quem vix decem³⁵ fratres portare potuerunt³⁶. In ingressu³⁷ autem ecclesie exsufflans extin-

* 37.

1) continet E. — 2) ut om. E. — 3) et om. B. — 4) et librorum add. B G. — 5) oppressio-
numque B. — 6) ac B. — 7) fraterna A C. — 8) tit. om. E; pars. X : quomodo demones
quosdam fratres propter suas excessus correxerunt; primum. B. — 9) principia E. —
10) Bononie G; conventus Bononiensis B. — 11) solidos ·XL· G. — 12) matutinum C B. —
13) eum om. B. — 14) vicinam om. A B C. — 15) acquisitam B. — 16) eo add. iu marg. C.
— 17) deportantes E. — 18) eum habentem corpus (B. lividum) et... B G. — 19) vulnera E.
— 20) sanate B D; insanata E. — 21) tit. ex B. — 22) similiter Ianue D. — 23) verberavere B.
— 24) emendaciones et verbera ostendens E. — 25) aliquando diu E G; aliquantulum iacuit
B. — 26) remedium E. — 27) verberaverunt E G. — 28) subito om. E. — 29) vexari gravis-
sime A B C. — 30) quia lectum... B. — 31) et hinc A. — 32) qui tunc erat A B C. — 33) eum
om. E. — 34) referri E. — 35) decem om. E. — 36) potuerunt portare A C. — 37) ingressus
autem ecclesie ianuas exsufflans E.

xit omnes lampades uno flatu. Cum ergo multis modis demon eum vexaret, dixit ei beatus Dominicus : « Adiuro te per Christum, ut dicas, quare vexas fratrem istum, et quando et quomodo hunc intrasti ». Qui respondit : - Vexo eum, quia meruit ; bibit enim heri¹ in civitate sine licencia et sine signo crucis. Unde tunc intravi² eum³ in specie bibionis, immo ipse me bibit cum vino ». Inter hec factum est signum ad matutinas et ait demon : « Amodo hic remanere non possum, ex quo⁴ surgunt capuciatum ad Deum laudandum⁵ » ; et⁶ recedens dimisit fratrem quasi mortuum iacentem in terra. Fratres autem tulerunt⁷ eum ad infirmitorium, et mane sanus⁸ surrexit nesciens, quid sibi accidisset. Hec autem narravit magistro frater, qui interfuit.

§ IV. In conventu Senensi¹⁰ Tuscie fuit frater quidam, qui de proprietatis vicio culpabatur. Hic¹¹ cum super quandam rupem altam iuxta infirmariam staret, subito nullo impellente corruit. Qui cum¹² caderet, vidit iuxta se¹³ umbram nigram¹⁴ dicentem : « Iudicium Dei est, iudicium Dei est¹⁵ ». Ad quem toto corpore conquassatum cum prior vocatus venisset, narravit¹⁶, que viderat et audierat ; et¹⁷ per totum annum vix convaluit, sed peccata peccatis accumulans ordinem est egressus.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

§ I. Cum Frater¹⁹ a) quidam Hispanus, qui post²⁰ fuit²¹ magne auctoritatis et religionis²², in suo²³ noviciatu de vestitu²⁴ et lecti duricia gravaretur, utpote²⁵ qui multum in seculo fuerat delicatus, confessori suo huiusmodi²⁶ temptationem humiliter revelavit ; cui ille respondit : « Frater karissime, recordare, quod in seculo lascive vixisti, et ideo in redemptionem delicacionis²⁷ illius et in remissionem²⁸ peccatorum tuorum²⁹ modo duriciam istam non

1) heri om. B. — 2) in add. A C G. — 3) eum om. B. — 4) ex eo quia E; quia D. — 5) ad laudandum Deum G. — 6) et om. D E. — 7) attulerunt B. — 8) sanatus A B C. — 9) tit. om. A C D G; quomodo quidam frater a diabolo punitus est propter vicium proprietatis. IV. B. — 10) Senonensi E; Senonis D. — 11) autem add. A B C. — 12) dum B. — 13) se om B. — 14) magnam D E. — 15) iudicium Dei est om. semel B E. — 16) ait B. — 17) et om. D E. — 18) tit. om. E; verba consolatoria cuiusdam in ordine propter ordinis asperitatem gravati. V. B. — 19) cum frater Egidius de Portugallia (D: Partigalia) in... A D. — 20) postea B. — 21) qui — fuit om. G. — 22) devocionis G. — 23) suo om. A C; in suo noviciatu om. B. — 24) vestium A C. — 25) ut qui B. — 26) huius B. — 27) illius delectacionis A B C. — 28) redemptionem B; rémissionem om. G. — 29) tuorum peccatorum B E.

a) De fr. Egidio cf. supra lib. IV, cap. III, VI.

solum pacienter, sed eciam¹ libenter suscipe, quia dominus erit tecum ». Que verba ita² sunt cordi eius infixas³, quod ex tunc⁴ predicta temptatio cessavit⁵, et que prius ei gravia⁶ videbantur, facilia facta sunt consideranti, quod propter⁷ hec consequeretur remissionem omnium⁸ peccatorum.

De eodem :
quandam diffi-
cultatem habuit
in observancia
silencii.⁹

§ II. Idem frater¹⁰ in seculo multum fuerat facetus et¹¹ iocundus et hominibus affabilis valde. Cum autem¹² in ordine se vellet ad silentium coarctare et vagos refrenare discursus, estuabat et spiritum non poterat continere; immo videbatur sibi, quod flamma quedam¹³ combureret pectus¹⁴ et guttur eius, si diucius taceret¹⁵. Quadam igitur die illustratus spiritu attendens, quod huiusmodi ardor dyaboli¹⁶ temptatio esse posset, firmiter statuit apud se, quod se in loco et¹⁷ in silencio contineret¹⁸, eciam si totus comburi et cremari¹⁹ deberet. Videns igitur Deus propositum et firmitatem animi eius²⁰, spiritum vertiginis ab eo removit, intantum²¹ ut iam ei²² dulce esset tacere et in²³ uno loco et libenter secum²⁴ sine animi anxietate morari; et datum est ei in hoc²⁵ super omnes habere gratiam specialem. Hec autem scivit per eum²⁶ magister ordinis²⁷, qui diu cum eo Parisius in²⁸ infirmaria²⁹ in una camera, stetit nec recordatur³⁰, quod umquam³¹ audierit eum ociosa dicentem, sed vel consolantem desolatos vel de divinis loquentem vel³² humiliter tacentem. Numquam aliquid, cum egrotaret quasi continue³³ et bonus medicus esset, nisi quod ei offerebatur, quesuisse, sed omnia cum gratiarum accione sumpsisse³⁴, eciam³⁵ que complexioni vel consuetudini vel infirmitati³⁶ contraria videbantur. Quia³⁷ igitur omnem sollicitudinem suam proiecit in Deum, ipsi³⁸ fuit cura de eo, et post multas³⁹ temptationes et infirmitates adeo fortificavit eum⁴⁰, quod post graciosus predicator et utilis lector et laboriosus prior provincialis in Hispania multis annis permansit⁴¹ in tot occupationibus parum aut nichil de priori sanctitate et religiositate obmittens.

1) eciam om. E. — 2) ita om. B E. — 3) ita add. E. — 4) et pro ex tunc E. — 5) ei cessit D. — 6) contraria B. — 7) per B. — 8) omnium om. E. — 9) tit. ex B. — 10) Egidius add. D. — 11) et om. E. — 12) autem om. B E. — 13) quedam om. B E. — 14) pectus suum (eius B) et guttur B G. — 15) taceret diucius A C. — 16) diabolica temptatio esset E. — 17) et om. B. — 18) contineret om. B. — 19) crepare A C D G; concremari B. — 20) eius om. E. — 21) ut iam intantum G. — 22) iam ei om. B. — 23) in loco uno... sine anxietate animi B E. — 24) vellet et posset add. in marg. C. — 25) hiis A B C. — 26) per eum om. E. — 27) nempe frater Humbertus. — 28) in om. E. — 29) infirmaria Parisius stetit in una... E. — 30) recordaretur E. — 31) unquam quod B. — 32) et G. — 33) assidue C; quotidie et medicus... B. — 34) suscepisse B E. — 35) et A C. — 36) sue add. E. — 37) cum E. — 38) ei B. — 39) multas — infirmitates om. A C. — 40) preter spem add. in marg. C. — 41) et add. E.

§ III.* Fuit² frater quidam valde nobilis de partibus Romanis, quem cum secum duceret magister ordinis, frater Iohannes Parisius ad proficiendum³, consanguinei eius ipsum rapuerunt⁴ in via, confidentes de domino Frederico, quondam imperatore⁵, cum quo ipsi tunc⁶ erant; ducentes autem⁷ eum ad castrum remotum, ibique⁸ tenentes eum quasi per annum et caventes, ne frater aliquis⁹ vel littera fratris posset ad eum devenire¹⁰. Induxerunt eum per amicos¹¹ et modis quibus poterant¹² ad resiliendum a proposito suo¹³; sed Dei virtute in eo agente, nec ad dimittendum¹⁴ habitum vel¹⁵ faciendum contra ordinem in aliquo eum¹⁶ flectere potuerunt. Desperantes autem de mutacione animi eius dimiserunt eum. Et ipse ad fratres rediens missus est Parisius¹⁷ et factus est magister in theologia et excellentis sciencie et ordinis magna columpna a).

37'
De iuvene valde nobili qui contra voluntatem parentum ordinem intravit. 1

§ IV. In provincia Francie in conventu Bisuntino¹⁹ b) fuit quidam novicius, qui temptationibus agitatus²⁰, cum firmiter apud se statuisset, quod ad seculum rediret, ut venditis quibusdam, que iure hereditatis ad eum spectabant²¹, post cum illa pecunia ad ordinem reverteretur, ut sibi fallax temptacio promittebat²². Ecce²³ talia in corde volvente²⁴, frater quidam venit ad eum rogans, ut non irasceretur de hoc, quod sibi narraret; quo asserente²⁵, quod non haberet pro malo aliquid²⁶, quod ipse diceret²⁷, ait ille; « Vidi in sompnis, quod quidam iudex asperrimus cum multitudine effrenata servorum²⁸ inordinato tumultu inter²⁹ se fremencium veniebat, et corda in collo tuo posita et vestimentis ordinis circa collum revolutis, te³⁰ sic nudatum ad suspendium

Quomodo quidam proposuerat exire ordinem, sed inspiratus mansit. 18

1) tit. ex B; haec par. om. D. — 2) frater... Romanis fuit B. — 3) proficiendum Parisius A B C. — 4) rapuere B. — 5) quondam imperatore om. G. — 6) tunc om. E. — 7) autem om. E. — 8) ubi G; eciam add. A C. — 9) aliquis om. G. — 10) venire B. — 11) amicos eum et B E. — 12) potuerunt A C — 13) suo om. G. — 14) mutandum E. — 15) nec A C. — 16) con pro eum E. — 17) et excellentis sciencie et ordinis magna columpna est effectus. B. — 18) tit. ex B. — 19) Bysencion B; Bisentino D E. — 20) est add. E. — 21) pertinebant postea B. — 22) promittebat temptacio E. — 23) eo add. G; et ecce B. — 24) revolvente B. — 25) consenciente C. — 26) aliquid om. G. — 27) hoc add. A C D; quod ad ipsum diceret, quia sciebat quod ad bonum suum hoc diceretur (B: diceret) ait... B G. — 28) suorum B E. — 29) intra C. — 30) te ad suspendendum sic nudum (A: nudatum) ducebat A B C D. —

a) C. add. in marg. « Is putatur fuisse S. Thomas Aquinas, cui hoc ipsum contigit: » fratres eius rapuerunt eum anno 1243 de Italia Parisius proficiscentem, libertatem ei reddiderunt 1244. Cf. pro hoc varias vitas S. Thomae, et Quetif. I, 271. De fr. Iohanne Teutonico vide infra cap. XXV, § X; supra I. I, cap. V, § IX et in chronico ad. an. 1241.

b) Conv. Bisuntinus (Besançon) 1224 fund. Anal. I, 207.

ducebat, et nulla¹ super te misericordia moveri² volebat. Ego vero³ pre timore iudicis et multitudine servorum⁴ territus, stans a longe et plorans, ad te accedere non audebam. Propter ea, frater karissime, videas statum tuum⁵ et ne temptacio aliqua te seducat ». Novicius ergo⁶ conscius sui propositi et⁷ conferens hoc cum illo timore correctus⁸ ait : « Dicatis michi, pro Deo⁹, si vidistis, quod me suspendisset ». Respondit : « Non vidi amplius ». At¹⁰ ille considerans, quod dyabolus reducendo eum¹¹ ad seculum duceret¹² eum ad inferni¹³ patibulum, promisit incontinenti, quod Deo et beate Marie in perpetuum in hoc ordine deserviret, vilipendens illam hereditatem terrenam¹⁴, que fere¹⁵ vitam¹⁶ subriperat ei celestem et veram.

De quodam
novicio apo-
stata. ¹⁷

§ V. In eodem¹⁸ conventu Bisuntino frater quidam¹⁹ bonus vidit in sompnis dominum quasi indignatum cuidam novicio et quasi cum ira²⁰ dicentem ei : « Recede a me, quia non es dignus hic pollutus cum mundis remanere²¹. Et videbatur fratri²², quod novicius ille intrabat cameras et inde²³ redibat; quam visionem probavit rei eventus; nam facto mane²⁴ quidam novicius, cui Deus vere²⁵ erat iratus, vestes seculares a quibusdam sibi furtive delatas²⁶ in privatis induit et²⁷ exivit.

De alio novicio
temptato de fide,
cui in sompno
ostensa est hec
sequens ora-
cio. ²⁸

§ VI. In eodem conventu cum quidam novicius multipliciter²⁹ temptaretur de fide et a priore confirmaretur frequenter et ab eo monitus oracioni instaret, quadam nocte ostensum est ei, ut hanc oracionem diceret sepius³⁰ : « Deus, qui iustificas impium et non vis mortem peccatorum, famulum tuum de tua misericordia confitentem celesti protege³¹ benignus auxilio, et³² assidua protectione conserva, ut tibi iugitur famuletur et nullis temptacionibus a te³³ separetur³⁴. Per dominum³⁵ »; quam tamen³⁶ numquam viderat nec³⁷ audierat, nec scriptam alicubi³⁸ credebat. Quam in

1) nulla volebat... A B C; nulla misericordia super te... D. — 2) inflecti B. — 3) vero om. A B C. — 4) suorum B E. — 5) meum E. — 6) vero E. — 7) et om. D E. — 8) est add. E; correctus A C D; correctus om. B. — 9) propter Deum B. — 10) et E. — 11) eum om. E. — 12) deduceret eum D. — 13) inferni om. E. — 14) terrenam om. E. — 15) fere om. E. — 16) vitam om. D G. — 17) tit. ex B, *qui complete sic sonat* : pars XI: de apostasia fratrum, et primo de quodam novicio apostata; primum. — 18) in conventu Bysoncio B. — 19) quidam multe perfectionis D. — 20) ita E. — 21) remanere cum mundis A B C. — 22) illi D; fratri om. E. — 23) inde om. E. — 24) frater add. E. — 25) cui vere Deus A B C. — 26) illatas B. — 27) per fenestram *add. in marg.* C. — 28) tit. ex B. — 29) mirabiliter B. — 30) oracio contra temptaciones add. B. — 31) protegas D. — 32) et — famuletur om. B. — 33) nullis a te tempt... D E G. — 34) amen add. B. — 35) per Christum Dominum nostrum. A C D G; nec add. D E. — 36) oracionem add. in marg. C. — 37) vel B E G. — 38) nec alicui scriptam A C; nec alicubi scriptam fore credebat. B.

visione in tantum ruminavit¹, quod eam didicit ex corde. Mane autem facto, cum hoc narrasset² priori, didicit³ eam et⁴ in missali scriptam⁵ pro temptatis dicendam; et ex hoc est⁶ quam plurimum confortatus, sed non ad plenum⁷ adhuc illa⁸ temptatio recessit. Dicebat ergo illam oracionem sepius⁹ et devote. In diebus autem illis attulerat frater quidam* reliquias¹⁰ de¹¹ panno intincto¹² sanguine beati Petri martiris a), qui miraculose exierat de quadam particula tunice, in qua idem sanctus pro fide Christi accepit¹³ martirium; unde plures de civibus¹⁴ Bisuncii¹⁵ venientes cum multa devocione petebant, ut ampulla cristallina, in qua¹⁶ dicte reliquie erant, perfunderetur¹⁷ vino et bibentes multi curati sunt de infirmitatibus suis. Cum autem quadam die dictus novicius iuvaret ad missam¹⁸ essetque incredulus istis¹⁹ miraculis, venit quedam mulier petens sibi fieri vinagium²⁰ dictum²¹. Dum ergo frater inclinasset vasculum, in quo erant dicte reliquie, versus vas, quod attulerat mulier, ut reciperet²² vinum, subito multe gutte sanguinis ceciderunt²³ de vasculo illo²⁴ super pannum sericum, qui erat in altari; et una gutta vasculo tam fortiter adhesit, quod a priore cum panno frequenter superducto non potuit exsiccari. Quo viso frater ille Dei misericordia ad sui et aliorum confirmationem existimans factum fuisse²⁵ miraculum, gratias agens Deo, a pristina temptacione liberatus est. Miraculum²⁶ autem²⁷ predictum factum est notum in²⁸ eadem civitate.

§ VII. Fuit³⁰ in conventu Gandavensi Flandrie³¹ b) quidam novicius³², qui propter graves temptaciones ordinem dimittere volebat³³, hac maxime de causa, quia³⁴ cum³⁵ in seculo divitem ecclesiam haberet³⁶, quam fideliter regebat et multas elemosinas

* 38.

Quomodo quidam temptatur de exitu ordinis, sed beata virgo confortatur eundem. 29

1) ruminabat D; ruminaverat — didicerat A C; nunciaverat B. — 2) diceret E. — 3) dicit A C. — 4) et om. A B C; vide missale Ord. Praed. ed. Larroca (p. 89) n° 22. — 5) et add. B. — 6) est om. E. — 7) plenum temptatio illa A C; plenum omnis illa B. — 8) omnis add. D. — 9) sepe B. — 10) reliquias om. B. — 11) in E. — 12) in add. E. — 13) excepit D E. — 14) civibus beneficium receperunt cum multo devocione venientes petebant E. — 15) Bisuntinis A C; Bisencii D. — 16) in qua erant A B C. — 17) perfunderentur E. — 18) quendam fratrem ad missam et esset (essetque: B) dictis (illis: B) miraculis A B C. — 19) illis D. — 20) vinanum E. — 21) predictum A B C. — 22) acciperet E. — 23) cecidere B. — 24) suo E. — 25) fuisse om. B. — 26) miraculum — civitate om. B G; miraculum notum autem factum est per totam Bisuncii civitatem. A. — 27) autem om. C. — 28) per totam Bisencii civitatem D. — 29) tit. ex B. — 30) fuit quidam novicius in Flandrie, nomine Baldendinus qui D. — 31) Flandrie om. E. — 32) nomine Balduinus *add. in marg.* C. — 33) volebat dimittere A B C. — 34) quia om. E; quod A C D. — 35) cum om. A C D. — 36) haberet ecclesiam A B C.

a) De S. Petro Martyre cf. infra lib. V, cap. I, § II. — b) Conv. Gandavensis (Gent) an. 1221 fund. Anal. I, p. 266.

faciebat, modo aliorum¹ elemosinas comedebat², nec dare nec alicui subvenire valebat, nec predicare, nec visitare infirmos, nec confessiones audire, cum hec libenter in seculo³ facere⁴ consue- tus fuisset. Igitur fratribus eum frequenter monentibus⁵ cum consolari (sic) non posset⁶, sed fixe regredi vellet, quodam mane post longam oracionem ei⁷ obdormienti ante altare beate virginis apparuit⁸ dicta domina nostra, ferens in manibus suis duos ciphos⁹, ut sibi videbatur, et ait¹⁰: « Flevisti et sitis, bibe modo ». Cumque biberet, ait¹¹: « Quid bibisti? » Respondit¹²: « Vinum¹³ turbidum, insipidum et fecibus mixtum ». Et¹⁴ illa iterum alium cyphum porrigens¹⁵ ait: « Bibe de isto ». Quod cum fecisset, ait: « Quid bibisti? » Respondit: « Vinum optimum, limpidum¹⁶ dul- cissimum et¹⁷ defecatum ». Et ait illi beata Maria: « Sicut est magna distancia eorum, que bibisti¹⁸, sic¹⁹ multo²⁰ maior²¹ inter vitam bonam²², quam duxisti in seculo, et illam²³, quam in isto²⁴ ordine accepisti; nec timeas, nec lacesces²⁵ quia ego auxilium tibi²⁶ prebebo²⁷; et disparuit visio; et frater in ordine confortatus²⁸ postea²⁹ factus est lector bonus et predicator devotus.

De novicio vo-
lente ordinem
exire, sed per-
severante. ³⁰

§ VIII. In conventu Senonensi a) novicius quidam temptatus de exitu ordinis, cum multas et graves temptationes amplius sufferre non posset, confessus est cuidam bono fratri, qui post multas consolaciones ait illi: « O miser, quid cogitas? Christum et matrem eius³¹ elegisti, et nunc vis reprobare bonum et eligere malum? Accipe cingulum³² tuum, et liga per collum, et proiciens³³ te ante altare beate virginis dic ei ex corde³⁴: O domina mea, ego³⁵ servus tuus, ego servus tuus, suscipe me in bonum, *et non confundas me ab expectatione mea* ». Sic fecit, et statim cessavit temptacio, et post³⁶ factus est predicator bonus atque³⁷ devotus.

Ps. 118, 116.

Quod multis
modis dyabolus
novicios temp-
tavit de existu
ordinis. ³⁰

§ IX. Quis autem posset enarrare modos varios et subtiles, quibus adversarius multos et multociens temptavit novicios?

1) alienas A C. — 2) commendabat E. — 3) in seculo libenter D E. — 4) facere om. B. — 5) componentibus cum eum B. — 6) possent D E. — 7) et dormicionem B. — 8) eidem add. B. — 9) sciptos A C. — 10) Baldewine add. C D. — 11) cumque bibisset illa ait B. — 12) respondit om E. — 13) vinum — vinum om. B. — 14) dum add. E. — 15) iterum porrigens A C. — 16) limpidissimum B; et add. E. — 17) et om. B G. — 18) nunc add. E. — 19) sic om. E. — 20) et add. A C. — 21) est add. B. — 22) beatam B. — 23) istam B E G. — 24) isto om. E G. — 25) lentescas D; lacescas E. — 26) tibi om. E. — 27) prebeo G. — 28) confortatus E G. — 29) post A C D G. — 30) tit. ex B — 31) eius add. in marg. C. — 32) angulum B. — 33) proicies... dicens ei ex corde B. — 34) ex corde om. E. — 35) sum add. E. — 36) post om. E. — 37) et B.

a) Conv. Senonensis (Sens) circa an. 1224 fund. Anal. I, 369.

Consuevit enim eos temptare multipliciter, ut eos a statu religionis deponat; nunc per assumptionem indiscreti fervoris et abstinentie nimie, ut fecit¹ in magistrum Iordanem² a) nunc per relaxationem vite, et obmissionem³ eorum, ad que ordo tenetur, ut patet in delicato⁴, qui laxaverat caligas propter estum, quem beata virgo nec aspicere⁵ est dignata⁶; nunc per nimium affectum parentum vel carorum suorum,* nunc per turbaciones⁷ ad eos, cum non faciunt voluntatem eorum, de quibus, cum se volunt novicii vindicare, quandoque se ipsos impugnant; nunc per recordacionem⁸ carnalium voluptatum, nunc per terrorem⁹ sompniorum, nunc¹⁰ per displicenciam sociorum, nunc per affectum librorum et aliquando eciam¹¹ vilium¹².

* 38'

Vidi ego¹³ novicium temptatum graviter, quod canem parvulum, quem nutrierat¹⁴, non poterat videre, et magis afficiebatur ad illum, quam¹⁵ ad omnia, que dimiserat, quamvis secundum mundum¹⁶ multa et magna essent; temptat¹⁷ eciam¹⁸ per angustiam¹⁹ cordis, nunc per diversas infirmitates corporis, nunc per linguas adulatorum, nunc per iudicia detractorum et aliis multis²⁰ modis, et merito milleartifex appellatur, quia oculi eius²¹ septemplices sunt et gentes interficere non cessat. Unde ab eius insidiis debent omnes sibi cavere, et in pura et in²² frequenti confessione ipsum detegere et magis paternis²³ quam suis consiliis adherere.

CAPUT DUODEVIGESIMUM.

§ I. In provincia Polonic b) quidam frater aliquando²⁵ dispensavit, et forte sine causa racionabili, cum duobus fratribus²⁶, ut comederent carnes cum eo²⁷ in itinere constituti. Nocte itaque insecuta, cum parumper²⁸ obdormisset, vidit in sompnis²⁹ dyabo-

De temptatione gule. 24

1) fecit temptans magistrum B. — 2) magistro Iordani G. — 3) obmissionem om. B. — 4) fratre quodam add. B. — 5) respicere quidem B. — 6) dignata est. A C. — 7) turbacionem B G. — 8) cogitacionem B C D. — 9) terrores B: fervorem E. — 10) nunc per — nunc om. B; nunc per diplicenciam sompniorum *add. in marg.* C. — 11) eciam om. E. — 12) rerum add. B. — 13) ergo B. — 14) nutriverat A C. — 15) quam — dimiserat om. E. — 16) seculum B. — 17) temptacio per... E. — 18) nunc add. G. — 19) angustias B. — 20) multis aliis G. — 21) oculi add. A B C D. — 22) in om. B. — 23) patrum A C B: peccatum abhorrere quam... A. — 24) tit. om. E; et vicio proprietatis add. B C; capitulum primum add. B. — 25) aliquando om. E. — 26) conversis add. G. — 27) cum eis in itinere constitutus (constitutis C D). — 28) parum E. — 29) in sompnis om. D.

a) Cf. supra lib. I, c. VI, § VII. — b) Prov. Polonia an. 1228 est erecta ut patet ex chronico.

lum intrantem ad locum¹, in quo iacebat², et quesivit, quid quereret. Qui ait : « Veni visitare fratres istos³ qui comederunt carnes ». Hoc prior provincie⁴ illius scripsit magistro ordinis⁵.

De canonico
regulari qui
ordinem predi-
catorum
intravit. ⁶

§ II. In eadem provincia quidam canonicus regularis venit ad ordinem nostrum; tunc⁷ temptatus de carnibus, quas alibi⁸ comedebat, ad suum rediit claustum. Post hoc infirmatus est graviter, et in extasi⁹ posito¹⁰ videbatur ei, quod ad iudicium trahebatur, et carnes, quas comederat, ponderabantur¹¹ coram illo¹²; tandem reversus ad se, super hiis territus, ad ordinem rediit et in eo¹³ permansit.

Quomodo qui-
dam proposuerat
comedere
quandam tur-
tam occulte. ⁶

§ III. Frater quidam temptatus de gula quandam caseatam, quam turtam¹⁴ Lombardice vel tartam Gallice vocant¹⁵, sibi procuravit occulte¹⁶, cogitans, quod eam comederet in secreto. Cum ergo eam in quodam loco abscondisset et stans in choro ad horas cogitaret¹⁷, ubi et quomodo¹⁸ occultius eam comederet, quidam frater spiritualis¹⁹ vidit dyabolum ante illum tripudiantem cum quadam turta in manibus et eam sibi²⁰ sepius offerentem. Qui super eo²¹ vehementer miratus, completo officio, fratrem illum traxit ad partem, querens ab eo, quomodo sibi²² esset, et an²³ aliquam temptationem haberet. Qui respondens se²⁴ bene esse²⁵ nolens dicere vel non aduertens temptationis sue miseriam²⁶, audivit²⁷ ab eo, que²⁸ in horis viderat; et expavescens et²⁹ cum lacrimis confitendo³⁰ rem, sicut erat, a peccato et³¹ temptatione liberatus est per gratiam Dei.

CAPUT UNDEVIGESIMUM.

De temptatione
proprie volun-
tatis et sensus
pertinacia. ³³

§ I. Quidam frater preter prioris sui lincenciam ·X·³⁴ solidos, quos de quadam elemosina communi³⁵ habuerat, occultavit, ut, si de aliquo³⁶ indigeret³⁷, acciperet³⁸. Qui postea gravem infirmi-

1) in locum intrantem D. — 2) iacebant D G. — 3) istos om. E. — 4) provincialis scripsit D. — 5) Iordane E; Humberto D. — 6) tit. ex B. — 7) et A C D G. — 8) aliquando B. — 9) extasi om. E. — 10) positus B D G. — 11) portabantur A C; ponebantur D. — 12) eo B. — 13) ordine D. — 14) turta G. — 15) vocant om. B. — 16) occulte om. A C. — 17) cogitaret om. E. — 18) quomodo occultius eam comederet E; quando B. — 19) spiritualiter E. — 20) sibi *add. in marg.* C; manibus eam eidem B. — 21) hoc... ammiratus B. — 22) secum B. — 23) eciam si E. — 24) se om. E G; sibi B. — 25) et *add* B E. — 26) miserias B. — 27) autem *add.* A C. — 28) quod D G. — 29) et om. G. — 30) et confessus G. — 31) a *add.* A C. — 32) vel C. — 33) tit. om. D E G; de temptatione cupiditatis A; de quodam proprietario qui pene dampnatus fuerat. IV. B. — 34) quatuor D. — 35) communi elemosina B E. — 36) aliquando A B C; in aliquo G. — 37) de illo *add.* D. — 38) reciperet C; de illis acciperet A; unde meritis (suis *add.* D) exigentibus postea (postea om. D) gravem... A D; ad eos recurreret B.

tatem incurrit; cui iam morti propinquanti cum frater Iohannes¹ quidam² astans diceret: « Gaude, frater, quia ad Deum³ vadis; memento⁴ mei, dum bene tibi fuerit ». Ille respondit: « Nequaquam, nam in opposita fenestra dyabolus astat⁵ faucibus paratus⁶ meam infelicem animam paratus devorare, quia proprium usque adhuc reservavi ». Tunc frater⁷ stupens, multis racionibus et exemplis de misericordia Dei ad⁸ confidenciam eum inducens inclinavit et rogavit, ut vocato priore⁹ proprium redderet, et¹⁰ de eo, quod male¹¹ fecerat, peniteret. Quo facto, cum a priore absolutus fuisset, statim demon quem viderat aufugit¹²; unde infirmus in lacrimis¹³ resolutus est celitus spe infusa, et postmodum in pace quievit.

§ II. In¹⁵ quadam domo sororum fuit quidam frater¹⁶ conver-
sus, qui in quadam infirmitate¹⁷ videbatur habere spiritum pro-
pheticie. Cum igitur multa multis¹⁸ predicaret, et quidam¹⁹ inde
derideret eum, quia in verbis eius²⁰ nullam habebat fidem, ait: Quomodo quidam
frater publicavit
quendam furem
ipsum deriden-
tem. ¹⁴
« Frater, dic michi²¹, quid michi continget? » Qui²² respondit:
« Miser, miser, redde denarios, quos furatus es; * unam²³ salma-
tam²⁴ feni sororum vendidisti et denarios abscondisti. Hoc ergo
erit de te²⁵: Hoc anno morieris nullo fratre presente ». Quod et²⁶
completum est; nam dum esset²⁷ in quodam loco in²⁸ custodia
rerum monasterii sine socio fratre, apostema in gutture eius
ortum²⁹ ipsum subito suffocavit. * 39/.

§ III. In provincia Romana in conventu Perusino a) frater De quodam
tepido fratre. ³⁰
quidam fatigatus officio nocturnorum in festo beati Augustini
exivit in laudibus de choro, et ivit dormitum. Vidit ergo in
sompnis beatum Augustinum in fratris habitu³¹ assistentem sibi
et dicentem: « Modo fecisti propriam voluntatem ». Et cum
abiret, clamavit frater: « Quid faciam domine³²? » Respondit:

1) Bononiensis add. A D. — 2) quidam om. A D. — 3) dominum D. — 4) que add. B. —
5) stat B. — 6) apertis faucibus E. — 7) ille add. B C G; Iohannes add. A D. — 8) ad om. E.
— 9) vocando priori E. — 10) quod add. D. — 11) male om. D. — 12) affugit E. — 13) lacri-
mis B E. — 14) tit. ex B; sequentia om. usque ad cap. XXIV. D. — 15) apud S. Sixtum
Rome fuit... A. — 16) frater om. B. — 17) sua add. B. — 18) multis multa predicaret, qui-
dam, ut derideret A B C. — 19) et quidam om. E; quidam ut G. — 20) suis B. — 21) michi
om. B. — 22) qui om. E. — 23) unam — feni om. E. — 24) samnatam G. — 25) hoc — te
om. B — 26) et om. E. — 27) esset Tyburi in A; cum esset B. — 28) et custodia add. B. —
29) exortum B. — 30) hic incipit cap. de temptatione proprie voluntatis et sensus pertinacia
in A B G; tit. ex B, qui sic sonat complete: Pars XIII. De vicio proprie voluntatis et primo
de quodam tepido fratre. Primum. — 31) eum add. G. — 32) domine om. E.

a) Conv. Perusinus fund. 1220, vel ut alii volunt 1233. Anal. II, p. 94.

« Penitentiam age ». Et continue surgens venit ad capitulum ad sermonem, qui fratribus fiebat.

Quam malum sit nolle acquiescere suis superioribus. § IV. Cum frater quidam² valde religiosus³ et devotus et bonus lector multo fuisset tempore, tandem incidit in quasdam novas opiniones, que a pericioribus⁴ erronee sunt⁵ iudicate. Cum autem frequenter monitus, ut dimitteret illas, nollet acquiescere, demum⁶ a magistro et diffinitoribus capituli generalis rogatus est, et⁷ flexis genibus, ut resipisceret⁸, ne gravem ferre in illum⁹ sententiam cogarentur¹⁰, Qui in suo sensu pertinax noluit obedire. Frater autem quidam antiquus in ordine et prior sanctus homo et verax, vidit dyabolum sedentem super caput ipsius¹¹ in capitulo, cum super hoc conveniretur et obstinaciter responderet. Et hoc suo familiari alii dixit hoc pacto, quod si¹² alicui diceret, nullo modo exprimeret nomen eius¹³.

CAPUT VIGESIMUM.

De temptatione curiositatis philosophorum. § I. Quidam frater in Anglia cogitans philosophice¹⁵ polire sermonem, quem erat scolaribus factururus¹⁶, obdormiens in cella cum¹⁷ hoc cogitabat¹⁸, vidit in sompnis¹⁹ dominum Ihesum sibi²⁰ bibliam afferentem, que tamen multum exterius erat fedata²¹. Quam cum frater diceret deturpatam, ait Christus aperiens eam et ostendens²² ei pulcritudinem intrinsecam : « Imo²³ valde pulcra est²⁴, sed vos philosophiis vestris sic²⁵ deturpatis eam.

Quod inanis philosophia vitanda est. § II. Alius frater Lombardus ibidem existens in studio cum cogitans hesitaret²⁶, utrum phisicis vel theologicis operam daret, apparuit ei²⁷ in sompnis quidam rotulum tenens in manu, in quo legit nomina²⁸ defunctorum, de quibus dicebatur quam²⁹ graviter torquebantur; et querenti causam, responsum est³⁰, quod propter suam philosophiam³¹; et ita edoctus³² est, in quo melius esset ei studere.

De alio fratre qui raptus ad iudicium acriter percussus est propter inanem scienciam. § III. Retulit frater quidam, quod cum multo ipse³³ affectu

1) tit. ex B. — 2) alias add. A C; quidam frater alias B G. — 3) religiosus valde. C. — 4) sapientibus sunt B. — 5) sunt erronee G. — 6) deinde A B C. — 7) et om. B. — 8) resipisceret E. — 9) in illum ferre G. — 10) cogitarentur E. — 11) eius E. — 12) alii add. G. — 13) suum B. — 14) tit. om. E; Pars XIV de curiositate vitanda maxime in predicacione ad populum. Primum. B. — 15) phisice B; proponere et add. E. — 16) factururus scolaribus A B C. — 17) cum om. E. — 18) cogitaret B. — 19) in sompnis om. E. — 20) sibi om. E. — 21) defecata C; defedata A G — 22) ut ostenderet B. — 23) primo E. — 24) erat E. — 25) sic om. C; sic eam deturpatis A. — 26) excitaret C. — 27) ei om. E. — 28) quorundam add. B G. — 29) quod A B C. — 30) ei om. E. — 31) punirentur add. B. — 32) doctus A C. — 33) ipse om. E.

studeret in philosophia, quadam nocte ad¹ iudicium raptus est, et dictum est ei, quod non erat frater, sed philosophus. Unde iussus denudari est durissime verberatus². Redditus³ autem sibi sensit per quindenam fere⁴ in dorso⁵ dolores⁶ et⁷ omnium⁸ confracciones membrorum, ac si fuisset vigilans corporaliter flagellatus.

§ IV. Quidam prior, vir bonus¹⁰, in sermone ad fratres et clericum asseruit, se vidisse in Anglia rusticum simplicem et omnino illiteratum demoniacum factum¹¹ nunc Grece, nunc Latine, nunc Anglice¹², nunc Gallice ad omne quod querebatur, astutissime respondentem. A quo cum quereret frater, an ipse in celo creatus fuerit¹³, respondit, quod sic. Interrogatus, quis spiritus esset, dixit¹⁴, quod superbie; interrogatus, an dominum viderit, ait¹⁵, quod sic; adiuratus autem, quod diceret, quomodo esset Deus trinus¹⁶ et unus, se totum quasi in globum contrahens et tremens respondit: - Taceamus nos creature de hiis, que nec¹⁷ loqui nos decet, nec potest hoc dici -.

§ V. In Romana provincia frater quidam temptatus de sciencia rogabat dominum¹⁹, ut²⁰ sibi daret eam²¹ et vias ad scienciam Dei sua gracia aperiret²². Vidit ergo huiusmodi visionem: Offerebatur ei in visu²³ noctis liber quidam magnus questionibus fidei plenus et in fine sic erat scriptum: « Magister nichil dicit hic²⁴, sed vult, quod permittatur ei²⁵ servire Christo in simplicitate sua -.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

§ I. Quidam frater aliquando cogitavit se dignum²⁷ episcopatu, et in eo²⁸ se multa bona facturum proponenti, cum hanc cogitationem suam post matutinas in oracione recogitans²⁹, vias suas vehementer dampnasset et³⁰ ex toto corde cum multis lacrimis orasset Deum, ut eum³¹ conservaret in evangelica paupertate³² ab

1) Dei add. A B C. — 2) est denudari et durissime verberari B. — 3) rediens A. — 4) fere om. G. — 5) dorsum E; in dorso om. A C. — 6) dolorem in dorso G. — 7) ac A C. — 8) omnino E. — 9) tit. ex B; hic incipit cap. XXI in cod. C. — 10) et litteratus add. A C G. — 11) factum demoniacum E. — 12) nunc Anglice om. E. — 13) fuisset B. — 14) respondit superbie A B C. — 15) respondit B. — 16) unus et trinus, se quasi totum A C. — 17) neque A C; nos nec loqui nec decet dici B. — 18) tit. ex B. — 19) deum A B C. — 20) ut eam sibi daret A C; quod sibi eam G. — 21) eam om. B. — 22) appareret E. — 23) visione B. — 24) ad hoc B. — 25) ei om. B. — 26) tit. om. E; Pars XV. de ambitione fugienda. Primo de quodam de episcopatu temptato. Primum. B. — 27) dignum se A C. — 28) eodem B. — 29) recogitans in oracione A C — 30) et om. E. — 31) eum in promissa et ewangelica paupertate servaret ab. A B C G. — 32) sensisset add. E.

honoribus et divitiis illibatum, et in hiis obdormisset, apparuit ei spiritus¹ bonus, ut sibi videbatur, dicens hec²: « Affectus parentum carnalis³, favor popularis, malicia temporis, occupatio rei familiaris, amissio boni spiritualis, scandalum tui ordinis et incertitudo finis sint tibi cause fugiende dignitatis; scriptum quippe est⁴: *Iudicium durissimum*⁵ hiis, qui presunt, fiet. » Qui statim evigilans hec eadem⁶ manu sua scripsit⁷.

Sap. VI. 6.

Quomodo quidam desiderabat promoveri in episcopum.⁸

§ II. Cum frater quidam⁹ ambularet per viam, incepit fingere in corde suo, quid faceret, si esset episcopus factus¹⁰. Et cum hoc cogitaret, subito cecidit in lutum profundum; et reversus ad se dixit sibi: « Surgite, domine episcopo, bene contigit vobis¹¹, quia bene decet talem episcopum talis locus ». Et forte si¹² verum fuisset, quod cogitabat, cecidisset in peius¹³ lutum multorum peccatorum¹⁴.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

De temptatione indignacionis.¹⁵

§ I. Cum frater a) quidam¹⁶, vir sanctus et discretus, Neapoli¹⁷ existens, paululum post matutinas obdormisset, videbatur, quod diceret fratribus in capitulo hec verba: « Fratres, propositum patrum nostrorum¹⁸, qui ordinem hunc¹⁹ fundaverunt²⁰, fuit: non discedere ab eo nec propter temptationes carnis, que blande sunt, nec propter temptationes mundi, que vane²¹ sunt, nec propter turbaciones²² demonum vel hominum, que graves sunt, sed omnia superare²³ propter amorem Christi ». Et surgens idem frater²⁴ eadem fratribus enarravit.

Quam malum sit non placare fratrem offensum.²⁵

§ II. Idem²⁶ ea die, qua factus fuit prior provincialis²⁷ Romane provincie, cum moneret fratres, ut sibi²⁸ alterutrum a turbacione caverent, hoc exemplum eis dixit²⁹: « Cum quidam frater³⁰ turbasset me, inquit³¹, et iniuste et³² post paucos dies decessisset

1) Dei add. A B C. — 2) hec dicens A B C. — 3) carnalium A B C. — 4) est quippe G. — 5) in add. E. — 6) eadem om. A C. — 7) conscripsit G. — 8) tit. ex B. — 9) quidam frater G. — 10) factus om. B. — 11) tibi A C. — 12) et si forte ac si... E. — 13) penis E. — 14) peccatorum multorum A C; scilicet multorum B. — 15) tit. om. E; Pars XVI. De indignacione fugienda. Primum. B. — 16) Nicolaus de Iuvenacio. add. C; Iuvenancio B. — 17) Neapolim B C. — 18) nostrorum om. B. — 19) hunc ordinem A B C. — 20) fundavere B. — 21) varie B. — 22) temptationes B. — 23) sufferre E. — 24) idem frater om. B. — 25) tit. ex B. — 26) idem frater eadem A B C. — 27) provincialis om. A C. — 28) se E. — 29) dedit A C. — 30) frater quidam A C. — 31) inquit om. A C; inique B. — 32) et om. E.

a) Fr. Nicolaus de Iuvenacio construxisse dicitur conventum Perusinum. cf. S. Antonin. 3. p. tit. 23, cap. IV et IX; infra l. V, cap. IV, § XIII.

me non pacato, quadam nocte apparuit michi¹ alibi in infirmitate iacenti; et cum peteret a me veniam, et recordarer defunctum², dixi: « Vade, frater³, pete veniam a domino Ihesu⁴ Christo, in cuius manu es ». Qui recedens a me⁵, cum peteret veniam a Christo⁶, ut dixeram⁷ ei, respondit ei dominus: « Non concedo tibi veniam, nisi prius impetres eam⁸ ab eo, quem offendisti ». Unde rediens eadem⁹ nocte ad me et verba Christi¹⁰ michi renunciens, iterum veniam petiit et accepit¹¹ et dixit michi: « Vide frater Nicolae, quam malum est¹² offendere fratrem et quam grave sit¹³ non pacare¹⁴.

§ III. Fuit Rome quidam frater, qui valde dure portabat procuratorem conventus; cui ad pacificandum cor suum iniunxit¹⁶ prior, cui hoc retulit¹⁷, unum pater noster dicere omni die pro illo¹⁸. Qui¹⁹ ex hoc magis ad illum turbatus est, et maiori odio inflammatus. Quadam²⁰ igitur die infirmus subito factus est quasi mortuus et²¹ ex improvise cepit clamare: « Ad inferna²² », et maledicere fratribus et ordini suo. Tandem orantibus fratribus ait: « Mater Dei, mater Dei, adiuva me ». Visum autem erat sibi, ut ipse retulit, quod in igne ardentissimo propter suam iracundiam²³ positus erat, et ideo²⁴ propter penas intollerabiles desperans blasphemabat; precibus autem fratrum ad invocacionem beate Marie restitutus est sibi²⁵ et in argumentum veritatis exco-riatus est totus²⁶.

De pena fratris qui dure portabat procuratorem.¹⁵

CAPUT VIGESIMUM TERCIVM.

§ I. Anno ab incarnatione²⁸ domini · M^o · CC^o · XXX° · predicante magistro Chunrado a) in Teutonia contra hereticos, et ab ipsis fideliter martirizato, hereticus quidam, seductus a demonibus, fratrem quendam predicatorem sibi dilectum²⁹ ad heresim invita-

De temptacione per fantasias.²⁷

1) in sompnis add. A C G. — 2) defuncti B. — 3) et add. A C G. — 4) Ihesu om. B. — 5) a me om. B. — 6) a domino Ihesu Christo B. — 7) ut dixerat E. — 8) eam om. B. — 9) ea E. — 10) Christi nunciens B. — 11) recepit A C. — 12) sit E. — 13) est E. — 14) offensum add. B. — 15) tit. ex B. — 16) adiunxit A C. — 17) detulit E; qui hec retulit A. — 18) procuratore add. B. — 19) cui A C. — 20) quadam — subito om. E. — 21) et om. E. — 22) ad infra *rep.* A B C. — 23) maliciam. B. — 24) id eo om. E. — 25) sibi sensus et fidei lumen, et emendatus totus fuit. E. — 26) totus fuit B G. — 27) tit. om. E; pars XVII, de fantasiis vitandis. Primum B. — 28) ab incarnatione om. E. — 29) derelictum B.

a) Agitur hic probabiliter de aliquo de heresi Stadingorum, de quibus lege Rayn. ad anno 1233, p. 81 et ss.; de morte Chunradi l. c. p. 83, n° 48; Bull. p. 51, n° LXXX. Thom. Cantimprat. l. c. p. 462 — De simili miraculo, Aunée Dominicaine avril, p. 799; Antouin. l. c. c. X, § I.

bat. Cum videret omnibus modis¹ resistantem ait : « Si ipsum Christum et matrem eius et apostolos et sanctos mecum sentientes² ostendero, credes? » Frater autem cogitans eum fantasia deceptum³, respondit⁴ : « Non inmerito tibi credam, si vere probabis⁵, quod promittis ». Tunc hereticus gavisus noctem statuit, qua compleret. Frater autem secreto et reverenter corpus Christi in pixide sub capucio ante pectus ponens perrexit orans devote Deum⁶, ne illi⁷ aliqua illusio prevaleret. Cum autem duxisset eum hereticus ad specum⁸ vicini montis*, viderunt⁹ subito palacium preclare fulgens aromatibus et redolentem¹⁰ domum et thronos¹¹ in circuitu positos ex auro, in quibus rex fulgore corusco circumdatus de albatorum multitudine et iuxta eum regina pulcherrima residebat. Hanc, ut vidit hereticus, cadens in faciem adoravit. Frater vero accedens propius extraxit pixidem, et obtulit regine in solio¹² residenti dicens : « Si celi et terre regina es, ecce filius tuus, adora¹³ eum ut Deum¹⁴ ». Statim fantasia illa omnis evanuit¹⁵, et tante tenebre facte sunt, quod vix egredi potuerunt. Hereticus igitur conversus est ad Christum et una cum fratre dicto¹⁶ hoc fratri Chunrado, priori provinciali Teutonie, narravit, qui predicta fratribus multociens narravit¹⁷, tacitis nominibus personarum et loci.

Quomodo dyabolus delusit quendam fratrem devotum in specie beate virginis.¹⁸

§ II. Frater quidam conventus Parisiensis in oracionibus¹⁹ et lacrimis quasi continuis²⁰ studium et²¹ scolae et sermones dimiserat, totus devocioni intentus. Cui dyabolus in forma beate virginis frequenter apparens²² revelabat multa, et eius statum multum laudabat. Cum autem hoc fratri Petro Remensi²³ a) tunc priori domus²⁴ narrasset, iunxit²⁵ ei, quod si rediret, spueret in faciem eius; « quia si est, inquit, beata virgo, humilis est et non indignabitur, sed excusatam habebit obedienciam tuam; si vero²⁶ dyabolus est, superbus est et confusus recedet -. Que²⁷ cum frater

1) omnibus modis om. E: quem cum videret... B G. — 2) sedentes C; consencientes A G. — 3) deludi et deceptum esse B. — 4) ait B; respondit om. E. — 5) probaveris A C. — 6) orans Deum devote G; dominum B. — 7) illis A. — 8) aspectum E. — 9) videre E. — 10) aromatibus redolens et thronos ex auro in... A C; redolere B. — 11) thronos om. E; domum et om. B G; thronos eciam B G. — 12) throno B. — 13) eum adora ut A C G. — 14) dominum B. — 15) evanuit om. G. — 16) predicto E. — 17) recitavit A C. — 18) tit. ex B. — 19) oracione A C G. — 20) continuus A B C. — 21) et om. A B C. — 22) ei add. B. — 23) Cremonensi B C. — 24) priori domus om. E. — 25) iniunxit B. — 26) non E. — 27) ei add. B.

a) De fr. Petro Remensi vide supra l. IV, cap. I, § VI.

compleret, indignatus dyabolus ait : - Maledictus tu et¹ qui te docuit ista -, et confusus aufugit² ex tunc numquam ei apparens.

§ III. Frater quidam devotus narravit, quod, cum nocte quadam post matutinas cellam ad studendum intrasset⁴, mox ut oculos iaciebat⁵ ad librum, sompno deprimebatur. Cumque faciem frequenter confricaret⁶, nec sic⁷ torpor ille recederet impaciencia motus dixit : - Deus bone, quid est quod pacior? Cur cum satis dormierim contra solitum⁸ michi prevalet sompnus? - Mox autem⁹ vocem audivit - quia nondum clause¹⁰ sunt porte. - Et cum diceret - quomodo porte clauduntur? - Respoudit ei vox : - A vertice usque ad pectus et ab aure¹¹ in aurem -. Quod frater advertens¹² statim signum crucis¹³ fecit et ait : - *Declinate¹⁴ a me maligni, et scrutabor mandata Dei mei* -. Moxque a temptatore inmissa dormitacio¹⁵ illa recessit.

Quomodo frater quidam post matutinas volens studere opprimebatur sompno. ⁵

ps. 118, 115.

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

Quidam novicius circa principium ordinis¹⁷ multe¹⁸ devocionis existens, dum quadam nocte oraret ante lectum suum, vidit dyabolum in specie simee pergrandis, ut sibi videbatur, cum ira magna frementem et dicentem audivit¹⁹ : « Ecce isti convenerunt hic contra me; sed ego vindicabo me²⁰ de illis; succendam enim domum istam cum eis -. Quod dictus frater timens adiuravit eum ex parte Dei omnipotentis²¹, ne²² faceret. Unde iratus²³ dyabolus saltavit super eum dicens : « Et tu²⁴ adiuras nos, qui nuper unus²⁵ eras de nostris? Ecce²⁶ tu morieris ». Et premebat eum tam fortiter, quod nec loqui nec in²⁷ aliquo iuvare se poterat. Tunc revolvit in animo suo trinitatis beate memoriam et libero corde dixit : « *in nomine patris* -, cum autem « *et filii* » cogitavit, os liberum sensit; et dicens « *et spiritus sancti* » manu expedita se signavit, et statim dyabolus ad cellam alterius fratris²⁸, eo

De revelacionibus et consolacionibus fratribus factis a Deo. ¹⁶

1) et om. E. — 2) affugit E. — 3) tit. ex B. — 4) intraret E. — 5) poneret B: iacebat E. — 6) fricaret B. — 7) sibi A C. — 8) quam solito C: cum satis enim dormierim plus solito... B. — 9) iam G; autem om. B. — 10) quod aperte sunt porte E. — 11) usque add. A C. — 12) audiens E. — 13) sancte add. B. — 14) discedite B. — 15) dormicio B. — 16) tit. om. E; pars XVIII. De consolacionibus fratrum. Primo quomodo quidam novicius vidit dyabolum in specie simee magne. Primum B. — 17) ordinis om. E. — 18) magne B. — 19) audivit om. A C. — 20) me om. E: me vindicabo G. — 21) ompnitotentis Dei E. — 22) hoc add. B. — 23) ira fremens A C; ira furens D G; cum ira furens B. — 24) tu om. A C. — 25) novus B C: unus om. E. — 26) certe A B C. — 27) in om. A C G. — 28) fratris fugit eo... G.

dimisso, fugit et cepit¹ in carta scribere machinationes malicie sue. Frater autem hec videns, cum non auderet se movere nec excitare fratres, salutacionem beate virginis² dicebat devote; quod inimicus³ non substinens⁴ cum ira magna cartam, quam⁵ scripserat⁶, dentibus laniavit⁷, et cum magno strepitu fugit, concuciens vasa quedam, que extra cellarium invenit. Quem strepitum plures⁸ se audisse dixerunt.

Quomodo quidam
dyabolus eundem
fratrem predictum
opprimere pulsus est
per ave Maria.⁹

§ II. Eidem fratri alia vice apparuit dyabolus volens eum opprimere, ut sibi videbatur; sed ille se signabat¹⁰ et salutacionem beate Marie dicebat, quam multum contra omnes hostes valere¹¹ audierat; quam dyabolus timens ab eo fugit¹².

Quomodo beata
virgo obtulit filium
cuidam fratri.⁹

§ III. Idem frater cum iam ·XXX· annis et amplius in ordine¹³ stetisset, et¹⁴ in quadam urbe predicacioni insisteret, cum post matutinas leviter obdormisset, videbat, ut sibi videbatur, quod beata virgo sibi filium offerebat pro predicacionis mercede. Unde hac visione mirabiliter¹⁵ consolatus^{*} stetit fere per ·VIII· dies in iubilo mentis¹⁶.

· 40'

Alia visio eiusdem.⁹

§ IV. Idem frater, cum¹⁷ in festo beati Petri martiris de triplici aureola predicasset, post matutinas sequentes visum est sibi, quod in choro fratrum intrans videret choros martirum et confessorum et virginum, et quod beata virgo cum beato Petro martire¹⁸ in medio eorum stabant, cantantes cum cantantibus de leticia sempiterna canticum cum triplici alleluia et antiphona *lux perpetua lucebit¹⁹ sanctis tuis, domine²⁰*; qui²¹ accedens de mandato domine nostre²² cantabat cum eis; post quod accipiens beata virgo eum ante Christum ponebat dicens: « Fili, et hunc offero tibi. »

§ V. Idem frater, cum genibus flexis²³ semel coram altare beate²⁴ Marie suorum peteret veniam peccatorum²⁵, in quadam extasi videbat, quod accederet ad osculandos pedes pueri Ihesu²⁶, quem virgo²⁷ in gremio tenebat, de quibus mirabilem dulcedinem comedebat ut favum mellis; et reditus sibi²⁸ ruminabat et masti-

1) cepitque B. — 2) Marie B. — 3) diabolus B. — 4) subsistens E. — 5) ante *add. in marg* C. — 6) scripsit E. — 7) laceravit B. — 8) fratres *add.* A B C; fratrum *add.* D. — 9) tit. *ex* B. — 10) se *om.* E. — 11) valentem E. — 12) fugit ab eo A C; ab eo *om.* B. — 13) stetisset in ordine A B C. — 14) et *om.* E. — 15) est *add.* B. — 16) mentis iubilo A C. — 17) cum *om.* E. — 18) cum beato Dominico venire in... E. — 19) lucebit *om.* E; luceat G. — 20) antiph. ad. Bened. temporis Paschalis. — 21) et E. — 22) nostre *add. in marg.* C. — 23) genibus — altare *om.* E. — 24) virginis *add.* E. — 25) peccatorum veniam. B E. — 26) Ihesu *om.* E. — 27) virgo tenebat A C; virgo Maria tenebat B. — 28) reversus B.

cabat et quasi mellis dulcedinem senciebat in suis labiis¹; huius² consolacionis exempla a predicto fratre secretissime audivit³, qui ea indicavit; et dixit⁴, quod est tantus⁵ et talis, ut hec et⁶ maiora de illo dici possint⁷.

§ VI. Frater⁹ a) quidam qui erat¹⁰ magister Parisius in theologia, cuius vita et sciencia nota est et perutilis ecclesie Dei¹¹, vidit in sompnis Parisius eo tempore, quo magister ordinis contra quosdam¹² ordinem vastare volentes¹³ in curia domini pape pugnabat¹⁴, quod fratres¹⁵ multum attoniti¹⁶ starent respicientes in celum, et dum respexissent¹⁷ diu, dicebant: - Vide, vide -; et videbat ipse cum aliis in celo¹⁸ scriptum litteris aureis scriptum istud¹⁹: - *Liberavit nos dominus de inimicis nostris et manu omnium, qui oderunt nos* -; quod est secundum translacionem, qua Romana ecclesia utitur in psalmo²⁰. Eodem autem²¹ tempore illa littera gravis²², que contra fratres data²³ ab Innocencio fuerat, est²⁴ a domino Alexandro, successore illius²⁵, Dei gracia revocata²⁶.

Alia visio de protectione ordinis, 8

§ VII. Apparuit eciam eidem fratri soror sua defuncta in sompnis dicens, se in purgatorio esse, sed post quindenam inde debere exire. Et cum²⁸ quereret ab ea de alio fratre suo²⁹, respondit, quod iam³⁰ in paradiso erat. Et cum quereret iterum³¹ ab ea, an ipse in brevi migrare et³² salvari deberet, respondit: - Tu quidem, si perseveraveris, salvus eris, sed alio modo venies quam³³ nos -. Post quindenam vero apparuit ei ille³⁴ frater suus, quem in paradiso esse audierat³⁵, nuncians ei salutem sororis: a quo cum quereret, an ipse salvaretur, respondit: - Non oportet te querere, frater³⁶, de hac re; tu enim in bono statu es;

Quomodo eidem fratri apparuit soror sua mortua, 27

1) in suis labiis senciebat B G. — 2) hec B. — 3) audivi E; audivit om. G. — 4) dixitque B. — 5) talis et tantus A C. — 6) his add. B. — 7) et credi add. A B C G. — 8) tit. ex B. — 9) Is frater sanctus Thomas de Aquino fuit *add. in marg. a man. rec.* D. — 10) fuit A B C: frater qui fuit G. — 11) doctor *pro* Dei E. — 12) eosdem B. — 13) volentes E. — 14) pugnavit vidit quod. B. — 15) fratres attenti C. — 16) attenti starent respiciendo B. — 17) respexit E; diu respexerunt dixerunt B. — 18) celis A E. — 19) id D E; aureis istud G. — 20) psalmis B; psalmos D. — 21) eciam A C. — 22) littera gravis E. — 23) data fuerat... G. — 24) est om. E. — 25) suo B. — 26) revocatur E. — 27) tit. ex B; *ubi legitur* cuidam *pro* eidem. — 28) cum om. E. — 29) alio suo fratre A C. — 30) iam om. A C. — 31) iterum om. B. — 32) vel E. — 33) ad E; quod C; quo A. — 34) ille om. B. — 35) audierat esse E. — 36) te, frater, querere A C G.

a) Frater iste est S. Thomas, qui an. 1253-1254 Parisiis legebat. Litteras Innocentii IV et Alexandri IV vide Denifle Cart. l. c. I, p. 267; die 22 dec. 1254, Alexander res omnes suo pristino statui restituit. cf. Rayn. ad 1254, p. 476, n° 70; Bull. I, p. 267, n° 2, vel Wadingus Annales Minorum tom. II, ad 1254, n° 2, et supra lib. IV, cap. XV, § VIII.

sed tene, quod¹ habes et persevera, sicut cepisti²; et scias pro certo, quod nulli aut pauci de ordine tuo³ dampnantur⁴.

Alia visio eiusdem.⁵

§ VIII. Cum cancellarius Parisiensis disposuisset a) dictum fratrem⁶ ad legendum in⁷ theologia licenciare, in crastinum dictus frater⁸ ipsa nocte vidit⁹ in sompnis, quod quidam dabat ei librum et dicebat : - *Rigans montes de superioribus suis, de fructu operum tuorum saciabitur terra* -. Unde ipse frater in principio suo hoc idem accepit pro themate.

Ps. 103. 13.

Quomodo dominus in die cene quendam iuvenem communicavit.¹⁰

§ IX. De quodam fratre iuvene Theutonico, honesto et admodum¹¹ devoto, narravit sancte memorie magister Iordanis, quod Christus dominus in die cene ipsum communicavit, et in die parasceves passionem Christi totam in corpore suo sensit; eratque mirum quod dicebat¹² illi, ut se pararet ad illam vel illam passionem et neminem inferentem videbat, sed tamen singulas senciebat.

Quomodo quidam frater simplex non litteratus satis certificatus est de perseverancia ordinis.¹⁰

41.

§ X. Retulit frater Albertus Theutonicus b), quod cum ipse¹³ esset prior provincialis Theutonie, receptus fuit quidam novicius insufficientis in¹⁴ sciencia et etate, licet suppleret¹⁵ devocio et alia bona¹⁶, quod deerat de illis¹⁷. Hinc¹⁸ cum fratres ei comminarentur ludo¹⁹, quod provincialis expelleret eum de ordine predicatorum, ipse, quia²⁰ hoc ultra modum timeret, contigit²¹, quod in nocte purificationis verba²² illa Symeonis attenderet : - *Putas, videbo²³, putasne durabo?* - et cetera²⁴. Unde miro modo²⁵ affectus²⁵ post matutinas se ad oracionem prostravit, et totus resolutus in lacrimas²⁶ cepit illa verba²⁷ retorquere ad se dicens : - *Domine Ihesu, putasne te²⁸ unquam videbo, putasne²⁹ in ordine isto durabo?* - Cum ergo mira cordis affeccione verba illa³⁰ frequentissime diceret, audivit vocem dicentem sibi : - *Tu videbis me et in³¹ ordine isto perseverabis.* -

1) que E. — 2) accepisti B. — 3) vestro B. — 4) dampnabuntur A B G. — 5) tit. ex B; pro eiusdem leg. in sompnis. — 6) Thomam add. in marg. C. — 7) de A C G. — 8) cancellarius B. — 9) vidit — ei om. E. — 10) tit. ex B. — 11) admodum om. G. — 12) dicebatur B G. — 13) ipse om. B. — 14) iu om. A C. — 15) sed supplebat eius B. — 16) opera add. B; in illo add. A. — 17) illi B. — 18) hic D E; hunc B. — 19) illud E; terrerent ludendo B; ludendo D. — 20) ipseque B. — 21) et contingit E; timeret et in. B. — 22) verba om. E. — 23) videbone durabo E. — 24) et cetera om. A C. — 25) affectum cordis ostendens post B. — 26) lacrimis B E. — 27) verba om. E. — 28) te unquam videbo putasne om. E. — 29) in isto perdurabo ordine B. — 30) illa om. A B C. — 31) me et in om. E.

a) Mense februarii 1256, vide Bull. I, p. 298, n° LXIV. — b) B. Albertus Magnus an. 1254 Wormatii provincialis Teutoniae est electus et usque ad 1259 provinciam rexit. Quetif. l. c. p. 162b.

§ XI. Cum frater quidam in noviciatu suo corpus suum De fratre qui seipsum per indiscrecionem debilitaverat.¹ ieiuniis et vigiliis et ceteris² laboribus debilitasset adeo³, quod⁴ se ipsum sustinere⁵ non posset, prosternens se in oracione cum multis lacrimis exclamavit: - Domine, tu scis et ego confiteor, quod erravi, quia contra fratrum consilium nimium me vexavi; sed quia tibi soli placere studui, respice in me et miserere mei, ut ea, que ordinis sunt, cum fratribus meis facere possim -. Statim autem sensit se ab omni molestia liberatum et pristinas vires recuperans multis⁶ annis domino⁷ fideliter deservivit.

§ XII. Fuit frater quidam devotus in conventu Lemovicensi a) multis temptacionibus a dyabolo stimulatus et corporis infirmitate De quodam graviter temptato, sed a domina nostra confortato.¹ quadam verecunda pariter et reverenda⁸ gravatus. Cepit ergo matrem misericordie devocius invocare frequenter in oracione pernoctans, et quia singulis⁹ cellis illius conventus depicta est crucifixi ymago, utpote liber vite expansus et liber de arte amoris¹⁰ Dei, cepit sepius oculos corporis et cordis¹¹ ad crucifixum levare, unde veniret¹² auxilium sibi. Demum¹³ magis ac magis affectus incepit¹⁴ lambere¹⁵ pedes eius, et sumpta fiducia ipsum devote amplecti. Quadam ergo nocte post multas lacrimas, cum oscularetur et lamberet pedes ymaginis Christi, sensit cibum dulcissimum, et¹⁶ omnia mella et aromata sapore et odore vincentem influi ori suo, qui non solum cor, sed et¹⁷ corpus letificat et¹⁸ corroborat. Quo allectus¹⁹ ab omni humana consolacione abstractus est solum²⁰ solacium reputans legere et orare. Hic quadam nocte cum post multas oraciones et laudes²¹ ad beatam virginem paululum obdormisset, vidit, ut sibi visum fuerat²², ipsam venientem ad se duabus honestissimis comitatam²³ puellis; que consolans eum super²⁴ diversis temptacionibus suis et corporis infirmitate, quam vehementer timebat, obtulit ei tria poma²⁵, que in sua²⁶ manu tenebat. Quibus cum ipsum cibasset, ait: - Iste cibus erit tibi in fortitudinem²⁷ ad sustinendos labores et in medi-

1) tit. ex B. — 2) ceteris om. E: ceterisque B. — 3) adeo om. G. — 4) quod om. E. — 5) subteutare A C. — 6) multis annis domino deservivit E. — 7) Deo B. — 8) verecundia pariter et reverencia E. — 9) omnibus B. — 10) de amore Dei B. — 11) cordis et corporis G. — 12) veniet E G. — 13) demum E G. — 14) incepit G: concepit B. — 15) lampavere B. — 16) et om B. — 17) etiam D: etiam corpus letificabat et corroborabat A C G. — 18) atque B D. — 19) illectus B. — 20) solum om. B. — 21) oraciones et landes E. — 22) erat A C: fuit D G: videbatur B. — 23) comitata A C. — 24) super om. E. — 25) pulcherrima add. A C: tria poma om. B. — 26) sua om. A B C. — 27) fortitudine A C.

a) De conventu Lemovicensi cf. supra lib. I, c. IV, § X; c. VI, § XII; lib. II, c. XXXII.

cinam¹ contra omnem infirmitatem mentis et corporis tui ». Qui evigilans invenit se consolatum² pariter et sanatum; unde domino et domine matri eius gratias magnifice egit.

Quomodo quidam saracenus conversus factus est vir devotus.³

§ XIII. Vir religiosus et verax, frater Petrus a) de Sezana⁴, Gallicus, qui⁵ fuit prior et lector in ordine, conversionem cuiusdam Saraceni scripsit et retulit in hec verba: « Tempore, inquit, piissimi imperatoris Ioannis veneram Constantinopolim cum fratribus aliis a domino papa missis pro sedanda, si fieri posset, modernorum contradiccione Grecorum. Eo⁶ tempore venit illuc quidam saracenorum monachus, paternarum suarum tradicionum vehementissimus emulor, virtutibus quidem⁷ politicis miro modo extrinsecus⁸ adornatus⁹, simplicissimo aspectu, vilissimo habitu, modesto incessu, sermone raro; sed intus vacuus erat. Cum autem¹⁰ fratribus¹¹ colloqueretur in porta, querens eos avertere et post se discipulos trahere, ego vocatus¹² adveni. Miratus sum, fateor, tantam¹³ in eo compositionem, quantam apud nos in nullo, meo iudicio, videram¹⁴ umquam; sed paulo post cum¹⁵ blasphemasset dominum Ihesum Christum dicens, purum¹⁶ hominem* esse¹⁷, non Deum, exhorruui vehementius et fidei gratiam meritumque plus solito senciens¹⁸ in me ipso, fratres conpescui et indicto silencio, interrogavi Sarracenum, si in lege eorum esset¹⁹ scriptum, ut²⁰ quicumque in potestate eorum contra Machometum blasphemiam²¹ diceret, sine ulla misericordia decapitaretur? Respondit, quod sic; et intuli: « Et tu²² igitur a nobis decapitandus es, vel Machometi lex est iniusta, et hoc evidenter ostendo; nam si ille, qui coram Sarracenis Machometum blasphemaverit, quem prophetam Dei summi²³ asseritis, non tamen Deum, iusta lege occiditur²⁴, eodem modo et ille²⁵, qui coram

* 41'

1) medicinas E. — 2) confortatum E. — 3) tit. ex B. — 4) Sarianua A; Sesana C; Sanica A; Sesmana B; Sezaria S. Antonin. l. c. — 5) qui om. E. — 6) que A C; eo tempore om. B. — 7) quidem om. B. — 8) extrinsecus om. B. — 9) ornatus B. — 10) ergo A B C. — 11) fratribus om. B; add. in marg. C. — 12) advocatus B. — 13) tantam om. E; tantam in eo fateor D. — 14) viderat E. — 15) cum om. G. — 16) purissimum E. — 17) esse om. B. — 18) senciens plus solito B E. — 19) erat A C. — 20) ut om. B. — 21) blasphemiam om. B D E G. — 22) tunc igitur aut decap. E. et tu igitur A C; et igitur a nobis decapitandus G. — 23) summi om. B. — 24) iusta lege occidunt, ubi possunt A; occiditur, ubi possunt D G; iuxta legem (eorum add. B) occiditur. B C. — 25) et ille — iustiori om. E; et ille om. B.

a) Anno 1233 per bullam dat. die 18 maii. Bull. vol. I, p. 50, n° LXXVII, papa Gregorius IX mittit dictum fratrem Petrum de Sezana (Sézanne) fr. Hugonem et fr. Petrum ex ord. Praed. et fr. Aymonem et fr. Radulphum ex ord. Minorum, legatos ad imperatorem Iohannem Brennensem (1230-1237); de hac missione cf. Rayn. l. c. ad an. 1233, p. 69 et ss. — Quetif. l. c. I, 103, 911; Ant. cap. X, § II.

christianis blasphemaverit Christum, quem non tantum prophetam, sed eciam¹ omnium Deum et dominum prophetarum confitemur iusta lege, immo iustiori occidetur² ab eis. Legem igitur patere quam ipsemet pro tuo Machometo tulisti³ -.

At ille obmutuit. Tunc ego⁴ subiunxi : - Noli timere, non morieris; lex enim Machometi iusta non est; verumptamen, quia Deum⁵ blasphemasti, non impunitus evadis⁶. - Et cum hoc castellano imperatoris mandassem⁷, misit continuo duos de suis, qui blasphemum ad carcerem traxerunt⁸. Ingressus igitur carcerem predictus monachus ille, die illa et sequenti non manducavit neque bibit, sed sedit super lapidem orans quasi immobilis, ut testati sunt nobis alii, qui in carcere⁹ vincti erant. Post hec cogitavi ego visitare illum et cum socio, qui Grecum et Latinum sciebat, veni ad carcerem hora diei prima. Invenimus autem eum¹⁰ super lapidem illum¹¹ sedentem; sed cum¹² vidit nos, surrexit et ait : - Audite, queso, sermones meos - et addidit : - Priusquam¹³ veniretis obdormivi super lapidem istum, et videbatur michi videre abbatem meum partem panis teterrimi¹⁴ afferentem michi; deinde vos supervenire, panem quoque unum integrum¹⁵ et splendidum afferentes¹⁶ michi, et invitare me ad esum illius -. Statimque¹⁷ ego, frater Petrus, panem unum integrum et candidum, quem ignorante socio mecum detuleram, obtuli¹⁸ et pauperi et famelico dedi, dicens : - Ecce veram fecit dominus visionem tuam; accipe panem hunc et manduca -. Quem¹⁹ cum accepisset²⁰, aio ad eum²¹ : « Interpretacionem quoque visionis veraciter tibi ostendam : Partem panis tetri²² et feti, quem vidisti, quo canes pasci solent²³, certissime noveris esse Machometi doctrinam, quam faucibus avidis vorant homines ferini²⁴ et fedi, et irrationabiliter contra veritatem latrantes²⁵ exterius tantummodo delectati, sed corde vacui et inanes; propter quod et partem illius panis vidisti²⁶ in manu tui abbatis, qui tibi hanc doctrinam miseram propinavit. Porro panis unus

1) et B. — 2) occiditur ab eis per legem quam... E; iuxta legem immo iustius occidetur B. — 3) intulit G. — 4) ergo A C. — 5) dominum B E. — 6) evades B G. — 7) mandasset B. — 8) traxerunt ad carcerem A B C. — 9) incarcerati E. — 10) illum E. — 11) eum A C. — 12) ut B. — 13) vos add. A C. — 14) tetri E. — 15) integrum unum E; splendidum et integrum B. — 16) auferentes B. — 17) statim ille frater E. — 18) obtuli om. A C. — 19) qui A C. — 20) prompto animo pro aio E. — 21) ad eum. — 22) teti B; teterrimi quem B. — 23) canes edere solent et porci E; et porci add. G. — 24) feri A; frenetici E. — 25) latentes E. — 26) indidisti E.

et integer et splendidus dominus¹ Ihesus Christus est, qui suos pascit et reficit sciencia et doctrina, panis, inquam, vivus, qui de celo descendit. Hic est² panis supersubstantialis³, splendor glorie et figura substancie Dei, qui sumitur totus a singulis, et unus⁴ et integer semper manet⁵, quem tu heri blasphemasti, quem⁶ tamen ad credendum et ad adorandum offerimus tibi *. Discessimus igitur hiis dictis, et post non multum de nostro mandato de carcere dimissus venit ad fratres Minores a), qui remiserunt eum ad nos; et doctus diligenter a fratribus et⁷ per ·XL· dies in orto domus nostre, in quadam veteri Grecorum ecclesia solus commorans cibo parvissimo subtentatus⁸, symbolum fidei didicit et orationem dominicam; et ex toto corde ad Deum⁹ conversus die conversionis beati Pauli baptizatus est¹⁰ et Paulus vocatus. Quem multo tempore vidimus domino devote et humiliter servientem. — Per omnia benedictus Deus¹¹. Amen.

Quidam maluit intrare caminum quam videre dyabolum.¹²

§ XIV. Quidam¹³ frater de nocte in tantum et tam horribilem erupit clamorem in dormitorio, quod prior et fratres excitati concurrerunt ad eum. Allato¹⁴ vero lumine cum prior alloqueretur eum¹⁵, ipse nichil respondebat¹⁶, sed in mirabili horrore constitutus¹⁷, ut videbatur¹⁸, fixos oculos immobiliter tenebat¹⁹ versus quendam locum²⁰. Sic ergo transacta nocte, cum in mane aliquantulum quievisset, vocatus est a priore et inquisitus, quid habuisset²¹, dixit, quod viderat dyabolum, cuius horribili visione ita territus fuerat. Prior autem quesivit, cuiusmodi figuram

1) noster add. E. — 2) est om. B. — 3) superstantialis. E. — 4) vivus A. — 5) supermanet G. — 6) quod E. — 7) et om. B E. — 8) subtentatus om. E. — 9) ad Deum om. B. — 10) et om. A C. — 11) Deus om. E. — 12) tit. ex B. — 13) Narravit quidam frater, quod in quodam conventu fuit quidam alius frater, qui de nocte... G; quidam frater nocte quadam in tam horribilem... B. — 14) apportato autem G. — 15) ei E. — 16) respondit B. — 17) constitutus om. E. — 18) ut videbatur om. E. — 19) tenebatur E. — 20) locum tenebat A B C. — 21) ille se excusans dixit, quod non poterat aliter fecisse: viderat enim dyabolum in horribili visione et ita territus erat. Prior autem qui deridens eum dixit: cuiusmodi figuram habebat? Et cum super hoc, ut responderet, instaret, dixit frater: Vultis, quod dicam vobis? Et prior: « volo. » Et frater: « nescio, inquit, eum vobis plene describere, sed hoc vobis sufficiat intelligere de figura eius; dico vobis, quod si esset ex una parte fumus ardens et ex alia figura illa, potius eligerem intrare fumum ardentem quam respicere figuram illam. G.

a) De fundatione conv. Constantipolitani vide Anal. vol. I, p. 565 et ss.: ex ista fr. Petri narratione clare constat ordinem nostrum iam ante 1233 vel saltem hoc anno conventum Constantinopoli habuisse, et quidem distinctum et separatum a conventu fr. Minorum. Unde ea quae Quetif. I, p. 460 scribit: « iam anno 1232 et antea Constantinopoli domum habebat ordo, sed postea duas habuit... » non amplius in dubium revocari possunt. — Relatio fr. Petri subterfugisse videtur auctorem articuli in Analectis. l. c.

habebat; et frater: - Nescio¹, inquit, plene cum vobis² describere non possum³; sed dico vobis⁴, quod si esset de⁵ una parte clibanus⁴ ardens et ex altera⁶ figura illa, quam vidi, plus⁷ diligerem intrare in eum, quam respicere illam figuram dyaboli⁸. -

§ XV. Cum Ludovicus iuvenis, primogenitus gloriosi¹⁰ Ludovici, regis Francorum egrotaret Parisius *a*), frater quidam Quomodo quidam frater previdit mortem filii regis Francorum.⁹ in conventu Parisiensi, nichil sciens de eius infirmitate¹¹, vidit in sompnis quod rex stans in pulpito¹² eminenti coronam haberet in manibus, et duo eius filii, scilicet Ludovicus predictus et Philippus secundogenitus, stabant iuxta eum unus a dextris et¹³ alius a sinistris. Cum autem deberet¹⁴ ipsam coronam imponere Ludovico¹⁵, tamquam primogenito¹⁶, rex eam¹⁷ alteri imponebat. Recommendatus est autem puer infirmus oracionibus¹⁸ in capitulo a priore; quod audiens frater predictus retulit, quod viderat¹⁹ in sompnis; et post paucos dies mortuus est ille primogenitus, ut creditur indubitanter²⁰ propter suam sanctam innocenciam et mores optimos assumptus est in celum; et frater alius²¹ factus est heres regni.

CAPUT VIGESIMUM QUINTUM.

Cum fratres Minores de Albia *b*) diu laborassent ad querendam aquam nec invenerunt²⁴, supervenit frater Mauricius *c*) de conventu Tolosano *d*) missus ad predicandum alumpnus²⁵ natione, De fratribus qui miraculis claruerunt in vita.²² De fratre Mauricio.²⁵ nobilis genere, corde humilis, habitu vilis, vere²⁶ paupertatis amator, et contra hereticos fervens et efficax predicator; qui fratrum minorum²⁷ labori²⁸ compaciens, Deum invocans ostendit eis locum dicens: - Hic in nomine domini nostri²⁹ Ihesu Christi³⁰

1) nescio om. E. — 2) eum vobis plene A C. — 3) non possum om. B. — 4) vobis dico A C. — 5) ex A B C D. — 6) alia B. — 7) potius (plus B D) eligerem A B C D. — 8) respicere figuram B; figuram dyaboli om. A C; diaboli om. D. — 9) tit. ex B. — 10) gloriosissimi... Francie B. — 11) quadam nocte add. G. — 12) publico E; sedens in throno coronam G. — 13) et om. E; ad dexteram et... B. — 14) vellet G. — 15) Ludovico ipse sublatus in altum celum ascendit. Convocatum est autem capitulum ipsa die et commendatus est puer ille oracionibus fratrum; quod audiens... G. — 16) tamquam primogenito om. E. — 17) eam capiti alterius imponebat E. — 18) fratrum add. G. — 19) videbat E. — 20) indubitanter om. B. — 21) eius B. — 22) tit. om. E; eadem parte; quomodo aliqui claruerunt miraculis in vita. Primum. B. — 23) tit. a nobis add. — 24) invenirent A C. — 25) alimannus B. — 26) verus D E G. — 27) minorum om. E G. — 28) laborum E. — 29) nostri om. A C D. — 30) Ihesu Christi om. B.

a) Anno 1259; cf. Theiner l. c. ad 1259, tom. XXII, p. 45, n° 47. — *b*) Alby. — *c*) De fr. Mauricio, qui anno 1249 Albiac in domo ir. Minorum obiit et sepultus est, cf. Antonin. 3. p. hist. tit. XXIII, cap. X; Ant. Senens. Chron. p. 70; infra l.V, cap. 1X, § IV. — *d*) De conventu Tholosano vide chronicon ad ann. 1250.

De fratre Gual-
tero sancto
viro. ³

fodite, et invenietis ». Statimque ipsum¹ foderunt puteum, qui usque hodie manat² habundantem aquam prebens et sanam.

§ II. Frater Gualterus *a*) quondam prior et lector fratrum in Argentina *b*) Theutonie, humilis, devotus, misericors, postquam tenuerat capitulum sororum⁴ de Columbaria *c*), quedam officia diversis sororibus iniungebat. Tunc⁵ soror Chunegundis, que febris vexabatur, ait⁶: « Et michi, pater, quod officium datis? » Respondit: « Febres tue tibi pro officio sint ». Illa ergo noluit amplius uti medicinalibus⁷ dicens, quod officium sibi iniunctum teneret, donec ab eodem⁸, qui iniunxerat, illud⁹ absolveretur. Nec credebat, quod interim¹⁰ ei aliqua medicina prodesset. Peractis igitur ·VI·¹¹ vel ·VII· septimanis secundum ordinationem¹² prior dictus¹³ ad locum rediens, sororis illius devocione audita, et eius misertus dixit coram multis: « Ego in nomine Christi ab officio istarum¹⁴ febrium te absolvo ». Que¹⁵ se humiliter prostravit ad terram, et ex tunc plenissime est sanata.

Idem frater Gualterus, cum staret in secreto misse vel familiari oracione, visus est a multis, ut ipsi¹⁶ retulerunt, in aera elevari, nullo nisi divino miraculo subtentatus.

Idem¹⁷ cum committeret cuidam fratri quoddam¹⁸ officium, ait frater: « Dicite febrim, quod recedat a me, et ego faciam, quod iubetis¹⁹ ». Tunc prior crucem faciens²⁰ contra eum ait: « Cesset amodo febris tua in nomine Christi »; statimque frater curatus est.

Cum idem²¹ prior²² pro quadam puella, que votum emiserat castitatis, preces ad Deum effunderet²³, mirum in modum verba²⁴ oracionis conversa sunt ei in amaritudinem fellis. Ex²⁵ quo intellexit vir Deo plenus, quod oracioni eius puelle merita²⁶ resiste-

1) illi A C G; ibi B D. — 2) manet aquam prebens habundantem. A C G. — 3) tit. om. D E G; quomodo fr. Gualbertus saavit quandam sororem febricitantem. II. B. — 4) sororibus A C D. — 5) tunc soror cum gaudio que... C. — 6) illi add. A C D. — 7) medicinalibus uti amplius noluit A B C. — 8) illo B. — 9) eciam E; id G. — 10) intantum E: ei interim A C. — 11) ·V· E; autem sex B. — 12) ordinem A. — 13) predictus A B C. — 14) istarum om. E. — 15) cum E. — 16) postea add. B. — 17) prior *add. in marg.* C. — 18) quoddam om. B. — 19) iubet E. — 20) faciens crucem A B C. — 21) frater add. E. — 22) prior om. A B C. — 23) funderet B. — 24) verba om. E. — 25) super quo intellexerat B; ex quo — quod *add. in marg.* C. — 26) merita puelle A C.

a) Fr. Gualterus videtur idem esse cuius ingressus narratur supra cap. X, § IV; infra I. V, cap. IX, § VIII. Cantipr. p. 136, 200, 391. Ant. Sen. I. c. p. 108. — *b*) Conv. Argentinensis (Strassburg) fund. 1224, cf. supra I. I, cap. — *c*) Conv. sororum Columbariensis (Colmar) fund. 1232. cf. Les annales et la chronique des Dominicains de Colmar, p. 10; ed. Girard 1854.

bant; quod rei eventus probavit; nam immortalis sponso nupsit in brevi mortali.

Item, cum¹ in² Argentina soror quedam demoniaca multum tribularet sorores, dictus frater Gualterus dedit se ieiuniis et³ oracioni fervencius et⁴ cum quodam fratre vadens ad domum sororum, vidit, ut sibi videbatur, angelorum multitudinem gradiencium⁵ secum et dicencium: « Missi sumus tibi in adiutorium ». Cum ergo obsessam iussisset⁶ adduci⁷, antequam⁸ ipse de oracione surgeret, exivit ab ea demon, eam quasi mortuam derelinquens; sed sancti viri oracione in brevi convaluit plene.

Idem * frequenter pro defunctis celebrabat, et ei datum est sepe statum⁹ cognoscere animarum, utrum scilicet¹⁰ essent in requie vel¹¹ in penis, et quantum ibi stare debebant. Cuidam familiari suo defuncto¹², quem in penis duobus annis esse debere¹³ cognoverat, tam per se quam per alios¹⁴ impetravit plenam¹⁵ liberacionem post VI¹⁶ ebdomadas. Unde idem defunctus ei celebranti apparuit¹⁷ de sua liberacione gracias agens Deo¹⁸.

* 42'

Idem frater, cum esset¹⁹ in Columbaria in domo fratrum minorum a) oransolvebat²⁰ in corde²¹ amaritudinem dominice passionis; et²² ex tunc sensit in suo corpore²³ in V locis vulnerum domini tantum dolorem, quod se continere non potuit, quin cum²⁴ magno rugitu clamaret. Unde in illis quinque locis sepius amaritudinem senciebat.

Idem²⁵, cum quodam tempore²⁶ scire desideraret, quantus fuerit dolor beate virginis in filii passione, visum est ei, quod cor ipsius gladius pertransiret²⁷.

§ III. Cum quidam frater Guilielmus b) Theutonicus²⁹, valde religiosus³⁰ et magnus animarum zelator, semel predicaret et

De fratre
Guilielmo. 28

1) cum om. E. — 2) in om. B. — 3) ieiuniis et om. B. — 4) et quodam fratre assumpto vadens E. — 5) gaudencium ABC; gaudencium secum G. — 6) vidisset E; cumque... vidisset B; cum ergo fecisset obsessam... G; ivisset D. — 7) et add. E. — 8) antequam ab oracione cessaret B. — 9) sepe... animas B. — 10) scilicet tunc C. — 11) an B. — 12) defuncto om. C. — 13) esse debere om. E; debere om. B. — 14) alium E. — 15) plenam om. B. — 16) septem B. — 17) ei apparuit celebranti C. — 18) haec par. add. in marg. C. — 19) esset om. G. — 20) volebat E. — 21) sua add. AC. — 22) et om. DEG. — 23) corpore suo ABC. — 24) cum om. ABC. — 25) item E. — 26) frater add. E. — 27) pertransisset E; penetraret B. — 28) tit. om. DEG; quomodo frater Guilielmus predixit cuidam impediendi sermonem penam suam. III. B; Benillus (!) E. — 29) theutonic AC; S. Anton. l. c. — 30) devotus magnus... dum semel... B.

a) Conv. Columbariensis Ord. nostri nominis an. 1275 est inceptus, et an. 1278 in formalem erectus. Anal. I, p. 264. — b) De fr. Guilielmo, cf. Quetif. I, 136a.

quidam de turba predicacionem suis clamoribus perturbaret¹, nec cum frater corrigere posset, dixit ei omnibus audientibus : - Scito pro certo, quod hinc² non transibis³ inpune. - Qui⁴ egressus de loco contumaciter, mox amens efficitur, et ab amicis, ne⁵ alios ledere possit, ligatur. Decem ergo septimanis peractis, dictus frater ad eundem locum revertitur cum fratre Teophilo, qui cum eo fuerat prius. Rogatus ergo ab amicis insani hominis iniuriam oblivisci et dominum pro ipso⁶ precari, fusa oracione super eum amentem, eum dominus restituit pristinae sanitati⁷.

Idem frater Guilielmus sororem quandam tercianis febribus⁸ laborantem, orando restituit sanitati⁹, dicens : - Vade, et age gracias Deo¹⁰ -.

De fratre Hainrico seniore.¹¹

§ IV. Domina castri cuiusdam filium morbum caducum habentem a multo tempore adduxit ad fratrem Hainricum seniore¹² Theutonicum, rogans, ut pro eo¹³ dominum precaretur. Qui victus instancia domine, oracione facta coram omnibus et filio manu inposita, perfectam ei impetravit continuo sanitatem.

Idem frater Hainricus, hospitatus apud quandam matronam relictam cuiusdam militis, eius¹⁴ filium iam¹⁵ morti proximum oracione sua et socii, quem secum compulit¹⁶ ad orandum, de morte revocavit ad vitam.

De fratre suscitante gallum¹⁷

§ V. Duo fratres Hispani missi¹⁸ ad predicandum venerunt ad Matritum¹⁹ ad sorores, quibus beatus²⁰ Dominicus *b*) dedit habitum sancte religionis. Cum ergo²¹ alter eorum in quadam domuncula de verbo Dei proponendo sororibus cogitaret, gallus quidam sui cantus frequentia²² fratris²³ animum perturbabat. Et licet inportunum gallum fugasset pluries, nichilominus rediens, suis cum cantibus tediabat. Frater igitur²⁴ motus arrepto fuste gallum percussit, qui interiit statim²⁵. Quod cum idem²⁶ frater vidisset, considerans levitatem suam et dampnum sororum, dolens²⁷ de²⁸

1) turbaret E. — 2) hoc D G; hinc om. E. — 3) transibit D G. — 4) igitur E. — 5) ne om. E; ne se et alios D; se cum aliis A; ab amicis se secum alios G. — 6) eo A C. — 7) de eodem add. B. — 8) febris E; febribus triduanis B. — 9) sanitatem E. — 10) Christo A B C G. — 11) tit. om. D E G; de miraculis fr. Henrici, qui (quibus!) in vita claruit. III. B. — 12) scilicet add. D. — 13) ipso B. — 14) cuius E. — 15) iam om. A B C. — 16) contulit ad E G. — 17) tit. om. D E G; de duobus fratribus predicatoribus, quorum unus suscitavit gallum mortuum B. — 18) iussi E. — 19) Nioloricum E; Mandricum S. Ant. l. c. X, § III. — 20) beatus om. E. — 21) ergo om. E; autem B. — 22) inportunitate B. — 23) fratris om. E. — 24) ira add. E. — 25) statim periit B. — 26) idem om. E. — 27) se add. A C. — 28) ex G.

a) De fr. Henrico sen. vide supra l. I. cap. VI, § IV; lib. IV. cap. XIII, § IV. — b) Pro hoc lege chron. ad an. 1218.

eo quod fecerat, accepit mortuum gallum¹ in manibus et ait : « Domine Ihesu Christe resuscita illum², tu³ qui eum fecisti et omnia potes; et per gratiam tuam⁴ cavebo michi de cetero ab huiusmodi levitate -. Statim gallus de manibus evolavit⁵ in terram et excussis alis cantavit, non tamen inopportune sicut prius.

Hec⁶ frater Egidius⁷ Hispanus a) dixit et⁸ scripsit magistro, quod⁹ ab ipso fratre, cui acciderat, hoc audivit, cui tamquam sibi fidem adhibuit, eo quod esset frater verax et bonus.

§ VI. Capellanus quidam Hispanus¹¹, cum de uno oculo penitus nil¹² videret, fidem habuit, quod si frater Laurentius b), predicator, manum¹³ super eius oculum poneret, sanaretur. Rogatus ergo frater oculum tetigit et statim ille visum recuperavit¹⁴.

De fratre Laurentio Hispano. 10

Idem¹⁵ frater Laurentius cuidam iuveni, qui¹⁶ rogatus ab eo¹⁷ nolebat parcere cuidam inimico¹⁸, dixit : - Scio¹⁹, quod impedis a demone²⁰, quem portas -. Quo dicente nichil sibi et demoni, vir sanctus recessit; et ecce infra triduum²¹ est a demone arreptus corporaliter et miserabiliter²² vexatus. Veniens ergo ad fratrem Laurentium et humiliter ei obediens, perfecte curatus est.

§ VII. Fuit in conventu c) Mediolanensi frater quidam, Robaldus nomine, mire puritatis²⁵ et sanctitatis homo. Ad hunc accesserunt²⁶ quidam credentes heretici²⁷ animo illudendi²⁸. Unus igitur eorum²⁹ simulans se febricitantem³⁰, cum invenisset eum ante quoddam altare, cum ficta humilitate et palliata devocione dixit³¹: « Propter* Deum, sancte frater, me febricitantem³² signa, quia spero firmiter, quod tu me liberabis a febre -. Cui frater

De fratre Robaldo 22, mire sanctitatis viro. 24

43.

1) gallum om. E. — 2) eum, tu qui creasti omnia et potes B. — 3) ut A C. — 4) ego add. B G. — 5) avolavit A B C: in terra B E: ad terram D. — 6) hec om. E. — 7) Egidius supra — dictus inter cetera scripsit A. — 8) dixit et om. B G. — 9) qui B. — 10) tit. om. D E G; de miraculis quibus claruit fr. Laurentius. Sextum. B. — 11) Hispanus — fidem om. E. — 12) non G. — 13) manus B. — 14) recepit B. — 15) dictus B. — 16) cum. E. — 17) ab eo om. G. — 18) inimico suo B. — 19) socio E. — 20) a demone arreptus est et corporaliter vexatus. E. — 21) in triduo B. — 22) misere B. — 23) Tobaldo A C. — 24) tit. om. D E G; quomodo fr. Robaldus hereticum febricitantem fecit. VII. B. — 25) sanctitatis et puritatis A B C. — 26) accessit E. — 27) hereticorum A. — 28) illudentes animo B. — 29) eorum om. B. — 30) febricitantem E. — 31) ait B. — 32) febricitantem signa; frater respondit igitur ego... E.

a) De fr. Egidio cf. supra l. IV, cap. III; c. V; c. XVII — b) fr. Laurentius est unus ex primis sociis S. Dominici. *Mon. Conv. Bon. Anal. I. 596.* — c) De coenobio S. Eustorgii Mediolanensi (Mailand) cf. Mam. l.c. p. 606. Inceptum est (Mam. p. 543) a fratre Robaldo de Albingaunia et Iacobo Ariboldo. Robaldus etiam Tobaldus vocatus vel Tibaldus de Albinga (Albenga prope Genua) studuit Bononiae et receptus est ad habitum ab ipso P. Dominico, praedicante Bononiae a. 1220, ut constat ex *Mon. Conv. Bon. Anal. I. 597.*

respondit¹ : « Ego rogo Deum, quod si febres habes² eas auferat tibi; si³ non habes, quod⁴ eas tibi transmittat ». Ille vero magis instabat dicens : « Frater Robalde, vos estis sanctus homo nec debetis⁵ sic loqui, sed potius signare me⁶ et continuo liberabor ». Respondit frater : « Quod dixi, dixi. » Tunc hereticus cum confusione recessit; sed antequam ecclesiam exisset, arripuerunt⁷ eum fortissime febres, et non reversus ad socios ivit ad domum suam et posuit se in lectum⁸, quia febres vehementer crescebant. Tunc vocata uxore sua, que catholica erat, rogabat, ut⁹ statim mitteret pro fratre Robaldo. Que cum¹⁰ differret, iterum et iterum¹¹ postulavit, ut mitteret pro eo. Cum autem misisset¹² mulier, distulit¹³ frater venire usque in¹⁴ alterum diem, ut ille melius vexaretur. Ipso tandem adveniente¹⁵ confessus est¹⁶ maliciam cordis sui. Post confessionem ergo peccatorum suorum et omnis heresis abiuracionem, fecit super eum signum crucis et oravit pro eo; et statim febris cum errore discessit¹⁷.

Idem frater in faciendis concordiiis tantam habebat gratiam, quod quadam die, qua¹⁸ multos ad concordiam reduxerat, cum vidisset quendam, cuius frater fuerat interfectus et ex alia parte eius¹⁹ interfectorem, vocatum eum duxit ad fratrem occisi, et rogabat eum, quod propter Deum sibi suam²⁰ redderet pacem²¹. At ille totus turbatus, ac si de novo videret²² fratrem occisum, cepit odium, quod ad²³ illum habebat, verbis et²⁴ signis et minis ostendere. Quod²⁵ dictus frater attendens de Dei omnipotentia et benignitate confisus, ait : « Precipio tibi in nomine Dei omnipotentis, qui fecit celum et terram, qui in cruce pro nobis passus est et suis crucifixoribus pepercit et pro eis oravit, quod²⁶ antequam pedes moveas, cum isto facias pacem²⁷ ». Mira res! Pedes movere non potuit, quousque mandatum perfecit. Audiens autem hoc alius frater eius, indignatus valde venit²⁸ contumaciter, ut²⁹ interficeret illum³⁰. Quem sanctus vir de ferocitate convertens ad

1) dixit B. — 2) habeas auferet tibi B. — 3) vero add. B. — 4) quod om. A B C. — 5) deberetis E. — 6) me om. A C. — 7) acceperunt E G. — 8) lecto B E. — 9) quod A B C. — 10) admirans *add. in marg.* C. — 11) et iterum om. B. — 12) mitteret B. — 13) distulisset E; distulit usque... B G. — 14) ad E. — 15) convertente E; veniente B. — 16) ei add. E G. — 17) cum errore om. E; horrore B. — 18) qua om. E. — 19) eius om. E. — 20) Christi B. — 21) quod sibi suam pacem redderet propter Deum A C; suam sibi G; suam om. B. — 22) fratrem videret E; suum add. B. — 23) circa E; adversus B. — 24) et om. B G. — 25) quem... accedens E. — 26) ut E. — 27) pacem facias G. — 28) et sevens *pro* venit B. — 29) ut contumaciter interficeret illum A C. — 30) eum E.

mansuetudinem precepit, ut illum incontinenti ducerent¹ ad² domum suam et comederent secum et in crastinum redirent cum eo, ut instrumentum³ pacis fieret inter eos; qui plenarie⁴ fecerunt, quidquid imperaverat⁵ servus Dei.

§ VIII. Fuit in provincia Hispanie venerabilis et religiosus frater Petrus Sendre⁷ a), nacione cathallanus, ferventissimus predicator, per quem adhuc viventem Deus multa miracula fecit, inter que per testes iuratos inventum est⁸, quod XIII ceci illuminati, surdi III, claudi⁹ VII, contracti V, infirmi quasi ad mortem XXIII, qui¹⁰ tactu manus eius et¹¹ ad invocacionem nominis Ihesu Christi perfecte sanati sunt¹².

De fratre Petro
Cathallano.⁶

Mulier quedam curva et toto¹³ contracta corpore fecit se afferri¹⁴ ad predicacionem illius; cumque propter pressuram ad eum venire non posset, post recessum populi accepit¹⁵ cortices salicum, super quos frater¹⁶ sederat, et invocata beata virgine et fratre Petro, predicatore eius, cum eis tetigit iuncturas¹⁷ membrorum suorum; statimque membra eius¹⁸ ceperunt cum sonitu quasi cera distendi; et ex tunc erecta est magnificans Deum.

Cuidam mulieri, que ex retencione¹⁹ urine graviter torquebatur, dedit idem²⁰ frater aquam benedictam in²¹ potu²², statimque²³ sanata est.

§ IX. Fuit in conventu Papiensi²⁵ b) frater Isnardus²⁶ c), vir religiosus et fervens et graciosus admodum predicator, per quem Deus²⁷ multa miracula fecit per testes fideles probata; inter que claudi V gressum²⁸, surdi III auditum, muti²⁹ II loquelam, ceci III visum, III manus usum ad tactum³⁰ eius et invocacionem nominis Ihesu Christi plene recuperaverunt.

De fratre Isnardo
Lombardo, sancto
viro.²⁴

Puerum quendam Papyensem, qui iam ab omnibus dicebatur

1) duceret E. — 2) in B. — 3) vinculum E. — 4) perfecte G. — 5) imperavit E. — 6) tit. om. D E G; de multiplicibus miraculis, quibus claruit frater Petrus Cathallanus. VIII. B. — 7) scilicet et *pro* Sendre D. — 8) est om. E. — 9) muti E. — 10) qui tactu... E. — 11) et om. E G. — 12) sunt om. G. — 13) tota E. — 14) adduci B. — 15) accessit E. — 16) frater om. E. — 17) iuncturam DE. — 18) eius om. E. — 19) in emissionem C; que extensione B. — 20) ipse B. — 21) cum A B C. — 22) potum G; et add. G. — 23) statim est sanata E. — 24) tit. om. D E G; de gloriosis miraculis, quibus claruit frater Isnardus in vita. VIII. B. — 25) papiensi D. — 26) Isnardus E; Isnardus S. Antonin. l. c. X. § III. — 27) multos convertit et add. B. — 28) quinque gressus E. — 29) muti om. E. — 30) ad manum... recuperare B.

a) De fr. Petro Sendre vide Ant. Senensem chron. p. 76; obiit an. 1244. — b) Conv. Papiensis (Pavia) fundatus est circa 1220 a fr. Isnardo. Anal. II. 93. — c) Isnardus Vicentiae in Langobardia natus, ingressus est ordinem 1219. Mam. l. c. p. 545, nota 2; de eo etiam cf. infra lib. V, cap. IX, § XIII.

defunctus, sancto¹ signo crucis cum invocacione Christi nominis² super eum multis presentibus suscitavit.

Sex iuvenes in Pado flumine periclitantes³ invocatus mirabiliter⁴ liberavit. — Cum quedam paralitica comedisset de reliquiis mense eius, curata est. — Saliva⁵ linivit cuiusdam brachium aridum, et statim convaluit.

Idropicum osculatus est, illico detumuit. Paraliticum, qui per
 · 43' XIII annos iacuerat, sanitati Christo invocato plene⁶ * restituit.

Dicentibus hereticis, si frater Isnardus a demonis⁷ agitatione liberaverit⁸ Martinum, nos eum sanctum credimus; osculatus est ipse⁹ Martinum demoniacum, et expulso humani¹⁰ generis inimico¹¹, continuo restituit¹² saluti¹³; qui post multis annis Deo et fratribus in Papia servivit.

Hereticus quidam deridens miracula in platea coram multis ait : « Si dolium hoc, quod est¹⁴ ante me, venerit per se¹⁵ et fregit¹⁶ michi crus, credam, quod sit sanctus vir pinguis¹⁷ Isnardus. » Continuo dolium, nullo visibili movente, super eum venit et crus eius fregit.

Quidam habens¹⁸ campum cicerum iuxta viam, que¹⁹ ab hominibus et bestiis vastabantur, illum fratri Isnardo commendavit; et²⁰ ex illa die integra²¹ permanserunt.

Frater²² quidam²³ conversus valde spiritualis vidit in visione, ut sibi²⁴ visum est, quod clerus et populus Papyensis veniebant ad domum fratrum predicatorum postulantes sibi unum fratrem in papam donari. Quod²⁵ cum dictus frater²⁶ suppriori et ipsi duo fratri Isnardo priori tunc²⁷ narrassent²⁸, previdens ipse prior suum finem²⁹ adesse, statim cecidit ad pedes supprioris et ipsi generaliter est confessus; et³⁰ post paucos dies feliciter decessit. Fuit³¹ autem³² virgo et carne et corde³³. Claruit eciam³⁴ multis post mortem miraculis, que infra ponemus.

1) facto A B. — 2) nominis Ihesu Christi A C. — 3) periclitatos B G. — 4) liberavit mirabiliter E. — 5) sua *add. in marg.* C. — 6) plene om. B. — 7) demonum A C. — 8) liberavit B E G. — 9) osculatus est ipse sanctus A C G. — 10) huiusmodi C. — 11) expulso diabolo continuo... B. — 12) reddidit B. — 13) sanitati G. — 14) est om. E. — 15) ipsum *add.* B. — 16) fregerit B G; confregit D E. — 17) frater *add.* B. — 18) hereticus *add.* B. — 19) qui .. vastabatur... permansit B. — 20) omnia *add.* A C. — 21) intergre E G. — 22) Petrus *add.* A. — 23) Hispanus *add. in marg.* C. — 24) ei B. — 25) que B. — 26) frater om. E. — 27) tunc priori A B C. — 28) ut *add.* E. — 29) finem suum E. — 30) et om. G. — 31) testatus est autem dictus supprior, quod ipsum invenerat virginem et carne et corde. A. — 32) fuitque B. — 33) corde et carne B G. — 34) autem A C; que B.

§ X. Cum frater Iohannes² Theutonicus a), qui post fuit magister ordinis, pro succursu³ Terre Sancte predicaret crucem in Basilea⁴, et inter ceteros civis quidam et canonicus quidam⁵ illius⁶ urbis crucem de manu ipsius⁷ accepissent, audito hoc⁸ uxor illius civis, que erat mater predicti canonici, turbata dixit : - Tot demones accipiant eum, qui illi⁹ dedit crucem, quot in arbore pendent¹⁰ folia. - Cuius imprecacionis culpam statim secuta est pena. Nam illico facies eius intumuit et quasi leprosa effecta est. Unde contrita valde vocavit fratrem¹¹ predictum et ei¹² confessa est; qui cum imposuisset ei manum¹³, statim sanata est. Quod videns filius eius, dictus canonicus¹⁴, ordinem nostrum intravit et crucem temporalem, quam acceperat, in perpetuam¹⁵ commutavit; et postea graciosus predicator et utilis prior in ordine fuit.

De miraculis fratris Iohannis, quibus vivens claruit. 1

Item, cum pro eiusdem¹⁶ crucis predicacione indixisset idem frater Iohannis suam stacionem ad quendam latum campum, cum iam congregaretur populus, superveniens quidam nobilis, qui ibidem duellum indixerat, cepit predicacionem eius multipliciter impedire. Cumque frequenter et humiliter rogatus¹⁷ a cepto desistere nollet¹⁸, dictus frater dominum¹⁹ Ihesum²⁰ devote peciit²¹, ut, quod ipse non poterat, ille, qui est omnipotens, expediret. Mox dictus nobilis factus furiosus a suis cum luctu²² est delatus, et libera facta predicacione, ipse cum suis cruce²³ signatus est, et orante pro eo²⁴ fratre cum²⁵ populo plene sanatus est.

§ XI. Narravit frater, cui hoc accidit, quod²⁶ cum ipse²⁷ per multos annos insompnietatem et capitis gravissimum²⁸ dolorem, sustinisset et exeso²⁹ corpore et spiritu vix haerente³⁰ in infir-

1) tit. ex B; de fr. Iohanne Theutonico, magistro ordinis. C. — 2) Iohannes om. E. — 3) successu B. — 4) Basilica B C. — 5) quidam om. B C. — 6) illius om. A B C. — 7) ipsius fratris accepisset A B C. — 8) quo audito B. — 9) illis A; ei B. — 10) frondes sive add. E. — 11) predictum fratrem G. — 12) eique B. — 13) manus G. — 14) eius filius canonicus dictus E. — 15) in perpetuam om. E. — 16) eius E. — 17) frequenter rogatus humiliter et om. G. — 18) nollet desistere A C. — 19) nostrum add. E. — 20) Christum add. E. — 21) rogavit, ut ipse potuit, quod ille... impediret B. — 22) fletu B. — 23) crucem E. — 24) ipso A B C. — 25) et B. — 26) quia G. — 27) ille E. — 28) et capitis dolorem gravissimum A C; gravissimum capitis E. — 29) et ex eo... vix debilis (herente B.) in... B D E. — 30) spiritu arente iaceret in... G; haberente D.

a) De fr. Iohanne Theutonico cf. A. Rother, *Ioh. Theutonicus (von Wildeshausen) in Röm. Quartalschrift IX, 1. p. 159-171*; supra I. I, c. V, § IX; I IV, c. XVII, § IV; chron. ad an. 1241, append. n° IV et V. — Praedicasse fr. Iohannem crucem an. 1225 et 1227 probat Rother, l. c. p. 143, not. 3, 144, not. 1.

maria iaceret, contigit fratres de predicacione reversos capita sua lavare in domo communi; quo ipse se faciens portari cum multa devocione et lacrimis ait: « O Deus omnipotens, bonorum laborum pius¹ remunerator, per servorum tuorum sudores, quos gratis² oculis intueris, respice nunc³ ad me et fac⁴ laborum ipsorum participem et consortem⁵ ». Hoc dicens sordes loture suo capiti superfudit⁶; et statim non solum capitis, sed eciam totius corporis plenam⁷ sanitatem recepit⁸ ita, quod post multis annis⁹ ad predicaciones¹⁰ et conventuales labores fortis et sanus vixit¹¹.

Explicit quarta pars¹².

1) post E. — 2) divinis E. — 3) nunc om. B. — 4) me add. B. — 5) et add. B. — 6) perfudit A C; superfundens statim B. — 7) plenam om. G. — 8) recepit sanitatem A C; suscepit B. — 9) et add. G. — 10) predicacionem B. — 11) ad honorem Dei et anime sue salutem add. A: fuit B. — 12) explicit — pars om. C E G; *in marg. G. add. man. rec.*: De Iohanne Agno, forsan Lammens Gandensi quondam priore 1272, in calce huius libri; cf. *append. n° XIII*.

DE PERTINENTIBUS AD EGRESSUM FRATRUM
DE HOC MUNDO.

Pars 5^a.¹

- Cap. I². De passis pro fide.
- II. De felici obitu fratrum.
- III. De diversis visionibus in morte fratrum.
- IV. De revelacionibus factis de obitu fratrum.
- V. De penis purgatoriis³ fratrum propter diversas affectiones.
- VI. De insidiis dyaboli, qui calcancum observat.
- VII. De differentibus subvenire defunctis.
- VIII. De malo eventu apostatarum.
- IX. De hiis, qui miraculis claruerunt post mortem.
- X. Chronica ordinis⁴.

CAPUT PRIMUM⁵.

Cum* ordo predicatorum a beato Dominico contra hereses et errores specialiter fuerit institutus Tolose a), et⁶ fere XL annis fratres de partibus illis in fame et siti, in⁷ frigore⁸ et nuditate et in tribulacionibus multis certaverint⁹ contra illas¹⁰ et contra tyrannos, qui hereticos defendebant, tandem¹¹ a beate memorie papa Gregorio b) nono inquisicio contra dictos¹² hereticos et eorum fautores fratribus per Provinciam est commissa, propter quam¹³ fratres multis periculis sese exposuerunt. Nam in Tolosa post

* 44.

De passis pro fide.⁵

1) quinta — partis om. E G; tit. et cap. eiusdem partis A C; incipit quinta... mundo, cuius hii sunt tituli D. — 2) num. om. E; *divisio in par. a nobis est.* — 3) purgatorii A B C. — 4) X. chronica ordinis om. B E. — 5) tit. capitulorum non rep. G; pars XIX; de passis pro fide. Primum B. — 6) et om. B. — 7. et E. — 8) frigore om. B. — 9) certaverant E; certavere B. — 10) illos A C. — 11) eadem E. — 12) dictionem (?) E. — 13) commissionem add. B.

a) De institutione ordinis cf. chron. add. 1205; ibi pariter de conv. Tolosano. — b) Litterae papales datae sunt die 28. aprilis 1236. (Bull. tom. I, p. 88, n° CLV) cf. Rayn. ad an. 1236, pag. 135, n° 41 et 43, ubi Gregorius IX. in suis litteris comiti Tolosano Raymundo iuniori datis, eum de his minis et iniuriis fratribus illatis vituperat. En verba ex Bull. Gregorii desumpta: « Sed ecce quod verebamur accidit, et timor quem timebamus evenit; nam sicut ex insinuatione ipsius Archiepiscopi et aliorum prelatorum suae legationis accepimus, Fratrem Guillelmum Arnaldi Fratrum Praedicatorum, qui auctoritate nostra et dicti Archiepiscopi contra hereticos Inquisitionis exercebat officium et summo studio laborabat, ut educto, obstetricante ipsius manu, colubro tortuoso prodirent in lucem opera tenebrarum, a Civitate Tolosana, Vicarius tuus et consules civitatis eiusdem, qui ne contra haereticos procederetur, diversa difficultatum obstacula interponunt, post illatas sibi multas non sine turpi violentia eiecerunt ». — Bull. l. c. p. 89.

Act. V, 41.

multas minas principis¹ et suorum prohibitum est² per edictum publicum, ne aliquod commercium aliquis haberet cum fratribus, nec³ eis aliquid⁴ venderet neque⁵ daret. Secundo⁶ ad omnes portas domus fratrum positi sunt custodes, ne⁷ victualium aliquid inferretur. Cumque fratres omnes confessi ad martirium pro fide et obediencia ecclesie Romane paratos se offerrent et iam cum multo⁸ desiderio exspectarent, precepto principis de civitate⁹ exire compulsi sunt omnes. *Ibant ergo gaudentes a conspectu¹⁰ consilii, quoniam digni habiti sunt pro Christi fide¹¹ contumeliam pati*; processionaliter autem bini et bini exeuntes, alta voce *Credo in unum Deum*, dehinc¹² *salve regina* devotissime decantabant¹³.

Eadem¹⁴ causa fidei in Narbona domus fratrum est fracta et libri sancti ab impiis lacerati. In multis eciam aliis locis¹⁵ fratres capti et spoliati¹⁶ sunt; nec sine armatorum multitudine inquisitores procedere audebant¹⁷.

Tandem anno *a)* domini millesimo ·CC^o·XLII°·18, nocte ascensionis *b)* dominice passi sunt Avinioneti¹⁹ *c)*, in²⁰ diocesi Tolosana, fratres ordinis predicatorum a dicto papa dati inquisitores, scilicet²¹ Guilielmus²² et Bernardus²³ de Rupeforti et Garcias²⁴ de Aura²⁵ *d)*, et²⁶ de ordine fratrum minorum Stephanus et²⁶ Raymondus Carboni²⁷, et alii, qui cum eis erant, scilicet Raymondus²⁸ archidiaconus Tolosanus, et prior Avinioneti monachus Clusinus cum tribus aliis servientibus ibi²⁹ ab³⁰ hereticis pro fide Christi et³¹ obediencia Romane ecclesie interfecti sunt cantando *Te Deum laudamus*.

Nocte vero, qua passi sunt, quedam mulier eiusdem diocesis, sed in alio castro, in partu laborans clamavit: « Ecce video celum apertum et scalam inde³² ad terram dimitti³³ et multum de sanguine³⁴ in terra ista³⁵ effundi³⁶ ». Cum³⁷ respiceret³⁸ claritatem

1) principum illius B. — 2) et add. E. — 3) et ne B. — 4) aliquid quis D. — 5) aut B. — 6) secundo — custodes om. E. — 7) et E. — 8) vehementi B. — 9) de civitate om. E. — 10) et ad conspectum E. — 11) *vulgata*: pro nomine Iesu: pro — fide om. G. — 12) deinde E G. — 13) cantaverunt D; cantabant E. — 14) eiusdem A C: ea de causa domus .. B. — 15) locis om. E. — 16) exspoliati A C. — 17) audebant procedere A B C. — 18) 1342 B. — 19) in castro add. G. — 20) in om. B. — 21) videlicet Guilielmus et quidam de Rupeforti... B. — 22) V. E.: W. D. — 23) B. D. — 24) Garsias D E; Gartialis G; vinacheias B. — 25) daura D: Caura E. — 26) et om. E. — 27) Carbonerii A G; Carbonensis B D. — 28) R. D E. — 29) sibi D E. — 30) ab om. E. — 31) et om. E: Christi et om. B. — 32) vite E. — 33) demitti D E. — 34) multum sanguinem G. — 35) ista om. E. — 36) infundi A C. — 37) cumque G. — 38) aspiceret A B C.

a) cf. Rayn. ad an. 1242, p. 258, n° 17. — *b)* die 29 maii. — *c)* Avignon. — *d)* Aure non longe a Bagnères.

scale et ascendencium per eam ruborem amiraretur¹, partum edidit² doloris oblita³. Eandem⁴ aperturam⁵ viderunt pastores in eadem regione vigilantes.

Item illustris⁶ rex Arragonie⁷ Iacobus *a*), cum eadem nocte in frontaria Saracenorum excubaret, vidit lucem magnam descendentem de celo et⁸ militibus suis dixit⁹: « Scitote, quod hac nocte Deus magnum aliquid¹⁰ operatur ». — Item in conventu nostro Barchinonensi¹¹ *b*) multi fratres eadem nocte¹² celum aperiri¹³ et inde¹⁴ lucem descendere, totum aerem¹⁵ perlustrantem viderunt.

§ II. Francus quidam Careasone¹⁷ commorans, audita morte fratrum, se eis devovit et statim¹⁸ a gravi morbo, quo per biennium detentus fuerat, plene¹⁹ convaluit. — Filia marascalci de Miropisee *c*) dietis martiribus se devovit et statim a gravissima infirmitate est plenissime liberata. — Guilielmus quidam de Murrello²⁰ gravi febre vexatus, veniens ad sepulcrum martirum Christi, statim sanatus est; et hoc²¹ pluribus factum est. ad illorum²² sepulcra²³. — Item Arnandus²⁴ Rufus de Filiers²⁵, credens hereticorum, audita morte Raymundi archidiaconi, qui eum fidei causa frequenter vexaverat²⁶, dixit eadem die multis audientibus: « Vadam Avinionetum et videbo²⁷, si Raymundus scriptor²⁸ rusticus loquax²⁹ potuerit mori ». Qui veniens et videns sanetum archidyaconum³⁰ in suo sanguine volutatam, pede percussit eum dicens: « Iace rustice loquax, loquere nunc, si potes ». Statimque plaga insanabili in eadem tibia est percussus. — Paulo³¹ ante passionem eorum cuidam religioso fratri in conventu Burdagalensi³² *d*) visum est, quod sub pede³³ crucifixi tres fratres a multis armatis occisi³⁴ videbantur depicti; cumque³⁵ hoc miraretur, michi tunc ibi existenti visionem narravit³⁶. — Item in domo Pruliani³⁷ *e*)

De eodem. 14

1) miraretur A B C. — 2) sui add. E. — 3) oblita doloris E. — 4) celi add. B. — 5) doloris add. E. — 6) illustrissimus A C; illustrer E. — 7) Arragonum B. — 8) atque B. — 9) ait A C D; dixit om. B. — 10) aliquid magnum A C. — 11) Barchomonensi E D; Barchillonensi B. — 12) eadem nocte om. B. — 13) apertum A C G. — 14) deinde E G. — 15) aerem om. E; aera G. — 16) de eodem om. A B D E G. — 17) Carosone E. — 18) statim om. E. — 19) plenus E. — 20) Mirtello C; Nucello A; Muscello B. — 21) hoc om. E. — 22) eorum B. — 23) tit.: de eodem add. C. — 24) Arnaldus A C; Arnoldus B. — 25) Giliers A C; de siliens B. — 26) vexabat B. — 27) video E. — 28) scriptor poterit loqui rusticus poterit mori E. — 29) loquax rusticus D. — 30) dyaconum E. — 31) post add. B. — 32) igitur add. E. — 33) Iesu Christi add. E. — 34) occisi om. E. — 35) cum E. — 36) enarravit B. — 37) Prulianensi B.

a) Iacobus I. 1213-1276. — *b*) Conv. Barchinonensis (Barcellona) an. 1219 fund. cf. Mam. l. c. p. 508. — *c*) Mirepoix prope Pamiers. — *d*) Conv. Burdegalensis (Bordeaux) circa an. 1222 fund; conv. formalis 1230. Anal. I. p. 208. — *e*) De conv. Prulianensi vide chron. ad 1205.

contigit sororem quandam, nomine Blancam¹, in maxilla graviter infirmari, intantum², ut nec cibum sumere nec loqui valeret. In *
 44' nocte autem sancti Vincencii martiris *a*), cum sorores quedam circa³ ipsam vigilarent, dixerunt eidem, si vellet⁴ habere pannos fratris⁵ Guilielmi apud Avionetum pro fide Christi occisi, ad tangendum locum infirmitatis; quibus, ut potuit, annuit, quod⁶ volebat. Quibus apportatis cum magna reverencia et devocione accepit et posuit super maxillam; et statim locuta est dicens: « Ego curata sum meritis fratris Guilielmi, martiris Christi ».

Item frater Raymundus⁷ Carbonus⁸ predictus vidit in sompnis coronam auream gemmis novem⁹ micantem super domum, in¹⁰ qua passi sunt, de celo dimitti¹¹ cum immenso lumine ante aliquot dies passionis eorum. Qui¹² admirans dicebat: « Heu, quam miseri sunt homines istius terre; qui videntes nos pro fide, qua stamus¹³, taliter coronari, non convertuntur ad catholicam fidem ». Cumque evigilasset priori Pruliani et aliis sociis¹⁴ pluribus totum¹⁵ per ordinem narravit. Quod cum dictus¹⁶ frater Guilielmus audisset, dixit: « Scitote, quod in brevi pro fide Ihesu¹⁷ Christi¹⁸ occidemur¹⁹ ».

Frater quidam in²⁰ conventu Burdegalensi positus in oracione, vidit, ut postea retulit, Deum in cruce pendentem²¹ sanguinemque de²² dextero latere eius fluentem copiose; insuper et beatam virginem in calice aureo sanguinem recipientem; fratres eciam tres videbat²³, quos²⁴ beata²⁵ virgo de sanguine, quem receperat, respergebat. Quod²⁶ cum videret et vehementer aspergi affectaretur²⁷, visio disparuit. Non longe autem post²⁸ eosdem fratres, quos in ymaginaria visione viderat respersos, pro fide Christi audivit ab hereticis²⁹ interfectos.

Pridie quam³⁰ fratres ab impiis necarentur, scilicet³¹ vigilia ascensionis, accessit ad priorem, fratrem scilicet Columbum³² *b*),

1) Blanciam A C; Blanchiam D G. — 2) intantum om. E. — 3) circa om. B. — 4) velles E. — 5) sancti add. E. — 6) quod om. E. — 7) Raymundus om. C. — 8) Carbonus om. A B; Carboni C; Carbonensis D. — 9) novam E. — 10) in om. B D E. — 11) mitti B. — 12) qui — cumque om. B C. — 13) astamus A. — 14) sociis om. A C. — 15) totum om. E; aliisque sociis totum B. — 16) dictus om. B. — 17) Ihesu om. A B C G. — 18) Christi om. B. — 19) occiduntur B. — 20) de A C D. — 21) pendens E. — 22) de om. E. — 23) videbant B E. — 24) quod B. — 25) beata om. E. — 26) qui G. — 27) affectaret A C D; cupiebat B. — 28) post autem E. — 29) ab hereticis om. B E G. — 30) qua E G. — 31) scilicet — scilicet om. E. — 32) Columba... devota ait... E.

a) Colitur die 22. Januarii. — *b*) De fr. Columbo vide infra l. V, c. II, § XV; c. IX, § III.

mulier quedam devota et ait : « Domine, hoc mane¹ cum fratres missam² dicerent, ego paululum in ecclesia obdormivi, et visum est michi, quod crucifixus, qui stat in medio ecclesie deponebat brachium dextrum³ et sanguinem stillabat. Quod cum ego stupens aspicerem⁴, vocavit me crucifixus et ait : « Vade, et dic priori, quod⁵ reliquias ponat in loco tali⁶ ». In crastinum igitur, cum fratrum corpora afferrentur⁷, placuit⁸ episcopo et⁹ priori et fratribus, quod in loco a muliere¹⁰ ostenso, qui eciam¹¹ erat competencior — qui locus erat situs¹² in ecclesia fratrum et¹³ ad dexteram crucifixi — sepelientur¹⁴.

Cum autem eo tempore ecclesia Romana pastore careret¹⁵ a), audito huiusmodi scelere¹⁶, scripserunt priori provinciali¹⁷ et fratribus¹⁸ Provincie omnes sancte Romane ecclesie cardinales in hunc modum : « *Nostis, karissimi filii, qualiter¹⁹ ordo vester ad defensionem fidei, plantacionem morum, consolacionem et hedificacionem fidelium²⁰, extirpandas hereses ac ceterorum repes et tribulos viciorum a sanctissimo patre Dominico in Tholosanis partibus fuerit institutus; et²¹ ne vestre sanctitati possent inferre aliquid macule infideles, possessionibus ac²² ceteris mundi omnibus²³ relegatis, subiecistis spontanee colla vestra iugo²⁴ voluntarie paupertatis²⁵ et²⁶ ad legem et ad²⁷ testimonium magis ac magis vestros animos convertentes obtinuistis²⁸ a Deo, vobis dari linguas celitus²⁹ eruditas. At quidam more freneticorum insaniencium in suos medicos spirituales, quod intelleximus cum dolore, horrendam inmanitatem³⁰ exercuerunt in servos Dei inquisitores et eorum socios et³¹ ministros; quibus non potuerunt tantum officiendo³² proficere³³, quantum persequendo gladiis profuerunt; nam per hoc, ut credimus, effecti sunt martires Ihesu Christi³⁴, concurrentibus non solum³⁵ mortis causa³⁶, sed et tempore mortis et genere et modo et circumstantiis universis. -*

1) et add. D E. — 2) missas A C; officium B. — 3) dextrum om. E. — 4) respicerem B E G. — 5) michi *add. in marg.* C. — 6) illo B. — 7) reliquie fratrum efferentur B. — 8) placavit E. — 9) et om. G. — 10) loco mulieri E; dicto *add.* B. — 11) eciam om. D E. — 12) situs om. B. — 13) quod E; ut B. — 14) sepelientur B E; fratres interfecti *add.* B; *tit.:* de eodem *add.* C. — 15) vacaret A C. — 16) scelere om. E. — 17) provinciali om. A B C. — 18) eiusdem *add.* B. — 19) quod B. — 20) *ad* *add.* A B C G. — 21) et om. E. — 22) et A C. — 23) omnibus om. E. — 24) iugo om. A B C D. — 25) paupertati A B C. — 26) et om. E. — 27) *ad* om. A C. — 28) abiustis (?) E. — 29) celitas E. — 30) inmanitatem in servos ministros exercuerunt (B : exercuerunt) A B C. — 31) et om. B. — 32) efficiendo E. — 33) prodesse E. — 34) et *add.* D. — 35) solum om. E. — 36) eius E.

a) Sedes vacavit de XII. kal. Sept. 1241 — 24. Iunii 1243.

De beato Petro
martire. 1

§ III. Anno domini ·M^o·CC^o·LII°, sabato in albis², frater Petrus a), prior fratrum predicatorum Cumis³, civitate Ytalie, a domino papa datus inquisitor⁴ contra hereticam pravitatem martirizatus est ab impiis pro pietate fidei et obediencia ecclesie Romane⁵ occisus in territorio Mediolanensi⁶, sicut in littera canonisationis eius⁷ laciis continetur b).

Hic vir beatus de Verona, civitate Ytalie⁸, oriundus, omnes fere consangwineos hereticos habebat. Cum autem in etate quasi octo annorum a scolis reverteretur domum, interrogatus a patruo, quid legisset, respondit : - Credo in Deum omnipotentem⁹ creatorem celi et terre, et cetera -. Super quo redarguens eum patruus, ait : « Noli dicere creatorem, cum ipse Deus* non sit creator visibilium, sed dyabolus -. Ipse vero, licet puer, cepit affirmare se velle potius¹⁰ dicere sicut legerat, et ita credere¹¹ sicut scriptum¹² habebat. Tunc patruus¹³ nisus est ei probare per auctoritates, more hereticorum, quod dyabolus ista creaverat¹⁴, et quasi cum minis persuadere¹⁵, quod ita deberet credere et tenere. Sed mirum valde, quod ita omnes illas auctoritates¹⁶ contra eum¹⁷ convertit, quod in nullo potuit ei resistere¹⁸; per quod manifeste dabatur intelligi¹⁹, qualis futurus erat pro defendenda²⁰ veritate. Quod patruus indigne ferens accessit ad patrem et suasit illi²¹, quod Petrum²² a litteris omnino²³ amoveret²⁴, referens totum, quod inter eos gestum erat et²⁵ qualiter ab eo fuerat convictus²⁶, et ait : - Timeo enim valde²⁷, ne processu temporis, cum bene fuerit eruditus²⁸, convertat se ad meretricem illam ecclesiam Romanam²⁹ et confundat et destruat fidem nostram -. In quo verum predixit, licet malus tunc³⁰ esset. Sed quia

1) tit. om. E G; de vita fratris Petri martiris et miraculis, quibus claruit in hac vita. Secundum. B: de S. Petro martire apud Mediolanum ab hereticis pro fide katholica interfecto. D. — 2) albo E. — 3) predicatorum tarvensis civis E; civis in add. B. — 4) inquisitor heretice pravitatis B. — 5) est add. E. — 6) Mediolano E G. — 7) eius om. A C. — 8) Ytalie om. E G. — 9) omnip. — terre om. E. — 10) sic add. A C. — 11) legere E. — 12) scriptum om. B. — 13) patruus om. B D E G. — 14) creasset B. — 15) persuadit E; et eum quasi minis... quod ista tenerat B. — 16) auctoritates illas A C. — 17) illum A C. — 18) resistere ei E. — 19) intelligi om. E. — 20) Dei add. D; fidei add. A B C. — 21) ei B. — 22) Petrinum A C D; filium suum add. B. — 23) omnino om. G. — 24) removetur E. — 25) et om. E G. — 26) fictus E; in eo add. B. — 27) enim valde om. A B C. — 28) imbutus B. — 29) Romanam om. G. — 30) tunc malus A C.

a) De S. Petro vide supra lib. IV, cap. XVII, § VI: Année Dominicaine 29 avril. — Innocentius IV commisit S. Petro inquisitionem die 13. Iunii 1251. (Bull. Ord. I, p. 192.) — b) Bullam canonisationis S. Petri vide Bull. Ord. I, p. 228; vel Rayn. ad an. 1253, p. 457, n° 10.

res a Deo fiebat, pater non acquievit, credens et sperans post erudicionem litterarum cum per suos heresiarchas trahere post se¹ et convertere ad omnem, quam voluisset, credenciam². Cum³ igitur virgo et acuti ingenii⁴ iuvenis ordinem predicatorem sub beato Dominico intrasset, totum predicacioni et hereticorum impugnacioni se dedit.

Quidam frater, qui solitus erat ire frequenter⁵ in predicacione cum eo, quesivit ab eo, ut eum⁶ doceret aliquam oracionem⁷. Respondit : « Hec est oracio, in qua magis afficio et delector : Cum elevo corpus domini vel video ab aliis sacerdotibus⁸ elevari, rogo dominum, ut numquam permittat, me aliter mori quam pro fide Christi⁹, et istam oracionem semper feci ».

Cum¹⁰ quadam vice disputaret cum quodam heretico acutissimi ingenii et eloquencie singularis, attendens hastucias eius¹¹, noluit diu protrahere disputacionem, sed¹² de omnium consensu assignavit diem ad respondendum super¹³ hiis et proponendum de aliis¹⁴, que sibi videbantur. Recedens vero ab eo misit ad conventus vicinos, ut fratres exercitati et¹⁵ in disputacionibus contra hereticos venirent ad diem assignatum talem; sed¹⁶ omnes neglexerunt. Unde cum die assignata venisset hereticus cum multitudine hereticorum et stetisset in medio et¹⁷ ad modum Golie vocaret¹⁸ ad singulare disputacionis certamen, venit sanctus Petrus cum uno socio, et cum proposuisset¹⁹ hereticus acute et subtiliter errores suos²⁰ et diceret²¹ : « Respondete michi, si potestis et scitis », petivit deliberacionem ad respondendum. Qua habita²² divertit parumper ab eis et intravit oratorium, quod prope erat; et prosternens se coram altari cum multis lacrimis rogavit dominum, ut causam suam defenderet, et ut²³ aut²⁴ illi lumen vere fidei infunderet aut loquela privaret, qua ita contra Deum abutebatur. Et surgens²⁵ ab oracione venit et stetit in medio eorum et dixit, ut iterum proponeret; et factus est ita²⁶ mutus, quod non potuit²⁷ dicere verbum unum. Et sic recesserunt

1) posse convertere E. — 2) maliciam E.G. — 3) eum — totum om. E. — 4) acuto ingenio B. — 5) frequenter om. E. — 6) eum om. E. — 7) cui add. B. — 8) sacerdotibus om. B. — 9) Christi om. D E G. — 10) cum quadam — cum idem om. G. — 11) illius B. — 12) et de communi consensu (B : assensu) A B C. — 13) super — de aliis om. E. — 14) super hiis B. — 15) et om. A C D. — 16) et add. A B C. — 17) et om. E. — 18) convocaret B. — 19) proposuit E. — 20) errores suos om. E. — 21) dicenti E. — 22) habita deliberacione divertit parum ab... E G. — 23) et ut add. in marg. C: ut om. B. — 24) aut om. E G. — 24) exurgens autem B. — 26) interim E G. — 27) poterat B.

heretici a loco illo¹ confusi valde; fideles vero dederunt laudes Deo. Predicta autem omnia ipse beatus Petrus duobus discretis viris² et³ fratribus enarravit.

De eodem. ⁴

Cum idem⁵ beatus Petrus examinaret quendam episcopum hereticorum, qui illis diebus fuerat captus, et adesset fere⁶ maior pars civitatis et multi⁷ episcopi et religiosi, qui ad hoc conveniant⁸, et dies in multum protracta esset tum ex predicacione tum⁹ ex examinacione, et esset¹⁰ estus magnus, dixit ille hereticus beato Petro, stans cum eo¹¹ super magnum gradum¹² lingeam, quem¹³ sibi ob devocionem Mediolanenses paraverant, cum predicare deberet: « O Petre perverse, si tu es ita sanctus, sicut hic stultus populus te affirmat, quare permittis eos ita¹⁴ estuare, et non rogas dominum, ut aliquam nubem interponat, ut non¹⁵ moriatur hic stultus populus tanto estu? » Tunc beatus Petrus respondit: « Si vis promittere te abnegaturum heresim tuam et convertendum¹⁶ ad fidem nostram, rogabo dominum et illico¹⁷ faciet, quod dicis ». Ad quod multi¹⁸ fautores eorum ceperunt clamare in hereticum et dicere: « Promitte, promitte, » credentes, quod beatus Petrus non faceret, quod spondit¹⁹, maxime, cum nulla²⁰ vel minima nubecula in aere appareret²¹. Sed e converso²² episcopi et multi alii chatholicorum multum²³ timere ceperunt⁴⁵ super obligacionem beati Petri, ne fides ibi confunderetur. Dum²⁴ autem hereticus obligare se vellet²⁵, beatus Petrus cum magna fiducia dixit²⁶: « Ad hoc, ut²⁷ verus Deus appareat creator visibilium et invisibilium et ad consolacionem fidelium et confusionem hereticorum, rogo eum, ut descendat nubecula²⁸ aliqua et interponat se inter solem et populum; quod mox factum est, protegente nubecula per magnam horam populum, quasi in modo²⁹ papilionis, premissis signo crucis.

Insistente eo³⁰ semel quibusdam disputacionibus et gravibus hereticorum conflictacionibus³¹, cepit mens eius postea³² de ali-

1) ab illo loco heretici ABC. — 2) viris om. ABCD. — 3) et om. BE. — 4) de eodem om. BDEG. — 5) idem om. AC. — 6) fere om. B. — 7) multi etiam religiosi E. — 8) venerant E. — 9) cum propter E. — 10) esset om. E. — 11) cum eo om. B. — 12) in magno gradu... E. — 13) quod BE. — 14) ita om. ACD. — 15) non om. E. — 16) convertere E. — 17) ipse D; et ipse faciet illico AC; et ipse illico faciet G. — 18) multum B. — 19) et add. AC. — 20) in illa pro nulla E. — 21) pareret E; nulla nubecula vel minime in... B. — 22) e contra B. — 23) multum om. EG. — 24) dum EG; sed dum B. — 25) vellet AEG; se voto obligasset crediturum B. — 26) confidencia ait AC; ait B; fiducia corr. in confidencia D. — 27) ut om. E. — 28) nebula E. — 29) modum B. — 30) eodem B. — 31) conflictacionibus G. — 32) postea om. E.

quibus articulis propulsari. Sed ubi ille comperit suggestionem esse¹ maligni, ad oracionem recurrit, et prostratus coram altari beate Marie virginis², cepit ipsam devotissime invocare per filium³, ut temptationem⁴ illam sibi sua pietate auferret. Verum⁵ in oracione illa leviter soporatus, audivit vocem dicentem sibi : *Ego rogari pro te, Petre, ut non deficiat⁶ fides tua.* Ad cuius vocem⁷ consurgens⁸, sensit continuo illum ambiguitatis scrupulum penitus recessisse⁹, nec post, ut ipse retulit, aliquem circa huiusmodi sensit motum.

Luc. 22, 32

Transiens semel beatus Petrus cum fratre Gerardo Tridentino¹¹ iuxta quoddam castrum hereticorum, nomine Gathe¹², per annum ante passionem suam dixit fratri : « Istud castrum destruetur pro fide et Nosarius¹³ et Desiderius, duo episcopi hereticorum, qui ibi sepulti sunt¹⁴, comburentur et cremabuntur in turri ipsius castri ». Quod ita plene et per ordinem¹⁵ post modum factum est¹⁶ per ministerium fratrum inquisitorum contra hereticos, ut manifeste ostenderetur, quod per ipsum spiritus sanctus predixit¹⁷.

De eodem, 10

Cum¹⁹ in ramis palmarum predicaret beatus Petrus Mediolani, ubi erant congregata fere X milia personarum, dixit publice alta voce : « Ego scio pro certo, quod heretici tractant mortem meam, et pro morte mea pecunia est deposita²⁰; sed faciant, quod volunt, quia deterius faciam eis mortuus quam vivus ». Qui infra mensem occisus est ab eis; et verificatum est verbum eius²¹ et cotidie magis²² verificatur.

De eodem, 18

In monasterio²⁴ de Ripulis apud²⁵ Florenciam, soror quaedam Deo devota et fide digna, stans in oracione die, qua beatus Petrus martirizatus est pro fide Christi²⁶ iuxta Mediolanum²⁷, vidit beatam Mariam in gloria magna super tronum²⁸ sedentem et duos fratres ordinis predicatorum hinc inde iuxta eam sedentes, ut ipsamet²⁹ retulit; et dum hoc³⁰ miraretur, vidit eos simul ferri

De eodem, 25

1) esse suggestionem A C. — 2) virginis om. B. — 3) per filium invocare A B C. — 4) illam temptationem D E. — 5) verumptamen B. — 6) deficiet B E. — 7) ad cuius vocem om. E. — 8) assurgens A: surgens G. — 9) abscessisse A C. — 10) de eodem om. B D E G. — 11) Gerardo Tudertino B. — 12) Gade C; Gaoche A; Gaiche G; Gadoe B; Gaytho D. — 13) Nosarius C; Nazarius D; Varius E. — 14) sunt om. B; sepulti sunt ibi A C. — 15) et add. E. — 16) factum est postmodum A B C. — 17) predixerit A C; ventura predixit G; predixerat B. — 18) de eodem om. B D E G. — 19) dum E G. — 20) depositata A C. — 21) suum D E G. — 22) et magis add. G. — 23) de miraculis quibus idem frater claruit post mortem B; de eodem om. D E G. — 24) predicatorum add. B. — 25) iuxta B. — 26) Christi om. G. — 27) et add. E. — 28) in trono A B C. — 29) ipsa E. — 30) dum sic E; cum hoc A B C.

in celum¹; et cum quereret, qui essent, audivit vocem dicentem sibi: « Frater Petrus est Veronensis², qui ascendit in conspectu³ domini tamquam fumus aromatum ». Post paucos autem dies audivit ipsum ea⁴ die, qua predictum⁵ viderat, martirizatum fuisse. Unde multa ad eum devocione succensa devotissimis rogavit precibus, ut in⁶ infirmitate⁷, qua longo tempore laboraverat, sibi succurreret; et⁹ statim plenam et integram sanitatem recepit¹⁰.

Nec discordat a visione ista societas fratris Dominici¹¹, qui cum eo fuerat vulneratus¹² ad mortem et post¹³ modicum tempus mortuus creditur cum eo evolasse¹⁴ ad celum.

Iuvenis quidam de civitate Florencia¹⁵, qui fidem hereticorum aliquantulum sapiebat, cum quadam die ad ecclesiam fratrum predicatorum Florenciae¹⁶ cum aliis iuvenibus venisset et staret coram quadam tabula¹⁷, in qua erat ymago¹⁸ Petri recipientis martirium depicta, videns quendam pictum, qui ad modum¹⁹ satellitis evaginato gladio percuciebat eum, dixit: « Utinam ego²⁰ fuisset ibi, quia validius²¹ percussissem ». Quo dicto statim mutus effectus est. Cumque socii requirerent²², quid haberet, et ipse nichil eis respondit²³, post ceperunt eum reducere domum. Et elapsus de manibus sociorum intravit quandam ecclesiam, et flectens genua rogavit²⁴ beatum Petrum, ut parceret sibi; et promisit ei corde, quod²⁵ ore non poterat, quod si eum liberaret, peccata sua confiteretur, et omnem heresim abiuraret. Et statim liberatus venit ad ecclesiam fratrum et ibi confessus est peccata sua; et abiurata²⁶ heresi dedit fratri licenciam²⁷, quod hoc in²⁸ populo publicaret. Ipse autem²⁹ in predicacione fratris exurgens publice coram multitudine³⁰ hominum et mulierum confessus est hec predicta³¹ *.

* 46.

De eodem.

Frater quidam in conventu Lugdunensi³² a) cum quasi ad mor-

1) celo E G. — 2) Veronensis est A B C. — 3) aspectu domini sicut G. — 4) eadem A C — 5) eadem A C. — 6) predicta B. — 7) in om. E. — 8) quadam add. C. — 9) et om. E. — 10) suscepit B. — 11) cf. supra lib. IV, cap. XXIV, § IV. — 12) usque add. B. — 13) post ipsos mortuus modicum credebatur cum... E: post tempus modicum G. — 14) volasse A B C. — 15) Florenciae A C: civitatis Florenciae B. — 16) de Florencia A B C. — 17) yconia B. — 18) beati G; beati martiris add. B. — 19) quemadmodum... percucientis B. — 20) ergo om. E. — 21) eundem Petrum add. B. — 22) inquirerent A B C. — 23) aperire (A G: respondere) posset ceperunt A C G: responderet ceperunt B. — 24) rogabat B. — 25) quia A C G — 26) adiuravit heresim deditque... B. — 27) licenciam fratri ut. A C. — 28) in om. B. — 29) enim E; etiam B D G. — 30) exurgens multitudini hominum E. — 31) peccata E. — 32) Luducii quasi cum E.

a) Conv. Lugdunensis (Lyon) a. 1218 fund. Anal. 1, p. 269.

tem iaceret infirmus haberetque apostema in collo, de quo multum¹ medici dubitabant, peccit cum multa devocione a magistro ordinis, qui tunc presens erat, ut reliquias beati Petri sibi faceret deferri, quoniam sperabat firmiter² se recepturum ob eius merita sanitatem. Cum autem signatus fuisset cum eis, statim sensit se convalescere et plene³ liberatus est.

Quedam mulier in Flandria, cum iam⁴ tercio peperisset filium mortuum, et ob hoc vir⁵ minus diligeret eam, immo iam odiret in tantum, ut cogitaret vel⁶ dimittere eam vel amplius⁷ non iacere cum ea, quarto concepit; que in beato Petro totam fiduciam suam ponens votum emisit⁸, ut si⁹ meritis ipsius¹⁰ partus eius viveret, laboraret pro posse¹¹, in ordine suo eum ponere, si esset masculus, si femina in monasterio feminarum. Sed adveniente partu cum peperisset mortuum, sicut prius, et que adstant, vellent eam¹² celare, cognito¹³ ex levi earum murmure¹⁴, quod mortuus esset, licet vix posset credere propter conceptam de meritis¹⁵ beati Petri fiduciam; portato autem¹⁶ de ipsius mandato ad se puero, totam se¹⁷ contulit ad rogandum beatum Petrum, ut suum filium suscicaret. Mira res! Vix oracionem compleverat¹⁸, et ecce qui fuerat mortuus¹⁹, revivixit; et portatus ad baptismum, cum definitum esset, quod²⁰ vocaretur Iohannes, sacerdos non advertens dixit: Petrus. Quod nomen ob devocionem beati Petri confirmatum est ei²¹.

Quidam puer habens morbum caducum portatus²² ad altare beati Petri a parentibus suis, et facto voto pro ipso, plenissime liberatus est²³.

De eodem.

Quidam puer habens febrem²⁴ per annum et dimidium, quadam die dum actu ipsas febres²⁵ haberet fortissime, parentes eum²⁶ beato Petro voverunt; puer autem statim voto a parentibus emisso, surrexit dicens, se liberatum; et statim peccit, ut ad beati Petri memoriam iret; quod et²⁷ fecit.

Quidam alius puer adeo fuit²⁸ longo tempore gravi²⁹ infirmi-

1) multi B E. — 2) se firmiter D; infirmus add. A C; in quem sperabat se... B. — 3) plene sanatum B. — 4) tercio iam D E. — 5) eius add. B G. — 6) vel om. B; vel *add. in marg.* C. — 7) non amplius D E. — 8) vovit B. — 9) si om. E. — 10) eius A B C. — 11) suo add. A C. — 12) ei A B C D. — 13) cognovit A C G. — 14) murmure (B: murmuracione) earum A B C. — 15) de beati Petri martiris fiduciam B. — 16) autem om. B D E G. — 17) se om. E. — 18) vix or. compleverat om. B. — 19) mortuus fuerat E. — 20) quod om. E: ut B D G. — 21) ei om. B. — 22) est add. A B C. — 23) liberatus est plenissime E. — 24) febres G. — 25) febres ipsas A C. — 26) eius eum G; eius ipsum B; eius voverunt beato E. — 27) et om. E. — 28) fuerat B G. — 29) infirmitate gravatus quod B.

tate detentus, quod pater et mater de eo nullam spem¹ salutis habentes mortem eius optabant. Verum cum reliquie beati Petri devote et cum² processione solempni ad locum fratrum deferrentur, rogavit puer, ut eum ad processionem istam³ portarent, et ait : « Spero, quod beatus Petrus me liberabit ». Qui portatus a parentibus et facto voto ab eis statim in ipsa⁴ processione perfecte⁵ liberatus est.

Quidam alius⁶ puer habens inflaturam in collo et⁷ in gutture valde magnum, cum bibisset de aqua, que accepta erat de locione vasis, ubi erant reliquie beati Petri, illico cepit omnem insaniam⁸ illam⁹ evomere, ita quod infra¹⁰ tres dies fuit plenissime liberatus.

Quedam puella cum cecidisset in aquam raptim transeuntem et stetisset ibi per spacium temporis, quo potuissent due misse privatim¹¹ celebrari, extracta fuit¹² de¹³ flumine mortua. Mortis cuius erant quatuor argumenta : et¹⁴ magnum spacium temporis¹⁵, quo fuit in aqua, et¹⁶ rigiditas corporis et frigiditas¹⁷ et nigredo. Delata¹⁸ autem ad ecclesiam fratrum predicatorum Senonensium *a*) a mulieribus eam beato Petro voventibus, ubi et vite pariter est reddita¹⁹ et saluti; super quo²⁰ multe fuerunt parate²¹ iurare, que aderant ibi.

Quendam abbatem²² Pictaviensis *b*) diocesis, cum gravibus²³ febribus laboraret, ita quod timebat mori ex ipsis, visitavit²⁴ frater quidam de ordine predicatorum, cognatus eius, et dixit ei, quod si voveret se Deo et beato Petro, qui de novo pro fide Christi in Lombardia fuerat interfectus, nondum tamen canonizatus *c*), liberaretur a febribus. Qui statim exhortacionem fratris complens devote fecit accendi candelam²⁵ sue longitudinis coram quodam²⁶ altari in ecclesia sua in honorem beati Petri et ex tunc omnino a febribus et ab omni infirmitate recepit²⁷ integram sanitatem.

Accidit in civitate Chathalanensi *d*) Francie, quod quedam

1) nullam spem de eo E. — 2) et in E G. — 3) istam E; illam eum portarent A B C. — 4) ipsam processionem E. — 5) perfecte om. E. — 6) autem B. — 7) et om. E. — 8) insaniam E. — 9) illam om. A B C. — 10) inter A C. — 11) private A C: privato B. — 12) fuit om. E. — 13) ex B. — 14) scilicet B. — 15) in add. B. — 16) et om. B D E. — 17) firmitas B. — 18) est om. E G. — 19) pariter add. B. — 20) quo om. E; super — ibi om. B. — 21) parate fuerunt A C D G. — 22) abbatem Pictaviensem E. — 23) graviter A C D. — 24) eum add. E G; visitabat B. — 25) lucernam B. — 26) quodam om. A B C. — 27) cepit A C.

a) Conv. Seuonensis (Sens) ab an. 1224-1228 fund. — *b*) Poitiers. — *c*) Canonizatus est S. Petrus 25. martii 1253. — *d*) Conv. Cathalaunensis (Chalons sur Marne) fund. an. 1219. Anal. I, p. 209.

mulier religiosa morbo caduco* adeo graviter vexaretur, ut in die quandoque quinquies, quandoque sexies¹, quandoque occies predictum morbum modo horribili coram omnibus, qui aderant, sustineret. Contigit autem, quod cum audisset² predicari de beato Petro³, quod Deus multa miracula dignatus est per ipsum⁴ operari, accessit ad ecclesiam fratrum predicatorum et coram altari beati Petri humiliter prostrata, se totam oracioni contulit orans in hunc modum⁵ : « O beate Petre, martir gloriose, digneris preces tuas⁶ pro me ad dominum fundere⁷, pro cuius fide mortem acerrimam⁸ sustinuisti, ut ipse ab hac infirmitate meritis tuis⁹ me liberare dignetur, secundum quod scit anime mee utilitati expedire ». Vix huiusmodi¹⁰ oracionem compleverat et¹¹ sensit in suo corpore¹² quandam bonam disposicionem alias¹³ inexper-tam integre sanitatis indicium. Unde cum ingenti gaudio cuidam de¹⁴ astantibus dixit : « Credo, quod a mea infirmitate meritis¹⁵ beati Petri, gloriosi martiris, ad plenum sum liberata¹⁶ ». Quod et factum est. Unde postmodum nec ipsam infirmitatem nec aliquas¹⁷ reliquias vel indicium¹⁸ aliquod sensit, sicut priori Chathalanensi, qui fuit eius confessor a¹⁹ longis temporibus, miranti de tam subita sanacione²⁰, devote et humiliter retulit.

Plures eciam alie²¹ persone a consimili morbo in predicta civitate meritis beati Petri sunt liberate ad plenum.

In civitate Atrebatensi²² a) iuxta domum fratrum predicatorum mercatores et venditores lingnorum habuerunt²³ locum ad conservacionem lingnorum venalium deputatum²⁴; ubi cum esset maxima²⁵ congeries lingnorum, que valebat²⁶ mille libras Parisienses²⁷, lingnis dictis ignis appositus est et ex ipsis flamma vehemens exivit. Ventus eciam flammas in ecclesiam et domum fratrum impellebat intantum, quod crucem, que erat in capite ecclesie accenderat²⁸, et iam fratres non sperabant, quod domus

1) sepcies E. — 2) audiret B. — 3) et quomodo per ipsum dominus dignaretur A C D; et quod dominus per ipsum multa miracula B G. — 4) per ipsum om. E. — 5) modum orans D E. — 6) meas E. — 7) et add. E. — 8) deterrimam E. — 9) tuis om. E. — 10) huiusmodi om. A B C. — 11) et om. E. — 12) corpore suo A B C; suo corde D. — 13) vel E. — 14) de om. E. — 15) meritis gloriosi martiris beati Petri B. — 16) liberata sum A B C. — 17) ipsas B. — 18) modicum E. — 19) a om. D E. — 20) salvacione E; sanitate B. — 21) pluries alie A C D; plures eciam et alie B G. — 22) Actribatensi C; Actrabatensi E. — 23) habent D; habuerunt — venalium om. E. — 24) reputatum E. — 25) magna A B C. — 26) valebant E. — 27) libris Parisiensibus A; Parisiensium B. — 28) accenderent A C; accenderet B.

a) Conv. Atrebatensis (Arras) 1233 fund. Anal. I, p. 205.

eorum posset ab incendio modo aliquo¹ liberari. Frater autem quidam conversus² reliquias beati Petri martiris ad quandam fenestram dormitorii pro clipeo salutis³ flammis⁴ apposuit⁵, et in ipsa appositione ventus⁶ contraflans⁷ flammam in latus aliud ita fortiter depulit, quod domus⁸ penitus illesa permansit⁹, excepta illa accensione crucis; que ante appositionem reliquiarum fuerat facta.

Hoc ipse frater michi narravit¹⁰ sub multorum testimonio fratrum, qui hoc viderunt.

Cum¹¹ quidam scolares de Magalona¹² a) ad Montem Pessulanum b) redirent, contigit unum¹³ eorum ex quodam¹⁴ saltu subito¹⁵ rupturam in inguine pati; qui pre dolore¹⁶ iuxta quandam viam se proiecit, tibias sursum et caput deorsum deponens¹⁷, ut sic intestina, que in oream¹⁸ ceciderant¹⁹, reducerentur in ventrem. Quo facto aliquantulum mitigato dolore adiutus a sociis ibat; sed dolore iterum invalescente cecidit, quasi inpotens et exanimis²⁰. Unde socii conturbati, querebant animal, super quo²¹ eum reportarent²² ad domum. Paciens vero²³ recordatus, quod in festo beati Petri martiris predicari²⁴ audierat de quadam muliere, que super cancri corrosionem²⁵ terram dicti martiris intinctam²⁶ sanguine ponens statim sanata fuerat; qui ait²⁷: « Domine Deus, ego de terra illa non habeo, sed tu, qui meritis²⁸ beati Petri dedisti tantam²⁹ terre illi virtutem, potes et isti dare ». Et cum signo crucis et invocacione martiris terra super locum³⁰ posita³¹, perfecte continuo est curatus³² et cum sociis ad altare beati Petri gratias agens³³ omnia fratribus retulit, prestito iuramento.

Frater quidam Coloniensis conversus³⁴ habuit strumam³⁵ in gutture fere duobus annis adeo magnam, quod multum deformabat eum et periculosa erat iudicio plurimorum. Hic in tali peri-

1) aliquo modo E. — 2) Bartholomeus *add. in marg.* C. — 3) salutis om. B. — 4) flammis om. A C. — 5) opposuit G. — 6) ventus om. B. — 7) constans flammam illatas (?) aliud... E: stans C. — 8) etiam *add.* E. — 9) illesa penitus remansit A C. — 10) narravit michi A B C. — 11) cumque B; *hoc miraculum deest in cod.* A. — 12) Maggloglona E. — 13) quendam B. — 14) quodam om. B. — 15) quamdam *add.* B. — 16) dolore se... G. — 17) ponens B. — 18) oream E: occream G. — 19) defluerant B. — 20) exaniens E: atque (B D: et) exsanguis B C D. — 21) quod B C D G. — 22) portarent A E. — 23) infirmitatem *add.* B. — 24) predicari om. C D. — 25) corrupcionem E. — 26) infictam E. — 27) dixit B C D G. — 28) meritis beati Petri om. B. — 29) tantam om. A E. — 30) doloris *add.* B D G. — 31) fuisset *add.* B C. — 32) liberatus est. B C. — 33) ivit et hec *add.* B. — 34) conversus om. E. — 35) magnam *add.* A C G.

a) Maguelonne non longe distat a Montpellier. — b) Conv. Montepessulanus (Montpellier) fund. an. 1220. Anal. I, 271.

culo constitutus promisit beato Petro martiri, quod singulis diebus diceret sibi¹ unum pater noster, si strumam illam evanescere faceret et² eum a tali periculo liberaret. Statimque emisso voto huiusmodi³ cepit struma illa detumescere et subito evanuit; omnesque fratres domus illius⁴ egerunt gracias Deo et beato Petro, quia prefato⁵ fratri medicorum suffragia nichil prodesse potuerunt⁶* multociens attemptata.

· 47.

Clericus quidam⁷ Treverensis a) indicibili dolore capitis usque ad insaniam vexatus beato Petro martiri se devovit statimque⁸ mirabiliter est sanatus.

De eodem.

Fuit in regno Bohemie mulier quedam litargica ita, quod nullo modo poterat excitari; cum autem ab amicis factum esset votum beato Petro martiri in presensia prioris et quatuor fratrum predicatorum, statim quasi ex sompno evigilans⁹ confessa est dicto priori et dixit se vidisse¹⁰ teterrimam personam, qui eam iugulabat; sed quidam sanctus in habitu predicatorum eam repulit et mulierem liberans pristinae restituit sanitati.

Uxor cuiusdam nobilis in eodem regno graviter infirmata se beato Petro novo martiri devovens, ipso sibi¹¹ apparente in visu et aqua benedicta aspergente eandem¹², plene curata est¹³.

Fuit in civitate Compestellis¹⁴ b), ubi beati Iacobi corpus venerabile¹⁵ requievit, iuvenis quidam nomine Benedictus, qui ad tantam infirmitatem devenit, quod omnino¹⁶ morti propinquus a videntibus¹⁷ crederetur. Erant si quidem ipsius¹⁸ inflatae tybie in modum utrius¹⁹, venter tumens ut pregnantis, facies autem in tanti tumoris horrorem exereverat, quod sicut monstrum timorem aspicientibus inferebat, presertim cum oculi turgentes exire de capite viderentur et totum corpus inflatum esset quasi cum fistula. Vix iam poterat vel super²⁰ baculum se movere; hic tali modo gravatus anno domini ·M^o·CC^o·LI° in mense maio, ante vesperras, baculo se utcumque²¹ sustentans, venit ante domum cuiusdam devoti viri, qui fratres nostros radere consuevit et ab

1) sibi diceret A C G; sibi om. B. — 2) et cum a tali liberaretur E. — 3) huiusmodi om. E. — 4) illius om. E. — 5) privato E. — 6) poterant B; potuerunt E. — 7) qui dereverencis E. — 8) que om. E. — 9) vigilans A B C. — 10) vidisse om. E. — 11) sibi ipso E. — 12) tandem E. — 13) *in cod. A hic interseritur articulus ultimus huius capitis; articulus hic et duo sequentes om. G.* — 14) Compostellana A C. — 15) venerabile om. B. — 16) modo E. — 17) a videntibus om. B. — 18) ipsius om. B. — 19) utrius om. E. — 20) *in textu fratrum.* E. — 21) utcumque om. B.

a) Conv. Trevirensis (Trier) fund. an. 1227. Mothon l. c. p. 334. — b) Conv. Compostellanus fund. an. 1219. Mam. l. c. p. 498.

eius uxore presentibus multis elemosinam¹ peciit. Mulier vero pietate et admiracione commota : « Magis, inquit, fossa quam² cibo tibi³ opus est; sed meo⁴ aquiesce consilio, et ad domum predicatorum vadas et ibi peccata tua confitens devote beatum Petrum novum martirem depreceris. Certa enim sum, quod si bene oraveris, eris continuo sanitati pristinae restitutus ». Hec autem devota mulier se dixisse asseruit⁵ plena fide virtutem beati Petri in se pluries iam experta⁶. Infirmus vero⁷ accepto pane in⁸ butyro a muliere, quod⁹ dixerat se facturum promisit. Sed illa die quod¹⁰ promiserat, non implevit; sequenti vero die mane ad domum fratrum veniens, cum adhuc exterius hostium esset clausum, secus portam se posuit et dormivit. Dum autem dormiret, quidam venerandus frater¹¹ predicator eidem¹² in sompnis apparuit, cappa cooperuit¹³ et per dextram manum ipsum tenens ad ecclesiam introduxit. Iuvenis vero¹⁴ ad hec evigilans non ad hostium exterius¹⁵, sed ad hostium interius ecclesie super gradus, quod quidem¹⁶ non parum distat a¹⁷ primo, perfecte sanum et corde alacrem se invenit. Mira res! Inflatus et immobilis factus sanus et velox ad dictam feminam statim currens, in medio vico coram aliis¹⁸, qui eum¹⁹ in precedenti die pene mortuum viderant, ei dixit : « Ecce feci, quod dixistis²⁰, videte quod beatus Petrus suis meritis michi fecit ». Mulier vero apprehendens iuvenis tibiam, iam quidem perfecte curatam, sed in testimonium miraculi tanti adhuc lividam, viro et vicinis presentibus, qui eum²¹ in precedenti die infirmum in vico viderant, coram omnibus circa ecclesiam beati Iacobi exclamavit : « Ecce miracula, videte miracula Dei nostri; heri inflatus²², sensu, verbo, gressu deficiens, pene mortuus, nunc sine²³ tumore incolumis laudat²⁴ Deum ». Hunc iuvenem aliqui de fratribus nostris viderunt et infirmum et sanum; similiter plus quam quingenti homines de civitate predicta.

De eodem.

In civitate Maioricarum a) quidam iuvenis, dictus Dominicus,

1) ecclesiam E. — 2) quam om. E. — 3) tibi om. B. — 4) inquit, quiesce add. B. — 5) dixisse assertur plenam virtutem B. — 6) expertam E. — 7) autem A B C. — 8) et A B C. — 9) que E. — 10) qua E. — 11) frater om. A C. — 12) ei A B C. — 13) operuit A C; operiens per dexteramque... in B. — 14) vero om. A B C. — 15) ubi se ad dormiendum posuerat add. B D; exterius, sed ad hostium om. E. — 16) quoddam E. — 17) a om. E. — 18) illis pro coram aliis D E. — 19) eum om. E. — 20) dixisti A B C. — 21) eum om. A B C. — 22) iste add. A B C. — 23) sine om. E. — 24) laudavit B.

a) Mallorca.

paciebatur quartanam¹ fere per unum annum; qui similiter incidit in ydropisim², propter³ quam totum corpus habebat inflatum, ita quod non poterat eciam per domum⁴ sine baculo ire. Tandem invalescente⁵ morbo et gutture iam inflato, amisit usum loquele, nec aliquid⁶ cibi aut potus sumere poterat; propter quod medicus suus eum tamquam mortuum iudicavit. Cuius iudicium uxor egroti metuens dixit ei: « Commendate vos novo* martiri beato Petro promittendo, quod in tota vita vestra ieiunabitis vigiliis⁷ festi sui ». Quod infirmus audiens innuit uxori manu, ut candelam sue longitudinis ad⁸ altare martiris deportaret. Quod cum factum esset, infirmus os aperuit⁹ putredinem sanguinolentam et¹⁰ spissam in multa quantitate eiciens cepit loqui; et sic curatus est¹¹ simul ab infirmitate gutturis, ydropisis et quartane¹² gracias agens Deo et beato Petro, martiri eius.

* 47'

Quedam matrona¹³ de civitate Metensi a) pepererat ·VII· pueros, quosdam in ipso partu mortuos, quosdam semivivos, qui valde modicum vixerant post susceptum baptismum. Accidit autem¹⁴ quod quidam frater cognatus eius rediret de provinciali capitulo¹⁵ ferens¹⁶ secum reliquias beati Petri martiris, a priore provinciali¹⁷ missas conventui illi¹⁸. Et dum¹⁹ de reditu fratris gauderent²⁰ cognati et²¹ amici illius, iam mulier dicta²² amarissime flebat. Cum autem frater quereret ab ea²³ causam tanti fletus, illa resumpto spiritu ait: « Ego misera pregnans sum et exspecto miserabilem partum, sicut iam michi²⁴ accidit de ·VII· aliis, sicut scitis ». Cui frater: « Ne timeas, sed de Dei bonitate et meritis beati Petri novi martiris de ordine nostro confide²⁵ et devove ei te ipsam et partum tuum, et promitte, quod si pepereris²⁶ masculum, Petrum denominari facies et singulis annis ipsum cum honestis oblacionibus ad altare beati²⁷ martiris presentabis et festum ipsius observabis et officium de eo audies et sermonem; et sic segura esto, quod te a periculo liberabit et puero, quem gestas in utero, vitam dabit et conservabit ». Ipsa

De eodem.

1) quartana A C. — 2) ydropisiam A C. — 3) per E. — 4) eciam per domum om. B. — 5) ingravescente B. — 6) aliud A C. — 7) vigiliam B. — 8) ad suum altare deportaret B. — 9) aperiens et putredinem... E. — 10) ac E. — 11) est om. D E. — 12) et quartane om. E. — 13) matrona om. D E. — 14) autem om. E. — 15) capitulo provinciali A C D. — 16) ferens — missas om. E. — 17) provinciali — illi om. B. — 18) missas — illi *add. in marg.* C. — 19) cum B. — 20) tantum *add.* E. — 21) et om. E. — 22) dicta mulier A C D. — 23) ab ea om. B. — 24) michi iam E. — 25) confidite A C. — 26) pepereris B E. — 27) Petri *add.* A B C.

a) Conv. Metensis (Metz) an. 1219 fund. Anal. I, 270.

hiis auditis, tota exillarata et¹ verbis fratris² firmiter credens³, nichil⁴ hesitans⁵, merore iam mutato in gaudium ait : « Et ego omnia, que dixistis⁶ voveo me facturam ». Cum autem venit tempus, ut pareret, et facillimum partum habuit et masculum vividum peperit et⁷ in suscepcione baptismi a beato Petro Petrum nominari⁸ fecit; et est puer ille⁹ admodum graciosus. Et fuit illud¹⁰ tam celebre et divulgatum per civitatem Metensem, quod ex tunc¹¹ mulieres in partu laborantes beatum Petrum de ordine predicatorum invocare¹² ceperunt; et multe ad invocacionem eius sibi¹³ subveniri senserunt.

Narravit frater Iohannes Polonus, quod, cum¹⁴ apud Bononiam quartana laboraret¹⁵, iniunctum ei fuisset¹⁶, quod in festo beati Petri martiris predicaret scholaribus, accessionem ea nocte iuxta cursum naturalem exspectans timore ac pavore¹⁷ concussus est, ne in iniuncto¹⁸ sibi¹⁹ sermone deficeret. Sed rediens ad cor suum et ad sanctissimi martiris conversus suffragia ad altare ipsius cum devocione accessit, orans, ut eius²⁰ meritis iuvaretur, cuius debebat gloriam predicare. Sicque factum est, quod illa nocte cessavit febris et postea eum numquam²¹ invasit a).

CAPUT SECUNDUM.

De felici obitu
fratrum.²²

§ I. Narravit venerabilis pater, primus et ultimus ordinis nostri abbas et post multo tempore Parisius prior, frater Matheus b), quod cum sancte memorie frater Reginaldus²³ c), quondam decanus sancti Aniani Aurelianensis, morti propinquus esset, accessit ad ipsum rogans, ut se inungi permetteret, quia iam²⁴ lucta mortis et demonum prope erat. Cui ille beatus respondit : « Ego luctam istam²⁵ non timeo, sed cum gaudio²⁶ expeto et

1) et om. E; est et B. — 2) simpliciter et add. B. — 3) et add. A C D. — 4) hoc add. E. — 5) hesitans om. B. — 6) dixisti A B C. — 7) et om. E. — 8) denominari A B C. — 9) ille om. B. — 10) istud B. — 11) per add. E. — 12) nominare B. — 13) ipsis add. B. — 14) dum G. — 15) pullularet B. — 16) iniunctumque fuisset ei B G. — 17) multo add. B G. — 18) nec iniuncto E. — 19) sibi om. B. — 20) suis A B C. — 21) numquam eum G. — 22) tit. om. E; in cod. G. add. a man. rec.; pars XX. De felici obitu fratrum; et primo de fratre Reginaldo. Primum. B — 23) Reinaldus D. — 24) iam om. A B C. — 25) illam B. — 26) sed gaudium expecto oratum quidem me memorie (?) inunxit... E.

a) De quibusdam aliis miraculis beati Petri meritis a Deo patris vide app. n° I. in fine. — b) fr. Matheus se associavit S. P. Dominico an. 1216; mortuus est Parisius circa 1226; de eo vide Quetif. I, 15, 92. Mam. I. c. 365, 410, 641; Anal. I, p. 66, not. 2. — c) de B. Reginaldo vide supra l. I, cap. V, § I, 43.

expecto¹; mater quidem misericordie me Rome inunxit², in ipsa confido et ad ipsam cum multo desiderio vado; tamen ne hanc quoque³ ecclesiasticam unccionem contempnere videar, placet, et eam peto ». Postquam igitur⁴ iniunctus est coram⁵ positis fratribus et orantibus in domino obdormivit.

§ II. Scripsit beate memorie magister Iordanis in suo libello hoc modo : « Cum intrasset Parisius⁷ frater Everardus⁸, archidiaconus Lingonensis a), vir multarum virtutum, opere strenuus, consilio providus, quanto fuerat magis notus in seculo, tanto plures assumpto⁹ paupertatis hedificavit exemplo. Hic mecum in Lombardiam vadens, ut videret magistrum Dominicum¹⁰, apud Lausanam¹¹ infirmatus est, ubi quandoque in episcopum electus¹² fuerat, sed renuerat acceptare*. Cum autem medicos¹³ tristes mussitare videret, dixit michi : « Cur celatur a me hic exitus vite? Ego mori non timeo; celetur ab eis mors¹⁴, quibus est amara mortis memoria; nec enim¹⁵ ei timendum est, qui etsi domus eius¹⁶ terrestris destruitur, domum non manu factam eternam in celis felici commutatione consolatus expectat ». Vitam igitur¹⁷ hanc erumptosam festino quidem, sed felici fine¹⁸ complevit b). Felicis autem defuncionis eius hoc michi indicium fuit, quod in exitu spiritus eius¹⁹, cum me anxiami crederem²⁰, quia tam bonum socium et tam utilem ordini²¹ amittebam, e contrario subito iocunda sum²² ilaritate et devocione perfusus, ut minime²³ flendum eum, quod²⁴ ad gaudium transierat, testimonio conscientie commonerer²⁵ c). »

De morte fratris
Everardi.⁶

* 48.

§ III. Frater Chunradus²⁷, vir religiosus et²⁸ in ordine lector graciosus, de cuius conversione in vita beati Dominici d) legitur, obitum suum et locum predixit. Cui continuis febribus laboranti

Quomodo dominus
apparuit
fratri Chunrado
morituro.²⁶

1) expecto et expeto A B. — 2) et add. B. — 3) hanc quoque om. E; quoque om. G. — 4) ergo B. — 5) coram add. in marg. C. — 6) tit. e cod. B. — 7) ordinem add. B G. — 8) Chunradus D E G. — 9) assumpte E. — 10) Dominicum om. E. — 11) brisanam infirmatum ubi E. — 12) ordinatus B. — 13) medicus E. — 14) morbus A B C. — 15) enim om. D E G. — 16) est pro eius E. — 17) ergo B. — 18) modo B. — 19) eius om. E; eius spiritus G. — 20) cum vexari crederem B. — 21) ordinis E. — 22) cum C E; sum iocunda A. — 23) ad add. B. — 24) qui B G. — 25) commoneret E; commoverer B. — 26) tit. e B. — 27) Conradus de cuius conversione in vita beati Dominici legitur, vir religiosus obitum... B. — 28) et — de add. in marg. C.

a) Langres. — b) Obiit fr. Everardus circa mensem Iulii 1221; cf. chron. ad h. annum. — c) Hanc par. auctor desumpsit pluribus mutatis ex libello B. Iordani de initio ordinis, ut ipse nobis indicat; ed. Berthier p. 28; Quetif. I, 95. — d) In vita B. Dominici per fratrem Constantinum compilata apud Quetif. I, p. 34, n° 42. Ingressus est ordinem a. 1220.

apud Magdeburgium¹ a), in Teutonia, cum frater, qui ei serviebat diceret : « Frater, Christus te vocat²; cum³ venerit⁴ cum angelis⁵ visitare te, significa nobis⁶ », annuit ille capite inclinato. Vigilia igitur⁷ beate Catherine, presente priore et fratribus, cepit ille dulci voce cantare : « *Cantate domino canticum novum, alleluia* ». Cumque nichil aliud⁸ loqui posset clausis⁹ oculis quasi mortuus videbatur; et cum iam fratres septem¹⁰ psalmos dicerent, subito aperuit oculos et circumspexit fratribus dixit : « Dominus vobiscum »; et cum respondissent « et cum spiritu tuo », ait¹¹ : « Fidelium anime per misericordiam Dei requiescant in pace »; et responderunt : « amen ». Cumque priori eum alloquenti nichil diceret, incepit conventus canticum graduum¹², et cum diceret versum : *hec requies mea in seculum seculi*, levato brachio et extenso¹³ digito versus¹⁴ celum ore¹⁵ iucundo et facie lucida expiravit. Tunc prior dixit servitori eius cum fletu : « Certe, frater Roberte¹⁶, satisfecit petitioni vestre ». Iterum dixit prior : « Fratres, prosternamus¹⁷ nos; credo enim, quod veraciter adest dominus Ihesus Christus ». Quo facto multi tantam ibidem senserunt dulcedinem et dovocionem experti sunt, quantam nec exprimere nec credere valebant¹⁸. Illi eciam, qui defuncti corpus induerunt, testati sunt, quod fragranciam delectabilem et mirandam senserunt, que eciam¹⁹ multis diebus manibus²⁰ adhesit.

Hec ipse frater Robertus²¹, predicator bonus, qui eius servitor fuit et omnibus hiis interfuit²², michi fratri²³ Gerardo²⁴ narravit.

Quomodo frater
Petrus admonitus
est, quod se pararet
ad mortem.²⁵

§ IV. Frater Petrus b) de Gircha²⁶, supprior²⁷ de Dinane²⁸ c) in Britania Gallica, cum multis annis post matutinas in oracione remanere²⁹ conswevisset³⁰ et quodam mane rediisset ad lectum, audivit vocem dicentem sibi : « Surge, noli corpori parcere; non est enim tempus, ut parcas ». Qui surgens³¹ hoc confessori suo

1) Maderberch B C; Madeberth A; Madebore G; Magdeburc D. — 2) revocat E G. — 3) cum om. E. — 4) venit E. — 5) suis add. A C. — 6) visitare significa michi B. — 7) enim E; ergo B. — 8) aliud nichil B E. — 9) clausis om. E. — 10) octo E. — 11) agit E. — 12) gaudium E. — 13) extento B E G. — 14) in A C. — 15) ore om. E; voce iocunda B. — 16) Rutberte G. — 17) prosternemus G. — 18) volebant E. — 19) et B G. — 20) eorum add. B G. — 21) Iurantinus et add. in marg C. — 22) et omnibus hiis interfuit om. B E. — 23) sive pro fratri E. — 24) Geraldo G. — 25) tit. e B; de diversis visionibus in morte fratrum D; de fratre Petro A C. — 26) Gertha E; Giocha A. — 27) prior C; tunc prior B. — 28) Dinan C; Dinam B. — 29) remanere om. E; remaneret et B. — 30) conswevit E. — 31) consurgens B.

a) Conv. Magdeburgensis fund. 1224. Berthier, p. 9. — b) De fr. Petro cf. Aut. Senens. Chron. p. 77; obiit circa 1245. — c) Conv. Dinanensis (Dinan) circa an. 1221, fund. Anal. I, p. 265.

dixit secreto et¹ ad altare cum lacrimis accessit; et ipsa die infirmitatem incurrit, de qua post paucos dies sancto fine decessit; et in terra illa sanctus² Dei³ putatur a multis propter eximiam sanctitatem, que in ipso fuit, dum viveret.

§ V. Frater quidam⁵ conventus Turonensis a), qui diu fuerat⁶ cantor⁷ in ordine, infirmus subito⁸ raptus⁹ in frenesim est, nondum¹⁰ perceptis ecclesiasticis sacramentis. Cumque prior super¹¹ ista negligencia vehementer doleret, convocato conventu, eis pro infirmo oracionem indixit et cum luminaribus et sacra¹² communionem cum eis¹³ ad infirmum intravit. Qui videns adesse¹⁴ conventum et intus visitatus¹⁵ a domino rediit ad se cum multa devocione dicto priori confitens et ab eo recipiens¹⁶ eucharistiam et post unccionem¹⁷ extremam. Quibus astante¹⁸ conventu reverenter¹⁹ completis cum iam se²⁰ morti propinquare sentiret, dulci voce cantare cepit responsorium: *Libera me, domine, de morte eterna* et cetera, et versus sequentes²¹; et post modicum tempus²² in pace quievit.

Quomodo quidam frater in extremis factus est freneticus, sed post liberatus.⁴

§ VI. Frater Gualterus²⁴ Remensis b), vir valde * graciosus et eloquens et animarum celator precipuus, cum multo tempore ferventer et utiliter predicasset, tandem in conventu Metensi infirmatus ad extremum vite devenit²⁵. Cumque iam devote receptis²⁶ ecclesiasticis sacramentis circumstantes fratres eum ad confidenciam hortarentur, respondit²⁷: « Fratres, de me ne²⁸ timeatis; nam ego morior in fide vera et in spe certa et in caritate perfecta ». Et post paululum feliciter migravit ad Christum. Hoc ipsi fratres, qui astabant, aliis retulerunt²⁹.

* 48'
De felici obitu fratris Gualteri Remensis. 23

§ VII. Frater Guilielmus quondam officialis curie Senonensis c), dum³⁰ in conventu Aurelianensi³¹ d) esset inunctus, rogavit fratres, ut nullus sibi de peccatis vel penis inferni vel aliquibus, que ad timorem eius animum possent afficere, loqueretur, sed

De bona consciencia fratris Wilhelmi.

1) et om. E. — 2) sanctus deputatur E G. — 3) Dei om. B. — 4) tit. e B. — 5) Guericus add. C. — 6) fuit G. — 7) procurator E. — 8) infirmior insolito B. — 9) raptus est in... A B C. — 10) interdum E. — 11) de A B C. — 12) sancta B. — 13) eis om. E. — 14) esse A C. — 15) se visitatum B. — 16) recipiens ecclesiastica sacramenta B. — 17) inunccionem E. — 18) astantibus et omnibus completis cum se iam... appropinquare... B. — 19) reverenter om. A C. — 20) se iam A C. — 21) ex officio mortuorum. Resp. IX. — 22) tempus om. A C D. — 23) tit. e B. et sic deinceps nisi aliter notetur. — 24) Gualterius E. — 25) devenerat E. — 26) susceptis B. — 27) ait E. — 28) non A C D. — 29) retulerunt aliis G. — 30) dum Aureliani esset B C. — 31) iam add. A.

a) Conv. Turonensis (Tours) circa an. 1221. fund. Anal. I, 330. — b) Reims. — c) Sens. — d) Conv. Aurelianensis (Orléans) fund. 1219. Anal. I, 205.

solum de gaudiis celi et iocunditatibus celi¹. Cum autem fratres flerent, utpote quia² erat valde utilis et reverenda persona in ordine et dilectus ab omnibus, ait : « Ut quid, fratres ploratis? Si vado ad gloriam gaudendum³ est⁴ michi et vobis; nam lucratum⁵ est totum; si⁶ ad purgatorium et⁷ ardeam ibi aliquantulum merui; ad infernum autem sitis securi⁸, quod ego non ibo⁹ ». Interim¹⁰ quidam frater rediens de foris, qui predicta non audierat, visitavit eum et¹¹ ait : « Frater Guilielme, quomodo est vobis¹²? » Respondit : « Valde bene ». Tunc frater cepit eum confortare et ad pacienciam et¹³ confessionem monere; ipse autem iam¹⁴ in quadam securitate positus ait : « Si distulissem ad hanc horam¹⁵, nimis tardassem ». Et paulo post in¹⁶ mira spe et consolacione in domino quievit.

De fratre qui in obitu suo cantavit gloria laus.¹⁷

§ VIII. In eadem provincia in conventu Divionensi a) cum frater Guilielmus¹⁸ Cabilonensis b), iuvenis valde devotus, morti appropinquaret et frater¹⁹ medicus tacto pulsu²⁰ et iam deficiente dixisset ei : « Gaude²¹, bone²², quia iam vadis ad Deum », ipse in miram leticiam excitatus²³ cepit coram fratribus alta voce cantare : *Gloria, laus et honor tibi sit rex Christe redemptor*²⁴, et tres versus sequentes. Quidam autem fratres²⁵ videntes²⁶ eius mirum et inusitatum²⁷ affectum obtulerunt²⁸ ei crucem cum ligno domini; qui assurgens cum magna reverencia cepit eam devotissime osculari et iterum alta²⁹ voce cantare : *O crux, ave, spes unica*³⁰, et tam³¹ dulciter, quod pene³² vox angelica videretur. Post quod³³ nichil amplius locutus in domino obdormivit.

De alio fratre cui morituro dominus noster apparuit.³⁴

§ IX. Frater Nicolaus³⁵, lector fratrum predicatorum in Bruggensi³⁶ c) Flandrie domo, graviter infirmatus, cum letissimo vultu

1) illius A C; illis E G. — 2) qui E. — 3) gaudenter et michi E. — 4) et G. — 5) lucrum B. — 6) sed E. — 7) et quodam modo idem (B : ibi) aliquantulum B C. — 8) certo A C; securi sitis G. — 9) vadam B; vado D. — 10) autem add. A B C. — 11) visitatum eum ait B. — 12) vobiscum B. — 13) ad add. B. — 14) iam om. B. — 15) hoc add. B. — 16) in quadam mira spiritus consolacione in pace quievit A. — 17) tit. om. A C D G; de fratre cantante gloria laus VIII. B. — 18) Vertus E; Wolterus D. — 19) frater vero B. — 20) pulso A C; tactu pulsu G. — 21) frater add. A B C. — 22) benigne A. — 23) concitatus E. — 24) ex off. dominicae Palmarum. — 25) fratrem E. — 26) cum add. E. — 27) suscitatum B. — 28) tulerunt E. — 29) leta A. — 30) ex hymno: *Vexilla Regis*. — 31) ita E; et cetera ita B D G. — 32) plene E. — 33) post quem cantum G; postquam cantavit B; cantum finierat D; — 34) de revelacionibus de obitu fratrum: cap. III. D. — 35) Nicolaus om. B; frater N. E G; Nicolaus in conventu Lingonensi lector, cum graviter infirmaretur et cum... A. — 36) Bruggensi C D E G.

a) Conv. Divionensis (Dijon) an. 1236 fund. Anal. I, p. 265. — b) Châlon-sur-Saone. — c) Conv. Brugensis in Flandria (Bruges) fund. an. 1232. Anal. I, p. 208. — Idem fere verbotenus narrat Thom. Cantipratanus l. c. p. 383.

appropinquare videretur morti, quidam frater cum lacrimis postulavit¹, ut, si quid consolacionis interius² accepisset³ a domino, sibi dicere dignaretur. Cui ille silere non valens pre gaudio : - Vere, inquit, accepi, quia dominus ipse⁴ Ihesus se morti mee presencialiter adesse⁵ promisit -. Cui frater : - Et ego, inquit⁶, per eundem dominum te contestor, ut michi digito vel⁷ nutibus innuas, cum eum videris presentem -. Cui ille : - Faciam, ait, libenter⁸, si quidem permiserit dominus -. Dicta⁹ postmodum tertia, morbo ingravescente, tabula percussa est, et fratres in infirmariam cucurrerunt. Prestolantibus ergo et orantibus fratribus, frater moriens digitum cum¹⁰ manu ad certum locum extendens¹¹ et circumfusus oculis cum cantu lenissimo¹² dicere cepit : « *In Galilea Ihesum videbitis*¹³, sicut dixi vobis. Alleluia -. Quo finito protinus exspiravit.

Marc. 16, 17.

Qui vero presentes fuerunt¹⁴, michi¹⁵ cum gaudio ea retulerunt.

§ X. Fuit in conventu Parisiensi quidam novicius devotus valde et multi fervoris; qui infirmatus, cum iam recepisset omnia sibi debita¹⁶ sacramenta et iam¹⁷ amisisset loquelam, posuerunt fratres aliquantulum de colatura¹⁸ pulle¹⁹ in os eius²⁰ cum ampulla rostrata. Tunc aperiens oculos ait : « Quam bonum locum paravit dominus pueris suis -. Quod audiens frater Hainricus²¹ Teutonicus, qui astabat, fecit iterum²² in os eius infundi, et tunc iterum aperiens oculos²³ ait : « *In pace in idipsum dormiam et requiescam* -. Iterum cum tercio infudisset²⁴, protulit tercium verbum dicens : « *Declinantes in obligaciones*²⁵ *adducet dominus cum operantibus iniquitatem; pax super Israel* -. Et statim in pace quievit. Currrens autem predictus²⁶ frater²⁷ ad psalterium glossatum invenit quod²⁸ in illo versu nomine pacis intelligitur omne bonum in patria.

Quomodo quidam novicius moriturus sensit aliquid de aeterna felicitate.

* 49.

Ps. 4, 9.
Ps. 124, 5.

§ XI. In eodem conventu fuit quidam frater²⁹ Lombardus, nomine Iacobus, qui sibi et doctrine instanter³⁰ attendens ad tan-

Qualiter electi a domino aliquando ad tempus deseruntur.

1) flagitavit BDEG. — 2) interim C: interius om. B. — 3) recepisset B. — 4) ipse om. E: quia ipse Ihesus G. — 5) adesse om. E. — 6) inquit om. A B C. — 7) vel signo ipsum ostendas, cum videris eum... E. — 8) libenter ait E. — 9) die A B C D. — 10) cum om. E: cum manu om. B. — 11) extendit B. — 12) letissimo C: letissime B. — 13) videbitus A G. — 14) fuere B. — 15) michi hec eadem A C G. — 16) sibi debita om. E. — 17) iam om. E. — 18) de colatam in E. — 19) pulle om. G. — 20) eius om. E. — 21) Herricus A C. — 22) iterum poni in os eius B. — 23) oculos om. E G. — 24) infundissent B E. — 25) obligacionem A C. — 26) predictus E. — 27) Herricus add. A C: Heinricus add. D. — 28) quod glossa dicit in... A C. — 29) frater om. A C. — 30) instanter om. B.

tam perfeccionem venerat, quod in corde et ore nichil nisi Ihesum¹ crucifixum² portabat, nichil infelicius dicens, quam talem dominum non amare. Hunc quia acceptus erat Deo, miserabilis probavit temptacio. Invasit enim eum gravis infirmitas, per quam³ sibi innotuit, et qui sibi mortem pro Christo tollerare posse videbatur, ad⁴ tantam devenit impacienciam⁵, ut nichil sibi⁶ fieri posset, quod ei placeret; nec cybus nec⁷ lectus acceptabilis erat; ipsum⁸ nomen domini nostri⁹ Ihesu Christi, quod sibi consueverat esse dulcissimum, iam audire non poterat; immo¹⁰ dicebat, quod dominus ei illuserat¹¹, qui sibi servientem tam violenta infirmitate oppresserat, ut neque corporis neque sui spiritus compos esset¹²; post hoc¹³ orantibus pro eo fratribus cepit paulatim paciencia in eo nutriri, cepitque¹⁴ iam in illa¹⁵ tribulacione silere, et inde¹⁶ ad tantam pervenit¹⁷ pacienciam, ut iam, que prius nolebat tangere, libenter ederet¹⁸ et¹⁹ omnia sibi diceret²⁰ bona valde²¹. Verum quia²² diuturna infirmitas carnem pene²³ totam consumpserat, nec in lecto²⁴ volvi poterat²⁵, nisi aliis²⁶ manibus verteretur²⁷. Mirum omnibus videbatur²⁸, quomodo anima in tam consumpto corpore remanebat. Idcirco benignus Ihesus²⁹ non est oblitus pauperis sui, sed effudit in habundancia oleum gaudii³⁰ in visceribus afflicti, et ceperunt³¹ exultare ossa humiliata in tantum, quod³² mortem expectabat in³³ desiderio et ineffabili leticia replebatur, cum ei aliquis de huiusmodi loqueretur. Quod cum sancte memorie magister Iordanis, qui advenerat, cognovisset, statim ad eum vadens sedensque in lecto, in quo ipse³⁴ iacebat, ait: « Noli timere, karissime, quia in proximo es iturus ad Christum ». Ad hoc ille Dei adiutorio fultus³⁵ subito surrexit et erecto brachio³⁶ super collum magistri clamavit: « Educ, bone Ihesu, de carcere animam meam, ut confiteatur³⁷ nomini tuo »; et in lectum recidens³⁸ in domino obdormivit.

Si igitur aliquos impacientes in³⁹ infirmitate videmus, non iudi-

1) Christum E. — 2) crucifixum om. B. — 3) ipse add. E. — 4) in B. — 5) pacienciam E. — 6) a servientibus add. B. — 7) nullus E; nullus ei cibus nullus lectus... A. — 8) eciam add. B. — 9) nostri om. B. — 10) in anima pro immo E. — 11) quod sibi dominus illusisset G. — 12) essent E. — 13) modum A C; hoc om. B. — 14) ceperat iam A C. — 15) iam nulla E. — 16) idem A C. — 17) devenit A C; venit B. — 18) edere E. — 19) ut add. A C. — 20) dicenti E. — 21) valde bona A C. — 22) quia om. G. — 23) pene sibi totam G. — 24) loco E. — 25) poterat om. G. — 26) aliorum B. — 27) vertetur E. — 28) videbatur *add. in marg.* C. — 29) Ihesus benignus B E. — 30) sui *add. in marg.* C. — 31) cepere B. — 32) ut E. — 33) cum A B. — 34) ipse om. B E. — 35) stultus (?) E. — 36) eiecto brachio A C D. — 37) confitear A C D. — 38) decideus A B C. — 39) in om. E.

cemus neque indignemur; fortasse enim¹ dispensacio Dei² est, qui facit ventis pondus, et misericordia est eterna, quod ira Dei videtur.

§ XII. Cum quidam novicius laboraret in extremis in conventu Argentinensi *a)* in Theutonia, et³ fratres iam recommendarent ipsius⁴ animam creatori, ex insperato aperuit oculos et ait : « Audite, karissimi fratres, michi accidit, sicut alicui⁵ eunti ad forum et pro parvo precio magnas merces ementi; ecce enim regnum celorum accipio et causas nescio meritorum ». Et hoc dicto requievit in pace.

De iocunda expi-
ratione cuiusdam
novicii conventus
Argentinensis.

§ XIII. Frater Chunradus⁶ *b)* quondam prior Constancie *c)* in Teutonia, in infirmitate sua, licet gravissima, mire paciencie fuit, illud⁷ de canticis subridendo et cum pondere et cum⁸ devocionis dulcedine sepius revolvens : *Dilectus meus michi et ego illi*⁹, *donec aspiret dies et inclinentur*¹⁰ *umbre*.

De quodam priore
qui mortem suam
predixit.

Cant. II, 16, 17.

Item¹¹ .XVI¹² diebus ante mortem suam dixit fratribus¹³ : « De hac infirmitate¹⁴ scitote, quod in festo domine nostre moriar ». Quod et factum est, quia in primis vesperis nativitat¹⁵ beate virginis decessit et in die sepultus fuit. Ultimam¹⁶ missam dixerat de beata virgine et ultimam¹⁶ predicacionem fecerat¹⁷ de eadem.

* 49'

Hic congregatis fratribus ante ipsum, cum iam cito mori deberet, dixit¹⁸ : « Scitote, fratres mei, quod ego¹⁹ morior fideliter, amicabiliter²⁰, fiducialiter et letanter ». Quod exposuit sic : « Fideliter, quia in fide²¹ Ihesu Christi et sacramentorum ecclesie; amicabiliter²², quia, ex quo intravi ordinem, spero, quod in dileccione Dei perseveravi, et precipue semper facere²³ studii, quod sibi maxime placere²⁴ putavi; fiducialiter, quia scio, quod ad dominum vado; letanter, quia de exilio ad patriam, de morte ad gaudium transeo sempiternum - .

1) ei E. — 2) Dei dispensacio A C; divina B. — 3) et om. E. — 4) eius B. — 5) aliter E; alicui om. A B C. — 6) Corradus A C. — 7) illud domini (B: divinum) canticum A B C. — 8) cum om. B E. — 9) illi om. D E. — 10) declinent B. — 11) Idem A. — 12) quindecim E G. — 13) suis add. E G. — 14) infirmitate hac A C. — 15) beate virginis nativitat^{is} E; nativitat^{is} domine nostre beate... A B C. — 16) ultimamque B. — 17) fecerat predicacionem G. — 18) ait E. — 19) ego om. E. — 20) amabiliter E. — 21) domini nostri add. G. — 22) amabiliter E. — 23) facere semper E. — 24) sibi placere maxime E.

a) De conv. Argentinensi (Strassburg) cf. supra p. 21, not. c. — *b)* De fr. Chunrado vide infra cap. IX, § XI, huius libri. — *c)* Conv. Constantiensis (Constanz) fund. a. 1233. Chronique de Gueboiller, p. 12.

Item¹ in suscepcione² corporis domini dicebat extensis manibus : « Iste Deus meus, et glorificabo eum; ecce Deus³ salvator meus; o anima mea ipsum lete⁴ suscipias, quia ipse est amicus dulcis, consiliarius prudens, adiutor fortis. » Postea peciit a fratre Rudolfo⁵, qui tunc provincialis vicem habebat⁶, ut eum ab omni culpa absolveret et acerbitatem mortis iniungeret⁷ satisfaccionem omnium peccatorum; « et credo, inquit, quod hoc postestis ». Quo facto dixit : « Modo bene est michi. » Ultimo dixit : « *Salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te* », et collectam Fidelium Deus⁸ et cetera⁹; qua dicta statim quievit in domino.

Ps. 85. 2.

Quomodo frater Benedictus propinquus morti fecit sibi legi meditationes Bernardi.

§ XIV. Vir religiosus et humilis, fervens in predicacione et¹⁰ lacrimis habundans, frater Benedictus de Ponte, qui in¹¹ Hyspania et Francia et Aquitania et ultra mare in Siria predicaverat¹² diu devote, cum de conventu Claremontensi¹³ a) ad predicacionem missus, in quadam ecclesia celebrasset¹⁴ et predicasset, vocato socio suo¹⁵ et dicte ecclesie capellano, rogavit, ut quam cicius eum inungerent¹⁶, quia iam ipse infirmabatur ad mortem. Quo¹⁷ cum multa instancia impetrato, peciit, ut socius librum suum sibi cito afferret et quod meditationes beati¹⁸ Bernardi legeret, ut in eis magis afficeretur. Cum igitur dictus socius capitulum illud : *O*¹⁹ *anima insignita Dei imagine*²⁰ legeret, infirmo ubertim flente post modicum²¹ illa sancta²² anima ad dominum, quem sicierat, ivit. Placita²³ enim erat Deo, ideo illam educere festinavit.

Quomodo quidam juvenis moriturus cantavit antiphonam de sancto Iohanne ewangelista.

§ XV. In conventu Montispeessulani²⁴ cum juvenis quidam et optime cantor morti appropinquaret, vir venerabilis et sanctus frater Columbus^{b)}, tunc temporis ibi prior, post datam sacram²⁵ unccionem rogavit eum²⁶, ut illam dulcem antiphonam beati Iohannis ewangeliste diceret : *Domine, suscipe me, ut cum fratribus meis sim, cum quibus veniens invitasti*²⁷ *me; aperi michi*

1) item om. B; item *add. in marg.* C. — 2) autem *add.* A C. — 3) Deus om. G. — 4) ipsum lete om. E; letanter A; in te *add.* E. — 5) Radulfo D G. — 6) gerebat B. — 7) in *add.* B G. — 8) deus om. E. — 9) et cetera om. E G; omnium conditor *add.* B. — 10) in *add.* A C. — 11) in om. E. — 12) predicavit B. — 13) Claremoncelli E; Claremontanensi B. — 14) celebrasset missam et *add. in marg.* C; celebrasset om. B. — 15) suo om. A B C. — 16) inungeret E. — 17) sibi om. B. — 18) sancti A B C. — 19) de A C. — 20) S. Bernardi op. omnia. Antwerpiae 1609; Liber de anima, cap. III. — 21) modium E. — 22) sancta om. B G. — 23) placita — festinavit *add. in marg.* C; placita — festinavit om. G. — 24) Pessulani E. — 25) sanctam C. — 26) illum G. — 27) visisti A C; visitasti B.

a) Conv. Claramontis (Clermont en Auvergne) fund. 1219. Anal. I, 263. — b) De fr. Columbo vide supra lib. V, cap. I, p. 234.

*ianuam vite et perduc me ad convivium epularum tuarum. Tu es enim filius Dei vivi, qui precepto patris mundum salvasti, tibi gratias referimus per infinita seculorum secula*¹. Cum igitur illam dulcissime presentibus fratribus² et lacrimantibus cantans dixisset : tibi³ gratias referimus, illico⁴ quievit in Christo.

§ XVI. In conventu Avinionensi eiusdem provincie fuit prior frater Nicolaus, predicator admodum graciosus. Qui cum morti appropinquaret viris religiosis astantibus dixit : « Cras, scilicet in festo beati Michaelis⁵ erunt XIII anni, quod intravi ordinem predicatorum et confido in domino, quod cras intrabo ordinem angelorum ». Die igitur predicta defunctus est et ab uno cardinali et multis episcopis honorifice sepultus est⁶.

Quomodo frater Nicolaus mortem suam predixit.

CAPUT TERCIMUM.

In conventu Montispezzulani duo fratres infirmi graviter, scilicet Petrus et Benedictus, cum secundum consuetudinem ordinis a priore visitarentur frequenter, contigit⁸ quadam die quod prior dictus⁹ uni eorum diceret : « Quomodo est tibi, karissime frater Petre »? Cui respondit : « Optime, nam certus sum, quod ad dominum¹⁰ vado; et hoc vobis signum¹¹, quia frater Benedictus eadem die migrabit¹² ». Tunc¹³ prior ad fratrem Benedictum accedens quesivit, quomodo sibi esset; qui respondit : « Optime¹⁴ » et adiecit : « Cum heri cogitarem, quam bonum sit *dissolvi et esse Christo* et ad hoc vehementissime anhelarem et invocarem^{*} beatam¹⁵ virginem¹⁶, ut ad hoc me iuvaret, subito spiritus meus tanta devocione¹⁷ attractus est, quod aliud nec volo nec valeo cogitare quam¹⁸ Christum. » Cum igitur post aliquot¹⁹ dies predictus frater Petrus defunctus²⁰ a psallentibus fratribus portaretur²¹ ad ecclesiam, quesivit frater²² Benedictus²³ a servitore, quis erat ille defunctus; et audiens, quod frater Petrus esset, clamavit : « Efferte me, fratres, quia ego debeo²⁴ die qua ille ad dominum

De diversis visionibus in morte fratrum.⁷

Phil. I, 23.
* 50.

1) secula seculorum amen. ABC; ex off. S. Ioh. 22. dec. Ant. III. noct. IIIⁱ. — 2) fratribus presentibus G. — 3) gratias tibi E. — 4) illico om. A C. — 5) celebratur h. festum 29. Sept. — 6) est sepultus C. — 7) item D; de diversis visionibus fratrum morientium. Quomodo quidam moriturus vidit beatam virginem. XVII. B: tit. om. E. — 8) contingit E. — 9) predictus A C. — 10) Deum B. — 11) significo C. — 12) migravit E. — 13) frater add. E. — 14) quod add. A C. — 15) Mariam add. E. — 16) virginem om. B. — 17) perfusus et add. B. — 18) nisi B. — 19) esset et add. B. — 20) aliquos A C. — 21) ad ecclesiam portaretur A C G; deportaretur D. — 22) frater Benedictus om. B. — 23) Petrus E. — 24) eadem add. B.

ire. » Mox igitur redeunte conventu, ille defunctus est et cum socio, quem ei dominus dederat traditus¹ est sepulture. Qui hec scripsit, sepulture interfuit illorum² et hec omnia ab ore dicti prioris audivit.

De felici obitu duorum germanorum.

§ II. In conventu eodem duo gemini fratres³ fuerunt, in eadem die orti⁴, una die ad litteras positi, qui una⁵ in artibus⁶ Parisius inceperunt et eodem die ordinem predicatorum intraverunt et post sanctam conversacionem⁷ eodem die⁸ ad dominum migraverunt. Quorum alter⁹ frater Petrus, cum confessus generaliter, inunctus fideliter, Christi corpore munitus devotissime fuisset, astanti fratri¹⁰ Poncio, priori, dixit : « Pater¹¹, quo me mittere vultis? » Cui prior videns, quod iam moriebatur, respondit : « Ad Dominum Ihesum Christum ». « Et quem, inquit¹², michi socium datis? » Tunc prior dixit : « Ipsum¹³ dominum Ihesum Christum, quem sub sacramento suscepisti¹⁴ ». Tunc frater exillaratus corde et facie osculum pacis more¹⁵ fratrum recedencium peciit et accepit et post modicum ad pacem perpetuam evolavit¹⁶.

§ III. Huius¹⁷ uterinus frater, Arnoldus¹⁸, cum morti appropinquaret, ut moris est, conventus ad locum accessit, et cum eius¹⁹ animam domino²⁰ commendarent, frater quidam, Vincencius nomine, qui in eodem infirmitorio iacebat, vidit, ut sibi videbatur, manifeste processionem pulcerrimam²¹ beatorum infirmum circumstancium, inter quos beatus Dominicus erat, mirabili gloria²² decoratus, fratre autem Arnolde migrante ad dominum omnes illi beati, precedente beato Dominico exierunt; quorum unus dixit fratri Vincencio : « Paratus esto, quia et tu ibis nobiscum ad dominum ». Qui hoc²³ narravit fratribus; et infra paucos dies decessit.

Quomodo unus frater moriturus predixit obitum alterius fratris.

§ IV. In eadem provincia in conventu Aralatensi a) fuerunt duo fratres infirmi scilicet Guillelmus²⁴ et Iohannes. Cum ergo²⁵ frater Guillelmus a priore et fratribus visitaretur, ait : « Scio, quod hac infirmitate moriar, sed non solus; ego enim in vigilia assumptionis beate Marie et frater Iohannes in crastinum²⁶ ». Cum autem

1) reditus E; est om. B G. — 2) interfuit illorum sepulture G. — 3) fratres germani A C D; germani B. — 4) una die nati B. — 5) una die Parisius in... A C. — 6) arte B. — 7) conversionem C. — 8) eodem die om. C; tempore A D G. — 9) scilicet add. B. — 10) fratri om. A C. — 11) pater om. A C. — 12) inquit om. E. — 13) ipsum, inquit, prior B. — 14) suscepisti E G. — 15) more om. B. — 16) advolavit B. — 17) cuius A B C. — 18) Arnoldus om. E. — 19) animam eius E. — 20) domino om. E. — 21) pulchram B. — 22) spiritus add. B. — 23) quod E. — 24) Gerhardus B G. — 25) ergo om. E; igitur B. — 26) crastino E.

a) Conv. Arelatensis (Arles) circa a. 1225 fund. Anal. I, 205.

fratres quererent, qualiter hoc sciebat, respondit : « Videbatur michi, quod in navicula per fluvium¹ ab albatis fratribus transvehebar, et² ecce frater Iohannes dictus occurrens clamavit : « Expecta me, karissime frater, quia³ ego ibo⁴ vobiscum. » Sic ergo, ut predixerat, est ipsa septimana completum.

§ V. Eiusdem conventus duo fratres alii, cum in predicando⁵ diucius laborassent, sibi invicem et fratribus minoribus, ad quorum domum declinaverant, obitum et diem predixerunt, quod simul tumularentur rogantes⁶. Post dies paucos infirmati et ibidem defuncti sunt et sepulti⁷ in domo fratrum ipsorum minorum in urbe Vapinguo a) in festo beati Laurentii⁸, sicut eis fuerat a domino revelatum.

⁵ Simile de duobus aliis.

§ VI⁹. Frater Egidius b), Hispanus supradictus¹⁰, vir auctoritatis et veritatis indubitate, fratri Humberto, magistro ordinis, cuius fuit circa noviciatum Parisius socius karissimus, scripta misit hec que sequuntur :

a) Fuit in conventu Sanctarene¹¹ c) frater Petrus, medicus mire mansuetudinis, qui infirmis ad se confluentibus libenter consilium et auxilium¹² inpendebat et fratrum, quantum poterat, alleviabat¹³ dolores. Dum igitur quadam die¹⁴ post prandium cum aliis¹⁵ duobus infirmis iaceret¹⁶, unus ex illis, frater¹⁷ conversus, visibiliter vidit cum elevari¹⁸ paulatim a¹⁹ lecto fere²⁰ usque ad infirmitorii tectum ibique diu stetisse, donec iterum paulatim descendit. Post nonam autem dictus²¹ frater Petrus venit ad me, qui eram tercius²² et revelavit michi aliqua de hiis, que viderat, in confessione. At ego dedi* consilium, quod id²³ nulli alii diceret; frequenter enim et facile vana gloria in cordibus contemplantium reperi²⁴ consuevit, maxime si visionis excellencia publicetur. Postquam ergo confessus est michi, recessit. Frater autem Martinus statim vocavit me²⁵ et ait : « Frater Egidi, dixitne vobis

Quomodo frater Petrus medicus visus est elevari usque ad tectum.

* 50'

1) fluvium et alterius fratris cum (?) et ecce E. — 2) et om. A C. — 3) qui C. — 4) sto B. — 5) predicacione ABC. — 6) rogantes om. B. — 7) sunt add. E G. — 8) i. e. die 10. Augusti. — 9) Octo infrascripta exempla refert frater Egidius Hispanus add. A C; sequencia octo exempla scripsit frater Egidius Hispanus add. B. — 10) supradictus om. B; sanctus dictus pro supradictus A C. — 11) Sanctarenensi A G; Sanctarensi B. — 12) et auxilium om. E. — 13) allevabat E G. — 14) vice B. — 15) aliis om. G. — 16) iacebat E. — 17) Martinus add. in marg. C. — 18) et add. E. — 19) de G. — 20) super B. — 21) dictus om. B. — 22) intus C; territus B. — 23) illud E; id om. B. — 24) subripere B; tempore E. — 25) me om. E.

a) Vapinguum hodie Gap in territorio Narbonensi. — b) de fr. Egidio vide supra lib. IV, cap. III, § I, p. 154; cap. XVII, p. 199; cap. XXV, § V, p. 225. — c) Conv. Santarenensis (Santarem) fund. an. 1221, Mam. l. c. p. 123.

frater Petrus, qualiter ad celum est raptus? » Et ego dixi : « Unde hoc nosti¹? » Et ille : « Ego eum propriis oculis vidi de lecto usque ad tectum domus huius elevari². » Tunc ego et huic dixi, quod nulli alii interim³ revelaret. Cum autem dictus frater Petrus quadam nocte ante altare oraret, subito dyabolus in specie fratris trahens eum cum⁴ pede⁵ percussit in crure; qui dolore vehementissimo tactus⁶ vix ductus est ad infirmatorium⁷ et fistula generata in loco percussionis, in brevi defunctus est cum multa devocione et post ineffabilem consolacionem, quam pregustaverat, perrexit ad ineffabiliorem⁸, quam iam haurit. Frater eciam⁹ conversus predictus, qui eum elevari viderat, post paucos dies decessit. Fratres autem, qui eius obitui affuerunt¹⁰, viderunt faciem eius mirabili claritate splendere¹¹ intantum, quod totus locus et liber, in quo prior commendacionem legebat, multum resplenduerunt.

Quomodo prior post mortem nunciavit fratribus supprioris agonisantem.

b) Eiusdem conventus cum supprior moreretur, prior, qui in eodem anno defunctus fuerat, venit ad quendam fratrem in dormitorio quiescentem et magnis clamoribus nominans eum ait : « Surgite, fratres, quare dormitis? ite cito ad suppriorem, qui moritur ». Statim ergo ipso excitante nos audivimus sonitum¹² tabule et currentes¹³ ad infirmatorium, dicentes¹⁴ symbolum invenimus¹⁵ verum esse.

Per quod patet, quod sancti defuncti de viventibus curam gerunt.

Quomodo frater Martinus praedixit diem mortis sue.

c) In eodem conventu cum quidam frater conversus, Martinus nomine, in extremis laborare videretur, ego astantibus dixi¹⁶ : « Hunc morientem¹⁷ ad horientem vertite, ut spiritus eius ad dominum dirigatur. » Quod ipse audiens dixit¹⁸ : « Non modo moriar, sed post octo dies ad dominum ibo ». Item¹⁹ octava die ipsa²⁰ scilicet²¹ nocte natalis domini, quando incepimus : *Christus natus est*²² *nobis*²³, sonitum tabule²⁴ audientes cucurrimus et invenimus eum²⁵, ut²⁶ predixerat, mirgantem ad Christum.

Quomodo beata Agatha apparuit fratri Dominico in extremis.

d) Quidam²⁷ frater Dominicus conversus ibidem ydropicus, rogavit me, ut ad locum alium serenum²⁸ eum²⁹ facerem depor-

1) novisti E; nostis B. — 2) levare D E; eius levare B. — 3) interim alii E. — 4) cum om. E. — 5) pedibus C. — 6) tractus E. — 7) ad infirmatorium ductus est A B C. — 8) ineffabilem E. — 9) autem A B C. — 10) interfuerunt A C. — 11) splendentem A C; fulgere B. — 12) sonum E G. — 13) currendo B. — 14) dicendo A B G. — 15) invenimus om. E. — 16) fratres add. G. — 17) dormientem E. — 18) dixit om. E; frater Egidi add. A B C. — 19) ideo E. — 20) illa E. — 21) scilicet om. B. — 22) est om. G. — 23) verba invitatorii Nativitatis domini. — 24) tabule om. D E. — 25) eum om. E. — 26) sicut E. — 27) quidam om. A C. — 28) secretum A C. — 29) eum om. B E.

tari; et cum eius voluntati obedissemus¹ et² ad collacionem que fit apud nos bis³ in ebdomada ivissemus, domina quedam mire pulcritudinis et honestatis habens velum in capite et candidissimum vestimentum venit et in sponda lecti eius sedit⁴, dulciter loquens ei et post aliqua⁵ recessit. Superveniens autem frater ad visitandum eum⁶ invenit eum adtonitum et dicentem: « Quam malum, quod mulieres⁷ claustrum predicatorum intrant et quod peius est absque testimonio fratrum⁸. » Cumque frater veloci cursu per domum et fratres⁹ quesisset¹⁰, rediens ad infirmum audivit ab eo precedencia¹¹, et ego similiter tantam seriem visionis. Sequenti autem nocte, que erat¹² vigilia sancte¹³ Agathe virginis¹⁴, quod¹⁵ vellet recedere, infirmus magnis clamoribus asserebat; et in¹⁶ ipsis clamoribus coram positis fratribus et orantibus decessit¹⁷. Unde¹⁸ existimavimus¹⁹, quod beata Agatha illa mulier, que venit ad illum, fuit, ut virgo virginem et multa passa²⁰ pro Christo graviter afflictum Christo domino presentaret. Ego²¹ enim novi ipsum virginem fuisse.

e) Alius frater conversus²² in eodem conventu graviter infirmus faciens fratrem²³ vocari dixit ei: « Si cicius venissetis, matrem meam et sororem²⁴, que ut nostis defuncte sunt, audire potuissetis. » Hec autem²⁵ mulieres fuerant²⁶ conversacionis sanctissime et ordini²⁷ benefice valde. Dixit ergo iterum²⁸ infirmus: « Paulo ante ad me venerunt et aio illis: « Cum defuncte sitis, quomodo michi²⁹ visibiliter apparetis? » Responderunt: « Per beatam virginem a domino obtinuimus, ut te visitaremus; esto paratus, nam die crastina morieris et apparebunt tibi plures³⁰ demones; sed noli timere, nos enim veniemus tibi in adiutorium cum multis fratribus predicatoribus. Cum autem videris dominum³¹ Ihesum Christum ad nichil aliud attendas³²*, nisi ut te totum in ipsum inmittas. » Hec dixit³³ et in³⁴ sequenti mane, ut predixerat, est defunctus, quamvis secundum naturam hoc³⁵ incre-

Quomodo mater et filia post mortem visitaverunt quendam conversum moriturum.

* 51.

1) obedissem — ivissem B C. — 2) et ad — domina om. E. — 3) bis om. A B C E. — 4) sedit E; resedit B. — 5) aliquantulum A C. — 6) ad visitandum eum om. E. — 7) mulier — intravit E. — 8) fratrum om. B. — 9) frater E; currens nec aliquid invenisset B G. — 10) quesivisset A C. — 11) precedencia ab eo A C. — 12) scilicet in B. — 13) beate A C D G. — 14) eius festum cel. 5. die februarii. — 15) cum B. — 16) in om. G. — 17) discessit A C. — 18) Unde — ut virgo om. E. — 19) existimamus B. — 20) et multa passa om. B. — 21) et ego A B C; qui eius confessor eram add. in marg. C. — 22) Gunsalvus nomine add. C. — 23) cui preerat add. A C; qui preerat add. D. — 24) meam om. D E. — 25) autem om. B. — 26) fuere B. — 27) ordinis E G. — 28) iterum om. B E. — 29) michi om. E. — 30) plures tibi G. — 31) nostrum add. A C. — 32) intendas A B C D. — 33) hec dixerunt C. — 34) in om. B. — 35) hoc om. A C.

dibile videretur. Et cum emitteret spiritum, ipso motu corporis¹ ostendit, quod spiritus eius in² dominum introibat.

De magna securitate
quam habuit frater
Fernandus in morte.

f) Frater Fernandus a), quondam cantor Ulixbonensis ecclesie³, venerabilis et magne auctoritatis persona, cum in conventu Sanctarenensi⁴ per quatuor annos sancte et laudabiliter conversatus fuisset, ad ultimum veniens et me⁵, qui consanguineus eius eram, fecit vocari; et cum venissem sollicitus magis de salute anime eius⁶, quam de corporis sanitate, quesivi ab eo, quomodo sibi erat⁷. Tunc ipse respondit: «Porte inferi clause sunt michi, non descendam ad illum⁸»; et nullum⁹ post protulit verbum. In obitu ergo eius prior flebat et ego ridebam; fratres dicebant: «*Domine, ne in furore tu arguas me*»; ego autem¹⁰ dicebam: «*Laudate dominum de celis*». Nec mirum, si gaudebam, cum viderem hominem a tantis divitiis et deliciis¹¹ absolutum in brevi tempore hanc¹² gratiam acquisisse¹³, ut in hora mortis eterne vite initium haberet. Nam eterne retribucionis¹⁴ indicium est in obitu securitas mentis.

Ps. 6, 2.

Ps. 148, 1.

Quomodo quidam
frater predixit se
moriturum in die
ascensionis.

g) Fuit in eodem conventu frater quidam¹⁵, qui Ulixbonensis episcopi capellanus b) cum eodem episcopo habitum nostre religionis assumpsit. Hunc cum omnipotens Deus de seculo vellet educere, febrem continuam ei misit¹⁶. In vigilia ergo¹⁷ ascensionis cum ego secundum consuetudinem infirmos visitarem¹⁸, ipse¹⁹ me cepit²⁰ magno clamore vocare²¹ dicens: «Frater Egidii, ego die crastina²² moriar»; et elevans oculos et manus ad celum ait: «Gracias tibi refero, domine Ihesu Christe, quia die ascensionis tue de seculo recedam, in qua plus quam in aliis festivitibus²³ semper²⁴ letatus sum²⁵». Ego vero considerans, quod secundum inferiorem naturam hoc²⁶ non deberet fieri, maxime quia adhuc fortis erat et de lecto surgens, que erant necessaria, faciebat, dixi²⁷ ei, quod post VII dies non moreretur. Sed ipse contrarium firmiter asserebat; sicque receptis²⁸ sacramentis devote²⁹, presen-

1) ipso corpore B. — 2) in domini gaudium introibat E. — 3) ecclesie quondam cantor G. — 4) Sanctaren C. — 5) me om. A C. — 6) eius om. A B C. — 7) esset B. — 8) locum add. E. — 9) multa... verba B. — 10) autem om. B. — 11) et deliciis om. E. — 12) tantam E. — 13) acquisivisse A C. — 14) tribulacionis E. — 15) Martinus nomine add. in marg. C. — 16) inmisit B. — 17) ergo om. E; dominice add. B. — 18) visitarem infirmos A B C. — 19) ipsemet C. — 20) me add. C. — 21) michi add. D E. — 22) crastina die E. — 23) festivitibus om. E. — 24) magis add. B E G. — 25) letatus sum semper A C. — 26) hoc om. B. — 27) dixit A C E. — 28) ecclesiasticis add. B. — 29) devote om. G.

a) De fratre Fernando vide infra c.V, § VII. — b) De fratre Martino vide infra c.V, § IX.

tibus¹ et orantibus fratribus, incrastinum, ut predixerat², ad Christum ascendit.

h) Cum frater Petrus Ferrandi a), qui a puero in ordine sanctissime nutritus fuerat, qui et vitam beati Dominici, patris nostri, descripsit³ et doctor in multis locis⁴ Hispanie multis annis extiterat, apud Zamoram⁵ b) infirmaretur, quidam devotus frater vidit ipsum supra montem altissimum stantem et faciem eius resplendentem⁶ ut sol et a dextris et a⁷ sinistris duos iuvenes stantes splendidos⁸ nimis. Cum autem sequenti die frater michi tunc existenti ibi⁹ visionem hanc dixisset¹⁰, quam viderat, intellexi fratrem Petrum in proximo moriturum; et cum venissem ad eum et sederem in lecto¹¹, in quo ipse iacebat, dixi¹²: « Frater Petre, vos nunc iturus¹³ estis ad patriam paradisi, salutate michi beatam Mariam et beatum Dominicum ». Ipse autem¹⁴ ad hec¹⁵ totus exillaratus: « De talibus, inquit, frater Egidi, de talibus michi loquamini¹⁶, quia bonum¹⁷ est ibi esse ». Ego igitur videns eum in proximo moriturum dixi¹⁸: « Frater karissime, rogo vos, quod me post mortem iuветis ». Ille autem manus¹⁹ extendens ad celum tamquam iam²⁰ securus de premio ait: « Promitto vobis²¹, quod vos cum²² Christo iuvabo ». Narravit autem michi, quod viderat sibi assistentem beatam virginem et²³ sanctum Iohannem²⁴ ewangelistam, singulas coronas in capite illius²⁵ ponentes²⁶. « Hanc, inquit, visionem, vestre dilectioni committo; rogo autem, ut dicatis michi, quid significet ». Ego igitur²⁷, qui vitam et conscienciam eius plene cognoveram, dixi: « Una illarum²⁸ virginitati tue debetur, altera predicacioni atque²⁹ doctrine, et quia³⁰ virgo et doctor es, eas beate virginis et Christi discipuli adiutorio³¹ aquisisti³² ». Tunc rogavit me, ut fratres³³ ad eum vocarem; quibus astantibus ait: « Fratres³⁴, non est ordo, quem Deus tantum³⁵ diligat; tenete eum ». Et iterum ait: « Quidam magnus

Quomodo facies beati Petri Ferrandi visa est ante mortem ut sol splendere.

1) presentibus fratribus et... A C. — 2) predixit B C. — 3) scripsit E. — 4) doctor Hispanie multis annis extiterat E. — 5) Zamoriam A C; Camonyan B. — 6) splendentem E. — 7) a om. A C. — 8) splendidissimos valde (B: om. valde) nimis... A B C. — 9) ibi om. E; ibi existenti G. — 10) quam viderat dixisset A C. — 11) loco B. — 12) ei add. A B C. — 13) ituri A. — 14) vero A B C. — 15) ex hoc E. — 16) loquimini A C. — 17) bonum est mihi E. — 18) ei add. A B C. — 19) manum E. — 20) iam om. B. — 21) vobis om. E. — 22) apud Christum B. — 23) et om. E. — 24) Iohanem om. E: ewangelistam Iohannem G. — 25) capite ipsius A C: eius B: caput B. — 26) imponentes B. — 27) autem B. — 28) illarum om. B. — 29) et A B C. — 30) quod E. — 31) adiutorio om. E: tunc add. B. — 32) acquisivisti A C. — 33) omnes add. B. — 34) fratres om. A C. — 35) tantum om. E.

a) De fr. Petro vide Quetif, I, p. 127; utinam haec vita b. Dominici demum inveniatur. — b) Conv. Zamorensis (Zamora) fund. an. 1219. Mam. I. c. p. 496.

odit Syon¹; sed nichil, fratres, timeatis, quia vobis nocere non potest² ». Finitis hiis verbis coram cunctis obdormivit in domino*.

* 51' Quomodo quidam frater moriens diabolum in extremis vidit.

§ VII. Narravit frater Raymundus *a)* de Lausana³, vir sanctus et antiquus in ordine, quod in conventu Lugdunensi *b)* fuit quidam frater *c)*, nomine Iohannes, valde religiosus⁴, qui cum laboraret⁵ in extremis, presente priore et ipso fratre Raymundo⁶ dixit⁷: « Quid hic facis⁸ cruenta belua⁹ ». Cui cum diceret prior: « Ubi est? » Ait: « Hic est demon portans pelles¹⁰ vetule turpis; sed eum Deo¹¹ gracias non timeo, quia fides vera me salvum facit¹² ». Et post modicum in domino obdormivit.

Quod prelati et maxime ministrantes circa infirmos erunt pii.

§ VIII. Narravit idem frater, quod in conventu Aniciensi¹³ *d)* in Provincia frater alius, Guilielmus nomine, et¹⁴ sacerdos, cum post extremam unccionem fuisset super cineres positus, quasi de gravi sompno evigilans manum dextram elevans¹⁵ tersit¹⁶ oculos suos et toto presente conventu ait: « Gaudete, fratres, quia gaudium est in celis et vos omnes eritis in gaudio illo. Ecce totus ortus¹⁷ plenus est angelis, qui expectant ». Et conversus ad priorem dixit: « Numquid vidistis angelum, qui dedit michi osculum pacis? » Tunc priori requirenti¹⁸, an sibi¹⁹ vellet aliquid dicere, ait²⁰: « De cetero non sum tui²¹ iuris; dominus autem reddet pro me ». Hoc autem dixit, quia prior aliquando fuerat sibi²² durus in illa infirmitate. Et post in domino decessit.

Hec dictus frater Raymundus²³ audivit et scripsit. Ex quo²⁴ multum debent cavere²⁵ prelati et servitores, ne contristant²⁶ infirmos, quos sancti²⁷ angeli visitant et suo obsequio consolantur.

Quomodo Christus apparuit fratri Vigoroso.

§ IX. In Provincia fuit quidam frater, nomine Vigoroso, qui cum in ordine de Corona^{e)} sine Carnibus²⁸, annis pluribus domino

1) vos E. — 2) poterit G. — 3) de Lausana Raymundus E; Raymundus *add. in marg.* C; Rodolfus de... D. — 4) et graciosus *add.* A C. — 5) laborasset G. — 6) supradicto *add.* A; fratre quodam, qui ista retulit, dixit B. — 7) dixit om. E. — 8) facitis E. — 9) bestia A B C. — 10) pellem A B C — 11) gracias Deo nostro A C; gracias Deo D G. — 12) fecit C D. — 13) Aniciensi C. — 14) et om. D E. — 15) manum dextram elevans om. E. — 16) clausit B C. — 17) chorus A. — 18) inquirenti B. — 19) vellet sibi A B C. — 20) respondit A C D. — 21) vestri E. — 22) ei A B C; sibi fuerat G. — 23) Raymundus om. B; Rodolfus D; frater R. C. — 24) ideo B. — 25) cavere debent A C. — 26) tristrent E. — 27) sancti om. A B C. — 28) sive crinibus B C; sive carnibus A E.

a) De fr. Raymundo vide infra § XVII, lib. V, cap. VI. — *b)* Idipsum Gerardus iisdem prorsus verbis Petro cuiusdam in coenobio Lugdunensi accidisse alio loco (infra cap. VI) refert atque a Raymundo Lausanensi ad magistrum ordinis scriptum testatur; at in scribendo lapsu memoriae erratum in nomine a Gerardo fuisse videtur. Mam. l. c. p. 491. — *c)* Conv. Lugdunensis (Lyon) 1218 fund. Anal. I, 269. — *d)* Conv. Aniciensis seu Podiensis (Le Puij en Velay) an. 1221. fund. Anal. I, p. 204. — *e)* Canoniorum Regularium S. Augustini abbatia « de la Couronne » prope Angoulême.

deservisset, ordinem predicatorum, qui sibi maxime complacebat, licencia petita¹ intravit; in quo religiose proficiens diligenter studens, ferventer predicans, libenter et discrete confessiones audiens, gratus² fratribus, Deo humilis et prelati devotus³, plus quam annis .XV⁴ fideliter⁵ decertavit. Tandem cum in conventu Burdegalensi graviter egrotaret, suo provinciali generaliter est confessus. Cum autem pulsus et⁶ urina⁷ in crastinum meliorata dicerentur⁸ a medicis, quasi gaudens dictus prior coram duobus fratribus et medico dixit⁹: « Noli timere, karissime, quia ut dicunt medici, de ista infirmitate evadis¹⁰ ». Cui ille respondit: « Ego hoc nec credo nec volo ». Tunc prior fecit recedere alios et cum adiuravit per Christum, quod¹¹ sibi dicti sui notificaret causam¹². « Heri, inquit frater, cum post confessionem recessistis a me, cum de peccatis, que vobis dixeram¹³, veniam a domino postularem, apparuit michi ipse Christus et ait: « Prior tuus confessionem tuam audivit et ego de omnibus¹⁴ te absolvo; non contristeris, quod minus bene servivit tibi, quia in brevi angeli mei tibi ministrabunt ad libitum. » Infra paucos igitur dies frater obiit et prior provincialis, qui hoc audierat¹⁵, magistro ordinis omnia per ordinem descripsit¹⁶.

§ X.¹⁷ Cum christianissimus Francorum rex Ludovicus¹⁸ a) ad transfretandum¹⁹ se pararet in Aquis mortuis, qui est portus optimus²⁰ regni eius, venerunt²¹ multi²² fratres ad conventum Montispessulani²³, loco illi propinquum, qui cum eo transire debebant; inter quos frater Petrus Normannus²⁴, infirmus graviter, confessus generaliter, inunctus fideliter²⁵, cum iam super cineres, ut moris est decedencium, se poni fecisset, superiorem²⁶, cui confessus fuerat, requisivit instanter. Qui cum venisset, quesivit infirmus, an alius ibi esset; ex nimia enim²⁷ debilitate iam nichil

Quomodo fratri
Petri Normanno
morienti celum
est apertum.

1) petita om. E. — 2) graciosus E G. — 3) obediens A B C. — 4) quadraginta B. — 5) fideliter om. A B C. — 6) pulsus et om. E. — 7) urinari E. — 8) diceretur E; videretur sive a medicis diceretur B. — 9) prior ei A C; ait ei B. — 10) evades A C D. — 11) ut A B C. — 12) causam om. E; certificaret B. — 13) dixeram vobis a domino veniam postularem A B C. — 14) te ab omnibus, et ne cures quod B. — 15) audivit E. — 16) scripsit A B C. — 17) haec et sequens par. in cod. F. invenitur post chronicon ordinis. — 18) Ludovicus om. F. — 19) transferendum E. — 20) peroptimus F. — 21) veniunt F. — 22) multi om. E. — 23) in add. E. — 24) Normandinus C G; Romanus E. — 25) Christi corpore recepto (B: suscepto) fideliter (devote F) cum... BFG. — 26) subpriori E; superiorem A C D. — 27) enim om. E.

a) Ludovicus IX die 12. iunii 1247 reliquit Parisios et ad Aquas mortuas (Aigues mortes) iter dirigit; proinde versus finem huius mensis fr. Petrus decessit.

videbat¹. Cum igitur se solum audisset, ait : « Karissime pater, dico vobis, quod ostendit michi dominus ad consolacionem meam² et fratrum³, quibus dicere possitis post obitum meum. Modo cum in choro diceretis⁴ nonam, apertum est michi celum⁵ et revelatum⁶ misterium beatissime trinitatis et⁷ certeficatus sum de mea salute⁸ ». Modico igitur⁹ spacio temporis interiecto dictus frater mortuus¹⁰ est et, ut creditur, celi ianuam introivit. Hoc autem ipse supprior retulit¹¹ et scripsit.

· 52.
Quomodo frater
Iulianus mortem
suam predixit.

§ XI. Dulcis memorie frater Iulianus prior fratrum * apud Burdegalam¹², cum¹³ iturus esset ad capitulum generale in Angliam a) pro Provincia¹⁴ diffinitor, multis honestis obitum suum predixit, eos quasi amplius non visurus salutans. Cum igitur in conventu Bellovacensi b) in Francia infirmus¹⁵ iam ad mortem venisset, visum¹⁶ est eadem die cuidam religiose persone¹⁷ oranti in ecclesia fratrum Burdegalensium¹⁸, que distat per duodecim dietas a Belvaco¹⁹, quod appareret ei²⁰ in nube lucida elevari a terra solus²¹; cumque²² quereret ab eo, quo iret et²³ quare solus erat, respondit : « Ego vado ad dominum; non²⁴ timeas autem, quod solus sum, qui in brevi integrum conventum adducam²⁵. » Persona autem, que hoc²⁶ viderat, suppriori domus, viro valde religioso, cum multo fletu dictam retulit visionem²⁷ et obitum prioris predixit. Qui diem et horam notans invenit eadem die et hora dictum²⁸ priorem migrasse. Visionem autem²⁹ rei probavit eventus; nam infra estatem illam³⁰ lector et ·XI· fratres obierunt³¹ in dicto conventu³² Burdegalensi.

Quomodo frater
Petrus Dignensis
obitum suum
prescivit.

§ XII. In conventu Marsiliensi c) fuit frater Petrus Dignensis³³,

1) exanimis enim debilitate iam, ut videbatur, tunc ait : Care pater... F. — 2) vestram F. — 3) fratrum, ita tamen quod hoc possitis dicere post... A C; et quod hoc... B; fratrum quibus dicere possitis post... F. — 4) dicerent E F. — 5) celum om. E. — 6) est add. B. — 7) et om. F. — 8) salute mea A B C D. — 9) autem B. — 10) mortuus — creditur om. F. — 11) michi add. in marg. C. — 12) Burdegalle B; Burdalam E. — 13) cum — Angliam om. E. — 14) Provincie E F. — 15) infirmus om. A C. — 16) visus B; apparuit F. — 17) et add. E. — 18) Burdegalensi B E G. — 19) Belvaco; vidit autem eum solum in nube lucida... F. — 20) ei om. B. — 21) solus om. F. — 22) cumque — erat om. E. — 23) et om. F. — 24) ne E G. — 25) mecum add. in marg. C. — 26) hoc om. G. — 27) predicta retulit B. — 28) dictum om. A B C. — 29) visionemque F. — 30) illam om. B; illam estatem A C G. — 31) conventu obierunt in... E. — 32) monasterio B; Burdegalensi conventu D F. — 33) Dignensis B E.

a) Hoc accidit anno 1250, quo a^o cap. generale Londiniis celebratum est; in cuius capituli actis legitur inter suffragia : pro diffinitore Provincie fratre Iuliano, priore Burdegalensi, in via defuncto quilibet sacerdos tres missas. Martène... Thesaurus nov. anecdotorum, t. IV, p. 1697. — b) Conv. Bellovacensis (Beauvais) an. 1225, fund. Anal. I, p. 206. — c) Conv. Massiliensis (Marseille) an. 1225, fund. Anal. I, 269.

iuvenis valde purus et admodum graciosus, cui a quadam religiosa persona dictum est, quod ipsum viderat albis indutum cereum ardentem in manibus portantem ante quandam magnam¹ sanctorum processionem. Quod dictus frater cuidam sibi familiari retulit² dicens : « Vere³ credo, carissime, quod in brevi moriar, unde memento mei ». Consummatus ergo in brevi complevit cursum suum, quia placita erat Deo anima eius.

§ XIII. Frater quidam in Anglia laborans in extremis vidit catervam demonum coram se, ut sibi videbatur, et⁴ post hoc⁵ vidit turbam demonum. Quomodo frater quidam in Anglia vidit turbam demonum.

chorum sanctorum in candido habitu, qui bini⁶ et bini incedebant processionaliter et super duos et⁷ duos una corona nobilissima prominebat. Infirmus ergo paululum⁸ resumpto spiritu exposuit visionem, nigros demones, albos fratres, qui ad suum adiutorium venerant; coronam⁹ super duos premium, quod non solum¹⁰ predicatori, set et¹¹ socio predicacionis¹² debetur. Fuerat quidem sepe temptatus, hesitans an premium predicacionis haberet ipse, qui non predicaverat, sed libens ad predicacionem associaverat multos. Post hoc raptus in spiritu et post modicum rediens ad se dixit fratribus se assumptum in celum et vidisse pulcherrimum ewangelium secundum Lucam. « Et ecce, ait, illuc vado ad audiendum¹³ illud ». Et hiis dictis in domino requievit¹⁴.

§ XIV. Frater Gualterus¹⁵ de conventu Norwicensi¹⁶ a) Anglie, elegantis forme, sciencie et eloquencie¹⁷ et optime indolis iuvenis, ad extremum deductus, cum fratres psalmos penitenciales et letaniam in circuitu eius post inunctionem devote¹⁸ psallerent, dixit : « Fratres, dominus ab inicio huius officii visitavit me et ostendit michi locum valde sublimem, ubi audiui post Christum dominum et eius duleissimam matrem¹⁹ cantum virginum persuavem²⁰ et consolatus sum ». Et iterum adiunxit²¹ : « Nichil de cetero terrere me²² potest, quia initor vere fidei et me totum beate Marie commisi²³ ». Valefaciens igitur²⁴ fratribus ruminare²⁵

Quomodo frater quidam in Anglia vidit turbam demonum.

Quomodo frater Gualterus moriens audit armoniam supercelestem.

1) magnam om. B; add. in marg. C. — 2) retulit om. E. — 3) nunc C; vere om. B. — 4) et om. E G. — 5) hanc E. — 6) qui bini om. B. — 7) in E. — 8) paululum om. B. — 9) corona C. — 10) nondum E; tantum A C D. — 11) et om. E. — 12) predicacionis om. A C; predicatoris B D. — 13) videndum B. — 14) quievit G. — 15) Gualterinus B. — 16) Nordecensi E; Norovitensi B C; Norotenensi G. — 17) et eloquencie et sciencie A C. — 18) devote om. A C. — 19) matrem duleissimam E; duleissimum A. — 20) suavem E. — 21) dicens add. E. — 22) me nichil E. — 23) commisit E; beate virgini B. — 24) ergo B. — 25) nominare E.

a) Conv. Norwicensis (Norwich) fund. a. 1226.

Quomodo quidam
previdit obitum
fratris Gualteri.

cepit nomen beate virginis¹ et quasi sompno pressus² gravissimo³ presentibus et orantibus fratribus⁴ in domino obdormivit.

§ XV. In Hybernia in conventu Corcagie⁵ a) fuit frater Gualterus⁶, homo magne simplicitatis et pie affectionis, cuius obitus fratri cuidam eiusdem⁷ conventus est in visu predictus. Hic sequenti die⁸ infirmatus dixit cuidam fratri querenti, quomodo sibi esset⁹: « Modo¹⁰ bene, quia orror mortis, quem¹¹ hucusque habui, omnino recessit a me, quia¹² dominus Ihesus Christus apparuit michi et consolatus est me dicens, quod feria tertia veniam ad eum ». Hoc dixit die dominica¹³; post mediam vero noctem sequentem missam pro defunctis cepit in lecto devotissime dicere; et dicta prefacione cum¹⁴ nota facto intervallo, quasi canonem diceret, iterum elevata voce dixit: Per omnia secula seculorum¹⁵, et cantato¹⁶ pater noster emisit spiritum circa auroram ferie tertiae, ut sibi¹⁷ erat promissum. Hec prior eiusdem conventus retulit et manu sua conscripsit¹⁸ *.

* 52'

Quomodo frater
Hainricus moriens
vidit dominum.

§ XVI. Frater Hainricus¹⁹ b) Polonus de conventu Vartislavie c) ad extrema deductus, cum iam sacramenta eucharistie et extreme unccionis recepisset²⁰ devote, crucem, que ante eum²¹ posita erat, intuens diligenter cepit iam deficiente spiritu finem huius²² antiphone²³ decantare: « *Securus et gaudens venio ad te, ita ut et tu exultans suscipias²⁴ discipulum eius, qui pependit in te.* » Cumque frater, qui aderat et²⁵ hec nobis²⁶ propria manu scripsit, ab eo quereret, quid videret, ait: « Video dominum Ihesum Christum et apostolos eos ». Et querenti, utrum deberet eorum collegio sociari, respondit²⁷: « Sic et omnes fratres, qui²⁸ ordinem suum servaverunt²⁹, sunt eorum in ordine³⁰ collocandi ». Et idem³¹ postea iteravit; et iterum respiciens versus crucem, cepit ridere dulciter et plaudere manibus, gaudium spiritus vultu, oculis et

1) Marie add. A C. — 2) percussus A C. — 3) gratissimo, psallentibus et A. — 4) et astantibus add. E. — 5) Sartagie E: Cortargie D. — 6) Gualterius B E. — 7) eiusdem om. E. — 8) postmodum B. — 9) et respondit: modo bene add. A C. — 10) omnino E. — 11) quam E. — 12) eo quod A B C: quod D. — 13) dominica die A C. — 14) cum voce fecit intervallum E. — 15) amen add. E. — 16) cantando E G. — 17) a domino add. A C D. — 18) scripsit A B C. — 19) Hericus C: Henricus A. — 20) suscepisset B. — 21) eum om. B E G. — 22) huius finem E. — 23) antiph. ad II. vespas festi S. Andreae ap. 30. Nov. — 24) me add. A B C. — 25) et om. E. — 26) nobis add. in marg. C. — 27) ait: sic, sed et... B. — 28) per add. E. — 29) servaverint A C D; servavere B. — 30) ordine eorum E. — 31) ideo E.

a) Conv. Corcagiensis (Cork) a. 1229 fund. — b) Probabiliter est fr. Hainricus, socius S. Hyacinthi, Apostoli Polonie, qui fuit circa a. 1245 provincialis Polonie — c) Warschau.

manibus¹ ostendens. Facto autem aliquo intervallo astantibus et orantibus fratribus ait : « Hic sunt demones heretici, qui volunt subvertere fidem meam; sed ego credo in² patrem et filium et spiritum sanctum, unum³ verum Deum⁴ ». Et nichil amplius⁵ dicens spiritum reddidit⁶ creatori.

§ XVII. Frater Raymundus⁷ de Lausana, vir religiosus et verax, de quo supra⁸ mencio facta⁹ est, retulit, quod, cum ipse Quomodo frater Bonifacius vidit aliquos in gloria celesti. esset infirmarius¹⁰ Bononie et quidam alius frater¹¹, Bonifacius nomine, peteret sacram unccionem ab eo, distulit ipse vocare conventum et ivit dormitum. Post matutinas autem cum ad infirmum venisset, ait ille : « O frater, quid fecisti? Si sero corpus domini recepissem¹² nunc essem in palacio, quod vidi, ubi erat magister Reginaldus et frater Robertus et alii sancti¹³ fratres, qui obierunt. Qui occurrentes michi et¹⁴ cum multo gaudio me recipientes inter se me fecerunt sedere¹⁵; cumque cum illis¹⁶ gauderem, ecce Christus dominus intravit palacium, et ait¹⁷ michi : « Oportet te recedere hinc, quia nondum me recepisti ». Unde conicio¹⁸, quod, si sero¹⁹ communicatus et inunctus, ut petebam, fuisset, utique remansissem cum sanctis et patribus nostris²⁰ in illo palacio tam iocundo²¹ - .

CAPUT QUARTUM.

In conventu Lugdunensi fuit frater quidam, nomine Guido, De revelacionibus factis de²² obitu fratrum.²³ multe²⁴ religionis, qui prior fuerat cuiusdam antiqui monasterii²⁵ monachorum, quod sua sanctitate et sollicitudine valde reformaverat. Hic fructuose peragens cursum suum in ordine nostro, dum in extremis laboraret, videbatur in sompnis cuidam²⁶ antiquo et religioso fratri, quod quidam defunctus iaceret in medio chori et multitudo fratrum in albis circumvallabat²⁷ eum in mirabili²⁸ claritate. Videbat eciam quoddam²⁹ claustrum³⁰ pulcherrimum, multum bene ordinatum³¹, dictumque³² est illi : « Hic

1) manibusque B. — 2) in om. A C. — 3) unum om. E. — 4) esse add. A C. — 5) aliud A C. — 6) reddit E. — 7) frater R. C: Robertus B. — 8) supra § II. huius cap. — 9) mencionem fecimus B. — 10) infirmatus E; infirmus B. — 11) quidam frater infirmus A C D. — 12) suscepissem B. — 13) sancti om. E. — 14) et om. B D E G. — 15) fecerunt sedem E; supra se me sedere B. — 16) eis B; multum add. E. — 17) dixit B. — 18) cognicio E. — 19) sero om. G. — 20) meis E. — 21) col. G. add. hic duas par. quae in A B C D supra lib. IV, § I et II sunt positae. — 22) et A C. — 23) tit. om. E; de visionibus fratrum. Pars XXI; et primo de fratre Guidone; primum. B. — 24) magne A C. — 25) monasterii antiqui A C. — 26) magno add. E. — 27) circumvallabant A C D. — 28) innumerabili B. — 29) eciam quoddam om. E. — 30) castrum E. — 31) ornatum... ornaverat B. — 32) dictum E.

edificavit hoc claustrum¹». Evigilans² autem et recolens, quod frater Guido, qui claustrum illud refecerat³ et spiritualibus et temporalibus ordinaverat, infirmaretur, ad ipsum referebat huiusmodi visionem, cogitans ipsum moriturum in brevi. Statimque vox facta est ad eum : « Verum est sompnum⁴, quia⁵ hic habitabit in Syon et requiescet in Iherusalem ». Et post modicum frater ille defunctus est.

Quomodo quidam frater previdit mortem fratris Pauli.

§ II. Idem frater alia vice vidit, quod in litore rapidissimi fluminis⁶ stans viderat⁷ navem in medio fluctuantem et duos fratres in navi periculose⁸ iactari. Unde tercius clamabat : « Heu, heu, succurrite pereuntibus illis⁹ ». Responsumque¹⁰ est ei : « Ne timeas, isti salvabuntur, quia florem habent ». Et respiciens vidit, quod uterque¹¹ florem celestis coloris tenebat in manu. Fluctus ergo pacati¹² sunt et ipsi subito rapti sunt¹³. Infra autem paucos dies¹⁴ duo¹⁵ iuvenes in conventu defuncti sunt, qui circa obitum gravissimas habuerunt temptationes ; sed quia florem iuventutis et¹⁶ fortitudinem suam¹⁷ ad dominum custodierant de illis gravissimis temptationum fluctibus* evaserunt.

* 53.

Quomodo idem frater previdit mortem duorum fratrum morientium.

§ III. Cum frater Paulus a), vir honestus et predicator admodum graciosus, infirmaretur Venetiis¹⁸ ad¹⁹ mortem, frater qui tunc²⁰ ibi legebat, vir²¹ valde devotus, post matutinas obdormiens videbat in sompnis, quod missa cantabatur in choro ; et dum alleluia cantaretur, duo angeli descendentes concito gradu²² ad infirmariam ibant. Evigilans autem frater narravit antiquioribus²³ fratribus²⁴ visionem²⁵ dicens : « Credo²⁶, quod frater Paulus morietur²⁷ in brevi ». Cum ergo in missa cantaretur²⁸ alleluia, eadem die frater obiit et²⁹ visio completa est³⁰.

Quomodo unus frater dilecto suo apparuit.

§ IV. De duobus fratribus iuvenibus³¹ et valde ferventibus, qui se speciali³² affectione diligebant, narravit frater³³ Iordanis, quod unus post obitum suum apparuit alteri sole splendidior et ait :

1) castrum E. — 2) evigilans — illud om. E. — 3) refecerat et ordinaverat et spiritualis et... E. — 4) sompnum E. — 5) quod A E. — 6) fluminis om. B. — 7) videbat A B C D. — 8) periculose om. B. — 9) istis A C D. — 10) que om. E. — 11) eorum add. E; usque B. — 12) parati E. — 13) sunt om. B G. — 14) dies add. in marg. C. — 15) duo om. E. — 16) ad E. — 17) suam om. B. — 18) vehemens loco Veneciis E. — 19) usque add. A B C. — 20) quidam ibi B. — 21) michi E. — 22) gradu om. E. — 23) senioribus B. — 24) fratribus add. in marg. C. — 25) visionem om. E. — 26) credo om. B. — 27) moreretur B. — 28) cantaretur om. E. — 29) sic add. B. — 30) est om. E; est completa D. — 31) iuvenibus qui se speciali amore B. — 32) spirituali E. — 33) magister A B C D.

a) De fr. Paulo cf. supra lib. I, cap. VI, § IV, p. 40.

« Frater, sicut audivimus et frequenter contulimus, sic vidi in civitate Dei nostri -. Et hoc dicto¹ disparuit.

§ V. In Theutonia quedam abbatissa Cysterciensis ordinis fecit per se et sorores suas multas oraciones pro quodam fratre predicatore defuncto, Alberto nomine, qui frequenter ad bonum monuerat eas. Quodam ergo mane, cum paululum obdormisset, videbat ante eum altare paratum, ut populo predicaret, sed² in aere stantem; et pre timore clamabat : « Heu, frater Albertus cadet³, quia fulcimentum non habet -. Cui astans quedam veneranda persona ait : « Frater iste confirmatus est et amplius cadere non potest -. Tunc consolata auscultabat⁴, que ille predicaret⁵; et ait⁶ : *In principio erat verbum* et cetera usque ad *plenum gratie et veritatis*. Statimque subiunxit : « Et⁷ hec⁸ vidi oculis meis -. »

Quomodo euidam abatisse visus est frater Albertus mortuus.

Ioh. 1. 1.

§ VI. Fratri Hermano Teutonico videbatur quadam nocte in sompnis, quod draco ingens persequeretur eum usque ad Aldenberg⁹, quod est monasterium sanctimonialium, cuius priorissa erat filia sancte Elizabeth *a*). Cumque post paucos dies illuc ad predicandum mitteretur, predixit amicis et notis, quod ibi moreretur, licet sanus et letus iret. Cum ergo pervenisset ad locum, dicta in mane missa, vespere obiit. Eadem hora¹⁰ transeuntes quidam peregrini ante dictum cenobium¹¹, viderunt crucem auream mire magnitudinis et splendoris super ecclesie tectum, et tracti pulcritudine eius ascenderunt ad monasterium, ut eam vicinius contemplantur, et eam amplius non viderunt. Et mirati de prodigio dicte priorisse, quod viderant, narraverunt¹².

De fratre Hermano qui mortem presciuit ac predixit.

§ VII. Cum quidam¹³ frater predicaret in monasterio sancte Agnetis de Magdenburch¹⁴ in Teutonia, quedam simplex monialis dixit abbatisse : « Interrogate, quis frater modo defunctus est in domo fratrum predicatorum? » Quod cum¹⁵ abbatissa quesisset a fratre, respondit « Nullus -. Et ait sanctimonialis : « Immo¹⁶ modo unus ibi defunctus est; ego enim vidi in visione quendam¹⁷

Quomodo quedam monialis cognovit quendam obiisse in morte factum monachum.

1) dicto om. E. — 2) et E. — 3) cadit E G. — 4) ascultabat E. — 5) predicabat A B C. — 6) aiebat B. — 7) quod E. — 8) ego add. B. — 9) Madumbruth C; Adumburg A; Aldubram E; Aldunbruth B; Aldenbure D. — 10) die E. — 11) cenobium B. — 12) narravere B. — 13) M. *pro* quidam E. — 14) Madebruth C; Madronich A; Maidebure G; Mandenbuch E; Madeburch B. — 15) eam add. E. — 16) immo om. E; immo unus modo defunctus est ibi A B C. — 17) quidam E.

a) Filia sancte Elisabethae, de qua hic sermo est, est Gertrudis, priorissa monasterii de Aldenberg, prope Wetzlar. Montalambert, Vie de Ste-Elisabeth, vol. II, p. 265, ed. 1838, Bruxelles.

magnum¹ patrem familias multis predicatoribus venientibus ad se singulos denarios dantem; et quendam novicium istius domus subito venire ante eum, cui dixit pater familias: «Frater, pene² nimis tarde veneras, sed tamen quia venisti, habebis denarium, sed³ aliquanto tempore te exspectare oportet». Reversus ergo frater ad conventum⁴ invenit prepositum quendam nobilem⁵ mortuum apportatum ad domum, qui in⁶ infirmitate confessus habitum ordinis acceperat extra et se iusserat⁷ statim ad conventum deferri⁸. Sed hoc frater iste⁹ penitus ignorabat.

Quomodo quidam
prior a Deo per suas
preces absolutus
est ab officio.

* 53'

Luc. 16, 22.

Quomodo frater
Guillelmus mortem
prescivit et aliis
predixit.

§ VIII. In Tuscia in conventu Tudertino fuit quidam prior multe religionis, qui, dum pro absolucione sua ab honore prioratus cum priore provinciali, qui advenerat, precibus multis instaret nichil* que proficeret, flexis genibus coram eo in via, cum iam¹⁰ dictus provincialis recederet, ait: «Ex quo vos me non vultis¹¹ absolvere, rogo dominum¹², ut ipse¹³ sua misericordia me absolvat». Et rediens ad conventum statim incidit in gravem infirmitatem. Statimque fratres ad provincialem miserunt, ut rediret¹⁴, quia prior eorum moriebatur. Eadem autem nocte viderat provincialis¹⁵ quod in exequiis cuiusdam fratris predicabat¹⁶ de verbo illo: «Factum est autem, ut moreretur mendicus¹⁷ et portaretur ab angelis in sinum Abrahe». Et admirans de tam subita prioris infirmitate et conferens de visione Tudertum rediit et, ut viderat, in eius¹⁸ exequiis de illo temate, cum infra illam dominicam, qua legitur¹⁹, esset²⁰, fratribus et populo predicavit.

§ IX. In conventu Montispessulani frater quidam, Wilhelmus²¹ nomine, cum graviter infirmaretur, vocato priore, mortem suam imminere predixit et confessus generaliter rogavit, quod antequam raperetur in aera²² — sic, ait, futurum est²³, — eum in fide confirmaret et quod eius obitui interesset; que²⁴ prior devote et diligenter complevit. Cum prior se in lecto²⁵ collocasset subito sonus ad cellam eius factus est et vox dicens: «Surge, surge,

1) magnum om. B. — 2) petis nimis quia tarde... E. — 3) sed alium te... E. — 4) conventum quendam nobilem invenit positum ad conventum... E. — 5) beneficio et moribus add. D. — 6) in om. E. — 7) permisit B. — 8) referri E. — 9) iste frater A C. — 10) iam om. A B C. — 11) non vultis me A B C. — 12) deum E G. — 13) ut ipse me... E. — 14) recederet E. — 15) provincialis om. E; in sompnis add. B. — 16) predicabatur C; predicabat om. E. — 17) mendicus — in eius om. E. — 18) eius om. E. — 19) legitur hoc evangelium feria V.^a post II. dom. Quadragesimae. — 20) esset om. E. — 21) W. nomine E; Guillelmus B C. — 22) raperetur in aera, nam sicut... A C; materia sua (D : om. sua); sic autem (nam sic futurum est D) futurum est D E; in aera — eum om. B; post raperetur *desunt quaedam verba* G. — 23) esse A C. — 24) quod D E. — 25) in lecto se A C.

nam frater Wilhelmus¹ migrat. Tunc prior cum conventu accurrens² fratrem in extremis laborantem invenit et eius animam, ut pecierat, domino commendavit³. Et illis presentibus et orantibus in fine letanie decessit; nullus autem inventus est, qui priorem excitaverit, nisi spiritus Dei bonus.

§ X. Frater Guillelmus⁴, lector universitatis⁵ Kantebrigie defunctus apparuit fratri Benedicto, tunc suppriori fratrum, ut ei⁶ videbatur, et iuxta eum stabat quidam vir preclarissimus, qui pulcerrimam coronam auream in capite portabat⁷. Cumque supprior quereret a defuncto, qualiter sibi esset, qui iuxta eum stabat, respondit : « Ecce decoratus est una stola securusque de reliqua ».

Quomodo frater Guillelmus aparuit fratri Benedicto.

§ XI⁸. Frater Ivo⁹, nacione Bryto¹⁰ a), quondam prior provincialis in Terra Sancta, humilis, graciosus, devotus semel post matutinas erat orans in ecclesia fratrum. Cumque elevasset oculos versus lampadem elori vidit umbram, quasi fratris stantis in habitu sordido¹¹ et pernigro. Cumque quereret ab eo, quis esset, respondit : « Ego sum frater talis, qui nuper obii et vivens speciali tibi fui dileccione strictus¹² ». Et querente ab eo fratre Ivone¹³, quomodo¹⁴ sibi esset, respondit : « Male et dure, quia in durissima¹⁵ pena debeo esse per XV annos ». Cumque quereret ab eo, quare tam diu et tam dure deberet puniri¹⁶, qui tam religose et devote et ferventer vixisset, respondit : « Non queras quare, quia¹⁷ secundum iudicium Dei, quod equissimum est, bene merui tantam penam; sed rogo, ut michi subvenias ». Qui se libenter pro viribus¹⁸ facturum respondit¹⁹. Cum²⁰ illuxisset²¹, cepit dictus frater Ivo pro dicto²² defuncto offerre Deo²³ hostiam²⁴ salutarem. Cumque iam consecratam hostiam teneret in manibus, cepit rogare dominum²⁵ quasi²⁶ sub hiis²⁷ verbis : - Domine Ihesu Christe, si soldanus Babilonie vel²⁸ Alapie teneret sclavum²⁹ unum³⁰ captivum³¹ in vinculis et camerarius eius, qui ei annis XX servisset,

Apparicio terribilis eiusdam anime ostendentis, quantum valeat oblatio misse.

1) iam add. B G. — 2) concurrens E; occurrens D. — 3) commendabat B. — 4) Wilhelmus A D G; Guillus E. — 5) lector in univ. A B C. — 6) ei om. G. — 7) ferebat B. — 8) de penis purgatoriis fratrum propter diversas affectiones. Cap. V. D. — 9) Icio E. — 10) Britanus B. — 11) sordido habitu A B C. — 12) affectus E. — 13) Ivone E. — 14) qualiter A B C. — 15) durissima C; diversis penis B. — 16) puni E. — 17) quia om. E. — 18) pro viribus libenter A C G. — 19) promisit B. — 20) cumque G. — 21) dies add. D E. — 22) fratre add. A C. — 23) Deo om. C. — 24) sacrificium, salutarem hostiam A C. — 25) et add. E. — 26) quasi om: A C. — 27) piis C D. — 28) et A B. — 29) sclavum haberet E. — 30) vel add. in marg. C. — 31) et add. E.

a) De fr. Ivone vide supra lib. II, cap. 36, p. 92.

quando assurgeret¹ et quando intraret lectum, si pro servicio suo² dictum captivum peteret sibi dari, soldanus ei de facili non negaret. Domine, non es³ durior soldano saracenorum; camera-rius tuus sum, astiti tibi iam⁴ per multos annos et devote servivi⁵. Tenes quasi sclavum⁶ captivum illum dilectum fratrem meum⁷, pro servicio meo peto eum michi dari⁸ a clemencia tua». Cumque diu cum multis lacrimis verba ista non iam semel tantum⁹ vel bis sed pluries inculcasset, post multas lacrimas missam finivit. Sequenti vero nocte stans in oracione post matutinas dictum fratrem vidit¹⁰ stantem ante se in habitu candido et preclaro quesivitque¹¹ ab eo, quis esset. Qui respondit: « Ego sum frater, qui apparui tibi heri¹² ». Cumque quereret ab eo, quomodo sibi esset¹³ respondit: « Bene per gracionem Dei; petisti enim me a domino et dedit me tibi et iam liberatus a purgatorio vado ad societatem spirituum beatorum¹⁴ ». Et statim disparuit*.

* 54.

Revelacio de morte
fratris Guericci.¹⁵

§ XII. Vir religiosus et verax¹⁶ frater Wilhelmus¹⁷ de Melitona¹⁸ a), ordinis fratrum minorum, magister in theologia Parisius, narravit fratribus nostris, quod¹⁹ quadam nocte vidit in sompnis dolium cristallinum plenum optimo vino ante se positum. Cumque admiraretur, subito fractum est²⁰ dolium et vinum effusum. Cum²¹ autem retulisset fratribus et magistris²² Alexandro et Iohanni de Rupella²³ b), interpretati sunt aliquem magistrum²⁴ in theologia moriturum in brevi. Post paucos autem dies frater Guericus de sancto Quintino c), ordinis predicatorum, magister theologie²⁵ defunctus est²⁶, qui, ut ipse frater Wilhelmus dixit²⁷, vere dolium fuit cristallinum propter sapiencie bonitatem, profunditatem humilitatis et doctrine nitorem. Cum autem de ipsius²⁸ obitu supra modum doleret, quia eum tenerrime diligebat, apparuit alia²⁹ nocte ipsi fratri Wilhelmo beata virgo Maria³⁰ stans

1) surgeret A B C. — 2) suo om. A C. — 3) est E. — 4) iam om. A B C. — 5) servivique pro posse B. — 6) in vinculis add. E. — 7) quem add. B. — 8) eum peto michi dari... A C D. — 9) tautum om. A B C. — 10) vidit om. E. — 11) quesivit E. — 12) heri om. A C. — 13) esset sibi A C. — 14) bonorum G. — 15) tit. ex A C; quomodo mors fratris Guericci preostensa fuit cuidam. XXII. B. — 16) honestus B. — 17) Guillelmus A C; frater W. E. — 18) Militona (vel Nulilona) C; Mulletona A; Miletona E G; Militone B. — 19) quidam vidit add. B. — 20) fractum est om. E. — 21) cumque B. — 22) magistro B. — 23) de Inpena E. — 24) magnum B. — 25) in theologia A C. — 26) est om. E. — 27) viderat B. — 28) huius E. — 29) illa E; alia vice B. — 30) Maria om. E G.

a) De fr. Guillelmo de Melitona vide Denifle Cartul. I, p. 244; anno 1248 cathedraticus fuit Parisiis. — b) fr. Iohannes de Rupella discipulus Alexandri de Hales et primus frater Ord. Min. qui Parisiis recepit licentiam docendi. Denifle l. c. p. 158. — c) De fr. Guericco vide supra l. IV, cap. XI, p. 176.

cum indicibili gloria¹ in una parte capituli et in alia frater Guerrieus habens capucium super oculos, sicut mos eius² fuerat ex humilitate portare³. Quem vocans beata virgo dicebat : « Veni, frater Guerrice, ad me et scribe nomina electorum⁴ in libro vite⁵ ». Evigilans autem dictus frater Wilhelmus super cari socii⁶ obitu consolatus hec eadem fratribus per ordinem dixit.

§ XIII. Fratri Nicholao de Iuvenacio⁷ a), priori provinciali Romane provincie, apparuit, ut sibi visum est, frater Rao b) Romanus supradictus, vir religiosus et fervens, qui⁸ diu⁹ ante¹⁰ obierat, dicens : « Frater karissime Nicholae, beata virgo mandat tibi, quod sis paratus, quia corona tibi gloriosa¹¹ parata est ». Qui hec narravit fratribus sibi karis¹² et¹³ infra paucos dies cum multa devocione defunctus est.

Quomodo beata virgo mandavit fratri Nicholao, quod moreretur.

§ XIV. Cum frater Rolandus¹⁴ c), doctor quondam Parisius theologie¹⁵, infirmaretur Bononie, lector fratrum vidit in visu noctis, quod beatus Dominicus scribebat tribus fratribus scilicet Rolando, Rodulfo¹⁶ et Lamberto.

De preciosa morte trium devotorum fratrum.

Idem¹⁷ alia vice videbat¹⁸, quod dictus frater Rolandus¹⁹ d) in camera pulcerrima et tota depicta²⁰ manebat. Hec autem duo pluribus fratribus²¹ revelavit, antequam fratrum aliquis²² moreretur. Post paucos autem dies sancto fine defuncti sunt frater²³ Rolandus primo et frater Rodulfus, qui fuerat ecclesie beati Nicholay capellanus, secundo et tercio frater Lambertus, qui erat prior fratrum, discretus vir et devotus.

Eodem tempore videbatur eciam²⁴ fratri Iohanni Vicentino e), quod in scolis Bononie²⁵ questio disputanda erat de amore Dei. Cum autem a fratre Rodulfo²⁶ hec responsio quereretur, respondit, quod in patria optime responderet.

Visio alia de quibusdam fratribus morituris.

* 1) gloria om. E. — 2) ei B E. — 3) incedere B. — 4) clericorum B. — 5) vivencium A. — 6) sui B C. — 7) Vivevacio B. — 8) qui om. E. — 9) diu om. B C. — 10) quam add. E. — 11) glorie tibi B C. — 12) carissimis E. — 13) et om. E. — 14) Orlandus B. — 15) theologus C. — 16) qui fuit capellanus sancti Nycolai, fratri Lamberto. add. B; scilicet R. vel R. Idem... E. — 17) item A B. — 18) viderat B E. — 19) Radulfus (Radulus in textu). E. — 20) depicta A C. — 21) fratribus pluribus A C; duobus narravit B. — 22) supradictorum add. A C; fratres morerentur: aliqui istorum fratrum B. — 23) frater om. A C. — 24) eciam om. A C. — 25) quo erat add. B. — 26) predicto (B : om. predicto) quereretur, respondit A C D.

a) De fr. Nicolao de Iuvenacio cf. supra lib. IV, c. XXII, p. 210. — b) De fr. Raone cf. lib. I, cap. VI, § VII, p. 43. — c) Obitus horum trium ponendus est anno 1258 (circa finem) vel a. 1259, nam ex Mon. Conv. Bon. (Anal. I, p. 399) constat Rolandum a. 1258 Bononie fuisse regentem. Leander Albertus eum obiisse refert 1259, vide Quetif. I, 125; de eo supra lib. I, cap. V, § I; I. IV, c. VIII. — d) De fr. Rolando vide supra lib. I, cap. VI, § I, p. 26. — e) De fr. Iohanne vide supra lib. III, c. 42, § V, p. 138.

Fratri eciam¹ custodienti infirmos videbatur, quod lecti prioris Lamberti et fratris Rodulfi uno fune ligati per funem sericum rubeum cum ipsis iacentibus trahebantur ad celum. Qui², ut visum fuerat, eodem tempore sunt defuncti et ad dominum tracti. Hec ipsi qui viderant, retulerunt.

CAPUT QUINTUM.

De penis purgatorii fratrum propter diversos affectiones.³

Duo fratres, quorum unus novicius alter predicator erat antiquus, in conventu Coloniensi die eodem defuncti sunt; tertia autem die⁴ post hec novicius⁵ gaudens infirmario apparuit, ut ipse retulit, dicens, quod propter fervorem conversionis, quem habuit, ita cito purgatus erat. Post mensem autem predicator dictus infirmario eidem apparuit gloriosus pulcherrimum monile habens in pectore et multos lapides preciosos in veste et auream coronam in capite. Cumque frater⁶ quereret⁷ ab eo, cur novicius cito⁸ et hic tardius⁹ purgatus fuerat¹⁰ et quid illa insignia figurabant, respondit : « Ego propter familiaritates secularium¹¹ et verba solacii diucius in purgatorio fui¹², sed maiorem gloriam sum adeptus; monile signat rectam intencionem in Deum, lapides preciosi animas, quas converti, corona ineffabilem* gloriam, quam a domino sum adeptus.

* 54'

Mors cuiusdam iuvenis ostendens quam metuendum erit Dei iudicium eciam electis.

§ II. Fuit in Anglie provincia in Derbeie¹³ a) frater quidam¹⁴ iuvenis valde devotus, qui in villa quadam, ad quam exierat¹⁵, in domo fratrum minorum infirmatus ad mortem presentibus tribus¹⁶ fratribus nostris et duobus fratribus minoribus manu sua oculos clausit et pleno ore subrisit. Cui supprior fratrum astans¹⁷ quesivit, cur risisset, et ait : « Quia modo venit sanctus Edmundus¹⁸ rex noster et¹⁹ martir et ecce tota domus repletur angelis ». Et iterum intencius risit dicens : « Domina nostra advenit²⁰, salutemus eam ». Cumque dixissent omnes salve regina et cetera²¹, ait infirmus : « O quam acceptavit beato virgo hanc²² salutacionem et ipsa gaudens subrisit ». Post hec frater infirmus oculos

1) eciam om. E. — 2) quod E. — 3) Pars XXII. De penis purgatorii fratrum predicatorum. Et primo de quodam novicio et fratre quodam conventus Coloniensis. Primum. B; tit. om. E. — 4) die om. E; vero die B. — 5) novicius post hec gaudens C. — 6) fratre om. D. — 7) fratres quererent C. — 8) cito om. E. — 9) tarde B. — 10) erat A B C. — 11) scolarium E. — 12) fuissem E. — 13) Derbene E; de Bergie C; Berie B. — 14) Gerardus A. — 15) venerat G; ierat B. — 16) tribus — duobus om. E. — 17) stans E. — 18) Aymundus A C; mundus et rex E. — 19) et om. E. — 20) venit E. — 21) et ter E; et cetera om. A C. — 22) istam A C.

a) Derbiensis (Derby) conv. fund. circa a. 1234. Anal. II. p. 366.

ad hostium dirigens vultu in palorem mutato ait : « Modo dominus Ihesus Christus¹ advenit² ad iudicandum me ». Et factus³ in agonia tamquam ductus ad iudicium in omnibus membris prius emortuis tantum contremuit et in tantum sudavit, ut, sicut testatus dictus⁴ supprior est⁵, vix ad tergendum sudorem vultus illius sufficeret⁶, et quasi coram iudice constitutus in⁷ omni timore disceptabat dicens aliquando : verum est, aliquando⁸ : non est ita, aliquando beatam virginem interpellans, ne discederet ab eo, aliquando accusantes⁹ constanter¹⁰ redarguens; qui¹¹ inter cetera dixit : « O¹² bone Ihesu, condona¹³ hoc modicum, ne¹⁴ peccata modica me dampnent ». Cui supprior ait : « Quid est¹⁵, frater karissime, computantur peccata modica inter magna? » « Heu, inquit, ita », gravissime gemens. Cum autem moneretur a superiore, ut nullo modo diffideret¹⁶ eciam si¹⁷ angelus de celo¹⁸ aliud suaderet, quia salvator misericors est, respondit infirmus vultu exillarato : « Revera misericors est¹⁹ ». Et post modicum expiravit²⁰ anno domini M^o·CC^o·LVII° in festo pentecostes.

§ III. Cum frater Ricardus *a*), lector²¹ in Anglia, morti appropinquasset²², ait : « Fratres, orate pro me, quia cito terribiles apparebunt ». Post hoc cepit oculos terribiliter huc et illuc²³ convertere et admirabilis timoris signa vultu et gestu monstrare. Tandem ad se²⁴ rediens ait : « Benedictus Deus, salvatus sum ad instanciam fratrum nostrorum²⁵ et fratrum minorum, quos semper dilexi ». Et glorificans Deum emisit spiritum.

§ IV. Frater Alanus, prior fratrum predicatorum in Eborato *b*), civitate Anglie, ad extrema deductus²⁶ cepit vultu horrescere et terribiliter clamavit²⁷ : « Maledicta sit hora, in qua religiosus fui ». Et siluit; et post paululum facie serenata subridens ait : « Non, non, imo benedicta sit hora, in qua intravi²⁸ ordinem et benedicta sit gloriosissima mater Christi²⁹, quam semper dilexi ».

Quomodo frater Ricardus in extremis vidit terribilem visionem.

Visio fratris Alani in morte quam terribile erit videre demones.

1) Christus om. A C. — 2) venit A B C. — 3) fiater E G. — 4) predictus E G. — 5) fuit E: testatur G. — 6) sufficiebat C. — 7) cum A B: cum timore Dei C. — 8) verum esse, aliquando non esse ita A C D. — 9) aliquando actus suos constanter... E. — 10) constanter add. in marg. C. — 11) qui inter cetera dixit om. B. — 12) o om. A C: o, inquit inter... bone... B G. — 13) dona E: michi add. A B C. — 14) ne — dampnent om. D E. — 15) quid est om. G: est om. B. — 16) dissereret E. — 17) etsi A C. — 18) celis E. — 19) est om. A C. — 20) D. incipit par. III. cum : anno... — 21) lector om. E. — 22) appropinquaret A C D — 23) horribiliter huc illucque A C G; illucque B. — 24) ad se om. A B C. — 25) meorum A. — 26) defunctus E. — 27) clamare A B C. — 28) in add A C. — 29) Dei E.

a) De fr. Ricardo vide supra lib. IV, cap. VI, § II, p. 165 — *b*) Eboracensis (York) conv. fund. a. 1227. Anal. II. l. c.

Et iterum tacuit. Fratres autem, qui in circuitu¹ erant, hec audientes cum lacrimis orabant pro eo. Post duas autem horas dixit fratri², qui ei assistebat: « Voca fratres meos, quia³ exaudivit Deus oracionem⁴ ipsorum ». Quibus ingressis ait: « Vos de primo verbo, quod dixi, turbati fuistis⁵, sed hec est⁶ causa verbi: Apparuerunt⁷ michi demones terribiles parati⁸ ad rapiendum⁹ animam meam et pre timore extra me hore¹⁰ maledixi diei mee et dico vobis, fratres, si factus esset¹¹ hic unus ignis de ere mixto¹² cum sulfure, qui duraret ab hoc loco usque ad finem terre et daretur michi opcio, utrum mallet per medium illum ignem transire, an¹³ iterum demones in simili forma videre, eligerem cicius transire per ignem¹⁴. Post modicum vero¹⁵ venit illa regina celi, mater misericordie, et effugavit¹⁶ demones; et ea visa concepi spem et pre gaudio risi et horam, qua intravi ordinem et ipsam, que me liberaverat, dominam benedixi ». Hiis igitur dictis post modicum requievit in pace.

De quodam
seculare sacer-
dote, qui infir-
mus habitum
fratrum induit,
sed reiecit sa-
nus.

* 55.

Hee autem omnia narraverunt fratres, qui¹⁷ presentes fuerunt¹⁸.
§ V. In Anglia, rector cuiusdam¹⁹ ecclesie pecuniosus et vicio-
sus infirmatus graviter²⁰ timore mortis habitum fratrum predica-
torum suscepit²¹ et, cum aliquantulum convaluisset, reiecit; et
cum se multis exposuisset* criminibus a pio patre correctus²² est
huiusmodi visione. Videbatur enim sibi soporato in hora quadam
matutinali, quod videret Christum in aere sedere²³ ad iudican-
dum et omnia peccata sua super caput suum esse²⁴ scripta et
infernum²⁵ subtus²⁶ hyantem ad se recipiendum. Cumque territus
ad Christum respiciens²⁷ clamaret, faciem eius vidit terribilem et
sibi plus intollerabilem quam ipsum infernum. Post hec apparuit
ei quidam in habitu fratris predicatoris²⁸ dicens Christo. « Domine,
quid vis de isto? » Et dominus: « Ut solvat precium pro peccatis
aut in infernum vadat ». Evigilans ergo²⁹ et hec secum revolvens
peccata sua cum multis lacrimis confessus est fratri Martino,
lectori³⁰ de Norhamtona³¹ a), et habitum cum multa devocione

1) eius add. E G. — 2) fratribus... assistebant E. — 3) quoniam A C D. — 4) preces A C; dominus oraciones B. — 5) fuistis, quod dixi G; estis B. — 6) est om. E. — 7) apparent E. — 8) parati om. G. — 9) rapiendam B. — 10) factus E. — 11) esset factus E. — 12) mixtus E. — 13) quam E. — 14) per ignem transire A B C. — 15) vero om. A B C; autem D. — 16) fugavit A B C. — 17) ibi add. in marg. C. — 18) fuere B. — 19) quidam B. — 20) pre add. A C. — 21) induxit E. — 22) correptus B E. — 23) sedentem A C. — 24) tunc E. — 25) infernus subtus hyans E. — 26) se add. B. — 27) respiciens ad Christum A C. — 28) predicatorum A B C. — 29) autem B. — 30) fratrum add. G. — 31) Norentana A C G; Norentoria B; Nothamthona D.

a) Conv. Nortanonensis (Northampton) fund. circa a. 1233. Anal. II. p. 370.

resumpsit. Et¹ post mensem iterum infirmatus est; frater autem² confessor eius, cum videret³ eum morti propinquum turbari propter peccata sua dixit: « Noli⁴ timere, karissime, sed⁵ audacter presume de misericordia Dei; et ego quidquid boni⁶ feci in ordine tibi do, dummodo firmiter speres ». Et infirmus hec audiens confortatus gracias egit et perceptis sacramentis cum multa devotione migravit.

Post eius obitum videbat dictus⁷ frater visionem, quod dictus rector sordidissimis⁸ vestibus spoliabatur et candidissimis⁹ induebatur¹⁰; et rogabat eum frater¹¹ ille, confessor suus, quod¹² vestes sibi¹³ similes impetraret a Christo; tunc¹⁴ respondebat¹⁵ defunctus: « Karissime pater, iste sufficiunt michi et tibi ». Hec autem dixit, quia¹⁶ sibi concesserat bona sua, que data non minuuntur, sed¹⁷ magis accrescunt.

§ VI. Frater Dominicus, prior¹⁸ Sanctarenensis in Hyspania, per fratres, qui ibant ad provinciale capitulum, absolucionem a prioratu petebat. Cumque hoc fratres sibi diswaderent, ait: « Certus sum, quod si me non absolvunt¹⁹ diffinitores, dominus, qui summus prior²⁰ est, antequam redeatis²¹ de capitulo, me absolvet ». Quod ita completum est; nam mortuus fuit ante regressum eorum; paulo autem²² antequam moreretur, fratri cuidam coram²³ se sedenti ait: « Ubi est illa domina, que modo hic erat? » Cui frater respondit²⁴: « Bene scitis vos, prior, quod mulieres officinas nostras²⁵ non intrant ». Et ille: « De illa, inquit, muliere²⁶ dico, que puerum Ihesum portabat in manibus; et mirum²⁷, quod eam non videritis²⁸, cum fuerit ante oculos vestros²⁹ ». Post hec cepit se frequenter signo crucis munire. Deinde iunctis manibus et elevatis in celum oculis spiritum suum beate virgini, quam viderat, dedit³⁰.

Quomodo frater Dominicus moriens vidit beatam virginem, et quam malum sit seculares esse iuxta morientes.

Post mortem autem³¹ suam cuidam fratri oranti³² visibiliter apparuit, ut idem frater narravit. A quo cum³³ frater admirans

1) et om. E. — 2) Martinus add. in marg. C. — 3) viderit E. — 4) nolite E. — 5) frater E. — 6) bonum E G. — 7) dictus om. B. — 8) sordidis B; sordidissimus E. — 9) pulcerrimis E. — 10) vestiebatur B G. — 11) frater om. A C; frater ille om. B. — 12) ut D; ut... a Christo impetraret G. — 13) sibi om. A C. — 14) autem add. E. — 15) respondit A B C. — 16) quia dederat in bona B. — 17) immo E. — 18) prior om. B E. — 19) absolverint A C. — 20) prior summus E; prior om. G. — 21) recedatis E; redeatur B. — 22) autem om. B. — 23) ante E; coram se om. B. — 24) cui — respondit om. E. — 25) vestras B. — 26) muliere, inquit, B; speciosa domina D. — 27) miror E. — 28) vidisti B; vidistis E. — 29) nostros E. — 30) reddidit B. — 31) autem om. B. — 32) oranti om. E. — 33) cum quereret frater E

quereret : « Nonne vos frater Dominice¹ mortuus estis? » Respondit : « Mortuus quidem sum² mundo, sed Deo vivo³ et rogo vos, ut denunciatis fratribus, ne in obitu fratrum seculares⁴ intrare permittant; ego enim passus fui⁵, quia in obitu meo seculares⁶ consanguineos meos vidi et eis flentibus carnaliter sum compassus ».

Quomodo facies
fratris Ferandi
splenduit et de pena
cantus.

§ VII. Fuit in conventu predicto⁷ frater quidam, Ferandus *a*) nomine, qui longa infirmitate et multis languoribus fatigatus⁸ decessit; cuius facies post mortem nimio fulgore resplenduit⁹, sicut fratres, qui cum preparaverunt¹⁰, testantur. Postea vero cuidam illorum¹¹ dormienti apparuit; qui cum quereret ab eo, an non mortuus esset, respondit : « Corpore quidem mortuus sum, sed in anima vivo ». Tunc frater ait : « Quid est de fratre Didaco? » Illic de conventu predicto decesserat in tempore illo. Respondit : « Die parasceve¹² celum ingredietur¹³ ». Tunc iterum frater quesivit : « Dicite¹⁴ michi, quare penam sustinuit? » Tunc ille respondit : « Pena¹⁵ est propter vanam gloriam, quam habuit in cantando ». Cum ergo frater iterum¹⁶ quereret, quid esset de fratribus nostris, respondit : « Bene; fratres enim, qui in ordine moriuntur, non pereunt, eo quod beata virgo in obitu eis¹⁷ assistit ». Dixit iterum¹⁸ frater : « Unde sciemus, quod ea, que dicitis, vera sunt? » Respondit : « Hoc vobis signum, quod in ramis¹⁹ palmarum futuro²⁰ campanam non pulsabitis nec processionem solitam facietis ». Adveniente igitur²¹ festo illo subito ab episcopo positum est interdictum in villa et contigit²², ut predixerat²³ ille.

Unde non vanitatem, sed potius veritatem intelleximus in predictis.

* 55'

Pena cuiusdam,
quia habuerat curiosi-
tatem circa
pulehrâ edificia.

Hec scripsit frater Egidius²⁴ Hispanus supradictus²⁵ *.

§ VIII. Defuncto quodam fratre, qui circa edificia nimis²⁶ fuerat curiosus, frater alius eiusdem conventus extra in predicacione

1) frater Dominice om. E. — 2) sum om. B. — 3) vivo Deo A B C. — 4) scolares E. — 5) multa add. in marg. C; ego passus fui molestias quod in... B. — 6) scolares E. — 7) predicto fuit A C. — 8) fatigatus om. E. — 9) splenduit E. — 10) portaverunt C; preparavere B. — 11) eorum B. — 12) pasce E; parasceves A C; futuro add. G. — 13) in celum ingredietur E. — 14) dic michi, queso, quare B. — 15) eius add. B G. — 16) iterum om. A C; qui cum quereret B. — 17) semper add. in marg. C. — 18) ei B. — 19) ramis om. C; die ramis B. — 20) futura die C. — 21) igitur om. B. — 22) contingit E. — 23) predixit E. — 24) Dominicus B. — 25) predictus A B C. — 26) nimis om. B.

a) Continuatores Annalium Ord. (Ad an. 1222, Archiv. gener.) identificant hunc fratrem Fernandum cum eo de quo supra cap. III, § VI, f.; contrarium tenet Sousa (Lib. I, Historia de S. Domingo, cap. XXI). Obiit circa 1223. — Année Dom. I, mars, p. 41.

positus dixit socio suo : « Hodie mortuus est apud Bononiam frater talis senex ». Cui cum ille diceret : « Quomodo hoc scitis? » Respondit : « Vidi in sompnis illum euntem¹ per clautrum quasi manibus et pedibus² repentem³ et portantem virgam, cum qua parietes mensurabat, et duos demones unum a dextris, alium a sinistris cum fortiter verberantes ». Redeuntes igitur ad conventum invenerunt, quod eadem die dictus⁴ frater obierat. Quod cum audissent fratres, oraverunt pro illo⁵ instanter; et post tempus revelatum est alii, quod⁶ per beatum⁷ Nicholaum et Dominicum, quibus dictus senex⁸ valde devote servierat⁹, fuerat liberatus¹⁰.

§ IX. Narravit venerabilis et¹¹ religiosus pater episcopus Ulixbonensis *a)*, frater ordinis nostri, quod frater quidam, qui circa quaternos multum fuerat sollicitus et tenax, apparuit exustus cuidam familiari suo, et¹² querenti, cur ita arderet, respondit : « Ve, ve, de¹³ quaternis istis, qui tantum me cremant ». Cum autem frater¹⁴ quereret ab eo de sua consciencia, quia erat admodum scrupulosus, respondit : « Consule discretos et acquiesce eis¹⁵ ».

De pena alterius et
remedium scrupu-
losorum.

§ X. Frater Gaillardus¹⁶ *b)* supprior fratrum Orthesii¹⁷, cum ad capitulum provinciale venisset Tholosam subito paralysi percussus¹⁸ obmutuit. Cui cum prior provincialis diceret¹⁹ : Hoc tibi, frater, contigit, quia priorem tuum dure exacerbasti²⁰ et quia lingua peccaveras, in²¹ ea puniris », ille vultu simplici²² annuens cepit manum prioris osculari et per collum suum et labia circumducere²³ frequenter. Prior autem compassus illi²⁴ et de hoc maxime, quod²⁵ confiteri non poterat, convocatis fratribus in capitulo orationem pro eo indixit²⁶. Eadem ergo die, frater quamvis²⁷ febri²⁸ graviter estuaret, lingwe officio est plenarie restitutus et gene-

Pena fratris Gail-
lardi de hoc quod
excesserat verbis
circa priorem
suum.

1) euntem illum A B; eundem C. — 2) et pedibus om. E. — 3) reprehendentem E. — 4) frater dictus D; frater ille A B C. — 5) ipso A B C. — 6) quod om. E; aliis quod B. — 7) beatos G. — 8) dictus senex om. B. — 9) servierat om. E. — 10) liberatum E. — 11) et om. E; et religiosus om. B. — 12) et om. E. — 13) ve E. — 14) frater om. A B C. — 15) illis B. — 16) frater G. C E G; Gaillardus A. — 17) Orenensi E; Orthesii A C. — 18) percussit E. — 19) cum dixit tunc prior... E; cum autem... B. — 20) accusaveras E. — 21) eadem B; eciam ea E. — 22) supplici A C. — 23) ducere G; circumducere B. — 24) ei A B C. — 25) quia A C. — 26) fudit B. — 27) quamvis frater E. — 28) febre B E.

a) De eo cf. supra cap. III, § VIg. — *b)* Cum sec. Bern. Guid. conventus in villa Orthesiensi (Orthez seu Ourtès) regulariter positus et receptus est (Martene l. c. VI, p. 486) an. 1253 [non ut legitur in Anal. I, p. 272, anno 1258]; ea quae hic de fr. Gaillardo scribit, evenerunt vel a. 1254 vel 1258; utroque enim anno cap. prov. Tholosae celebratum est sub fr. Gerardo, provinciali (1251-1259.) Probabiliter obiit 1258; in casu nempe quod sit idem ac fr. Galhardus d'Orsaut vel d'Ursaut, de quo legitur in actis cap. prov. Provinciae (ed. Douais, p. 40, 47, 67) quod assignatus fuit an. 1250 conventui Narbonensi pro lectore, pariter 1252 Conv. Agenni pro lectore et anno 1256 ut prior in Tarascone.

raliter et devote confessus¹, communicatus et inunctus tertia die migravit.

De pena fratris
quam paciebatur
propter pulchra
edificia.

Apparuit autem eadem die² in sompnis in villa Orthesii³, que distat a Tholosa per quatuor dietas, cuidam viro honesto et sibi familiari. Videbatur autem ei quasi in ecclesia predicans indutus dyaconi dalmatica, facie prefulgida, collo quasi aureo toto. Cui cum ille familiaris⁴ diceret stupens⁵ insolitum fulgorem: « Nonne, domine, vos estis frater Gaillardus⁶ »? Respondit: « Ego sum, et noveris me⁷ Tholose esse defunctum ». « Unde, inquit, tanta claritas faciei⁸? » Ait⁹: « Ex pura confessione, quam habui ». « Quare, inquit, collum vestrum est aureum? » Ait: « Signum est predicationis et zeli, quem¹⁰ habui animarum ». Post hec traxit eum ad partem et ostendit ei per¹¹ manicam dalmatice quasi totum pectus et latus combustum. Cumque¹² ille stupescens¹³ quereretur, quid hoc¹⁴ esset, respondit: « Ardor nimius¹⁵ et distractio¹⁶, quam habebam pro hedificiis novorum locorum sic me cremant¹⁷. » Cui ille: « Quomodo vos adiuvere poterimus¹⁸? » Respondit: « Si fratres instanter¹⁹ orent²⁰ pro me, quam cicius liberabor ». Hec dictus familiaris sub iureiurando dicto²¹ priori provinciali narravit, qui statim per conventus illos, in²² quibus dictus frater multum distractus fuerat, litteras misit, mandans, ut tali²³ fratri defuncto omnia duplicia solverentur, nec protraheretur²⁴ datum angustianti.

Quomodo frater
Iohannes Bales-
tarii ostendit se
esse in purga-
torio septem
diebus.

§ XI. In conventu Lemovicensi obiit frater Iohannes Balistarii *a*), habundans²⁵ et subtilissimus predicator; qui octava die post²⁶ apparuit cuidam honeste persone sibi familiari, ut ipsa retulit²⁷, magna gloria existens dixitque sibi se fuisse in purgatorio VII diebus, maxime pro²⁸ ingratitude et verbis solacii et corporis recreacione. Interrogatus de pena²⁹ respondit, quod non poterat³⁰ alicui alii³¹ comparari; interrogatus de statu illius, cui apparebat, dixit³² quod non erat ei revelatum, sed si perseveraret,

1) et add. D E. — 2) idem E. — 3) Prenensi E. — 4) familiaris om A B C. — 5) et add. E. — 6) Gillardus A. — 7) me om. B. — 8) faciei om. E. — 9) respondit A C. — 10) que E. — 11) quod E; quasi per B C. — 12) cum E. — 13) stupens A B C. — 14) hoc om A C. — 15) nimis E. — 16) dileccio B E. — 17) locum, si me fratres iuvarent, liberarer. Cui E: construendis add. B. — 18) te poterimus B. — 19) instanter om. E. — 20) orarent E. — 21) dicto om. A B C. — 22) in om. B. — 23) die add. E. — 24) protraherent B. — 25) facundus A. — 26) post mortem octava die B. — 27) in add. B. — 28) pro om. E. — 29) penis G. — 30) poterit E. — 31) pene add. B. — 32) dixit autem quod erat ei B.

a) fr. Iohannes Balistarii fuit unus ex fundatoribus conventus apud Petrogoram (fund. an. 1241) Bern. Guid. Hist. fund. Conv. Praed. ap. Martène l. c. VI, p. 474.

salvus esset; dixit autem¹, quod venialia², que hic reputabantur parva³, postmodum gravia inveniebantur⁴ in pena; interrogatus, quomodo de⁵ purgatorio exivit⁶, respondit⁷, quod dominus misit angelos⁸, qui cum eduxerunt et cantando⁹ ante dominum adduxerunt et quod¹⁰ quanto* magis ascendebat¹¹, tanto plus gaudium suum crevit. * 56.

§ XII. In conventu Tolosano obiit frater Petrus, fervens zelator sui ordinis, et qui multos bonos¹² ad dominum¹³ adtraxit; hic in infirmitate, qua obiit, promiserat cuidam fratri sibi multum devoto, quod postmodum¹⁴ ad eum veniret, si Deo placeret, ut scilicet¹⁵, si bene esset, ei¹⁶ congauderet, si minus bene¹⁷ eum fideliter adjuvaret. Post aliquot igitur menses illi¹⁸ apparens in sompnis dixit, quod in festo ascensionis domini¹⁹ fuerat a purgatorio liberatus. Interrogatus autem, an aliquis de notis sibi fratribus esset²⁰ illic, respondit, quod frater G.²¹ qui Tolose fuerat supprior et infra octavas pasce Lemovicis obierat, adhuc remanserat²² ibi.

§ XIII. Quidam frater valde religiosus et predicator bonus apparuit in sompnis post paucos dies a suo obitu cuidam fratri sibi precaro; qui territus quesivit ab illo²³, quomodo sibi esset; respondit, quod optime et in optimo²⁴; interrogavit autem²⁵ eum frater, quomodo in suo fine tantum territus fuerat, ut videntibus fratribus²⁶ faciem frequenter averteret²⁷ et collum rotaret. Cui²⁸ ille respondit: « Numquid non legisti²⁹, quod scriptum³⁰ est³¹: *quia territi purgabuntur*³² ». Et statim disparuit.

§ XIV. Cuidam fratri valde contemplativo, ut ipsemet narravit, visum est, quod videret³³ fratris cuiusdam quondam mortui corpus in claustro caput solum³⁴ rotabat se super marginem fontis, qui erat propinquus. Cum ergo³⁵ frater quereret, quid hoc esset, respondit: « Ego sum³⁶ frater talis, qui³⁷ multum affligor, eo quod³⁸ vinum purum aliis limphantibus requirebam, ut possem

Quomodo frater Petrus aperuit cuidam fratri se esse liberatum a purgatorio.

De alio devoto fratri qui post mortem apparuit suo familiari socio.

Iob 41, 16.

Pena fratris qui vinum purum biberat, ut bene dormiret.

1) autem om. E. — 2) venialia E. — 3) reputantur minima E. — 4) reputantur in penis B. — 5) a A C. — 6) exisset B. — 7) dixit A B C. — 8) suos add. G. — 9) cantantes E. — 10) quod om. A B C. — 11) ascendebant A. — 12) bonos om. E. — 13) ordinem B. — 14) mortem... si domino B. — 15) scilicet om. G. — 16) ei om. D E. — 17) bene om. B D E. — 18) sibi B. — 19) domini om. B. — 20) erat E. — 21) Guillelmus A: Gailardus B G. — 22) remansit E G. — 23) eo A B C. — 24) statu add. E. — 25) eciam E: interrogatus ab eodem B. — 26) fratribus videntibus A B C. — 27) adverteret E. — 28) et ille A C: cui ille om. B. — 29) legistis G. — 30) scriptum est om. G. — 31) et add. E. — 32) turbabuntur B. — 33) viderat E. — 34) autem rotabatur super rotam fontis E. — 35) autem A B C. — 36) sum om. B. — 37) qui om. B. — 38) ego quidem E G.

dormire¹; sed orate pro me, quia propter hoc sic est ostensum ».

Ex predictis igitur patet, quod fratres pro parentum affectu, pro vana gloria vocum, pro curiositate hedificiorum, pro amore et tenacitate librorum, pro vehemencia questus, pro aviditate bibendi, pro tarditate confitendi, pro irreverencia ad prelatos, pro distraccione secularium negociorum, pro ingratitude beneficiorum, pro nimia recreacione corporis², pro solaciis et levitate verborum et pro excessu, quamvis utilis credatur, et pro aliis, que nobis videntur levia, graviter in obitu et post obitum puniuntur. Unde expedit cavere ab hiis et si contigerit³, hic urere, hic secare, ut⁴ in eternum nobis⁵ parcatur.

CAPUT SEXTUM.

De insidiis diaboli
qui calcaneum
observat.

§ I. Narravit frater Raymundus⁷ de Lausana supradictus *a*), et hoc ipsum scripsit magistro⁸, quod⁹ in conventu Lugdunensi Francie, cum quidam frater, Petrus nomine, laboraret in extremis dixit presentibus¹⁰ priore et ipso fratre : « Quid facis hic, cruenta bestia? » Tunc prior ait : « Quid est hoc frater? » Respondit : « Demon hic latet¹¹ sub pelle vetule male¹²; sed in me non prevalebit, quia fides vera me salvat¹³ ». Et paulo post¹⁴ decessit.

Quomodo quidam
novicius a dyabolo
deceptus nec horas
legere voluit, sed
non perseverabat.

§ II. Fuit infirmus Neapoli¹⁵ novicius quidam, cui apparens dyabolus transfigurans se in angelum lucis¹⁶ persuasit¹⁷, ut nulli de cetero loqueretur. Habebat autem in memoria quoddam peccatum, quod numquam fuerat confessus. Cum ergo nollet horas¹⁸ dicere nec alicui vellet de aliquo respondere, animadvertentes fratres eum esse seductum, adduxerunt ad eum fratrem Nicholaum de Iuvenacio (*b*), virum sanctum et litteratum, qui rationibus et exemplis ostendit infirmo, illud¹⁹, quod tacebat, seduccionem esse dyaboli, qui sic eum illaqueabat, ut secum eum pertraheret²⁰ ad infernum. Tandem igitur²¹ rationibus et oracionibus fratrum

1) eo quod purum vinum facit dormire B. — 2) corporum A C D G. — 3) contingit E; contigerint A. — 4) ut om. E. — 5) nobis om. E. — 6) Pars XXIII. Quomodo insidiatur dyabolus morientibus. Et primo quomodo frater Petrus moriens vidit eum in specie vetule primum. B; tit. om. E. — 7) R. de Lausanria E. — 8) magistro add. in marg. C. — 9) et E. — 10) presente A B C. — 11) iacet E. — 12) male vetule A C. — 13) salvat me E. — 14) post paulo E. — 15) Neapolim B. — 16) peccatum quoddam ad memoriam reduxit, quod numquam fuerat confessus, suadens ei, ut nulli de cetero confiteretur illud vel aliquid loqueretur... A. — 17) ei add. B. — 18) hoc A C. — 19) id A C; istud G. — 20) eum secum traheret A C; prottraheret E; secum om. B. — 21) igitur om. B.

a) cf. supra cap. III, § VII, not. b, p. 264. — *b*) de eo supra lib. IV. c. XXII, p. 210; I.V. cap. IV, § XIII, p. 275.

de faucibus dyaboli erutus, locutus est¹ et confessus et dyaboli fraudem detexit; et post modicum in sancta confessione decessit.

§ III². In conventu Bononiensi cum quidam alius novicius laboraret in extremis³, debitis sacramentis receptis⁴ devote, apparuerunt ei duo demones in specie bonorum angelorum et dixerunt ei : - Tu ita gravis es, quod non possumus te in regnum nostrum recipere, sed si vis nostrum sequi consilium, post paucos dies veniemus ad te et introducemus in eandem gloriam, quam habemus ». Quibus cum assensum preberet, preceperunt ei, quod ita stricte servaret silentium, quod nichil amplius loqueretur. Quo promittente⁵ discesserunt ab eo, reducentes ei ad memoriam unum peccatum mortale, quod nulli umquam fuerat ex ceca⁶ oblivione confessus. Visitavit autem eum quidam bonus frater sibi familiaris et ex tam officioso silencio intelligens has esse malignorum astucias et⁷ rationibus et sanctorum exemplis ei ostendit, quomodo demones calcaneum observantes fideles sub specie sanctitatis maxime in fine nitantur decipere; ad cuius exhortacionem inspiratus, advocato fratre Herrico⁸ de Brachio, sancto viro⁹, peccatum illud fuit ei confessus et auctoritate prioris plenus absolutus narrans per ordinem predictam dyaboli illusionem coram pluribus fratribus. Qui presens fuit hoc retulit.

Quomodo duo demones in bona specie apparuerunt cuidam novicio suadentes ei servare silentium.

§ IV. In conventu Avinionensi Provincie fuit quidam frater, nomine Bertrandus¹⁰, predicator et cantor devotus, qui quadam nocte hyemis in lecto positus cepit¹¹ cantare : *Crucifixus surrexit a mortuis*¹², et subito vocem audivit : « Cave tibi, frater, quia non videbis illud¹³ tempus, quo ista cantantur ». Quod ipse retulit cuidam fratri bono, qui michi narravit hoc¹⁴. Post hoc¹⁵ missus Arau^{sicam}¹⁶ a) civitatem, in qua fuerat natus, cepit graviter infirmari; fecitque se ad domum fratrum minorum portari; ubi cum iam in mortis periculo esset, dixit¹⁷ confessori suo astanti : « Removete¹⁸ pro Deo¹⁹ de super me caseos istos; multum enim me premunt ». Quesierat autem²⁰ pro necessitate²¹ fratrum multos

Quomodo frater Bertrandus ammonitus est, ut non viveret usque ad festum pasche.

* 56'

1) est om. B. — 2) h. par. om. A D E G. — 3) novicius alius in extremis laboraret B. — 4) susceptis B. — 5) dicto B. — 6) excecata B. — 7) et om. B. — 8) Henrico B. — 9) plenius add. B. — 10) Bertrandus nomine A C G. — 11) ad se add. A C D; apud se add. B G. — 12) antiphona S. Crucis pro tempore Pascali. — 13) id A C. — 14) hec A C. — 15) hec A C. — 16) Aurasicam B E. — 17) dixit om. E. — 18) remove E G. — 19) propter Deum B. — 20) enim B. — 21) necessitatibus A B C.

a) Orange.

caseos in¹ illis diebus. Cumque frequenter hoc diceret et mirarentur astantes, cum nullus ibi caseus esset², tandem confessor eius rem intelligens ait : « Noli timere, karissime, ego auctoritate Dei et ordinis te absolvo, si³ in querendis caseis eum⁴ in aliquo offendisti ». Ille ergo statim⁵ tacuit et post cepit⁶ manum ante faciem ducere quasi abigens⁷ muscas. Cui socius suus dixit : « Quare hoc facis, frater ? » « Demones, inquit, video ». Tunc frater crucem, que ibi erat, sibi tradens ait : « Defendite vos cum ista. » Quam infirmus fortiter⁸ tenens et ea⁹ se signans cepit osculari et flens ait : « *Tu es virga direccionis, virga regni* » et talia multa⁹; et reposita¹⁰ cruce¹¹ in loco honesto, iterum dixit fratri : « Video beatum Augustinum » quem scilicet¹² in speciali devocione habuerat et de quo omni die memoriam faciebat. Cui socius respondit : « Ille magnus sanctus et pater est et vos bene poterit¹³ iuvare ». Post hec cepit cantare, ut poterat, *salve regina*¹⁴ et¹⁵ ipsam¹⁶ cantando migravit ad dominum. Sepultusque est cum magna devocione a fratribus minoribus et a tribus fratribus nostris, qui nobis hec omnia retulerunt¹⁷.

Ps. 44, 7.

De quodam
iuvane qui cruce
in celo
viderat et cui
morienti apparuit
diabolus.

§ V. In conventu Marsiliensi fuit infirmus quidam frater iuvenis¹⁸; hic cum iam quasi mortuus a fratribus circumstantibus¹⁹ servaretur et tota nocte exaltacionis sancte crucis agonizasset, subito cepit extendere brachia et clamare : « Ecce crucem domini in celo video, cuius festum in terra hodie celebratis ». Tunc prior stupefactus crucem parvulam²⁰, que²¹ ante ipsum more decedencium posita erat, ei offerens²² ait : « Ecce²³, fili, crucis Dei signum ». Qui respondens ait : « Ego quam dicitis non video, sed veram Christi crucem iam cerno²⁴ in celis ». Et cum ei²⁵ crux iterum²⁶ offerretur, ter vel quater eadem²⁷ replicavit, increpans astantes et dicens : « Nonne eam rutilantem videtis ? » Post hoc²⁸ priori cum gemitu ait : « Ecce quam fraudem michi voluit²⁹ facere inimicus; veniens enim cum magna caterva demonum, me ut servum suum caperet, conabatur. Cumque hoc negarem penitus

1) in om. A C; in diebus illis om. B. — 2) adesset B. — 3) sed E. — 4) eum om. A B C; Deum D. — 5) ergo statim om. B. — 6) suam add. B. — 7) abiens G. — 8) sortitus B. — 9) eam E. — 10) similia B. — 11) reportata A C. — 12) cruce om. E. — 13) scilicet om. B. — 14) potest B G. — 15) misericordie add. E. — 16) in add. E. — 17) ipsum A. — 18) reciderunt E. — 19) Stephanus add. in marg. C. — 20) circumstantibus om. A B C. — 21) parvam A C. — 22) sibi add. A C; ibi add. B D G. — 23) offerens A C. — 24) animadverto E. — 25) Christi add. E. — 26) iam E. — 27) tandem E. — 28) hoc om. A B C. — 29) voluit michi A C.

et Christi me¹ servum discipulumque² dicerem, ait : « Imo meus servus es, quia cri vinum contra consilium medicine et sine licentia solus bibisti ». Tunc prior frater Petrus³ de Casis, vir⁴ valde religiosus, qui hec⁵ michi narravit, infirmo dixit : « Fili, confitere hoc cum⁶ animi dolore et magnum dyabolo vituperium facies⁷ ». Quod cum ille cum lacrimis fecisset, laudans⁸ et⁹ benedicens dominum¹⁰ et beate Marie dicens gaudia obdormivit.

§ VI. Fuit in eodem conventu frater Wilhelmus¹¹ de Locis¹², antiquus et qui a¹³ principio in ordine laboraverat multum; hic nocte, qua obiit, ut michi retulit frater bonus, qui ei assistebat, frequenter ad vicinum parietem quasi territus aspiciebat; forte astabat cruenta bestia, que Martino astitit et in crucis¹⁴ brachio legitur expectasse. Cum autem¹⁵ dictus servitor ab eo quereretur¹⁶, an aliquid malignum videret¹⁷, annuit ita esse. Tunc frater contra parietem et super eum aquam benedictam cum oracione iactavit; ex¹⁸ quo infirmus gavisus ei humiliter inclinavit. Videns autem servitor illum territum ad confidenciam¹⁹ de Dei misericordia et Christi passione²⁰ et de beate Marie adiutorio et huiusmodi animabat eum. Unde cepit flere infirmus et post paululum cum illa devocione decessit. Precedenti autem dominica multum devote predicaverat de versu²¹ psalmi : *Letatus²² sum in hiis, que dicta sunt michi, in domo domini ibimus.*

Quomodo frater Petrus Guillelmus moriturus vidit quandam visionem terribilem.

Ps. 121. 1.

CAPUT SEPTIMUM.

Frater Bertrandus a), vir sanctus et socius beati Dominici et primus provincialis prior fratrum Provincie²⁴, fere qualibet die missam pro peccatis dicebat. Cum ergo²⁵ in conventu Montispesulani frater Benedictus, vir bonus et prudens, hoc advertisset, quesivit²⁶ ab eo, cur raro²⁷ pro defunctis et²⁸ pro peccatis sepius²⁹ celebraret³⁰. Qui respondit : « Quia defuncti, pro quibus orat ecclesia in tuto sunt, et certum est, quod ad salutem pervenient³¹*.

De differentibus subvenire defunctis.

* 57.

1) me om. E. — 2) et discipulum A B C G — 3) Petrus om. E. — 4) vir om. E. — 5) hec om. G. — 6) cum om. E. — 7) facies vituperium A C. — 8) laudans om. A C. — 9) ac B. — 10) Deo A C. — 11) Gherardus B. — 12) locis A. — 13) in E. — 14) dominice add. B. — 15) autem om. B. — 16) quereretur ab eo A C. — 17) videret malignum E; maligni B. — 18) ex — videns om. G. — 19) confitendum B. — 20) confessione G. — 21) illo add. A B C. — 22) beatus E. — 23) tit. om. A C; B. add. et primo quod magis sit subveniendum defunctis quam vivis. Primum. — 24) primus provincialis Provincie fratrum... A C. — 25) ergo om. E. — 26) peccat G. — 27) non A B C. — 28) sed A B C. — 29) sepius om. E. — 30) celebrabat A C G. — 31) perveniunt G.

a) De fr. Bertrando de Garriga cf. supra p. 74, 80.

Nos autem peccatores in multiplici periculo et¹ pendulo² conversamur³ ». Cui frater ait : « Dicatis michi, prior⁴ karissime, si hic essent duo mendici equaliter⁵ pauperes, sed alter omnia membra corporis salva haberet, alter vero careret omnibus, cui prius⁶ subveniretis? » Respondit : « Ei qui minus iuvare se posset. » Tunc frater Benedictus ait⁷ : « Sic sunt defuncti, qui nec os habent ad confitendum⁸, nec aures ad audiendum, nec oculos ad flendum, nec manus ad operandum, nec pedes ad peregrinandum, sed sola nostra expectant⁹ adiutoria; peccatores autem preter¹⁰ suffragia predictis¹¹ omnibus iuvare se possunt ». Cum autem nec sic aquiesceret prior¹², sequenti nocte quidam terribilis defunctus ei apparuit cum¹³ tumulo lingneo eum graviter comprimens, qui plus quam decies eum in illa nocte excitavit et terruit et vexavit. Unde in aurora dictum fratrem Benedictum vocans et ad altare cum lacrimis accedens devote ex¹⁴ tunc pro mortuis¹⁵ celebravit. Hec ab hore ipsius fratris Benedicti audivit, qui ista¹⁶ descripsit.

Quomodo quidam
apparens alteri nunciavit ei penas animarum in purgatorio.

Iob. 19, 21.

§ II¹⁷. Frater quidam ad predicandum missus¹⁸ villam quandam intraverat¹⁹ et ascenderat²⁰ solarium vespere ad pausandum. Et ecce in opposita domo perditii adolescentes ad funus defuncti convenerant et obscenis vacantes lusibus vigilabant. Hec ut audivit frater, flere cepit uberrime perditorum insanias²¹ miseratus. Nec mora, ut se deposuit super lectum, quidam²² astitit, ut sibi visum est, dicens : « Legacione²³ fungor animarum in purgatorio purgandarum; hec enim mandant suis²⁴ in possessionibus derelictis constitutis : *miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus domini tetigit me* ». Et ait : « Frater²⁵, ex²⁶ hiis verbis cras tibi sermonis verba suscipies et refelles ludos execrabiles, quos vidisti²⁷ et induces homines, ut defunctorum amicorum pie subveniant animabus ». Nec²⁸ distulit frater in crastino, sepulto corpore, iniunctam legacionem convenientibus populis indicare; tantumque in illo sermone profecit, ut omnes

1) in add. A B C. — 2) sumus et add. G. — 3) versamur A C. — 4) prior om. B. — 5) equalis E. — 6) primo A C. — 7) frater : Prior, benedicis, sic... E. — 8) nec manus ad operandum, nec aures... E. — 9) expetunt adiutoria et expectant A C G; expectant et expetunt B. — 10) preter om. E; nostra add. B G. — 11) peccatis E. — 12) prior om. B C. — 13) cum stimulo eum graviter pungens B. — 14) ex om. A B C. — 15) sepius add. in marg. C G. — 16) hec G. — 17) § II, III, IV desunt in cod. G. — 18) dimissus E G. — 19) intravit E G. — 20) ascendit B. — 21) perditor insania E. — 22) ei add. B. — 23) legionem animarum E. — 24) suis dilectis in corporibus constitutis E. — 25) fratri B. — 26) ex hiis cras thema suscipies et referes ludos... E. — 27) et audisti add. E. — 28) et non E.

a minimo usque ad maiorem ad¹ tantam lacrimarum habundanciam et amaritudinem² commoveret, ut mirus³ fervor excitaretur in populo defunctis⁴ proximis subvenire et ludos, quos prediximus⁵, execrabiles removerent⁶ a).

§ III. Frater Rao Romanus supradictus b), vir maxime sanctitatis, dixit in collacione coram fratribus, quod unum de illis, que⁷ magis semper timebat⁸, erat, ne cum defunctorum debito moreretur⁹.

Quam malum sit non satisfacere defunctis.

§ IV. Contigit fratrem quendam decedere cum debito defunctorum, qui post longum tempus apparuit in sompnis cuidam suo familiari tristis et totus exustus. Cumque ille quereretur, quomodo tanto tempore non esset totus¹⁰ purgatus respondit :- Quia nullam subvencionem recepi, eo¹¹ quod defuncti alii receperunt suffragia, que eis¹² debebam¹³, et sic misericordiam Dei et vestram adhuc expeto et expecto¹⁴ -.

Quomodo quidam defunctus cum debito defunctorum puniebatur.

§ V. In conventu Claremontensi¹⁵ c) priore quadam nocte¹⁶ dicente psalmos deambulando per claustrum quidam conversus illis diebus in conventu defunctus tenuit manum eius dicens : - Prior, dicatis fratribus, quod male faciunt, quia¹⁷ non solvunt michi debitum meum -. Prior autem intelligens vocem et manum sentiens neminem vidit et pavescens¹⁸ convocatis fratribus in capitulo, quod audivit¹⁹, retulit et invenit, quod multi adhuc ei²⁰ non solverant, quod debebant. Unde monuit²¹, quod non protraherent datum angustianti.

Quomodo quidam conversus apparuit suo priori conquerens, quod fratres ei non satisfacerant.

§ VI. Frater quidam Lombardus, qui magnus fuit predicator et ordinis zelator, quadam tristitia absorptus, cum causa recreationis ivisset ad fluvium sine licentia²² balneatum, expectante socio a foris, in satis parva aqua submersus est, licet bene sciret natare. Frater autem quidam²³, qui cum tenerrime diligebat, dedit se totum ad orandum pro eo. Cum ergo multis lacrimis frequenter²⁴ se mactaret pro eo, quadam nocte apparuit ei in

Pena cuiusdam qui balneando quesivit suas reereaciones.

1) ad om. E. — 2) et amaritudinem om. B. — 3) miris E. — 4) populis sive add. B. — 5) predixit A C. — 6) amoverunt C; remove A; removerunt D. — 7) quod magis timebat semper E. — 8) timuit B. — 9) hic incipit D. cap. VII: de differentibus subvenire defunctis. — 10) totus om. B; tantus E. — 11) et E. — 12) eis om. B. — 13) debebantur C. — 14) expeto et om. E. — 15) Clarimontis A C. — 16) dominice add. in marg. C. — 17) quod D E. — 18) expavescens B. — 19) audierat D E. — 20) ei om. B. — 21) ammonuit B. — 22) sine licentia om. B. — 23) quidam om. E. — 24) frequenter om. B.

a) Idem fere iisdem verbis narrat Thom. Cantiprat. l. c. p. 376 et 377, dicens hoc a fratre quodam narrante audisse. — b) Vide p. 197, § VII. — c) Clermont en Auvergne cf. p. 256 not. a.

sompnis cum cappa vili et capucio rupto. Cum autem frater quereret, quomodo sibi esset : « Non sum, inquit, dampnatus, sed vehementer crucior¹ in flamma ». Et ostendit ei² brachia, que sine licencia³ lascive ad natandum extenderat maxime usque ad ossa cremari. « Possumne, ait⁴ frater, tibi in aliquo subvenire? »
 * 57/ « Potes, inquit*, orando⁵, celebrando et inducendo alios fratres, ut debitum solvant⁶ et gratiam superaddant ». Cumque⁷ frater hoc amicis specialibus⁸ et fratribus revelasset et instanter pro eo orare fecerat⁹, idem¹⁰ alia nocte apparuit ei in pulcro habitu¹¹ et querenti, quomodo sibi esset¹², respondit, se¹³ bene esse, sed adhuc optimum¹⁴ expectare; et multa de purgatorio et paradiso disseruit sibi¹⁵.

De quodam devoto fratre Mattheo, qui puniebatur ideo, quod fratres non solverant sibi debitum.

§ VII. Fuit in Hyspania frater Mattheus, lector et predicator devotus et inter fratres, cum studeret Parisius et in sua provincia cum legeret valde religiosus. Hic post IX¹⁶ dies sue defunctionis cuidam fratri oranti apparuit; et cum quereret frater¹⁷, quomodo sibi esset, respondit : « Bene, quia modo purgatus ad Christum¹⁸ vado ». Frater territus ait¹⁹ : « Quomodo tantum in purgatorio fuistis²⁰? » At²¹ ille : « Hoc fecit negligencia fratrum; si enim statim solvissent debitum²², infra diem terciam evolassem ».

CAPUT OCTAVUM.

De malo eventu apostatarum.

Cum de felici obitu fratrum²⁴ et penoso²⁵ superius dictum sit²⁶, restat, ut de miserabili eorum fine, qui fraternitatem non dilexerunt nec nobiscum remanserunt²⁷, sed ut²⁸ apostate deseruerunt domicilium suum, quedam²⁹ subiungamus.

§ I. Quidam antiquus in ordine et litteratus et eloquens et valde gratus³⁰ magnatis amore cuiusdam fratris sui carnalis ad hanc devenit miseriam, quod ordinem dereliquit et intendens alchimie, ut fratrem ditaret, Sardiniam devenit, quia ibi mineras

1) cruciatus B. — 2) illi E. — 3) sine licencia om. B. — 4) ait om. E. — 5) et add. E. — 6) solvant debitum E. — 7) cum ergo A C; autem B. — 8) spiritualibus B. — 9) faceret B G. — 10) iterum quadam (D : alia) A C D; item E; iterum B G. — 11) et facie decora, sed palida parumper, et... add. G. — 12) erat D E G. — 13) sibi A C. — 14) oportere modicum B. — 15) ei disseruit B. — 16) XIX. E. — 17) frater om. B. — 18) ad Christum om. E. — 19) et add. A C D. — 20) fuisti B. — 21) ac A C. — 22) debita E. — 23) tit. om. E; et de miserabili fine eorum add. G; Pars XXV. De apostasia fratrum. Et primo de quodam apostata, qui habuit tot pediculos in morte, quod sepiliri vix poterat. Caput primum. B. — 24) pariter add. A C D. — 25) et penoso om. G. — 26) est A C E. — 27) remanserunt nobiscum A C G; remansere subiungamus B. — 28) aliquid A C. — 29) sed ut... suum pauca exempla ponamus C. — 30) graciosus B E.

terre ad hoc utiles esse audierat, et quia tucius latitabat; nam fratres¹ non morabantur in insula illa *a*). Cum ergo annum et plus in huiusmodi fraude temere consumpsisset, infirmatus ad mortem cum nullum fratrem posset invenire, dixit duobus clericis, qui errabant² eum ipso: - Ecce, karissimi mei³, morior extra sanctum⁴ ordinem, quem ut⁵ miser et carnalis reliqui. Habeo autem habitum ordinis in mautica mea⁶, quem rogo, ut⁷ michi⁸ quam cicius⁹ imponatis, ut saltem sepelliar in eo -. Cumque hoc illi¹⁰ facere vellent, subito de corpore ipsius¹¹ tot ebullierunt pediculi, quod clerici territi et iam ipsis vermibus cooperti fugerunt, nec¹² ipsum defunctum plene¹³ terra obruere propter pediculorum multitudinem potuerunt.

§ II. Alius quidam de nobilioribus provincie sue¹⁴ ordinem exiens aborrentibus eum amicis¹⁵ ad tantam devenit miseriam, quod rapinis et furtis se sustentabat utcumque¹⁶. Tandem cum quodam excommunicato et usurario publico multo tempore vixit¹⁷, scribens eius debita et filium¹⁸ docens; et post inter excommunicatos miserabiliter est defunctus.

De alio apostata qui furtis et rapinis se sustentabat.

§ III. Alius quidam, qui a fratribus propter peccata sua¹⁹ fuerat²⁰ vinculatus, ordinis fugiens disciplinam a domino papa impetravit, quod monasterium beati Victoris *b*) Marsiliis²¹ intraret. Quo recepto ibidem, quia valde graciosus predicator erat, multum gavisi sunt monachi; abbas autem ut magnum magistrum secum eum²² ducebat. Infra autem paucos annos sedicionem maximam²³ inter abbatem et monachos et inter monasterium et Aquensem²⁴ *c*) archiepiscopum concitavit, in²⁵ quibus dictum monasterium multa millia expendit et parum profecit. Tandem abbas et monachi derisorem²⁶ illum eiecerunt a suo cetu et abiurare²⁷ totam provinciam compulerunt.

De alio apostata.

§ IV. Item alius apostata noster in monasterio Case Dei *d*) De quodam doctore et inquisitore heretice pravitatis, sed apostata.

1) nam fratres add. in marg. C. — 2) habitabant cum illo B. — 3) mei om. B G. — 4) fratrum B C. — 5) et E. — 6) nostra A C. — 7) quod D G. — 8) ut michi om. E. — 9) quatinus E. — 10) cum illi B. — 11) illius B. — 12) super... terram A C. — 13) vix G. — 14) sue Provincie E. — 15) amicis eum rogantibus B. — 16) ubique B; aliquantulum D E. — 17) fuit E. — 18) eius add. A B C. — 19) sua om. E. — 20) fuerat om. A C E. — 21) Marsiliensis A B C. — 22) eum secum A B C. — 23) magnam A B C. — 24) Aquisiensem B; Arquensem E. — 25) pro E; in om. B. — 26) decisorem G. — 27) adiurare contra eum B.

a) Fratres nostri circa annum, 1254 primum conventum in Sardinia fundaverunt. — *b*) Monasterium canonicorum Regularium Massiliae (Marseille). — *c*) Aix. — *d*) Monasterium Case Dei situm est in territorio Podiensi (Puy).

De quodam inquisitore heretice pravitatis, sed postea apostata.
58.

receptus illud¹ multis discordiis et debitis laceravit; tandem ipsum cum dedecore expulerunt.

§ V. Fuit alius² quidam in Francia habens officium inquisitionis contra hereticos in³ tanto nomine, quod fere⁴ tota Francia tremebat^{5*} a facie eius et ipsum in maxima⁶ reverentia habebant etiam omnes magni⁷. Hunc cum propter superbiam suam et quia⁸ non volebat⁹ se regere secundum¹⁰ consilium maiorum suorum confidens de populari¹¹ favore¹², fratres¹³ Parisius¹⁴ diu tenuissent in vinculis, tandem a domino papa¹⁵ eius obtinuerunt amici¹⁶, ut solveretur et alium intraret ordinem. Qui primo ad fratres de Trinitate, dehinc ad illós de sancto Victore intravit; sed ab utrisque propter mala sua expulsus tandem Claram Vallem¹⁷ a) intravit; ubi cum primo in magno esset¹⁸ honore¹⁹, tandem²⁰ deprehensus²¹ eius miseriis, quas Deus diu non permisit latere²², ad vilem statum reductus²³ est in illo conventu et sic coram multis confusus²⁴ post tempus modicum cum²⁵ verecundia magna et multo dolore decessit²⁶.

De pena alterius apostate.

§ VI. Alius quidam, qui Parisius sententias legerat, cum propter quasdam restrictiones sibi factas apostatasset²⁷ et post de curia rediens, ad quam iverat²⁸, ad Premonstratenses²⁹ intrasset³⁰, eo quod petens recipi³¹ non potuit obtinere, quod recipere-tur in provincia³² sua³³, in qua³⁴ scandala fecerat, ipso die pasche morbo caduco et³⁵ horribili percussus³⁶ est; cumque nec sic resipisceret, iterum cadens paralyticus³⁷ Parisius, ubi in theologia rector fieri aspirabat, miserabiliter est defunctus³⁸.

De alio apostata submerso.

§ VII. Alius in Francia valde³⁹ graciosus et in multis dotatus bene⁴⁰ cum ex quadam turbacione⁴¹ apostatasset⁴² et suus provincialis obtulisset⁴³ petenti misericordiam, quod in alio⁴⁴ quodam

1) ipsum A B C; eum G. — 2) autem B. — 3) in om. E G. — 4) fere om. E. — 5) timebat A C. — 6) magna B. — 7) magistri A C. — 8) quod E. — 9) uolebat B. — 10) ad G. — 11) proprio E; populi B D. — 12) cum add. B; et add. A C. — 13) propter insolencias suas add. in marg. C. — 14) Parisius om. A B C. — 15) papa om. B. — 16) eius amici E. — 17) Claravalle B; Clarenvallem E. — 18) esset in magno E. — 19) errore E. — 20) cepit seminare discordias add. in marg. C. — 21) premisis miseriis E. — 22) diu latere A C. — 23) redactus A B C. — 24) confessus G. — 25) cum om. E. — 26) recessit E. — 27) apostatasset om. E. — 28) et add. E. — 29) apud Monstratenses B. — 30) introisset A C. — 31) recipi om. A C. — 32) patria B E. — 33) sua om. A C. — 34) ubi B. — 35) et om. B G. — 36) passus E. — 37) sine confessione et sacramentorum percceptione Parisius G. — 38) inter Premonstratenses scolares de proprio et furtis suspectus probabilibus coniectis add. G. — 39) alius valde in Francia fuit... C. — 40) bene om. C. — 41) tribulacione B C. — 42) apostatasset E. — 43) ei add. B G. — 44) aliquo B C G.

a) Clairvaux.

conventu faceret eum recipi, si vellet, propter quasdam causas rationabiles¹ nolens eum recipere in conventu, unde exierat, superbe respondens recessit ab eo; et ecce post modicum tempus, cum² transiret quoddam brachium maris³, subito submersus⁴ est versus Rupellam⁵ a).

§ VIII. Frater quidam alius⁶ valde nobilis et de comitum parentela ingressus ordinem et aliquantulum in eo commoratus⁷, allegans, quod ipsum non poterat sustinere, impetravit licenciam a papa, quod ad quosdam regulares canonicos se posset transferre. Quod cum fecisset, electus est⁸ in prepositum canonicorum illorum⁹; appellatum est, ivit ad curiam, litigavit diu, tandem obtinuit et, cum rediret¹⁰, in ipsa via decessit quam cito post dignitatem obtentam.

§ IX. Quidam alius bene dotatus in naturalibus et valde graciosus in cantando, in legendo, in scribendo, in predicando¹¹, in dictando, decorus corpore, acceptus hominibus, cum restringeretur a discursibus, in quibus erat¹² libenter, quia reputabant¹³ hoc sui maiores expediens, impetravit licenciam a¹⁴ papa, mediante quodam episcopo, qui ei secundum carnem attinebat, ut¹⁵ posset se transferre ad quandam abbaciam regularium canonicorum, in qua ut creditur, intendebat¹⁶ in abbatem promoveri illo episcopo¹⁷ mediante. Factum est autem in die anniversaria, qua habitum nostrum deposuit et alium assumpsit, quod quidam¹⁸ exercitarent se in curia abbacie illius ad signum cum sagittis, ipso presente et¹⁹ aspiciente. Cum ergo unus traheret et percussisset in quodam loco, sagitta quasi retro rediens versus illum, percussit illum in uno oculo²⁰ et gravissime vulneravit²¹. Cum autem Parisius deportatus fuisset ad habendum remedium ibidem²², nullo valens medicamine curari cum²³ dolore et angustia vitam quam cito finivit.

1) rationabiles causas B C. — 2) dum B G. — 3) fluminis B. — 4) submersus om. B. — 5) versus Rupellam om. A E; haec par. in cod. A sic sonat: Item alius in ordine valde graciosus et dilectus ab omnibus, cum quadam perturbacione apostatasset et suus provincialis obtulisset ei misericordiam, ad tantam devenit miseriam, quod vix poterat necessaria invenire. Cum autem quandam naviculam ascendisset, subito submersus est. — 6) alter B. — 7) moratus A B C. — 8) est om. E. — 9) illorum om. B C. — 10) tandem — in om. E. — 11) in predicando om. E. — 12) quibus intendebat B. — 13) iudicabant A C. — 14) domino add. E. — 15) ut — intendebat om. E. — 16) attendebat G. — 17) episcopo illo E. — 18) iuvenes add. A C D; iuvenis exercitaret B. — 19) presente et om. E. — 20) oculo om. E. — 21) vulneratur in oculo E. — 22) ibidem remedium nullo medicamine valens... E. — 23) cum om. E G.

a) La Rochelle.

De lamentabili
interitu alterius
fratris apostate.

• 58'

§ X. Alius quidam mirabiliter dotatus¹ in naturalibus² et graciosus et dilectus ab omnibus levitate ductus exivit ordinem et factus est monachus niger *a*). Datus est autem ei quidam nobilis prioratus in quadam* civitate Lombardie, que aderebat domino Chunrado³, filio domini Frederici, quondam imperatoris⁴. Inde ergo factus familiaris domino illi Chunrado propter sensum et gracias, quas habebat, factus est magnus in curia eius; ubi exponens se⁵ vanitatibus secularibus habebat canes et aves et se in venacionibus occupabat. Cum autem die quadam veniens Salernum premisisset familiam⁶, ut pararet hospicium, et postea veniens posuisset se ad mensam, ecce in ipso principio comestionis reclinans ad parietem⁷ caput subito exspiravit.

De alio apostata
magne auctoritatis.

§ XI. Fuit quidam alius in Francia grandevus⁸, veneranda persona, litteratus, predicator bonus, notus in curia regis et⁹ universitate Parisiensi et fere ubique apud magnos. Hic cum diu discurret et fructum magnum fecisset, tandem a maioribus suis propter quedam, que audiebant, restrictus est, ne tantum discurreret; et oblatum est ei pro sui reverencia, quod esset quocumque¹⁰ sibi placeret, in infirmitorio vel hospicio et ad labores conventus¹¹ communes non teneretur propter suam senectutem et debilitatem¹². Sed ille dyabolo swadente hoc impacienter ferens ivit¹³ ad curiam, que tunc erat Lugduni *b*), et impetravit¹⁴ per magnos amicos, quos habebat, ut posset ad alium ordinem se transferre. Rediit cum litteris et¹⁵ mutavit habitum. Factum est autem, Deo vindicante in eum¹⁶, quod¹⁷ qui ante in habitu ordinis recipiebatur ut angelus Dei ubique¹⁸, non solum non inveniret aliquam religionem, que eum vellet recipere, sive alborum *c*) sive nigrorum, sed eciam vix hospicium inveniebat ad caput reclinandum. Unde et quidam eius nepos, qui per procuracionem eius¹⁹ fuerat canonicus in²⁰ quadam nobili ecclesia factus²¹, qui cum, dum esset in ordine in²² omni reverencia habebat, vix eum

1) indotatus E. — 2) temporalibus B. — 3) Corrado A C: Conrado B. — 4) quondam imperatoris om. G: filio quondam domini Frederici imperatoris B. — 5) se om. E. — 6) familiam alios ad hospicium B. — 7) ad parietem om. E. — 8) grandeva E. — 9) in add. A B C. — 10) ubicumque A C: ubique B. — 11) communes B: conventus add. in marg. C. — 12) debilitatem om. B. — 13) illic E. — 14) et impetravit om. E. — 15) et om. D E. — 16) eo G. — 17) quod ante habitum E. — 18) ubique ut angelus A C. — 19) eius om. G. — 20) in quadam nobili ecclesia B: Cameracensis qui eum add. G. — 21) qui per eius procuracionem factus fuerat canonicus A B C. — 22) in om. A C.

a) Sub nomine monachorum nigrorum intellige Benedictinos. — *b*) Innocentius IV. die 2. dec. 1244 pervenit Lugdunum ibique mansit usque ad d. 19. aprilis 1251. Rayn. l. c. ad 1244 et 1251, p. 410. — *c*) Sub nomine monachorum alborum intellige Cistercienses.

videre volebat aut ei¹ aliquid impertiri². Pergens ergo³ de loco ad locum tamquam miserabilis et⁴ abiectus, cum venisset ad quendam locum vicinum conventui Atrebatensi⁵ a), de quo fuerat aliquando⁶, incurrit infirmitatem extremam. Sed antequam fratres venissent, quos vocari fecerat, — et non distabant⁷ nisi per duas leucas — defunctus est. Verum⁸ pietas divina meritis⁹ illorum, quos ad penitentiam traxerat, ut credi potest, in fine respexit illum. Nam coram sacerdote et domina ville et aliis pluribus¹⁰ graviter se accusans et ordinem supra modum extollens et se indignum tali habitu iudicans, facta confessione et sacramentis devote receptis¹¹, migravit.

CAPUT NONUM.

Ad laudem et gloriam Ihesu Christi referimus, que¹³ fratres de Hispania nobis de fratre Pelagio Hyspano scripserunt.

De hiis qui miraculis claruerunt post mortem.¹²

Hic cum diu in predicacionis officio et confessionum¹⁴ audicione fideliter et¹⁵ ferventer et humiliter laborasset, tandem in regno Portugalie in conventu Columbrie¹⁶ b) coram¹⁷ positis fratribus et orantibus in domino requievit. Post tempus aliquod cum fratris cuiusdam¹⁸ defuncti fossa iuxta suum¹⁹ tumulum fieret²⁰, ipsum fossorem et fratres, qui affuerunt²¹, odor mirabilis et nebula de tumulo eius²² egrediens cum suavitate respersit. Dictus autem fossor habebat filiam gravi infirmitate²³ detentam ita²⁴, ut de lecto surgere non valeret; qui domum regrediens devovit eam fratri Pelagio; que statim surgens accepit amphoram et plene curata aquam de fluvio adportavit²⁵.

Item cum fratres illius loci campanam facerent et per errorem operarii multum de cupro deesset²⁶, frater quidam surgens de oracione accepit de terra tumuli²⁷ fratris Pelagii et in fornacem²⁸ proiecit; et in continenti²⁹ in³⁰ cuprum excrevit; et perfecta³¹ campana superfuerunt de cupro centum virginti sex³² libre,*

* 59.

1) ei om. A C. — 2) impartiri A C D. — 3) ergo om. E. — 4) et om. E. — 5) Atrebatensis E. — 6) aliquando om. E. — 7) distarent A C. — 8) unde B. — 9) preces A C. — 10) multis B. — 11) susceptis B. — 12) tit. om. E; Pars XXVI. De gloriosis miraculis quibus fratres claruerunt post mortem; et primo de miraculis fratris Pelagii. Primum B; de multis fratribus qui... A C. — 13) recurrimus et fratres E. — 14) confessionis B. — 15) et om. D E. — 16) Colimbrie A C. — 17) cum E. — 18) cuiusdam om. B. — 19) eius B. — 20) et add. B. — 21) aderant B. — 22) eius om. B. — 23) gravitate G. — 24) ita om. B. — 25) asportavit B. — 26) esset E. — 27) tumuli om. G. — 28) formantem E. — 29) statim B. — 30) in om. D E G. — 31) facta A B C. — 32) L·XX·L·VI·E.

a) Arras. cf. p. 243, not. a. — b) Conv. Colimbriensis a. 1227 fund. Anal. I, p. 123.

quas¹ preter illa que data² fuerant mutuo³ fratres acceperunt; secundum autem arbitrium operarii deficiebat prius de perfectione campane⁴ pars tertia.

Aliud de eodem. Item uxore cuiusdam infirmitate gravata in costis et stomacho, vir eius apposuit calcionem⁵, que fuerat fratris Pelagii, super locum doloris, statimque curata est. Idem miraculum contigit viro dicto.

Item apud Columbriam cum quidam scutifer vehementer laboraret febrim⁶ acuta et collo eius fuisset apposita ab amicis terra de tumulo fratris Pelagii⁷, febris recessit⁸.

Aliud eiusdem. Item frater quidam eiusdem⁹ conventus cum vehementer febris ureretur, proiecit se super tumulum fratris Pelagii, et febris deinceps eum non invasit¹⁰.

Aliud de eodem. Item¹¹ quidam existens in multis mortalibus, cum non posset, licet vellet, propter cordis duriciam confiteri, venit ad sepulcrum fratris Pelagii rogans affectuose, ut sibi confessionem cum cordis contricione a domino impetraret. Post modicum autem¹² in tantam subito contricionem devenit, quod pre lacrimis et¹³ singultibus, ut ipsius confessor perhibuit, vix potuit confiteri.

Item cecus quidam, qui ipsi fratri Pelagio aliquando confessus fuerat, auditis post mortem ipsius miraculis ipsi se cum multa humilitate devovit statimque visum recepit.

Aliud de eodem. Item quinque demoniaci ad¹⁴ invocacionem eius diversis temporibus curati sunt et¹⁵ ad sepulcrum eius venerunt Deo et sancto eius gratias referentes.

Item quod mirabilius fuit, due Saracene habebant febres apud Columbriam vehementes; que¹⁶ acceperunt de terra tumuli fratris Pelagii et statim divina misericordia sunt curate.

De diversis miraculis fratris Gonsalvi. § II. Item in eadem Hyspanie provincia¹⁷ fuit frater Petrus Gonsalvi¹⁸ a), qui in Tudensi¹⁹ ecclesia honorifice est²⁰ sepultus.

1) iam E. — 2) danda E. — 3) fratres mutuo A B C. — 4) campane perfeccione A C D. — 5) calcem C; calcacionem E. — 6) febrim om. D E G. — 7) statim add. A C D. — 8) et febris eum deinceps non invasit B. — 9) cuiusdam A C E. — 10) et statim febris recessit B. — 11) item om. B — 12) autem om. E. — 13) et om. E. — 14) ad eius A C. — 15) sunt et om. E. — 16) et B E G. — 17) provincia Hispanie A C. — 18) alias Gonsalvum add. D. — 19) Tudertina B. — 20) defunctus et add. E.

a) Anno Domini 1240 ipso festo Resurrectionis Domini obiisse proditur fr. Petrus Gundisalvus in regno Gallicie in civitate Tudensi, cui pater fuit natione Hyspanus, patria Astorgamis, ex nobili prosapia, sed moribus nobilior, et ante ord. ingressum Canonicus fuit primo, et postea decanus factus in eadem ecclesia. Dum autem terrenorum amore

ubi ad invocacionem eius multa fiunt miracula. Unde et venerabilis eiusdem civitatis episcopus plus quam ·CLXXX· miracula¹, per² discretos et fide dignos examinata et per testes³ iurata sub sigillo suo⁴ transmisit capitulo generali, quod est celebratum Tolose anno domini ·M·CC·LVIII·. Inter que miracula leprosi ·V· mundati, demoniaci ·XI·⁵ liberati⁶, ceci, surdi, muti⁷, fistulati, gutturnosi, contracti et diversis febribus laborantes⁸ quam plurimi referuntur.

Cuidam⁹ ex percussione fruticis due spine in oculis¹⁰ remanserunt, que adeo alte intraverunt¹¹, quod nullo modo poterant extrahi vel eciam¹² videri. Invocavit auxilium fratris Petri Gonsalvi et statim ambe¹³ spine per se¹⁴ de eius oculis in eius gremium ceciderunt et perfecte curatus est. Aliud de eodem.

Item mulier, quedam¹⁵ per sex septumanas lac amiserat; unde¹⁶ filium alteri¹⁷ tradiderat, dolens maxime, quia paupercula erat. Facta oracione ad tumulum fratris Petri, cum rediret, invenit se lacte repletam, quo filium¹⁸ enutrivit¹⁹. Aliud de eodem.

Quidam naute²⁰ maris periculo constituti invocaverunt fratrem Petrum Gonsalvi; qui statim apparuit eis dicens : - Assum -. Et confortans duxit eos ad portum. De eodem.

Uxor quedam²¹ in navi parvula, dum fluvium quendam²² transiret, timore concussa²³ parvulum filium habens in humero cecidit, quinquies submersa in profundum²⁴. Sed invocato fratre Petro ab De eodem.

1) et add. A C. — 2) per om. E. — 3) eciam add. A C. — 4) suo om. B. — 5) decem C; novem A D. — 6) liberati om. C. — 7) muti surdi D E. — 8) sanati add. B. — 9) quidam... oculo recepit B. — 10) oculo B C D. — 11) intraverant A B C. — 12) eciam om. B. — 13) ipse A C albe E. — 14) per se om. A C. — 15) que B D E G. — 16) unum B. — 17) alii E. — 18) suum add. B. — 19) enutriret A. — 20) in add. G. — 21) cuiusdam A C D. — 22) profundum C G; profundissimum B. — 23) percussa A C. — 24) profundo C.

nimum delectatus, evanesceret, providente Domino fuit equo deiectus in multo hominum conspectu. Sic autem derisus a mundo, illum deridere statuit, et nostri ordinis habitum suscepit, et maximus morum D. Dominici patris nostri imitator evasit. Qui per tempus aliquod in conventu nostro Vimarenensi in regno Portugalliae aliquando moratus, et praefectus illius fuisse dicitur et inde evangelizandi gratia ad loca circumvicina declinabat. Post plurimos autem labores in vinea Domini excolenda perpessos, ut laborum suorum retributionem perciperet a Domino, fuit in praefata civitate Tudensi infirmitate correptus, et tandem a Domino vocatus ad coenam magnam, quam illi in caelestibus praepararat. Et vita functus fuit per episcopum illius civitatis et pium populum multa cum veneratione in Cathedrali ecclesia sepulturae traditus, quia tunc temporis ordo ibi non habebat conventum. Colitur a populo devotione summa, et navigantium habetur patronus insignis. Anno autem Domini 1258 nostri ordinis patribus in unum congregatis in generali capitulo misit eiusdem civitatis antistes ultra centum et 80 miracula per viros probos et fide dignos, ac testes iuratos probata et suo sigillo munita, quae Domino operari dignatus fuerat ibidem ad sepulchrum eius, ut refert D. Antoninus 3. p. histor. titul. 23. cap. X, 555. Ant. Senens. Chron. p. 73, 74.

- ipsa cum cecidit, et a marito, qui stabat in ripa, ab illo periculo evasit cum parvulo¹ suo*.
- 59' Aliud de eodem. Quidam iuratus dixit, quod, cum per sex² menses febribus affligeretur et esset valde inflatus, ita quod³ vix⁴ posset super baculum ire, apparuit ei frater Petrus⁵ et dixit: « Veni ad tumulum meum et curaberis ». Venit statimque curatus est.
- De miraculis fratris Columbi post mortem. § III⁶. Columbine simplicitatis et serpentine prudentie vir venerabilis frater Columbus *a)*, quondam prior Montispessulani, consummatis diebus suis in bono⁷, in atrio beate Marie Foriuliensi *b)* in Provincia sepultus est; ad cuius tumulum duo paralitici erecti sunt et multi infirmi plenarie sanati; et est sepulcrum eius⁸ clero et populo venerabile et devotum.
- De multiplicibus miraculis fratris Mauricii. § IV. Frater Mauricius *c)* predicator fervens de conventu Tolosano⁹ defunctus est in domo¹⁰ fratrum minorum de Albia *d)* et honeste sepultus. Retulit autem fratribus nostris frater Poncius, vir religiosus et verax, ordinis fratrum minorum, quod plus quam quinquaginta¹¹ infirmi et febricitantes convaluerunt de infirmitatibus¹² super sepulcrum¹³ fratris Mauricii iacentes, sicut ipse fide probaverat occultata¹⁴.
- De morte preciosa fratris Guillelmi. § V. Item¹⁵ frater Wilhelmus¹⁶ de Sissaco¹⁷ *e)*, quondam¹⁸ provincialis¹⁹ prior in Provincia²⁰, vir religiosus et verax et affluens visceribus pietatis, cum apud Burdegalam *f)* in domino obdormisset et corpus eius sepeliretur, quedam religiose femine²¹ familiares sibi²², que de morte eius multum dolebant, luminaria videbant²³ descendencia super fossam; et ex hoc consolate plurimum hoc²⁴ fratribus retulerunt.
- De miraculis fratris Guillelmi allegati superioris. Magister autem²⁵ Petrus, qui erat rector²⁶ scholarium Burdegalensium, audita morte viri Dei, confidens de eius sanctitate, quam noverat, cum pateretur dolorem dencium, altera die accessit

1) puero B. — 2) septem E. — 3) ut A C. — 4) vix om. G. — 5) Petrus om. B E. — 6) haec par. in cod. A interponitur par. XVI. — 7) uno E. — 8) et ad sepulcrum eius est E. — 9) Tholose B. — 10) conventu B. — 11) quinque C. — 12) infirmitate G. — 13) dicti add. A B C D. — 14) oculata D G; celerata C; occulta A B. — 15) item om. B. — 16) Guillelmus A C. — 17) de Pisa C; Silaco E; Sysao B; Sissac A G; Ysac D. — 18) quondam om. A B C. — 19) prior provincialis A C. — 20) in Provincia om. D E. — 21) et add. D E. — 22) fratrum A C D G; fratribus B. — 23) viderunt A C G. — 24) hoc om. B. — 25) aureus B. — 26) lector E.

a) cf. de eo supra cap. I, § II, libri IV. — *b)* Foriuliensis vulgo Freius. — *c)* de eo supra l. IV, cap. 25. — *d)* Albi. — *e)* Guillelmus de Syssac fuit tertius prior prov. Provinciae; hic quievit in Domino in conventu Burdegalensi X. cal. Iunii a. D. MCCXXXVIII. Bern. Guid. in suo lib. de magistris O. Pr. Martène ampl. coll. VI, p. 420. — *f)* Bordeaux.

ad eius sepulcrum¹ et fauces cum terra sepulcri eius fricavit et statim est a dolore dencium liberatus; quod² audientibus multis suis³ scolaribus narravit.

§ VI. Frater Dominicus de Valerica⁴ de conventu Orthesii⁵ a) missus ad predicandum apud Bansas⁶ b), villam Vasconie, post multos labores, quos sustinuit in predicacionibus et confessionibus et regularibus disciplinis⁷, ibidem in domino obdormivit in hospitali⁸ pauperum et a pauperibus⁹ ipse pauper¹⁰ sepultus est¹¹. Ad cuius tumulum multi a¹² diversis infirmitatibus sunt curati.

De miraculis
quibus claruit
frater
Dominicus.

Huius fratris defuncti sotulares¹³ quedam soror hospitalis reservans cuidam pauperi peregrino dedit, ut credo, sine licencia prioris domus. Cui ipsa nocte predictus frater apparuit in sompnis suos sotulares requirens. Eadem autem nocte apparuit predicto peregrino¹⁴ iniungens ei, quod statim ad hospitale reportaret¹⁵ eosdem; sicque factum est. Quos fratres domus per corrigias dividentes minutatim¹⁶ infirmis pro benedictione¹⁷ dederunt; et multi sanati sunt.

Quidam, qui diu in hospitali¹⁸ iacuerat infirmus, cum adepta sanitate recederet, subito febre correptus est. Cumque ad priorem hospitalis¹⁹ rediisset iterum misericordiam petens, dixit ei: "Vade ad sepulcrum fratris, qui²⁰ nuper extra sepultus est, et si crederis, salvus eris²¹". Ivit et statim sanatus est.

De eodem.

Sacerdos eciam²² quidam de ordine hospitali gravi maxillarum dolore vexatus venit ad sepulcrum predicti²³ fratris Dominici, cumque id cum devocione osculatus fuisset, plene convaluit*.

Aliud de eodem.

* 60.

§ VII²⁴. Fuit frater Bernardus de Caucio²⁵ c), vite venerabilis

Miracula fratris
Bernardi.

1) sepulcrum eius ABC. — 2) qui ACD. — 3) hoc add. B. — 4) Valletica C; Vallencia A; Favencia G. — 5) Ortensii C; Oresii E. — 6) Boverias A; Dansas B; Busas S. Antonin. — 7) regulandis discipulis C. — 8) autem add. B. — 9) a pauperibus om. B. — 10) pauper ipse A C. — 11) est om. G. — 12) a om. E. — 13) subtelares C. — 14) peregrino predicto ABCD. — 15) reportaret ad hospitale E. — 16) minutatim om. E. — 17) beneficis dedere B. — 18) in hospitali om. A C. — 19) ideo add. E. — 20) fratris nuper sepulto E. — 21) sanaberis A C; salvaberis B. — 22) eciam om. E. — 23) dicti A B C. — 24) Item. C. — 25) Cancio C E G; Cantico B.

a) De hoc conventu vide supra, p. 281. — b) Bazas in territorio Burdegalensi (Bordeaux). — c) - Fr. Bernardus de Caucio, (vulgo Canco pres d'Agen) inquisitor et persecutor ac malleus hereticorum, vir sanctus et Deo plenus, fuit fundator praecipuus ac promotor conventus Agenensis, dum vivebat, ipsumque locum suo corpore didicavit: quod post XXVI annos et amplius elevatum a terra et in ecclesiam, ubi nunc iacet translatum totum integrum est inventum divino munere specialis gratiae tanto tempore conservatum *. (Post haec sequitur translacionis series, ordo et tempus: in cuius fine legitur) - obiit in crastino S. Katherine VI. cal. Decembris anno d. MCCLII -. Bern. Guid. ap. Martène l. c. p. 481, 483.

et miri in predicacione fervoris, malleus¹ hereticorum et consolator fidelium, per quem adhuc² viventem dominus multa miracula fecit et per eum multas animas ad³ fidem et veram⁴ caritatem adduxit. Hic apud Agenum⁵ cum magna devocione decessit. Nocte vero, qua obiit, cuidam fratri in ecclesia fratri⁶ oranti Tholose⁷ visus est apparere⁸ in veste fulgenti dicens : « Eamus ad ecclesiam beate Marie⁹ ». Qui sequens eum usque ad portam¹⁰ ecclesie, que¹¹ dicitur deaurata¹², audivit eum cum¹³ devocione dicentem : *Edent pauperes et saturabuntur* et cetera usque ad¹⁴ *reminiscentur*. Et cum ingressi fuissent, vidit¹⁵ eum in alba sacerdotis preclarissima ad alta sustoli; evigilans autem frater invenit se mirabiliter consolatum et post tertium audivit eum dicta die et hora migrasse. Audivit eciam¹⁶, quod ad¹⁷ tumultum suum multi curati sunt.

Ps. 21, 27.

De morte et miraculis fratris Gualteri.

§ VIII¹⁸. Cum frater Gualterus¹⁹ a) Theutonicus in domo Basiliensi obdormisset in domino, lector²⁰ quidam fratrum apud Argentinam b) existens²¹ audivit in sompnis choros angelorum cantantes²² responsorium : in odoris mira fragrantia. Sciens ergo, quod ducerent aliquam animam, quesivit a transeuntibus²³, quemnam esset; et responsum est ei, quod anima fratris Walteri. Et cum hoc mane nunciasset²⁴ fratribus, statim venit nuncius de Basilea, qui mortem dicti fratris²⁵ fratribus nunciavit²⁶.

Cum quedam matrona Argentine²⁷ laboraret in partu, rogavit dominum, quod propter merita fratris²⁸ Walteri sibi succurrere dignaretur. Quo facto statim obdormivit et peperit dormiendo, sicut ipsa fratribus narravit²⁹.

Quomodo in corde fratris Vollienardi inventa est crux.

§ IX. Item cum fratris Vollienardi³⁰ bone memorie, qui predicto fratri³¹ Gualterio successit in prioratu, beata ossa levata fuissent de tumulo, inventa est excrevisse et preeminere³² de osse

1) persecutor E. — 2) adhuc om. E. — 3) veram add. A B C. — 4) veritatem E. — 5) Agenum A C D. — 6) fratri om. E. — 7) Tholose om. E. — 8) apparuit in marg. E; aperte visus est A C. — 9) beate Marie om. E. — 10) ad fores A C. — 11) quidam de Anarcha audivit C. — 12) deaurata om. E; anarcha B. — 13) cum devocione om. B. — 14) ad om. B. — 15) induit E. — 16) eciam om E. — 17) ad cuius tumultum B G. — 18) de miraculis fratris Gualterii C — 19) tum Gualterius, tum Gualterus, tum Valterus 'eg. E: Walterius A B D. — 20) lector om. B; Argentinensis add. G. — 21) existens om. E — 22) cantantes om. E. — 23) transeuntibus om. B C. — 24) narrasset A B C D. — 25) fratris om. A C. — 26) item add. A C. — 27) Argentinensis D E G. — 28) beati E. — 29) nunciavit A C. — 30) Willionardi A; Volcnandi G; Volienadi B. — 31) fratri om. E G. — 32) preeminere om. E.

a) De fr. Waltero cf. supra l. IV, cap. 25, § II, p. 222. — Apud P. Meier O. P.: *Chronicon de predicatoribus*, p. 106a Walterus sextum locum priorum conv. Basiliensis tenet, Vollienardus vero seu Volkandus septimum, cf. Sutter l. c. p. 531. — b) Strassburg.

pectoris¹ sui, ubi crucem frequenter imprimere consuevit², crux quedam adeo benefacta, quod³ non esset dubium, quin manu superioris artificis esset⁴ formata *a*).

§ X. Frater quidam iuvenis Chunradus Teutonicus, qui carnem suam ab annis puerilibus dedicaverat castitati, primo anno sacerdotii sui dixit fratri Alberto avunculo suo, quod beata virgo predixerat ei⁵ obitum suum in brevi. Hic, sicut predixerat, obiit et sepultus est in domo sanctimonialium, quia⁶ fratres ab impiis expulsi erant de suo conventu. Quedam autem monialis⁷ accedens cum devocione et fiducia ad eius tumulum peccit a domino propter⁸ fratris merita sanitatem; et statim curata est a gravi infirmitate, quam passa fuerat continue⁹ quinque annis.

De morte et miraculis fratris Chunradi.

§ XI. Frater Chunradus¹⁰ *b*), quondam prior Constanciensis, de quo superius mencio facta est, omnibus se amabilem prebuit¹¹. Hic sepultus est in ecclesia fratrum¹² in¹³ Vriburch¹⁴ *c*). Huius corpus beatum dum fratres extumularent, ut reconderent alibi, odor suavissimus de membris eius egrediens, omnes bono odore non solum¹⁵ perfudit, sed ad devocionem excitavit. Manus eciam¹⁶ tangencium corpus odorem optimum diucius servaverunt; manus eciam cuiusdam fratris¹⁷, que fuerat paralitica per dimidium annum et digitus tremulus¹⁸ in eadem ad tactum unius digiti de reliquiis dicti¹⁹ fratris Chunradi mox recepit perfectam et integram sanitatem. Hic²⁰ eciam, sicut a multis personis * testificatum est, multa et magna miracula fecerat²¹ adhuc vivens.

De morte et miraculis fratris Chunradi.

* 60'

§ XII²². Fuit in conventu Tolosano frater Bernardus de²³ Transversa²⁴, Vasco genere, verus obediens et devotus admodum predicator. Hic in Urgelensi²⁵ *d*) civitate defunctus²⁶ in claustro

De morte et miraculis fratris Bernardi.

1) prioris E. — 2) consueverat B. — 3) quiu B. — 4) fuisset A B C D. — 5) sibi B. — 6) eo quod B. — 7) monialis om. G; sanctimonialis B. — 8) propter om. E. — 9) continue om. E G. — 10) Corradus A C; Conradus B. — 11) exhibuit A C. — 12) minorum add. G. — 13) in om. B. — 14) Emburek in ecclesia... A; Emburch C; Vribinth B. — 15) non solum bono A B C. — 16) autem V. — 17) nomine Bertholdi, qui... paralyticus G. — 18) digitis tremulis A C. — 19) eiusdem B. — 20) Item sicut... fecerat predictus frater Corradus adhuc vivens. A. — 21) predictus frater Chunradus add. G; fecit B. — 22) de miraculis fratris Bernardi A C. — 23) de om. B. — 24) Transversa E; Transversa B D G. — 25) Urgellana B. — 26) est add. E.

a) cf. Thom. Cant. l. c. l. I, cap. 25, qui narrat idem miraculum de fr. Volvando, priore Argentinensi O. P; quod propriis oculis vidisse refert. — *b*) De fr. Chunrado vide supra lib. V, cap. II, § III, p. 249. — *c*) Conv. Friburgensis (Freiburg im Breisgau) an. 1233 fund. Chronik de Gebweiler ed. Mossmann 1841, p. 12. — *d*) Urgel in Catalonia.

sepultus est, ubi ad eius tumulum dominus multa miracula operatur.

Puella demoniaca ibi plene mundata¹ est². Ceci ·XII· diversis temporibus illuminati, surdi tres, claudi ·VII·, contracti quatuor, et alii plus quam triginta a variis langworibus ad invocacionem ipsius plene³ a Deo sunt curati, sicut venerabiles eiusdem ecclesie canonici et infirmi, qui⁴ ipsa experti⁵ sunt⁶ beneficia, profitentur⁷.

Aliud de eodem.

Cum filia cuiusdam ab assistentibus mortua putaretur et eius oculos iam clausissent, pater eius exclamavit cum fletu : « O beate Bernarde, redde michi filiam meam, tibi enim⁸ eam devoveo ». Statim⁹ puella¹⁰ oculos aperiens revixit.

Aliud de eodem.

Presbiter quidam cum quartana graviter¹¹ vexaretur, fratri Bernardo se devote commisit statimque sanatus est.

De eodem.

Alius, qui per duos annos dictam¹² febrem habuerat, invocato fratris predicti auxilio statim curatus est.

De diversis¹³ miraculis

fratris Hysnardi.

§ XIII. Duo¹⁴ iuvenes invocato¹⁵ fratre Hysnardo, quondam¹⁶ priore Papiensi¹⁷, de carcere mirabiliter liberati a Deo¹⁸ insequentibus se custodibus¹⁹ nec capere eos²⁰ valentibus, bogas²¹ suas ad eius tumulum portaverunt.

De eodem.

Quidam habens filium paraliticum brachio et²² crure et lingua invocato fratre Hysnardo tetigit membra filii²³ arida²⁴, et statim sanata²⁵ sunt et vinculum lingwe eius solutum.

Aliud eiusdem.

Religiosa quedam monasterii de Iosaphat²⁶ lingno percussit porcum quendam fortissime, ita quod mortuus videbatur; que de²⁷ levitate dolens et puniri timens fratrem Hysnardum invocavit cum lacrimis rogans²⁸ et eius meritis²⁹ protinus porco³⁰ vitam ab eo, qui salvat homines et iumenta, impetravit.

De eodem.

Soror quedam ordinis Humiliatorum vovit fratri Hysnardo tria psalteria, si eius meritis a debilitate membrorum omnium, qua³¹ per annum impotens in lecto iacnerat, sanaretur; et protinus est sanata.

De eodem.

Quidam civis Papiensis³² annis ·XV· fuerat herniosus³³ defluen-

1) curata B D. — 2) et add. E. — 3) plene om. B: plene curati sunt A C. — 4) qui om. B. — 5) sunt experti A C. — 6) sunt om. B. — 7) fatentur B. — 8) enim om. B. — 9) que add. B. — 10) puella om. B. — 11) graviter om. B. — 12) terciam E. — 13) diversis om. C. — 14) duos A C D. — 15) bone memorie add. A B C. — 16) quondam om. B. — 17) Parisiensi B. — 18) a domino liberati A C G. — 19) se custodibus om. E. — 20) eos om. B. — 21) compedes A C; boas B; bocas G; togas D. — 22) et om. A B C. — 23) filii om. B. — 24) arida filii A C. — 25) salvata B C. — 26) Iosaphat om. B: prope Papiam add. A C D G. — 27) et E. — 28) rogans om. B. — 29) meritis impetravit A B C; obtinuit B. — 30) porci B — 31) quarum C: que A. — 32) Papinensis E. — 33) herniciosus B.

tibus in oecum¹ eius² cum dolore maximo intestinīs. Invocavit fratrem Hysnardum et statim perfecte curatus est.

Demoniaca ad tumulum eius ducta statim mundata³ est.

Plura eciam alia ibidem⁴ miracula sive remedia diversis infirmitatibus contulit et conferre non desinit⁵ misericordia salvatoris.

§ XIV. Fuit in conventu Valecenensi⁶ a) de provincia Francie frater quidam Iohannes de Scalinis⁷ nomine, corpore⁸ debilis, in infirmitate sua paciens, contemplacione sublimis, corde humilis et predicator devotus, qui cuidam fratri sibi familiari secreto⁹ narravit, quod in sompnis viderat, se in quadam clarissima domo et cum nobilissima et gratissima societate gaudere et audierat ibi dulcissimam melodiam cantancium istud¹⁰: Iste est, qui contempsit vitam mundi¹¹ et¹² pervenit ad celestia regna et exoravit altissimum et inventus est¹³ in numero sanctorum. Post paucos autem dies dictus frater sancto fine quievit.

De miraculis fratris Iohannis.

Quidam frater conversus in eodem conventu gravi infirmitate et intollerabili dolore, quia sedere non poterat in loco verecundo, vexatus¹⁴, cum a medicis iuvari non posset, ivit ad tumulum dicti¹⁵ fratris et invocata divina clemencia et de¹⁶ suffragiis predicti¹⁷ fratris confidens omnino liberatus est nec deinceps illam¹⁸ sensit infirmitatem.

* 61.
De eodem.

Hec ipse frater scriptori horum veraciter narravit.

§ XV. In conventu Lugdunensi fuit quidam frater, Thabertus¹⁹ b) nomine, zelator magnus animarum. Hic cum per annos XX. vel amplius predicasset circa montana²⁰ Sabaudie²¹ c) quasi continue, tandem veniens ad villam quandam²², que dicitur²³ Aquabella d), in qua primam missam suam²⁴ celebraverat, et²⁵ in qua multum fructum fecerat predicando, senciens se gravatum dixit: Parate michi²⁶ missam, quia in hac villa primam missam cele-

De miraculis fratris Thaberti.

1) oseuma B C; ocreum A. — 2) eius om. E. — 3) curata B. — 4) ibidem alia (C. add. in marg.: diversa) remedia... A C; miracula sive om. G. — 5) non desinit om. E. — 6) Valengenensi C; Valencenensi A. — 7) Scerlinis E; Scalmis G. — 8) corpore om. E. — 9) secreto om. B. — 10) illud A C; responsoriuta add. B. — 11) usque ibi add. B. — 12) etc. usque in numero C; et — et om. B. — 13) est et cetera. D. — 14) et add. A C. — 15) cuiusdam E; eiusdem G. — 16) de om. E G. — 17) dicti A C. — 18) ullam B. — 19) Chambertus C; Caubertus A; Chabertus B D G. — 20) montana in solitudiue quasi cotidie veniens C. — 21) et confine veniens add. A; Sabaldie B. — 22) quandam om. B G. — 23) que dicitur om. E. — 24) suam om. B C. — 25) et om. E. — 26) ad add. A B C; missam michi G.

a) Conv. Valecenensis (Valenciennes) fund. a. 1233. Anal. I, 331. — b) De fr. Thaberto vide supra lib. II, cap. 31, p. 85. — c) Savoie. — d) Aiguebelle.

bravi et¹ ultimam credo me celebraturum. Qua celebrata, devote fecit se² ultima unccione inungi et verbis sanctis et devocione sue fidei multos, qui affuerunt, quam multum³ edificans post modicum in domino obdormivit. Factus est igitur concursus⁴ populorum⁵ non modicus ad eius sepulcrum et⁶ quam plurimi⁷ dicuntur⁸ a variis langworibus liberati et ecclesia canonicorum regularium, apud quos sepultus est, ibidem⁹ multum¹⁰ oblacionum proventibus augmentata¹¹.

De miraculis
fratris Dominici
post mortem.

§ XVI. Cum frater Dominicus Segobiensis a), qui in Lombardia et post in Hyspania prior fuerat fratrum provincialis, vir valde devotus et discretus et ordinis et animarum zelator præcipuus, consummato cursu vite feliciter presente Segobiensi episcopo et multitudine cleri et populi (cum) ad sepulturam ferretur, quidam habens brachium aridum loculum tetigit statimque sanatus est¹². Quod audiens quedam¹³, que paralitica iacebat, tunicam suam in crastinum misit, ut super eius tumulum poneretur. Quo facto cum relatam¹⁴ induta cum invocacione Christi fuisset, meritis beati viri perfecte curata surrexit magnificans Deum.

De pulvere eciam¹⁵ tumuli eius multi tacti a febribus et variis langworibus liberati sunt¹⁶.

FINIS¹⁷

libri inscripti vite fratrum¹⁸ ordinis predicatorum.

1) et — qua om. E. — 2) se ultimum devocionem sue fidei. G. — 3) quam multum om. B. — 4) factus igitur est cursus E. — 5) populi B. — 6) et om. B. — 7) Dei misericordiam add. E. — 8) dicuntur om. E. — 9) unde C. — 10) ibidem multum om. B. — 11) *hic sequitur in cod. A paragr. XVI^a quae apud nos inter § II et III^a ponitur*; § XVI om. G. manus rec. add. Explicit. *Sequitur in G*: De Ioanne Agno etc. de quo vide appendicem numerum ultimum. — 12) hic incipit B novam paragraphum. — 13) mulier add. A C. — 14) relatam om. B. — 15) sepulture et add. B. — 16) sunt om. E. — 17) finis — predicatorum om. B D E G. — 18) vita patrum A C.

a) In assereudo Dominicum fratrem Segobiensem fuisse priorem provincialem in Lombardia auctor noster errat. Constat enim e catalogo priorum provincialium conscripto a fr. Galvagno Flamma circa a. 1333 nullum priorem provincialem huius nominis Lombardiae provinciam umquam rexisse ab ordinis principio usque ad a. 1260. Unde loco Dominici legendum esse puto Stephanum Hispanum, qui Lombardiae provinciam rexit ab a. 1224 usque ad a. 1238. Fuit Stephanus Hisp. tertius prior provincialis Lombardiae. Cf. etiam Quetif. l. c. p. 53,^onotam b.

I. *Ista*¹ *addita sunt post compilationem predicti libelli.* Appendix.^(a)

Anno domini millesimo ducentesimo vigesimo primo cum magister Paulus Hungarus *b)*, qui actu legens erat² in iure canonico Bononie, intrasset ordinem, cum aliis quatuor fratribus missus est in Hungariam per beatum Dominicum.

Et primo venerunt in civitatem Lauriensem³ *c)*; ad quorum predicacionem concurrebat multitudo hominum tanquam ad⁴ novum et inauditum spectaculum; ubi⁵ in ipsa predicacione tres de bonis scolaribus sunt recepti ad ordinem⁶. Et quia nondum locum habebant egressi inde transierunt in Pannoniam, ubi ipsa nocte fratri Sadoch *d)*, qui unus erat de quatuor et postmodum prior⁷ conventus Zagrabiensis⁸ *e)* exstitit, vir magne perfeccionis, multitudo apparuit demonum alta voce et magno⁹ ululatu dicencium: - Venistis huc, ut auferatis ius nostrum -. Et dirigentes se in illos tres novicios iuvenes aiebant: - Heu, per tales parvulos nos confunditis¹⁰ -. Quod¹¹ dictus frater sociis suis, dictis matutinis, narravit.

Inde procedentes venerunt in civitatem Vesprimiensem¹² *f)* et inde in Albam¹³ *g)*. Tandem¹⁴ numero fratrum accrescente, missi a fratre Paulo intraverunt¹⁵ terram, que Ferevciensis¹⁶ *h)* vocatur, cuius habitatores schismatici pariter et publici heretici erant. Ubi multis tribulacionibus perpessis, tandem convalescentes multos ab heresi ad veram fidem et a schismate ad ecclesie unitatem converterunt.

Deinde memores fratres petitionis¹⁷ beati Dominici de paga-

1) ista — libelli om. D K. — 2) erat legens D. — 3) Iauriensem C. — 4) ad om. C. — 5) et C. — 6) scolaribus ad ordinem sunt recepti D K. — 7) factus add. C. — 8) Iabrugiensis C. — 9) multo K. — 10) confudistis C. — 11) quare (quam rem) C. — 12) Vespiniensem C. — 13) Albiam K. — 14) vero add. K. — 15) fratres add. C. — 16) Feevriensis D; Frenriensis K; Scevestium C. — 17) devocionis C K.

a) Appendix deest in cc. C E F G H. Animadvertendum est, commentariolum de provincia Hungariae originibus anno 1259 a Petro sive Sviperto Bodrogiensi (Porroch (?) vernacule Patak) coenobii perscriptum fuisse, moxque Vitis fratrum paulo ante editis supplementi atque appendicis loco adiectum. — Analecta I, p. 325, nota 1. — *b)* De fr. Paulo vide Mam. I, p. 644 et ss. Année Dominicaine ad diem XVII. februarii. — *c)* Controversiam, utrum lauriensis (Rab) Pannoniae urbs ad Rabonem fluvium, ubi is in Danubium influit, sita an Lauriensis (Lorch) legendum sit, vide Anal. l. c. — *d)* De B. Sadoco vide Année Dominicaine ad diem II. iunii. — *e)* Zagrabiensis conv. (Zagrab = Agram) fund. ante 1241, quo anno primo fit mentio eius. cf. Balics: A román kath. egyház története Magyarorszában. Budapest, II. 2, p. 356 — *f)* Vesprimiensis conv. (Veszprim) fund. a. 1222. l. c. — *g)* Annus fundationis conv. Albae regalis (Albe royale = Stuhlweissenburg) non constat: fuit unus ex prioribus conventibus, l. c. p. 355. — *h)* Verewcze terra inter Dravum (Drau) et Savum (Sau).

norum conversione et precipue Cumanorum, qui nullam Dei omnino¹ noticiam habuerunt, ordinaverunt spiritus sancti consilio fratres viros virtutis mittere ad gentem iam dictam; ubi tribulacionibus et vix credibilibus miseriis affecti repulsi sunt a paganis et nullo fructu allato redire ad propria sunt compulsi. Sed spiritu sancto inflammante et zelo animarum urgente, secundo ad dictam gentem redierunt et per multa viarum discrimina pervenerunt ad eos, iuxta quendam² fluvium, qui dicitur Deneper³, ubi frequenter fame et siti et nuditate ac varia persecucione afflicti, alii ex ipsis in captivitatem sunt ducti, duo ab infidelibus sunt interempti, alii nichilominus in incepto predicacionis officio constanter permanebant *a*).

Tandem placuit altissimo respicere laborem et constanciam fratrum et dedit eis graciam, ut audirentur a dictis⁴ paganis; et sic primo omnium ducem Cumanorum⁵, nomine Burch⁶*b*), cum aliquibus de familia sua baptizaverunt. Qui post aliquos annos in confessione vere fidei perseverans obdormivit in domino facta prius confessione et communione, ut moris est christianorum, suscepta per manus fratrum (et) in capella beate virginis, quam fratres in eadem gente commorantes, ut se ibi aliquando colligerent, edificaverant, honorifice est sepultus.

Post hunc Membrok⁷, ducem nobiliorem, cum mille circiter de familia sua ad fidem Ihesu Christi converterunt, quem de sacro fonte baptismatis, non sine magno gaudio, illustris rex Hungarie Andreas⁸, sancte Elizabeth pater, levavit. Qui similiter in manibus fratrum, cum in agonia esset, dixit: « Discedant a me omnes Cumani pagani, quia video circa⁹ eos demones horribiles; remaneant fratres soli¹⁰ et Cumani baptizati, quia ecce circastant fratres — quos supra martyrizatos memoravimus — et expectant me, ut secum ducant ad gaudia, que predicaverunt ». Et his dictis cum mirabili gaudio expiravit et in capella beate Marie virginis supra memorata traditur¹¹ sepulture.

Post multos autem labores fratrum cepit, Deo cooperante, ibi

1) omnino Dei C. — 2) magnum C. — 3) Denep C. — 4) dictis om. D K. — 5) unum C K. — 6) Burg D K. — 7) Benbroch K; Benborch C. — 8) et add. K. — 9) contra K. — 10) soli fratres K. — 11) traditus est K.

a) Ex hac narratione potest concludi Cumanos habitasse prope fluvium Deneper vulgo Dniepr, qui in Pontum Euxinum effluit. Diversas alias opiniones hac de re vide Malvenda: Annales Praedicatorum ad 1222, c. XXII. — *b*) De conversione ducis Burch (= Borics) et ducis Membrok vide Balics l. c. II, 1, 302.

esse conventus, et inceperunt¹ inter eos fratres confidenter predicare. Numerum autem eorum, qui ad fidem domini nostri Ihesu Christi de die in diem convertebantur, ipsius solius est computare. Cum hec sic agerentur et in dictorum paganorum conversione fratrum zelantium animi² fervor magis ac magis augetur, supervenit occulto Dei iudicio Tartarorum persecutio *a*), que non solum dictam predicacionem fratrum nostrorum impedivit, sed etiam multos ad regnum celorum festinacius ire compulit; adeo ut circiter nonaginta³ fratres nostri ordinis alii gladiis⁴, alii sagittis, alii lanceis interfecti sunt⁵, alii ignibus concremati ad regnum celorum convolaverunt⁶. Tunc intermissa est predicacio dictorum paganorum, donec ipsi Cumani post predictam Tartarorum persecucionem de diversis Grecie, Bulgarie et Servie et⁷ aliorum vicinorum regnorum partibus, in quibus erant dispersi, in regnum Hungarie ad dominum regem pro maiori parte convenerint, et⁸ fratres eorum salutis emulatores, ut supra⁹ diximus, decem fratres de communi consilio, procurante¹⁰ domino rege et regina¹¹, qui zelatores sunt fidei, — quia sine ipsorum adiutorio contra eos stare non poterant — ad predicandum eisdem ordinarunt. Qui usque hodie cum eisdem die noctuque in officio predicacionis permanentes baptizaverunt ex eis multa millia; et de die in diem cum Dei adiutorio per fratrum sollicitudinem et laborem ad fidei unitatem conveniunt baptizandi *b*).

Item in Bosnia et Dalmacia, que apud eos ecclesia Slavonie¹² nuncupatur, missi sunt etiam fratres ad hereticos, ubi scientes¹³ fratres innumeram animarum multitudinem¹⁴ perire per hereticorum errorem. Cum autem¹⁵ archiepiscopus Colociensis¹⁶ *c*), apostolice sedis tunc legatus, cruce signatus¹⁷, contra eos pluries exercitum perduxisset et modicum vel parum proficeret, tandem fratribus nostris tanquam negocium alias desperatum a summo pontifice¹⁸ per plures litteras est commissum¹⁹ *d*). Qui predicacioni²⁰

1) ceperunt C. — 2) animas K. — 3) centum et nonaginta C. — 4) gladio C. — 5) sunt om. D. — 6) convolarunt D. — 7) ac K. — 8) tunc add. C. — 9) superius C. — 10) procurantibus K. — 11) regi et regine D K. — 12) Clavonie C. — 13) sciebant C. — 14) multitudinem animarum C. — 15) autem om. D K. — 16) Coloniensis ita ce. omnes. — 17) predicata C: signatum K. — 18) a summo pontifice om. D K. — 19) commissum est. C. — 20) et oracioni add. K.

a) De Tartarorum persecutione a. 1241, cf. Balics l. c. II, 1. 302. — *b*) De missionariis nostris apud Cumanos etc. cf. Balics l. c. II, 1. 330, 333, 370. — *c*) Archiepiscopus Colociensis (Kalocsa) in Hungaria inferiori tunc temporis existit Iacobus Praenestiinus, de quo Ciacconius l. c. vol. II, p. 86 ad annum 1237. — *d*) Bullam Gregorii IX, dat. 6 aug. 1239 habes in Bullario Ord. I, p. 106.

et disputationi contra hereticos insistentes, beate memorie rege Colomano *a*) eis astante, mirabiliter profecerunt¹ ita, ut multos hereticorum et credentes eorum ad fidei converterent veritatem, et multi ex iisdem, qui converti nolebant, per ministras dicti regis Colomani ignibus traderentur et ecclesie destructe, in quibus iam² spine et virgulta nata erant, fuerunt reparate. Ubi eciam duos conventus habuimus, quos postea heretici combusserunt.

De mandato eciam domini pape et auctoritate³ *b*) missi sunt fratres de provincia nostra in Romaniam⁴ *c*) ad predicandum schismaticis; et intraverunt provincias, scilicet Durachium⁵ *d*), Arabaurum, Vernanicam⁶ *e*), Poloniam⁷, in quibus diverse habitant naciones et sunt in maxima parte sub dominio⁸ schismaticorum; multumque fecerunt in eis fructum animarum predicando et confessiones eorum audiendo multosque errores, qui ibidem⁹ vigeabant, eliminarunt¹⁰. Recipiuntur autem¹¹ tam a clericis quam a laicis et obtemperant eis; et ubi¹² guerre principum, quas inter se habere ceperunt, sopite sunt¹³, maximus profectus patet verbi Dei.

Noveritis eciam, quod quasi infinita miracula per gratiam Dei et merita beati Dominici in pluribus conventibus nostris facta sunt in Hungaria, adeo ut¹⁴ eciam numerum excedant. Sed et noviter anno domini millesimo ducentesimo quinquagesimo nono, cum populus venisset ad ecclesiam fratrum nostrorum de Porroch *f*) in vigilia translacionis beati Dominici *g*) et post celebracionem misse de beato Petro martyre, causa devocionis accederet populus ad reliquias martyris¹⁵ et quedam mulier Ruthenica in manu dextra a gravi infirmitate, quam paciebatur, recipit sanitatem, videntibus omnibus tam religiosis quam secularibus, qui interfuerunt.

Item cuiusdam mulieris infans defunctus positus sub altari beati Petri martyris vivus est receptus.

1) profecerunt, et aliqui fratres ab hereticis sunt occisi et alii multos .. ad fidem converterunt et multi ex... traditi sunt. C. — 2) iam nata erant. C. — 3) et auctoritate om. C. — 4) Romanam provinciam C. — 5) Daurachium K. — 6) Unaricam C. — 7) Dilacum C. — 8) hereticorum et add. C. — 9) ibi K. — 10) eliminaverunt C. — 11) et audiuntur add. C. — 12) nisi C. — 13) ceperunt impediunt C; sopite sunt om. K. — 14) quod DK. — 15) martiris, mulier Nichenica a gravi infirmitate, quam paciebatur in manu dextra, recepit... C.

a) De eo cf. Balics l. c. II. 1, 370 ubi pariter de Iacobo archiep. Colociensi. — *b*) Mandatum Innocentii IV vide in Bull. Ord. I, pag. 186 ad an. 1250, Augusti 8. — *c*) Rumaenien. — *d*) Durazzo. — *e*) Arabaurum puto esse Arbaniam sive Albaniam, Vernanicam vero Unaviam Hungariae confinem; de utraque enim est sermo in bulla citata. — *f*) cf. p. 305 not. a. — *g*) Festum transl. S. Dominici cel. 25. maii.

Quidam obsessus pluribus annis per merita beati Dominici et Petri martyris a demone est liberatus. Cui etiam ego frater Svi-
pertus¹, tunc prior eiusdem conventus dedi manducare.

Quidam contractus in pedibus accedens ad altare beati Petri
martyris recepit sanitatem.

II. *Magistro ordinis frater Benedictus et ceteri commorantes² inter Cumanos salutem.*

Quia illius magistri³ vices super nos geritis, cuius primitivi
discipuli a predicacionis officio revertentes profectum gracie,
quia eis prospere successit, suo magistro cum gaudio retulerunt,
congruum visum est etiam⁴ nobis, qui de mandato ordinis in
nostra provincia per eiusdem dominici verbi ministerio⁵ in Cu-
manorum gente laboramus, ea que circa nos geruntur vestre
paternitati litteris presentibus intimare.

Noveritis igitur, pater reverende⁶, quod ab eo tempore, quo
nobis existentibus in Hungaria aliqui principes memoratorum
Cumanorum fuerunt⁷ baptizati successive, annis singulis coope-
rante nobis Dei gracia plura millia nobilium et inferiorum utrius-
que sexus de ipsa gente baptismi graciā suscipientes⁸ tam in
ieiuniis quadragesimalibus, quam alii christiani ritus observan-
ciis fidem catholicam pro viribus imitantur. Et quod⁹ hec omnia
beneficio nostri ordinis provenerint, cum dignis graciā accio-
nibus recognoscunt. Verum quia Tartarorum crudelitas non
minus ipsis Cumanis quam ceteris orientalibus, imo eis eo gra-
vius quo et vicinius imminet¹⁰ periculum, rogant ipsi et nos
cum ipsis, supplicantes quatenus universitatem ipsorum¹¹, utpote
novellam ordinis in fide plantacionem quod¹² dominus per suam
misericordiam et¹³ clemenciam protegat et conservet, omnium
fratrum oracionibus in capitulo generali prima sollicitudine com-
mendetis.

III. *Magistro ordinis frater Raymundus de Pennaforti salutem.*

Fructus qui fit per ministerium fratrum in Africa et in Hispa-
nia¹⁴ summatim comprehenditur in sequentibus :

1) Petrus C; superpectus (?) K. — 2) manentes D. — 3) magistri cuius super nos vices
geritis... C. — 4) et C. — 5) ministerium C. — 6) pater reverende om. D K. — 7) fuerant D.
— 8) recipientes C. — 9) in add. K. — 10) in add. K. — 11) eorum D. — 12) quod om. C. —
13) misericordiam et om. D K. — 14) in Hispania et in Africa C.

Primo inter milites christianos commorantes ibidem, quorum est non modica multitudo, qui esuriunt verbum Dei.

Secundo inter Aramos¹, qui sunt christiani, sed Sarracenorum servi, nec intelligunt nisi linguam Arabicam et desiderio magno desiderant fratres, ut instruantur et confirmantur ab ipsis.

Tercio in apostatis, qui per diligenciam fratrum revocantur ad fidem, et multi christiani ad apostatandum parati sive propter² nimiam paupertatem sive propter Sarracenorum seduccionem per sollicitudinem fratrum retinentur et conservantur in fide.

Quarto quia tam Sarraceni quam eciam³ multi Christiani seducti ab eis, qui credebant omnes Christianos esse idolatras propter imagines, quas in ecclesia venerantur, sunt per gratiam Dei per doctrinam fratrum ab errore huiusmodi revocati.

Quintus fructus est circa christianos captivos, qui instruuntur et confirmantur a fratribus et frequenter liberantur omnino.

Sextus fructus est inter Sarracenos, apud quos et maxime⁴ potenciores⁵ et eciam apud ipsum miramolin⁶ sive regem Tunicii⁷ tantam contulit eis Dei gratiam et favorem, ultra quam ad presens expediat scribere, quod ianua videtur aperta quasi ad inestimabilem fructum, dum tamen messorum non desinunt; et eciam iam multi ex eis⁸, maxime apud Murciam⁹ tam in occulto quam in manifesto sunt conversi ad fidem.

IV. *Bela*¹⁰ a) *Dei gratia rex Hungarie viris Deo amabilibus fratribus*¹¹ *reverendis, magistro ordinis fratrum predicatorum et diffinitoribus capituli eorundem generalis salutem et sincere dileccionis affectum.*

Quam preclara fuerit virtus ac virtuosa fuit vita sancte recordacionis Ioannis Bosniensis¹² episcopi b), tunc apud nos degentis, deinde¹³ magistri ordinis vestri, adhuc dum in memoriam a nobis et ab hominibus regni habitatoribus revocatur, dulcior est in aure et in corde devocionis ardor et contricionis exori-

1) Aiamos C, Aromos K. — 2) per D. — 3) eciam om. D. — 4) apud add. C. — 5) et nobiliores add. C. — 6) Miramolinum C; Miramomilin K. — 7) Niracii C. — 8) ipsis D. — 9) Mustiam C. — 10) B. Dei... D K; Bela om. C. — 11) patribus K. — 12) Bosinensis C. — 13) demum C.

a) Bela IV. 1235-1270. — b) De fr. Iohanne cf. supra lib. IV, cap. 25, § X, pag. 229; et chron. add. 1241.

tur¹. Quociens animadvertitur, quod pater pius super afflictos pia gestans viscera, hoc solum suum autumabat, quod de suo episcopatus peculiolo Christi pauperibus poterat erogare; et ne verbosa circa hoc fiat immoracio, breviter, ipsius erat miserabilibus misereri et pro² infirmantibus infirmari; predicacionis³ quoque verbum, quod mellifluo⁴ affectu dabat in auditores eloquio spiritus sancti illustratus dono, tam graciosum cum reddiderat apud omnes, ut vere sibi competeret laus martyris, de quo scribitur: quem perfuderat Dei gracia. Ab omnibus amabatur; et ne lumen lateret in tenebris, sed merita ipsius per miraculorum ostensionem⁵ patefacta, suffragium afferret⁶ poscentibus et corde credentibus mansucto, nobis aliisque notum est, quia et mortuum suscitavit, claudis gressum et visum restituit non videntibus. Nobis quoque, qui in ipsius⁷ sancta conversacione, oracionibus eciam pro nobis pollicitis spem habentes, medelam sperabamus languoribus⁸ hominis utriusque in quodam gravi morbo, quo frequenter affici soliti⁹, quandocumque morbo ipso attemptati, signo crucis doloribus obiecto, suffragia eiusdem imploramus; ad que vehemencia doloris atque¹⁰ miseria corporee condicionis compulit imploranda, illico quasi sensibiliter gratiam sencientes invocati, dolor cessat quieti et morbus sanitati. Invigilate igitur¹¹, patres dilectissimi¹², quod vita et miracula eiusdem prodire possint in publicum et sancta mater ecclesia tanti filii gloria incrementum recipiat¹³ spirituale et populus christianus per patrocinium eiusdem augeat et salutem. Datum¹⁴ apud auream¹⁵ curiam in dominica, qua cantatur Letare.

V. *Reverendis in Christo fratribus et dominis magistro ordinis fratrum predicatorum et diffinitoribus capituli generalis M(aria) Dei gracia regina Hungarie et ducissa Syrie, ancilla Christi, caritatis vinculum cum debita reverencia et devocione¹⁶ a).*

Licet diversa signa et prodigia, que per merita fratris Ioannis episcopi Bosniensis, magistri ordinis, felicis memorie, inter

1) et contricionis exoritur om. C. — 2) pro om. K. — 3) predicacio quoque verbi C. — 4) mellifluo fundebat K. — 5) contestacionem C; populo add. K. — 6) afferrent K. — 7) preclara et add. C. — 8) sperabamus languoribus om. C. — 9) solliciti summus C. — 10) et C. — 11) ergo C. — 12) reverendissimi C. — 13) recipiet C. — 14) datum — Letare om. C. — 15) nostram. *Fejér cod. dipl. Hungarie*, t. IV, v. III, p. 22. — 16) devota DK.

a) Has litteras regis et reginae Hungarie Rother l. c. 169 datas esse refert patribus in

homines pauperes enarrantur, seriatim explicare nequeamus, tamen miraculum, quod de novo nobis per merita ipsius factum est, inter cetera sub silencio nolumus preterire; scilicet¹: Cum inter carissimum dominum nostrum B(elam)² regem Hungarie ex una parte et carissimum³ filium nostrum regem Stephanum ex altera parte per suggestionem infedilium servorum vehemens discordia orta fuisset, ita ut pars utraque, collecto ibi⁴ exercitu, facie ad faciem pugnare quodam die debuissent⁵ et nos sicut mater ex utraque parte maximo timore incusso vehementi dolore affligi incepissemus et suffragia eiusdem Ioannis⁶ invocassemus, eadem nocte apparuit nobis idem frater Ioannes cum quodam fratre bone memorie Gerardo, priore eiusdem ordinis; et cum nos posite in tanta anxietate, ut filium nostrum prenominationem redderent, rogaremus, tunc⁷ frater Ioannes, appposito nobis signo crucis, respondit: « Ecce filium vestrum vobis restituimus ». Tunc nos de sompno evigilantes secundum nostram simplicitatem domino nostro Ihesu Christo et beate virgini grates retulimus, ut decebat. Mane autem facto recepimus nuncium et litteras domini nostri regis Hungarie, in quibus continebatur, quod filius suus rex Stephanus se in omnibus sibi traddisset⁸ et suam in omnibus fecisset voluntatem.

Nos igitur merita ipsius⁹ sanctissima et auxilium nobis impensum vestre devocioni per presentes litteras¹⁰ duximus intimandum; unde sanctitatem vestram requirimus, quatenus miracula, que vos per ipsum facta scitis, nobis in vestris litteris rescribatis.

VI. Frater quidam in conventu Metensi *a)* Deo devotus et in oratione assiduus dum quadam nocte post matutinas recoleret Christum passum, visum est ei oculis mentalibus¹¹, quod videret Christum crucifixum presentem, quasi recenter de cruce depositum; et prosternens se primo ad pedum, dehinc¹² ad utriusque manus vulnera devotissime recolens¹³ passionis beneficia diutis-

1) scilicet om. K; quod add. D. — 2) Belam om. C. — 3) carum K. — 4) ibi om. C. — 5) debuisset C. — 6) fratris K. — 7) tunc om. K. — 8) omnibus reddidisset C. — 9) ipsius merita C. — 10) litteras om K. — 11) mortalibus C. — 12) deinde K. — 13) recolens — diutissime om. C.

capitulo Generali Argentinensi congregatis anno 1260: cum tamen regina loquatur de seditione filii sui Stephani contra Belam, — quae seditio 1262 accidit (cf. Balics l. c. II. 1, 387) — saltem *reginae* lit. scriptas esse puto anno 1262 vel 1263: ipsa enim narrat miraculum, quod « de novo » factum est per merita fr. Iohannis; cf. Fejér. l. c. p. 461. — *a)* Conv. Metensis (Metz) fund. 1219. Anal. I, 270.

sime oravit. Postmodum vero ad vulnus lateris accedens os suum ad illud foramen applicavit¹, sicut puer sugens materna ubera² consuevit; et sic ibidem³ aliquantulum obdormivit et evigilans invenit os suum sanguinolentum et fauces suas plenas sanguine⁴ in parte coagulato.

VII. In regno Castelle, in conventu Palensi *a)* fuit quidam frater antiquus in ordine, Fernandus Didam⁵ nomine in predicatione fervens, confessionibus audiendis intentus, animarum zelatipus, in oracione⁶ assiduus. Hic, cum a domino papa Innocencio quarto⁷ littera predicationi et confessioni⁸ multum contraria emanasset *b)*, anxiabatur et⁹ in dolore ob hoc nimio torquebatur et in oracione proinde assidue desudabat. Cum igitur quadam nocte in oracione persisteret, fatigatus nimium obdormivit. Qui tonitrua terribilia¹⁰ et coruscaciones magnas vidit, ita quod timeret propter hoc tocius¹¹ mundi machinam dissolvendam; igitur tamquam de morte non dubitans solum pro suo spiritu dominum precabatur; quo¹² sic orante predictae cessavit periculum tempestatis. Post hoc vero elevans caput, vidit quod exercitus malignorum spirituum per aera veniebat¹³, qui ingenti armorum sonitu super equos vibrantes hastas versus orientem ab occidentibus partibus insurgabant, incedentes passim quasi prelium commissuri. Statim conversus frater ad orientem vidit, quod filius Dei ab oriente cum angelorum armatorum in equis loricatis copiosa multitudine versus predictum exercitum veniebat per aera. In proximo autem exercitu vexilla pulcherrima apparebant, inter que vexillum sancte¹⁴ crucis portabatur, in qua scriptus est titulus: Ihesus Nazarenus rex Iudeorum; cuius crucis tantus erat splendor, quod tocius mundi spacium illustraret. Filius autem Dei, relicto¹⁵ exercitu, ad predictum fratrem descendit; frater vero in terram corruit de tanta Dei dignacione miratus. Dominus autem tetigit eum dicens: « Ne timeas ad me accedere ». Et cum magna reverencia accessit ad eum. Cui dominus rursus: « Dic fratribus, quod Deo¹⁶ serviant diligenter et non contendant cum cleri-

1) applicuit. D. — 2) facere add. K. — 3) ibidem C. — 4) et add. D. — 5) Ferdinandus nomine C. — 6) oracionibus C. — 7) tercio C. — 8) confessionibus C. — 9) et in — et in om. C. — 10) terribilia om. C. — 11) tocius om. C. — 12) quo — tempestatis om. C. — 13) veniebant C. — 14) sancte om. C. — 15) predicto add. C. — 16) domino D.

a) Conv. Palensis (Palencia) a. 1219 fund. Mam. l. c. p. 497. — *b)* cf. supra p. 195, § VIII, p. 215, § VI.

eis, sed sustineant omnia patienter; nam in brevi consolacionem habebunt. Sunt enim qui predicacionum et confessionum impediebant iam devicti ». Cui frater : « Domine, est visio vel illusio? » Cui dominus : « Verum est quod vidisti ». Ad quem frater : « Domine, recipies¹ me post mortem? » Cui dominus : « Semper tecum eris² a die, qua migraveris ab hoc mundo ». Post hec autem omnia frater evigilans iterum obdormivit. Cui beata virgo apparuit dicens : « Unde meruisti, quod filius meus Ihesus veniret ad te? » Et in magno gaudio fuit, donec pulsatum³ ad matutinas fuit. Facta est visio in festo sancti Albini, primo die marcii; et post paucum tempus recepta fuit littera, in conventu continens, quod supradicta esset Inocencii littera revocata.

Hanc autem visionem predictus frater doctori et aliis fratribus revelavit. Cum autem appropinquaret morti, dixit ei doctor, utrum esset vera visio⁴, quam narravit; qui respondit : « Ita est sicut dixi vobis ».

VIII. De provincia Theutonie frater Heidenricus⁵ et frater Ulricus domus Vribergensis⁶ a), in monte qui dicitur ad spinas, in una quadragesima propter multitudinem hominum, que ibi erat, audierunt confessiones et ante nonam et post; et tantum laboraverunt in hoc salubri officio, quod ambo ceperunt graviter infirmari nec pre debilitate poterant ad domum adduci⁷; sed miserante domino ceperunt iterum convalescere. In vigilia autem pasce vix valens loqui frater Heidenricus dixit fratri Ulrico : « Eya, frater Ulrice⁸, haberemus cras unam perdicem de quo refocilaremur? » — non sperans se aliud posse comedere pre debilitate. — Respondit frater Ulricus : « Unde haberemus⁹ perdices hoc tempore anni? » Cui frater Heidenricus debili voce dixit : « Vere dominus bene potens est cam nobis dare ». In eadem vigilia frater Ulricus misit¹⁰ quendam¹¹ servum in¹² villam vicinam ad quendam militem pro quadam causa; et cum servus rediret et veniret in vallem quandam iuxta aquam, que dicitur Molda, audivit perdices surgentes cum sonitu alarum; et concurrens¹³ ad lacum,

1) respicies C. — 2) eris tecum C. — 3) ad matutinas fuit pulsatum. C. — 4) visio vera C. — 5) Hesdenricus C. — 6) Urisbergensis C. — 7) duci K. — 8) si add. C. — 9) haberentur C. — 10) misit frater... D K. — 11) quendam om. C. — 12) in villam vicinamom. C. — 13) accurrens K.

a) Freiberg a. d. Mulde in Saxonia, conv. fund. anno 1233. cf. Bauch : Die Markgrafen Johann I. und Otto II. von Brandenburg, Breslau 1886.

unde surrexerant¹, unam perdicem adhuc ibi iacentem invenit et extendens manum accepit eam et posuit in gremium, nesciens, quod perdix esset; et veniens ad fratrem, qui miserat eum, dixit: - Ecce cepi pulcram avem -. Et cum produceret de gremio, viderunt fratres perdicem. Et dixit frater Heidenricus fratri Ulrico²: - Numquid non dixi vobis, quod dominus bene posset nobis de perdice providere? - Et refecti de ea³ in sancto die pasce benedixerunt Deum.

Memoratus frater Ulricus in domo sua Vribergensi, ubi fuerat prior, in gravem incidit infirmitatem. Cui apprensus⁴ beata virgo et manum imponens loco, ubi gravius paciebatur, mitigavit dolorem. Et dixit ei beata virgo: - Tu adhuc pacieris gravia ante obitum tuum et postea numquam⁵ amplius pacieris -. Ante mortem suam ergo⁶ adeo graviter paciebatur⁷, quod pre nimietate⁸ doloris oculi proruperunt ei de capite.

Antequam frater idem⁹ moreretur, vidit frater Nicholas, qui in eadem infirmaria decumbebat, speciosissimas virgines multas circumstantes lectum fratris Ulrici; et cum frater Nicholas miraretur pulcritudinem earum, dixit eis admirans: - In nomine domini, quam pulcre estis vos, domicelle¹⁰, et unde estis? - Et una earum respondit: - Nos sumus de terra angelarum¹¹ -.

IX. Cum de conventu Toletano a) duo fratres missi in predicationem fuissent, domino cooperante et sermonem confirmante, nonnulli peccatores salutari perturbacione commoti, resipiscentes a laqueis diaboli ad penitencie presidium confluebant, peccata sua humiliter confitentes. Inter quos quidam clericus Dei misericordie compunctus devote ad alterum fratrem accedens eos ad prandium invitavit et consilium anime sue petiit. Contigit autem, ut eius confessio tum propter aliorum ad confessionem venientium frequentiam tum etiam propter ipsius occupationes usque ad diem tertium differretur. Nocte autem cum dictus clericus obdormisset¹², ecce subito humani generis inimicus ei terribiliter astitit et ait: - O proditor, nunc vis effugere manus meas! Iam

1) vivam add. K. — 2) frater Ulrice K. — 3) hac C. — 4) apparuit K. — 5) aliquid add. C. — 6) mortem igitur C. — 7) paciebatur C. — 8) propter nimietatem C. — 9) Ulricus C. — 10) bone add. C. — 11) angelorum K. — 12) obdormiret K.

a) Conv. Toletanus (Toledo) fund. anno 1222. Mam. l. c. p. 551.

vis confiteri! Non confiteberis, nec evades, quia ecce suffocabo te ». Et tenens guttur eius suffocare¹ conabatur dicens : « Proditor, non morieris confessus ». Et sic diu vexabat eum per magnam partem noctis, quousque in tantum exclamavit², ut serva³ eius, que in alia domo cubabat, a clamore ipsius excitata concurreret⁴ et eundem excitans, quid tam terribiliter clamaret, requireret⁵. Cui cum ille territus, que passus fuerat, retulisset, illa ait : - Ergo, mi frater, confessionem nullatenus differatis⁶ ». Facto igitur⁷ mane ad dictum fratrem concitus venit, visionem ei per ordinem retulit, confessus est generaliter et partem satisfaccionis statim complevit⁸, mittens pro se contra Sarracenos cruce signatum idoneum bellatorem.

1. Cor. XV, 10.

X. Fuit in conventu Metensi a) frater quidam, qui multum seipsum abnegaverat et quasi totaliter contempserat et in lingua Gallica et Theutonica ferventer predicabat et maxime in villulis et inter pauperes libenter conversabatur; ad silvam⁹ pro domibus construendis letanter ibat et negocia communia fideliter¹⁰ faciebat, ita ut posset dicere cum apostolo : *Plus omnibus laboravi*. In choro ita erectus stabat sine apodiacione aliqua, ut nec¹¹ sedes vel asseres tangere videretur. Hic in amorem beate virginis totaliter effluebat¹² et laudes eius devotissime solvebat et in omni sermone de ea predicabat et in fine sermonis de ea aliquod miraculum¹³ enarrabat ad faciendum bonum os¹⁴, ut dicebat, in suo vulgari. Cum autem apud Tullum¹⁵ b) venisset, contigit eum graviter infirmari; et cum quidam sacerdos honestus, qui vice episcopi¹⁶ in expensis eius¹⁷ fratres recipiebat, eum vellet in domo sua recipere, noluit, sed ad hospitale pauperum humiliter declinavit; et cum super hoc aliqui mirarentur, alii indignarentur, ait¹⁸ : « Valde conveniens est fratrem pauperem inter pauperes conversari, vivere et mori ». Fratres autem de hospitali eum devote¹⁹ susceperunt et honestum locum ei preparaverunt. In illa autem²⁰ infirmitate per²¹ aliquantulum temporis tantam tristitiam habuit

1) eum add. K. — 2) exclamabat K. — 3) soror K. — 4) et om. K. — 5) ageret requirens K. — 6) differas C. — 7) ergo D. — 8) implevit C. — 9) filium C. — 10) fidelissime D. — 11) non C. — 12) affluebat C. — 13) populo add. C. — 14) est add. K. — 15) Tullium D K. — 16) et add. C. — 17) eius om. K. — 18) dixit K. — 19) devotissime C. — 20) autem om. C. — 21) per om. C.

a) Conv. Metensis (Metz) fund. a. 1219. Anal. I, 270. — b) Toul super Mossellam situm.

— ut creditur in memoria suorum peccatorum, — quod gemitus inenarrabiles et alta suspiria et planctus anxios emittebat. Cum autem¹ morti appropinquaret circa mediam noctem, fratre, qui cum eo erat, vigilante, subito tanta leticia cordi eius infunditur, os eius nimio iubilo impletur et plausus² manuum attollitur, quod videbatur cor lagunculam corporis velle, sed non valere disrumpere. Et suppressa voce beate virgini quasi sibi apparenti loquebatur et respondebat : « Bene veniatis, carissima domina³ ». Et non semel, sed pluries⁴ dicebat : « Quare non viderem libenter vos⁵, domina⁶? » Item dicebat : « Domina, ego sum capellanus vester, ego pauper predicator vester ». Et hoc frequenter iterabat suppressa voce; et post modicum intervallum cepit clara et multum alta voce⁷ cantare : « Tu Theophilum a) desperantem⁸ apostatam reduxisti et revocasti ad gratiam ». Istud dulciter cantando aliquociens iteravit intantum, quod frater, qui cum eo⁹ erat, qui hoc nunquam alias audierat vel legerat¹⁰, ab eo didicit. Post hec alta voce cepit cantare : « Congaudent angelorum chori gloriose virgini ». Frater vero¹¹, qui cum eo erat, timens, ne aliqui audientes¹² sic alta voce cantare¹³, minus bene edificarentur, dixit ei : « Frater, estne bonum, quod facitis ita vos¹⁴ audiri? » Qui respondit : « Carissime confrater¹⁵, non credatis, quod propter¹⁶ hypocrisim hoc faciam; hypocrita¹⁷ malus intrinsecus, bonus¹⁸ extrinsecus, abominabilis est Deo, talis ego non sum; sed laude¹⁹ virginis gloriose non valeo continere²⁰ ». Instante vero²¹ hora mortis, cum quasi iam obmutesceret, frater dicebat coram eo matutinas solus²²; et cum frater diceret illum ultimum versum psalterii : *Omnis spiritus laudet dominum*, erigens aliquantulum caput et manus elevans fratri, ut potuit, silentium indixit et assumens in ore illam clausulam : *Omnis spiritus laudet dominum*, migravit ad Christum.

Ps. 150, 5.

1) sic perseveraret et add. C. — 2) applausus C. — 3) domina carissima C. — 4) item add. C. — 5) libenter vos om. D K. — 6) dominam D. — 7) et multum alta voce om. K. — 8) desperatum C. — 9) illo C. — 10) tunc add. C. — 11) autem K. — 12) eum add. C. — 13) cantantem K. — 14) vos om. C. — 15) frater K. — 16) per C. — 17) hypocritus C. — 18) ab add. C. — 19) ad laudes C. — 20) continere non valeo C. — 21) vero om. C. — 22) suas C.

a) La légende de Théophile, inquit P. Danzas l. c. IV, p. 519, est celle de Marie avocate des causes désespérées. Elle était très populaire au moyen âge. Elle revient continuellement sur les lèvres des prédicateurs et dans les écrits relatifs à la Très-Sainte Vierge. — Vitam S. Theophili in Act. SS. Boll. et apud Surium ad d. IV. februarii. S. Alphonsus de Ligorio (Gloires de Marie) ed. Dujardin, Paris, Laroche 1870, citat p. 143 pariter hoc exemplum.

XI. Frater Ulricus, domus Frisacensis *a)*, libenter orans non habens gratiam predicandi, una dierum raptus est in tantum affectum ad dominum¹, quod in nullo loco poterat quiescere, sed amore languens defecit viribus et macie confectus cepit pallescere et debilitatus est in tantum, quod fratres inunxerunt eum. Quibus recedentibus remansit solus superior coram infirmo, qui clausis oculis iacuit non movens se et factus est fulgidus in facie² valde. Superior autem intuens eum diu mirabatur claritatem vultus eius. Et post aliquantulum temporis infirmus cepit aperire oculos et aspicere³. Cui dixit superior : - Care frater, quomodo est vobis? - Qui renuit ei aliquid de hoc dicere. Cui dixit superior : - Ego volo quod omnibus modis⁴ michi dicatis -. Et frater propter bonum obediencie non audebat reticere⁵, quod ei ostensum fuit, et dixit : « Spiritus meus raptus fuit et ductus in locum amenissimum; et cum starem admirans amenitatem loci et etiam, quod ibi solus facerem, venit beatus Paulus et beatus Dominicus portans⁶ crucem in manu sua, et⁷ beatus Paulus dixit : « Tu stas hic solus? » Cui respondi : « Ita, domine -. Qui dixit michi : « Veni sequere nos -. Et secutus sum eos et vidi civitatem, cuius murus et turres erant de lapidibus preciosis et fulgentissimis et habebat portas duodecim de margaritis preciosis; et vidi animas quorundam, quos novi, dum viverent, duci in civitatem per illas portas; et dixi beato Paulo : « Que est ista fulgentissima civitas, quam video? » Qui respondit michi : « Ipsa est celestis Ierusalem ». Cui ego : « O domine, licet michi etiam⁸ intrare in eam ». Qui dixit : - Modo non intrabis, sed cras cum primum signum datum fuerit ad terciam, tunc intrabis in eam ». Et rogavit frater Ulricus superiorem, quod nullum verbum de hoc⁹ moveret inter fratres, donec videret, quem exitum res haberet. Mane autem¹⁰ facto, rogavit frater Ulricus¹¹, quod scoparet¹² et mundaret infirmariam, quia venturi essent hospites. Prima dicta, fratres, qui primo se expediverant de privatis missis, primi venerunt et postea alii, videre fratrem, quem¹³ precedenti die inunxerant; et contigit casu, quod omnes fratres, qui tunc domi erant, venientes circum-

1) Deum K. — 2) in facie fulgidus D. — 3) respicere K. — 4) omnibus modis quod C. — 5) retinere C. — 6) que add. D. — 7) et om. D K. — 8) etiam om. K. — 9) de hoc om. K. — 10) autem om. K. — 11) infirmarium add. C. — 12) scoparent... mundarent D. — 13) in add. C.

a) De conventu Frisacensi (fund. an. 1220 vel 1221) vide Anal. I, p. 76 et sqq. ubi in nota 3 invenies varias opiniones de morte Ulrici Frisacensis et Ulrici Vribergensis, de quo supra app. n° VIII. sermo fuit.

starent fratrem infirmum; et ipse extendens primo¹ manum dexteram, innuit² fratribus et dixit: - Cedite, date locum, hospes venit dominus noster Ihesus Christus -. Postea extendens manum aliam³ innuit dicens: - Cedite, date locum, hospita venit domina nostra⁴ beata virgo -. Deinde iterum extendens manum dexteram iussit cedere fratres, ut darent locum, quia veniret Ioannes Baptista, Petrus, Paulus; et alios plures nominans et iterum extendens aliam manum iussit dari locum dicens: - Beata Agnes venit, Catharina, Lucia, Cecilia, illa et illa venit -. Et cum alternaret⁵ extensionem manuum et ruminaret nomina sanctorum venientium et fratribus circumstantibus⁶ aliquibus cum magna devocione, aliis prostratis in terra pre devocione, datum est signum ad terciam et beatissima anima illa⁷ migravit in celum, ducatum prestantibus iis, qui convenerant ad obitum eius⁸.

XII⁹. Cum quedam persona ordinis in festo innocencium¹⁰ audito primo signo surgere tardaret, intendens ob quietem corporis remanere a matutinis, audivit vocem de sublimi dicentem: « Surge statim et sta, si vis audire vocem in excelso -. Que statim surgens cum admiracione et gaudio venit ad matutinas, considerans, quod quicumque vult audire vocem, quam sanctus Augustinus audivit de excelso sibi dicentem: - *Cibus sum grandium*¹¹ et cetera, oportet ut surgat a lecto corporalis quietis, quia non invenitur in terra suaviter vivencium, sed necesse est, ut cum sponsa surgat querens *per ricos et plateas, quem diligit anima* -. Cant. III. 2.

In crastino sancti Thome Cantuariensis cum eadem persona post matutinas in ecclesia prostrata in oracione obdormisset, vidit se coram altari prostratam orantem et illum dulcem Ihesum quasi duorum annorum infantulum de altari descendentem ac super caput prostrate residentem; quod ut sensit ac videns illos dulces pedes, quibus terram nostre mortalitatis tangere dignatus est, pre gaudio ac devocione cum Thoma apostolo exclamavit: *Tu es dominus meus Ihesus, tu es dominus meus Ihesus*; eadem cum lacrimis sepissime clamando replicans et pedem dextrum sub manibus comprimens frequenter cum affectu deosecula (ta est...)¹². Ioh. XX. 28.

1) primo extendens C. — 2) innueus manu fratribus dixit C. — 3) aliam dixit C. — 4) domina nostra om. K. — 5) alteraret D K. — 6) eum add. C. — 7) illa anima C. — 8) finis add. C. — 9) sequens num. non nisi in cod. E invenitur. — 10) die 28. decembris. — 11) S. Augustini Confessionum l. XIII, ed. Wangnereck Taurini 1891, l. XII, c. X, p. 230. — 12) verba in parenthesi posita om. E. — finis cod. E.

XIII¹. *De Ioanne Agno forsitan Lammens Gandensi quondam priore 1272.*

Alios inter beatos conventus Gandensis *a)* reconditus sub dio beatus Iohannes Agnus, qui tante sanctitatis fuit, ut etiam vivens miraculis claruerit. Unde tam celebris olim est habitus, ut hodie Insulis *b)* et Brugis *c)* in tapetibus inter beatos ordinis habeatur et ostendatur. Verum quot et quibus inclaruerit miraculis aut non animadverterunt maiores aut annotata devastavit incredulorum barbaries sive rabies. Omnibus tamen notissimum quod in conventus Gandavensis refectorio depi(c)tum fuit authentice. Nempe cum tota insula dicta Goess *d)* istius conventus terminus esset sive districtus, eoque soleat concionatores mittere, accidit in parochia dicta Elfdiic esset sollemnis supplicatio, qua crux domini circumferretur, quae maximo non abs re habebatur in honore, ut missus eo beatus Ioannes Agnus, propter tempestatem nimiam nullus nautarum se freto committere vel auderet vel vellet. Quamobrem modum non alium muneris ad quod missus peragendi superesse ratus, domino fidens, extimam vestem pulchram expandit super iratum mare, stansque super eam cum socio tertiano flectente genua, signo crucis prius edito, traiciunt inter vorticosos fluctus tranquilli. Dum igitur sic sunt, pastor, custos et edituus toti herent in ecclesia compurganda ornandave; labitur tum vox ad eos huiusmodi : « Honorate vos hunc, quem Deus sic glorificat, en concionator vester venit ». Editto mox signo convocatus populus duobus fratribus pro navi capa utentibus obviam processit crucemque suam addeduxere, huic asserere prodigium hoc conantes, depicta huius actionis serie ad parietem ecclesie. Porro hic beatus obiit anno partus virginei milesimo ducentesimo nonagesimo sexto, uti habetur in catalago defunctorum conventus Gandensis : Quondam *e)* prior circa annum domini M·CC·LXXII.

1) Sequens num. exscribitur e cod. Gandavensi. cf. supra l. IV, cap. 25, p. 230 not. 12.

a) Gandavensis conv. (Gent) fund. an. 1221. Anal. I, p. 266. — *b)* Lille. — *c)* Bruges. — *d)* Goes oppidum insulae Zelandicae; fluvius qui separat Flandriam ab insulis Zelandiae, et quem b. Iohannes traiecit Le Hont vel Escaut hodie nuncupatur. — *e)* Phrasis: Quondam — 1272 alia manu scripta est.

FINIS APPENDICIS.

CRONICA ORDINIS¹.

PRIOR *a*).

Anno domini · M^o·CC^o·III°· b).
Beatus Dominicus, nacione Hyspanus, sciencia Dei plenus, vita sincerus, religione conspicuus, cum Didaco² Oxomensis³ episcopo Tholosam veniens, ipsa die hospitem suum hereticum convertit, ubi cum dicto episcopo post reditum⁴ de Marchia Dacie⁵ per biennium predicationi⁶ vacavit. Post reditum autem dicti⁷ episcopi in Ispaniam⁸ per ·X· annos in Narbonensi⁹ provincia permansit confundens hereticos et confirmans catholicos, verbo¹⁰ et exemplis annuncians dominum Ihesum Christum.

POSTERIOR.

Anno¹¹ domini · M^o·CC^o·III°· Beatus¹² Dominicus cum Oxomensis¹³ episcopo Didaco Tholosam¹⁴ venit, ubi ipsa die cooperante Deo hospitem suum hereticum ad veram fidem reduxit. Deinde peracta legacione *c*) regis *d*), semel et iterum¹⁵ curia visitata ab ipso episcopo, remansit cum eodem quasi per biennium in predicationis officio in partibus Tolosanis.

Anno domini · M^o·CC^o·V^o· Post reditum Didaci episcopi¹⁶ ad suam diocesim beatus Dominicus remanens quasi solus paucis sibi adherentibus sine professionis¹⁷ vinculo per ·X· annos per diversa loca provincie Narbonensis et precipue¹⁸ circa¹⁹ Carcaso-

1) Cronica fratrum predicatorum F M: cronica magistrorum ordinis predicatorum. N: incipit cronica ordinis A C: tit. om. E: pars ultima sive cronica ordinis B: cap. X. add. D. — 2) Didaco om. F. — 3) Oxomense F. — 4) Rodicam (?) F. — 5) Dacie om. M. — 6) predicationi om. F. — 7) predicti M. — 8) in Ispaniam om. M. — 9) Narbone F. — 10) verbis F. — 11) anno om. A C: et sic deinceps: numerus an. om. E, et sic et in sequentibus. — 12) sanctus E. — 13) Exonensi E: Escomensis B. — 14) Tholosanam E. — 15) et add. E. — 16) anno 1205 add. B. — 17) tamen add. A C L. — 18) provincie. — 19) contra D.

a) Cronicae ordinis exstant duae redactiones, quarum primam continet cod. Tolosanus (F.) et codex quidam bibliothecae Vaticanae, quem cl. P. Mamachi in suis Annalibus ordinis pag. 306, prelo edidit; citatur a nobis sub littera M et cod. Barchilonensis qui Romae in archivio Ord. asservatur, citatur sub litt. N. — Secundam redactionem continent cc. A B C D E et cod. Viterbiensis, quem pariter Mamachi l. c. p. 299 et ss. edidit; citatur sub littera L. — Partem tractantem de S. Dominico Gerardus de Fracheto plus minusve fideliter exscripsit e libello b. Iordanus de initio ordinis; pro hac parte perdoctum commentarium habes ap. Mamachi l. c. passim. — *b*) Controvertitur utrum anno 1202 an. 1203 S. Dominicus Tolosam venerit; an. 1202 dat c. B: cf. Mam. l. c. p. 124, 129, 130, quem sequitur P. Lacordaire, Vie de S. Dominique, c. III, pag. 39, stant pro exeunte anno 1203. — *c*) De causa legationis, de itinere etc. vide Iordanum l. c. (ed. Berthier, p. 7). — *d*) nempe Alphonsi VIII, reg. Castelliae: Lacordaire l. c.: Ildephonsi (Iordanus l. c.).

nam *a*) et Fanum¹ Iovis *b*) inpugnando hereticos² catholicam fidem extulit, et animarum saluti datus totus officio predicacionis vacavit, multas vilitates et abiecciones et angustias lete substinens propter nomen domini nostri³ Iesu Christi.

Illis eciam temporibus domum sororum de Pruliano *c*) instituit ante ordinis confirmacionem.

Illo quoque⁴ tempore comes Montisfortis pugnans contra hereticos gladio materiali et beatus Dominicus gladio verbi Dei⁵ in partibus illis, facti sunt⁶ adeo familiares, quod voluit comes⁷ ipse, quod beatus Dominicus benedictionem⁸ faceret in nuceis filii *d*) sui, quam accepit — filie scilicet⁸ delfini Vienne-
 ' 61' nensis — apud Carcasonam⁹ et filiam quamdam suam baptizaret¹⁰, que usque hodie vivens et priorissa apud sanctum Antonium Parisius religiosissima et magne sanctitatis habetur. Dedit eciam quoddam castrum *e*) beato Dominico in sustentacionem sui et sibi adherencium in predicacione. Unde usque hodie genus illud¹¹ dileccionem et familiaritatem habet ad ordinem intantum¹², quod quedam filia comitis predicti¹³, scilicet domina Amicia¹⁴ de Ioviniaco *f*), magni nominis et sancta mulier, voluit multociens, quod¹⁵ filius suus unigenitus *g*) et¹⁶ excellentis gracie intraret ordinem, si fratres voluissent; et in extremis agens¹⁷ ipse apud Cyprum in exercitu regis Francorum *h*) habitum nostrum suscepit et¹⁸ factus est frater. Ipsa quoque, sicut dixit, quia¹⁹ homo non erat nec²⁰ poterat esse frater, ut saltem soror fieret, fecit domum sororum de Montargis *i*) et bene dotavit, in qua²¹ taxatus est numerus quinquaginta²² sororum, que speciali prerogativa sanctitatis et religionis fulgerent²³ in Francia; inter quas et ipsa sepulta requiescit. Fuit²⁴ autem tanti fervoris et animi²⁵ in domus²⁶ predictae²⁷ promocione, quod cum fratribus multis²⁸ se opponen-
 tibus licenciam construendi²⁹ illam habere non posset aliquo modo ab ordine, in propria persona³⁰ multociens ivit ad curiam pape et³¹ obtinuit litteras efficacissimas ad suum desiderium consummandum.

Porro³² instante tempore quo prelati se parabant³³ ad eundum³⁴ concilium

1) Perhanum B. — 2) et add. E. — 3) nostri om. A C L. — 4) eciam B. — 5) Dei om. B. — 6) sunt om. B D E. — 7) comes quod ipse... B D E. — 8) videlicet B. — 9) Cenosiam E. — 10) baptizavit usque... E. — 11) istud E. — 12) nostrum E. — 13) predicta E. — 14) Amicia E; Anicia L, Amiva B. — 15) et E. — 16) et om. B. — 17) agens terre Ciprum B. — 18) frater noster factus est B. — 19) quod B E. — 20) non A C D. — 21) bene add. B. — 22) quinque A C. — 23) fulgens E; fulgent D; fulget B; eciam add. E. — 24) haec par. om. N. — 25) et animi om. B. — 26) in domum predicatorum A C. — 27) prefate B. — 28) multis om. B. — 29) offerendi A C. — 30) patria A C. — 31) ac A C. — 32) certo A C. — 33) vertent A C. — 34) ad add. B.

a) Carcassonne. — *b*) Fanjeaux. — *c*) De institutione monasterii apud Prulianum (Prouille) 1206 cf. Bern. Guidonium ap. Martène ampl. coll. VI, pag. 437; B. Iordanum l. c. p. 10; Mam. l. c. p. 158; Lacordaire l. c. cap. IV. — *d*) Anno 1214 filius comitis Simonis Montisfortis nomine Almaricus (Amauri I. 1241) in matrimonium duxit Beatricem, filiam Andreae Burgundi et a matre et eius primae coniugis Beatricis Claustral et stirpe Sabran Viennensis; cf. Mam. l. c. p. 349, Quetif. l. c. I, 69b, not. 1. — *e*) Hoc castrum B. Iordanus l. c. p. 13, nominat Cassanel; de aliis possessionibus S. Dominico datis cf. B. Iordanum l. c. et Bull. Ord. I, p. 2 et 3. — *f*) Iigny prope Altissiodorum (Auxerre). — *g*) Probabiliter Iohannes Montisfortis. cf. Theiner l. c. ad an. 1245, p. 317, n° 97. — *h*) Nempes Ludovici IX. — *i*) Montargis en Loiret.

Lateranense, quidam ¹ magnus de Tolosa, Petrus Celani ² nomine, se et domos nobiles, quas habebat circa ³ castrum in eadem civitate, obtulit beato Dominico; in quibus primo ⁴ apud Tolosam ipse cum sibi adherentibus habitavit et ibi moribus religiosorum se conformare ceperunt *a*).

Episcopus vero Tolosanus, vir sanctus et fidei zelator, Fulco nomine, sextam partem decimarum cum consensu capituli dedit *b*) eis ⁵ ad libros et ⁶ necessaria, sperans ⁷ se habiturum eos fideles pugiles ad heresim extirpandam ⁸.

Anno domini · M^o · CC^o · XV° · Cum venerabili Fulcone, Tholosano episcopo, Romam ivit ⁹ ad concilium generale. Ubi cum a domino Innocencio papa tercio peteret, ut ei et consociis ¹⁰ ordinem ¹¹ confirmaret, qui ¹² predicatorum diceretur et esset, et idem papa se in hoc difficilem exhiberet, consolatus est eum ¹⁷ dominus ¹⁵ huiusmodi

Anno domini · M^o · CC^o · XV° · Beatus Dominicus Romam ivit ad concilium generale cum episcopo Tolosano Fulcone causa procurandi ¹³ confirmationem ¹⁴ ordinis, qui diceretur ¹⁵ et esset ordo ¹⁶ predicatorum; et tunc accepit responsum de redeundo ad fratres et regulam eligendi.

visione: Cum ¹⁹ enim suo more in oratione pernoctaret, vidit beatos ²⁰ apostolos Petrum et Paulum ²¹; Petrum ²² in dextra tenentem claves regni celorum, et ²³ sinistra sibi tradentem baculum; Paulum autem ²⁴ in sinistra tenentem gladium, quo fuerat ²⁵ decollatus, et in dextra manu ewangelium, quod ²⁶ sibi tradebat et dicebat ei: „Vade et predica, quia a domino es electus“. Cumque ²⁷ de sociorum paucitate conquereretur ²⁸, subito vidit ²⁹ fratres per universum mundum incedentes ³⁰ binos et binos et nomen domini predicantes.

Dominum vero Innocencium papam ³¹ predictum dominus hac visione ad petitionem beati Dominici inclinavit: Videbatur enim sibi, quod Lateranensis ecclesia minaretur ruinam; sed ³² frater Dominicus accedens subpositis humeris totam illam casuram fabricam erigens sustentabat. Cuius visionem novitatem admirans et significacionem eius ³³ prudenter intelligens, pastor ecclesie viri Dei petitionem acceptavit ³⁴, monens, ut Tholosam ad suos fratres rediens cum eis de regula et ceteris ³⁵ conferret ³⁶, et ut ³⁷, cum rediret, quecumque peteret, impetraret.

1) quedam magna de Tolosa pisallani se... B. — 2) Sciliani D E; Petrus Nicolaus A C. — 3) iuxta B D L; immo A C. — 4) primo om. B. — 5) et add. E. — 6) ad add. B. — 7) sperans om. E. — 8) expugnandum D E. — 9) venit M. — 10) sociis M. — 11) ordinem om. F. — 12) quod F. — 13) pertractandi A C. — 14) confirmacionem om. B D E. — 15) daretur E. — 16) fratrum add. A C. — 17) est eum om. F. — 18) dominus om. M. — 19) cum — pernoctaret om. M. — 20) bonos F. — 21) Petrum et Paulum om. F. — 22) scilicet add. F. — 23) et om. M. — 24) vero M. — 25) pro Christi nomine add. F. — 26) qui sibi tradebant et dicebant F. — 27) cum M. — 28) quereretur F. — 29) videbat F. — 30) incedentes universos et duos predicantes F. — 31) papam om. M. — 32) sed concurrens fr. Dom. et accurrens M. — 33) eius prudenter om. F. — 34) acceptat M. — 35) ceterisque F. — 36) conferat M; conferies F. — 37) ut om. F.

a) De fundatione conv. Tholosani (1215) vide Bern. Guid. ap. Martène l. c. p. 456; Mam. l. c. p. 352; Lacordaire l. c. p. 118-123. — *b*) Actus donationis Fulconis transcriptionem habes in Année Dominicaine 1893, p. 200, eiusque translationem ap. Lacordaire l. c.

Anno domini ·M^o·CC^o·XVI°·. A¹ domino Honorio papa, successore dicti² domini Innocencii³ ordo predicatorum confirmatus est, et de Tholosa fratres⁴ in Ispaniam, Franciam et Lombardiam a beato Dominico mittuntur et post⁵ per totum orbem⁶ sunt dispersi. Per omnia benedictus Deus, qui per talem modum visitavit⁷ plebem suam. Amen

contra comitem Montisfortis dispersit primo in abbatem fratre Mattheo, alios et ipse Romam ivit; et¹⁵ illo tempore

*Anno domini ·M^o·CC^o·XVIII°·*¹⁶. Data est fratribus predicatoribus domus sancti Iacobi Parisius a magistro Iohanne¹⁷, decano sancti Quintini, et universitate Parisiensi. Inde missus est frater Petrus Cellani¹⁸ Lemovicis, qui fuit primus conventus Francie¹⁹ post Parisiensem, sed²⁰ pro Lugdunensi²¹ a) ab Provincialibus commutatur; in sequentibus autem Remis^b) et Aurelianis^c) fratres mittuntur.

*Anno domini ·M^o·CC^o·XIX°·*²¹. De Roma missi sunt fratres Bononiam a beato Dominico, quos ipse postmo-

Anno domini ·M^o·CC^o·XVI°·. Re-
deunte beato Dominico Romam Innocencio mortuo et Honorio substituto, concessus est ordo et confirmatus.

Eodem anno data est⁸ ecclesia fratribus⁹ prima, quam habuit ordo, scilicet sancti Romani infra¹⁰ Tolosam, in qua fecerunt claustrum et cellas, et erant numero¹¹ circiter sexdecim¹².

Anno domini ·M^o·CC^o·XVII°·. Disponentibus Tholosanis insurgere beatus Dominicus fratres¹³, electo¹⁴ mittens in Hyspaniam, alios Parisius; domum sancti Sixti sororum instituit.

Anno domini ·M^o·CC^o·XVIII°·. Circa principium anni misit beatus Dominicus fratres d) de Urbe Bononiam; et eodem anno in curia fratris Reginaldi noticiam acquisivit, qui eodem anno venit Bononiam ·XII· kalendas Ianuarii e).

Eodem quoque²² anno beatus Dominicus in Hyspaniam rediens duas ibidem domos instituit f); et eodem anno data est fratribus²³ Parisius domus sancti Iacobi; nam ante stabant in domo conducta inter domum episcopi et domum Dei*.

Anno domini ·M^o·CC^o·XIX°·. De Hyspania venit beatus Dominicus Parisius g) et invenit ibi fratres numero

1) ordo predicatorum a... M. — 2) dicti om. N. — 3) tercii add. N. — 4) fratres om. F. — 5) post om. M. — 6) ordinem dispersi sunt fratres F. — 7) visitare voluit M. — 8) est om. B. — 9) fratribus om. B; fratribus ecclesia A C. — 10) infra om. B. — 11) numero om. B. — 12) decem et sex A C. — 13) fratres om. B. — 14) electo priore abbate B. — 15) et om. E. — 16) Fratres venerunt Parisius add. in marg. M. — 17) Iordane N. — 18) Relavi N. — 19) et add. F. — 20) sed pro om. F. — 21) Lugduno F. — 22) eodemque D. — 23) fratribus om. B. — 24) Frater Reginaldus add. in marg. M.

a) Lyon. — b) Rheims. — c) Orléans. — d) Nempe « fr. Iohannem de Navarra et quendam fratrem Bertrandum; postmodum vero fr. Christianum cum fratre converso ». (Iordanus l. c. p. 18). — e) cf. Vitae fratrum lib. I, cap. V, § I, p. 25. — f) unam apud Madrid, quae nunc est monialium, alteram vero apud Segobiam. (Iord. l. c. p. 19). — g) Exeunte mense maio aut ineunte mense Iunio (Mam. l. c. p. 501).

dum subsequitur; misit inde¹ Parisius fratrem Reginaldum, iam ante a² regina celi inunctum; qui Parisius veniens Christum Ihesum et hunc crucifixum predicabat verbo pariter³ et exemplo. Qui paulo post in Christo obdormiens in ecclesia sancte Marie de Campis sepultus est, quia fratres Parisius sepulture nondum habebant. Hic vir⁴ beatus⁵ nostrum⁶ fratrem Iordanem eodem tempore Parisius recepit⁷, qui fuit post beatum Dominicum huius ordinis magister; recepit etiam⁸ fratrem Henricum, qui fuit virgo Dei et gratiosissimus predicator et⁹ primus Colonie prior.

Anno domini ·M^o·CC^o·XX°·¹⁰. Primum capitulum generale Bononie celebratur a beato Dominico, et in sequenti capitulo ordinatum est, ne possessiones vel redditus fratres nostri¹⁷ tenerent, sed et¹⁸ hiis que habuerant¹⁹, renunciarent²⁰ omnino.

fuit etiam²¹ hoc statum quod²⁵ annuod²⁶ possessiones et redditus non reciperentur²⁷, et quod aliis²⁸ illa²⁹ resignarent, que³⁰ habebant in partibus Tolosanis; et quod capitulum generale uno³¹ anno Parisius, alio³² anno Bononie celebraretur; ita tamen³³ quod Bononie sequens celebraretur: quod longo tempore^d) observatum fuit; sed postmodum³⁴ aliter est statutum³⁵.

Anno domini ·M^o·CC^o·XXI°·. Frater Iordanes predictus, qui nondum annum in ordine³⁶ compleverat, fit prior provincialis in Lombardia³⁷.

ferme¹⁰ triginta; paululum ibidem¹¹ commoratus divertit Bononiam^a), ubi iam¹² magnus erat fratrum numerus sub fratre Reginaldo congregatus apud sanctum Nicolaium; nam ante fuerant in alio loco¹³ b) et parvo numero; qui eum cum mirabili gaudio receperunt¹⁴. Inde¹⁵ misit fratrem Reginaldum Parisius.

Anno domini ·M^o·CC^o·XX°·. Primum capitulum generale celebratum est Bononie sub beato Dominico, cui²¹ interfuit frater Iordanis, missus ad illud²² de Parisius, ubi intraverat²³ paululum ante ordinem in quadagesima precedenti^c). In hoc autem capitulo inter multa, que statuta fuerunt,

Anno domini ·M^o·CC^o·XXI°·. Celebratum est secundum capitulum Bononie sub eodem patre³⁸; et de illo³⁹ capitulo missi sunt fratres in Angliam,

1) me Parisius fratrem Reginaldum iam ante in Regina celi inventum F: enim N. — 2) ante a om. M. — 3) pariter om. F. — 4) vir om. F. — 5) sanctus N. — 6) nostrum om. M. — 7) receperat F. — 8) et M. — 9) et — prior om. F. — 10) ferme om. E. — 11) ibidem om. D. — 12) tam A C D E. — 13) loco in principio; qui... B D E. — 14) recepere B. — 15) et tunc A C: et ideo D. — 16) Ne fratres possideant add. in marg. M. — 17) non F. — 18) et om. F; in M. — 19) habuerunt N. — 20) renunciarunt F. — 21) ibi E. — 22) istud A C. — 23) introierat A C. — 24) etiam om. E: in add. E: et D L. — 25) ut A B C. — 26) omnino E. — 27) reciperent E. — 28) aliis om. B. — 29) illa om. E; illis D L. — 30) quos D. — 31) alio B. — 32) alio anno Bononie om. B. — 33) tantum E: uti tamen B: ita — quod longo om. A C. — 34) post B. — 35) statum est A C. — 36) in ordine om. F. — 37) Quare salve regina cantatur add. in marg. M. — 38) priore B. — 39) alio B.

a) Bononiam pervenit S. Dominicus circiter mense Augusto (Mam. l. c. p. 541). — b) Nempe apud S. Mariam Mascarellam (Mam. l. c. p. 466): cf. Vit. fr. lib. I, cap. IV, § I, p. 25. — c) * Cum mitterer, scribit de seipso B. Iordanus l. c. p. 27, necdum in ordine adhuc duos menses peregeram *. — d) Nempe usque ad annum 1245.

Post obitum vero beati Dominici frater quidam Bernardus Bononiensis¹ demoniacus fratres multum² vexavit; huius gravis vexatio fuit una de causis, quibus permoti fratres « Salve Regina » post completorium decantari³ instituerunt apud Bononiam; et inde⁴ per totum mundum⁵ diffusa est.

et fratri Iordani⁶, qui presens non erat, iniunctum est officium prioratus Lombardie. Ad quod officium exequendum, dum⁷ iret de Parisius, frater Everardus⁸ a), archidyaconus quondam Lingonensis, vir magne auctoritatis, qui suo exemplo ad ingressum ordinis multos commoverat Parisius⁹, vadens cum eo, desiderio videndi bea-

tum Dominicum et ipsius fratris Iordanis illectus amore¹⁰, in via mortuus est apud Lausannam, ubi aliquando in episcopum fuerat electus.

Interim¹¹ autem eodem anno mortuus est beatus¹² Dominicus ·VIII· idus augusti et¹³ intra ecclesiam fratrum honorifice sepultus.

Et frater Iordanis ceptum¹⁴ iter perficiens Bononiam supervenit et invenit ibi quendam fratrem, Bernardum nomine, obsessum a demone¹⁵, de quo multa¹⁶ miranda¹⁷ narrat idem in libello, quem composuit b) de inicio ordinis, qui sic incipit: *Filiis gracie et coheredibus glorie*, in quo multa continentur, ex quibus habita¹⁸ est materia supradictorum¹⁹ et eciam de legenda beati Dominici.

Anno²⁰ domini ·M^o·CC^o·XXII°·²¹.
Dicitur frater Iordanis Teutonicus, verus Israelita, electus est Parisius in magistrum. Qui quantus et qualis fuerit²², in libro qui vitas (!) fratrum dicitur, habes scriptum²³.

Anno domini ·M^o·CC^o·XXII°·.
Celebratum est tercium capitulum generale Parisius, in quo electus est frater Iordanis in magistrum, licet nondum complisset in ordine duos annos et dimidium c).

Hic fuit Teutonicus de Saxonie²⁴

1) Bononie F. — 2) quidam F. — 3) cantari M. — 4) unuc N. — 5) modum F. — 6) Iordano B. — 7) cum A C. — 8) Corradus A C L; Chunradus E; Conradus B. — 9) Parisius om B. — 10) amore qui in via om. A C; in via om. B. — 11) interim om. E. — 12) sanctus D. — 13) et om. E. — 14) cepit E. — 15) a demone om. B. — 16) multa om. A C. — 17) narranda E. — 18) exhibita B; indicta A C. — 19) predictorum B. — 20) Secundus magister frater Iordanis add. in marg. M. — 21) anno d. 1220 F. — 22) fuit F. — 23) scriptum habes M; est descriptum N. — 24) Saxonia B.

a) De fratre Everardo cf. Vit. fr. lib. IV, cap. II, p. 249. — b) Ed. Berthier p. 33. Ex hoc loco eruitur fratrem Bernardum obsessum fuisse a daemone iam ante 1221; proinde fratre Gerardus inducens daemonem fratri Iordani loquentem: « O caece » (l. III, c. XXX, p. 124) errat, cum Iordanis, ut ex eius epistolis constat, oculum amiserit diu post, cum iam magistratum universi ordinis gereret circa annum 1235. Cf. Anal. I, p. 116 not. 1; et Vit. fr. l. III, cap. 33, p. 126 not. a. — c) Quamvis nostrum non sit quaestiones varias historicas ad vitas fratrum spectantes hoc in loco fusiori stilo tractare, tamen lectores nostros certiores faciendo esse putamus de controversia inter rerum historiarum peritos agitata, utrum B. Iordanis identificandus sit an non cum Iordane Nemorario, celeberrimo mathematico saeculi decimi tertii. Pro parte affirmativa stant inter alios Moriz Cantor in « Allgemeine Deutsche Biographie » Band XIV p. 501 et ss. (ubi et biographicae notae de B. Iordano inveniuntur, cui addendum est opus P. Mothon: Vie du Bienheureux Jourdain de Saxe, Paris 1885) et in Litter. Centralblatt 1889, n° 34, 1148, et D. doctor Heinrich Finke in « Zeitschrift für vaterländische Geschichte und Alterthumskunde » Bd. 46 p. 197 et ss. Partem negativam tenet cl. P. Denifle in « Historisches Jahrbuch » Bd. X. p. 564 et ss.

villa, que dicitur Bortege¹ a) in diocesi Maguntina², oriundus³. Hic cum esset
scolaris Parisius et probus in theologia, cogitaverat in corde suo de huiusmodi
vita fratrum, quorum⁴ non habebat noticiam⁵, assumenda. Veniente ergo
fratre Reginaldo Parisius et predicante ferventer, vovit apud⁶ se ordinem
intraturum. Habebat autem⁷ apud se fratrem⁸ Henricum, qui fuit primus
prior Coloniensis, iuvenem utique angelicum, graciosissimum⁹ in omnibus.
Qui postea sua¹⁰ predicacione totam universitatem Parisiensem multum com-
movit; de cuius laudibus¹¹ mira scripsit in libello supradicto, quem compo-
suit¹². Hunc autem laboravit¹³ secum ad ordinem trahere; et emisso prius
voto de ingrediendo ordine¹⁴ in manibus predicti¹⁵ fratris Reginaldi ab utro-
que¹⁶, intraverunt ambo in die cinerum et receperunt¹⁷ habitum¹⁸, dum in
officio¹⁹ fratres cantarent: Immutemur habitu²⁰ et cetera²¹ b).

• 62'

In diebus eius ordo fuit valde dilatatus c) in provinciis, in²¹ conventibus, in
numero fratrum; et multi viri excellentes in nobilitate et divitiis et scienciis
intraverunt.

Sub eo eciam fuerunt²² prius licenciati²³ fratres Parisius ad legendum d) et
habuerunt duas scholas.

Intravit eciam²⁴ frater Iohannes de sancto Egidio e), Anglicus natione, ma-
gister in theologia facto sermone²⁵ prius.

Fuerunt autem inter huiusmodi fratres ab illo tempore multi valde²⁶ excel-
lentis gracie et doctrine²⁷ f), sicut scripta eorum²⁸ et memoria usque hodie
manifeste declarant²⁹.

Idem³⁰ est eciam, qui induxit consuetudinem de faciendis collacionibus Pari-
sius scholaribus; et sub eo eciam inducta est consuetudo de cantando „Salve
Regina” post completorium g). Sub eo eciam celebrata sunt duo capitula ge-
neralissima³¹ h) Parisius, in quorum ultimo factum est statutum de silencio

1) Bungher B; Boreberge D; Bocherge A C. — 2) Mogintina A C. — 3) primidus A C. —
4) ibi add. A C. — 5) unitativa B. — 6) ante E. — 7) habebat autem om. E. — 8) apud se
fratrem om. B. — 9) graciosum B. — 10) sua om. B. — 11) de quibus B. — 12) composuit
supradicto A C; supradicto om. B. — 13) laboraverunt B. — 14) ordinem B. — 15) predicti
om. B. — 16) uterque A C. — 17) recepere B. — 18) ordinem D. — 19) in officio om. B. —
20) habitum E; *verba officii diei cinerum*. — 21) et B. — 22) fuere B. — 23) litterati B. —
24) autem B E. — 25) Parisius add. B. — 26) valde om. B. — 27) excellentes in gracia et
doctrina B. — 28) eorum scripta A B C — 29) declaravit E. — 30) ipse B. — 31) generalia B.

a) Quantum ad locum nativitatis B. Iordani nunc temporis fere communiter tenetur sub
nomine Bortege vel Bocherge intelligendum non esse hodiernum oppidum Borgentreich in
Westfalia (ut in Act. SS. add. XIII febr.); sed etiam sententia eorum, qui Bortege sumunt
pro Padberg prope Marsberg certo adhuc probari non potest, et argumenta prolata proba-
bilitatem non excedunt. — b) de ingressu utriusque vide Vit. fr. lib. III, cap. IV, p. 102:
— die XII. febr.; — de fr. Henrico cf. l. c. lib. IV, cap. XIV, § III, p. 191. — c) De dilata-
tione ordinis sub. B. Iordano vide Berthier in praefatione ad B. Iordani opera, l. c. pag. 8:
Mothon, Vie du B. Jourdain de Saxe, Paris 1885, p. 327-340. — d) Primam cathedram in
theologica facultate receperunt fratres Praedicatorum anno 1229 post 15. maii: fuitque Ro-
landus primus magister et sententiarum ex ord. Praed. Denifle Cart. I, pag. 94 in nota. —
e) De eo cf. Quetif. l. c. I. pag. 100. — f) cf. infra chron. ad an. 1241: ubi habes catalogum
magistrorum Parisiensium; cf. iusuper Denifle Archiv. etc. vol. II, 165-248: Quellen zur
Gelehrten-geschichte des Predigerordens. — g) Vide Vit. frat. lib. I, cap. VII, p. 58 et ss. —
h) Primum anno 1228; ultimum 18. maii 1236.

mense *a*). Eius eciam tempore et¹ quatuor minores *b*) provincie² coequate sunt aliis ·VIII·³ in potestate quoad deffinitiones et eleccionem magistri, quod antea non habebant.

Ipsa eciam induxit consuetudinem, quam habent magistri ordinis, de mittendo litteras de capitulo generali; scribebat enim fratribus sepe, quos⁴ videre non poterat litteras dulcissimas sancte consolacionis et⁵ exhortacionis epistolae⁶, et modo omnibus⁷, modo aliquibus provinciis, conventibus vel fratribus sic⁸ scribebat *c*).

An.⁹ dom. ·M^o·CC^o·XXX°·III°·¹⁰.
Translatum est corpus beati Dominici¹¹
a venerabilibus viris archiepiscopo Ravenne et ·VI·¹² episcopis et magistro Iordane et¹³ prioribus provincialibus¹⁴ et plus quam ·CCC· fratribus aliis, qui ad capitulum venerant¹⁵ generale, presentibus¹⁶ potestate¹⁷ Bononiensi cum nobilibus suis¹⁸. In ipsa¹⁹ autem apericione²⁰ sepulcri tanta odoris suavitate repleti sunt²¹, ac si celestium cella²² aromatum patuisset²³; et multi compuncti et plures a diversis infirmitatibus²⁴ sunt sanati. Eodem anno crebrescentibus miraculis a domino papa

Sub eo eciam anno domini²⁵ ·M^o·CC^o·XXX°·III°· translatus *d*) est corpus beati Dominici ad locum honorabiliorem, et eodem anno est sanctorum cathalogo aggregatus apud *e*) Reate²⁶ per papam Gregorium nonum; in quo tempore tanta gracia predicacionis et mirabilium per fratres effusa est in Lombardia et alibi, ut²⁷ patet per fratres inde venientes, quod²⁸ totus mundus fere ex auditu²⁹ stupebat.

Fuit autem magister iste multum notus et dilectus a domino papa³⁰ Gregorio predicto et ab aliis curialibus, et graciosus apud magnates et religiosos

1) et om. B. — 2) provincie om. B. — 3) novem B. — 4) quos — poterat om. E. — 5) et om. E. — 6) plures E. — 7) et add. E. — 8) singulariter scribebat quandoque D. — 9) Translatio B. Dominici add. in marg. M. — 10) 1232. N. — 11) beati Dominici corpus F. — 12) XI. F; IV. N. — 13) et om. M; et prioribus om. N. — 14) provincialibus om. F. — 15) fuerat F; convenerant N. — 16) presente N. — 17) potestatibus Bononie F. — 18) Videbatur enim hoc beati sacrofagium acclamare; nam cleri et populi ad ipsum devocione crescente monumentum elevabatur a terra quasi virtute interiori exterius pelleretur. add. N. — 19) prima N. — 20) apparacione F. — 21) omnes add. N. — 22) celle F. — 23) patuissent F. — 24) infirmitatibus F. — 25) domini om. A C. — 26) Perusinum DE; Reatem L. — 27) ut post A C; ut patet om. B D E. — 28) quod om. A C. — 29) auditibus B E. — 30) papa predicto A C.

a) cf. Martène, Thesaurus, etc. IV, p. 1674. — *b*) In Capitulo Generalissimo Parisiis anno 1228 celebrato octo provinciis, quae erant Hispania, Provincia, Francia, Lombardia, Romana, Hungaria, Teutonia, Anglia (de eorum extensione cf. Anal. I, p. 49) superadditae sunt quatuor aliae, nempe Polonia, Dacia, Graecia et Terra-Sancta. — Gerardus vero errat dicendo, tempore B Iordani quatuor minores provincias aliis octo adaequatas esse; nam non nisi in Cap. Gen. Parisiis celebrato anno 1239 legimus (Martène l. c. p. 1677, n° 2). — Inchoamus has constituciones: Statuimus ut quatuor provinciae Polonia, Syria, Dacia, Graecia aliis octo per omnia adaequentur... et cap. sequenti Bononiae 1240 celebrato legitur approbatio huius inchoationis (Martène l. c. p. 1679). — *c*) Plures harum epistolarum inveniuntur in bibliotheca universitatis Wirceburgensis cod. Mp. th. q. 57, quas postea in collectione epistolarum magistrorum generalium Ord. edere intendo. — *d*) De translatione S. Dominici vide opusculum B. Iordani (ap. Berthier l. c. p. 44). — *e*) Canonisatus est S. Dominicus V. nonas Iulii apud Reate 1234 (non apud Perusinum ut plures cc. scribunt); cf. Theiner l. c. ad. 1234, p. 98.

Gregorio IX^o¹, qui eum optime noverat et devote sepeliverat³, beatus pater sanctorum confessorum cathalogo est ascriptus.

et⁴ clerum et populum universitatis⁵ scolarium ubique adeo, quod vix poterant saciari de verbis graciae, que procedebant⁶ de⁷ ore eius sive in sermonibus a) sive in sanctis collacionibus.

quas habebat. Unde quando erat⁸ Parisius incumbibat ei omnes sermones fratrum facere; et quando predicabat alius et sciebant⁹ eum scolares presentem vix volebant in fine recedere prius quam ipse aliquid diceret post alios.

Fuit autem eius summum studium ordinem dilatare propter fructum animarum; propter quod se totum dabat ad attrahendas personas bonas¹⁰ ad ordinem et ideo morabatur¹¹ quasi semper in¹² locis, in quibus erant scolares, et precipue Parisius, nisi quando eum ire ad curiam oportebat. Erat autem illius¹³ consuetudo, quando erat Parisius, quasi omni die, quando non erat¹⁴ sermo, facere collacionem noviciis, ad quam etiam alii maiores¹⁵ libenter convenientes magnam consolacionem et instruccionem recipiebant in eis.

Anno¹⁶ dom. M^oCC^oXXX^oVI^o idibus februarii magister Iordanis, qui in Terram sanctam iverat ad visitanda loca sacra et fratres, in mari¹⁷ obiit¹⁸, ut patet in¹⁹ litteris infrascriptis: - Venerabilibus et dilectis priori et conventui fratrum predicatorum Parisiensi frater²⁰ Gotfridus²¹ et Reginaldus, domini pape penitenciarum, salutem et spiritus sancti consolacionem.

Hic cum transisset mare ad visitandam Terram²³ sanctam et fratres, in regressu cum festinaret in galea²⁴ versus Neapolim ad predicandum ibidem scolaribus, irruente²⁵ tempestate defunctus est versus gurgitem²⁶ Satalie anno domini M^oCC^oXXX^oVI^o idibus²⁸ februarii. Fratres vero²⁹ Aconenses illuc pergentes corpus eius³⁰ beatum tulerunt in Achon³¹ et in ecclesia sua honorifice sepelierunt.

Noveritis quod inundante maris sevicia et suo impetu propellente²²

Plura vero alia³² de eo scripta sunt in libri huius³³ tercia parte, nec tamen

63.

1) nono om. F. — 2) ex devocione N. — 3) sepeliverat N. — 4) et om. E. — 5) et universitati B. — 6) cum autem debebant loco procedebant E. — 7) ab A C. — 8) cum esset B. — 9) sentencialiter E. — 10) litteratas L; primas laureas A C. — 11) immorabatur A C. — 12) illis add. L. — 13) ei D; illi B E. — 14) fuerat A B C. — 15) iuvenes C. — 16) Frater Iordanus submergitur add. M. — 17) in mari om. N. — 18) Obiit et in ecclesia fratrum de Achon est sepultus, ubi corruscat miraculis et multis multa beneficia prestat. Anno domini M^oCC^oXXXVI^o kalendis novembris obiit Barchinone venerabilis frater Petrus Cendré, post quem anno domini M^oCC^oL^oXXIII^o in die epiphauie obiit ibidem venerabilis frater Raymundus de Pennaforti, qui sepultus est in crastinum cum gloria et honore, sicut debebat eius sanctitatem; qui postquam absolutus a magistratu fuit, vixit sancte et gloriose XXXIII° annis. add. N. — 19) ex F. — 20) fratres F. — 21) Goffridus F. — 22) percellente M. — 23) ad Terram sanctam visitandam E. — 24) galeidha D. — 25) supervenit tempestas et... B. — 26) gurgantem A C. — 27) 1238 B. — 28) in diebus E. — 29) vero om. E. — 30) suum D. — 31) retulerunt in Achonam A C. — 32) alia om. B. — 33) eius E.

a) Codices manuscriptos continentes sermones fr. Iordani Ord. Praed tres inveni: Nurembergae in archivo municipali cent. III. 51; in bibl. Bambergensi Q. V. 38 (catalog. laeck, n° 1924); in bibl. reg. Monacensi cod. lat. n° 17658.

» ad litus galeam, in qua duclis pater sufficenter, quia laus eius et gracia a
 » noster magister Iordanis cum duobus quocumque scriptore non posset facile
 » fratribus erat, ipse et nonaginta¹ comprehendi.
 » novem persone alie mortis vinculis
 » liberati sunt ab hoc seculo nequam. Super hoc tamen, karissimi, non paveat
 » cor vestrum, quia nobis orphanis pius pater et Deus² consolacionis remedium
 » et post tempestatem providit tranquillum. Nam dum iacerent corpora inhu-
 » mata, ut testantur qui de illo naufragio evaserunt et qui eos tradiderunt
 » propriis manibus sepulture, luminaria de celo super eos³ singulis noctibus
 » effulserunt, sed et cruces super eos multe vise sunt a multis. Ad quod mira-
 » culum loci incole confluentes tanti odoris fragranciam hauserunt, ut iuxta
 » testimonium eorum, qui post visa miracula eos tres sepelierunt, usque post
 » ·X· dies odor nimius⁴ ab eorum manibus non recessit; sed et per circuitum
 » sepulture eiusdem odoris suavitas⁵ lacius emanabat⁶, usquequo⁷ fratres de
 » Acon⁸ venerunt cum barcha et eos in suam ecclesiam transtulerunt, ubi
 » dictus pater corruscat miraculis et multa multis⁹ beneficia prestat. Per omnia
 » benedictus Deus. Amen a) ».

An. dom. ·M^o·CC^o·XXX°·VIII°·.
 Electus est in magistrum ordinis Bononie frater Raymundus de Penna Forti, Catalanus¹⁰ nacione, Barchinonensis¹¹, domini pape capellanus et penitenciararius. Qui mandante domino Gregorio papa ·IX°·¹² compilaverat decretales, summam eciam¹³ de casibus¹⁴ super¹⁵ penitencia perutilem fecit. Hic cum per biennium rexisset ordinem propter nimiam debilitatem corporis ad suam magnam instanciam in capitulo generali Bononie absolutus est¹⁶ ab officio magistratus.

An. dom. ·M^o·CC^o·XXX°·VIII°·.
 Electus est Bononie in magistrum frater Raymundus *b)* de provincia Hispanie, Cathalanus nacione oriundus¹⁷ de diocesi Barchinonensi¹⁸, villa que dicitur Pennafortis¹⁹. Hic fuit excellens doctor in iure canonico, in quo rexit Bononie. Hic ordinem ingressus *c)* assumptus est in socium a domino Iohanne de Abbatisvilla²⁰, cardinali legato²¹ in Hispania; et inde²² transiens cum eo ad curiam *d)* factus est familiarissimus et consiliarius secretus domino²³ pape Gregorio nono et capellanus et penitenciararius eius et expeditor petitionum pauperum; et²⁴ de eius mandato com-

1) centum F. — 2) iam dictus *loco* et Deus F. — 3) super eos om. F. — 4) minus F. — 5) suavitatis F. — 6) emanavit F. — 7) usque F. — 8) Acone F. — 9) multis multa M. — 10) Catalanus om. F. — 11) qui fuerat doctor in decretis Bononie add. N. — 12) decimo F. — 13) et M. — 14) canonibus, sermo de penitencia F. — 15) sive de N. — 16) est absolutus M. — 17) oriundus om. A C. — 18) Barchinonensi om. D: castro add. A C. — 19) Pennafortis om. D. — 20) alba villa B. — 21) cardinalis legatus E; pro tunc Hispanie add. B. — 22) et vix (B: inde) dicti cardinalis consilio vocatus ad curiam... A B C. — 23) domini Gregorii pape noni B. — 24) qui D.

a) Hanc epistolam Gerardus inseruit libro « Vitae fratrum » et consequenter in II^a redactione Cronicae omisit. cf. Vit. fratrum, p. 129. — *b)* De S. Raymundo vide Quetif. I. 106^a; Bull. Ord. V. p. 580-593, ex quo notae nostrae desumptae sunt. Danzas l. c. IIe série, vol. I. — *c)* Id. anno 1228 vel 1229 contigisse probat Franciscus Peña. (Bull.). — *d)* Anno 1230.

pilavit decretales *a*) in volumen unum, qui hodie est in usu, cum antea¹ essent per quatuor volumina distraete². Habuit autem se ita³ sancte et⁴ prudenter in curia, per omnia servans humilitatem ordinis et omnimodam⁵ honestatem, quod vix fuit unquam⁶ de curialibus vel de euntibus et⁷ redeuntibus ab illa curia, qui de ipso bona⁸ non predicarent et ipsum virum sanctissimum reputarent⁹. Cum autem papa vellet eum cogere ad recipiendum archiepiscopatum *b*) quendam in terra sua, tam constanter sancta quadam¹⁰ rebellione restilit, quod revocavit papam coaccionem¹¹ quam ceperat, videns eius tam¹² contrariam voluntatem. Hic obtenta licencia, licet cum difficultate, a papa recedendi a curia *c*) propter suas debilitates et infirmitates, quas incurrisse reputatur in parte propter labores et vigiliis, quas ibidem sustinebat, et vitam asperam, quam ducebat.

Tempore sue electionis in conventu Barchinonensi¹³, ubi tunc erat, missi sunt ad eum multi priores provinciales, inter quos unus fuit dominus Hugo, qui tunc erat prior in Francia, et alii *d*) magni fratres, ut eum inducerent ad officium recipiendum. Quibus¹⁴ licet cum difficultate, timens de periculo ordinis¹⁵, si se sustraheret¹⁶, acquievit. Fuit autem vir maxime perfeccionis¹⁷, paupertatis et¹⁸ humilitatis et tocius honestatis zelator maximus, et apponens curam maximam, ut¹⁹ in minimis rigor ordinis servaretur.

Hic est qui compilavit²⁰ summam de casibus *e*) toti ecclesie pernecessariam²¹ circa consilia salutis animarum. Per eius eciam²² diligenciam²³ constitutiones nostre redacte sunt ad formam debitam sub certis distincionibus²⁴ et titulis, in qua sunt hodie, que sub multa confusione antea habebantur²⁵ *f*).

Cum autem quasi per duos annos rexisset ordinem, sciens sibi vires ad huiusmodi²⁶ officium omnino deesse, tantum institit²⁷ apud Bononiam in capitulo generali apud²⁸ diffinitores²⁹, quod eius cessionem receperunt³⁰. Super quo tanta turbacio orta est in ipso capitulo et per ordinem diffusa est, quod dedit occasionem statuendi³¹ postea, quod a diffinitoribus amodo³² non recipetur magistri cessio, nisi ex³³ causis ex quibus posset absolvi.

1) ante B D E. — 2) distincte D E. — 3) ita se A C L. — 4) sancte et om. B. — 5) modestiam et add. B E. — 6) unquam om. A C D. — 7) de euntibus et om. A C L. — 8) bene A C. — 9) predicaret... reputaret B D E. — 10) quadam E. — 11) caucionem (?) E. — 12) tam om. A B C L. — 13) Barchionensi E; Bachiulensi B. — 14) qui B. — 15) ordinis om. E. — 16) sibi substrahere B. — 17) perfeccionis vir A B C L. — 18) et om. B. — 19) eciam add. B. — 20) composuit E. — 21) pernecessaria consilia B. — 22) eciam om. D. — 23) industriam A B C. — 24) diffinicionibus E. — 25) habebantur ante A C L. — 26) tale B. — 27) insterit B; instituit E. — 28) et per A C. — 29) diffinitores om. B. — 30) recipere B; ceperunt E. — 31) statuendi om. B. — 32) amodo om. E. — 33) a A C.

a) Anno 1234 septembri S. Gregorius IX. nuntiat doctoribus et scolaribus Parisiensibus se edidisse volumen decretalium a fratre Raimundo redactum, et precipit, ut hac tantum compilatione universi utantur in iudiciis et in scolis. Denifle cart. I, p. 154. — *b*) Nempe Tarraconensem (Bull. Ord.). — *c*) Anno 1235. — *d*) Nempe fr. Poncius de Sparra, provincialis Provinciae, fr. Philippus, qui fuerat prior Syriae, et fr. Stephanus, qui fuerat prior Lombardiae (Bull. l. c. p. 592). — *e*) cf. Quetif. l. c. I, p. 108b. — *f*) Constitutiones Ord. Praed. secundum recensioem S. Raymundi invenies: Denifle, Archiv. etc. vol. V, p. 530 et ss.: constitutiones secundum recensioem anni 1228, l. c. vol. I, p. 165 et ss.

· Hic igitur¹ pater² in conventu fratrum de Barchinona³ eligens commorari, licet infirmus et multum impotens adhuc vivit⁴ in omni sanctitate, religionis speculum, exemplar virtutum, consolatio provincie, zelator fidei propagande inter⁵ Saracenos, magne auctoritatis apud⁶ magnates, consiliarius regionis⁷ et omnibus odor vite in vitam a)⁷.

Anno domini ·M^o·CC^o·XL°·I^o·
Electus est in magistrum frater Iohannes Teutonicus, quondam episcopus Bosniensis⁸, quem renitentem et se pontificali exemptione defendentem littera domini pape Gregorii statim deducta in⁹ medium compulit, que¹⁰ dicebat quod hoc ipso, quod eum ab honore episcopali absolverat¹¹ b) obediencie ordinis et laboribus et officiis subponebat. Hic cum Parisius ab inclusis electoribus, ut moris est, eligeretur, orans quidam religiosus frater et aliquantulum obdormiens videbat quod idem frater Iohannes in curru¹² igneo per claustrum ferebatur, et evigilans consocio dixit : « Talis erit magister ».

¹³ Huius tempore frater¹⁴ Hugo de sancto Teodorico diocesis¹⁵ Viennensis¹⁶ prius magister theologie Parisius, post prior provincialis Francie, promotus est in cardinalem presbiterum tituli sancte Sabine; qui multa bona fecit ordini¹⁷ et toti ecclesie Dei¹⁸ c).

Anno domini ·M^o·CC^o·XL°·I^o·
Electus est Parisius in magistrum frater Iohannes d), Teutonicus natione de Saxonia dyocesis Osnaburgensis¹⁹, metropolis Coloniensis²⁰, de oppido quod dicitur Wildeshusen²¹ e) oriundus. Hic antiquus in ordine²² fuit receptus f); hic predicator egregius in multis linguis, Teutonice, Italice, Gallice et Latina multum fructum fecit in diversis partibus predicando. Propterea²³ fuit²⁴ ante multorum cardinalium socius et penitenciaris²⁵ in legacionibus pape. Et cum esset prior provincialis²⁶ g) in Ungaria, factus est episcopus Bosniensis²⁷ h); sed postmodum per multam instanciam obtinuit a papa Gregorio cessionem i) et nulla provisione retenta ad fratrum humilitatem et consorcium est reversus manens inter illos tanquam²⁸ unus ex illis. Factus est autem postmodum prior provincialis²⁹ in Lombardia k) et de illo officio assumptus est in magistrum.

1) ergo B. — 2) frater B E. — 3) Barchilonia A C L. — 4) vixit B. — 5) apud A C; intra B. — 6) inter B. — 7) religionis E. — 8) Bosinensis N. — 9) in nomine domini compulit F. — 10) qui M. — 11) et add. F. — 12) circuitu N. — 13) fr. Hugo de Sancto Theodorico add. M. — 14) frater om. F M. — 15) diocesi N. — 16) Viennensis — Parisius om. N. — 17) ordini om. N. — 18) Hic eciam postillas valde utiles super totam bibiam fecit add. N. — 19) Mamburgensis E. — 20) Colonie A C. — 21) Gauldescuse E: Vildersunsen A C. — 22) valde add. A B C D. — 23) preterea A B C E. — 24) fuerat D. — 25) primarius A C. — 26) provincie A C. — 27) Bosnensis B; Boznensis D; Borvensis E. — 28) quasi A B C. — 29) provincie in A C.

a) Obdormivit in domino S. Raymundus die Epiphaniæ 1275 Barchinonæ; catalogo sanctorum adscriptus est a Clemente VIII. die 29. aprilis 1601. — b) 1238 Quetif. 112b; Rother l. c. p. 155, a^o 1240. — c) Quetif. I, 195; anno 1244; 28. maii. cf. Vit. fr. p. 32, 173. — d) De fratre Iohanne Teutonico vide: Denifle, Historisches Jahrbuch X. p. 564; Finke: Zeitschrift für vaterländische Geschichte etc. vol. 46, p. 197 et ss., vol. 47, p. 220 et ss., Quetif. I. 111; vitas fr. p. 34, 201, 284, appendicem p. 310; Thom. Cant. l. c. p. 67, 282, 459, 488-90; Mam. l. c. p. 600 ss.; — praesertim Rother in: Römische Quartalschrift IX. p. 139-171; ubi et aliae notae bibliographicae. — e) Wildeshausen in regione Bremensi. — f) Anno 1220 vel 1221. Quetif. l. c. — g) circa 1232 Rother l. c. p. 148. — h) inter 1233, 30. maii et 13. febr. 1234. Rother l. c. p. 149. — i) 1237. — k) 1238.

Item¹ frater G(uillelmus) de Peirant² eiusdem diocesis, vir devotus et verax summas de virtutibus et de viciis et sermones de dominicis et festis sanctorum³ perutilem compilavit *a*). ⁴Huius eciam⁵ temporibus frater P(etrus) Veronensis, prior Cumanus, vir virtutibus et gracia plenus ab hereticis martirizatur et⁶ anno sequenti canonizatur a domino papa Innocencio ·III°·⁷ *b*). Frater⁸ P(etrus) Remensis *c*), prior⁹ provincialis Francie fratrum predicatorum eodem tempore¹⁰ fit episcopus Agennensis et frater Guido de Turre *d*) ·XV°·¹¹ anno etatis sue Parisius recipitur et ·XXVII°· anno sue etatis ad episcopatum Avernie provehitur¹²; frater Raymundus¹³ Grassensis *e*) episcopus¹⁴; hic translata sede de Antipoli primus sedit in Grassa; et frater Humbertus *f*) fit episcopus Sistarciensis, qui post annos aliquot¹⁵ episcopatu sponte cessit. Item eisdem¹⁶ temporibus cum dominus Innocencius papa predictus de Lugduno recedere vellet¹⁷ et versus urbem Romam redire, cum diceret cardinalibus, ut se ad recessum pararent, dominus G(uillelmus) quondam Mutinensis episcopus, tunc autem Sabinen-

Cum autem ille¹⁸ presens existens¹⁹ ad refugiendum officium pontificalem vellet ordinem allegare, porrecta est e contrario²⁰ littera papalis, in qua mandabat, quod, cum esset absolutus a cura pontificalis regiminis et per consequens restitutus²¹ sub obediencia ordinis, debebat ordini in recipiendo officia obedire; per quam litteram compulsus fuit²² ad recipiendum officium prioratus predicti.

Hic fuit multum notus in curia pape et eciam domini Frederici *g*); et²³ diebus eius ordo multum sublivatus²⁴ est et roboratus in diversis et magnis privilegiis a curia concessis. Sub eo eciam dominus Hugo factus est cardinalis et fratres multi per loca diversa²⁵ assumpti in episcopos cum magna displicencia sua et²⁶ fratrum, qui vere ordinem diligebant. Sub eo eciam ceperunt celebrari capitula generalia per diversas provincias *h*) et²⁷ ipse plures provincias, quam alii magistri consueverunt²⁸, visitavit. Sub eo eciam beatus Petrus factus est martyr *b*).

Cum autem²⁹ esset inclusus cum aliis³⁰ tempore eleccionis sue Parisius, quidam frater³¹ obdormiens in orando vi-

1) et M. — 2) Parat N. — 3) sanctorum om. F N. — 4) S. Petrus martir add. M. — 5) autem N. — 6) et — a om. F N. — 7) quarto om. N. Quidam episcopi de ordine add. M. — 8) frater — cessit om. F. — 9) parisiensis M. — 10) eodem tempore om. F. — 11) ·XV°· — provehitur om. F. — 12) Claromontensis add. F. — 13) Raymundus om. M. — 14) episcopus om. F. — 15) aliquot forte cessit M. — 16) eiusdem N. — 17) volens F; voluit N. — 18) ipse B. — 19) presens existens om. B. — 20) in contrarium B. — 21) restitutus om. A C. — 22) fuit recipere A B C. — 23) in add. A B C. — 24) sublimatus B. — 25) loca diversa om. B. — 26) sua et om. B. — 27) et — quam om. B C. — 28) consueverant A C. — 29) que A C. — 30) cum aliis om. B. — 31) religiosus paululum add. A C.

a) Quetif. I. 131 b. — *b*) cf. Vitae fratrum, p. 236. — *c*) Quetif. I. 115 b, Bull. I. p. 256. — *d*) l. c. p. 263. — *e*) Quetif. 160 b. — *f*) Quetif. I. 141 b; de fratribus sub Gregorio IX et Innocencio IV ad episcopatus dignitatem promotis. cf. Bull. I. 112-116; 255-265. — *g*) Danzas l. c. III. p. 379 ss. L'attitude de l'ordre auprès de l'empereur (Frédéric II) personifiée dans plusieurs frères-prêcheurs: Guala, Jourdain de Saxe, Jean le Teutonique. — *h*) Usque ad annum 1245 capitula generalia celebrabantur alternando Bononiae et Parisiis: per cap. generale Coloniae Agyripinae 1245 celebratum hoc statutum in 1° cap. gen. (cf. supra ad annum 1221) datum, aboletur.

sis¹ episcopus cardinalis, qui socius fuerat beati Dominici, vir² sanctus et miri³ in Ihesum Christum fervoris, respondit: « Pater, ad vite huius recessum me oportet parare, quia⁴ hac nocte apparens michi dominus Otho, Portuensis episcopus cardinalis, qui sepultus est in domo fratrum predicatorum, dixit: « Non oportet te, frater sollicitum esse de isto recessu, quia mecum remanebis Lugduni ». Sicque⁵ post paucos dies completum est; nam dictus dominus Sabinensis obiit et iuxta dictum cardinalem⁶ sepultus est in ecclesia fratrum predicatorum iuxta crucem sinistram. Quum⁷ ·XL· precedenti⁸ consecraretur ecclesia ipsa⁹ a domino Innocencio supradicto, et ipse dominus Sabinensis, cum eodem papa eam¹⁰ pariter circuitet, veniens ad crucem illam dicebat, ut videtur prescius futurorum, « Consecratur hoc sepulcrum » quousque ab¹¹ assistente capellano correctus¹² « hoc templum » addebat.

¹³ A tempore autem¹⁴ sancte memorie magistri Iordanis usque ad annum¹⁵ domini ·M·CC·L·VIII·¹⁶ fuerunt¹⁷ de ordine fratrum predicatorum magistri licenciati a cancellario Parisiensi et actu et¹⁸ ordinarie¹⁹ legentes in sacra pagina Parisius fratribus et scolariis: fratres Rotlandus Cremonensis, Hugo Viennensis²⁰, postmodum cardinalis; Iohannes de sancto Egidio, An-

dit, quod ipse ferebatur per claustrum in curru igneo, et evigilans dixit fratri cuidam: « Talis²¹ erit magister ». Quod postmodum rei probavit eventus.

Sub regimine eius multum laboratum est in curia, quod ordo exoneraretur²² a cura sororum; et licet super hoc bone littere²³ inpetrate fuissent, tamen tandem obtinuit, quod ille que sub cura ordinis iam erant, in²⁴ suo statu remanerent; sed de²⁵ recipiendo de novo alias cessaretur a).

Eius quoque temporibus cum curia esset apud Lugdunum²⁶ b) sepulti sunt duo cardinales apud fratres, scilicet dominus Odo²⁷ Portuensis eius specialis amicus, et dominus Guillelmus Sabinensis²⁸, qui fuit amicissimus ordinis et beati Dominici ab inicio familiaritate cum eo in curia pape contracta. Horum primus, cum esset sepultus iam apud fratres et curia se pararet, ut dicebatur ad eundem Ianuam, secundus qui²⁹ fuerat amicissimus³⁰ illius defuncti, in sompnis erat sollicitus, ut sibi videbatur, de habendo hospicio³¹ apud Ianuam. Et ecce primus apparens ei dicebat: « Domine Guillelme, ne sitis sollicitus de hospicio apud Ianuam, quia hic habetis hospicium in³² eternum³³ ». Quod ipse narravit pape et cardinalibus; et post paucos dies infirmatus est et mortuus³⁴ et iuxta eum in ecclesia fratrum sepultus. Acciderat

1) Sabine N. — 2) vir om. F. — 3) nimii F. — 4) in add. F. — 5) sic F N. — 6) Othonem add. N. — 7) quia F. — 8) cum add. F. — 9) ipsa F. — 10) penes eum F; eam om. N. — 11) ab om. F. — 12) capellano correctus om. N; capitulo F. — 13) Nomina magistrorum Parisius in theologia add. M. — 14) autem om. M. — 15) annos M. — 16) 1258. F; MCC... M. — 17) fuerant F. — 18) et om. N. — 19) ordine M. — 20) Metensis F. — 21) talis om. E. — 22) honeraretur E. — 23) licencie A C D. — 24) in — remanerent om. B. — 25) de om. E. — 26) Lugduni B. — 27) Odo om. D E; Oddo B. — 28) Sabinensis om. E. — 29) qui sanctus qui... E. — 30) amicus A C. — 31) ospicium E. — 32) meum A C; mecum B. — 33) eternum om. A B C. — 34) et mortuus om. E; iam add. B.

a) De cura monialium cf. Denifle Archiv. etc. II. 641 ss. — b) 1244 die 2. dec. pervenit Innocentius IV. Lugdunum, unde die 19 aprilis 1251 recessit. Rayn. ad an. 1244 p. 280; ad an. 1251 p. 410 in nota.

glicus; Guerrius¹ Flandrensis, Gaufridus de Blevello, Burgundus; Albertus Teutonicus, Laurencius Brito, Stephanus² Altissiodorensis, Guillelmus de Stampis, Iohannes pungensasinum, Parisiensis; Bonus³ homo Britus, Helias Provincialis, Florencius⁴ Gallicus, Thomas de Aquino Apulus⁵, Hugo Metensis⁶, P(etrus) Tarantasiensis⁷, Bartholomeus Turonensis⁸, G(uillelmus)⁹ de Anthona, Anglicus; Baldoinus Gallicus; Enibaldus Romanus, postmodum titulo basilice ·XII· apostolorum presbiter cardinalis. Hii omnes in domo sancti Iacobi ordinis predicatorum Parisius duo et duo legerunt et disputaverunt in scolis, presentibus scolaribus et religiosis et multis ecclesiarum prelati, Deo et hominibus graciosi et multum fructum in¹⁰ docendo et in scribendo in Dei ecclesia facientes *a*).

A tempore¹¹ S. Dominici usque annum M^o·CC^o... fuerunt de ordine fratrum predicatorum tot cardinales et tot episcopi : frater Guillelmus Sabinensis, frater Hugo de sancte Theodoricho, frater Annibaldus; frater Petrus Rhemensis episcopus Agennensis, frater Guido de Turre Claremontanensis Grassensis; Ymbertus Sistariensis; frater¹² Raymundus de Miromonte Tolosanus, Henricus Teutonicus episcopus, Iohannes de Columnna episcopus Messanus.

autem paucis diebus ante¹³, quod cum¹⁴ super locum sepulcri sui in consecratione ecclesie fratrum ipse¹⁵ deberet consecrare crucem, que ibi erat et inungendo¹⁵ dicere deberet¹⁶ secundum¹⁷ ordinarium - Consecratur¹⁷ hoc templum - dicebat : - Consecratur hoc sepulcrum -; et sub illa cruce est sepulcrum suum *b*).

Dominus quoque¹⁸ Raynerius¹⁹ ibidem manens elegit sepulturam²⁰ apud fratres; sed²¹ monachi quidam nigri, apud quos manens mortuus est, presterunt²² impedimentum, et delatus est apud Cistercium *c*).

Post multos igitur labores et longos diu perpressos in ordine vir iste beatus, vite mundissime et valde innocentis, boni zelator et malicie persecutor, in omni sanctitate migravit²³ ad dominum apud Argentinam, ubi multociens commoratus²⁴ fuerat²⁵ et multa bona fecerat, anno domini ·M^o·CC^o·L^o·II°·²⁶, et sepultus est honorifice in ecclesia fratrum *d*).

* 64.

1) Evaricus M; Guaricus de sancto Quintino N. — 2) Stephanus — Britus om. M. — 3) Honorius, Humbertus loco Bonus homo, Britus F. — 4) Florentinus F. — 5) Tuscus M. — 6) Mathenensis N. — 7) P. Tarantasiensis om. F. — 8) Andagavensis F; anno domini 1260 frater Petrus de Tarentasia, Burgundus, Guillelmus, Anglicus. Hii omnes... N. — 9) Guillelmus — Hii omnes om. M. — 10) in — scribendo om. N. — 11) A tempore — Messanus om. F N. — 12) ante diebus A C. — 13) cum om. E. — 14) ipse debebat cruce E. — 15) ungendero ABC. — 16) deberet om. A C. — 17) consecratur — consecratur om. E. — 18) quoque om. B. — 19) Rainerus E. — 20) suam add. B. — 21) et A C. — 22) presterere B. — 23) migravit et apud... B. — 24) demoratus BD. — 25) fuerat om. E; est B. — 26) 1251 ABCE. — 27) frater — Miromonte suppletur ex catalogo provincialium prov. Provinciae, vide finem cronicae.

a) Hunc catalogum magistrorum edidit P. Denifle Archiv. l. c. II, p. 171. — *b*) De card. Guillelmo cf. Rayn. l. c. ad an. 1251, p. 404, ubi et haec visio refertur; Ciaconium l. c. 568: obiit Guillelmus pridie kal. aprilis. En eius epitaphii verba : Hic iacet zelantissimus praedicator et laudator nominis Ihesu Christi, assertor fidei et totius veritatis, vir permagnae sanctitatis et ornamentum pietatis, pater venerabilis Dominus Guillelmus Sabinus Episcopus Cardinalis. — *c*) Citeaux. — *d*) Obdormivit in domino frater Iohannes die V. novembris:

Anno domini · M^o · CC^o · L^o · IIII° · *Anno domini · M^o · CC^o · L^o · IIII° ·³ ·*
 Electus est in magistrum ordinis¹ fra- Electus est in magistrum apud Budam⁴,
 ter Humbertus de villa que dicitur² ubi vivente adhuc magistro Iohanne

1) hic add. N : apud Budam in Ungaria. — 2) de add. N. — 3) de eleccione fratris Humberti loco a. 1254 B. — 4) Bydam E.

de eius morte duae extant epistolae Monasterii in bibliotheca Paulina cod. 519, fol. 231 et 231v. Harum epistolarum notitiam accepi per D. doctorem H. Finke, virum de historia nostri ordinis bene meritum, qui eas mihi modo gratiosissimo ad vitas fratrum complendas reliquit, quamvis iam pro saepius memorata biographia Iohannis Teutonici a Dr Rother edita essent destinatae; pro quo etiam hoc in loco cl.³ doctori ex corde gratias ago. Attamen ultro fateor me characteres huius manuscripti propter nimiam eorum difficultatem discernere omnes non potuisse, quare verba illa quae adamussim legere non valui hic omit-tenda et punctis notanda iudicavi. Sequitur textus harum epistolarum :

Epistola de morte felicis recordacionis fratris Iohannis episcopi magistri ordinis : Pagi-nam... dilaceratam propagine de terra louginqua recepinus, qua tenella diligencium corda diri(s) vulneris (?) asperitas transfixit, dum rumorum novitas ortum ducens ex vetuste trans-gressionis origine interitus (?) infestum iudicium, festivitatis nativitatis dominice appropin-quantibus gaudiis, nunciavit sub pacifici... ad propositum nobis eterne vocacionis bravium .. gubernatoris repente subtracto solacio quamquam nobis remigum plurimorum pericia necessaria esset, tremefacti et conterriti in vocem flencium mutavimus organa gaudiorum et humanis fletibus non inhumane profudimus ora nostra; commune poculum communicare compellimur, quamquam sit amara pocio degustanti; si posset fieri hoc degustaremus sin-gulariter singulare, set intencio nostre constitucionis non patitur et acceleranda previo nostro .. ordini ..; in mundi dudum ingressu, quem (?) posuerat .. subito predictus nostri ordinis subtrahens gubernator submollioris etatis teneritudine iugum portans datum semitam suo-rum gressuum fulgencioris lucis choruscantibus radiis ampliavit, ita ut pontificali decoratus infula post cessionem optentam cum instancia vehementi professi universitatem nostri ordini exempli et verbi fideli ministerio diucius gubernasset: set sicut per litteras P(etri) prioris Argentinensis et fratris H(ermanni) quondam socii dicti magistri accepimus, quo-rum narracionis serie vobis serio referamus: Felicis recordacionis prenomatus magister, celebrato Bononie capitulo generali, de mandato summi pontificis ad dominum Hugonem cardinalem, apostolice sedis legatum in Alamania, remeavit et in Constancia in festo beati Laurentii ferventer et alacriter adnuncians Dei verbum corporalibus viribus cepit paulatim destitui, ne posset ulterius predicare; unde quodam quasi presagio mortis providens sen-tenciam imminentis nil se aliud optare dicebat amplius nisi dissolvi et esse cum Christo (*sic legenda esse puto verba in corpore epistolae posita et in margine addita*). Cum in festivitate omnium sanctorum aspectu (?) esset integer et auditu (?) sacrosancte eukaristie ad altare sacrum, facta confessione, percepit vivifica sacramenta; sequenti vero die fratribus coram positis et orantibus extreme unccionis sacramentum humiliter suscipiens ac tandem duobus decumbens diebus domini nostri et beate virginis patrocinium imploravit et benedictione data fratribus sub iutempeste noctis silencio patri spirituum extremum reddidit spiritum vite sue, quando fratres illum — cum dederit dilectis suum sompnum — (ps. 126, 2) versic-ulum decantarent; sicque nonis novembris nigrans ad dominum mortis debito persoluto sepultus fuit in Argentinensi conventu. O mors amare mortis quantam filiorum multitudi-nem in parentis unius obitu momordisti; o via universe carnis universorum existencium quot filios tuo repentino accessu reddidisti orphanos ex recessu celeri patris nostri; quid fecisti de deserti anfractibus huius mundi. Nam inmerito ista referimus, dum vobis compatimur vobiscum pariter compacientes licet congaudendo defuncto pocius senciamus, si vis doloris vim admitteret racionis. Cum ergo compellamur frena lacrimis exigente humane condicionis debito temperancius relaxare a vestre fraternitatis caritate quam[quam] ex habundanti requirimus nec lacrimarum fluxu fervide quam humana requirit passio

Romanis, diocesis Viennensis, apud Budam Ungarie. Qui Parisius¹ in artibus magister, in ordine Lugduni² lector et prior fuerat ac prior provincialis Rome³ a) ac⁴ post Francie. Vir utique in multis expertus et diversis infirmitatibus ac laboribus pluries⁵ excoctus. Huius viri⁶ electionem quedam soror ordinis apud⁷ Argentinam in Theutonia, ubi diutius magister Iohannes obiit et quiescit, in visu noctis hoc modo previdit: Videbatur enim ei quod magister Iohannes stans in scapulari apud

fuerat assignatum capitulum⁸ ob devocionem regis et regine, frater Humbertus, nacione Burgundus de dyocesi Viennensi, villa que dicitur Romanis⁹ b) oriundus¹⁰. Hic cum adhuc iuvenis missus fuisset Parisius, cum rexisset in artibus ibidem et post ius canonicum aliquanto tempore audisset¹¹, ingressus est ordinem, antequam rediisset ad patriam, circa annum¹² ·M·CC·XXV·um, prius¹³ domino Hugone cardinali, qui magister suus fuerat, cum eodem in eodem¹⁴ proposito concurrente¹⁵ c).

1) pater M. — 2) Lugdunensis M. — 3) Tuscie M. — 4) ac om. F. — 5) plurimis N; pluries om. F. — 6) veram F; patris N. — 7) apud om. F. — 8) capellanum B. — 9) Romanis B. — 10) 1254 add. B. — 11) audivisset A B C. — 12) domini add. B. — 13) primus B. — 14) cum idem eodem E. — 15) sequitur in cod. B. tabula capitulorum: totus appendix Vitae fr. additus desideratur in cod. B. cf. Vit. fr. p. 305.

refrenato. Missarum defuncto patri tamquam vere devocionis filii scicius debitum persolventes pastoris eterni pietatis hostia precibus instancioribus pulsare curetis, ut nobis de pastore, qui secundum suum (?) esse debeat, providere dignetur et nos quos dudum tanta ditavit gracia et dotavit continuatis consuete clemencie dignacionis sue piis uberibus, prout expedit, consoletur.

De eadem materia. Terroris sonitu repentini rumor lugubris nostris iniectus auribus mentes nostras et oculos diri vulneris aculeo vulneravit, ... filios promulgata sententia in nostri premiram flebilem festinans velocius patre filios, pastore gregem, duce devotam multitudinem spoliavit; patimur graviter et amare compatimur, quia communem dolorem, causam et casum communicare compellimur et amarum calicem propinare, si tamen silencio liceret triste quod accidit et amarissimas singulariter lacrimas solvere singulares: verum in unius narrationis serie ordini satisfacere intendimus et defuncto, dum constitutionis impletur forma et debita scelerius impenditur caritatis, quamquam dies talis nuncii serenitatem menciuntur tristitie multe obducat, cum gaudendum esset potius, si vis doloris contuitum admitteret rationis: Ecce amantissimi patres et fratres, misericordiarum pater, qui nobis misericorditer de patre providerat, si audemus dicere in misericordia constituens orphanos, vocato magistro ordinis tali die de hac luce, statuit sine patre in huius deserti deviis inter mundi pressuras, inter hostes consertissimos, qui non dormiunt nec dormitant. O mors miseriarum presencium morsus; o securis posita ad radicem arboris; o decedencium portus; o exitus nullatenus rediturus; o casura arbor ad dextram vel sinistram et in loco, ubi cecideris, permansura, donec statutum tempus advenerit, in quo universorum dominus omnium recordetur; o mors ducatus privii privans ducem; o mors nautam subtrahens et relinquens, quos ipse regebat et ducebat, inter fluctus fluidos feri maris; et si per te pater noster transivit ad sanctos et ei mors exstitit scala vite, fuit solucione debiti discriminis finis, securitatis anchora. Nobis quid reliquit rectoris tanti subtracta dilecti absentia, necessaria presenciam consolantis, diligentis monita (?), operantis exempla; verum etsi defleamus nostri iacturam in rectoris absentia morientis, et super ipso iuxta sapientis indicta (?) deploremus, licet sciamus sibi maxime congandere (?) qui exultat percepturus in gaudio, quod in lacrimis seminavit, congratulamur tamen eidem qui memor memorum tanto nobis assistet plenius, quanto introiens in domini patrimonium (?) de recepta plenitudine pacis nostre inopie copiosius providebit. — a) de 1240 — 1242. Masetti: Series priorum prov. Romanae. Perusiae 1856, p. 13. — b) Romanus. — c) De ingressu fratris Humberti cf. Vit. fr. p. 170-173.

portam sororum dicebat : « Ego iam iturus sum in regionem longinquam¹ et huc amplius non revertar ; non autem oportet² contristari sorores de meo recessu³, quia prior provincialis Francie post me fiet magister, qui multa faciet bona ». Eodem die magister Iohannes bono⁴ fine quievit, et in sequenti capitulo dictus prior Francie unanimiter est in magistrum electus.

In predicto autem capitulo Budensi per manus fratrum, qui conversioni eorum multis⁵ annis institerant, baptizatus est cum uxore et exercitu suo maximus dux Cumanorum, cuius filiam bone indolis dominus⁶ Stephanus primogenitus regis⁷ Hungarie, iam coronatus in regem et ordini nostro valde devotus, in uxorem accepit *a*).

Dicti autem magistri instancia, domino Alexandro papa ·III°· favente et christianissimo Francorum rege Ludovico iuvante, dissensio, que inter magistros et fratres Parisienses⁸ orta fuerat, ad⁹ honorem Dei et ordinis est sopita *b*).

Item littera quedam, que a domino Innocencio papa ·III°· data fuerat contra¹⁰ ordinem, ipso infra paucos dies defuncto, a domino Alexandro predicto¹¹ in principio sui regiminis revocatur. Cum enim¹² dictus magister Humbertus¹³ ad beatam virginem ordinis nostri patronam devotissime confugisset, ipsa expeditiviter velociter, quod hominibus¹⁴ quasi¹⁵ impossibile videbatur *c*).

Eodem tempore frater Iohannes de Columpna *d*), prior provincialis¹⁶ Romane provincie, fit archiepiscopus Messanensis, cui¹⁷ frater Nicholas de Iuvenacio *e*), vir religiosus¹⁸ et¹⁹ litteratus et graciousissimus predicator, in prioratu succedit *f*); sed cito migrans ad Christum fratrem Iohannem de Lentino, predcatorem egregium, in prioratu habuit successorem²⁰ *f*).

Ab anno domini ·M^o·CC^o·XVII°· usque ad annum ·M^o·CC^o·L·VIII°· fuerunt priores provinciales in Provincia : frater Bertrandus, positus a beato Dominico, dictus de la Gariga ; secundus fuit frater Raymundus Vasco, positus a capitulo generali ; tercius fuit frater Guillelmus de Sissac, Vasco ; quartus fuit frater Raymundus de Miromonte, post episcopus Tolosanus ; quintus frater Romeus Catalanus ; sextus frater Poncius de Lespara, de diocesi Burdegalensi ; septimus frater Stephanus Alvernus ; octavus frater Geraldus de Frachet ; nonus fuit frater Poncius de sancto Egidio ; decimus frater P(etrus) de Valle(tica) *g*).

Explicit²¹ cronica ordinis fratrum predicatorum.

1) regione lontani F. — 2) oportet *deletur* N. — 3) discessu F. — 4) vero sicut (?) F. — 5) multum N. — 6) dominus om. M. — 7) regis om. F N. — 8) pariter M. — 9) ad — sopita om. F. — 10) in ordine F. — 11) papa F N. — 12) igitur N. — 13) Humbertus om. N. — 14) omnibus N. — 15) quasi om. M. — 16) provincialis Tuscie M. — 17) cuius M ; et F. — 18) religiosissimus N. — 19) et — predicator om. N. — 20) finis cc. F N. — 21) explicit etc. om. N.

a) cf. Vit. fr. app. I, V. — *b*) l. c. p. 44, § VIII. — *c*) l. c. p. 57, § XXIIa, p. 215, § VI. — *d*) l. c. p. 29, 177, § III. — *e*) l. c. p. 210, § I, II. — *f*) Anno 1255. Masetti l. c. p. 13. — *g*) De prioribus provincialibus prov. Provinciae cf. Douais : Acta capitulorum prov. Provinciae, Toulouse 1894 passim; Bern. Guidonis. op.: De III gradibus praelatorum O. Pr.: Arch. Ord. ms. Ruten. A. 1.

INDEX ALPHABETICUS RERUM PRAECIPUARUM

Praefatio R. P. J. Berthier	IX	Prologus primus.	1
Introductio	X-XXIV	— secundus	3

Sequuntur *Vitae fratrum* in quinque libros distributae, qui rursus plura capitula complectuntur; tituli vero singulorum capitulorum, cum initio uniuscuiusque libri exhibeantur, non est cur hic in extenso eosdem repetamus.

Liber primus cc. I-VII	pag.	5- 65	Liber quintus cc. I-IX	pag.	231-305
— secundus cc. I-XL	"	65- 99	Appendix	"	305-320
— tertius cc. I-XXII	"	99-147	Cronica ordinis	"	320-338
— quartus cc. I-XXIV	"	147-231			

A.

Absolutio culparum in articulo mortis	256
Abstinentia	150
Ad orandum salubrius est quod affectum salubrius irrigat	146
Alehimia	290
Alexander papa IV. revocat litteras Innocentii IV. privilegiis ordinis contrarias.	338
Ambitio	209
Amitia de Ioviniaco domum sororum de Montargis fundat.	322
Angeli expellunt daemones e dormitorio	35
— tenent lintheum fratribus communionem sacram recipientibus	35
Angliae provinciae initium	325
Apostatae	145
Apostatarum miserabilis finis	290 ss.
Apparitiones daemonum	59, 195, 213, 220, 260, 284 ss.
Aqua benedicta.	127
— — daemones fugat	287
Aquam plerumque bibebant fratres Bononienses	27

Artistae (i. e. studentes philosophiae) facilius intrant ordinem quam decretistae (i. e. studentes theologiae)	141
--	-----

B.

Balneatum non eant ff. sine licentia	289, 290
Barbam non nutriunt fratres	40*
Bembroch dux Cumanorum a ff. ad fidem convertitur	306
— ab Andrea, rege Hungariae, e sacro baptismatis fonte suscipitur	ibid.
— devotissime moritur	ibid.
Benedictio itinerantium	97
Bononiensis conventus fundatio	324
Bononiensium devotio erga B. Iordanum	116

C.

Caligas portant fratres etiam dormientes	44
Camerae	202
Cantor	143
Capella in honorem B. V. Mariae	

(*) Astericus numeris paginarum additus remittit lectorem ad notas.

construitur a fratribus in terra		Confessio	165
Cumana	306	— ante celebrationem missae	149
Capitula generalia per diversas pro-		— generalis ante mortem	265
vincias celebrari incipiunt	333	Consolatio cuiusdam fratris	36
— generalissima	327	Consolationes fratribus factae a Deo	213
Capitulum culparum	79	Constitutiones factae in primo ca-	
— generale primum et ter-		pitulo generali	325
tium	325	— — in capitulo ge-	
— lacrimarum	150*	neralissimo a. 1236.	327
Cappa	109, 150, 289	Consuetudo mittendi litteras fratri-	
Caputium	275, 289	bis de cap. generali	328
Cardinalium ex Ord. Praed. elen-		Corrigia	117
chus	335	Crucifixi imago	217
Carmelitanus quidam in ordine suo		Crux ponitur ante morientes	268, 286
a B. Iordano confirmatur.	133	— cum ligno domini	252
Carthusiensium fratrum erga ff.		Culcitra possunt uti infirmi	123
Praedicatorum amor	11	Cumani fratres persequuntur, duos	
Causae diversae punitionis in pur-		fratres occidunt	306
gatorio	284	Cura divina circa fratres	30
Cella	119	Curiositas (i. e. nimia cura) circa	
— ornata erat imagine Crucifixi		aedificia vitanda	280
et B. V. Mariae	149		
Charitas fraterna	155	D.	
Cibis aridis utebantur fratres	189	Daemonum variae apparitiones,	
Cilicium	160	eorumque vexationes fratribus	
— asperrimum gestabat S. Do-		illatae	52, 59, 195, 213, 220, 260
minicus	73	Dauracensis capellanus subvenit	
Cingulum gestant fratres etiam dor-		conv. Lemovicensi	48
mientes	44	Defunctus a psallentibus fratribus	
Cisterciensis abbatis Eberardi de		portatur ad ecclesiam	257
Salemio devotio erga fra-		Defuncti corpus vestitur	250
tres	34	— de viventibus curam ge-	
— abbatia quaedam	139, 140	runt	260
— abbatis quaedam.	271	— sacrificio missae suble-	
— fr. Iacobus vidit in refec-		vandi	288
torio B. V. fratri-		Defunctorum debitum quam cito	
bis ministrantem	49	est solvendum	289
— — et tenentem li-		Devotio fratrum ad B. V. Mariam	
brum coram fra-		45, 46, 316
tre quodam prae-		— — ad dolores B. V.	
dicante	50	Mariae	223
— — orat pro familiari		— ad vulnera Christi	223, 312
suo; visio quae-		Diaboli ira in sacerdotem volentem	
dam	ibid.	confiteri	315
— fr. Iacobi orationes pro		Didacus Oxomensis ep. S. Domini-	
fratribus Praedicatoribus	32, 33	cum sibi itineris in Daciam so-	
Collatio	261	ciium assumit	321
Collationes scolaribus factae Pari-		Differentia inter vitam fratrum et	
siis	327	clericorum saecularium	203
Completorium	148		

Disciplinae	149, 151, 169
Discursus vagi refracnandi	200
Displieentia sociorum.	205
Dominicus (S.) accipit ecclesiam S. Romani Tolosae ibique claustrum et cellas facit	324
— calvus aequaliter et portans baculum in visione apparet	120
— confert Tolosae cum sociis de regula eligenda	323
— confirmationem sui ordinis petit a papa Innocentio III.	ibid.
— familiaritatem inquit cum comite Simone de Monteforti, filiam eius baptizat, matrimoniumque Almarici filii dicti comitis benedicit	322
— fundat domum sororum de Pruliano	ibid.
— fundat conv. Matritensem et Segobiensem	324
— infirmis vinum impetrat a Deo	28
— instituit domum sororum S. Sixti de Urbe	324
— mittit fratres Bononiam, Parisios, in Hispaniam	ibid.
— notitiam acquirit fr. Reginaldi	ibid.
— obit Bononiae	326
— obtinet confirmationem ordinis a papa Honorio III.	324
— operam dat conversioni hereticorum in provincia Narbonensi ibique primos discipulos acquirit	321
— prosapia eius et parentela	67
— recipit quasdam possessiones a Simone de Monteforti; recipit castrum Petri Celani Tolosae	322
— cum suis sociis moribus religiosorum se conformat	323
— translatio eius in locum honorabiliorem	328

Dominicus (S.) venit Romam cum Didaco ep. Oxomensis	324
— venit Romam cum Fulcone ep. Tolosano ad concilium generale	323
— venit Tolosam ibique hospitem suum convertit	321
— videt in visione S. Franciscum	10
— visitat fratres Parisienses et Bononienses	325
Dominus perdicem procurat fratribus	314

E.

Elenchus cardinalium et episcoporum ex Ord. Praed.	335
— magistrorum Parisiensium ex Ord. Praed.	334
Elogium vitae fr. Ioannis Teutonici	310
Eucharistia — —	268
— pro morientibus	251
Everardi (fr.) Lingonensis obitus .	326
Extrema unctio	263

F.

Familiaritas saecularium causa punitio in purgatorio	276
Fervor indiscretus tentatio diaboli	205
Florentis ordinis ff. erga Praedicatorum devotio	13
Fratrum devotio erga B. V. Maria .	149
— — — vulnera Christi	223, 312
— inter Cumanos commorantium litterae ad magistrum ordinis	308
— sollicitudo de hereticis et schismaticis	307
Fulco ep. Tolosanus S. Dominico dat sextam partem decimarum	323

G.

Guilielmi Sabinensis card. mors et sepultura	333
---	-----

H.

Habitum fratrum Deus reverenter tractari vult 187
 — honestum et pulchrum gestant fratres 40
 Haeretici quibus mediis sint convincendi 67
 Honorius III. confirmat ordinem Praedicatorum 324
 Hospitium 294
 Hugo (fr.) de S. Theodorico creatur cardinalis 332
 — subvenit conventui Masticonensi 32
 Humbertus fr. eligitur in mag. ordinis 336

I.

Iacobi (S.) domus Parisiis datur fratribus 324
 Indignatio cavenda in impatientes infirmos 254
 Indigationis tentatio 210
 Infirmaria (infirmitorium) 155, 200, 259, 294
 Infirmarius 276
 Infirmi ad patientiam et confessionem monentur 252
 — plus Christo quam Galeno inmitantur 155
 — visitentur frequenter a priore et fratribus 257
 Infirmos praelati et servitores non contristent 264
 Ingratitudo 281
 Innocentius III. videt in visione S. Dominicum easuram fabricam eccl. Lateranensis suppositis humeris sustentantem 323
 Inquisitores haereticorum 231
 Invitatorium a quatuor fratribus festivis diebus cantatur versis vultibus ad altare 121
 Ioannes de S. Egidio ordinem ingreditur 327
 — Montisfortis in extremis agens habitum fratrum praedicatorum suscipit 322

Ioannis (fr.) Teutonici electio, vita et mors 322 ss.
 Ioannis (fr.) excomium 310
 Iordanus (B.) ordinem ingreditur — interest I^o capitulo generali ibid.
 — fit prior provincialis Lombardiae ibid.
 — eligitur magister Ordinis 326
 — moritur 329
 Irreverentia in praelatos 281
 Itinerantes victum sibi procurabant mendicando 127, 163

L.

Lectionem nonam diebus magnae festivitatis legit vel mag. ord. vel eo absente praelatus 120
 Lecto duro fratres utebantur 39, 179, 199
 Lemovicensis conv. fundatur a fr. Petro Celani 324
 Librorum affectus 205
 Libros secum circumferabat S. Dominicus 69
 Linguarum orientalium studium 151
 Litaniae in obitu fratrum 273
 Litterae Belae IV. regis Hungariae ad capitulum gen. de fr. Ioanne Teutonico 310
 — Benedicti fr. ad magistrum ordinis de missione apud Cumanos 309
 — de morte fr. Iordani 329
 — de morte fr. Ioannis Teutonici 336, 337
 — cardinalium datae fratribus prov. Provinciae 235
 — Fulcodii Guidonis (Clementis IV. papae) datae fratribus 61
 — Mariae reginae Hungariae de fr. Ioanne Teutonico 311
 — S. Raymundi de Pennaforti ad magistrum ord. de fructu missionis in Africa 309
 Locutorium 78
 Lucis globi descendere videntur super capita fratrum cantantium

Salve Regina 63
 Ludovicus IX. Franciae rex subvenit conv. Mastieonensi. 31
 Lumbare ferreum 160

M.

Magister ordinis a diffinitoribus capituli gen. proclamatur 117
 Magistrorum Parisiensium ex Ord. Praed. elenchus. 334
 Maria (B. V.) dicitur fratri cuidam verba sermonis 50
 — expellit daemones vexantes fr. morientem 52
 — impetrat ordinem a filio suo 6-9
 — lavat fratres ab infamia 53
 — locum praeclarissimum paravit fratribus in coelis 56
 — offert filio suo S. Dominicum et S. Franciscum 10
 — ordinem liberat a persecutoribus 57
 — recitat officium suum cum fr. quodam ibid.
 — resalutat dulciter fratres cantantes Salve Regina 60ss.
 — specialiter diligit ordinem 27, 38-58, 119
 — tenet fratres sub pallio 41
 — visitat fratres dicentes suum officium 52
 — visitat fratrem morientem 55
 Matthaeus (fr.) eligitur abbas a fratribus 324
 Matritensis conventus fundatur a S. Dominico 324
 Matutinis absolutis aut studere aut orare aut dormire fratribus licebat 131, 149
 Matutinorum cantus 169
 Media quibus diabolus ordinem perturbat 198
 Medicus 252, 259, 265
 Milvus ostendit fratribus viam. 33
 Minorum fr. quidam miraculose sanatur a S. Dominico. 88
 — et Praedicatorum mutuus amor; eius origo. 10ss.

Miracula quaedam fr. Iohannis Teutonici 310 ss.
 — — S. Petri Martyris 308
 Missae privatae 318
 Missionarii in Africa, Hungaria 305-308, 309
 Modus corrigendi dicentes otiosa 155
 Mores hircinos non prae se ferant fratres 142
 Morientes accipiunt osculum pacis 258
 — ad confidentiam sunt monendi 251, 287
 — ad orientem vertuntur, ut spiritus eorum ad dominum dirigatur 260
 — post extremam unctionem ponantur super cineres 264, 265
 Morientibus B. V. Maria astat 280
 — crux offertur 252, 286
 Morientis anima Deo commendatur 258
 Mos inquirendi sortem per immisionem cultelli in bibliam. 185
 Mulieres in partu laborantes incipiunt invocare S. Petrum Mart. 248
 Mulierum manus non tangant fratres 146

N.

Nicolai (S.) ecclesia Bononiae datur fratribus 19 ss.
 Nocturna oratio 217
 Nola refectorii 134
 Novitiorum magistri, non vero aliorum officium est corrigere novitios 144
 — tentationes et impressiones in somnis 188, 201 ss.

O.

Obitus fr. Ioannis Teutonici. 335
 — fr. Iordani 329
 — fratrum 162, 248
 — cuiusdam fr. apud Tullum. 316
 — fr. Ulrici Fribergensis 314
 — — Frisacensis. 317
 In obitu fratrum consanguinei non adsint 280
 — dicuntur psalmi graduales 250

In obitu fratrum VII psalmi poenitentiales dicuntur.	ibid.	Praedicatores ff. in specie liliorum, luminum praevidentur	22
— saeculares intrare non sinantur	280	— non vivant nisi elemosinis	139
Obstinatio in propriis opinionibus	208	— potissime honorare debent B. V. Mariam	9
Offensiones fratrum reparari debent	210	— propinant populo mel et vinum	22
Officium B. V. Mariae devote dici debet	41, 164	— quales esse debeant, ostenditur cuidam in visione	20
— divinum	165	Praedicatorum ordo a multis sanctis praevidetur et praenuntiatur	11-14
— mortuorum	110	— confusio daemonum	195
Orandi mos B. Iordani	105	— impetratur precibus B. V. Mariae	6-9
Oratio nocturna	217	— in glossis praenuntiatur	14-18
— pro praedicatoribus	32	— regula est honeste vivere, discere et docere	138
Origo invocandi S. Petrum Martyrem pro felici partu	247 ss.	Praesumptionis correctio	156
Otiosa cavenda	143	Processio in die Pentecostes	115
Othonis card. Portuensis mors et sepultura	334	Processionaliter de refectorio eundum est iunioribus praecedentibus	134
P.		Procuratoris officium	146
Parentum affectus	205	Proprietatis vitium	156, 198, 199
Paupertas in ordine	142	Provinciae minores coaequantur maioribus in potestate quoad definitiones et electionem magistri	328
Peccata modica computantur in iudicio inter magna	277	Psalmi graduales et poenitentiales in obitu fratrum	250
Peccuniae occultatio	206	Psalmos et litanias in itinere recitabat S. Dominicus	74
Pedibus eant fratres	189	Psalmus Miserere mei Deus recitatur post prandium eundo de refectorio ad chorum	134
Persucutiones fratrum a Cumanis perpressae	306	Pulpitum	120
Phantasiarum tentationes	211	Purgatorii ardor	180
Philosophia inanis vitanda	208	Q.	
Philosophice fratres non poliant sermones	208	Quaternorum sollicitudo et tenacitas	281
Pictantiae	150	R.	
Post unctionem extremam psalmi poenitentiales et litaniae in obitu fratrum a circumstantibus dicuntur	267	Raymundi (S.) electio in magistrum, eius vita, scripta, etc.	330
Praedicatio crucis	229		
Praedicationis fervor	150		
— praemium.	214, 267		
Praedicatores ff. ad episcopatum assumpti magis faciunt contra suam professionem quam alii religiosi	142		
— ut missionarii mittuntur in Africam	73		
— — ad Cumanos	38		

Raynerii domini mors et sepultura 335
 Recommendationes in capitulo 221
 Recreatio corporis 281
 Reginaldus (B.) Parisiis obit 325
 Regula Praedicatorum 138
 Reliquiae S. Petri Martyris 241
 Remedium pro animabus in purgatorio existentibus 180
 Revocatio litterarum Innocentii IV. per Alexandrum IV. 338

S.

Sacrificii missae valor 273
 Salutatio nominis B. V. Mariae 118 ss.
 — ad quid prosit 214
 Salve Regina processio sollemnis: eius origo, diversae visiones 58-65, 326
 Scapulare 109
 Serupolitas 281
 Securitas mentis in obitu aeternae retributionis indicium 262
 Segobiensis conventus fundatur a S. Dominico 324
 Series provincialium priorum provinciae Provinciae 338
 Servitia mutua 150
 Sermones in capitulo 208
 Sigillo usus est B. Iordanus 131
 Signo pulsato festinantius ad chororum fratres properabant 148
 — ultimo post completorium data in ecclesia II. non remanebant 77
 Silentium 150, 166, 200
 — mensae 328
 — nocturnum 78
 Sine licentia et signo crucis non praemisso non manducabant fratres 81, 199
 Sine rationabili causa praelati non dispensant cum fratribus in esu carnis 205
 Sociorum displicentia 205
 Solatii verba 281
 Sororum ordinis cura 334
 Sotulares 150, 299
 Studium et oratio alternari debent 146

T.

Tabulae sonitu vocantur fratres ad morientes 260
 Tartari fere XC fratres occidunt in terra Cumanorum 307
 Tentationes novitiorum 188, 201 ss.
 Translatio corporis S. Dominici 328
 Tunica 103, 108, 150
 — plures habebant fratres 140
 — saccineam gestavit S. Dominicus 73

U.

Unctio extrema 248

V.

Valdensium doctrina de creatione 185, 236
 Vana gloria in cantando causa poenae purgatorii 280
 Vas aquae benedictae in cellis 168
 Veni Sancte Spiritus (cantus) in vestitione novitiorum 26
 Verba solatii (i. e. jocosa) puniuntur in purgatorio 276
 Vestiarius 109
 Vineae sororum de Pruliano grandine non destruuntur cantantibus sororibus Salve Regina 63
 Vino limphato plerique utebantur Ifr. 283
 Visio de conv. Argentinensi 21, 22
 — — Bononiensi 20, 21
 — — Lemovicensi 24
 — — Montispessulano 23
 — — Ulissiponensi 24
 — de Christo pugnante contra perturbatores ordinis 312
 — fr. Ulrici Frisacensis morientis 318
 — de prosperitate ordinis 27
 — de electione fr. Ioannis Teutonici 333
 — — Humberti 337
 Visiones in morte fratrum 257 ss.
 Voluntas propria 207

INDEX LOCORUM.

A.

Achon	130, 135, 329, 330
Africa	73, 309
Agennum (Agens)	281, 300, 333, 335
Agnētis (S.) monast. de Magdeburg	271
Agram	305
Alamania.	336*
Alba regalis (Stuhlweissenburg)	305
Albenatium (Aubenas)	183
Albenga	225*
Albia (Albi)	70*, 221
Aldenberg	271
Alpes	131
Alvernia (Auvergne)	128*, 333
Ambianum (Amiens)	182
Andegavum (Angers)	181
Angliae prov. 63, 68, 161, 164, 165, 208, 209, 266, 267, 276, 277, 278, 325, 328*	
Anguillaria	28
Anitium (le Puy)	264
Antonii (S.) monast. Parisiis	322
Antipoli (Antibe in Provincia)	333
Antissiodorum (Auxerre).	28, 322*
Aquabella (Aiguebelle)	303
Aquae mortuae (Aigues mortes)	265
Aquiria (Aywières)	132
Aquitania	256
Arabaurum, Albania (?)	308
Arausica (Orange)	285
Aregia (Ariège)	69
Arelatae (Arles).	11, 258
Argentina (Strassburg)	
21, 222, 223, 255, 300, 335, 336*, 337	
Armagh	80*
Arragonia	233
Atrebatum (Arras).	243, 295
Aurelianum (Orléans) 11, 25, 74, 251, 324	
Avinionetum (Avignon)	
.	60, 232, 233, 257, 285

B.

Bansae (Bazas)	299
Barcino (Barcelona) 233, 329*, 331, 332	
Basilea (Basel)	229, 300
Bellovacum (Beauvais)	266
Bisontino (Besançon) 123, 201, 202, 203	
Bocherge	327*
Bohemia (Böhmen)	134, 245
Bonavallis (Bonnevaux)	8
Bononia (Bologna) 19, 20, 25*, 26, 28, 58, 59, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 88, 103, 108, 112, 116, 125, 132, 138, 148, 152, 162, 163, 166, 169, 173, 177, 178, 180, 189, 190, 194, 196, 198, 225*, 248, 269, 275, 281, 285, 305, 325, 326, 330, 331	
Bortege (Borchentreich)	327*
Bosnia	307
Bracara (in Hispania)	154*
Brilon	30*
Britania Gallica (Bretagne)	250
Brixia (Brescia)	26*
Brugae (Bruges)	252, 319, 320
Brundisium (Brindisi)	162
Buda	336, 337, 338
Bulgaria (Bulgarien)	307
Burdegala (Bordeaux).	
.	233, 234, 265, 266, 298

C.

Cantabrigia (Cambridge)	63
Capralica = Capranica urbs in di- tione ecclesiae	28, 30
Carcassona (Carcassone)	233, 322
Carnotum (Chartres)	75, 86*
Casae dei monasterium	291
Cassanel castrum	322*
Castella	313
Castellio (Chastillon)	76

Castrum Ioannis (Castro Giovanni)	94	Conventus Chatalanensis	242
Catureum = Cadurcum (Cahors)	86	— Claremontensis	256, 289
Chatalanum = Catalaunum (Chalons sur Marne)	242	— Coloniensis	244, 276
Cisterciensis abbatia	139, 140	— Columbriensis	295
Cistertium (Citeaux)	335	— Compostellanus	245
Claravallis (Clairvaux)	292	— Constantiensis	255, 336'
Claromons (Clermont)	256, 289	— Constantinopolitanus	218, 220'
Colocia (Kalocsa)	307	— Corcagiensis	268
Colonia (Köln, Cologne)	244, 276, 325, 327	— Derbeiensis	276
Columbaria (Colmar)	222, 223	— Dinanensis	250
Columbia vide Conimbrica		— Divionensis	251
Columpna castrum (Colonna)	36	— Eboratensis	277
Compostella	245	— Faventinus	112'
Confluentia (Coblentz)	34'	— Florentinus	162, 163, 177, 195, 239, 240
Conimbrica (Coimbra)	154', 295	— Francofordiensis	113
Constantia (Constantz)	34, 35', 255, 336'	— Fribergensis	314
Constantinopolis	218, 220'	— Friburgensis	301
Conventus Achonensis	130, 135, 329, 330	— Frisacensis	318
— Agenensis	281'	— Gandavensis	203, 320
— Ambianensis	182	— Herbipolensis	37
— Andegavensis	181	Iacobi (S.) vide Parisien-	
— Aniciensis	264	— sis conv.	
— Argentinensis	21, 222, 223, 255, 335, 336', 337	— Ianuensis	197
— Atrebatensis	243, 295	— Leodiensis	96
— Aurelianensis	11, 25, 74, 251, 324	— Lemovicensis	24, 48', 85, 130, 217, 282, 283
— Avinionensis	232, 233, 257, 285	— Lingonensis	165
— Barchinonensis	233, 329', 331, 332	— Lipsiensis	47'
— Basiliensis	300	— Lugdunensis	11, 240, 264, 269, 284, 303, 324, 333, 334, 337
— Bellovacensis	266	— Magdeburgensis	33, 250
— Bisunlinus	123, 201, 202, 203	— Mariae Mascarellae	325'
— Bononiensis	19, 20, 21, 25, 26, 28, 58, 59, 80, 81, 82, 83, 84, 85', 88, 103, 108, 112, 116, 125, 132, 136, 152, 153, 162, 163, 166, 169, 173, 177, 178, 180, 189, 190, 194, 196, 198, 225', 248, 269, 275, 281, 285, 305, 325, 326, 330, 331	— Mariae Novellae	195'
— Bodrogiensis	305, 308	— Marsiliensis	52, 59, 60', 266, 286
— Brixiensis	26'	— Matridensis	224, 324
— Brugensis	252	— Mediolanensis	178, 236, 238
— Budensis	336, 337, 338	— Metensis	96, 247, 312, 316
— Burdegalensis	233, 234, 265, 266	— Montargiensis	322
— Caturencensis	86	— Montispessulanus	23, 55, 61, 62, 244, 256, 257, 265, 272, 287
		— Narbonensis	167, 232, 281
		— Neapolitanus	37, 57, 125, 210, 284
		— Norantonensis	278
		— Norwicensis	267
		— Orthesiensis	281, 299
		— Palentinus	154'
		— Palensis	313

Conventus Papiensis 227, 228
 — Parisiensis 4, 25*, 26, 28, 31, 44*, 56, 58, 59, 74, 101, 102, 108, 114, 120, 122, 130, 145, 150, 155, 163, 164, 168, 171, 172, 173, 175, 177, 183, 189, 192, 193, 197, 200, 201, 215, 221, 248, 253, 258, 259, 274, 290, 292, 293, 294, 322, 324, 325, 326, 327, 329, 334, 335, 337
 — Placiensis 93, 94, 95
 — Perusinus 207
 — Podiensis 55
 — Pragensis 134
 — Prulianiensis 13, 233, 234
 — Remensis 324
 — Romanus 10, 25*, 28, 35, 36, 45, 77*, 84, 195, 207, 211, 249
 — Sabinae S. (de Urbe) 77*
 — Salmantinus 186
 — Sanctarenensis 154*, 259, 262, 279
 — Segobinus 70, 73, 324
 — Senonensis 117*, 199, 204, 242
 — Sixti (S.) de Urbe 207*, 324
 — Stuhlweissenburgensis (Albae regalis) 305
 — Taraseonensis 61, 63, 281*
 — Toletanus 154*, 315
 — Tolosanus 31, 68, 69, 70, 74, 221, 232, 235, 281, 283, 297, 300, 301, 321, 323, 324, 325
 — Tudertinus 272
 — Turonensis 251
 — Ulissiponensis 23
 — Urbevitanus 52
 — Valecenensis 47*, 303
 — Vratislaviensis 268
 — Venetianus 40*, 270
 — Vercellensis 174
 — Vimariensis 297*
 — Viterbiensis 20*, 28, 51, 195
 — Wormatiensis 47*
 — Zagrabiensis 305
 Coreagia (Corek) 268
 Culm 30*
 Cumae 22, 236
 Cyprus 322

D.

Dacia 321, 328*
 Dalmatia 307
 Deneper (Dnjeper) 306
 Derbeia (Derby) 276
 Dinanum = Dinantium (Dinan) 250
 Divionum (Dijon) 251
 Dravus (Drau) 305*
 Durrachium (Durazzo) 308

E.

Eboracum (York) 277
 Elfdiic. 320

F.

Fanum Iovis (Fanjeaux) 322
 Faventia (Faenza) 112*, 198
 Ferevciensis terra (Vereweze) 305
 Flandria 188, 203, 241, 253
 Florentia 26*, 162, 163, 177, 184, 195, 239, 249
 Forum Iulii (Frejus) 298
 Francia 28, 32, 76, 128, 151, 178, 181, 182, 201, 242, 256, 292, 294, 303, 322, 324, 328*, 331, 333, 337, 338
 Francofordium = Francofurtum 113
 Fribergum (Freiberg) 314
 Friburgum (Freiburg) 301
 Frisacum (Friesach) 317

G.

Galgani (S.) monasterium prope Senas 32
 Gallia 31*
 Gandavum (Gent) 203, 320
 Gathe castrum 239
 Gircha 250
 Goess 320
 Grassa (Grasse) 333
 Grecia 28, 195, 307, 328*

H.

Herbipolis (Würzburg) 37
 Hibernia 80*, 268

Hispania (prov.) 70, 73, 154', 156, 164,
186, 200, 227, 256, 279, 290, 295, 296,
304, 309, 321, 324, 328'
Hungaria 305', 307, 308, 309, 328', 330,
332, 336, 337, 338

I.

Iacobi (S.) domus Parisiensis 172, 324, 335
— vide Parisius.
Ianna (Genova) 87, 183, 197, 198, 334
Iauriensis urbs (Győr = Rab) . . . 305'
Iherusalem 15', 101, 270
Insulae (Lille) 320
Iosaphat (de) monast. prope Papiam 302
Ioviniacum (Joigny en Loiret) . . . 322
Italia 32, 72, 152, 178, 236

L.

Landsberg 30'
Landshut 118'
Langele Ampalunsone 34'
Lateranensis eccl. 10, 323
Lauriensis urbs (Lorch) 305
Lausanna (Lausanne) 113, 168, 249, 326
Lemovicum (Limoges).
. 24, 48', 85, 130, 217, 282, 283
Leodium 12, 96
Lingones (Langres) 165, 326
Lipsia (Leipzig) 47'
Lombardia (prov. Ord.) 22, 25', 40, 72,
92, 106, 111, 138, 167, 242, 249, 294,
304, 324, 325, 326, 328', 332
Lubeca (Lubeck) 47'
Luca 12
Lugdunum (Lyon) 11, 240, 264, 269,
284, 294, 303, 333, 334
Lusitania 23'
Lutetia (= Paris) 154'

M.

Magalona (Maguelonne) 244
Magdeburgum (Magdeburg) 33, 250, 271
Mallorca 246
Mariae (S.) de Campis mon. Parisiis 325
Maria (S.) Mascarella conv. . . . 325'
Maria Novella conv. Florentiae . . 195'

Marochium (Maroko) 73
Marsilia = Massilia (Marseille) . .
. 52, 59, 60', 266, 286
Matisco (Macon) 31
Marsberg 30', 327'
Matritum (Madrid) 224, 324
Mauricii (S.) Castellum 163'
Maxentii (S.) castellum prope Pic-
taviium 163
Mediolanum (Mailand, Milan) . . .
. 178, 236, 238
Melitona 274
Messana (Messina). 30, 335
Metae (Metz). 54, 96, 247, 312, 316
Mirapisciae (Mirepoix). 233
Moginta (Mainz). 327
Molda 314
Mons ad spinas. 314
— Pessulanus (Montpellier). 23, 55,
61, 62, 244, 256, 257, 265, 272, 287
Montargium (Montargis en Loiret). 322
Murcia 310
Murellum sive Muretum in Aquitania Muret). 233

N.

Narbona (Narbonne) 167, 232, 281', 321
Neapolis 37, 57, 125, 210, 284, 329
Nioloricum vide Matritum.
Northantonia (Northampton) . . . 278
Norvicum (Norwich) 267
Novaria (Novara) 178
Nucellum vide Murellum.

O.

Oignies 12
Orthesium (Orthez) 281, 299
Osnaburgum (Osnabrück) 322
Ostia 19'

P.

Padberg 327'
Padua 110, 187
Padus (Po) 228
Palentia = Palantia 154', 312
Pannonia 305

Papia (Pavia) 227, 228, 278
 Parisius = Parisiis 4, 25', 26, 28, 31,
 44', 56, 58, 59, 74, 101, 102, 108, 114,
 120, 122, 130, 145, 150, 155, 163, 164,
 168, 171, 172, 173, 175, 177, 183, 189,
 192, 193, 197, 200, 201, 215, 221, 248,
 253, 258, 259, 274, 290, 292, 293, 294,
 322, 324, 325, 326, 327, 329, 334, 335,
 337
 Pedemontium terra (Piemont) 92
 Perugia (Perugia) 207, 328'
 Placentia 95'
 Placia (Piazza) 93, 94, 95
 Pictavium (Poitiers) 163, 164, 242
 Pisae (Pisa) 12, 49, 51
 Podium (le Puy) 55
 Polonia (prov. Ord.) 205, 308, 328'
 Pons 113'
 Porroch (Patak). 305, 308
 Portae 11
 Portugallia 154', 164, 295, 297
 Praga 134
 Provincia (Provence)
 4, 183, 231, 264, 285, 328', 338
 Prulianum (Prouille) 13, 233, 234, 322

R.

Raucioniensis dioec. 112
 Reate (Reati). 328
 Remi (Reims) 324
 Ripulae (Rivoli). 239
 Rodanus Rhodanus (Rhône). 60
 Roma 10, 25', 28, 35, 36, 45, 77', 84,
 195, 207, 211, 249, 323, 324, 333
 Romani (S.) eccl. Tolosae 324
 Romana prov. Ord.
 26, 166, 207, 209, 328', 337, 338
 Romania 308
 Romanis (Romans). 173', 337
 Rupella (la Rochelle) 274, 293
 Rupes Amatoria (Rocamadour). 74

S.

Sabaudia (Savoie) 85, 303
 Sabinae (S.) conv. Romae 35, 77'
 Salam = Salemium (Salem) 34', 35'
 Salernum (Salerno) 294

Salmantica 186
 Sanctarena vel Santarena (Santa-
 rem) 154', 259, 262, 279
 Sardinia 290
 Savus (Sau) 305'
 Saxonia 326, 322
 Segovia 70, 73, 324
 Sena (Siena) 32
 Senones (Sens) 117', 199, 204, 242, 251
 Servia 307
 Sextum (Sesto) 26'
 Sezana 218
 Sicilia 87, 93
 Sistarica (Sisteron). 333, 335
 Sixti (S.) monast. de Urbe 207', 324
 Stuhlweissenburg (= Alba regalis) 305'
 Suiz 107'
 Sutrium (Sutri) 28
 Syon 264, 270
 Syria 87, 88

T.

Tagus (Tajo). 154'
 Taraseon. 61, 63, 281'
 Terra Sancta prov. Ord.
 92', 130, 150, 229, 328', 329
 Teutonia prov. Ord. 33, 34, 37, 47, 96,
 106, 143, 178, 183, 211, 216, 250, 255,
 271, 314, 328', 337
 Thuregum (Zürich). 107
 Toledo 154', 315
 Tolosa (Toulouse) 31, 68, 69, 70, 74,
 221, 232, 235, 281, 283, 297, 300, 301,
 321, 323, 324, 325
 Trapani 87
 Treviri (Trier) 245
 Tripolis 88
 Tude (Tuy) 296
 Tuder (Todi) 272
 Tullum (Toul) 316
 Tunitium = Tunes (Tunis) 310
 Turones (Tours) 251
 Turris (la Tour) in Provincia 335
 Tuscia 13, 32, 50, 52, 53', 184, 186,
 195, 199, 272
 Tusculana dioec. 36
 Tyburnum (Tivoli) 307'

U.

Ulyssipo (Lisboa) 23, 262
Unavia 308
Ungaria vide Hungaria
Urbevetum (Orvieto) 52
Urev 107
Urgel 301
Ursaria (Ursern) 106

V.

Valentianae 47, 303
Vapinguum = Vapincum (Gap) 259
Vratislavia (Breslau) 268
Vasconia (Gascogne) 299
Venetiae (Venetia) 40, 270
Vercellae (Vercelli) 174
Veringen 21
Vernanica vide Unavia.

Verona 238
Vesprimium (Veszprim) 305
Victoris (S.) monast. Massiliis 291
Viennae (Vienne) 8, 337
Vimaranum (Guimaraes) 297
Viscum (Viseo) 154
Viterbium (Viterbo) 20, 28, 51, 195
Voazella 154

W.

Wetzlar 271
Wildeshusen 332
Wormatium = Wormacia (Worms) 47

Z.

Zagrabia (Zagrab) 305
Zamora 263
Zugir 107

INDEX PERSONARUM

A.

Abraham 48', 57', 272
 Achilles fr. prior Basiliensis . . . 114'
 Achonenses fratres 329
 Ademelech 16, 17
 Affredus 83'
 Agapita 13'
 Agnes (S.) 261, 319
 Aimericus Palmutz 48'
 Alanus fr. prior Eboracensis . . . 277
 Albertus Magnus (B.) 47', 187', 216, 335
 — fr. Bononiensis 163
 — prior S. Catharinae Bononiae 84
 — Teutonicus 271, 301
 Albigenses 8
 Albinus (S.) 313
 Albus 134
 Alexander p. IV. 45, 215, 338
 — Ord. Min. mag. Parisiensis 274
 — fr. doctor Bononiensis, post ep. in Anglia 20
 Almaricus filius com. Montisfortis 322'
 Alphanus miles (vide Alphonsus.) . . 61
 Alphonsus III. rex Lusitaniae . . . 23'
 — VIII. rex Castiliae 321'
 — nepos Clementis papae IV. 61
 Amam 13'
 Ambrosius (S.) 154'
 Amitia de Ioviniaco 322
 Amos 17
 Andreas (S.) 17, 18', 131, 173
 — II. rex Hungariae 306
 — fr. Resendius 154'
 — fr. nuntius Ludovici IX. ad Tartaros 151'

Andricus fr. 53'
 Anianus (S.) 25
 Annibaldus fr. 335
 Antonius (S.) 69'
 Aquensis archiep. 291
 Arami 310
 Aristoteles 141
 Arnaldus Catalanus fr. 70'
 — Rufus 283
 Arnoldus fr. 258
 Asverus 16, 19'
 Augustinus (S.) 16, 18', 207, 319
 Averardus Teutonicus 111'
 Avidus 16
 Aymo Ord. Min. 218'

B.

Balduinus (Baldendinus) fr. Gandavensis 203'
 — fr. mag. Parisiensis 335
 Barlaam 3
 Barnabas 14'
 Bartholomaeus fr. Lipsiensis . . . 47'
 — Tripolitanus cantor. 76
 — von Trient 120'
 — fr. Turonensis 335
 Beatrix Andreae Burgundi filia . . 322'
 — Claustral 322'
 Beda (Ven.) 4
 Bela IV. Hungariae rex 310, 311, 312
 Bene fr. 43
 Benedictus (S.) 152
 — fr. Compostellanus 245
 — fr. missionarius apud Cumanos 309
 — fr. Montispezzulanus 257, 287
 — fr. de Ponte 256
 — fr. superior Cantabrigiensis . . 273

Bembroch, Benborch dux Cumanorum	206
Benjamin	13'
Bernardus (S.)	14, 17, 18', 256
— fr. Antissidorensis	32
— fr. Bononiensis daem- niacus	59', 126', 196, 326
— fr. de Caucio	299
— fr. de Provincia	113'
— fr. de Rupeforti	232
— fr. de Trasversa	301
Bertholdus fr.	118
Bertrandus fr. Avinionensis	285
— (B.) de Garriga	74, 80, 287, 338
— fr. quidam	324
Blanca soror Ord. Pr.	234
Bona (S.)	12
Bonaventura (Ventura) fr.	28'
Bonifacius fr. Bononiensis	269
— ep. Lausanensis	113'
Bononiensis potestas	332
Bonus homo fr. Brito	335
Burch, Cumanorum dux	306
Burgundi fratres	194
Burgundus iuvenis	191

C et K.

Cambertus vide Chabertus.	
Cancellarius Parisiensis	216, 334
<i>Carmelo</i> de (Ordo).	133
Cassianus	4
Chabertus fr.	85, 303
Chaldaeus	80
Chananaei	44'
Katherina (S.)	56, 250, 319
<i>Karthusiensis</i> Ordo	171, 173
Caturcensis civis	68
Cecilia (S.)	319
Christianus fr.	324'
Chunegundis Soror Ord.	222
Chunradus Constantiensis prior	255, 301
— primus provincialis Teu- toniae	211, 249
— vide etiam Corradus.	
Clarus fr.	21, 25, 26
Cisterciensis abbas Eberardus	34

<i>Cisterciensis</i> ordo	42', 122, 171'
Cisterciensis ordinis monachus	6
— — fr. conversus	76
— — moniales	122'
— — quaedam abba- tissa	271
Clemens papa IV.	61'
— fr. socius B. Iordani	102
Clericus Trevirensis	245
<i>Cluniacenses</i> fratres	42'
Colociensis archiep.	307
Colomanus, Bosniae rex	308
Constantinus fr.	67'
Corradus fr. de S. Gallo	107'
— fr. Herhipolensis	37'
— filius Frederici II.	57, 294
Columbus fr. Burdegalensis et Mon- tispessulanus prior	234, 256, 298
Cumani	306, 308, 309, 338
Cyprianus (S.)	154'

D.

Damascenus	3
Dauracensis capellanus	49
David	15, 138, 142
— frater	164, 165
Delfinus Viennensis	322
Desiderius ep.	239
Didacus fr.	280
— Oxomensis ep.	321
Dominicus (S.)	5, 10, 25, 27', 28, 38', 44', 45, 65-98, 121, 150, 152, 154, 162, 163, 167, 190, 195, 198, 214', 224, 231, 235, 237, 249, 258, 263, 275, 305, 308, 309, 318, 321 et ss; 325, 328, 334, 335, 338.
Dominicus Caturcensis Ord. Min.	113'
— fr. Hispanus (soc. S. Dom.)	159
— fr. Sanctarensis conv.	260
— fr. Sanctarensis prior	279
— fr. Segobiensis	304
— fr. socius martyrii S. Pe- tri Martyris	240
— fr. de Valerica	299
— fr. Viterbiensis	28
— iuvenis quidam	248
Durandus ep. Lemovicensis	48'

E.

Eberardus abbas ord. Cist. de Sa-
lem 34
Egidius de Portugallia fr. 154, 159, 164,
199', 225, 259, 262, 280
Elias (S.) 29
Elisabeth (S.) 134, 271, 306
— de Bellomonte. 91'
Engelbertus fr. Francofordiensis . 113
Enibaldus fr. vide Annibaldus.
Eugenius papa 14
Eusebius 3
Everardus fr. Lingonensis quon-
dam archidiaconus 249, 326
Ezechiel 17, 18'

E.

Ferandus fr. 280
Fernandus fr. cantor Ulissiponen-
sis eccl. 262
— Didam fr. 313
Flandrensis scholaris 45
Florentius fr. Pycardus . . . 189', 335
Florensis ordo 13
Florus 4
Franci 221
Franciae Rex 32
Franciscus (S.) 10
Fredericus II. imp.
. 57, 137, 180', 201, 294, 333
Frugerius fr. 43'
Fulco ep. Tolosanus 12', 323
Fulcodius vide Guido.

G.

Gaillardus fr. supprior Orthesiensis 281
Galenus 155
Gandulphus fr. 140'
Garcias fr. filius regis Navarrae . 59
— de Aura 232
Gaufridus fr. de Blevello 335
Geraldus de Fracheto 5, 338
Gerhardus fr. Arelatensis 258'
— fr. Florentinus 44
— fr. Lemovicensis 4, 48'

— fr. socius fr. Ioannis
Teutonicus 312
Gerhardus fr. socius mortis B. Ior-
dani. 130'
— fr. Tridentinus 239
Gertrudis priorissa de Aldenberg . 271'
Godescalcus fr. Traiectensis . . . 174'
Golia 237
Gotfridus fr. papae poenitentiarius
. 130, 329
Grandemontenses ff. 42'
Greci 218
Gregorius IX. papa . 25', 38', 140, 178,
231, 307, 328, 330, 332
— magnus 4, 17, 18'
— Turonensis 4
— fr. Hungarus. 91'
Guala fr. 26'
Gualterus Argentinensis ep. electus 21
— fr. Argentinensis prior
et lector. 222
— fr. Basiliensis prior 300
— fr. Corcagiensis 268
— fr. Norwicensis 267
— fr. Remensis 251
— fr. Teuto, mag. Vercel-
lensis 174
Guerricus fr. de S. Quintino, Pari-
siensis mag. 176, 189, 274, 335
Guido fr. 269
— de Turre fr. 333, 335
— Fulcodius (Clemens papa IV.) . 61
Guillelmus fr. Aniciensis. 264
— fr. Arelatensis 258
— fr. Arnaldi 231'
— fr. Cabilonensis 252
— fr. Cantebriensis lec-
tor 273
— fr. Coloniensis (?) 223
fr. curie Senonensis
quondam officialis 251
— de S. Amore 31
— de Anthona fr. 335
— de Malmonte. 48'
— de Melitona Ord. Min.
mag. Parisiensis. 274
— de Murello 233
— de Peiraut. 333
— de Sabaudia 173

Guillelmus de Sissaco fr. prior
prov. provinciae 298, 338
— de Stampis fr. 335
— de Valencia fr. 87*
— Helia Ord. Cist. ep.
Aurasicensis 11*
— inquisitor fr. 232, 234
— Montispessulanus fr. 272
— Pelhisso fr. 70*
— S. Sabinac card. 333, 335
Gunsalvus fr. 261*
Gunsicus 134

H.

Hainricus vide Henricus.
Heidenricus fr. 314
Heinricus vide Henricus.
Helias 335
Heliser 57*
Henricus fr. de Colonia 31*, 102*, 114* (?).
116, 175, 191, 192, 325, 327
— fr. de Brachio 285
— fr. de Iurisignia (Thuringia?) 35*
— fr. de Marsberg (=H. Se-
nior) 30, 56, 183, 224, 253
— fr. de More 107*
— de Stalecken. ep. Argen-
tinensis 21*
— de Veringen, ep. Argent. 21*
— Polonus fr. 268
— Teutonicus fr. ep. 335
Hermannus fr. de Paridilburne 106*
— fr. Teutonicus 271
— fr. socius fr. Ioannis
Teutonici 336
Herodes 14*
Hester 18*
Hieronimus 4, 13*, 14*
Hildegardis 14
Hispani ff. 224
Hispanus fr. 199
— miles 162
Honorius III. papa 73*, 324
Hugo de S. Caro, fr. cardinalis 32, 173,
331, 332, 333, 334, 335, 337
— fr. legatus Gregorii IX. 218*
— (= Hugolinus) card. Ostiensis
. 19*, 25*
— Metensis fr. 335

Humbertus fr. 1*, 3, 5, 8, 9*, 45*, 46*,
67*, 151, 154, 170, 200*, 206*, 259,
333, 335, 336, 337
Humiliatorum ordo 302
Hunthar 106
Hysnardus fr. Papiensis prior 227, 302

I et J.

Iacobus (S.) 68, 172, 245
— Ariboldus fr. 225*
— Arragoniae rex 233
— fr. Bononiensis prior 180
— fr. de Benevento 43*, 121*
— de Vitriaco card. 12
— Ord. Cist. de S. Galgano
. 32*, 33, 49, 50
— fr. Metensis prior 98
— Metensis episcopus 21*
— fr. Parisiensis 253
— Praenestinus archiep. 307*
Idegardis vide Lutgardis.
Ieremias 16
Ildephonsus rex Castilliae 321*
Innocentius papa III. 9*, 323, 324
— — IV. 151, 197, 215, 313,
333, 334, 338
Ioab 15, 18*
Ioachim abbas 13
— fr. 140*
Ioannes (S.) 256, 263
— (S.) Bapt. 22*, 319
— fr. Anglicus 39
— fr. Agnus Gandavensis prior 320
— fr. Arelatensis 258
— Balistarii fr. 282
— Bononiensis 21, 79*
— decanus S. Quintini mag.
Parisiensis 324
— de Abbatis villa card. 330
— fr. de Carcassona 151*
— fr. de Columna 29, 177*, 335, 338
— fr. de Lentino 338
— fr. de Navarra 324*
— de Rupella Ord. Min. mag.
Parisiensis 274
— fr. de Scalinis. 303
— fr. de S. Egidio 327, 334
— imperator Constantinopoli-
tanus 218

— fr. Guillelmus de Melitona mag. Parisiensis . . . 274
 — Ioannes de Rupella . . . ibid.
 — missionarii Tartarorum. . . 197
 — Pontius de Albia . . . 298
 — Raymundus Carboni. . . 232
 — Rodolfus legatus Gregorii IX. 218'
 — socius S. Francisci quidam 9
 — Stephanus martyr Avinionensis 232
 — de Vapinguo 259
 Moyses 14', 186
 Monachi abbi 294
 Monachi nigri 294
 Moneta fr. 169
 Montisfortis comes . . . 68, 322, 324

N.

Napoleon 19'
 Narbonensis archiep. 61
 Nazarius ep. 239
 Nicolaus (S.) 19, 20, 26, 56, 85, 104, 166
 — Avinionensis prior. 257
 — fr. Brugensis 252
 — fr. Campanus 25'
 — fr. Fribergensis 315
 — fr. de Iuvenatio
 210', 275, 284, 338
 — fr. de Lausana 41'
 — fr. Salmantinus mag. 187
 Nosarius vide Nazarius.

O.

Octavianus fr. 177
 Odo 4
 Ordo de Carmelo 133
 — de Corona 264
 Otho Portuensis card. 334

P.

Papiensis civis 302
 Parisienses magistri 44
 Parisiensis supprior 41
 Paulus (S.) . . . 14', 121, 220, 319, 323
 — conversus quidam Muhametanus. 220

Paulus fr. Hungarus 305
 — fr. Venetianus 40 (?) 270
 Pelagius fr. Hispanus. 295 ss.
 Petrus (S.) 137, 173, 319, 323
 — (S.) Martyr
 203, 214, 236-248, 308, 309, 333
 — Argentinensis prior 336'
 — fr. Bodrogiensis (de Patak(?)) 315
 — Burdegalensis magister 298
 — Cellani fr. 130', 323, 324
 — Cluniacensis 4
 — fr. de Albenatio 183, 197
 — de Bobus (S.) 171
 — fr. de Casis, Marsiliensis prior 287
 — fr. de Gircha, Dinanensis supprior 250
 — fr. de Luerimis. 175
 — fr. de Salvanachio 68
 — fr. de Sezana 218
 — fr. de Valletica 338
 — fr. Dignensis 266
 — Ferrandi fr. 67', 263
 — Gonsalvi fr. 296
 — fr. legatus Gregorii IX. 218'
 — fr. Lugdunensis 284
 — fr. Montispeulanus. 257
 — fr. Normanus 265
 — fr. Podiensis 55
 — fr. Remensis 151, 212, 333, 335
 — fr. Santarensis medicus. 259
 — Sendre fr. 227, 329'
 — Senescalus Lausanensis. 114'
 — fr. Tarantasiensis. 335
 — fr. Tolosanus 283
 Philippus filius Ludovici IX. 221
 — fr. provincialis Syriae 331'
 Podiensis ep. 61
 Pontius fr. Ord. Min. de Albia. 298
 — fr. de S. Egidio 338
 — fr. de Sparra sive Lespara
 331', 338
 — fr. Montispeulanus prior 258
 Praemonstratenses 42', 292
 Proculus (S.) 21, 170
 Przemislaus Bohemiae rex 135'

R.

Rabath 15
 Rabanus 18', 19'

Rachel	14*	Romeus fr. prior prov. Provinciae	338
Radulfus vide Rodolfus.		Rudolfus vide Rodolfus.	
Raaneus fr. Anglus	165*	Ruthenica mulier	308
Rainutius fr. Urbevetanus	28		
Rao fr. Romanus	43, 197, 275, 289	S.	
Ravennensis archiep.	328	Sabinensis ep.	61*
Raymundus archidiaconus Tolosa-		Sadochus fr.	305
nus	232	Salomon	14
— Carboni Ord. Min.	232	Sanctius rex.	23*, 154*
— Carbonus	234	Sara	18*
— comes Tolosanus	231*	Sarracena quaedam	296
— fr. Grassensis ep.	333	Sarraceni	137, 310, 316, 332
— fr. de Lausana 264, 269, 284		Sarracenus quidam	218
— fr. de Miromonte 335, 338		Segobiensis ep.	304
— de Pennaforti (S.)	42*, 309, 329, 330-332	Sibilla	14
— prior prov. Provinciae	338	Sifridus fr. Herbipolensis	37*
Raynaldus vide Reginaldus.		Sigerus fr.	63*
Raynerius	51 (?) 335	Sorores de Pruliano	322
Rebecca	56*	Stephanus fr. Altissiodorensis	335
Recaldus fr.	179*	— fr. Alvernus prior prov.	
Reginaldus(B.) Aurelianensis quon-		Provinciae	338
dam decanus S. Aniani	21*, 25, 26, 102*, 152, 153, 166,	— fr. Bisuntinus.	124*
169, 170, 177*, 192, 248, 269,	324, 325, 327	— filius Belae IV. regis	
— fr. poenitentiarius papae		Hungariae.	311, 338
et post Armachanus archiep.	— fr. de Salhanaco	131*
.	80	— fr. Hispanus prov. Lom-	
— fr. poenitentiarius papae		bardiae 167*, 174*, 304*, 331	
.	130, 329	— Min. Ord. Martyr Avi-	
Reinaldus=Reginaldus.		nionensis	232
Reynerius card.	51*, 335 (?)	— prior Ord. Carthusiensis	11
Richardus fr. Bononiensis prior	191	Svipertus fr. prior de Porroch	
— fr. Burgundus.	193	(Patak (?))	309
— fr. lector in Anglia 165(?), 277		Symeon (S.)	216
Robaldus fr. Mediolanensis	225	Symon fr. Ord. de Carmelo	133
Robertus fr. Bononiensis	269	— de Montfort	68*, 322, 324
— fr. Magdeburgensis	250	— fr. Pragensis prior	135
Rodolfus fr. S. Nicolai quondam		— fr. Urbevetanus	52*
capellanus Bononiae	19*, 20, 25*, 27*, 275	T.	
— Ord. Min. legatus Grego-		Tancredus fr. (Tancodemus).	190
rii IX.	218*	Tartari	151, 307, 309
— fr. vicarius prov. Teuto-		Templarii	144
niae	256	Terrius fr.	28
Rolandus fr. Cremonensis mag. Pa-		Teutonicus iuvenis quidam	158, 160, 216
risiensis 26, 38, 168, 275, 327, 334		Thabertus vide Chabertus.	
		Themio vide Ivo.	

Theobaldus fr. Senensis 25
Theodaldus fr. 104
Theodoricus Altissiodorensis 28
Theophilus (S.) 317
— fr. 224
Thomas (S.) de Aquino 201, 215, 335
Thomas fr. Apulus 75
Timo fr. Pragensis lector 135
Tobaldus fr. 225
Tolosani 324
Trinitate (de) fratres 292
Tripolitanus cantor 86
Tullensis ep. 316

U.

Ugo ep. Ostiensis 25
Ulissiponensis ep. fr. Ord. 281
Ulricus fr. Fribergensis 314
— fr. Frisacensis 318
Universitas Parisiensis 44, 324, 327
Usuardus. 4

V.

Valdenses 183, 236
Valle Caulium (de) fratres 42
Ventura fr. Bononiensis prior 26, 28, 167
Verudadis 22
Victore (S.) de fratres. 292
Vigorosus fr. Burdegalensis 264
Vincentius (S.) 234
— fr. Montispezzulanus 258
Vollienardus fr. Basiliensis prior 300

W.

Waldenses = Valdenses.
Walterus vide Gualterus.
Wilhelmus vide Guillelmus.
Wladislaus rex Bohemiae 135

Z.

Zacharias 34

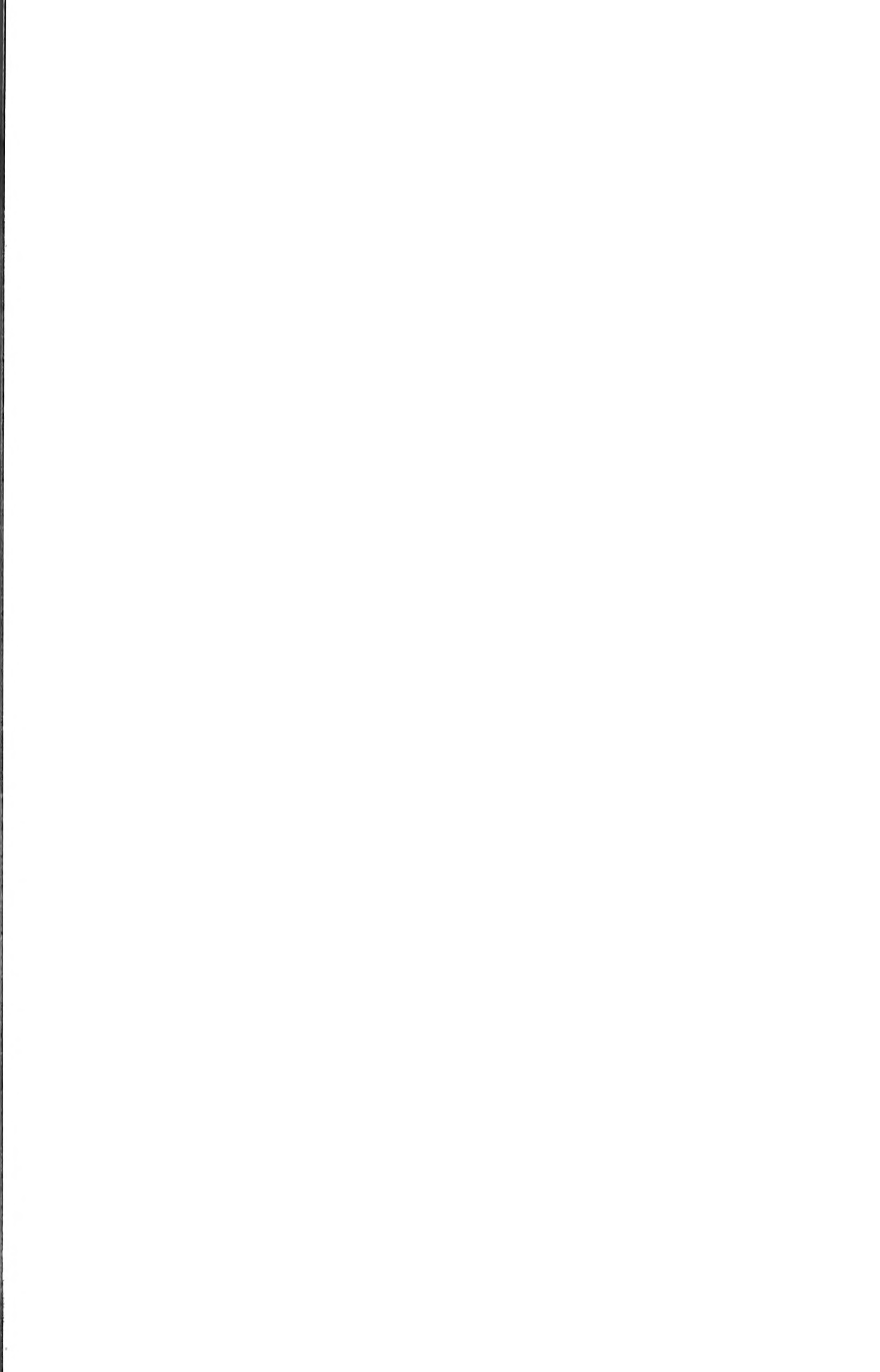

CORRIGENDA ET ADDENDA.

Pag. 1 not. a) *pro* cod. *lege* codd. — P. 5 lin. 17 *pro* Continet l. continet. — P. 11 l. 20 *adde* ordinem *post* praedicatorum. — P. 13 l. 5 not. b) *pro* Agagita l. Agapita. — P. 14 § VII *adde notam*: Prophetia S. Hildegardis, quam auctor pie de ordine Praedicatorum interpretatur desumitur a verbis *surgent—virent* e responso S. Hildegardis ad prepositum S. Petri totiusque cleri Trevirorum. Apud Migne P. L. CXCVII ep. XLIX. p. 257; cf. etiam l. c. p. 82. — P. 20 l. 21 *pro* i l. si; *pro* hic vos futuri l. hic futuri. — P. 23 l. 1 *pro* festine l. festive. — P. 24 l. 8 *pro* selam l. scalam; ibid. l. 29 *adde* sunt *post* noctuque. — P. 28 l. 20 *pro* Castro l. castro. — P. 29 l. 15 *pro* reprehendum l. reprehendendum. — P. 35 not. 5 l. 6 *pro* sufferare l. sufferrare. — P. 36 l. 18 *pro* artuum l. artum; ibid. l. 19 *pro* Cum l. Cui. — P. 38 l. 4 *pro* arceticam l. arthreticam; ibid. l. 13 *pro* eumanos l. Cumanos. — P. 41 l. 4 *post* pulchros *adde notam*: de novo enim tunc rasuram fecerant. A. G. — P. 74 not. b) *pro* Rupis amatoria l. Rupes Amatoria. — P. 75 l. 1 *pro* Teotoni l. Teotonici. — P. 77 l. 4 *pro* cap. XIV. l. cap. XIV. a); ibid. l. 12 *pro* cap. XV. l. cap. XV. b). — P. 80 l. 9 *pro* refrigeravit l. refrigeravit. — P. 88 l. 21 *pro* Et l. Est. — P. 95 l. 14 *pro* ficulus l. figulus; ibid. l. 22 *pro* pori-es l. porri, pylatrum, viride aes. Cf. *pro* hoc Acta SS. ad d. IV. Aug. p. 616 n° 340. — P. 101 l. 15 *pro* contgit l. contigit. — P. 102 l. 17 *lege* Christum, existimatur. — P. 103 l. 16 *pro* visitaret l. visitare. — P. 105 l. 18 *pro* Alquando l. Aliquando. — P. 107 not. d) *adde*: Conradus de S. Gallo prior Basiliensis exstitit infra 1233 et 1255. Suttler l. c. p. 531. — P. 113 not. e) *adde*: Episcopus Lausanensis (Lausanne exstitit tunc S. Bonifacius 1231. 11. III — 15. VII. 1239, quo anno resignavit: obiit 19. 11. 1260. cf. Saint Boniface de Bruxelles par J. F. Kieckens S. J. Bruxelles 1892. De S. Bonifacii benevolentia erga nostros fratres Lausanensis conventus l. c. p. 71. — P. 124 l. 13 *pro* quinque l. quandoque. — P. 132 l. 19 *pro* chorus l. choros. — P. 139 l. 18 *pro* campio l. campo. — P. 158 l. ultima *pro* damulla l. dammula. — P. 165 l. 12 *pro* pauca l. paucis. — P. 166 in titulo ad § II. *pro* ordinem l. pedem. — P. 174 l. 7 *pro* polet l. polit: ibid. l. 11 *pro* ingressn l. ingressu. — P. 188 l. ult. *pro* avidis l. aridis, et in not. 39 *pro* aridis B. l. avidis ACDEG. — P. 196 l. 19 *pro* exponebot l. exponebat: ibid. notam a) sic corrige: De isto fratre daemoniaco nempe fr. Bernardo cf. supra p. 126 not. a). — P. 203 not. 30 *pro* Flandrie l. Flandria. — P. 205 l. 18 *pro* adultorum l. adulatorum. — P. 208 l. 10 *pro* prior sanctus l. prior, sanctus. — P. 210 l. 10 *pro* profundm l. profundum. — P. 235 l. 10 *pro* sepelientur l. sepelirentur. — P. 239 l. 13 *pro* Nosarius l. Nazarius, et in not. 13 Nosarius ABG. — P. 256 l. 6 *adde* in *post* iniungeret. — P. 264 § VIII. in marg. *pro* minis-trantes l. mini-strantes: ibid. *pro* Christus l. Christus. — P. 268 l. 17 *pro* Vartislavie l. Vratislavie et in nota e) Breslau: similiter in indice locorum: ibid. l. 25 *pro* eos l. eius. — P. 277 l. 25 *pro* Eborato l. Eboraco. — P. 288 l. 12 *pro* cumulo l. turnulo. — P. 298 not. b) *pro* Foriuliensis l. Forum Iulii. — P. 303 l. 23 *pro* Thabertus l. Chabertus. — P. 305 not. 3 et c) *pro* lauriensem l. laurinensem: ibid. not. a) *pro* C E F G H l. B E F G H. — P. 306 l. 29 *pro* circastant l. circa stant. — P. 308 l. 27 *pro* recipit l. recepit. — P. 309 l. 12 *pro* per

l. pro; ibid. l. 17 *pro* baptizati successive, annis l. baptizati, successive annis. — P. 319 l. 21 *pro* desinunt l. desinant. — P. 313 l. 8 *pro* zelatipus l. zelotipus. — P. 317 l. 28 *adde virgulam post* elevans; ibid. in not. a) add. En verba sequentiae *Ave Maria gratia plena*, quae frater cantavit : De lacu foecis et miseriae Theophilum reformans gratiae. — P. 318 l. 4 *pro* languens l. languens. — P. 319 l. 20 *pro* Augustinus l. Augustinus. — P. 321 not. a) l. 3 *pro* Barchilonensis l. Barcinonensis. — P. 327 l. 27 *pro* visionem l. visionis. — P. 325 l. 12 legendum esse puto : virgo, verbi Dei gratiosissimus. — P. 326 not. b) l. 2 *pro* fratre l. frater; ibid. not. c) l. 7 *pro* cui l. quibus. — P. 330 l. 1 *pro* duclis l. dulcis. — P. 331 l. 17 *pro* sustraheret l. subtraheret. — P. 333 p. 2. col. 2. *adde virgulam post* officium; ibid. l. 21 col. 1. *pro* Sistarciensis l. Sistaricensis. — P. 334 l. 3 col. 1. *pro* respondit l. re-spondit; ibid. l. 13 *pro* dictum l. di-ctum. — P. 335 l. 28 *pro* Sistaniensis l. Sistaricensis. — P. 337 l. 8 *adde cor post* secundum; ibid. l. 28 *pro* fluidos l. fervidos.

[The following text is extremely faint and largely illegible due to the quality of the scan. It appears to be a list of entries or a detailed index, possibly containing page numbers and references to specific sections of a work. Some words like 'pro', 'adde', and 'ibid.' are visible, suggesting a similar structure to the text above.]

BOX 7303 .M65 v.1 IMS

Gerardus de Fracheto
Vitae Fratrum

LIBRARY

Pontifical Institute of Medieval Studies

113 ST. JOSEPH ST. ET
TORONTO, ONT., CANADA M5S 1J4

